

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

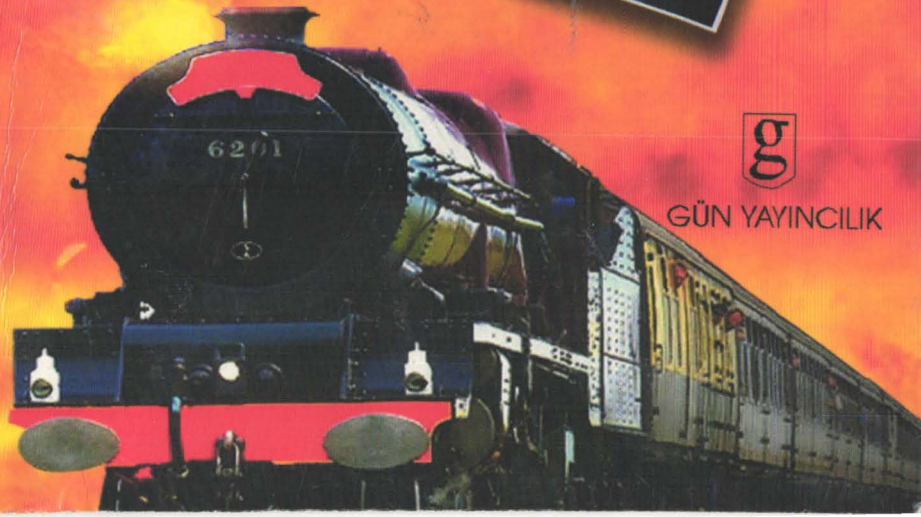
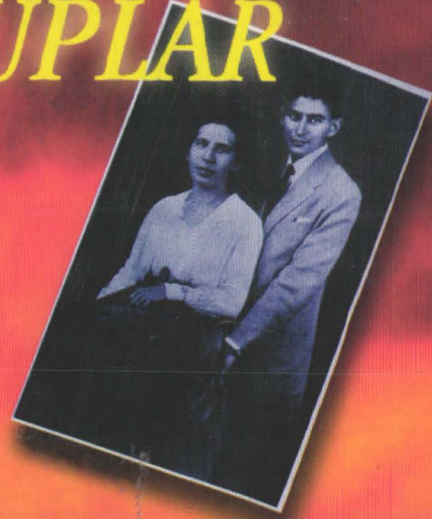
KAFKA

SEVGİLİ FELİCE'YE
MEKTUPLAR

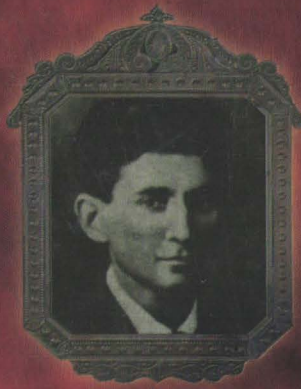

KAFKA

SEVGİLİ FELİCE'YE MEKTUPLAR

GÜN YAYINCILIK

“O kadının kim olduğunu fazla merak etmiyordum, onu hemen olduğu gibi kabul etmiştim. Kemikli ve anlamsız yüzü, anlamsızlığını hemen ortaya koyuyordu. Boynu çıplaktı. Bir bluzu öylesine giyivermişti. Çok evcimen görünüyordu...” Bu, Kafka’nın, arkadaşı Max Brod’un Prag’daki evinde, 13 Ağustos 1912 yılında Felice Bauer’i ilk gördüğünde edindiği izlenimdi. İlgi duymamış olmasına rağmen, güncesini ilgi çekici bir notla tamamliyordu: ‘Ona ilk kez dikkatli olarak otururken baktım, oturduğumda ise sarsılmaz bir fikre sahip olmuştum.’

Idris Parry (Duruşma’nın giriş bölümünden bir alıntı)

Kafka mektuplarını iyi kurgulanmış bir roman gibi okunacağını farkına varmadan yazmıştı.

Anthony Powell

İki kez nişanlandığı Felice Bauer, Kafka’ya Duruşma adlı romanını yazmasında ilham kaynağı olmuştur. İlginçtir ki, Kafka aşk ateşiyle yanarken edebi kimliğinin en üst noktasına ulaşmış ve bu gücü kaybedeceğinden korktuğu için de çoğu zaman ilişkisini bir evliliğe götürmek için çeşitli ‘gerçek bahaneler’ ortaya koymuştur.

Kafka’nın edebi kimliği, ancak günceleriyle ve mektuplarıyla tam anlamıyla kavranabilir.

Orhan Tuncay (Çevirmen)

Diğer Yayınlarımız:

GÜN YAYINCILIK

ISBN 975-8722-68-9

İnternet
Ww
seleriniz için
rdurdu.com

FRANZ KAFKA

**SEVGİLİ FELİCE'YE
MEKTUPLAR**

Çeviren:
Orhan Tuncay

**GÜN YAYINCILIK
LİMİTED ŞİRKETİ
İSTANBUL/2004**

© Bu kitabın her hakkı GÜN YAYINCILIK Limited Şirketi'ne aittir. İzin alınmadan hiçbir şekilde alıntı yapılamaz, kaynak gösterilemez

Baskı : Eren Ofset
Cilt : Engin Mücellit
Düzenleyen: Özgül Sılay
Kapak : Eylül Grafik
Kapak Baskı : Özlem Ofset

GÜN YAYINCILIK LİMİTED ŞİRKETİ

Cemal Nadir Sokak Eser İş Hanı No: 44

Cağaloğlu / İSTANBUL

Tel: (212) 511 81 89 - 513 80 20 Fax: 526 94 39

gunyayincilik@hotmail.com

SEVGİLİ FELİCE'YE MEKTUPLAR

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5. maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir.

İÇİNDEKİLER

Felice'ye Mektuplar	7
İngiliz Editörün Notu	8
Felice Bauer	9
Mektuplar	11
Grete Bloch	356
Notlar	563
Ek	585
Kronoloji	589

FELICE'YE MEKTUPLAR

Franz Kafka, zengin bir Çek Yahudi tüccarın oğlu olarak 1883 yılında dünyaya geldi. Hukuk öğreniminden sonra, Prag'da bir sigorta şirketi için çalıştı. Sonraki yıllarda, yazarlıkta yoğunlaşabilmek için Berlin'in bir banliyösüne yerleşti. 1912 yılında Berlin'de yaşayan Felicie (Felice) Bauer ile tanıştı ve onunla iki kez kısa süreli olarak nişanlandı. Mutsuz aşk ilişkileri, babasıyla olan kötü ilişkileri, esnek olmayan entelektüel dürüstlüğü ve yoğun duyarlılığı beraberce sağlığını etkilediler ve 1917 yılında tüberküloz hastası olduğu ortaya çıktı. 1920 yılında Milena Jesenska-Pollack ile karşılaştı ve daha sonra onunla yazıştı. 1923 yılında tanıştığı Dora Dymant'la bir müddet Prag'da beraber yaşadı. Sonra Viyana yakınlarındaki bir sanatoryumda yattı. 1924 yılında öldü. Yaşamı boyunca yalnız yedi eserini yayınladı ve yayınlanmamış eserlerinin imha edilmesi direktifini verdi. Arkadaşı ve editörü olan Max Brod, bu talimata uymadı. Duruşma 1925 yılında yayınlandı, 1926 yılında Şato, 1927 yılında Amerika ve 1931 yılında, kısa öykülerinden bir kısmını içeren Büyük Çin Seddi bunu takip ettiler.

İNGİLİZ EDITÖRÜN NOTU

1955 yılında Schocken Books yayınevi Felice Bauer'den, Franz Kafka'nın ona yazmış olduğu mektupları aldı. Felice Bauer, ayrıca, Kafka'nın Grete Bloch'a yazmış olduğu ve kendisinde bulunan mektupları da verdi. Yazışmanın bu bölümü- Kafka'nın, Greta Bloch'a yazmış olduğu mektupların yaklaşık yarısı burada yayınlanmıştır- 1935 yılında Almanya'ya göç ederken, Greta Bloch tarafından Felice Bauer'e verilmişlerdi. Greta Bloch'a yazılan mektupların kalan kısmı, Floransa'da kadının avukatının kontrolü altında tutuldu. Bu mektupların kopyaları daha sonra avukat tarafından Max Brod'a verildi ve böylece Schocken Books yayınevi'nin malı oldular.

Editör, Kafka'nın, Greta Bloch'a yazdığı mektuplarını ve Felice tarafından saklanan ve Kafka'nın ailesiyle arkadaşlarının nişan hakkında yazdıkları mektupları tarihsel sırayla yayınlamaya karar verdi. Bunlar, ilişkilerinin bir bölümünü açıklıyorlardı ve böylece Kafka'nın o zamanki durumuna açıklık getirme konusunda yardımcı olacaktı. Felice Bauer ve Greta Bloch ile ilgili Biyografik notlarda kitaba alınmıştır. Yazışmalarda adı geçen diğer kişilerden notlarda bahsedilmiştir.

Editörlerin ulaştıkları bütün mektuplar orijinaldir. Çoğu, Kafka'nın el yazısıyla yazılmıştır. Bazıları da daktiloyla yazılmıştır. Bu yazışmalardan anlaşılacağı üzere, bütün mektuplar saklanmamıştır. Bazı mektup ve kartların eksik olduğu referanslardan görülmektedir. Hepsi tamam olan Kafka'nın, Felice Bauer'e yazmış olduğu mektupların aksine, Greta Bloch'a yazılan on iki adet mektup özel bir biçimde parçalara ayrılmıştır. Yıllar boyu, mektuplar iki bölüm halinde ve bir kısmı Felice Bauer'de, diğer kısmı avukatta olmak üzere bulunmalarına rağmen, yine de bir tanesi haricinde, bu mektuplar yeniden düzenlenebilmiştir.

Kafka'nın bazı mektuplarında tarih yoktur. Bu durumlarda olası tarih tahmin edilmiştir. Editörün diğer eklemelerinde olduğu gibi, bu günler de parantez içine alınmışlardır.

Felice'nin Kafka'ya yazmış olduğu mektuplar ortada değildir.

FELICE BAUER

Felice Bauer, Neustadt'da, üst Silesia bölgesinde 18 Kasım 1887 yılında doğdu. Dört erkek ve kız kardeşi vardı. Elisabeth (Else), Erna Antonie (Toni) ve Ferdinand (Ferry). Erna, E. baş harfiyle, Kafka'nın güncelerinde, özellikle 1914 yılının ikinci yarısında birçok kez yer almıştır- yani, Felice ile olan nişanın bozulmasından sonra. Viyana'dan gelmiş olan babası, Neustadt'ta yaşayan bir boyacı kızıyla evlenmişti. 1899 yılında- o zaman Felice 12 yaşındaydı- aile, Silesia'daki küçük kasabadan Berlin'e göçtü. Babası orada, yabancı bir sigorta şirketinde çalıştı. 1904-1910 yılları arasındaki altı yıl boyunca, Felice'nin ailesi ayrı yaşadı ve Felice, annesini destekleme endişesi içerisindeydi. Böylece 1908 yılında okulu bıraktıktan sonra, plak kayıt şirketi Odeon'da stenograf olarak işe başladı. 1909 yılında, yazı makineleri üreten Carl Lindström A. G. Firmasına geçti. Kısa zamanda yönetici sekreterliğine yükseldi.

Mart 1913 yılına kadar, Bauer'ler, Berlin'in Doğu yakasında, sessiz ama pek çekici olmayan Immanuelkirchstrasse'de yaşadılar. Sonra, o zamanlar Berlin'in batı yakasının en gözde yerlerinden birisi olan Wilmersdorferstrasse'ye taşındılar. Felice'nin babası Kasım 1914 yılında öldü.

Eylül 1916 yılında, Kafka'nın teşvikiyle, Felice, Berlin Yahudi Evinde gönüllü olarak çalıştı. Burası, Siegfried Lehmann tarafından o yıl Mayıs ayında, göçmen Doğu Avrupalı Yahudilerin çoğunlukta olduğu Alexanderplatz yakınında kurulan bir Yahudi destek merkeziydi. Max Brod, Martin Buber ve Gustav Landauer burayı destekleyenler arasındaydılar. Merkezin amacı, bazıları çok kötü koşullarda yaşayan ailelerin çocuklarına ve gençlere kültürel ve dini eğitim vermektir. Yar-

dımcı olarak adlandırılan öğretmenler, öğrenciler, genç işadamları ve Yahudi dinsel topluluğunun kadınları arasından seçiliyorlardı. Çoğu, Batı yakasında iyi koşullardan gelmiş olmalarına rağmen, öğrencilerin sosyal farklılıktan etkilenmemeleri için basit giyiniyorlardı.

Boş zamanını bu sosyal göreve ayıran Felice, diğer yardımcı arkadaşları arasında çok seviliyordu. Gençler arasında çok popülerdi (bir kız sınıfı okutuyordu). Franz Kafka; ona, Prag'dan destek veriyordu. Kendisi ve talebeleri için kullanabileceği edebi malzemeyi öneriyor veya sağlıyordu. Aslında merkezin çalışmalarını dikkatle izliyordu. Felice Bauer ile ilgili tüm referanslar ve raporlar, pratik konulardaki verimliliğini ve aklını kullanma yeteneğini ortaya koyuyorlardı. Kafka'nın söylediğine göre, kendisi bu niteliklerden yoksundu ve yaşamı boyunca bu niteliklere sahip olan başkalarına özenmişti. Bunlar arasında, önce Felice ve sonra Felice ile olan ilişkisinde önemli bir rol oynayacak olan Greta Bloch da vardı. Felice, olumlu, basit bir kız gibi görünüyordu. Kafka, bir keresinde, onu, 'mutlu, sağlıklı, kendiden emin bir kız' olarak tanımlamıştı. Güzel elbiseleri seviyor ve ailesiyle birlikte mutlu oluyordu. Edebiyat, sanat ve mobilyaya karşı olan ilgisi, o zamanın orta sınıfına uygundu. Kafka'nın edebi çalışmalarını çok az anladığı çıktı.

Mart 1919 yılında, Kafka'dan nihai ayrılışından 15 ay sonra, Felice mali durumu iyi olan Berlinli bir iş adamıyla evlendi. Bu evlilikten bir kız ve bir oğulları oldu. Milena Jesenská ve Max Brod'a yazdığı mektuplardan, Kafka'nın bu çocukları bildiği ortaya çıkmaktadır.

1913 yılında Felice ve ailesi İsviçre'ye göçtü. 1916 yılında da Birleşik Devletlere yerleştiler. 15 Ekim 1960 yılında burada öldü.

MEKTUPLAR

[Antet: İşçi Kazaları Sigorta Enstitüsü]

Prag, 20 Eylül 1912

Sevgili Bayan Bauer

Benimle ilgili olarak, artık en ufak bir şeyi bile anımsamama olasılığınıza rağmen, kendimi bir kez daha takdim ediyorum: adım Franz Kafka. Direktör Brod'un¹ Prag'daki evinde o akşam sizi ilk kez selamlayan, Thalia gezisi² fotoğraflarını masanın üzerinden tek tek size uzatan ve son olarak, şimdi anahtarları sallayan eleriyle ellerinizi tutan kişi. Gelecek yıl beraberce Filistin'e gitmeyi söz verdiğiniz kişi.

Eğer, hala bu yolculuğu yapmak istiyorsanız- o zaman hercai olmadığınızı söylemişsiniz ve ben de, sizde bunun izlerini görmemişim- o zaman bunu hemen tartışmaya başlamamız yalnızca doğru olmayacak, aynı zamanda da çok gerekli olacaktır. Çünkü, her halükarda kısa sürecek olan Filistin yolculuğumuzun, her dakikasından yararlanmalıyız. Bunu da, iyi bir biçimde hazırlanarak ve hazırlıklar üzerinde anlaşma sağlayarak gerçekleştirebiliriz.

Kötü gibi görünse de, bir şeyi itiraf etmeliyim; bu şimdiye kadar söylediklerimle de uyum sağlıyor: dengesiz bir mektup yazarıyım.

Evet, ve eğer bir daktilom yoksa, bu, daha da kötüleşiyor. Çünkü, ruh halim mektup yazmaya uygun değilse bile parmaklarım hala tuşlara basabilirler. Öte yandan, her geçen gün yenilenen bir heyecanla bunu arzulasam da, mektubumun yanıtlanmasını hiçbir zaman beklemem. Gelmediği zaman hiç düş kırıklığına uğramam ve sonunda gelince şaşırma eğiliminde olurum. Yeni bir sayfayı daktiloya koyarken, kendimi olduğumdan daha zor bir insan olarak tanımladığımın farkına varıyorum. Eğer bu yanlışı yapmışsam, bunu hak ediyorum, çünkü, büro-da altı saat çalıştıktan sonra bu mektubu yazıyorum ve alışkın olmadığım bir daktilo makinesi kullanıyorum.

Ve yine de- yine de- daktilo kullanmanın tek sakıncası, yoldan kolayca çıkmak- eğer kuşkular oluşursa, (beni yol arkadaşı, rehber, yük, tiran veya her neye döneceksem o olarak seçme konusundaki pratik kuşkuları kastediyorum) bana karşı ön itirazlar öne sürülmeme- li-ve bu anda tek konu bu olduğu için- ve bunu denemeniz yerinde olacaktır.

Saygılarımla, Dr. Franz Kafka

Poric, 7 Prag

[Antet: İşçi Kazaları Sigorta Enstitüsü]

Prag, 28 Eylül 1912

Sevgili Bayan Bauer, daktilo kullanmadığım için beni affedin, ama size anlatacak o kadar çok şey var ki ve daktilo koridorun dışında. Hem bu mektup çok acele. Ve bugün Bohemya'da (yukarıdaki özürle kesinlikle ilgili değil) tatil.³ Daktilo istediğim kadar hızlı yazmıyor. Hava güzel, sıcak, pencere açık (ama pencerelerim her zaman açıktır- lar) ve çok uzun zamandır yapmadığım bir şeyi yaptım, büroya şarkı mırıldanarak girdim. Eğer size mektup yazmak için gelmediysem, bu tatil gününde büroma hangi nedenle geldiğimi bilmiyorum.

Adresinizi nasıl elde ettim? Bu soruyu sorduğunuzda, sormak istediğiniz bu değildi. Adresinizi bir biçimde elde etmeyi başardım. Önce bir şirket adresi öğrendim, ama bu hoşuma gitmedi. Sonra apartmanınızın adresi numarasız olarak verildi ve nihayet numarayı da öğrendim. Tatmin olmuştum. Ama tabii ki hemen yazmadım, çünkü adresin kendisi benim için önemli bir şey ifade ediyordu. Hem, adres yanlış da olabilirdi, çünkü Immanuel Kirch kimdi? Kuşkulu bir adrese bir mektup göndermekten daha hüzünlü bir şey yoktur. Daha çok bir iç çekme gibidir. Sonra, caddenizde oturan bir Immanuel Kirch olduğunu öğrenince bir müddet için her şey yolunda gitti. Ama adresinizin yanı sıra bir nirengi noktası da elde etmek istedim, çünkü Berlin'deki bütün adreslerde var. Burasının fakir bir bölge olduğunu düşünmeme rağmen sizi kuzeyde düşünmek isterim.

Ama adresler üzerindeki endişelerin dışında (Prag'da, 20 veya 30 numarada oturup oturmadığınız bile bilinmez), biçare mektubum, yazılmadan önce ne kadar acı çekecek! Şimdi, aramızdaki kapı açılmaya başladığına göre, veya en azından ikimiz de kapı kolunu tuttuğumuza göre, kesinlikle, bunu söyleyebilirim, hatta söylemeliyim. Ah, içine girdiğim ruh halleri, Bayan Bauer! Üzerimden, sürekli olarak bir sinirlilik sağanağı akıyor. Bir an arzuladığımı, başka bir an arzulamıyorum. Merdivenlerin en üst basamağına ulaşınca, apartmana girdiğimde içinde bulunduğum ruh halini unutuyorum. Ufak bir kesinliğe veya bir mektuba dönüşene dek, kararsızlıkları içimde biriktirmeliyim. Yatmadan önce, ilk mektubu düzenleyebilmek için kaç gece- abartmamak için on diyeceğim- geçirdim! Daha önce bir araya getirdiklerimi otomatik olarak yazamamam benim kusurum. Belleğim çok kötü. Ama en iyi bellek de önceden düşündüğüm ve anımsamaya çalıştığım kısa bir paragrafı bile doğru biçimde yazmam konusunda bana yardımcı olamaz, çünkü her cümlemin içersinde, yazılmadan önce beklemek zorunda olan geçişler var. Sonra, ezberlenmiş bir cümleyi yazmak için oturunca, önümde parçalardan başka bir şey göremiyorum. Ne onların arasından, ne de onların ötesini görebiliyorum. Yapabileceğim tek şey, eğer gönülsüzlüğüm buna izin verirse, kalemimi fırlatmak. Yine de mektup üzerinde düşünüp taşıyorum, çünkü yazmaya karar veremiyorum. Bu düşünceler de beni yazmaktan alıkoymanın en iyi yolları. Sizin için düşündüklerimi yazmak için bir keresinde yatağımdan çıktım.

ğımı anımsıyorum, ama hemen yatağa geri döndüm, çünkü -bu da benim ikinci yanılığım- endişemin aptallığı nedeniyle kendime sitem ettim ve kafamda belirginleşenlerin sabah da kağıda dökülebileceklerine karar verdim. Gece yarısına doğru, bu tür kararalar hep kazanıyorlar.

Ama eğer böyle yaparsam, bir yere ulaşamıyorum. Size söyleyeceklerimden bahsetmek yerine son mektubum hakkında gevezelik ediyorum. İlk mektubumun benim için olan önemini lütfen anlayın. Çünkü onu yanıtladığınız mektup, şimdi yanımda duruyor. Bu beni acayip derecede mutlu kılıyor ve bu nedenle bu mektuba sahip olma bilinciyle, elimi üzerinde tutuyorum. Lütfen en kısa zamanda bir mektup daha yazın. Çaba sarf etmeyin, bir mektup çaba gerektirir ama ona yalnızca bakılır. Benim için ufak bir günce hazırlayın. Bu az çaba gerektirirken, daha çok şey sağlar. Doğal olarak, bu işi yalnız başına yapmanıza göre daha fazla yazmanız gerekecek, çünkü sizi fazla tanımıyorum. Örneğin, büroya ne zaman gittiğinizi, kahvaltıda ne yediğinizi, büronun penceresinden neler gördüğünüzü, orada ne iş yaptığınızı, dişi ve erkek arkadaşlarınızın isimlerini, neden hediyeler aldığınızı, size tatlılar vererek sağlığını kimin bozmaya çalıştığını ve varlıklarıyla olasılıklarını bilmediğim binlerce şeyi yazmalısınız- Ama, ah, Filistin yolculuğuna ne oldu? Yakın gelecekte, veya yakın olmayan bir gelecekte, kesinlikle sonraki ilk veya sonbaharda. Max'ın ailesi' şimdi bekliyor, Max İtalya'da. Ama yakında sizin Almanya'nızda büyük bir edebiyat yılı çıkartacak.⁵ Benim kitabım, kitapçığım, broşürüm sonunda kabul edildi.⁶ Ama çok iyi değil. Daha iyileri de yazılmalı. Ve bu hükümle size veda diyorum.

Sevgilerimle, Kafka.

Sevgili Bayan Bauer

On beş gün önce, sabah saat onda ilk mektubunuzu aldıktan birkaç dakika sonra büyük boyda dört sayfa mektup yazdım.⁷ Bunun için pişmanlık duymuyorum, çünkü zamanımı daha hoş bir biçimde geçiremezdim. Tek üzüldüğüm, mektup bittiğinde, söylemek istediklerimin çok az bir kısmına ancak başlayabilmişim. Böylece mektuba yazılamamış olan bölüm günlerce kafamda kaldı ve beni huzursuz etti. Bu, mektuba vereceğin yanıtın beklentisi ve bu beklentinin zamanla güç kazanması ile yer değiştirdi.

Ama bana hala neden yazmadınız?- Bu olabilir, hatta mektubun yazılış biçimi nedeniyle, içinde bulunan aptalca bir şey sizi rahatsız etmiş olabilir. Ama kelimelerimin arkasında yatan iyi niyetimin de gözünden kaçmaması gerekir- Mektubum yanlış anlaşılmış olabilir mi? Benim mektubum büyük bir heyecanla yollandığı için hedefinden sapmış olabilir, öte yandan sizinkini de heyecanla bekliyorum. Mektuplar, onları bekleyenin zihni dışında kayboluyorlar ve başka bir açıklama bulunamıyor mu? Mektubum, kaç çatılan Filistin yolculuğu nedeniyle mi size verilmedi? Ama bu, bir aile içersinde olabilir mi? Ve hesaplarıma göre mektuplar Pazar sabahı oraya ulaşmış olmalılar.- O zaman tek üzüntü verici olasılık var, hasta olmanız. Ama, ben buna inanmıyorum. Kesinlikle sağlıklı ve neşelisiniz.- O zaman mantığım beni yanıltıyor ve bu mektubu yanıt bekleme umudunu fazla taşımadan, kendime karşı yapmam gereken görevi tamamlamak amacıyla yazıyorum.

Eğer, size bu mektubu getiren Immanuelkirshstrasse postacısı olsaydım, rahatsız olan bir aile bireyinin bunu size vermeme engellemesine göz yummazdım, odalardan geçerek doğrudan size gelir ve mektubu elinize verirdim. Veya daha iyisi, kapının dışında bekler ve zevkim için zili çalmayı sürdürürdüm, beni tüm sıkıntılarımdan kurtaracak bir zevk için!

Sevgilerimle, Kafka.
Poric, 7 Prag.

14 Ekim 1912

Sayın Bayan Friedmann,

Bu akşam, şans eseri ve izin almadan- benden rahatsız olmamalı-sınız- ailenize yazılmış olan bir mektupta; Bayan Bauer ve benim neşeli bir yazışma içersinde olduğumuzun açıklandığını okudum. Bu, kısmen doğru olduğu, ama öte yandan arzularımın uyum sağladığı için, Sevgili Bayan Friedman, sizden, bu düşüncenize ışık tutabilecek açıklamalar istiyorum. Bu çok zor olmayacaktır, çünkü Bayan Bauer'le mektuplaşıyorsunuz.

Aslında neşeli diye nitelendirdiğiniz yazışma şuna benziyor: O akşamdan yaklaşık iki ay sonra Bayan Bauer'i ilk ve son kez ebeveynlerinizin evinde gördüm. Ona, arkadaşça bir yanıt aldığım ve içeriğini burada açıklamak istemediğim bir mektup yazdım. Son yanıt gibi de değildi. Tonu ve içeriği, ilerdeki günlerde başlayacak daha samimi yazışmaların bir başlangıcı olarak kabul edilebilirdi. Ama mektubumla yanıt arasında on gün geçti. Şimdi, çok uzun olmasa da bu gecikmeyi bir ikaz olarak anlamam gerektiğini düşünüyorum. Yine burada açıklamaya değmeyecek olan çeşitli nedenlerle—belki de olması gerekenden fazlasını açıkladım bile, Bayan Friedmann- buna uygun olarak hareket etmedim. Bunun yerine, bazı yönleriyle üstünkörü olarak, bazılarına göre, mektubu okur okumaz, bir patlamanın aptalca özelliklerini taşıyan mektubumu yazdım. Yine de bu mektuba karşı olan tüm itirazları kabul ederken, samimiyetsiz olma itirazı doğru değildir ve bu da, birbirlerine karşı olumsuz önyargıları bulunan insanlar için karar verici bir unsurdur. Bu mektup yazıldığından beri yanıt gelmeyen on altı gün geçti ve ikna çabalarımın, gecikmiş bir yanıtı sağlayıp sağlayamayacağını da bilmiyorum. Özellikle de bir mektubumun, yanıt için hızlı bir olanak yaratacak biçimde yazılmış olması nedeniyle. Size karşı olan samimiyetimi pekiştirmek için, bu on altı gün içinde de Bayan Bauer'e⁹ iki mektup yazdığımı, ama göndermediğimi itiraf etmeliyim. İçinde mizah olan mektuplar yalnızca bunlardı ve neşeli bir yazışma diye nitelendirebilirdim. Aslında ilk önce, yanıtın rastlantı eseri olarak

geciktiğini, hatta olanaksız olduğunu düşünebilirdim. Ama her şeyi değerlendirdince bunun bir rastlantı olmadığına inandım.

Eğer mektubunuzdaki o cümleden çok etkilenmemiş, onur duyulmayacak bir içeriğe sahip olan bu mektubun, yetenekli ve iyi bir kişi tarafından okunduğunu bilmemiş olsaydım, Bayan Friedmann, bu u-fak itirafı ne size ne de kendime yapmaya cesaret edemezdim.

Size ve kocanıza hürmetlerimi iletirim.

Sevgilerimle, Franz Kafka
Poric, 7 Prag.

[Antet: İşçi Kazaları Sigorta Enstitüsü]

23 Ekim 1912

Sevgili Bayan Bauer

Üç müdürüm birden tepemde durarak doğrudan kalemime baksalar bile, size bir an önce yazmalıyım. Çünkü aylardır boş yere gözlediğim mektubunuz sanki bana bulutlardan indi. (Şu anda ilk amirimle ilgili arzum yerine geldi.) Eğer, o zamanki yaşamınızı tanımlarken, karşılaştırılabilecek bir tanesiyle yanıtlamak isteseydim, yaşamının yarısının mektubunuzu bekleyerek geçtiğini söyleyebilirim. Bu bekleme, üç hafta içersinde sana yazdığım üç kısa mektubu de içeriyor. (şu anda, bana, suçluların sigortaları soruluyor, aman Allahım!) . Bunlardan ikisi, belki şimdi postalanabilir. Öte yandan, aslında ilk yazılan olan üçüncüsü, yollanamaz. Bu benim suçum olmamasına rağmen, sizin mektubunuz herhalde kaybolduğu için, (şu anda, Josef Wagner'in, Katherinaberg'de yaptığı başvuru ile ilgili olarak bir şey bilmediğimi açıklıyorum) ilk sorularımın yanıtlarını alamayacağım.

Huzursuzum ve kendimi toparlayamıyorum. Sürekli ve dairesel bir şikayetin ruh hali içersindeyim. Bugün artık dün değil ve birikimim taşarak, kendisini daha iyi günlerde özgürleştirecek.

Bugün yazdığım, sizin mektubunuza bir yanıt değil. Bu yanıt belki yarın yazacağım mektupta yer alır, belki de bir sonraki günün mektubunda. Tabii ki yazma tarzım kendi içersinde çılgın değil. Ama belki size bir gün açıklayacağım gibi, benim yaşamım kadar çılgın.

Ve size hep hediyeler veriliyor! Bu kitaplar, çikolatalar ve çiçekler büro masanın üzerine yayılmış. Benim masamda vahşi bir düzensizlik dışında bir şey yok. Onun için, kaybolan ve yerine yenisi konulamaz olan mektup yerine, çiçeğinizi aceleyle size ait iki tane mektubun bulunduğu cüzdanıma tıktırdım, çünkü Max'dan, ona gönderdiğiniz mektubunuzu bana vermesini istedim. Bu saçma görünebilir, ama böylece bana karşı kullanılamaz.

Yazışmamızda, bu erken oluşan talihsizlik çok da iyi olmuş olabilir. Şimdi, en azından, mektuplar kaybolmuş olsa da artık size yamanın sakıncası olmadığını biliyorum. Ama mektupların kaybolması artık bir son bulmalı- Elveda ve kısa günceyi düşünün.

Sevgilerimle, Franz K.

[Antet: İşçi Kazaları Sigorta Enstitüsü]

24 Ekim 1912

Sevgili Bayan Bauer

Nasıl bir uykusuz geceydi, ancak sonlara doğru, yalnızca iki saat, İnsan kendisini, zorlanmış önceden kararlaştırılmış bir uykuya bırakabiliyor. Düşler gerçek düşler değil ve uyku da daha az gerçek. Ve sonra, sanki bu yetmezmiş gibi, kapının dışında, kasap چراغının tepsisine çarptım, tahtanın acısını hala sol gözümün üzerinde duyumsuyorum.

Şüphesiz, size yazmanın benim için yarattığı zorlukları, hazırlıklarım aşamaz. Bunlar dün akşam zihnimden sürekli değişikliğe uğrayarak aktılar. Söylemek istediklerimi yazamama kabiliyetsizliğini

içermiyorlar, ki bunlar çok basit şeyler, ama o kadar çoklar ki, zaman ve mekanda bir araya toplayamıyorum. Bunun farkına vardığımda, her şeyden vazgeçmek yazmayı bırakmak ve yazarak yok olmak yerine yazmadan yok olmak istediğim zamanlar- yalnızca geceleri- oluyor.

Tiyatroya gidişlerinizden bahsediyorsunuz ve bu beni çok ilgilen-
diriyor İlk önce, Berlin’de çok fazla tiyatro gösterisi var. İkinci olarak
tiyatro seçimin çok güzel (sıkılarak gittiğim, ağzımı sahneden daha
geniş bir biçimde açarak esnediğim Metropol dışında) ve üçüncü ola-
rak da tiyatrolar hakkında fazla bir şey bilmiyorum. Öte yandan, eğer
gitmeden ve gittikten sonra neler yaptığınızı bilmezsem, tiyatroya git-
tiğinizi bilmemin bana bir yararı yok- ne giydiğinizi, hangi gün gittiği-
nizi, havanın nasıl olduğunu, gitmeden önce mi sonra mı yemek yedi-
ğinizi, nerede oturduğunuzu, ruh halinizin nasıl olduğunu ve neden o
halde olduğu gibi aklıma gelebilecek her şeyi bilmezsem. Tabii ki ba-
na her şeyi anlatmanız olanaksız, ama o zaman her şey olanaksız.

Tamamen anlaşılabilir bir şey yazabilmek için: Bayan Sophie’nin
doğum günü 18 Mart’tan önce değil; Doğrudan bir soru sormam gere-
kirse: Sizinki ne zaman?

Bir sorudan diğerine atlamama neden olan ve şimdi size başka bir
soru sormamla sonuçlanan koşullar, yalnızca büromun rahatsızlığın-
dan kaynaklanmıyor: belleğime güvenebildiğim kadarıyla o akşam
Prag’da bütün söylediklerinizi aşağı yukarı anımsıyorum. Ama mektu-
bunuzu okurken fark ettiğim gibi, bir şey benim için çok açık değil ve
sizden bu boşluğu doldurmanızı istiyorum Açık söylemek gerekirse
evden, otele kadar Direktör Brod ile birlikte yürürken, kafam dağınık-
tı, dikkatsizdim, ve sıkılmışımdı- anımsadığım kadarıyla da bunun Di-
rektör Brod’la bir ilgisi yoktu. Tam tersine yalnız kalmak beni mutlu
edecekti. Şehir merkezindeki akşam kalabalıklarına karışmadığınızı
konusunda bir konuşma geçmişti. Hatta tiyatroya gittiğiniz zamanlar-
da bile. Dönerken, elinizi özel bir biçimde cırparak, sokaktayken, ev-
deki annenizin dikkatini çekiyormuşsunuz. Böylece o da sokak kapısı-
nın kilitli olup olmadığına bakıyormuş. Bu biraz garip olan anlatım
doğru mu? Metropol’e giderken anahtarları beraberinizde alırsanız,
bu, geç gelebileceğiniz düşüncesiyle bir istisna mı oluyor? Bu sorular

saçma mı? Yüzüm çok ciddi ve eğer gülüyorsanız, dostça bir tavırla gülün ve bana ayrıntılı bir yanıt verin.

Leipzig’li Rowohlt, en geç bu ilk baharda bir şiir yillığı çıkartacak ve editörlüğünü Max yapacak. İçinde benim kısa öykülerimden birisi de olacak. Bu, Bayan B.’ye ithaf edilecek olan ‘Yargı.’ Bu sizi rahatsız edici bir zorlama mı olur? Bu ithafın bir ay önce yazılması ve müsveddelerin artık bende olmaması daha da mı kötü? Başkalarından hediye kabul etmediği için cümleyi yalnızca ‘Bayan B.’ye’ diye yazarak tamamlamamaya kendimi zorlamam geçerli bir özür olabilir mi? Hem, görebildiğim kadarıyla, Çok kısa bir süre görünen bir kızın adının Frieda Brandenfeld olması dışında, öykünün sizinle en ufak bir ilişkisi bile yok- sizinle aynı baş harfleri taşıdığını sonradan fark ettim. Öykünün sizinle olan tek ilişkisi, uzakta da sizin için değerli olabilme çabasından ibaret olabilir. İthaf da bu anlamı taşıyor.¹⁰

Yeni bir ay daha gereksiz yere geçecek gibi görünüyor. Postaneyi araştıracığımı söyleyin.

Son mektubumu yanıtlamış olmanıza rağmen, bunun ne olduğunu hiçbir zaman öğrenemeyecek olmam beni endişelendiriyor. Böylece, sizden bir kelime bile duymayacağım bir çok yıl geçecek ve şimdi, umursamayacağın söylememe gerek yok, ama sizin anımsamanızdan daha fazlasını elde edebileceğimi düşünmüyorum. Bana yazarak, on kelimeyle anlatamaz mısınız?

Kesin bir son, bugün için kesin bir son. Saklandığım bu sessiz odada bile, bir önceki sayfada rahatsız olmaya başladım. Büroda bu kadar çok boş vaktimin olması ve size buradan yazabilmem sizi şaşırttı mı? Bu, zorlama ile oluşan bir istisna. Bunun da açıklamaları var, ama size yazacak zamanım yok

Elveda ve günlük makbuzları imzalamak sizi rahatsız etmesin.¹¹

Sevgilerimle, Kafka

Sevgili Bayan Bauer,

Sonunda, akşam saat sekizde- Pazar günü- size yazabiliyorum ve bütün gün yaptığım her şey bir an önce size yazmaya başlayabilmeme yönelikti. Pazar günleriniz güzel geçiyor mu? Ama, bütün yaptığınız çalışmalar sonrasında güzel geçiyor olmalılar. En azından son altı haftanın Pazar günleri, benim için birer mucize gibiler ve ateşini Pazartesi sabahı uyandığımda görmeye başlıyorum. O zaman da Pazar gününe kadar işlerin altından kalkma, işimi bu tatil günlerine sarkıtma problemi ortaya çıkıyor. Ama ne kadar çaba sarf etsem de, genellikle Cuma günleri işime bir son veriyorum. Eğer insan bir hafta boyunca saatlerce böyle yaparsa, uykusuz bir gece sonrasında gün boyu bile çok dikkatli olamaz. İnsan, böyle bir haftanın acımasız mekanik öğütmesine bir göz atınca, ümitsizce biriken böyle günlerin, yeniden harekete geçmek için geri çekilmediklerine, yalnızca ortadan kaybolmaya başladıklarına ve sonunda akşam ve gecenin başlayarak, rahatlama sağladığına gerçekten müteşekkirelmalı.

Daha neşeli olabilirim, ama bugün değil; yağmur, beni Pazar gezintimden alıkoydu. Günün yarısını, hüznün ve düşünme için en iyi yer olan - ilk cümlemlerle çelişiyor- yatakta geçirdim. Türk'ler kaybediyorlar¹² ve bu da beni yanlış bir tahmin olan geri çekilmeyi desteklememe yöneltebilir. Yalnızca askerler için değil, her şey için (bu, kolonilerimiz üzerinde de büyük bir darbe). İnsanın gözlerini ve kulakların kapatarak, her zamanki işlerine dönmekten başka yapacağı bir şey kalmıyor.

Size hoş vakit geçirmek için nasıl bir yol! Sevgili bayan Bauer, kalkıp, yazmayı bırakmalı mıyım? Ama belki de bütün bunların arasından çok mutlu olduğumu fark etmişsinizdir. Bu durumda burada kalarak yazmayı sürdürebilirim.

Mektubunuzda, o akşam Prag'da ne kadar rahatsızlık duyduğunuzdan bahsetmişsiniz. Böyle söylememenize, hatta bunu ima etmemenize rağmen, bu yazı, rahatsızlık duyduğunuzun odaya benimle girdi-

ğini ortaya koyuyordu, çünkü Max, o zamana kadar operetinden pek bahsetmemişti –bu, onun için fazla sıkıntı ve problem yaratmamıştı- ve bende toplantının uyumunu gülünç paketimle henüz bozmamıştım. Hem, bu olduğu zaman onlara sıkça uğruyordum ve eğleniyordum- özellikle de canlı oluyordum- Erken yatmayı seven Otto Brod'u geç saatlere kadar olabildiğince uzun bir süre yatmaktan alıkoyabilmeye çalıştığımda, ailesi, beni evden çıkartabilmek için bütün gücünü kullanıyordu (tabii ki sevgiyle). Bu nedenle, geç saatte uğramış olmam- saat dokuz buçuk sularıydı- kesinlikle bir tehdit içeriyordu. Onlara göre, değişik iki ziyaretçiyle karşı karşıya kalmışlardı: herkesin nazik ve saygılı olmaya çalıştığı siz ve profesyonel uyku bozucu olan ben. Örneğin, sizin için piyano çalındı, öte yandan Otto, benim yüzümden huzursuz bir biçimde ateş siperliğiyle oynuyordu. Bununla, bana, yatma vaktinin geldiğine dair bir ip ucu veriyordu. Bunun farkında olmayanlar için aptalca ve yorucu bir hareket sergiliyor olmalıydı. Ama ben orada bir ziyaretçiyle karşılaşmaya hazırlıklı değildim. Max'la saat sekizde buluşmayı (her zaman olduğu gibi bir saat geç kaldım) ve müsveddeler ertesi gün yollanacak olmasına rağmen¹³ o ana kadar ilgililemediğim, öykülerimin sıralanmasını konuşmayı planlamıştım. Ve orada, beni şaşırtan bir ziyaretçiyle karşılaştım.¹⁴ Bu ziyaretçi beni rahatsız etmedi. Sizinle tanıştırlmadan önce geniş masanın üzerinden elimi uzattım. Ama siz pek kalkmak istemediniz ve herhalde elimi sık- mak için de pek istekli değildiniz. Size öylesine baktım, oturdum ve her şey yolunda gidiyor gibi göründü. Bilindik bir yerde bulunan yabancıların bende yaratmış oldukları canlılığı duyumsamama bile neden olmanız. Max'la müsveddeler üzerinde çalışamayacağımı kabullendikten sonra, Thalia fotoğraflarını ortaya çıkartarak, yeni ve hoş bir konuya girdim. (Şimdi sizden çok uzaktayım, o zaman edindiğim izlenimi çok iyi ifade etmek için kullandığım kelime nedeniyle popoma bir tekme atabilirim.) Fotoğrafları ciddi bir biçimde almıştınız ve yalnızca Otto açıklama yaptığında veya size başka bir fotoğraf verdiğimde bir göz atmıştınız. Hangimiz olduğunu hatırlamıyorum, ama içimizden birisi bir resmi açıklamaya başlayınca, komik bir yanlış anlama oluşmuştu. Fotoğrafa bakmak için yemeğe ara vermiştiniz ve Max yemekle ilgili bir fikir ortaya atınca, bir çok kelimeyle, çok fazla yemek yiyen insanları çok tiksindirici bulduğunu anlatmıştınız.

Tam bunun ortasında zil çalmıştı (şimdi saatler geçti ve saat gece 11 oldu. Benim genellikle çalışmaya başladığım zaman, ama mektubu bırakamıyorum) ve siz bize bir operetin açılış sahnesini anlatıyordunuz. Residenz Tiyatrosunda görmüş olduğunuz The Autogirl'ü.¹⁵ (Residenz Tiyatrosu var mıydı ve anlattığınız bir operet miydi?) Sahnede 15 kişi varmış ve bir telefonun duyulduğu giriş salonundan bir kişi görünmüş ve telefona yanıt verilmesi için hep aynı cümleyi kullanarak herkesi tek tek ikaz etmiş. Bu cümleyi anımsıyorum, ama bırakın yazmayı, doğru biçimde telaffuz bile edemeyeceğim için yazmaya utanıyorum. Aslında, o zaman bu cümleyi yalnızca çok açık bir biçimde işitmemiştim, aynı zamanda dudaklarınızdan da okumuştum ve geçen süre boyunca tam formülünü bulabilmek için sürekli kafamdan da geçirmiştim. Konuşmanın bundan sonra (hayır daha önce- çünkü hala, sizin karşınızda ve kapının yanında oturuyordum) lüzumsuz konulara, erkek ve kız kardeşlere nasıl yönlendiğini anımsamıyorum. Ailenizin, tanımadığım bazı üyelerinin adlarından bahsedildi. Buna Ferry adı da dahildi (Erkek kardeşiniz olabilir miydi?)¹⁶ Kuzenleriizn ve erkek kardeşleriniz tarafından sıkça dövülen ufak bir kızdan bahsettiniz. (Bay Friedmann tarafından da mıydı?) Buna karşı nasıl çaresiz kaldığınızı anlattınız. Elinizi, o günlerde çürüklerle dolu olan sol kolunuza doğru indirmiştiniz. Ama bu nedenle üzgün gibi görünmüyordunuz. Bunun nedenini izah edebilecek durumda olmasam da, ne kadar küçük de olsa, bir kıza, bir kişinin vurmaya nasıl cesaret edebileceğini düşünememiştim. O zaman bir şeyi inceler veya okurken, (yeterince dikkatli bakmamıştın, hem o akşam çok kısaydı) doğal bir biçimde Hebrew dili öğrendiğinizi söylemiştiniz. Bir yandan buna hayran kalmışken, öte yandan (o zaman yalnızca bu fikirler oluşmuştu ve o zamandan beri iyice elekten geçirdim) bunu böyle bir doğallıkla abartmamış olmanızı yeğlerdim. Daha sonra siz, Tel Aviv çevirisini yapamayınca, gizli bir memnuniyet duymuştum. Sonra Siyonist olduğunuz ortaya çıkmıştı ve bu benim için çok uygundu. Odada hala işinizle ilgili tartışmalar sürüyordu, Bayan Brod otel odanda gördüğü güzel patiska elbisenden bahsetmişti ve Budapeşte'ye bir düğüne gittiğini (anımsamaktan çok tahmin yürütüyorum) sanıyordum.¹⁷ Kalktığınızda, Bayan Brod'un terliklerini giymiş olduğunuz ortaya çıktı, çünkü ayakkabılarının kuruması gerekiyordu. Hava, bütün gün boyunca felaketti. Bu terlikler sizi biraz rahatsız etmişti ve karanlık olan orta odada yürürken, topuklu terlikle-

re alışkın olduğunuzu söylemişsiniz. Bu tür terlikler benim için yeniydi. Müzik odasında karşıma oturmuştunuz ve ben de müsveddelerimi yaymaya başlamıştım. Nasıl postalanacağı konusunda herkes komik şeyler söyledi. Ama artık sizin verdiğiniz tavsiyeyi anımsamıyorum. Anımsadığım, diğer odada olan bir şey ve şaşkınlıkla ayağımı masaya vurmam. Müsveddeleri düzeltmekten hoşlandığınızı söylemişsiniz Berlin’de bir beyefendinin müsveddelerini de düzeltmişsiniz (isim ve açıklamayla beraber olmayan bu kelimeye bela okuyorum!) ve Max’-dan bazı müsveddeleri göndermesini istemişsiniz- O akşam en iyi yaptığım şey, yanımda bir adet *Palästina*¹⁸ olmasıydı. Bu nedenle, her şey için affedilebilirdim. Filistin yolculuğu tartışılmıştı. Bundan sonra elimi sıkamak istemişsiniz veya bana gelen ilhamla elinizi sizden almıştım. Piyano çalınırken arka çaprazınızda oturmuştum, bacak, bacak üstüne atmıştınız ve artık önden göremediğim saç tuvaletinizi izliyordum. Bütün bildiğim, piyano çalarken, saçlarınızın iki yana doğru dökülmüş olmasıydı- Ama, sonra, büyük bir dağılma oldu. Bayan Brod, kanepede kestirdi, Bay Brod kitap raflarıyla ilgilendi, Otto ateş siperliğiyle oynadı. Max’ın kitapları tartışılmıştı ve Arnold Beer¹⁹ hakkında bir şey söylemişsiniz, Ost und West²⁰ içerisindeki bir değerlendirmeden bahsetmişsiniz ve sonunda Goethe’nin çalışmalarının Propyläen baskısı içerisindeki sayfalarını çevirirken, Nomepygge Castle²¹ adlı eseri okumaya başladığınızı ama bitiremediğinizi belirtmişsiniz. Bunu düşünce dehşetten donmuştum- kendim, siz ve herkes için. Bu, gereksiz ve anlaşılmaz bir hakaret değil miydi? Yine de, hepimiz size doğru bakıp kitaba eğilirken, görünürde telafi edilemez olan bu durumu bir kahraman gibi sürdürüyordunuz. Bunun bir hakaret olmadığı, hatta hafif bir eleştiri bile olmadığı ortaya çıktı. Yalnızca şaşırtıcı bulduğunuz için kitabı daha sonra okumaya karar vermişsiniz. Bu açmaz, daha sık bir biçimde çözülemezdi ve hepimizin kendimizden biraz utanması için iyi nedenlerimiz olduğunu duyumsamıştım. Farklı bir şey yapmak için Direktör Brod, resimli Propyläen baskını ortaya çıkarttı ve Goethe’nin iç çamaşırılı resmini göstereceğini açıkladı. Siz şöyle aktarmıştınız: ‘İç çamaşırlarıyla bile, o hala bir kraldır’²² ve o akşam tek sevmemişim cümle buydu. Hoşnutsuzluğum, boğazımda rahatsızlık yaratmıştı ve aslında neden bu kadar etkilendiğimi kendime sormalıyım. Ama hiçbir zaman tutarlı değilimdir- Sonunda odada başladığınız koşuşturmanın hızına hiçbir zaman ulaşamam. Sonra ayakkabılarınızı gi-

yerek geri dönmüştünüz. Bayan Brod'un sizi iki kez bir ceylana benzetmesi hoşuma gitmemiştir. Şapkanızı başınıza nasıl taktığınızı ve iç-nelerini nasıl yerleştirdiğinizi çok açık olarak anımsıyorum. Şapka ol-dukça büyüktü ve altı beyazdı- Sokakta, değersizliğim dışında açıkça başka bir şey görünyerek, bir kez çok olağandışı olmayan yarı ken-dimden geçme durumlarımdan birisine girdim. Perlasse üzerinde, belki de beni garip sessizliğimden kurtarmak için, nerede yaşadığımı sordunuz ve doğal olarak evimin yoluyla otelinin yolunun aynı yönde olup olmadıklarını öğrenmek istediniz. Ama sefil bir aptal olduğum için, hemen bana yazmak isteyeceğinizi düşünerek – Berlin'e döner dönmez Filistin hayaliyle tutuşacağınızı ve benim adresime sahip ol-mama durumuna düşmek istemediğinizi düşünerek- adresimi öğren-mek mi istediğinizi sordum. Bu gafın, bütün yol boyunca, benim den-gemi bozabilecek her şey kadar beni alt üst ettiğini söylememe gerek yok. İlk odada ve sokakta bile, sizi o öğleden sonra arabayla Hradcany Şatosuna götüren Prag şubesindeki bir adamdan bahsedildi. Bu adamın varlığı, bir zamandır düşündüğüm biçimde, sizi, ertesi gün istasyonda çiçeklerle uğurlamama mani olacak gibiydi. Erken gidişiniz, o saatte çiçek satın almanın olanaksızlığı vazgeçmemi kolaylaştırıyordu- Obst-gasse'de ve Graben boyunca, Direktör Brod çok fazla konuştu. Siz de bu arada, el çırtığınızda, annenizin ön kapıyı nasıl açtığını anlatıyor-dunuz- aklıma gelmişken, bana bir açıklama borçlu olduğunuz bir öy-kü. Aksi halde, zaman, utanç verici bir biçimde Prag ve Berlin trafik-lerini karşılaştırarak geçecekti. Eğer yanılmıyorsam, otelin karşısında, Repräsentationshausa'de²³ de bir şeyler atıştırdığınızdan bahsetmiş-tiniz. Son olarak Bay Brod, seyahatinizle ilgili bazı önerilerde bulun-muştu ve bir şeyler yiyebileceğiniz bazı istasyonlardan bahsetmişti. Yemek vagonunda kahvaltı etmeye niyetiniz vardı. O zaman, şemsi-yenizi trende unutmuş olduğunuzu duymuştum ve bu önemsiz ayrıntı (benim için önemsiz) sizi algılama biçimime yeni bir boyut kazandır-mıştı- Yani, henüz bavullarını toplamamıştınız, yatakta okumaya ni-yetiniz vardı ve rahatsız oldum. Bir önceki akşam sabah dörde kadar okumuştunuz. Yolculukta okumak için, Björnson'un, Flags are Flying in Town and Harbour ve Andersen'in, Picture Book without Pictures adlı kitaplarını beraberinizde getirmiştiniz. O zaman, bu kitapları geti-receğinizi tahmin etmem gerektiğini düşünmüştüm ve bunda başarılı olamayacağım belliydi. Otele girerken duyduğum bir çeşit şaşkınlıkla

dönen kapıda sizin bulunduğunuz bölüme girdim ve neredeyse ayağınıza basıyordum. Hemen kayboldunuz ve kapısı açık olan asansörün ve asansörcünün önünde üçümüz bir an için bekledik. Sonra, asansörüyle, kısa ve kibirli bir konuşma yaptınız. Bir an durduğumda, sesiniz hemen kulaklarımda çınlıyor. Yakın bir istasyona gitmek için bir araba gerekmediğine sizi inandırmak çok kolay değildi. Franz Josef istasyonundan ayrılmayı düşünüyordunuz- Sonra, son vedalarımızı gerçekleştirdik ve en beceriksiz biçimde tekrar Filistin yolculuğundan bahsettim. Sonra, herhalde yalnızca benim ciddiye aldığım bu yolcuktan, o akşam defalarca bahsettiğimi fark ettim.

Önemsiz, basit ama sayısız atlamalarla, o akşam olan tüm belirgin olayları hala anımsıyorum- bu arada Brod ailesiyle birlikte herhalde otuz akşamdan daha fazla beraber olduktan sonra, bazı şeyler, ne yazık ki netliklerini kaybetmiş olmalılar. O akşam sizinle çok az ilgilenildiği konusundaki fikrinize karşı çıkmak için notlar aldım. O akşama ait olan anılarımı unutulmadan önce yazma arzuma da direnemedim. Ama yazarken kullandığım kağıt miktarı sizi dehşete düşürecektir. Önce buna neden olan fikrime bela okuyacaksınız, sonra da bütün bunları okumak zorunda kalacağın için. Belki de zayıf bir merak sonuna kadar okumana neden olacak ve bu arada çayınız tamamen soğuyacaktır. Sonunda kendini o kadar kötü hissedeceksiniz ki, anılarımla anılarınız, hiçbir zaman bir araya getirmemeye değer verdiğiniz her şey üzerine yemin edeceksiniz. Ama şaşkınlıkla, böyle bir eklemenin, ilk kayıttan daha az sıkıntılı olduğunu ve bu katkınızla, bana, malzemelerin bu ilk toplantısıyla size verebileceğimden daha çok mutluluk vereceğini göz önüne almayacaksınız- Ama, şimdi sizi gerçekten rahat bırakmalıyım ve en iyi dileklerle son vermeliyim.

Sevgilerimle, Franz K.

Hala bitmedi, dahası, yanıtlaması zor bir soru: Bir çikolata bozulmadan ne kadar saklanabilir?

Sevgili Bayan Bauer,

Şimdi, büyük bir aceleyle de olsa önemli bir şey yapıyorum (Artık büromdan yazmıyorum, çünkü bürodaki işlerim size yazmamı engelliyor. Bu tür işler bana çok yabancı ve benim gerçek gereksinimlerimle uyuşmuyor.) Şimdi kendimi çok kınadığım, evvelki günkü gibi bir türlü sonu gelmeyen bir mektupla, yalnızca okuma değil, aynı zamanda dinlenme zamanını da çalmaya çalıştığımı ve sizden acil ve ayrıntılı bir yanıt beklediğimi düşünmemelisiniz. Eğer yorucu bir gün sonrası, akşamlarında sizi rahatsız ediyorsam, utanç duymalıyım. Bu, benim mektuplarımların amacı değil, hiçbir şekilde böyle değil, ama bu açık ve siz de başka türlü değerlendirmemiş olmalısınız. Yine de- bu çok önemli (o kadar önemli ki, aceleyle bir tekrar oluyor) uzun mektuplar yazmamalısınız, hatta benim mektuplarımı göz önünde bulundurmada, uzun mektuplar yazmak istediğiniz akşamlarda bile. Büronuzu ne kadar güzel olarak düşlesem de- oda da tek başına mısınız?- Sizi orada geç saatlere kadar tuttuğumu duyumsamak istemem. Beş satır, evet akşamları her seferinde bu kadar yazabilirsiniz. Yine de beş satırlık mektuplarınızın, uzun mektuplara göre daha kolay yazıldığını belirten zalim düşüncemi kendime rağmen bastıramıyorum. Mektuplarınızı kapıda görmek- şimdi öğlene doğru ulaşıyorlar- sizinle ilgili bütün kaygılarımı unutturabilir, ama günün bu saatlerinde okuduğumu veya sizinle bir gezinti yapamadığımı düşünmek tekrar dayanılmaz olur. Sizi Piramidon hapı almaktan caydırabilir miyim, çünkü baş ağrılarınızın kısmen nedeni benim? Genellikle ne zaman yürüyüşe çıkıyorsunuz? Haftada iki kez jimnastik, o profesör üç kez.- onunla ilgili yazdıklarınız herhalde kaybolan mektuptaydılar- sonra ne kadar boş zamanınız kalıyor? Pazar günü tığ işi, ne için. Eğer boş zamanınızı böyle geçirdiğinizi bilse, bu, annenizi gerçekten mutlu eder mi? Özellikle de mektuplarınızdan annenizin en iyi arkadaşınız ve neşeli bir insan olduğu anlaşıldığına göre- beş satırda, bütün bunları bana anlatmanızı istiyorum, böylece, bu konuda daha fazla düşünüp yazmak yerine, kendimizi kınamadan, siz iyiliğiniz ve anlayışınızla, ben olmam gerektiği biçimde, birbirimize sakince bakabiliriz ve birbirimizi dinleyebiliriz

Sevgilerimle, Franz K.

Sevgili Bayan Bauer,

Mektuplarımızdaki olanaksızlıkların sayısına bir bakın. Bana yalnızca beş satır yazmanla ilgili olan talebimin yarattığı yanıltıcı bon-körlüğün mide bulandırıcı tadını ortadan kaldırabilir miyim? Bu olanaksız. Ve benim talebim içten değil mi? Kesinlikle içten. Ve aynı zamanda içten olmayabilir mi? Tabii ki içten değil ve nasıl içten değil! Sonunda mektup gelince- mektubu getiren adam dışında başka kimse-nin görünmeye hakkı yokken, kapı, mektubu getiren adam tarafından değil de, sakın ifadeleriyle, doğru yerde bulunduklarını düşündükleri için beni çileden çıkartan sayısız insanın görüldüğünü kabul etmem için başkaları btarafından binlerce kez açılıyor- sonunda mektup gelince, o zaman biraz sakinleşerek bununla tatmin olabileceğimi ve günün-mün iyi geçeceğini düşünebiliyorum. Ama okuduğumda, öğrenmeyi beklediğimden fazlasını buluyorum. Mektubun bütün akşam vaktinizi aldığı açık. Belki de Leipziger caddesinde yürüyecek zaman bile bulamadınız. Mektubunuzu bir kez daha okudum, bir yana koydum, sonra yeniden okudum. Bir dosya aldım, ama yalnızca sizin mektubunuzu okuyordum. Yazı yazdırmam gereken daktilograf ile birlikteydim ve mektubunuzu tekrar yavaşça ellerimin arasından kaydı. İnsanlar bir şey sorduklarında, onu, yavaşça cebimden çektim ve sizin mektubunuzu düşünmemem gerektiğini çok iyi biliyordum- ama bütün olan, aklıma gelen bu düşünceydi- eskisi gibi açtım, huzursuzdum ve sanki mektubu getiren adam yeniden görünecekmiş gibi kapı tekrar neşeyle salınmaya başladı. Bunu, mektubunuzun bana verdiği 'ufak zevk' olarak adlandırıyorum. Büroda, sizden her gün mektup beklememin kabul edilmez olup olmadığı sorusunu, bu yanıtlıyor. Mektuplarınızın gelişini bürodaki işlerimle bir biçimde ilişkilendirmenin neredeyse olanaksız olduğunu söylemek gereksiz. Ama aynı zamanda boş yere bir mektup beklerken çalışmak veya çalışırken eve gelen bir mektup olup olmadığını düşünmemek olanaksız. Her yönde olanaksızlıklar! Ve yine de çok kötü değil, çünkü son zamanlarda büromdaki başka olanaksızlıkların da üstesinde geldim. İnsan, ufak olanaksızlıklar önünde boyun eğmemeli, yoksa büyük olanaksızlıklar da ortaya çıkarlar.

Bugün hiç şikayet etmemeliyim, çünkü son iki mektubunuz iki saat içerisinde arka arkaya geldiler ve tabii ki, dünkü yetersizliği nedeniyle postaya küfrettiğim kadar, bugün de övdüm.

Ama hiçbir şeyi yanıtlamıyorum ve pek soru da sormuyorum ve hepsi de size yazmamın mutluluğundan kaynaklanıyor. Yine de bunu hemen fark etmememe rağmen, size yazdığım tüm mektuplarımda bir sonsuzluk duyumsamasının çabası var. Bunun anlamı, ilk sayfalarda gerekli şeylerin söylenmemesi oluyor. Ama bekleyin, yarın tek seferde tüm sorularınızı yanıtlayacak zamanım olacağını ve o an için kalbimi hafifletecek sorular soracağını (kendim için) umuyorum.

Bugün, yalnızca, mektubunuzdaki, şapkanızla ilgili noktada dili mi ısırdığımı ekleyeceğim. Demek altı siyah renkti? Gözlerim nereye bakıyordu? Ve bu, benim için hiç de önemsiz değil. O zaman bütün üst kısmı beyaz olmalı ve bu beni şaşırttı. Çünkü, boyumun uzun olması nedeniyle tepeden bakmıştım. Ayrıca, şapkanızı takarken biraz da eğilmiştiniz. Kısacası, her zaman olduğu gibi bahaneler var, ama çok emin olmadığım bir şey hakkında yazmam.

En sıcak selamlarımla ve eğer izin verirseniz elini öpüyorum.

Sevgilerimle, Franz K.

1 Kasım 1912

Sevgili Bayan Bauer,

Bu tür bir hitap nedeniyle gücenmemelisiniz, en azından bu sefer. Çünkü, eğer bir çok kez sorduğün biçimde, yaşam halimi yazmaya kalkarsam 'Bayan Bauer'e' pek söyleyemeyeceğim bazı nazik kelimeleri sarf etmem gerekebilir. Dahası, bu yeni hitap şekli çok da kötü değil, ya da üzerinde çok fazla düşünmemeliyim.

Yaşamım genellikle başarısız yazma çabalarından oluşuyor ve yaşamımın temeli bu. Ama yazmadığım anda, çöpe atılmak üzere dümdüz yere serilmiş gibiyim. Genellikle çok fazla enerjim yok. Bunun farkında olmasam da, bana ana amacım gibi görünen şey için güç toparlamam için, kendimi her şeyden korumam, her yerde biraz bir şeylerden vazgeçmem gerektiği çok açık. Böyle yapmazsam (Allahım, böyle bir tatilde²⁴ bile, görevine bağlı bir memur olarak çalışırken huzur yok, sanki ufak bir cehennemden boşalıncasına, ziyaretçi üstüne ziyaretçi), bunun yerine gücümü aşmaya çalışırsam otomatik olarak geriye gitmeye zorlanırım, yaralanırım, aciz kalırım, sonsuza dek güçsüz olurum. Yine de beni geçici olarak mutsuz kılan bu durum uzun vadede tam anlamıyla bana güven verir. Bulması ne kadar zor olsa da, altında yaşanılabilir bir şans yıldızının bir yerlerde olması gerektiğini düşünmeye başlarım. Bir seferinde, yazmak için fedakarlık yaptığım ve yazmak uğruna benden alınan veya yokluklarına ancak bu açıklamayla dayanılabilir olan şeylerin ayrıntılı bir listesini çıkartmışım.²⁵

Çok ince olduğum ve tanıdığım insanlar arasındaki en ince kişi be olduğum için (sanatoryuma yabancı olmamam bir şey ifade ediyor) yazmamla ilgili olarak hiç kimse gereksiz ifadesi kullanamaz- taşmakta olan anlamında gereksiz. Eğer beni kullanmak isteyen yüksek bir güç varsa veya beni kullanıyorsa, o zaman, iyi hazırlanmış bir aletten fazla bir özelliğim olmadan onun merhameti altındayım. Eğer böyle değilse, ben bir hiçim ve aniden felaket bir boşlukta abandone olurum.

Şimdi, sizinle ilgili düşüncelerimi bir araya getirebilmek için yaşamımı genişlettim. Uyanık olduğumda sizi düşünmediğim bir çeyrek saat yok ve başka şey yapmadığım bir çok çeyrek saatte de. Ama bu bile yazmamla ilgili. Yaşamım, yazmamın inişler ve çıkışları dışında başka bir şeyden oluşmuyor. Ve kıraç zamanımda size yönelme cesaretim hiçbir zaman olamaz. Bu, o akşamdan beri sanki göğsümde, kısıtlanmamış bir iç ve dış akışın olduğu bir açıklık varmış gibi duyumsamam ve bir akşam İncil'den bir öykü anımsamam ve bu duyumsamanın gerekliliği ile İncil öyküsünün gerçekliğinin eş zamanlı olarak onaylanana dek sürmesi kadar doğru.

Son zamanlarda, yazmamla ne kadar yakından ilişkili olduğunuzu görmek beni şaşırttı, halbuki sizi bir tek yazarken düşünmediğime inanıyordum. Yazdığım kısa bir paragrafta, diğerleriyle beraber, sizinle ve mektuplarınızla şu şekilde ilişki kurmuşum: birisi bir parça çikolata veriyor. Çalışma saatlerinde birisinin kendisini ufak şeylerle oyaladığı konuşuluyordu. Sonra telefon çaldı. Sonunda, birisi, diğerini yatağa girmeye zorladı ve eğer itaat etmezse onu doğrudan odasına götürmekle tehdit etti. Bu da, hemen, büroda geç saatlere kadar çalıştığınızda annenizin duyduğu endişeyi bana anımsattı.²⁶ Bu tür metinler benim için çok hoş, siz fark etmeden ve böylece direnmeden, sizi bunlarda yakalayabiliyorum. Ve eğer bazı yazılarımı okursanız, bu küçük ayrıntılar kesinlikle gözünüzden kaçacaktır. Ama bana inanın, dünyanın hiçbir yerinde, buradakinden daha büyük bir kayıtsızlıkla yakalanmanıza izin vermezsiniz.

Yaşam tarzım yalnızca yazmaya göre ayarlanmış. Ve eğer değişimler olursa, bunlar herhalde yalnızca yazmama daha iyi uyum sağlamam için olacaktır; çünkü, zaman kısa, gücüm limitli, ofis ürkütücü, apartman gürültülü ve eğer tatlı, düzgün bir yaşam olanaksızsa, o zaman kişi hafif manevralarla eğilip bükülmelidir. İnsanın zaman planında başarılı manevralar yapması, insanın, söylemek istediklerini yazmasıyla oluşan herhangi bir yorgunluğun, daha açık bir biçimde ortaya çıkacağını bilmesinin sürekli sefaletiyle karşılaştırılmaz. Son altı haftadır, son birkaç gün içersindeki kesintiler dışında, dayanılmaz bir zayıflık nedeniyle, zaman planım şöyleydi: sabah saat sekizden, öğlen iki veya iki buçuğa kadar büroda. Sonra saat üç veya üç buçuğa kadar öğle yemeği. Sonra yatakta saat yedi buçuğa kadar uyku. (genellikle yalnızca çabalar: bütün hafta boyunca, uykumda, başımı ağrıtan kabul edilemez bir netlikte Monenegrin'ler ve karmaşık elbiselerinin ayrıntıları dışında bir şey görmedim.) Sonra, on dakika, açık camda çıplak olarak beden eğitimi, sonra bir saat yürüyüş- yalnız, Max'la veya başka bir arkadaşla birlikte. Sonra ailemle yemek. (üç kız kardeşim var, birisi evli, birisi nişanlı, birisi bekar. Ve diğerlerine karşı olan sevgim etkilenmeden en çok onu seviyorum);²⁷ sonra saat on otuzda (ama çoğu zaman on bir otuzda) oturup yazıyorum, güç, eğilim ve şansıma bağlı olarak saat bir, iki ve üçe kadar yazıyorum. Bir keresinde sabah altıya kadar bile yazdım. Sonra yeniden yukarıdaki egzersiz-

ler, ama zorlamalardan kaçınarak. Bir duş ve sonra kalbimde hafif bir acı ve kasılan mide kaslarımla yatağa. Sonra, uyumak için akla gelebilecek her çaba- yani, uyuyamadığın için olanaksız elde etme çabası (Bay K., hatta düşsüz bir uyku arzuluyor) ve aynı zamanda işleri düşünmek ve kesinlikle çözümsüz olan bir soruya kesin bir çözüm getirme çabası, yani, yarın sizden bir mektup gelecek mi ve saat kaçta. Böylece, gece iki bölümden oluşuyor: birisi uyanık, diğeri uykusuz. Eğer size bunu uzunca anlatacaksam ve siz de dinlemeye hazırsanız, hiç bitirmem. Eğer büroda yarın sabah, kalan az gücümle çalışmaya başlarsam, bu pek şaşırtıcı olmaz. Kalan son gücümle çalışabilirim. Daktilografıma gitmek için her zaman yürüdüğüm koridorlardan birinde, dosya ve dokümanları taşımak için tabut benzeri bir el arabası var ve yanından her geçtiğim zaman, benim için hazırlandığını ve beni beklediğini düşünüyorum.

Tam söylemek gerekirse, bir memur ve aynı zamanda bir üretici olduğumu unutmamalıyım. Çünkü, eniştemin bir asbest fabrikası var, ben de ortağım ve yönetim kurulundayım. Bu fabrika bana yeteri kadar endişe ve acı veriyor, ama şimdi bununla ilgili olarak konuşmak istemiyorum;²⁸ zaten uzunca süre bu konuyla, olabildiğince ilgilenmedim (yani, her halükarda yararsız olan yardımımı geri çektim) ve idare ettim.

Yine, size çok az şeyden bahsettim ve sorular sormadım ve yine son vermeliyim. Ama tek bir yanıt ve daha kesin olan, tek bir soru bile kaybolmayacak. Birbirini görmeyen iki kişinin, birbirlerine her şeyi anlatmadan, görünürde anlık olarak, en azından geçmişleri ile ilgili önemli şeyler keşfetmelerinde büyü var. Ama bu bir kara büyü yöntemi (öyle görünmese de). Her zaman ödülle sonuçlansa da, insan ceza görmeden buna kesinlikle başvuramaz. Bu nedenle, ilk siz tahmin etmeden ben söylemeyeceğim. Tüm sihirli formüller gibi çok kısa. Elveda ve bu selamı güçlendirmek için elinizi bırakmamama izin verin.

Sevgilerimle, Franz K.

Sevgili Bayan Bauer,

Bu ne? Siz de mi yoruldunuz? Büronda yalnız ve yorgun olduğunı düşünmek çok rahatsız edici. Büroda ne giyiyorsunuz? Ve işinizin esası ne? Yazıyor musunuz, yoksa yazdırıyor musunuz? Eğer çok insanla konuşuyorsanız üst bir görevde olmalısınız, çünkü alt düzey bir memur sessizce masasında oturur.²⁹ Büronun bir fabrikaya bağlı olduğunu tahmin ettim. Ama ne üretiyor? Yalnızca parlograflar mı? Bunları satın alanlar var mı? Ben bir şey düşünemezken, arada sırada işini bırakan, kaslarını geren veya piposunu yakan ve sessizce pencereden dışarıya bakmama olanak sağlayan canlı birine yazı yazdırmak (nadir olarak kendim yazarım) beni mutlu eder (bu benim asıl işim). Ya da, örneğin, bugün olduğu gibi, çok yavaş yazdığı için azarladığımda, bir mektup aldığımı anımsatarak beni memnun etmeye çalışan biri. Bir parlograf bunu yapabilir mi? Bir zaman önce, nasıl çalıştığı bize gösterilen bir diktafon olduğunu anımsıyorum (o zamanlar, rakiplerinizin ürünlerine karşı şimdiki kadar ön yargılı değildim.) Çok fazla sıkıcı ve yorucu bulmuştum. Bu nedenle bu tür bir işi gözümde canlandıramıyorum. Yalnızca, ticaretinizin amaçsız ve boş bir biçimde yürütüldüğünü ve buna bağlı olarak firmadaki işinizin kolay ve zahmetsiz olduğunu düşleyebiliyorum. Bu arada, anlatıklarınızdan anımsayabildiğim kadarıyla Ferdinandstrasse veya Obergasse üzerinde olması gereken Prag şubenizi bulamadım. Firma tabelasını, sizinle ilgili bir işaret veya fikir sağlayabileceği ümidiyle birkaç kez aradım.

Bürodaki işimi anlatmak bana çok az mutluluk veriyor. Ne bilmenizi, ne de yazmamı gerektirecek kadar önemli değil, çünkü size yazmam için, bana ne zaman, ne de huzur bırakıyor. Şu an olduğu gibi beni rahatsız ediyor ve aptal yapıyor. ve sizin düşünceniz, bana gerçek mutluluğu verecek olan intikam duygusunu yeşertiyor.

Elveda. Yarın herhalde sessiz bir Pazar olacak ve çok fazla yazabileceğim. Ve siz de yorulana dek çalışmayın! Beni üzmeyin! Bu mek-

tubu, inleyen mektubumun elinize geçeceği sabah yazıyorum. Hepimiz ne kadar zayıfız!

Sevgilerimle, Franz K.

3 Kasım 1912

Sevgili Bayan Felice, bu güzel ve felaket biçimde kısa olan Pazar gününü nasıl geçirdiniz? Eğer sizi düşünen birisinden etkilenebilecek insanlardan olsaydınız, gecenin ortasında aniden uyanırdınız; satırlar yatakta sabah okunurken bulanıklaşırlardı; kahvaltıda, gözleriniz kakao ve kağıt tomarları dışında ve hatta annenizin ötesine doğru dolaşırdı; yeni apartmanınıza götürmekte olduğunuz orkideler elinizde taşlaşırlardı ve yalnız şimdi Schilling'in Flight³⁰ adlı eseriyle huzur bulabilir miydiniz, çünkü şu anda sizi düşünmüyorum, daha çok sizinle birlikteyim. Yine de sizinle birlikte değilim, çünkü noktayı koyar koymaz, eve yeni gelmiş olan ve yan odada konuşan babamın, bazı kötü iş haberlerini açıkladığını duydum. İçeri girdim ve orada annem ve babamla birkaç dakika üzüntülü ve dalgın bir biçimde durdum.

Son birkaç gün içersinde, beraber geçirtmiş olduğumuz akşamlarla ilgili iki ekleme daha yapmayı düşündüm. Bir tanesi şans eseri mektubunda bulduğum, diğeri de kendi düşündüğüm şeyler.

Aslında bana otelde kalmaktan rahatsız olduğunuzu söylemişsiniz ve bunu nasıl unuttuğumu anlayamıyorum. Ben de aksine, otelde rahat ettiğimi söylemiş olmalıyım. Bu gerçekten böyle. Bunu geçen yıl Bohemya içlerindeki şehir ve köylerde kış vaktinde yolculuk yapmak zorunda kalınca fark ettim. Kolayca incelenebilecek dört duvar ve kilitlenebilecek kapısıyla bir otel odasının rahatlığı; kendine ait özel eşyaların, dolapların, masaların, askıların belirli köşelerine konulmuş olduğunun bilgisi, canlılıkla beslenen yeni ve kullanılmamış bir varoluşa ve iyi şeylere doğru dönme yönünde, bana, her zaman belirgin olmayan bir duygu verir. Belki de, bu, kendini aşan bir çaresizlikle, bir otel odasının mezar soğukluğunda kendini evde duyumsama çabasından

başka bir şey değildir. Her halükarda, bunlar beni hep rahatlatırlar ve kaldığım bütün otel odaları için iyi şeyler anlatırım. Genelde, herhalde ikimiz de çok yolculuk yapmıyoruz. Ama akşam vakti evinin merdivenlerinden yalnız başına çıkmanızı engelleyen rahatsızlık ne? Hem eviniz oldukça alçak olmalı, yoksa, sokakta el çırpınların sesi nasıl duyulabilir? (Bu sesin kapalı pencereler ardından nasıl duyulduğunu anlayamıyorum.) Ve bu birkaç merdiveni yalnız başına çıkmaya cesaret edemiyor musunuz? Çok sakın ve kendine güvenen biri gibi görünen, siz! Hayır, evinin ön kapısının açılması ile ilgili yazdıklarınızdan tatmin olamadım.

O akşam Yahudi Alman tiyatrosu ile ilgili olarak da konuşulmuştu. Bir keresinde bu tür bir gösteri görmüş olmana rağmen, oyunun adını anımsayamamıştın. Sanırım, şu anda o tür bir topluluğun Berlin’de bir gösterisi var ve aralarında arkadaşım olan Y. Löwy³¹ bulunuyor. Aklıma gelmişken, ilk ve ikinci mektuplarınızın arasındaki uzun bekleyişte farkında olmadan ama teşekkürümü hak ederek, hakkınızda biraz haber yollamıştı. Bana çok sık yazar ve resimler, posterler, gazete kupürleri vs. yollar. Bir keresinde, topluluğunun Leipzig’de sahneye çıkması ile ilgili bir poster göndermişti. Masamda katlı olarak bırakmıştım ve pek bakmamıştım. Ama, masada duran bir çok eşyada olduğu gibi, bazen en altta olan en üste çıkar ve bir gün bu poster (başkası değil) en üste çıkmış. Ve dahası açıldı! Bir rastlantı, diğerini izledi. Poster dikkatle okudum, çünkü üzerinde bazı hoş şeyler vardı (yaşlı ve evli bir kadın artist- bu arada çok takdir ettiğim birisiydi- ‘primadonna’ olarak adlandırılıyordu, hatta Löwy onu drama artisti olarak niteliyordu), ama alt köşede, bir şok olarak, Berlin K. D.’da Immanuelkirchstrasse adını gördüm. Poster burada basılmıştı. Ve bugün, müteşekkik olarak- şimdi, çok şükür, sizinle ilgili bu tür haberlerle yetinmiyorum- onlarla hakkında sizinle bir saat boyunca konuşabileceğim bu aktörleri görmek isteyip istemediğinizi merak ediyorum. Şimdi Berlin’de olup olmadıklarından çok emin değilim. Ama Löwy’den gelen ve masamda bir yerlerde duran bir karta göre, orada olduklarını sanıyorum. Bu adamı çok seveceğinizden eminim, en azından bir çeyrek saat için. Eğer isterseniz, onu gösteriden önce veya sonra arayabilirsiniz, benden bahsederek güvenini kazanabilir ve onu bir müddet dinleyebilirsiniz. Yahudi Almanca’sı üzerine kurulu tiyatroyu

çok seviyorum. Geçen sene yirmi kadar gösterilerine gitmiş olmalıyım. Herhalde Alman tiyatrosuna hiç gitmedim. Ama burada, oraya gitmenizi rica etmek için yazmıyorum; hayır, gerçekten de öyle değil. Berlin’de daha iyi tiyatrolarınız var ve belki, büyük olasılıkla, tiyatronun pejmürdeliği oraya gitmeni olanaksızlaştıracaktır. Hatta bu konuda yazdığım her kelimeyi yırtmak istiyorum. Bundan, oraya gitmenizi önermediğimi çıkartabilirsiniz.

Bunları yazarak geçirdiğim Pazar gününün bu bölümünü bitirmeli miyim? Ama gittikçe daha geç oluyor ve eğer gece görevimden önce biraz uyuyacaksam, acele etmeliyim. Bir şey kesin: ne kadar yetersiz olsa da, eğer bu mektup olmasaydı yapacak şeyim yoktu.

Şimdi elveda. Şu berbat postane. Mektubun bütün gün Prag’da bekliyor olabilir ve ben ondan mahrumum! Elveda.

Sevgilerimle, Franz K.

Şimdi vakit gece yarısını geçti. Provaları düzeltmek dışında bir şey yapmadım. Uyumadım ve kendim için bir şey yazmadım. Ama şimdi başlamak için çok geç. Özellikle de uyumadığım, yatağa bastırılmış huzursuzluğumla gireceğim ve uyumak amacıyla savaşağım için. Birkaç saattir uykuya dalmış olmalısınız ve bu ufak ek yazıyla, uykunuzu harap etmem adil değil. Ama mektubunuza tekrar bir göz attım ve profesörle olan çalışmanıza son verip veremeyeceğinizi düşündüm. Hala nasıl bir iş olduğunu bilmiyorum. Ama geceler boyu en değerli kelimeleri yazdırıyor olsa da, eğer yoruluyorsanız bir değeri yok. Şimdi size iyi geceler diliyorum ve bana düzenli nefes alışınızla tepki veriyorsunuz.

Sevgilerimle, Franz K.

4 Kasım 1912

Şimdi Pazar sabahı ve saat on otuz. Cumartesi sabahı saat on otuzdan beri mektup bekliyorum ve yine gelen bir şey yok. Her gün yazdım (bu en ufak bir kınama bile değil, çünkü bana mutluluk verdi), ama bir kelime bile hak etmiyor muyum? Tek bir kelime bile? Hatta bu 'Sizden artık bir şey duymak istemiyorum' cümlesi bile olabilir. Hem bugünkü mektubun bir tür karar içereceğini düşünüyorum. Ama gelmeyen bir mektup da ufak bir karardır. Eğer mektup gelirse, hemen yanıtlayacağım. Ve mektup, bu iki bitmeyen gün arasındaki mesafeyi şikayet etmekle başlayacak. Ama beni, zavallı masamda, zavallı bir biçimde oturmuş olarak bıraktınız!

5 Kasım 1912

Sevgili Bayan Felice,

Eğer her zaman, olayları olduğu gibi yazmamı istiyorsanız, o zaman dünkü, kötü, lüzumsuz, panik dolu mektubumu kolaylıkla affedebilirsiniz, çünkü gerçekler bir kağıt parçasına kelime kelime yazılmışlardı. Bugün, son iki mektubunuz bana ulaştı. Birisi erken saatte, diğeri saat onda. Şikayet etmeye hakkım yok. Hatta her gün mektup yazacağıma söz bile vermiştim (Oku tatlım! Her gün bir mektup) ve eğer beni affederseniz müteşekkireceğim. Sizden rica etmek istiyorum. Bana yazdığınız bir mektubu bitirdiğinizde, pulun bulunamayacağı düşüncesiyle bana acı çekirtmeyin. Kayıtsızca, pulu olmadan posta kutusuna atın.

En donuk saatlerim olan üç ve dört arası dışında, Pazar günü gelene kadar size yazamayacak olmam çok kötü. Büroda pek olacağım olmayacak -sizden gelen mektubu okuduktan sonra kendimi nasıl tutabileceğim!- ama eğer size şimdi yazmazsam, ne tatminsizliğim nedeniyle uyuyabilirim, ne de mektubumu size ertesi gün yollamış olurum. Ve akşam zamanın çok dolu.

Her neyse, mektubunuzdan anladığım kadarıyla, tatillerde bile mantıksız bir biçimde yazıyorum. Kalbim daha anlamlı olabilir, ama kötü yazmanın üzüntüsünün ve iyi yazmanın neşesinin karşısında durabilecek bir insan kalbi bulmak kolay değil. Sanatoryuma yalnızca, midem ve genel zayıflığım nedeniyle gittim ve pek sevdiğim hastalığımı unutmadım. Bir gün, size bunu etraflıca anlatırım. Hayır, ünlü doktorlara inanmıyorum. Doktorlara yalnızca bana hiçbir şey bilmediğini söylediklerinde inanıyorum ve yine de onlardan nefret ediyorum (umarım sizin sevdiğiniz biri yoktur.) Berlin’de benim için düzenlenmiş özgür ve sakin bir hayat yaşamak isterdim Ama böyle bir otoriteye sahip olan bir doktoru nerede bulabilirim? Ve Immanuel Kant caddesi, yorgun insanlar için uygun bir yer olmalı. Size betimleyebilirim. ‘Dinleyin: Alexander Platz’dan, sonra uzun ama kalabalık olmayan Prenzloer Caddesini izliyorsunuz ve bir çok dar yan yolu olan Prenzloer Allee’ye geliyorsunuz. Bu yan yollardan birisi Immanuel Kirsch sokağıdır. Sessiz, تنها ve Berlin’in karmaşasından uzaktır. Bu sokaktaki ilk bina bir kilisedir karşısında 37 numaralı bina vardır. Çok dar ve yüksektir. Sokak da çok dardır. Ben orada olduğum zamanlar, hep sakin ve kendime sordum: Burası hala Berlin mi?’ Dün aldığım bir mektupta, aktör Löwy sokağını böyle anlatıyordu. Son soruyu şiirsel ve bütünü gerçeğe buldum. Bir neden ortaya koymadan, birkaç gün önce ona sormuştum ve o da bana aynı biçimde, başka bir soru sormadan yanıtını yazmıştı. Aslında 30 numara hakkında bir şeyler duymak istiyordum (ve şimdi, eğer yanılmıyorsam, 29 numarada oturduğunuzu öğreniyorum); benim için neden 37 numarayı seçtiğinizi bilmiyorum. Ama bir düşünün: o posterlerin matbaası, o binada olabilir. Bu son mektuba göre, gurup Berlin’deki son gösterilerine Pazar günü çıkmış. Ama mektuptan anlayabildiğim kadarıyla, gelecek Pazar başka bir gösteri olabilir. Bunu önceki cümlemleri düzeltmek için yazıyorum ve tiyatroyu ziyaret etmenizle ilgili önerim için koyduğum çekinceleri de ekliyorum.

Aklıma gelmişken, sihirli kelime bir kez son mektubunuzda göründü. Diğerleri arasında kaybolmuştu ve korkarım, mektuplarımızda layık olduğu yerde hiç bulunmayacak. Çünkü bunu ilk söyleyen ben olmayacağım ve tabii ki siz de, bunu tahmin etseniz bile, ilk söyleyen olmayacaksınız. Kelime etkisini gösterince, aynı zamanda, bende, sevinmediğiniz şeyleri de keşfedebilirsiniz ve o zaman ne yaparım?

Her şeyin üstünde, benim yazıma ve yazma tavrıma başka bir gözle bakacaksınız ve artık ılımlılık önermeyeceksiniz. İnsan zayıflığı, tek başına yeterince ılımlılığa neden oluyor. Elimde olan her olanağı tek yapabileceğim şeye mi yöneltmeliyim? Eğer böyle yapmazsam ne kadar ümitsiz bir besin olurum! Yazım değersiz olabilir ve bu durumda kesinlikle ve şüphesiz biçimde ben de değersiz olurum. Eğer kendimi bundan kurtarabilirsem, gerçekten de kendimi kurtarmış olur muyum? İntihar etmiş olurum. Hem, kaç yaşındayım sanıyorsunuz? O akşam bu konu konuşulmuş olmalı. Bilemiyorum, belki de fark etmediniz.

Sevgilerimle, Franz K.

[Antet: İşçi Kazaları Sigorta Enstitüsü]

6 Ekim (Kasım) 1912

Sevgili Bayan Felice, gözlerimin önünde parçalara ayrıldınız! Çok fazla insanla görüşmüyor musunuz, gerektiğinden çok fazla insanla? Kendinize daha fazla zaman ayırmanız umurunda değil. Huzursuzluktan başka bir işe yaramayan bazı işler yapmıyor, ziyaretlere gitmiyor, bazı partilerde bulunmuyor musunuz? Durumu fazla anlamamama veya bilmememe rağmen oldukça profesyonel davranıyorum. Ama son mektubunuzda o kadar sinirli görünüyordunuz ki, insan bir an için elinizi tutmayı arzuluyor. Özel bir şeye karşı değilim, hatta profesörün tatlı ayartmalarına da ('su ve gaz' için kaşlarımı çatmama rağmen), yıllık kutlamaya da karşı değilim- bu arada, bu partilerde grup fotoğrafları sıkça çekiliyor mu? Eğer istenirse özellikle kendi fotoğrafı verilmeden, bir armağan olarak iletilebilir ve aynı zamanda uzakta olan birisi mutlu kılınır.

Mektubunuzu neden Pazar günü almayı umduğumu açıklamak çok kolay. Postaneye bakmaya gitmiştim. Ama önce fazla düş kırıklığına uğramadım. Mektupları, ümitle değil de dalgın bir halde karıştırdım. Ev adresim: Niklasstrase 36. Ama, lütfen, sizinki ne? Mektupla-

rının arkasında farklı adresler görüyorum. Aslında 29 numara mı? Tahhütlü mektup almak sizi rahatsız mı ediyor? Onları yalnızca endişe duyduğum için değil, ki bu nedenlerden birisi, aynı zamanda, hüznünlü bir biçimde yol alan normal mektuplar gibi amaçsızca dolaşmaları yerine doğrudan size ulaşmaları için yolluyorum. Ve her zaman, akıllı bir Berlinli postacının uzanmış olan elini düşünüyorum. Mektubu almakta direnirseniz, eğer gerekirse, mektubu alman için sizi zorlayacak olan. Bağımlı bir insanın fazla dostu olmaz - Elveda! Bu mektupta tek bir şikayet bile olmadığı için gururluyum. Bu sizin açınızdan bir şikayet oluşturabileceği için çok hoş.

Sevgilerimle, Franz K.

[Antet: İşçi Kazaları Sigorta Enstitüsü]

7 (Kasım) 1912

Sevgili Bayan Felice,

Dün sizin için endişelenmiş gibi davrandım ve size nasihat vermek için kendimi çok zorladım. Ama bunun yerine ne yapıyorum? Sizi işkence mi ediyorum? Bunun anlaşılmasız olduğunuzu söylemek istemiyorum. Yine de, eğer son mektubunuzdan beslenerek, iyiyle karşılaşan kötü gibi buharlaşacaksam bile bu böyle. Ama size varlığımla işkence ediyorum, bütün varlığımla. Temelde ben değişmedim, daireler çizmeyi sürdürüyorum, diğer tatmin edilmemiş arzularımın arasına katmak için bir tatmin edilmemiş arzu daha elde ettim. Ve içimdeki genel kaybolma duygusundan belki de kadar şimdiye kadar elde ettiğim en güçlü bir tür kendine güven elde ediyorum. Ama siz huzursuz ve rahatsızsınız, düşerinizde ağılıyorsunuz. Bu, uyanık kalarak yatmaktan ve tavana bakmaktan daha kötü. Herkese sakince baktığınız o akşamdan beri değiştiniz. Şimdi oradan oraya uçuyorsunuz. Bir mektubunda yirmi kişiden bahsediyorsunuz, diğerinde hiç kimseden. Kısaca, kazançlar adil değil, aramızda adil biçimde dağılmıyor. (Ne yapıyorsunuz? Size ait bile olmayan bu sessiz odada şimdi karşımda oturuyorsunuz!)

Tekrar ediyorum: hata bende değil ,–hem ben kimim ki?- hata, bilinçsiz çabamın her zaman olduğu ve yönlendiği yerde. Eğer szii kaybetmek istemiyorsam, sizi de yönlendireceği yönde. Ah, ne kadar kasvetli bir öfke. Sizin doğanıza teslim olmaya mahkumum.

Uzun bir aradan sonra. (Eğer zamanım olsaydı, eğer zamanım olsaydı! Sakinleşir ve olaylara doğru bakış açısıyla bakardım. Size daha dikkatli yazmayı öğrenebilirdim. Kaçınabileceğim bir şey olmamasına rağmen, şimdi yaptığım gibi sizi rahatsız etmezdim. Sakin olurum, dosyalarımınla uğraşırken sizin düşüncenle titremezdim ve birkaç dakika önce büromda yaptığım gibi, oldukça sessiz olan odamda oturmazdım ve perdeleri yarı kapalı pencereden ilgisizce dışarıya bakmazdım. Ve şimdi, her gün birbirimize yazmayı sürdürsek de, bugünden farklı günler ve olanaksız izlemenin dışında bir yol olacak mı? Bir güçle parçalanarak, aynı güçle bir araya toplanmanın dışında bir yol?)

Yalnızca ara vermemden bahsedebilirim, başka bir şeyden değil. Şimdi öğleden sonra, hatta öğleden sonradan da geç. Mektubunuzu yeniden okurken, eski yaşamınız hakkında hiçbir şey bilmediğimi fark ettim. Yalnızca, yüzünüzü, küçük bir kızken, tarlalarda arasından baktığın sarmaşıklardan ayırabilirim. Yazılardan başka bir yolla bulabilmemin pek olanağı yok. Bununla ilgili hata yapmayın. Eğer kendim gelirim, beni çekilmez bulacaksınız. Otel yolunda nasıldım: o benim. Mideme yarasa da, yaşam tarzım, sizin için dayanılmaz ve çılgınca olacaktır. Aylar boyunca, buna alışana dek, yemeğimi yerken, babam yüzünü gazetesinin arkasına saklıyordu.³² Uzun yıllardan beri elbiseleirim çok tertipsiz. Aynı takımı, büroda, caddede evimdeki masamda giyiyorum- evet, hatta yaz ve kış da. Soğuğa karşı bir ağaç kütüğünden bile daha dayanıklıyım. Ama bu, böyle davranmam için bir sebep değil. – örneğin, şimdi Kasım'da bile, ince veya kalın bir palto giymiyorum. İyice sarınmış olan yayaların arasında yazlık elbise ve küçük bir yazlık şapka ile deli gibi dolaşıyorum. Prensip olarak yeleğim yok (yeleksiz giyinmenin mucidiyim), kumaşımın anlatılamaz garipliklerine gelince, ne kadar az konuşursam o kadar iyi olur. Sokağının başında tanımladığım kilisenin yanında, böyle birisiyle karşılaşınca, içine gireceğin şoku düşleyin! Alışkanlıklarım ile ilgili bazı açıklamalar var (onları uygulamaya başladığımdan beri daha sağlıklı olduğum dışında), a-

ma siz bir tekini bile kabul etmeyeceksiniz. Her şeyin üzerinde, yaşamımla ilgili olan bütün sağlıklı şeyler, (kural olarak, sigara, çay, kahve ve içki içmediğimi söylemeye gerek yok- ve bu da sessizliğini açıklayacaktır-, çikolata da yemem-) uykusuzluğumla ortadan kalkıyor. Çok sevgili Bayan Felice, lütfen, bütün bunlar için bana arkanızı dönmeyin. Beni bu konularda geliştirmeye çalışmayın. Yalnızca bu uzak mesafeden beni nazik bir biçimde anlayın. Çünkü, görüyorsunuz ki, örneğin dün akşam, her zamanki giysilerimle dondurucu soğuktan geldim, yemeğe oturdum (günden güne pek değişmeyen), eniştemi ve yakında eniştem olacak olan adamı dinledim. Sonra, holde veda edilirken (artık akşam yemeklerini dokuz buçuk ve on arasında yiyorum) odada yalnız kaldım ve sizi o kadar özledim ki, destek alabilmek için başımı masaya yaslamayı arzuladım.

Beni, olduğumdan daha genç düşünüyorsunuz. Sanki geçen yıllarımı gizliyormuşum gibi geliyor. Çünkü yılların çokluğu, yalnızca benimle ilgili olarak sizi rahatsız eden şeyleri ortaya çıkartıyor. Aslında Max'tan bir yaş büyüğüm ve 3 Temmuz'da otuz yaşına basacağım. Yine de bir oğlan çocuğuna benziyorum ve tanımayan bir izleyicinin yeteneğine bağlı olarak, 18 ile 25 yaş arasındaki her yaşta görünebilirim.

Dün, profesörle ilgili olarak küstahça kabul edilebilecek bir şey söyledim- susun, kıskançlıktan başka bir şey değildi. Ancak bugün, düşünce tarzıma göre, ona karşı bir itirazım var, çünkü size Binding'i³³ okumanı önermiş. Onun çalışmalarını çok az biliyorum, ama yanlış olmayan tek bir satır bile okumadım. Ve düşlerinize bunu yolluyor! Ve şimdi çabuk: neden hareket eden tramvaylardan atlıyorsunuz? Gelecek sefer dendiğinizde, dehşet dolu bakışlarım gözünün önünde olacak. Ve göz doktoru? Ve baş ağrılarınız? Sonraki mektubunuzu bu sorularım yanıtlanana dek okumayacağım.

Sevgilerimle, Franz K.

Sevgili Bayan Felice,

Son ikisi dışındaki son mektubunuz (sizin söylediğiniz gibi 'son mektuplarınız' değil) kafamı karıştırdı. Gerçekten de böyle oldu, ama son mektubunuzun bu kadar kötü olması, beni buna inandırdı. Gerçekten, kendimden emin değil miyim? Gizli sabırsızlığım, tedavi edilemez tatminsizliğim, kalemimin vuruşlarında titremelerini sergiliyorlar mı? Kendi mektuplarımin ne anlama geldiğinin bana anlatılmasına izin vermeli miyim? Etrafımdaki her şey ne kadar kasvetli! Ve bütün gücümle, sizi, bunun içine çekmeye çalışıyorum!

Duyarlılığımı, her zaman hazır olan ama özgür kaldığı takdirde beni arkada taş kesmiş biçimde bırakan sinirliliğimi anlamanıza yar-dım edecek biçimde, zihninizde, yaşamımı doğru canlandırıp canlan-dıramadığınızı bilmiyorum. Mektubunuzu en az yirmi kez okudum; birçok kez de hemen gelir gelmez, birçok kez daktilomun önünde, sonra, bir müşteri masamın önünde otururken, mektubunu, sanki yeni almış gibi okudum. Caddede okudum ve şimdi de evde okuyorum. Ama ne yapacağımı bilmiyorum ve kendimi güçsüz hissediyorum. Eğer sizinle birlikte olsaydım sessiz kalırdım. Ama ayrı olduğumuz için, yazmalıyım, yoksa üzüntüden ölebilirim. O elin dokunmasını sizden daha fazla istemediğimi kim bilebilir? Yatıştıran elin değil, ama güç verenin. Dün halsizliğim o kadar fazlaydı ki, ölmeye hazırdım. Birçok kararsızlıktan sonra, gece boyunca yazmayı bırakmaya karar verdim. Bunun yerine iki saat sokaklarda yürüdüm. Ellerim donarak, cebimde kaskatı kesildikten sonra döndüm. Sonra altı saat kadar iyi uyudum ve içinde sen ve mutsuz bir olay olan bir düşü bulanık olarak anımsıy-orum. İlk kez sizinle ilgili bir düş görüyor ve anımsıyorum- bana şunu hatırlatıyor: gece boyunca tek uyandığım zaman ve sonra yalnızca bir an için düşten ayrılıyorum. Sabah, olağan vaktimden önce uyandım. Mürebbiyemiz³⁴ eve fırtına gibi ve bağırarak girdi. Yarı uyanık halim-le erkeksi bir ses gibi duyumsadım. Ve gece yarısından biraz sonra kız kardeşimin bir çocuğu olduğunu açıkladı.³⁵ Yatakta biraz daha uzun kaldım- acil durumlarda bile zorla uyandırılammam. Beni uyandıran, her kapının arkasındaki genel seslerdir- ve mürebbiyemizin doğumla

ilgili dostça yaklaşımını anlamaya çalıştım. Çünkü, kardeş ve dayı olan ben, en ufak bir yakınlık bile duymamıştım. Yalnızca kıskanmıştım; bu, kız kardeşim için ihtiraslı bir kıskançlıktan başka bir şey değildi. Ya da daha çok eniştem için, çünkü benim hiçbir zaman çocuğum olmayacaktı. Bu kesinden de öte- (daha büyük bir talihsizlik olamaz).

Bu, iyi bir gece uykusundan ve gereksiz bir dikkat sonrası berbat olan bir akşamdan sonra ne kadar neşeli olduğumu gösteriyor. Sevgili Bayan Felice!

Sevgilerimle, Franz K.

8 Kasım 1912

Sevgili Bayan Felice,

Şimdi dinleyin çok sevgili hanımefendi, gecenin sessizliğinde kelimelerimin daha berraklaştığını duyumsuyorum. Öğleden sonra yazılan mektubu unuttum, ve onu yalnızca bir ikaz olarak anımsayalım. Ama en iyi niyetimizle. Size yazdığım mektubu bitirdikten sonra bu öğleden sonra oluşan korkuyu asla unutmayacağım. Aslında, yazarken, her şey zaten kötüydü. Kendi başıma bir şey yazmazken, böyle oluyorum. (yine de katkıda bulunan tek faktörün bu olmadığını söylememe gerek yok). Yalnızca kendim, ilgisiz, tanıdık veya öylesine orada olanlar; ilgisizlikleri, tanındık olmaları veya yalnızca güçlü ve canlılıklarıyla orada bulunmalarıyla yetersizliği telafi edenler için yaşadığım zaman, bunun pek farkında olmuyorum. Ama birisine yaklaşmak ve tam anlamıyla bağlanmak istediğimde, sefillik kesinleşiyor. O zaman ben bir hiçim. Ve hiçlikle nasıl baş edebilirim? Sabahki mektubunuzun tam zamanında gelmiş olduğunu kabul etmeliyim (öğleden sonra fikrim değişti). Bu kelimelere gereksinim duyuyordum.

Ama hala kendime gelemediğimi fark ettim yazmam yeterince akıcı değil. Bu mektup bile sizin kınamanızı hak ediyor. Uykuya ve Tanrılara güvenelim.

Elveda! Hak ettiğimden daha fazla incelik istiyorum.

Sevgilerimle, Franz K.

Felice Bauer'e 9 Kasım 1912 yılında yazılmış olan mektubun taslağı.³⁶

Çok sevgili Bayan Felice, bana tekrar yazmadınız, ben de size. Size yazarak, sizi mutsuz edeceğim ve ben yardım edilemez durumdayım. Bunu anlayabilmek için, bütün gece boyunca saatin vuruşlarını saymam gerekmezdi. Size ilk mektubumu yazmadan önce bunu çok iyi biliyordum. Yine de eğer kendimi ize bağlamaya çalışırsam, hala lanetlenmediysem de, lanetlenmeyi hak ederim- Eğer mektuplarınızı göndermemi isterseniz, onları saklamak istediğim gibi, bunu da tabii ki yaparım. Eğer bu konuda ısrarlıysanız, bana, bir işaret olarak boş bir kart yollayın. Aksi halde, mektuplarınızın bende kalması için size yalvarıyorum.- Şimdi, hemen benim bir hayalet olduğumu unutun, eskisi gibi mutlu ve sükunet içersinde yaşamaya devam edin.

11 Kasım 1912

Çok sevgili Bayan Felice,

Ben de, şükür Tanrıma diyorum. Eğer Cuma ve Cumartesi günlerini nasıl geçirdiğimi bir bilseydiniz; özellikle de Cuma gününü Cumartesi gününe bağlayan geceyi! Samimi olarak, her çeyrek saatte vuran saatin sesini tek tek saymaktan kendimi alamadım. Öğleden sonra son ve tek mektubumu, kesin ve zorlayıcı bir kişisel işkenceyle yazdım. Sonra kalktım ve oldukça geç bir saate kadar yatmadım. Yoğun bir hüzünden, uykuya- tam anımsamıyorum- dalmış olabilirim. Akşam, üç dört sayfa yazı yazabildim ve çok da kötü değillerdi. Sakinlikten uzaklaşırken, bu kelimelerin aktığı bu tür sakinliğin kaynaklarının hala içimde var olup olmadığını kendime boş yere sordum.

Sonra tam bir adam olduğumu düşündüm ve bunun kanıtı olarak o mektubu yazdım. Ama elimde olmadan, mektup kötü bir hal aldı ve yazmış olmaktan çok, almış gibi mektuba baktım. Sonra yattım ve hafif de olsa, şaşırtıcı biçimde çok çabuk uyudum. Ama on beş dakika sonra yeniden uyandım; yarı düş görerek, kapının çaldığını düşündüm. (şimdi, bir haftadır beni etkileyen acil ve berbat olan bir yaşlılık konusuyla ilgilenmeliyim ve sizi bir an için bile düşünmek için kendime izin vermeyeceğim; bana yardımcı olmalısınız, belki o zaman, mektubumu bitirmek için bir ödül olarak boş zamanım ve huzurum olur. Bu benim kalbimin atışı kadar bir parçam ve sanki günümün yarısını veya daha fazlasını kaplayacak biçimde büromda oturmuyormuşum gibi zihnimi tamamen dolduruyor ve her zaman benden haklı isteklerde bulunuyor. Daha önemsiz işlerin, uykulu gözlerimin önünden yok olması bir şans- ama artık yazmayacağım, çalışmaya başlayacağım.)

Ödül gerçekleşmedi. İş beni çeşitli yönlerle doğru sürükledi ve sizinle ilgili düşüncelerim de başka yönlerle sürükledi. Bugün, son üç mektubunuzu neredeyse aynı zamanda aldım. İyiliğiniz sonsuz ve şimdi bu mektubu olduğu gibi yollayacağım. Bugün herhalde, birkaç kez daha yazarım. Dün neden yazmadığımı ayrıntılı olarak açıklarım. Bu mektubu olduğu gibi yollayacağım. Çünkü bir mektubumun, size doğru en azından yola çıkmamış olması beni mutsuz kılıyor.

Bu nedenle birkaç saat için elveda.

Sevgilerimle, Franz K.

11 Kasım 1912

Çok sevgili Bayan Felice,

Böylece, sizi her şeyden sonra kaybetmedim. Ve öyle olduğuna iyice ikna olmuştum. Mektuplarımdan birisini kendinize çok uzak olduğunuzu anlattığınız mektubunuz beni dehşete düşürdü. İçinde, kötü sonumun, kasti olmayan ve böylece az çok kararlı bir onayını gör-

düm. Son zamanlarda, bundan kaçınmak için oldukça çaba sarf ediyorum, ama son bir vuruşla bir kere daha teslim oluyorum. Çılgın gibiyim, size nasıl yazacağımı bilmiyorum. Son iki Pazar mektubum, başından sonuna kendi yollarını çizdiler. Tek inandığım, her şeyin sonunun gelmiş olduğu. Şu anda, tam bu kelimeyi yazarken, annemin oda ya ağlayarak girmesinin, (tam dükkana gitmek üzereyken. Son otuz yıldır her gün dükkana gider ve bütün gün boyunca orada kalır) beni okşamasının, bana ne olduğunu anlamak istemesinin, yemeklerde neden konuşmadığımı sormasının özel bir anlamı var mı? Yalnızca kendime hakim olabilmek için ve bir çok başka şey için uzun zamandır konuşmuyorum. Zavallı annem! Ama onu her makul biçimde rahatlat-tım, öptüm ve sonunda gülümsemesine neden oldum. Hatta akşam atıştırmamı yapmadan çıktığım için, yarı yaşlı gözlerle, azarlamasına göz yumdum. (yıllar önce elde edilmiş bir yöntem). Benimle ilgili olan aşırı endişesinin nedenini (o, benim bildiğimi veya sonradan keş-fettiğimi bilmiyor) biliyorum. Ama bunu başka bir zaman anlatırım.

Yine size anlatacak çok şeyim var. Nereden başlayacağımı bile-miyorum ve yine de, bu son günleri, mutsuz, her zaman var olan ola-nakların habercisi olarak düşünüyorum ve huzursuz bir günün ardın-dan, size bundan sonra asla mektup yazmayacağım. Bana kızgın olma-ma veya beni kınamama konusunda benimle aynı fikirde olmalısınız. Çünkü, hoşunuza gitse de gitmese de, şimdi, kendimi ayaklarınıza ata-cak, başkası için benimle ilgili bir iz veya anı kalmayacak biçimde kendimi size tamamen verecek bir durumdayım; ama, bundan sonra, mektubunuzda yazdığınız biçimde, doğru veya yanlış, bir değerlendiri-me duymak istemiyorum. Bundan sonra size yalnızca kısa mektuplar yazacak olmamın tek nedeni bu değil (ama Pazar günleri, geniş bir mektubun lüksü için kendime hep olanak tanıyacağım), aynı zamanda her parçanın romanım için kullanmak istiyorum. Hem bu aynı zaman-da size de ait veya uzun yaşamdaki, uzun mektuplarda yer alan imala-ra göre, sizin için, içimdeki iyinin daha net bir resmini çizecek. Korka-rım, yazdığım öykü hiçbir zaman bitmeyecek bir şekilde tasarlandı ve size yaklaşık bir fikir verecek. 'Kaybolan Adam', tamamen Amerika Birleşik Devletlerinde geçiyor.³⁷ Şu ana kadar beş bölümü bitti, altıncı da bitmek üzere. Bölüm başlıkları: 1. Ateşçi. 2. Dayı 3. New York ya-kınında bir kır evi. 4. Ramses'e doğru bir yürüyüş. 5. Occidental otel-

de. 6. Robinson vakası- Bu başlıkları, sanki bir mesaj ileteceklermiş gibi sıraladım. Tabii ki bu olanaksız. Ama bu olana kadar, bunları size emanet etmek istiyorum. 15 yıllık ümitsiz bir çabadan sonra (bazı özel anlar dışında), son altı haftada güven kazandığım ilk önemli eserim bu. Güven duyuyorum. Sizin de aynı fikirde olacağınız ve dualarınızı esirgemeyeceğiniz düşüncesiyle tamamlanmalı. Aksi halde yetersiz, tehlikeli biçimde eksik, tedbirsiz ve tehlikeli mektupları size yazacağım zamanları, şimdiye kadar, her halükarda, nereden gelirse gelsin, her şeyin, sakinleştirerek doğru yöne yönelttiği bu işe yöneltmek istiyorum. Benimle aynı fikirde misiniz? Ve bütün bunlara rağmen, duyumsadığım yalnızlıkla beni baş başa bırakmayacaksınız değil mi? Çok sevgili Bayan Felice, şu anda gözlerinize bakabilmek için neler vermezdim!

Pazar günü, dün yazılmayan uzun öykü de dahil olmak üzere tüm soruları zekice yanıtlayacağım.

Eğer insan ağrıyan gözleri nedeniyle bir göz doktorunu ziyaret etmemişse, bunu açıkça söylemeli!

Üç gündür, giden tramvaylardan atlamamanın zevkli olduğunu kabul etmiyorum. Çünkü, bir telepatiyle, ikazımı yeterince ciddiye almaya çağınızdan korkuyorum. Sonunda kesin sözünüzü aldığuma göre, artık tekrar atlayabilirim- Bu, bana Cumartesi günü olan bir şeyi anımsattı. Max'la dışarıda yürüyordum ve kendimi tam anlamıyla mutlu olarak tanımlamıyordum. Nereye gittiğime fazla bir önem vermiyordum ve bir araba neredeyse bana çarpıyordu. Hala derin düşüncelere dalmış olarak, ayağımı yere vurdum ve anlaşılmaz bir şeyler mırıldandım. O anda, çiğnenmediğim için çılgına dönmüştüm. Yine de arabacı beni yanlış anlayarak küfür etti-çok haklıydı.

Hayır, ailemden tamamen uzaklaşmış olarak yaşamıyorum. Bunun kanıtı, ailemi³⁸ halk önünde hafif biçimde cezalandırmak amacıyla bir Prag dergisinde yayınlanan apartmanımızın akustik koşullarında yatıyor. Dahası, en genç kız kardeşim (21 yaşında) Prag'daki en iyi arkadaşım ve diğer iki kız kardeşim de sempatik ve naziktirler. Yalnızca, babam ve ben birbirimizden centilmence nefret ederiz.

Size, bir alıntıdan da olsa, sen diye hitap edebilmek ne güzel!

Şimdi, bitirmeden hemen önce, lütfen, büromda mektuplarını alıp okumaya başladığımda bir deli gibi neşeyle titrememi engelleyecek bir çare önerin. İşimi yapmama ve atılmamama yarayacak bir şey. Mektuplarını sakince okuyabilmeliyim, öyle düşünmüyor musunuz? Sonra birkaç saat için unutmalıyım. Bunu başarmalıyım.

Sevgilerimle, Franz.

11 Kasım 1912

Bayan Felice!

Şimdi, senden, çok çılgın görünebilecek ve mektubunu alacak olan benim de öyle kabul etmem gereken bir iyilik isteyeceğim. Bu, aynı zamanda, en nazik bir insanın bile karşılaşacağı bir test. Yani şu:

Bana haftada yalnızca bir kez yaz ki mektubun bana Pazar günü ulaşsın- çünkü günlük mektuplarına dayanamıyorum, onlara dayanabilme gücüm yok. Örneğin, mektuplarından birisini yanıtlıyorum, sonra yatakta belirgin bir sükunetle yatıyorum, ama kalbim tüm bedenimde atıyor ve yalnızca senin bilincinde. Sana aidim.” Gerçekten, bunu başka türlü, ifade edebilmenin bir yolu yok ve bu da yeterince güçlü değil. Ama, tam da bu nedenle, ne giydiğini bilmek istemiyorum; o kadar kafam karışıyor ki yaşamla ilgilenemiyorum. Bu nedenle de benden hoşlandığını bilmek istemiyorum. Eğer bilirsem, aptal olduğum için, gözlerim kapalı bir trene atlayarak, yalnızca sana kavuşunca gözlerimi açmak yerine, büromda veya burada evimde oturmayı nasıl sürdürebilirim? Ah, bunu yapmamam için hüznü bir neden var. Kısa kesmek için: sağlığım yalnız başıma yaşayabilmek için yeterli, ne baba olmak ne de evlilik için değil. Yine de mektubunu okuduğumda, gözden kaçırılmaması gerekeni gözden kaçırdığımı duyumsuyorum.

Keşke yanıtını şimdi alabilsem! Ve şimdi sana kötü bir biçimde işkence yapıyorum ve odanın sakinliği içersinde seni bu mektubu okumaya nasıl zorluyorum. Masanda bulunabilecek en kötü mektubu! Samimi olarak, bazen bu güzel adını bir hayalet gibi izlemek beni şaşırtıyor! Eğer, içinde, bana bir daha yazmaman için yalvardığım ve benzer bir söz verdiğim Cumartesi gününün mektubunu yollayabilseydim. Ah Tanrım, beni, bu mektubu yollamaktan ne alıkoydu?⁴⁰ Her şey iyi olacak. Ama şimdi, huzurlu bir çözüm olabilir mi? Eğer birbirimize haftada yalnızca bir kez yazarsak, bu yeterli olur mu? Hayır, eğer acılarım böyle şifa bulacaksa, bu ciddi olamaz. Pazar mektuplarına bile dayanamayacağımı şimdiden görüyorum. Ve böylece, Cumartesi gününün kaybolmuş fırsatını telafi edebilmek için, bu mektubun sonunda bende kalan enerjiyle senden şunu istiyorum: eğer yaşamlarınıza değer veriyorsak, beraberce bundan vazgeçelim.⁴¹

Dein biçiminde imza atmayı düşünüyor muyum? Hayır, bundan daha yanlış bir şey olamaz. Hayır, sonsuza dek zincire vuruldum. Ben buyum ve bununla yaşamalıyım.

Franz

Aşağıdaki satırlar, 13 Kasım 1912 tarihinde yazıldılar, ama bu notlar, Berlinli bir çiçekçi tarafından, bir demet gülle birlikte, 17 Kasım Pazar gününden önce teslim edilmedi. Bir sonraki gün olan 18 Kasım, Felice'nin doğum günüydü.

Masum güllerin, canı kelimelere eşlik etmesi için zavallı bir çaba! Ama olan bu: dış dünya, bir insanda var olanı içinde tutamayacak kadar çok küçük, çok doğrudan, çok gerçek- İyi ve hoş. Ama bu durumda, kendisini bağımlı olarak hissettiği birsi karşısında, insan, kendisini her halükarda kontrol altında tutmalı- başka bir deyişle tam da olanaksız olan bir durumda.

Sevgilim, sevgilim! Dünyada bu kadar çok iyilik oldukça, insan korkmamalı ve endişe duymamalı. Mektubun ulaştı, - şefimle feldispat maden sigortasını konuşuyorduk- mektubu sıkıca kavradım, ellerim her zamanki gibi titriyordu ve şefime sanki bir hayaletmiş gibi baktım. Ama, iki üç kere okuyunca, uzun yıllardır arzuladığım kadar sakinleştim ve üç gece önce dua ettim. Senin (*Dein*) zarfın- (ama bu yanlış olmalı, *du* ve *dein* kelimeleri mektup üzerinde kendilerini sürekli olarak gösteriyorlar.)- rahatlatıcı kelimeler içeren zarfın bunun nedeni olmaz. Çünkü hemen okumadım ve mektubun içeriği ile sarsılmalıyım, çünkü bu dönen dünya üzerinde, kendisine ne kadar fazla verilirse, kişi, o kadar fazla korkmalı- bu nedenle beni etkileyen yalnızca *du* kelimesi olmalı. Bu *du* kelimesi için, sana dizlerimin üzerinde teşekkür edebilirim. Seninle ilgili olan endişem, bunu içimden zorla çıkartıyor ve şimdi sakin bir biçimde bana geri veriyor. Sevgilim! Şimdi senden emin olabilir miyim? *Sie* kelimesi sanki patenler üzerindeymiş gibi kayıyor. Ve iki mektup arasındaki çatlakta yok olabilir. Gündüz, öğlen ve gece, düşünceler ve mektuplarla, insan, bunun arkasından koşabilir. Ama *du* kelimesi sağlam duruyor. Tekrar, tekrar öptüğümde hareket etmeyen mektubun gibi burada duruyor. Ama bu nasıl bir kelime! İki kişiyi, tam olarak birleştirebilecek başka bir şey yok. Özellikle de, yalnızca kelimeleri olan seninle beni.

Bugün, bürodaki en sakin insan bendim. Geçen hafta gibi bir haftadan sonra, iç disiplini olan birisinden beklenecek kadar sakindim. Daha sonra, sana bundan fazlaca bahsedeceğim. Düşün, iyi bile görünüyorum. Günlük görünümümü incelemeyi iş edinmiş olan birkaç kişi, büromda her zaman var. Bunu onlar söylüyorlar. Mektubunu yanıtlamak için acele etmiyorum, (zaten bugün olanaksız) ama aldığım her nefes seni yanıtlıyor ve sana teşekkür ediyor.

Sevgilim, sevgilim! Eğer, bu kelimelerin yazıldığı sayfaları inceleyen birisinin odana gireceğinden korkmasan, bu kelimeyi sayfalarca tekrar edeceğim. Okuduklarını saklayamayabilirsin. Dün, yalnızca birkaç satır yazdım, Pazar gününe dek eline ulaşmaz. Onları geri almam artık olanaksız, zaten gerekli de değil. Gereksiz yere irkilmemen

için bundan şimdi bahsediyorum- Şimdiye kadar irkilmene yeterince neden oldum!- Bunlar, tarihsiz, başlıksız ve imzasız birkaç satır. Seni geri kazanmak için zavallı ve kesin olmayan bir çaba. Onlara nazik davran!

Ama, son zamanlarda, sana kesintilerle yazmamın, delilik değil de keder nedeniyle olduğunu nasıl bildiğini bana anlat. Daha çok birincisine benziyor ve eğer senin yerinde olsaydım, uzaklaşmak için çok çaba gösterirdim. Örneğin, son mektup, yazılmadı, (ifade tarzımı affet) püskürtüldü: yatakta uzanmışım ve aklıma sıralı cümleler olarak gelmedi. Ama, eğer yazmazsam beni öldüreceğini duyumsadığım tek bir berbat cümle olarak ortaya çıktı. Sonra, yazmaya başladığımda, artık çok kötü değildi. Düşüncelerimi topladım, anılarımı izledim ve orada burada birkaç teselli edici gerçek mektuba sessizce girdiler. Ama bunu postaneye götürmemdeki rahatlık, onu postalamamdaki acelecilik ve eve çok mutsuz ama hala yaşayarak dönüşüm- yatmadan önceki bu felaket iki saat tekrar düşünce tarzımı değiştirdi.

Bununla ilgili olarak, bu kadar yeter. Mektuplarını yeniden alacağım. Ne zaman yazmak istersen o zaman yaz, ya da daha doğrusu ne zaman yazabilirsen. Benim yüzümden, büroda geç saatlere kadar kalma. Eğer mektup almazsam acı çekmem ve tekrar yeni bir tanesi elime geçince, daha önce hiçbir mektubun başına gelmediği biçimde, elimde (bunu duyumsuyorum) canlılık kazanacaktır. Dudaklarım ve gözlerim o yazılmayan mektupların yerine yeterince geçecektir. Öte yandan, eğer provalar için acele etmiyorsan, o güzel akşamlarda yürüyüşe çıkmak için daha fazla vaktin olacak. (dün gece saat on ile on bir buçuk arasında en genç kız kardeşimle bir yürüyüşe çıktım. Onda evden ayrıldık ve on bir buçukta döndük. Kardeşimi kafanda canlandıramayabilirsin. Yirmi yaşında, çok uzun ve güçlü, ama hala çocuk.) Umarım 'Humour'⁴² başarılı olmuştur! Senin yüzünden Max'a işkence ediyorum ve bazı yürüyüşlerimde neredeyse kolunu çıkartacaktım. Ama serserim adam o telefon konuşması ile ilgili olarak, kahkahan dışında neredeyse hiçbir şey anlatmadı. Eğer telefonda gülebiliyorsan, telefon kullanmayı çok iyi beceriyorsun demektir. Telefon düşüncesi, bana gülmeni unutturdu. Aksi halde, postaneye dalarak sana iyi akşamlar dilememi engelleyecek ne vardı ki? Ama orada bir saat oturmak, bağ-

lanmayı beklemek, endişe nedeniyle sandalyeyi sıkıca kavramak, sonunda çağırılınca titreyerek ve aceleyle telefona koşmak, sonra zayıf bir sesle seni istemek ve sonunda yanıtlayamayacak bir durumda sesini işitmek. Üç dakika geçtiği için Tanrıya şükretmek. Dayanılmaz bir arzuyla eve gitmeyi istemek ve sonunda seninle konuşabilmek- hayır. Bunu yapmadım. Yine de bu olasılık, çekici bir düşünce olarak duruyor. Telefon numaran nedir? Korkarım Max unutmuş.

Peki, işte böyle:şimdi uykum örnek olacak. Sevgilim, benim sevgilim. Ahenk içersinde değilim, ama bu ahenge gereksinim duyduğum anlamına gelmiyor mu?

Sevgilerimle Franz

14 Kasım 1912

Sevgilim, seni rahatsız etmeyeyim, sana yalnızca iyi geceler demek istiyorum ve bunu söylemek için yazımı yarıda kestim. Yakında sana yazamayacağımdan korkuyorum, çünkü birisine yazabilmek için (sana her türlü ismi vermeliyim ki, bir an önce ‘birisı’ olarak adlandırabileyim) hitap edilen kişinin simasının tanınması gerekir. Yüzünü çok iyi anımsıyorum, ●u bir problem yaratmaz. Ama, bundan daha açık biçimde sıkça aklıma gelen bir şey var: omzuna yaslanan yüzüm, omzuna, elbisene ve kendime yönelik, biraz boğuk olan ve anlaşılmayan konuşmam ve senin söylenenleri anlamaman.

Uyuyor musun? Ya da hala okuyor musun- ki bunu onaylamıyorum? Ya da hala provada mısın? Orada olmadığını içten umuyorum. Hep yavaş, ama düzensiz olmayan bir biçimde çalışan saatime göre şimdi bire yedi var. Başka insanlardan daha fazla uyuman gerektiğini unutma, çünkü çok az olmasa da, çoğu zamandan daha az uyuyorum. Ve evrensel uykumun kullanılmayan parçasını, sevgili gözlerin dışında saklayabilecek daha iyi bir yer düşünmüyorum.

Ve lütfen çılgın rüyalar görme! Zihnimde, sessizlik talep ederek yatağın etrafında bir tur atıyorum. Ve orada her şeyi düzene soktuktan

ve belki de Immanuelkirschstrasse'deki bir sarhoşu kovaladıktan sonra, kendi içimde de daha düzenli olarak yazıma dönüyorum ya da doğrudan uyumaya gidiyorum.

Sevgilim, sana yazdığım zamanlar yaklaşık ne yaptığını söylemeyi hiçbir zaman ihmal etme. Sonra, bununla, kendi tahminlerimi karşılaştıracam ve olabilirse sen gerçekleri benim tahminlerime yaklaştıracaksın. Bir çok denemeden sonra, sonunda, ikisi aynı olur ve her zaman emin olduğumuz tek bir gerçekliğe dönüşürse, bu inanılmaz olmaz mı?- Şimdi kule saati biri çalışıyor. Prag saati.

Elveda, Felice, elveda! Bu ismi nereden aldın? Ve benden kaçma! Bu, bir biçimde aklıma aniden geldi, belki de uçucu bir havası olan elveda kelimesinden (ÇN. Kafka burada 'adieu' kelimesini kullanıyor). İnsanın yükseklere uçmaktan çok hoşlanacağını düşünüyorum. Özellikle de benim sana olduğuma benzer bir yükten insanı kurtarırsa. Böyle bir rahatlamanın çekimine kapılma. Bana gereksinim duyduğuna dair yanlış düşünceyi aklından çıkarma. Bu konuyu daha derin düşün. Bir zararı olmaz, biliyorsun ve bir gün benden kurtulmak istersen, bunu yapabilecek gücün var. Ama bu arada, yaşamda bulmayı hiç ummadığım bir armağan verdin. Bu böyle, uykunda bile başını sallıyorsun.

Franz

[Antet: İşçi Kazaları Sigorta Enstitüsü]

15 Kasım 1912

Bak, 'Du' kelimesi umduğum yararı sağlamadı. Ve bugün, ikinci gün olan bugün, fazla bir yararı yok. Tabii ki sakın olabildim ve bugün bir mektubun gelmediğini anlamaktan daha kolay bir şey yok. Ama ben ne yaptım? Koridorlarda dolaştım, her memurun eline baktım, birisini aşağıya postaya bakması için göndermek amacıyla gereksiz emirler verdim (çünkü 4. kattayım, gelen mektuplar aşağıda sıraya konuluyor, postacılarımız zamanında gelmiyorlar ve buna ek olarak da büyük bir seçimin ortasındayız. Çok fazla mektup geliyor. Senin mek-

tubun, o aptal yığından çıkartılıncaya kadar, yukarıda sabırsızlıktan ölebilirim); sonunda, tüm güvensizliğim ve sürekli ısrarımla, aşağıya kendim koştum ve bir şey bulamadığımı söylemeye gerek yok. Bir şey gelmiş olsaydı anında elime geçerdi, çünkü diğer mektuplardan önce bana bu mektubu getirmeleri için üç kişiyi görevlendirmiştım. Bu iş için, şu üçü görevlendirilmeye uygun bulunmuşlardı: birincisi, memur Mergl, alçak gönüllü ve itaatkar. Ama ona karşı kontrol edilemez bir antipati duyuyordum, çünkü ümitlerimi bir kez onun üzerinde yoğunlaştırdı, mektubunun gelme olasılığı azalıyordu. Mektup geldiğinde, bu adamın istem dışı zalim görünümü yüzü, dişlerimi kamaştırıyordu. Aslında, bugün de böyle oldu. Boş elini kolayca kırabilirdim. Ama, sempatik bir ilgi gösteriyor gibiydi. Bu boş günlerin bazılarında, ona, ertesi gün mektup gelmesini bekleyip beklemediğimi sorduğum için utanmıyorum. Ve her seferinde, derin saygılarıyla, geleceğinden emin olduğunu belirtti. Bir keresinde- aniden anımsadım- nedeni olmaksızın senden mektup umuyordum. Bu ilk kötü ay boyunca olmalı. Bu memur, mektubun geldiğini ve masamda olduğunu koridordan bildirdi. Ama aceleyle masama koşunca, yalnızca Max'ın Venedik'ten, *The Goddess of Love, Ruler of the Terrestrial Globe* adlı Bellini'nin resmiyle birlikte göndermiş olduğu bir kartı buldum. Ama insanın içinde bulunduğu acılı durumda, genellemeler ne işe yarar!- İkinci ulak, posta bölümü yöneticisi. Wottowa, kırışık, benekli ve uzamış sakalıyla, ufak yaşlı bir bekar, ıslak dudaklarıyla sürekli olarak bir sigarayı ağzında çevirir. Ama kapıda dururken ilahi bir biçimde yakışıklıdır, cebinden mektubunu çıkartır ve bana verir- ona ait bir iş olmadığını söylemeye gerek yok. Ne olduğu hakkında bir fikri vardır, çünkü ne zaman vakti varsa, diğer ikisinden önce davranır ve dört katı çıkmaktan şikayetçi olmaz. Öte yandan, mektubu bana kendisi getirmek için, onu, bana daha önce getirecek olan memurdan bazen sakladığı düşüncesi beni rahatsız ediyor. Bu nedenle, endişe etmek için her zaman bir neden var.- Üçüncü ümidim Bayan Böhm. Bana mektup getirmek onu çok mutlu kılıyor. Sevinçle gelir ve sanki başka birisinden getiriyormuş ama yalnızca onunla beni ilgilendiriyormuş gibi mektubu bana verir. Diğer ikisinden birisinin mektubu getirdiğini ona söylediğimde, sanki ağlayacakmış gibi bakar ve ertesi gün daha dikkatli olacağına söz verir. Ama, bina çok büyük, 250 kişiden fazla çalışan var ve başkası kolaylıkla mektubu ilk getiren olabilir.

Bugün, üçü de çalışıyorlar. Bugün mektup gelemeyeceğini kaç

kere söylemem gerektiğini düşünüyorum. Hem, yalnızca bugün, bu geçiş gününde, endişeliyim; eğer yarınki mektubumdan sonra yazmasan artık endişe duymayacağım. Kendime şöyle diyordum: ‘Yazmayacak’ ve bu kötü; Şimdi şöyle diyorum: ‘Sevgilim, demek ki gezmeye çıktın’ ve bu bana yalnızca zevk verir. Bu arada, gece mektubumu saat kaçta aldın?

Sevgilerimle Franz.

15 kasım 1912, akşam 11.30

Sevgilim, seni bekletmemek, karşımda değil yanımda olmanı sağlamak ve kendi yazım için sakinleşmek amacıyla, bugün sana, kendi yazıma başlamadan önce yazıyorum, çünkü bu geçen birkaç günde çok az yazdığımı ve daha çok seni düşündüğümü belirtebilirim.

Herhalde zamanında ulaşmamış olan iki kitap arasından, birisi gözlerin, diğeri kalbin için. Birincisi öylesine seçildi ama çok güzel. Bundan önce sana vermem gereken birçok kitap vardı. Ama aramızda keyfi bir seçimin bile olabileceğini göstermeyi amaçladım, çünkü bu gerekliydi. Ama, Éducation sentimentale, yıllar boyunca, benim için, birkaç kişi gibi, çok değerli olan bir kitap. Nerede ve ne zaman kapığını açsam, irkiliyorum ve tamamen ona teslim oluyorum. Zayıf ve garip de olsam, her zaman yazarın manevi oğlu olduğumu düşünüyorum. Fransızca okuyup okuyamadığını bana bir an önce bildir. O zaman yani Fransızca baskısını da yolların. Doğru olmasa da Fransızca okuyabildiğini söyle, çünkü bu Fransızca baskı muhteşem.

Doğum günün için (anneninkiyle çıkışıyor. Yaşamın onunkinin doğrudan bir uzantısı mı?), herkesin arasından senin için bir dilekte bulunmamalıyım. Yine de sana acilen iletecek dileklerim olmalı, bunlar bana da karşı olabilirler -bu nedenle bunları ifade edemem. Söyleyeceklerim tamamen menfaata yönelik. Böyle gerektiği için, bir şey söylemeyeceğim ve bir dilekte bulunmayacağım. Buna bir kez izin ver ki düşlerimde bir kez seni dudaklarından öpebileyim.

Franz

15 Kasım 1912

Sevgili Bayan Bauer

Mektubunuza çok teşekkür ederim. Bu öğleden sonra Franz'la konuşmalıyım- mektubunuzdan bahsetmeyeceğimi söylememe gerek yok. Eğer durum, umduğum gibi hallolmazsa, size hemen yazarım. Aksi halde yazmam gereksiz olacaktır. Sizden tek istediğim Franz'a ve patolojik duyarlılığına anlayış göstermeniz. Tamamen o anki ruh haline göre tepki verir. Her şeyde kesin ve nihai değerleri arayan bir kişidir. Uzlaşmaya hazırlıklı değildir. Örneğin, çalışmak için tüm yeteneklerinin hazır olmadığını düşündüğünde, aylar boyunca tek bir satır bile yazamaz ve onun için ikinci sırayı alan işle teselli bulur. Bu, yazması gibi, her şey için geçerlidir. Bu nedenle de çoğu zaman, birden canı sıkılır ve garip davranır. Ama onu çok iyi bildiğim için, durumun böyle olmadığını söyleyebilirim. Gerektiğinde, pratik konularda akıllı ve makul olabilir. Ama konu idealler olunca bunu hafife alamaz. Bu konularda çok ciddidir, hatta kendisine karşı bile. Sağlığı çok iyi ve günlük yaşam koşulları (büro!!) elverişli olmadığı için, ortaya çıkan çelişkilerin üstesinden gelmesi amacıyla ona anlayış ve şefkat göstermek gerekir. Bu özel ve muhteşem adama ortalama milyonlarca kişiden farklı davranılması gerektiğinin bilincinde olmalıyız. Söylediklerimi yanlış anlamayacağınıza inanıyorum. Lütfen, böyle bir konuda bana dönün. Franz, her gün saat ikiye kadar büroda kalmaktan çok sıkıntı duyuyor. Öğleden sonra yoruluyor ve 'vizyon bolluğu için'⁴³ yalnızca göce kalıyor. Bu trajik. Ve işte, bir roman yazarken, bildiği her şeyi, edebiyat yoluyla bir gölge arkasında saklıyor. Özgür ve iyi ellerde olsa neler yapmazdı!

Berlin'de olduğumdan kimseye bahsetmemenizi rica ediyorum. Hiç kimseyi görmedim, yalnız sizle konuştum.- İyi olduğunuzu ve her şeyin düzeleceğini umarım.

Saygılarımla, Max Brod

Sevgilim, bana lütfen işkence etme! Lütfen! Bugün de bir mektup yok. Cumartesi- bugün, gecenin günü takip ettiği kadar geleceğinden eminken. Ama bir bütün mektupta ısrarlı olan kim? Yalnızca iki satır, bir selam, bir zarf ve kart! Dört mektup sonrası (bu beşinci) senden en ufak bir yanıt bile alamadım. Utanç verici, bu olamaz. Bu sonu gelmeyen günlerle nasıl baş edebilirim- çalışarak, konuşarak ve benden beklenen diğer şeyleri yaparak mı? Belki de bir şey olmadı, zaman bula-madın. Oyunla ilgili provalar ve konferanslar seni engelledi. Ama lütfen bana söyle, o küçük masaya gitmekten, kalemi eline almaktan, ve bir kağıda 'Felice' yazarak bana göndermekten seni bu dünyada kim engelleyebilir? Bunun, benim için önemi büyük. Yaşadığına dair bir işaret, yaşayan birine bağlanma çabamın yerinde olduğunun bana bildirilmesi. Bir mektup, yarın muhakkak gelmeli, yoksa ne yapacağımı bilmiyorum. O zaman, her şey iyi olur ve daha fazla mektup yollaman için taleplerde bulunarak seni rahatsız etmeyi bırakırım. Ama eğer yarın bir mektup gelirse, o zaman seni Pazartesi sabah bu şikayetlerle büronda selamlamak lüzumsuz olacak. Ama duygularımı ifade etmeliyim, çünkü yazmazsan, benden uzaklaştığın, başkalarıyla konuştuğun ve beni unuttuğun fikrini aklımdan hiçbir duygu çıkartamaz. Bu sessizliğin çilesini çekmeli miyim? Bu, senden mektup beklediğim ilk sefer değil (her seferinde, bunun, senin hatan olmadığına ikna olmama rağmen) ve içine zarfın içine koyduğum bu eski mektup da bir kanıt.

Sevgiyle

Ek mektup

[Antet: İşçi Kazaları Sigorta Enstitüsü]

Sevgili Bayan Bauer

Bölgesel Hükümet Bürosundan yeni döndüm. Oraya yavaş bir şekilde yürüyerek gittim ve geri döndüm. Nehrin üzerinden geçerek Moldan'ın uzak sahiline ulaşan yol oldukça uzaktı. Bugün senden

mektup gelmeyeceğini kabullendim⁴⁴ çünkü şu ana kadar gelmemişse, sabaha kadar hiç gelmeyeceğini düşünüyorum. Bazı nedenlerle, son ilki gün biraz üzgündüm ve kafam karıştı. Ve geri dönerken Belvederegasse'de durdum- yolun bir tarafında evler ve diğer tarafında Kont Waldstein'in bahçesinin⁴⁵ oldukça yüksek olan duvarı vardı. Ve düşünmeden, mektuplarını cebimden çıkarttım, Max'a yazdığım mektubu (en üstte olan ve özellikle ilgilenmediğim) en alta koydum ve ilk mektubundan birkaç satır okudum. Bu hareketlerin uykulu birisine ait olduğu şüphesizdi, çünkü çok az uyuyorum ve gerçekten yorulmadan bunu fark ediyorum. Sonra büroma geldim ve senin beklenmeyen mektubun oradaydı. Büyük kağıtlara yazılmıştı ve hoşnut edici ağırlıktaydı.

Bir kez daha yazdıklarım yanıt değiller. Bırakalım, sorular ve yanıtlar bir kalp içersinde birbirlerine karışsınlar. Mektubundaki her şey çok güzeldi. En güzeli, ne zaman istersem yazmama izin vermendi. Çünkü, belki de her gün yazmaktan vazgeçme zamanının geldiğini düşünmeye başlamıştım. Bu konuda ne düşündüğünü bilmiyorum, belki de her gün mektup gelmesi seni rahatsız ediyor. Ama tüm varlığımla dakik olmayan ben, karşı gelinmeden sana yazmak zorundayım, yalnızca sana. Ama şimdi iznini aldım, istediğim gibi yapabilirim. Yanıt almadan da yazabileceğim gibi, yazmayı başaramayacağım düşünceyle baş başa kaldım. Yine de bir nezaket mektubunu kabullenebilirim çünkü buna çok gereksinim duyuyorum.

Bugün yalnızca tek bir yanıt. Piramidonlardan ve bu tür şeylerden uzak duruyorum. Eczaneye gitmek yerine doğrudan baş ağrılarının nedenine gidilmeli! Yaşamını daha uzun süre inceleyerek, baş ağrılarının kökenlerinin nerelerde saklı olduklarını anlayamamam çok kötü. Bu ilaçlar bir yapaylık üretmiyorlar mı, hatta en iyileri bile, doğal dert olan baş ağrılarından daha dayanılmaz değiller mi? Bütünde, acıda olduğu gibi, şifa, ancak insandan insana geçer. Bu, senin ve benim baş ağrılarım için de geçerli.

Elveda ve bana karşı iyi bir davranış içersinde olmayı sürdür.

Sevgilerimle Kafka

Sevgili Bayan Bauer

Bir rastlantı eseri olarak, oğluma yazılmış olan 12 Kasım tarihli mektubunuzu okudum. Yazma tarzınızı o kadar beğendim ki buna hakkım olmadığını fark edene kadar mektubunuzu bitirmiştım.

Ama, beni buna sevk eden şeyin yalnızca oğlumun iyiliği olduğunu anladığınızda, eminim ki beni affedeceksiniz

Sizinle tanışma zevkine erememiş olmama rağmen, bir annenin endişelerini açıklamak konusunda size çok fazla güveniyorum, Bayan Bauer.

Size olan bu güvenime katkıda bulunan, mektubunuzda, kesinlikle onu çok seven annesiyle konuşmasını önermenizdir. Benimle ilgili düşünceleriniz doğru, sevgili Bayan Bauer. Bu çok doğal, çünkü her normal anne çocuğunu sever, ama ben, çocuğuma karşı duyduğum sevgiyi ifade edebilecek kelimeleri bulamıyorum ve mutluluğun sağlamak için yaşamımın birkaç yılını feda edebilirim.

Onun yerinde olan bir başkası, fanilerin en mutlusudur, çünkü ailesi her arzusunu yerine getirdi. Ne arzu ettiyse onu okudu ve avukat olmak istemediği için, çalışma saatleri kısa olan ve öğleden sonralarını istediği gibi kullanabileceği, ona çok uygun gibi görünen memur olmayı seçti.⁴⁶

Uzun yıllardır boş vakitlerini yazarak geçirdiğini biliyorum. Ama bunun, yalnızca zaman geçirmek amaçlı olduğunu düşünüyordum. Eğer kendi yaşındaki diğer gençler gibi uyuyup, yemek yemiş olsaydı, bu iş sağlığına zarar vermezdi. Ama o kadar az uyuyup, yemek yiyor ki, sağlığını tehlikeye sokuyor ve Tanrı korusun, korkarım ki, çok geç olana dek de dinlemeyecek. Bu nedenle, dikkatini bu konuya çekebilmenizi çok istiyorum. Nasıl yaşadığı, ne yediği, günde kaç kez yemek yediği ve günlük düzeni hakkında sorular sorun. Öte yandan, size yaz-

mış olduğumdan da şüphelenmemeli sizinle ilişki kurduğunu bildiğimden de. Eğer yaşam biçimini değiştirebilerseniz size müteşekkirim ve beni çok mutlu kılarırsınız.

Büyük saygılarımın ifadesiyle, Julie Kafka

17Kasım 1912

Sevgilim, bir tanem! Ben, ne kadar lanet bir yaratığım. Şimdi, senin gibi sağlıklı birisini hastalıklı yapmaktan sorumluyum! Kendine dikkat et, beni duyuyor musun, kendine dikkat et ve lütfen kendin için sende neden olduklarını bela oku! Ve benim de, seni, yazmadıkların için kınayabilecek bir küstahlığım var. Kendi endişe ve arzularıyla o kadar ilgiliyim ki, hasa olduğunu duyumsayamadım bile. Bunun yerine partilerde veya provalarda olduğuna dair saçma fikirlere kapıldım. Dürüst olarak, eğer katalar bizi ayırmış olsa ve sen da Asya'da bir yerde yaşıyor olsan, daha uzakta olamazdık. Ne kadar kısa da olsa, her mektubun, benim için sonsuz (Tanrım, her şey sanki bir kınamaya dönüşüyor. Bugünkü mektup kısa değildi, benim hak ettiğimden on bin kez daha uzundu); imzasına kadar okudum, sonra yeniden başladım ve böylece daireler çizerek sürdürdüm. Ama sonunda, senin ayağa kalkarak karanlıkta yok olduğun bir noktası olduğunu kabul etmek zorunda kaldım. İnsanın ümitsizliğe düşmesi için bu yeterli!

Mektubun elime güzel bir anımda ulaştı. Senin kadar kararlı birisi değilim. Berlin'e gitmeyi düşünmüyordum. Mektubun gelinceye kadar yataktan çıkınamayı düşünüyordum ve bu düşünce kararlılık gerektirmiyordu. Kalkamayacak kadar mutsuzdum. Romanımın dün akşam tamamen kötüleştiği kafama takıldı ve moralim çok bozuldu. Yine de o taahhütlü mektubu aldığımda işimi çok canlı bir biçimde anımsadım ve ne zaman baksam kendimi, -zavallı beni- yükseklerde mutlulukla yürürken gördüm. Evvelsi gece, seni ikinci kez düşümde gördüm. Bir postacı, senden iki taahhütlü mektup getirdi, yani, bana verirken, her birini bir elinde tutuyordu ve elleri buharlı bir makinenin piston kolları gibi mükemmel bir biçimde hareket ediyordu. Tanrım,

bunlar sihirli mektuplardı! Sayfaları tek tek çektim ama zarflar hiçbir zaman boşalmadı. Yukarı çıkan merdivenlerin ortasındaydım (bunu bana karşı kullanma) ve içlerinden daha fazla mektup çıkabilmesi için okuduğum sayfaları merdivenlere atmalıydım. Direnç gösteren kağıtlar büyük bir hışırdamayla düşerlerken, merdivenler, yukarıdan aşağıya kadar okumuş olduğum sayfalarla kaplandı. Bu gerçek bir arzu düşüydü!

Ama bu sabah, postacıyı etkilemek için çok değişik yollar kullandım. Postacımız hiç dakik değil. Mektubun saat 11.15'den önce gelmiyor; sanki bu onun görünmesini sağlayacakmış gibi, on kez insanları aşağıya yolladım. Kalkmaya cesaret edemedim, ama saat 11.15'de mektubun gerçekten de buradaydı. Yırtarak açtım ve tek bir solukta okudum. Hastalığın beni üzdü, ama şimdi gerçek doğam ortaya çıktı: iyi olsan da, eğer yazmazsan mutsuz olabilirdim. Ama birbirimize yeneden kavuştuk. İyice el sıkıştıktan sonra birbirimizi sağlıklı kılmaya ve beraberce sağlıklı olarak yaşamaya çalışmalıyız. – Bir kez daha, hiçbir şeyi yanıtlamadım. Ama yanıtlar sözlü olmalı. İnsan yazarken, mutluluğun ön tadından fazlasını elde edemiyor. Yine de, yapacak çok şeyim olmasına rağmen bugün sana tekrar yazacağım. Sefil halde yataкта yatarken aklıma gelen ve yazılması için beni zora sokan öyküyü söylememe gerek yok.⁴⁷

Sevgilerimle Franz

[*Kenarda*] (Endişe etme, kesinlikle telefon etmeyeceğim. Sen de etme, dayanamam)

(17) 18 Kasım 1912

Sevgilim, saat gece yarısı 1.30. Bahsettiğim öyküyü bitiremedim. Romanla ilgili bir satır bile yazamadım ve yatağa girerken çok az heyecanım vardı. Keşke gece, kalemi kağıda ulaştıracak kadar özgür olsaydı ve sabaha dek yazabilseydim! Bu güzel bir gece olurdu. Ama şimdi yatmalıyım, çünkü dün gece çok kötü uyudum, gün boyunca da

pek uyuyamadım ve o durumda işe gitmeye cesaret edemedim. Yarın senin mektupların, sevgilim, sevgilim! Az çok uyanık olduğumda, şüphesiz bana güç veriyorlar, ama yarı uykulu olduğumda tek arzum onlarla beraber koltuğa gömülmek ve karışmaya cesaret eden herkese dişimi göstermek oluyor. Hayır büroyla ilgili olarak da kızgın değilim. Rahatsızlığımı haklı kılacak olan, beş yıllık büro yaşamım. İlk önce sigorta şirketinde⁴⁸ sabah saat sekizden akşam saat yediye, sekize, sekiz buçuğa kadarki yaşamım berbattı. Odama giden dar koridorda öyle bir yer vardı ki, her sabah beni saran çaresizlik nedeniyle, benden daha güçlü ve sağlam bir yapıya sahip olan bir kişi memnuniyetle intihar edebilirdi. Şimdi durumun daha iyi olduğunu söylemeye gerek yok. Hatta hak etmediğim bir incelikle karşı karşıyayım. Özellikle de üst yöneticim tarafından.⁴⁹ Geçen gün, büromda, beraberce Heine'den şiirler okuduk. O sırada, giriş salonunda, ulaklar, bölüm yöneticileri ve müşteriler –herhalde önemli işleri vardı- sabırsızlıkla, onu görmek için bekliyorlardı. Yine de, yeterince kötü ve gereken enerji göz önüne alınca pek değmezdi.

Franz

[Prag'dan postalanan bir telgraf, 18 kasım 1912, öğlen 2.30]

acil, çok acil

felice bauer berlin immanuel kirchstrasse 29

hasta mısın = Kafka ++

18 Kasım 1912

Sevgilim, bir telgrafı hakkettim! Cumartesi günü yazmanın olanaksız olduğundan eminim ve bugün de bir mektup beklemeye hakkım yok. Bu talihsiz Pazar günleri, ilişkimizde düzenli bir talihsizlik olmaya başlıyorlar- ama daha çok daha önceki uzun bekleme beni yık-

tı, çünkü mektup açılığını tam gidermedi. Özellikle de hastalığıyla ilgili olduğu için. Sonra bana, Pazar günü bir iki mektup daha alabileceğime dair her zamankinden daha kesin bir söz verdin ve gelen mektup olmadı. Büroda kendimi çok beceriksiz hissettim. Bir şey okumam gereken bir kitabı yüzlerce kez yana ittim (İdare mahkemesinin birçok şey üzerindeki kararları), yüzlerce kez de boş yere elime aldım. Bir gösteri için beni görmeye gelen bir mühendis, şüphesiz deli olduğumu sanmıştır. Çünkü orada ikinci postanın gelmesi gerektiği veya geciktiği dışında hiçbir şey düşünmeden öylece duruyordum ve bu dalgınlığımla, mühendisin hafif kıvrık parmağına sürekli olarak bakıyordum- bakmamam gereken tek yere!- Sevgilim! Devam etmeyeceğim, gittikçe kötüleşiyor ve sonunda dayanılmaz oluyor, hatta okumak bile. Telgraflar bile sandığım kadar başarılı olmadığını kanıtlıyorlar. Saat 2.30'da bir acil telgraf yolladım, ve akşam 11.15'e kadar bir yanıt alamadım.- dokuz saat sonra. Berlin'e bir yolculuk bu kadar sürmezdi. İnsan en azından Berlin'e yaklaşmakta olduğundan şüphe etmezdi, benim için ise yanıt ümidi gittikçe uzaklaşıyor. Ve sonunda zil! Postacı! Cennetteyim! Ne kadar dostça ve mutlu bir yüzü vardı! Telgraf tatsız bir şey içeremez. Tabii ki, bu olamaz, anlayış ve sevgi doludur ve önümde açılmamış olarak dururken bana hala öyle görünüyor. Sevgilim, insan bu gücü nasıl bulabilir ve umutsuzluğun uçurumundan, mutluluğun doruklarına doğru yükselirken kendine hakim olabilir?

Beni saran bir arzuyla kendimi içine akıtabilmek için, çünkü öykümü yazmak amacıyla oturdum. Bunun kaynağının ümitsizlik olduğu çok açıktı. Bir çok sorunla etrafım çevrilmiş olarak, senden emin olmayarak, büroda iş göremeyecek durumda, romanımla bir gün süresince uğraşmamış halde, aynı derecede emek isteyen yenisini sürdürmenin şiddetli arzusuyla, birkaç günün ve gecenin uykusuzluğuyla, kafamda dolaşan, ufak ama aynı zamanda endişe veren ve rahatsız eden şeylerle- kısacası, bugün akşam yürüyüşüme çıktığımda, şimdi yarın saat kısaltılan (tabii ki hep telgrafçı çocukları gözleyerek, aslında evden çok uzakta birisine rastlayarak), tek kurtuluşumun, bu yaz arkadaş olduğum ve uzun öğleden sonraları beni İsa'ya çevirmeye çalışan Silesia'daki bir adama yazmak olduğuna kesinlikle karar verdim.⁵⁰ Ama şimdi telgrafın burada ve bu mektuptan bir süre vazgeçebiliriz, be-

nim tatlı ayartıcım! Şimdi iki şey düşünüyorum, bu telgrafın şerefine yazı yazmak veya yatmak.- Ve o telgrafla sende neden olduğum endişe ve sıkıntılar için bir tek kelime bile özür dilememek.

Franz

19 Kasım 1912

Sevgilim, bu bir kınama değil, yalnızca bir açıklama talebi. Depresyona girdim, çünkü şaşkına dönmüş durumdayım. Bu yığınla mektup gönderme çılgınlığına bir son vermemiz gerektiği doğru: dün, bu konuyla ilgili bir mektuba bile başladım ve sana yarın yollayacağım. Ama yazma alışkanlıklarımızı değiştirme konusunda karşılıklı anlaşmalıyız. Tartışılmalı ve önceden bildirilmeli, yoksa insan çıldırabilir. O zaman, senin verdiği bilgiye göre, Cuma sabahı yolladığım taahhütlü mektubu almanı veya ondan haberin olmasını ama Cumartesi gününe kadar yanıtlamamanı ve Cumartesi günkü mektubunda o gün tekrar yazacağını bildirmene rağmen yazmamamı, Pazar günü, söz verdiğin iki mektup yerine hiçbir şey almamamı, bütün Pazar günü boyunca, gece geç vakit olmadan önce tek bir kelime bile yazmamamı, nasıl açıklayabilirim. Tabii ki yazdığın mektup beni mutlu etti, öyle ki hala mutlu olabiliyorum ve sen Pazar gününde bile yazmadın. Eğer telgraf göndermemiş olsaydım hiç yazmayacaktın, çünkü tek aldığım Pazar günü tarihli mektup, bir acele mektuptu. Ama en garip ve korkutucu olan şu: bir buçuk gündür hastasın ve yine de haftanın her gününde provalara katılıyorsun. Hastalığına rağmen Cumartesi akşamı dansa gitmişsin ve eve sabah yedide dönmüşsün, ertesi geceye kadar ayakta kalmışsın ve Pazar günü özel bir dansa gitmişsin. Allahım, bu nasıl bir yaşam! Sevgilim, açıklama bekliyorum! Çiçekleri ve kitapları unut. Onlar yalnızca benim çaresizliğimin işaretleri.

Başka bir kağıda yazılarak zarfa konulan

Pazar mektubunda, Pazartesi günü kesinlikle yazacağına dair sözünü görüyorum.

20 Kasım 1912

Sevgilim, bana bu kadar işkence çektirmen için sana ne yaptım? Bugün yine mektup yok. Ne ilk ne de ikinci postadan mektup çıktı. Bana acı çektiriyorsun! Halbuki senden gelecek tek bir kelimeyle bile mutlu olacağım! Benden bıktın, bunun başka bir açıklaması yok ve çok da şaşırtıcı değil. Yine de anlaşılamaz olan, bunu yazarak bana açıklamaman. Eğer yaşamımı sürdüreceksen, bu son ve bitmez günlerde yaptığın gibi senden boş yere haber beklemeye devam edemem. Ama artık senden haber almayı ummuyorum. Bana sessizce ulaştırdığın elveda mesajını, yinelemekten başka çarem yok. Kendimi bu mektubun üzerine atmak isterdim ki postalanabilsin, ama postalanmalı, başka mektuplar beklememeliyim.

Franz

[20-21 Kasım 1912 gecesi olabilir]

Sevgilim, sevgilim saat gece yarısı 1.30. Bu sabahki mektubumla seni gücendirdim mi? Akrafa ve arkadaşlarına karşı olan sorumluluklarını nasıl bilebilirdim? Bir çok sıkıntıların var ve sıkıntılarınla ilgili olarak yaptığım kınamalarla sana sıkıntı yaratıyorum. Sevgilim, beni lütfen affet! Beni affettiğini göstermek için bir gül yolla. Aslında yorgun değilim, ama üzerimde bir uyuşukluk ve ağırlık var ve doğru kelimeleri bulamıyorum. Tüm söyleyebileceğim şu: benimle kal, beni bırakma. Eğer bu sabah olduğu gibi, içimdeki düşmanlarımdan birisi sana yazarsa, ona inanma, onu göz ardı ederek, doğrudan kalbimin içine bak. Yaşam çok zor ve hüznü; birisini, başka bir şey olmadan yalnızca yazılan kelimelerle tutmayı nasıl ümit edebilirim? Tutmak için eller gerekli. Ama benim ellerim seninkileri yalnızca üç saniye için tutular. Ve bu yaşamım için vazgeçilmez oldu: odaya girdiğimde, bana Filistin yolculuğu için söz verdiğinde ve aptal olan ben, senin asansöre binmene izin verdiğimde.

Onları yine öpebilir miyim? Bu sefil kağıt üzerinde? Pencereyi açarak gece havasını da öpebilirim.

Sevgilim, bana kızma! Tüm istediğim bu.

Franz

[Antet: İşçi Kazaları Sigorta Enstitüsü]

21 Kasım 1912

Sevgilim! Zavallı çocuk! Acınacak halde ve aşırı beceriksiz olan bir hayranın var. Eğer senden iki gün mektup almazsa, kelimelerle kör gibi saldırmaya başlar ve seni incittiğini düşünemez. Tabii ki daha sonra, vicdan azabı duyar ve dudaklarındaki en hafif titremeye kadar sende yarattığı huzursuzluk nedeniyle acı çekeceğinden emin olabilirsin. Sevgilim, bugünkü iki mektuba göre, bana biraz daha uzun süre tolerans göstermeye hazırlandığını anlaşıyor. Lütfen, lütfen, çünkü mektubun fikrini değiştirmesine izin verme. Bu arada, özür dilemek için sana bugün bir telgraf gönderebilirim.

Ama senin için endişelenmemi, müthiş sabırsızlığımı, kafamdaki tek düşüncenin yarattığı işkenceyi, bununla ilgisi olmayan herhangi bir konuyla ilgilenebilmek için yetersiz kaldığımı anlamaya çalış. Bütünde gözlerim sürekli kapıda; yatakta, tahammül edilemez düşünceler, uykuda yürümeler, sokakta ilgisizce gezinmeler; kalbim artık atmıyor, yalnızca çarpan bir kas yığını, yazmam neredeyse sona erecek- bütün bunları anlamaya çalış ve kızma. Şimdi yazmamamı açıklayabiliyorum, ama dinle: Pazar günü tek bir mektup bile almadım. Pazar günü almam gerektiğini söylediğin mektup Cumartesi akşamı postalanmış olmalıydı. Bu mektup kaybolmuş olmalı. Pazar günü, Cumartesi sabahı tarihli mektubunu aldım. Cumartesi akşamı tarihli mektubunda ne vardı, eğer hala anımsayabiliyorsan lütfen bana anlat ki en azından o kötü Pazar anımı biraz yumuşatabileyim. Peki, Pazar günü bir mektup almadım, Salı günü, yalnızca Pazar günü tarihli olanı ve zorla yollattığım acele mektubu aldım. Ama Çarşamba günü yine mektup yoktu.

Bu benim kaldırılabileceğimden çok fazla, bu nedenle de dünkü mektubumu beni parçalayan bazı duyguları uzaklaştırmak amacıyla yazdım. Düşün, benim için bundan başka bir açıklama yok. Üzerimde olan bir lanet nedeniyle, her şeyi kendi özgür iradenle bitirmek istiyorsun veya –bu da aynı kapıya çıkar- annen yazmanı yasakladı; bu anne, ilk mektuplarında- çok iyi anımsıyorum- çok hoş bir görünümdeydi, sana balkondan el sallıyordu, yetersiz kahvaltı yaptığın için şikayet ediyordu, büronda geç saatlere kadar çalışınca eve gelmen için telefon ediyordu, zamanla kasvetli bir hal almaya başladı: doğum günü hediyesi olarak tığ işi istedi, büro işini tam değerlendiremedi, sana göre gereksiz olan ziyaretler için zorlamaya başladı, akşam yatakta yazarken, seni korkutacak biçimde odana girdi ve başka birçok şey yaptı. Ve ben de bu iki açıklamaya sıkıca sarıldım. Bunlardan uzaklaşamadım ve bu mektubu yazdım. Şimdi, Salı günkü mektubunun bugüne, Perşembe gününe, kadar ulaşmamasının Berlin’deki tatile⁵¹ bağlı olduğunu görüyorum. (bunu, yalnızca takvimime bakarak fark edebilirdim.) Bütün bu hatalarım, inceliğinle düzeltilebilir mi ve bu günlerle, tüm ümitsizliğimi tek bir öpücükle ortadan kaldırabilir miyim?

Evet, tabii ki Strindber’den yapılan alıntıları okudum ve onlarla ilgili olarak sana nasıl yazmamış olduğumu anlayamadım. Onlar dehşete düşüren gerçekler ve samimi bir biçimde ortaya konulmaları takdire değer, ama daha dehşet verici gerçeklerin içinde kıpırdanmasından, insan, bazen korkuyor. Bunda derin bir gerçek var. İnsan sevince, yeni bir kendini koruma duygusu ediniyor, bazı düşüncelerden uzaklaşıyor, bazı kelimeleri duymayı ret ediyor, o zamana kadar dalgın bir biçimde algılanan bazı düşünceler rahatsız edici oluyorlar. Daha hafif bir diyeti kabullenmek neredeyse olanaksızlaşıyor, eğer içiliyorsa, şarabın yerini meyve suları alıyor.

Günde üç kez yemek yiyorum. Yemek aralarında yemiyorum. Gerçekten hiçbir şey yemiyorum. Sabah hafif kaynatılmış meyve, bisküvi ve süt. Saat 2.30’da anne şefkati nedeniyle, diğerleri gibi, ama genelde daha az, özellikle de daha az et, hatta birazdan da az ve daha çok sebzeler yiyorum. Kış akşamları saat 9.30’da: yoğurt, tereyağı, her çeşit fındık, kestane, hurma, incir, üzüm, badem, kuru üzüm, bal kabağı, muz, elma, eftali, portakal. Bunlardan bir kısmını yediğimi

söylemem gereksiz. Sanki bereket boynuzundan akıyormuş gibi hapsini bir arada yemiyorum. Hiçbir besin bundan daha çok teşvik edici değildir. Lütfen fazladan üç ağız dolusu yemek için ısrar etme, her şey yararım için ayarlandı ve bu fazladan üç ağız dolusu yemek bana zarar verir.

Mektupların için endişelenme, düzende olan tek şey onlar ve masamın büyük düzensizliği içersinde kilit altındalar. Onları her çıkarttığında,- bazen- yeniden düzenli olarak yerleştiriliyorlar. Tanrım, sana hala anlatılacak çok şeyim, yanıtlanacak çok sorum var ve sona geldim. Hem şimdi saat üç.⁵² Yarın daha fazla yazarım. Evet, mektubunu Cumartesi sabahı yazarsan, Pazar günü alırım ve Pazar günüm her zamankinden daha iyi geçecek.

Franz

[Üst boşlukta] Bir telgraf göndermesem iyi olur. Seni gereksiz yere korkutabilir. Bugün alacağın dört mektupta, iyi ve kötü birbirini telafi edecektir. 'Humour'da gösteriye çıktın mı? Bir resmi var mı? Benim resmimle ilgili olarak, yarın.

21 Kasım 1912

Sevgilim, telgrafını şimdi aldım ve neden olduğum zararın farkına vardım. Bürodan gelir gelmez sana kocaman bir acele mektup yollamıştım, ama dalgınlıkla taahhütlü olarak atmayı unuttum. Telgrafının ışığında, şanssızlığımı tamamlamak üzere, korkarım ki, o acele mektup eline geçmeyecek, çünkü sanki postane bize zulmediyor, ayrıca mektubumu alan kız dikkatsiz ve yetersiz gibi görünüyordu. Bu nedenle, bu taahhütlü mektubu yollamakta acele ediyorum, çünkü telgraf gönderme iznim yok. Umarım ikisi de eline ulaşır ve onları bağışlama ve sıcaklıkla kabul edersin. Böyle bir felaketin ortasında, yazışmamızın gelişebileceğini düşünemiyorum bile. Ayrılığımız yeterince güç bir olgu, ayrıca bu artı darbeler neden? Telgrafına göre, Pazar günü de yazmışsın. Bu durumda öğrendiğim acele mektup yerine Pazar günü

mektuptan bahsediyor olmalısın. Eğer öyleyse, yalnızca ikinci Cumar-tesi günü mektubun değil, aynı zamanda ilk Pazar günü mektubun da kaybolmuş olmalı. Bu bir felaket. İnsan kaybolan mektupları araştırabilir ve bu, daha önceden kaybolan mektuplar için de yapılabilir. Ama seni yormak istemediğim bir resmi bir talep senden gelmeden olmaz. Bunu zamana bırakalım ve başkasının da zamana bırakacağını umalım. Bir posta memuru tarafından sorgulanarak geçirilebilecek bir zaman, bana ufak bir selam yollayarak daha iyi geçirilebilir, çünkü bütün araştırmalara rağmen, eski mektup kayıp olarak kalacaktır.

Bunları daha kötü yapan, yalnızca paramparça olup, bugünkü mektup nedeniyle yavaş bir biçimde kendime geliyor olmam değil, ama düşüncesizce davranarak sana acı çektirmek için elimden geleni yapmam.

Yine yazacaksın, değil mi?

Franz

21 Kasım 1912

Sevgilim, sana iki saat önce yazmış olduğum için şanslıyım, yoksa, sana, annemle ilgili olarak, benden nefret edeceğin şeyler yazacaktım. Şimdi daha sakınım ve kendimden daha emin bir biçimde yazabilirim. İçim hala iyi değil, ama kendi kendine olmasa da, aşkın nedeniyle iyileşeceğim. Mektuplarından birisini annemin okumuş olması affedilmez ve suç dolu- tamamen benim hatam. Daha önce de, mektuplarını üzerimde taşıma alışkanlığım olduğunu söylemişim. Bana sürekli olarak destek sağlıyorlar. İşime daha iyi ve yeterli olarak gidiyorum. Önceki berbat günlerde olduğu gibi, artık tüm mektuplarını beraberimde taşıdığımı söylememe gerek yok. Yalnızca en son gelen bir iki tanesini yanımda taşıyorum. Felaketin nedeni buydu. Eve geldiğim zaman, genellikle ceketimi değiştiririm ve giymiş olduğum ceket odamdaki askıya asarım. Ben orada değilken annem odama girmiş (benim odam bir koridor gibi, daha doğrusu oturma odasıyla ailemin

yatak odasını birleştiren bir ara yol), cebimden sarkan mektubun köşesini görmüş ve sevgisinin bir parçası olan merakıyla, çıkartarak okumuş, sonra da sana yazmış. Benim için, bana karşı olan sevgisi, beni anlamaması kadar önemli. Beni anlamamasına bağlı olan düşüncesizliği de bana duyduğu büyük sevgisinin bir parçası olmuş ve çoğu zaman benim için anlaşılmaz oluyor.

Bugünün bütün mektuplarını, sanki bir tek mektupmuş gibi değerlendireceğim. Yaşamak zorunda olduğum çelişkiler için orta yollu bir çözüm sağlayan yaşam biçimimden ne kadar memnun olduğumu sana anlattığım göz önüne alınınca, uyku ve besin ile ilgili önerilerin, beni, olması gerektiği kadar rahatsız etmedi. Ama, bugün Max, mektupları saklamanın özel bir yolundan bahsedince ve eşyalarını her zaman ailesinden saklaması gerektiğini anlatınca (deneyimlerimden dolayı, babasının her köşeyi nasıl araştırdığını ve incelediğini biliyorum), söyledikleri, bugün senin mektuplarla ilgili olarak söyledikleriyle çakıştı (çünkü bugün mektupların, her zaman olduğu gibi, sanki konuştuğum birisinin yüzündeki ifade gibi önümde duruyorlar) ve kısa zamanda belki her şeyi ortaya çıkartamadım, ama Max'ı zorlayarak yeterince öğrendim.⁵³

Beni affetmeni senden isteyemem. Senin gibi, dünyanın en nazik yaratığı bile bunu nasıl affedebilir? Bu günaha dayanmalı ve taşınmalıyım. Her şey çok güzeldi, bana vermiş olduğun mutluluğu huzur içerisinde yaşıyordum. Hıristiyan tatilleri ile ilgili düşünce, beni sonsuz ümitle doldurmuştu. Bu sabah iğrenç büromdan gelen ve bahsetmeye cesaret edemediğim bir mektubu annem getirdiğinde her şey mahvoldu. Ebeveynlerime her zaman eziyet eden kişiler olarak baktım. Bu, bir sene öncesine kadar sürdü. Sanki cansızmış gibi, onlara ve belki de dünyaya karşı ilgisizdim. Ama şimdi, bunun yalnızca bastırılmış korku, endişe ve mutsuzluk olduğunu görüyorum. Ailemin bütün istediği, insanın özgürleşerek kaçmayı arzuladığı, eski günlerdeki biçimde beni kendilerine çekebilmek. Tabii ki bunu sevgileri nedeniyle yapıyorlar. Ve bu da korkunç bir şey. Durmalıyım. Mektubun sonu, daha da ılınlaşacağım konusunda bir ikaz gibi geldi.

Sevgilim, sevgilim, sevgilim

Başka bir kağıda yazılarak zarfa konulmuştur.

21 Kasım 1912

Belki beş yaşlarımda çekilmiş olan bir fotoğrafımı ekliyorum. O zamanlar, kızgın ifadeler bir şaka olarak ortaya konulurdu. Şimdi gizlice ifade edildiklerinden şüpheleniyorum. Ama bunu geri göndermeli-sin, çünkü her şeye sahip olan ve her şeyin bir parçası olmak isteyen ebeveynlerime ait. (Bugün, günlerden sonra, annenle ilgili olarak yazmalıyım!) Bunu geri gönderince, sana, yeni, kötü ve aptalca olan ve istersen saklayabileceğin bir tanesi de dahil olmak üzere diğerlerini gönderirim. Bu fotoğrafta beş yaşında olamam, daha çok ikiye benziyor; çocukları sevdiğin için, sen daha iyi değerlendirebilirsin. Çocuklar etrafta olduklarında gözlerimi kapamayı yeğliyorum.

Franz

Sana ait bir fotoğrafı bana vermeni veya geçici olarak göndermeni istemek için uygun bir zaman değil. Yalnızca bahsetmek istedim.

22 Kasım 1912

Sevgilim, Perşembe günü sende yarattığım sıkıntı için özür dilemeye vaktim olmadı. Bu, bugünkü mektubunda o kadar açıkça görünüyor ki, ilgisiz bir aptal bile acıma hissi duyar. Ama ben değil, ben günah işlemeye devam ediyorum ve ne yaparsam yapayım sana karşı düşmanca bir hal alıyor. Öte yandan, sanki yalnızca senin için varmışım gibi, başka bir parçam, kendisini senin ayaklarına atmak istiyor. Bu yetmiyormuş gibi, mektubunu cebimde taşıyorum, annem okuyor ve sana yazıyor. Bu, zamanında uzlaşabileceğim bir suçtu. Ama suçlu bir adam, suçuna gittikçe daha derin bir biçimde gömülür. Dün Max'ı gördüğümde, her şey kötü görünüyordu, ama altından kalkılamaz değildi. Anneme tek bir kelime bile solumayacağıma dair ona söz verdim, hatta yemin bile etmiş olabilirim. Ve yemin etmemiş bile olsam, seni düşünerek bunun yapılması gerektiği çok açık. Ama, çok değer verdiğim kişi için bile bu düşünce tarzı için nasıl soğukkanlı olaca-

ğım? Biraz yürümek için Max'tan uzaklaşır uzaklaşmaz, içten kaynamaya başladım. Çok öfkeliydim ve eve gelince eğer annemle konuşmazsam, onunla bir daha hiç konuşamayacağıma ikna oldum. Misafirlerimiz vardı –gelecekteki eniştem³⁴ ve bir arkadaşı. Orada duramayacağına fark ederek, doğrudan odama gittim. İçimdeki gerginlik nedeniyle, apartmanın neden hala çökmediğine şaşırdım. Bir tür önseziyle, annem, holde ayaklarını sürümeye başladı. Böylece kaçınılmaz olarak karşılaştık ve ne düşündüğümü söyledim. Tamamen kontrol edilemez bir patlamayla söyledim. Bunun ikimiz için de iyi olacağına inanmıştım. Hem annem, hem de benim için. Ve yaşamımda, onunla, bundan sonra konuştuğum kadar özgürce konuştuğumu anımsamıyorum. Ebeveynlerime karşı her zaman göstermek zorunda olduğum ve hissettiğim soğukluk ve sahte dostluğu arkadaşların veya akrabaların ailelerinde hiç görmedim. (Bu onların olduğu kadar benim de hatamdı.) Endişelerine rağmen, annemin, dün akşamki tatsızlıktan sonra, o anki ilişkimizden ne kadar memnun olduğunu görebiliyordum. Burada da, her yerde olduğu gibi, sen, benim koruyucu meleğimsin. Ama esas konu bu değil. Senin için, annemle konuşmamalıydım, yine de konuştum. Sevgilim, bunu da affedecek misin? Yakında, sana karşı biriken o kadar çok suçum olacak ki, insan yargıçlar bile sana ne kadar borçlu olduğumu bilecekler. Yüksekteki yargıçlar, zaten bunu biliyorlar.

Mektubunun sonunda önerdiğin öpücük uzlaşmasını hala kabul edebilir miyim? Özellikle de, bu öpücüğün, hem senin hem de benim mektuplarımızın son bulmasını engelleyeceği göz önüne alınırsa.

Franz

Max Brod'dan Felice Bauer'e

Prag, Posta bölümü, 22 Kasım 1912

Sevgili Bayan Bauer

Öyle görünüyor ki, mektubunuz Franz'ı bir biçime hazırlamış, çünkü ona bir ip ucu verdiğimde hemen anladı ve annesinin mektubunu okuduğunu inkar edemedim, vs.- her halükarda, her şey iyi gidi-

yor ve bundan sonra daha dikkatli olacak.

Mektupla ilgili olarak söylenecek fazla bir şey yok: Franz'ın anesi onu çok sever, ama oğlunun kim olduğu ve *gereksinimlerinin neler olduğu* hakkında en ufak bir fikri bile yok. Edebiyat bir 'eğlence!' Tanrım! Sanki biz gönüllü kurbanların kalplerini parçalamıyor. Bayan Kafka ile birlikte sıkça bu konuyu konuşuruz. Eğer anlama eksikliği varsa, dünyadaki bütün sevgiler yararsızdırlar. Bu mektup bunu yeniden kanıtlıyor.- Yıllarca deneyip yanıldıktan sonra, Franz en azından ona uygun olan diyeti buldu- vejetaryen diyetini. Yıllarca midesinden çıktı. Ve şimdi onu tanıdığımdan beri çok sağlıklı ve sağlam. Sonra devreye ailesi giriyor ve tabii ki sevgileri nedeniyle onu telrar et yiyerek hasta olmaya zorluyorlar.- Bu, uyuma alışkanlıkları için de geçerli. Sonunda, kendisi için en uygun olanını buldu. O anlamsız büroda işini yapabiliyor, uyuyabiliyor ve edebiyatla uğraşabiliyor. Ama yine ailesi... Bu beni gerçekten keskin yapıyor. Tanrıya şükür, Franz, çok inatçı ve onun için iyi olana sıkıca sarılıyor. Duyarlı ruhunun solmaması için, Franz gibi olağanüstü bir insanın, olağanüstü koşullara gereksinim duyduğunu ailesi göremiyor. Geçen gün, bu konu ile ilgili olarak, Franz Kafka'ya sekiz sayfalık bir mektup yazmak zorunda kaldım. Ailesi, öğleden sonraları Kafka'nın fabrikada çalışmasını istiyor.⁵⁵ Kafka ise kesinlikle *intihar etmeye* karar vermiş ve bana bir veda mektubu yazacak kadar ileri gitmiş. Son anda, yalnızca acımasız bir müdahaleyle, onu, 'seven' ailesinden koruyabildim.

Eğer ailesi onu bu kadar çok seviyorsa, bürodan ayrılabilmesi, Riviera'da küçük ve ucuz bir yere giderek, Franz'ın beynini kullanan Tanrı'nın dünyanın istediği eserleri yaratması için, neden kızlarına yaptıkları gibi, ona da 30 000 gulden vermiyorlar.- Franz, bunu yapacak durumda olmadığına göre, hiçbir zaman mutlu olamayacaktır. Tüm yönelişiyle, yazabilmesi için sakın ve sorunsuz bir varoluş arzuluyor. Şu anki koşullarda, yaşamı bir bitki gibi, çok az parlak geçen anı var.- Şimdi, sinirini daha iyi anlayabileceğinizi umarım.

Kafka'nın güzel bir kitabı bitmek üzere. Belki, bu ona şans getirir ve yalnızca yazmaya adanmış bir yaşama başlayabilir. Ayrıca uzun bir roman da yazıyor ve 7. bölüme geldi. Çok başarılı olacağına inanıyorum.

Saygılarımla, Max Brod

Sevgilim, aman Tanrım, seni ne çok seviyorum! Gecenin çok geç bir vakti. Şu iki akşamdır üzerinde pek çalışmadığım ve daha büyük bir öyküye dönüşen ufak öykümü bir yana koydum. Bitse bile, sana, okuman için nasıl verebilirim? Bu kanuni değil ve böyle bir engel olmasa da- şu ana kadar güzel yazımla seni kesinlikle şımartmadım- sana okuman için bir şey göndermek istemiyorum. Sana, ben okumak istiyorum. Evet, sana bu öyküyü okumak ne hoş olurdu. Öykü ürkütücü olduğu için elinden tutmam gerekirdi. Adı, Metamorfoz ve seni oldukça ürkütecek. Bir kelimesini bile duymak istemeyebilirsin. Ama zaten, seni her gün mektuplarımla korkutuyorum. Sevgilim, bu daha iyi olan kağıtla birlikte, daha iyi bir yaşama başlayalım. Bu son cümleyi yazarken, sanki sen oradaymışsın gibi kendimi göğe bakarken yakaladım. Keşke orada değil de, aslında oradasın, derinliklerde benimle beraber olsaydın. Ve kendini kandırma, bundan sonra birbirimize daha sakince yazdıkça, bu büyük derinlikleri daha iyi göreceksin- Tanrım bize sonunda bunu da bahşet. Buna rağmen, eğer benimle kalabilirsen! Süknet ve güç, belki de, huzursuzluk ve zayıflığın onlara gereksinim duyduğu yere doğru gidiyorlar.

Şu anda çok içime kapandım ve belki de hiç yazmamalıyım. Ama öykü kahramanımın günü de bugün çok kötü geçiyor; şimdi sürekli hale gelecek olan talihsizliğinin son dönemecinde. Bu nedenle, ben, nasıl neşeli olabilirim! Eğer bu mektup, bana yazdığın en ufak bir yazıyı bile yırtmadığıma dair bir kanıt olacaksa, o zaman, değerli ve önemli bir mektup olacaktır. Ama, her zaman hüznümlü olduğumu düşünmemelisin. Değilim. Bir istisnaıyla, çok fazla şikayet etme nedenim yok. Ve her şey, bu ümitsiz siyah nokta dışında, hala iyiye dönebilir, tatlı olabilir ve yardımınla muhteşem bir hal alabilir. Pazar günü, eğer zamanım ve yeterliliğim olursa, hepsini sana dökmek istiyorum. Sen de ellerin kucağında, büyük seli izleyebilirsin. Ama şimdi, sevgilim, yatağa gidiyorum. Sana iyi bir Pazar ve düşüncelerinde olmayı diliyorum.

Franz

24 Kasım 1912
[23-24 Kasım gecesi başlıyor]

Bir kez daha sevgilim, seni daha net düşünebilmek için, oldukça tiksindirici olan bu öyküyü bir kenara koyuyorum. Yarısından fazlasını bitirdim ve bütününde tatmin olmadım. Son derece iğrenç ve gördüğün gibi bunlar, senin bulunduğun ve kalabilecek bir yer olarak kabul ettiğin aynı kalpten ortaya çıkıyorlar. Ama bu seni mutsuz kılmasın. Kim bilir, belki daha çok yazdıkça, daha çok özgürleşebilirim ve böylece senin için daha temiz ve değerli olurum. Ama, bu durumdan kurtulmam için yapılacak çok şey olduğu şüphesiz ve çok fazla zevk verici olan bu iş için, geceler yeterince uzun değiller.

Şimdi, yatmadan önce, (saat gece yarısı üç, genellikle bire kadar çalışırım; mektuplarımdan birisini yanlış anlamış olmalısın, öğleden sonra üç demiştim; büroda kaldım ve oradan yazdım), kulağına seni ne çok sevdiğimi fısıldayacağım, çünkü bu senin arzun ve çok basit. Felice, seni o kadar çok seviyorum ki, eğer yanıma alabilseydim, sonsuza dek beraberce yaşamak isterdim. Ama sağlıklı birisi ve senin eşitin olarak. İşte böyle. Sen de bunu biliyor olmalısın ve bu öpmenin de ötesinde. Bana, eline çarpmaktan başka yapacak bir şey bırakmayan bir farkında olma durumu. Bu nedenle de sena değerlim yerine Felice, sevgilim yerine sen diye hitap ediyorum. Ama, her şeyi seninle olabilirdiğince ilişkilendirmeye çalıştığım için, sana değerlim diye hitap etmekten de hoşlanıyorum ve sana her türlü hitap etmek beni mutlu kılıyor.

Pazar [24 Kasım 1912] öğle yemeği sonrası

İki mektup! İki mektup! Hiçbir Pazar böyle bir biçimde başlayamaz! Ama şimdi, sevgilim, beni yalnızca affetmeyip, bakış açımı da anladığın için, Felice, ne olursa olsun, neden biz, sakın kalarak, daha fazla sorun olmadan birbirimizi sevmiyoruz? Mektuplarımla seni yeniden canlı ve neşeli kılabilecek kadar güçlü olmayı isterdim, ama seni yoracak ve ağlatacak kadar zayıfım. Neredeyse yapabileceğimi sa-

nıyorum. Ama eğer başarırısam, bu, tamamen seninle dost olduğumuzu bilmem ve senin gibi birine güvenebilmem nedeniye olacaktır.

Ama sevgilim, lütfen, lütfen bir daha sakın gece yazma. Uykuna mal olan mektuplarını neşe ve üzüntüm birbirine karışmış olarak okuyorum. Bunu sakın bir daha yapma; hak ettiğin biçimde rahatça uyu. Eğer hala uyanık olduğunu bilirsem doğru dürüst çalışmam- her şeyin üzerinde, kendim için. Ama uyuduğunu bilirsem, daha büyük bir cesaretle çalışırım, çünkü o zaman tamamen benim şefkatim altında, sağlıklı uykunda çaresiz olduğunu ve yardıma gerek duyduğunu ve kendimin senin iyiliğin için çalıştığını düşleyebilirim. Bu düşüncelerle, işim nasıl gelişmez! Bu nedenle, uyu, uyu, gün boyunca benden ne kadar daha fazla çalıştığını düşün. Yarın aksatmadan uyumaya git, artık yatakta mektup yazma. Eğer arzum yeterince güçlüyse, bu gün bile yazmazsın. Sonra, yatağa girmeden önce aspirin tabletlerini pencereden dışarıya fırlatabilirsin. Peki, artık geç vakte kadar yazmak yok, gece yazmayı bana bırak, akşam çalışmamdan gurur duyacağım bu ufak şansı bana bırak, bu sana karşı *vis-d-vis* duyumsadığım tek gurur. Bu olmadan çok edilgen olurum ve eminim ki bunu sen de sevmezsin. Ama bir dakika bekle, Çin dahil olmak üzere, gece işlerinin erkeklere bırakılmış olduğunu kanıtlamak için, kitaplığa (yan odada) gideceğim ve bir kitap alarak senin için kısa bir Çin şiiri kopyalayacağım. İşte burada (babam, yeğeniyle ne çok ses çıkartıyor!). Şair Yan Tzu-tsai (1716-97). Onunla ilgili olarak şunu buldum: ‘çok yetenekli ve genç yaşta başlamış; memur olarak parlak bir kariyeri var. Bir sanatçı ve insan olarak çok yönlü.’ Şiiri anlayabilmek için, hali vakti yerinde olan Çinlilerin, yatmadan önce etrafa çeşitli kokular serptiklerini bilmek gerekir. Şiir biraz uygun olmayabilir, ama adabı muaşeret kurallarının eksikliği, güzelliğiyle tamamen gideriliyor. Sonunda işte:

Gecenin ölümcüllüğünde

Soğuk gecede, kitabını incelerken,
Yatma vaktini unuttum.
Altın nakış işlemeli yatak örtümün kokusu
Yok olmuştu bile.

Şöminenin ateşi artık yanmıyordu.

Şu ana kadar öfkesini zorlukla zapteden güzel metresim,
Lambayı kaparak sordu:

Ne kadar geç olduğunu biliyor musun?⁵⁶

Peki. Bu, insanın sonuna kadar lezzetini tatması gereken bir şiir. Bu arada bana üç şeyi anımsattı, ama ilişkilerini incelemeye çalışmayacağım.

Birincisi, kalpten vejetaryen olmandan çok memnunum. Kuralcı vejetaryenleri fazla sevmiyorum. Çünkü ben de bir vejetaryenim ve özellikle hoş gidebilecek, doğal bir yönünü görmüyorum. Ve kalpten vejetaryen olanlar, ama sağlık, ilgisizlik veya bu tür besinleri değersiz bulmaları nedeniyle, et veya masada ne bulurlarsa, özellikle sol elleyle yiyenler, benim sevdiklerimdir. Sana olan aşkımın bu kadar hızlı gelişmesi ne kötü, böylece, seni, yediklerin nedeniyle daha fazla sevebilecek bir yerim yok. Ve pencere açık olarak uyuma modamı da paylaşıyor musun? Tüm yıl boyunca açık mı? Kışın bile mi? Tamamen mi açık? Bu benden de iyi, çünkü kışları çok az açarım, ufak bir aralık kadar. Arkasında Moldau'nun⁵⁷ aktığı geniş ve boş bir alana baktığım doğru. Nehrin hemen ötesinde yükselen arazide de halk bahçeleri var. Böylece çok fazla ıhıva, kış ve soğuk alıyoruz ve sen Immanuel-Kirchstrasse'de pencerene ardu kadar açık bıraksan da, benimki gibi bir odada böyle davranabileceğin kesin değil. Hem, seni şu konuda yendim: odamın hiçbir biçimde ısıtması yok, yine de ben burada yazıyorum. İç pencerenin acık olduğunu şimdi fark ettim (pencerenin yanında oturuyorum) dış kısmı ise ancak kapalı. Aşağıdaki köprünün parmaklıkları, karla değil, buzla kaplı. Şimdi bununla rekabet et bakalım!

Sana uzun zamandır sormak istiyordum ve hep aklımdan çıkıyordu. İkinci mektubunda günlük postaların arasında olduğundan bahsettiğin bu kadar çok ve farklı yayını bırak okumak, nasıl alabiliyorsun? O kadar fazlasından bahsettin ve hala vs. ekliyorsun. Eğer böyleyse- yani, doğru anlamışsam, o zaman aramızda yeni bir değiş tokuşa başlayabiliriz. Elinde tuttuğun bir çok şeye ellerimi uzatamam ve sana, beni ilgilendiren çok fazla şey gönderemem. Uzun zamandır, beni bir

nedenle hayrete düşüren, etkileyen, bana kişisel olarak önemli görünen çeşitli haberleri gazetelerden kesmeyi ve saklamayı planlıyorum. Ama tembelliğim, sürekli olarak bunu engelliyor. Bir bakışta, önemsiz gibi görünebilirler. Örneğin, yakınlarda okuduğum, '22 Hristiyan zencinin Uganda'da öldürülmeleri'- (şimdi gördüm ve mektuba koyuyorum.)⁵⁸ Her gün gazetelerde bu tür konular görüyorum. Yalnızca benim için anlamı olan haberler, ama bırak saklamayı, derleme yapmak için bile sabrım yok. Ama bunu, senin için zevkle yapabilirim. Ve senin hoşuna gidecekse, sen de benim için yapabilirsin. Eminim, herkes, her okuyucu için anlam taşımayan, ama orada burada bulunan okuyuculara hitap eden haberler olduğunu duyumsayacaktır. Dışarıdan bakan kişi, bunlarla ilgilenmeyecektir. Senin ilgini çekecek olan haberleri, sana hiç pişmanlık duymadan yollayabileceğim kendi derlememden daha değerli bulurum. Ama beni yanlış anlama: yalnızca günlük gazetelerden kesilen ufak kupürleri kastediyorum; özellikle gerçek olaylarla ilgili olanları; olağan dışı olaylarla ilgili magazin kupürlerini; güzel magazinlerini benim için kesmeni istediğimi sanma. Hem, ben yalnızca Prager Tagblatt okuyorum ve öylesine. Magazinler içersinde de, yalnızca Neue Rundschau.⁵⁹ Ve hala abone olmama rağmen artık bana göndermedikleri Palästina. (Herhalde tüm yıl boyunca diğer aboneleri için yaptıklarıyla karşılaştırılınca, seninle tanıştığımız akşam tek bir nüshayla bana çok fazlasını verdiklerini düşünüyorlar- ve haklılar). Uygun bir katkıyla derlemeye başlayabilmem için, kötü bir duruşma haberini ekliyorum.⁶⁰

Ah sevgilim, hala söylenecek ne çok şey ve sorulacak ne çok soru var, ama vakit çok geç oldu, artık devam edemem. Pazarları hep olduğu gibi, bu sabah da Baum'u görmeye gittim (Oskar Baum'u⁶¹ tanıyor musun?) ve onlara, (Max da nişanlısıyla birlikte oradaydı) ufak öykümün ilk bölümünü okudum.⁶² Daha sonra, bana, biraz seni anımsatan bir kız geldi. (seni anımsamam için fazla çaba göstermem gerekmiyor.) Büyülenmişim ve gözlerim ufak benzerlikten yorulunca, dışarıya bakmak, kimseyi görmemek ve tamamen senin olmak için pencereye gitmek istedim.

Annemle aram çok iyi. Hatta aramızda tatmin edici bir ilişki de geliyor. Kan bağımız bir anlam taşımaya başlıyor, seni sevdiğini sa-

niyorum. Sana bir mektup bile yazmış, ama yollamasına izin vermedim, çok alçakgönüllüydü. O kötü akşamda isteyebileceğim türde bir mektuptu ve bu doğru olmazdı. Sanırım, yakında sana daha sakin ve dostça bir mektup yazar.

Demek, bir fotoğrafını göremeyeceğim? Kimse ‘Humour’un bir fotoğrafını çekmedi mi? Garip insanlar, böyle bir fırsatı nasıl kaçırlar? Çalışanların grup fotoğrafları da mı yok? Büroların resimleri? Fabrikanın? Immanuel-Kirchstrasse’nin? Fabrika broşürü de yok mu? Prag ofisinizin adresi? Ne iş yapıyorsun? Büronun her ayrıntısıyla ilgileniyorum (benimkinin aksine). Hangi çekici sloganları kullanıyorsunuz? Kayıt bürosunda mısın? Tam nasıl bir şey? Aynı anda iki kıza birden nasıl yazı yazdırabiliyorsun? Eğer bana bürondan ilgi çekici bir şey gönderirsen, ben de sana içinde ilgi çekici yazılarım olan Enstitü yıllık Raporunu yollarım.⁶³

Şimdi, seni hasretle kucaklıyorum.

Franz

24 Kasım 1912

Aşırı bir kurnazlıkla- sevgilimin gözlerimde, kendimi, kurnazlığım ile farklılaştırabilmek için- bu Pazar mektubunun her sayfasını (beş adet) farklı zarflarda yolluyorum. Bize eziyet çektiren postanenin hepsini birden kaybetmeyeceğini (Pazar günü taahhütlü gönderemeyecek olmama rağmen) düşünüyorum. Öte yandan, bu, sayfaların bir veya birkaç tanesinin kaybolması riskini ortaya çıkartıyor. Elimden gelenin en iyisini yapıyorum ve daha fazla korkular ileri sürerek, tehlikeye davetiye çıkartmayacağım.

Sevgilim, Çarşamba günü, mektup alamayabilirsin, daha çok resimli bir kart yollayabilirim, ama apartmanına yollayarak senin küçük bayanının dikkatini çekmeyeceğim.

Lütfen bana yaz ve nasıl olduğunu bildir. Bu baş ağrıları! Bu göz-yaşları! Bu sinirlilik! Sevgilim, senden düzgün uyumanı, yürüyüşe çıkmanı ve mektubumu okurken tatsız, söylememem gereken bir şeyin yaklaştığını duyumsarsan hiç beklemeden bir an önce yırtmanı rica ediyorum! Ama sakın kal. Bir mektubun önemi yok. O bir tane yerine on tane yazarım ve sen de on tanesini yırtarsın, ben de onları 100 adetle değiştiririm.

Sevgiler, Franz

Yazı sanatoryumda geçirmen daha iyi olmaz mıydı? Sana kısa zamanda çok çekici bir betimleme yollayacağım.

Yahudilerin Berlin’de oynayıp oynamadıklarıyla hiç ilgilendin mi?⁶⁴ Oynuyor olmalılar. Ne yazık ki, Löwy’nin mektubunu henüz yanıtlamadım. İlk mektubumda sana bahsettiğim, yani, istikrarsız bir mektup yazarı olmam, bugün de geçerli.

Yıllık [*Arkadia*] Şubat’tan önce çıkmayacak. Benim küçük kitabım [*Meditation*] ya gelecek ay, ya da Ocak ayında yayınlanacak. Yayınlanır yayınlanmaz eline geçeceklerini söylemem gereksiz. Flaubert’te [*Éducation sentimentale*] bilerek bir şey yazmadım; kitap başkalarının yazılarını içermemeli. Hem, dünya tarafından rahatça görülebilecek bir şeyi sana söyleyebileceğimden emin değilim.

Sevgilerimle

Pazar akşamı, 25 Kasım 1912
[24 Kasım Pazar- 25 Kasım Pazartesi akşamı]

Evet, sevgilim, bugün öykümü bir kenara koyacağım. Bugün, üzerinde dünkü kadar çalışmadım ve Kratzau’ya yapacağım delirtici yolculuk nedeniyle, bir iki gün bekleteceğim. Bu bana acı veriyor, ama, bitirmem için daha üç dört akşam gerekmesine rağmen umarım öyküm bundan fazla etkilenmez. ‘Fazla etkilenmez’ derken öykümü

kastediyorum, ne yazık ki, çalışma yöntemim nedeniyle şimdiye kadar yeterince hasar gördü. Bu tür bir öykü, en fazla bir kez ara verilerek ve iki on saatlik bölümde yazılmalı. Pazar günü olduğu gibi, sonra doğal akışına girer. Ama benim kullanımına uygun iki on saat yok. En iyisi esirgenince, insan yapabileceğinin en iyisini yapmalı. Sana okuyamamam ne kötü- çok kötü. Örneğin, her Pazar sabahı. Zamanım olmadığı ve sana yazdığım öğleden sonra değil. Bugün akşamüstü 6.15'e kadar yazdım, ilk önce mektubu yollamam gerekmesine rağmen sonra yatağa girdim. Yatağa geç gireceğimden ve uyuyamayacağımdan korktum. Çünkü yan odada bir araya gelip kağıt oynamaya başlarsa (belki de, babamın hatırı için istisnalar dışında katılmak için kendimi zorlayamayacağım tek şey), artık huzurum kalmaz. Ama bu gece endişe etmemeliyim. Ebeveynlerim ve en küçük kız kardeşimin, akşamı evli kız kardeşimle beraber geçirdiklerini fark etmemişim. Ortanca kız kardeşim de, nişanlısıyla beraber, onun akrabalarını görmek için taşraya gitti. Yine de kötü uyudum. Bunun, mektupları sana yollamamın bir cezası olduğu açık, çünkü hizmetçi- 17 yaşında ama bir fare kadar sessiz- dışı evde yalnızım, beni uyandırabilecek birisi yok. Oradayım, yarı uykuluyum ve odam bir mezar kadar soğuk olduğu için, saatime ulaşmak için bile çaba sarf etmiyorum. Ulaştığımda, dehşetle, saatin 9.30 olduğunu gördüm. Aman Allahım, mektupları postalamak için çok mu geç oldu? İki dakikada çılgınca egzersizler, -belki daha önce anlattığım biçimde- pencereler iyice açık, giyindim ve dışarıya çıktım. Evin dışında- sanki boş gibi görünen komşuların evleri saat dokuzda kilitli- eve dönmekte olan aileme bir biçimde yakalanmadım. Hemen bir yan yola saptım ve postaneye koştum. Yeni ayakkabılarımı giymiştim ve boş sokaklarda acı veren bir şeye çarptım. Umanım en azından mektuplar eline iyi bir zamanda ulaşır. Hemen eve döndüm ve her zamanki gibi yemeğimi yedim. En küçük kız kardeşim bana eşlik etti, fındık kırdı, bana vermekten çok kendi yedi ve beraberce hoş vakit geçirdik. Bu bir yemekti, ama en sevdiğim kız kardeşimin bana yeterli olmadığı ve benim de ona yeterli olmadığı zamanlar oluyor.

Franz

Sevgilim, endişelenecek bir şey varken, insan ne kadar altüst oluyor. Mektuplarını sakince beklediğim, sakince elime aldığım, bir an önce okuduğum, cebime koyduğum, tekrar okuduğum, tekrar uzaklaştırdığım günler oldu. Bunları hep sükunetle yaptım. Başka günlerde, bugün de onlardan birisi, dayanılmaz bir heyecanla titreyerek mektubunu bekledim, sanki gitmesine dayanamayacağım bir canlı gibi elime aldım.

Sevgilim, mektuplarımızda, hayret verici biçimde, aynı düşüncüyü nasıl taşıdığımızı fark ettin mi? Eğer birisinde bir soru varsa, sabah gelen mektupta yanıt oluyor. Örneğin öteki gün, seni sevdiğimi söylememi istediğinde, gece vakti, burayla Berlin arasında senin mektubunla kesişecek olan mektubumda bir yanıt vermeye zorlandığımı duyumsadım. Ama yine de ilk mektubumun giriş kelimelerinden ve o akşam sana yönlendirdiğim bakışından de bu belli oluyordu. Karşılıklı anlayışımızla ilgili olarak o kadar çok örnek var ki, sayısını unuttum. En iyisi bugün geldi.

Sana dün söylediğim gibi, bu akşam tek başıma dağlara gidiyorum ve farkında olmadan bana bu küçük arkadaşı yolladın. Ne tatlı ve küçük bir kız! Dar omuzları! Çok kırılğan ve kolay taşınır! Çok mütevazı ve sakin. Bugünlerde onu endişelendiren ve ağlatan bir şey yok; kalbi olması gerektiği gibi atıyor. Biliyorsun, uzun müddet bakılırsa, resim insanın gözlerini kolayca yaşlarla doldurabilir. Bir zaman sonra geri yollamamı mı istiyorsun? Peki, yollayacağım. Ama şimdi, cebimde saklıyorum. Tenlerde kısa ve rahat bir yolculuk yapacak ve açıklam yapmadan otel odalarında rahat etmediğini belli etmesine rağmen çeşitli otel odalarında kalacak. Evet, küçük saat zinciri, güzel broşu ve yapılı saçının dalgalandığı görülebiliyor. Ama bütün bunlara rağmen, kolayca fark edebiliyorum. Her şeyin üzerinde anımsadığım bir an var. Resmine benzer bir ifadeyle masada oturduğun zaman. Thalia fotoğraflarından birisini elinde tutuyordun; aptalca bir şey söylediğimde bana baktın ve fotoğrafla ilgili olarak doğru bir açıklama yapan Otto Bröd'a ulaşana dek gözlerini masanın etrafında çeyrek daire mesafesinde gezdirdin. Başını yavaşça döndürürken yüzünün değişen görü-

nümü, üzerimde kalıcı bir izlenim bırakmıştı. Ve tamamen yabancı olduğum küçük kız, şimdi bana ulaşarak bu tatlı anının gerçekliğini onaylıyor.

Düşüncelerimizdeki birlikle ilgili başka bir örnek daha düşünüyorum. Dün senden basılı malzeme istemiştin ve bugün göndereceğine söz vermiştin. Ama, bu çarpıntılar, sevgilim! Sakin olmak istediğimde, çarpan kalbinin bir parçası nasıl olabilirim?

Sevgilerle, Franz

26 Kasım 1912

Felice, bu mektubun son zamanlarda yazdığım, ikinci veya üçüncü satırına ulaştığında yırtılması gereken mektuplardan birisi olduğunu söylemiştim. Şimdi zamanı, Felice yırt onu. Benim için de yazma zamanı, ama heyhat, benim yazacağım gibi sen de onu okuyacaksın.

Yolculuğumdan yeni geldim. Tabii ki ilk önce büroya gittim ve Pazar akşamının hoş mektubunu buldum. Kapıcının odasında okudum ve ufak karısı okurken bana baktı. Mektubun, hoş, nazik ve doğru. (Yanlış olan tek şey fotoğraftaki yaşım; şimdi öğrendiğime göre bir yaşıdaymışım.) Bir parçan olmama gayret ediyorsun. Ah Tanrım, tüm istediğim, yaşamının her anı. Yine de yapabileceğin her şeyi yapıyorsun ve seni tüm değerli varlığınla değil yalnızca inceliğin nedeniyle sevebilirim. O zaman mektubunla neden tatmin olmadım? Kapıcının masasında başka bir mektubu neden aradım? Pazartesi günü yazacağını söylemiştin ve Pazartesi mektubu yoktu. Ama bana defalarca doğruyu söyleyeceğine dair söz vermedin mi? Öteki gün, büromda mektup olmasa bile sakın kalacağını yazmadım mı? Hem Pazar günkü mektubun vardı ve Pazartesi sabahı provan yok muydu ve bu nedenle postanı biraz geç atmış olamaz mıydın? Her halükarda, Pazartesi mektubunun eksikliği nedeniyle bu şekilde endişe duymam gereksizdi. O zaman, mektubunu orada bulacağım konusunda ikna olmuşken ve aynı

zamanda yaklaşmakta olan ümitsizliğimin kesinliği nedeniyle ümitsiz bir çaresizlikle eve doğru aceleyle giderken neden panikledim? Neden sevgilim? Bu, benim tarafımda bir sevgi eksikliğini göstermiyor mu? Aslında şu anda sağlığını ilgili düşüncelerim endişelerime karıştı, ama aşkın için hala çok fazla endişe ediyorum. Bu acınacak ifadeler sürekli olarak içeriye sessizce giriyorlar: bana biraz daha tolerans göstermen gerektiği, düşüncelerini biraz anlamam gerektiği, vs. ve mektup olmayınca, o zaman bir telgraf nedenini sormak için yavaş bir yol oluyor. Bu güne dek, bir kez, mektubumda alışılmadık bir not bulunduğunda korktuğun kadar korktum Ama beni korkutan ufak cümleler de oldu. Annenin, seni hayal kırıklıklarına karşı korumak istediğini öğrendiğimde, haftalarca sormaya cesaret edemediğim, Breslau'daki arkadaşını duyduğumda korktum; beni sevdiğini söylediğinde, eğer söylememiş olsaydın öleceğimden korktum. Bu arada, bir keresinde böyle bir şey yazmıştın; bu doğru sonuca nasıl ulaştığını anlayamıyorum. Ama duygularında yanılmadın için bildiğimin farkında olmandan hayret etmedim.

Bütün bu çelişkiler için basit ve belirgin bir açıklama var; tekrarlıyorum, çünkü, benim tarafımdan bile kolay unutuluyor: bu, benim sağlık durumum, ne fazlası, ne de azı. Sana bundan, daha fazla bahsedemem, ama sana karşı olan güvenimi sarsan bu; beni altüst ediyor ve seni sürüklememe neden oluyor. Yalnızca seni sevdiğim için değil, her şeyden çok mektuplarını istiyorum ve onları bir çırpıda okuyorum; bu nedenle söylediğin her güzel şeye inanmıyorum; bu nedenle önünde bu üzüntülü taleplerle yaltaklanıyorum- yalnızca bu nedenle, başka bir nedeni yok. Ve bununla karşılaşan en nazik insan bile çökmeye mahkumdur. Sensiz yapabileceğime inanmıyorum, ama diğerlerinde fazilet olarak gördüklerim, bende en kötü ahlaksızlığa dönüşüyor.

Hayvan gibi bir yolculuk yaptım sevgilim. Kayıp akşam beni melankolik yapmıştı. Yolculuğum esnasında mutsuzluğun en ufak bir parçasını bile duyumsamadığım bir an olmadı. Her şey nemliydi, akşamları biraz kar yağan dağlarda bile. Odamdaki ısı azaltılamıyordu ve gece pencereyi açarak uyudum. Uyurken kar yüzüme çarptı. Yolculuğun başından itibaren iğrenç bir kadının karşısına oturdum ve her esneyişinde yumruğumu ağzına sokma isteğimi engellemek zorunda kaldığım için huzursuz oldum. Yolculuğum esnasında, ara sıra rahatlamak için fotoğrafına

baktım. Ve rahatlık için, fotoğrafın, geceyi yatağımın yanındaki sandalyede geçirdi. İnsan hiç uzaklaşmamalı; büroda memur olmak daha iyi. Eğer evde yapacak iş varsa, insanın tüm enerjisi tüketiyor. Yolculuğun öyküme zarar vereceğine, artık yazamayacağıma vs. dair bu süregelen korku henüz beni terk etmedi. Ve kötü havayı, kafadaki bu düşüncelerle karşılamalıyım. Çamurlara dalmalıyım, saplanmalıyım ve saat beşte kalkmalıyım! Kratzau'da intikamımı almak için, kırtasiyeciyeye gittim ve o anda Kratzau'da bulunan tek iyi kitabı satın aldım. Balzac'ın bir öyküsünü. Bu arada, giriş bölümü, Balzac'ın, yıllar boyu bir rutine bağlı kaldığını belirtiyor ve bu bana makul geldi. Yatağa, akam altıda girmiş ve gece yarısı kalkmış, kalan 18 saat çalışmış. Ama çok fazla kahve içerek hata yapmış ve böylece kalbine zarar vermiş.- Ama bu tür yolculukta, iyi olan hiçbir şey yok. Balzac'ın öyküsünü beğenmedim. Railway News'de Goethe'ye ait olduğu belirtilen garip bir cümle okudum: 'Prag, dünyanın, asılı olan tacında en değerli taşdır.' Yolculuğun en iyi tarafı Prag'a gelmekti. Prag'a yaklaştıkça, zihnim de berraklaşmıştı. Tam trenden çıkmak üzereyken, küçük bir çocuk yakamdan çekti; döndüm ve kollarında bir çocuk tutan bir genç kadın gördüm. En azından ilk bakışta yine seni anımsadım ve yine yüzü veya bir özelliği değil yalnızca genel izlenimi beni etkiledi ve bu nedenle de benzerliği inkar edilemezdi. Belki de hep gözümün önünde bulunduğun için böyle oluyor. Bu genç kadının vagondan çıkması için benden başka hiç kimse bu kadar gayret göstermedi. Her neyse, yardıma gereksinim duyuyordu, çünkü kollarında çocuğunu taşıyordu ve merdivenleri göremiyordu.

Bu arada, bir güncen var mı? Hiç günce tuttun mu? Ve bu bana şunu anımsattı: Kız arkadaşından neden hiç bahsetmiyorsun? Çok yakın olduğun arkadaşından.

Elveda sevgilim. Başımızın üzerinde asılı olan ve daha önce bahsettiğim tehlike, yazılı olanları değil de ilk gerçek kelimeleri karşılıklı olarak söyleyene dek öylece kalmalı. Aynı fikirde değil misin?

Lütfen bu mektubu, eski kötü halime bir dönüş olarak algılama. Yazmalarına ara vermem nedeniyle, donuklaşmasına rağmen, yeni bir döneme girdik.

Elin Felice! Franz

İkimizin de annesinin aynı zamanda bizler için endişe duymaya başladıkları konusunda haklı mıyım? Annen benimle ilgili olarak hoş şeyler mi söylüyor, yoksa ilgisiz mi kalıyor? Breslau'daki arkadaşın hakkında konuştuğunda, benim için ne düşünüyor? Lütfen bütün sorularımı yanıtla.

26 Kasım 1912

Şimdi, gecenin geç vaktinde, teselli edici bir düşüncem var: Pazartesi mektubun gelmiş ve kapıcıya verilmemiş olabilir. Bu durumda onu yarın ilk alan ben olmalıyım ve belki bir başkasını da saat onda! Büro, senin mektuplarının zıddına gittikçe kötüleşiyor, ama mektupların büroya geldikçe iyileşiyor.

27 Kasım 1912

Sevgilim, saat öğlen 11.15; işten henüz biraz kaçtım ve kendimi her zamanki heyecanlı durumumda buldum. Ve ilk satırını bu mektubuma eklediğim mektuba başladım. Sonra, şansıma, resim olan kartın geldi (Pazartesi mektubun bugün de gelmedi). Evet, sevgilim doğru, istediğim bu, en azından söz verilen haber, ama aksamadan- ne kadar önemsiz de olsa. Örneğin, bana gece yazmanı istemiyorum, bu konuda geri adım atmayacağım. Orta karar yazı yazmama, gecenin aynı saatinde bana yazı yazmanın neden olduğunu bile düşündüm (gizlice kendime, Tanrıya böyle yapmaması için dua et dedim), ama bir gece mektubu yazıldı mı, onu almak isterim. Kartında, Pazartesi akşamı yazdığını söylüyorsun. Ama o mektubu almadım. Ne yapayım? Her yazdığın satıra gereksinim duyarken. Bu karta göre yarın iki mektup alabilirim, ama bir tane alacağımdan eminim, belki de hiç almayacağım. Ellerim, çaresizlik ve sana duyduğum özlem nedeniyle sanki masadan kayıp aşağıya düşecekler.

Benim mektuplarımdan hepsinin kaybolduklarından da eminim- Kratzau, Reichenberg, bu sabah gönderilen, adi, taahhütlü, acele, hep-

si. Örneğin, Pazar akşamı yalnızca birkaç satır yazdığımı söylüyorsun, halbuki sonsuz iç çekişlerle sana en azından sekiz sayfa yollamıştım. Sevgilim, eğer mektuplarımız bizi kısa zamanda bir araya getirmeyeceklerse, hiçbir zaman beraber olamayız.

Yeni fotoğraf kendimi garip hissetmeme neden oldu. Kendimi küçük kıza yakın buldum. Onunla konuşabilirdim, ama genç bayana da saygı duydum. Düşünüyorum: o Felice ama aynı zamanda da yetişkin bir hanım, ve daha fazlası, daha çok genç bir hanım. Neşeli, küçük ~~h~~üzünlü değil, ciddi. Dolgun bir yüzü var (belki de akşam ışıklarının etkisiyle), küçük kız solgun. Eğer gerçek yaşamda aralarından seçmek zorunda kalsaydım, hiç düşünmeden küçük kıza koşardım.- hayır, bunu yapmazdım, ama yavaş da olsa yine de küçük kıza doğru ilerlerdim. Bu arada tüm zamanımı genç hanıma bakarak geçirirdim ve gözümünden ayırmazdım. Tabii ki, küçük kızın beni genç hanıma götürmesi ve emanet etmesi en hoş olurdu.

Bu arada, bir kısmını gönderdiğin bu fotoğraf da ne? Neden tamamını yollamadın? Kötü bir resim olduğu için mi? Kötü bir resimde bile sendeki en iyiye görme yeteneğinden yoksun mu olduğumu düşünüyorsun? Resimde görünen ve bluzuna ait olması gereken boynundaki beyaz fırfır parçasından değerlendirerek, Pierrot olarak giydiğin elbise olduğunu sanıyorum. Eğer öyleyse, resmin tamamını göstermemen çok kötü. Hem fotoğrafları kesmek doğru değil. Hele, seni görmeyi benim gibi hasretle bekleyen birisine gönderilecekse!

Firmanla ilgili düşüncelerim aşağı yukarı doğru. Ama oradan, Allahın belası 1500 gramofon sesinin her gün yayılacağını düşünemiyorum. Kaç kişinin sınırlarını bozmaktan suçlusunuz, sevgili bayan? Bunu düşündün mü? Bazen apartmanımızın yakınlarında bir yere bir gramofon konulması gerektiği fikri aklıma takılıyor. Bu benim sonum olur. Olmadı; Prag şubeniz (adresini hala bilmiyorum ve müdürü, bir keresinde seni Hradcany Şatosuna götürmüştü ve bunu kolayca affedemem) çok iyi çalışıyor gibi görünmüyor. Günler, haftalar ve ömür boyu süren bir teftiş için buraya gelmelisin. 1500 gramofon için olsa bile! Ve gönderilmeden önce, en azından bir kere çılgılık atmaları sağlanmalı. Zavallı Felice! Duvarlar seni ilk 1500 çılgılıktan koruyabile-

cek kadar kalın mı? Bu nedenle aspirin alıyorsun. Benim gramofon bile duymama gerek yok. Onların varlığı bile benim için bir tehdit. Onları yalnız Paris'te seviyorum. Pathé'nin oradaki caddelerin birindeki bir mağazasında Pathephoneler var. İnsan ufak bir parayla mükemmel bir program dinleyebiliyor (geniş bir katalogdan seçilen). Eğer henüz yapılmamışsa bunu Berlin'de yapmalısın. Plak da satıyor musunuz? Senin sesin olan 1000 plak sipariş edeceğim ve tüm yapacağın, üzüntümü unutmam için gerekli olan öpücükleri bana yolladığını söylemen.

Sevgiler, Kafka

Eklenen ilk cümle:

[Antet: İşçi Kazaları Sigorta Enstitüsü, Çek dilinde]

Sevgilim, çok uzun yazamayacak kadar meşgul olduğunda, bana, üç kelimeyle iyi olduğunu belirten bir kart gönderme alışkanlığını edinmeni senden rica ediyorum.

27 Kasım 1912

Sevgilim, senin arzulanan ve düşlenemeyen varlığıyla karşılaştılınca, kağıt ve kalemin bir hiçliğe dönüşmesi nedeniyle mektuplar önemsizleşince, insan, mektupları neden öpücüklerle sonlandırır ki? Aslında, zaten öyleler. Felice, bu geçen iki günde olduğu gibi kötü bir biçimde yazdıktan sonra, bütün gece burada yalnız başıma oturunca (öykü, yalnızca anlık parlamalardan ışıktan, sönük ve sakın bir biçimde ilerliyor) bu mükemmel olmaktan uzak zihin durumunda, son buluşmamızı düşlemeye çalışıyorum. Bazen seni sokakta, büroda veya evinde görmenin benim için dayanılmaz olacağını düşünüyorum. Öyle dayanılmaz ki, kimse, sen bile, buna şahit olmamalısın ve buna ancak kafam çok fazla karışınca ve senin önünde olamayacak kadar bulanık-

laşınca dayanabilmeliyim.Yine de, şans eseri, sen bir heykel değilsin ve canlısın, çok canlısın. Bu nedenle, elini bana verir vermez belki her şey düzelecek ve uzun zaman sonra yüzüm yine insan yüzü gibi görünecek.

Noel tatilimi soruyorsun. Ne yazık ki yanımda bir takvimim yok. Tabii ki iki iznimi kullandım, ama yıl sonuna kadar 3 günlük izin hakkım hala var (değerli bir hak, onu kullanabilme düşüncesiyle aylarca yaşayabilirim). Anladığım kadarıyla, tatiller, öyle bir biçimde geliyorlar ki bu üç günümden iki günümü Pazar günümle birleştirirsem beş veya altı günüm bana ait olabilir. Eğer bu iki günümü kullanırsam çok uygun bir Noel tatili geçirebileceğim. Aslında bu günleri yalnız romanıma ayırmaya kararlıyım, hatta belki bitirebilirdim de. Ve şimdi romana bir haftadır el sürmedim ve sonuna yaklaşmasına rağmen yeni öyküm son iki gündür yanlış yolda olduğumu düşündürüyor. Düşünceme bağlı kalma konusunda her zamankinden daha fazla kararlıyım. Yine de Noel tatilimin bir gününü kullanamayacağım, çünkü kız kardeşim evleniyor. Bu ayın 22. günü gerçekleşecek. Ayrıca Noel’de bir gün gidip, ertesi gün döndüğüm bir yolculuğu anımsamıyorum: böyle bir eylemin anlamsızlığı beni her zaman rahatsız eder. Peki sevgilim sen Noel tatilinde ne yapacaksın? Dinlenmen gerekmesine rağmen, Berlin’de mi olacaksın? Dağlara çıkmak istiyordun. Nereye? Sana ulaşabileceğim bir yere mi? Görüyorsun ki, romanımı bitirmeden önce sana yüzümü göstermemeye kararlıyım. Ama kendime soruyorum, *tek bir akşam bile olsa*, bitirmeden önce seni görürsem, senin için değerim artar mı azalır mı? Altı gün ve gece boyunca yazabilmek için tutkumun dizginlerini bırakmam yerine, gözlerimin senin üzerinde baysam yapmasına izin vermem daha önemli değil mi? Sen söyle. Benim yanıtlım büyük bir ‘Evet.’

Franz

Sevgili Felice, Posta idaresi bizi aptal yerine koyuyor, Salı mektubunu dün aldım ve Pazartesi günü mektubunun kaybolduğu için şikayet ederken, mektup bugün, Perşembe sabahı geldi. Bu posta servisinin katı organizasyonunun bir yerlerinde, bizim mektuplarla oynayan ve onları istediği zaman gönderen şeytani bir memur var gibi görünüyor- onların hepsini bir bırakabilse! Salı akşamı mektubunu da aldım. İstisnasız gece mektupları. Böylece akşam yazmaman konusundaki ricamla (tatmin olarak) alay ediyorsun. Bunu tekrar yapma, lütfen. Felice, beni mutlu kılmasına rağmen, en azından sakinleşinceye kadar bunu yapma. Ve bana ağlamalarından bahset. Neden ağlıyorsun? Nedensiz mi? Masanda otururken, birden ağlamaya mı başlıyorsun? Evet, sevgilim, ama o zaman yatmalısın ve provalara gitmemelisin. Ben, göz yaşlarından özellikle korkarım. Ağlayamam. Bana göre diğer insanların göz yaşları gariptir ve anlayamam. Yıllar boyunca tek bir kez ağladım ve bu iki üç ay önceydi. Ama sonra arka arkaya iki kez koltuğumu sarstım; kontrol edilemez iç çekişlerimin yan odada yatan ebeveynlerimi uyandıracığından korkmuştum. Bu gece vakti oldu ve romanıma bir bölüm olarak girdi. Ama, sevgilim, senin ağlaman endişe verici. Yoksa çok kolay mı ağlayabiliyorsun? Her zaman mı? Bu, kısmen benim hatamdan mı? Eminim öyledir. Söyle, sana bu kadar borçlu olan birisi, sena, benim gibi sebepsiz yere (senin açısından da bir neden olmadan) işkence edebilir mi? Bana söylemen gerekmez. Biliyorum. Ama bunu ahlaksızca yapmıyorum, bundan emin olman veya bunu hissetmen gerekir Felice. Ama göz yaşların aklımdan hiç çıkmıyor. Genel bir endişeye bağlı olan azlar. Şımarık değilsin. Belirgin ve açıklanabilecek nedenler olmalı. Söyle, yalvarıyorum, çünkü senden gelebilecek bir kelimenin üzerimde çok fazla etkili olduğunu bilmeyebilirsin. Eğer endişe ve göz yaşlarının benimle bir ilgisi varsa, bundan tam anlamıyla yararlan. Bu mektuba yanıtın çok açık olmalı. Belki de tek sebebi, birbirimize bu kadar çok sık yazmamız olabilir. Pazar günü telgraf için yazmaya başladığım satırları da mektubuma koyuyorum, ama ikinci mektupta hiçbir şey olmaması nedeniyle içine düştüğüm üzüntü sonucunda bunu bitiremeye cesaret edemedim. Eski bir doküman gibi oku. Şimdi, orada yazdığım her kelimeye katılmıyorum, ama göz yaşların bana bunun anımsattı.

Büyük bir heyecanla yazıyorum sana söyleyecek daha çok şeyim var, ama bu öğleden sonra zaman bana ait değil ve gelecek bir kaçında da herhalde olmayacak. Güzel nemli gözlerinden öpebilir miyim?

Franz

18 Kasım 1912 tarihli bitmemiş, eklenen mektup

Sevgilim, bugün işime bu mektupla başlıyorum. Ama şu anda, ikimiz için de yazacaklarımdan daha önemli bir şey olabilir mi? Lütfen hemen yanıtla ve aklınla benimle aynı fikirde olacağını umuyorum. Çünkü eğer olmazsan, düşüncelerine karşı koyamayacağımdan korkuyorum. Benim dayanamayacağım şeylere dayanabilecek kadar güçlü olduğunu aklından çıkartma. Olaylar benim için dayanılmaz bir hal alınca, kaçınılmaz olarak, zayıflığımın karşı konulmaz gücüyle seni de benim bulunduğum seviyeye çekiyorum. Bunu geçen hafta gördün. Bu nedenle, dinle, beni bu, önlemleri almaya iten, korku ve kurntudan başka bir şey değil: son zamanlarda yaptığım gibi günde iki mektup yazmak, tatlı bir delilik, başka bir şey değil. (İlk posta yeni geldi ve senden mektup yok. Allah aşkına, hala hasta olabilir misin?) Böyle devam edemem. Bütün bu mektuplarla birbirimizi incitiyoruz. Bunlar bir yakınlık yaratamazlar, yalnızca dayanılmaz bir yakınlık uzaklık karışımına neden olurlar. Sevgilim, birbirimizi, son zamanlarda içinde bulunduğumuz duruma doğru itmeliyiz, yalnızca senin için bile bu olmamalı. Yine de, böyle bir mektup yazarken, gelecekteki mektuplarımızda belirli bir nokta görüyorum. Bir mektubum için beni tekrar hafifçe ve nazikçe kınayacaksın ve bu beni endişeye ve ümitsizliğe sürükleyecek. Aramız, hiçbir zaman diğer günkü kadar kötü olmayacak olsa da, yine de yeterince kötü olabilir. Eğer Tanrı bunları bize sağlarsa, birbirimiz için daha iyi günler yaratalım. Tabii ki, şu anda bunu düşünmüyorum. Ümitsizlik değil, aşk bizi birleştiresin. Ve sana bunun için yalvarıyorum. Aldanma dışında bir şey sağlamayan, insanı sersemleten bu mektup akımına bir son verelim. Bence bunlar vazgeçilemezler, ama yine de sana yalvarıyorum. Eğer benimle aynı fikirdeysen, sana daha az yazmaya çalışacağım, ama değilsen kesinlikle

bunu yapmayacağım, çünkü bu, insanın midesine yerleşen bir zehir. Nasıl yapabileceğimizi öner; kendimi değil, seni dinleyeceğim. Anım-
sa: buna zorlandığında, yazmak uygun bir çözüm değil. Bu daha çok
acı verir, çünkü yazma ve mektuplarını okuma isteği yaşamımda Tan-
rının bana bahsettiği özel anlar. Şu anda sınırlamaya inanıyorum

Aşağıdakiler de aynı sayfada yazılmışlardır

28 Kasım 1912

Burada kaç yaşımda olduğumu bilmiyorum. O zamanlar, hala
tamamen kendime ait olduğumu düşünürdüm ve bu bana uygun gibi
gelirdi. En büyük çocuk olarak, sürekli fotoğrafım çekilirdi ve ardışık
değişimler görülebilirdi. Şu andan itibaren her fotoğraf daha kötü, sen
de göreceksin. Bir sonrakinde ailemin maymunu olarak görünüyorum.

28 Kasım 1912

Köpek gibi yorgunum sevgilim Yine de beş yeni satır yazmayı
başardım, çünkü bunu yapmalıyım. Bu öğleden sonrası büroma ayrıl-
dı; uyumadığım için yazmayı sürdüremiyorum. Ama şimdi alışkın ol-
duğum sinsice yolla, kendimi yazmaya yöneltmem çok zorlayıcı ola-
cak. Şeytan götürsün! İşler daha iyi olabilecek mi? Felice, gözlerini aç
ve onlara bakmama izin ver. Eğer bugünüm oradaysa, geleceğimi de
neden orada bulmamayım?

Bu arada, bugün birkaç kişiyle konuştum, özellikle de Berlinli bir
ressamla,⁶⁵ ve kendime uyguladığım yalnızlık içerisinde, kendimi belli
belirsiz (benim için belli belirsiz, senin için değil sevgilim) nahoş bir
hale soktuğumu fark ettim. Yabancılar arasında, geçici de olsa, ilk tat-
min edici sonuç, insanın, kendisiyle sürekli olarak gergin bir ilişkide
bulunduğu ve parmak uçlarına kadar onu saran sorumluluk duygusu-
nun büyük bir kısmının yok olmasıyla ortaya çıkıyor. Kişi, gizlice,
üzerine yüklenen yüklerin herkes için geçerli olmasını ve böylece
ağırlığının eşit bir biçimde paylaşılmasını umuyor. Yanlış ama hoş bir

düşünce! Her yerde sempati var, insanlar, yardım etmek için her yerden acele ediyorlar. En ilgisiz ve kararsız bir kişi bile bu yardıma, her fırsatta sahip olduğu büyük bir neşeyle sevk ediliyor. Bir kişiden hoşlanırsam, bu hoşnutluğun sınırları olmaz. Bu kişiyle hiçbir zaman yeterli fiziksel temas sağlayamam. Bu yakışksız gibi gelebilir, ama onunla kol kola dolaşmak hoşuma gider. Sonra kolumu çekerim ve bundan hoşlandığımı duyumsadığım anda, tekrar koluna girerim. Onunla hep konuşmak isterim. Onun söyleyeceklerini işitmek için değil, benim duymak isteyeceklerimi işitmek için. Örneğin bu arkadaş (resmini mektubuma koydum) sanat kuramlarından bahsetmekten çok hoşlanıyor. Bunların öznel olarak doğru oldukları şüphesiz. Ama yine de bir mum alevi gibi kolayca söndürülebilecek kadar zayıflar. Öte yandan, ben, yalnızca onun bir yıldır evli ve mutlu olduğunu, her gün çalıştığını, Wilmersdorf'da bahçe içinde iki odalı bir evde yaşadığını, ve benim arzu ve cesaretimi yükselten diğer şeyleri duymak istiyorum. (bu nedenle de zavallı ressamı kolundan tutarak, oraya buraya çekıştirmek iki kez önemli.)

İyi geceler, Franz

[Antet: Çek dilinde, İşçi Kazaları Sigorta Enstitüsü]

29 Kasım 1912

Bugün sevgilim, yalnızca Çarşamba akşamı mektubunu aldım ve bu nedenle yalnızca mektubunu postaladığın Perşembe sabahına kadar olan haberlerin ulaştı. Ve o zamandan beri çok zaman geçti. Ama çok endişeli değilim, çünkü olmamı istemiyorsun. Ama sen serinkanlı olabildiğin müddetçe ben de serinkanlı olabiliyorum. Şimdi, provalarla haşır neşir oluyorsundur. Senin iyiliğin için, her şey bittiğinde çok mutlu olacağım. Oynayacağın bir bölüm olacak mı? Ne olacak? Bu arada, beni ihmal ediyorsun, sevgilim: ben 'Humour'da olabilir miyim? Benim rolümü sana göndermiş olmalıydım. Eğer senin senaryon burada olsaydı, kötü belleğime rağmen ezberlerdim. (çünkü, bellek

dışındaki güçler bana yardım ederlerdi) ve gece vakti odamda cesaretle ezberden okurdum. Neden olduğum rüyalar için sevgilim; onlar sinisi, mutsuz ve beni düşündürüyorlar. Sana, yalnızca uyanık olduğun zaman değil, ayrıca uyurken de mi eziyet çektirmeye mahkum edildim?

Senin bu ilk fotoğrafın benim için çok değerli, çünkü küçük kız artık yok ve işte fotoğraf burada. Ama diğer fotoğraf yalnızca aziz varlığını resmediyor ve arzularım, bakışımı beni rahatsız eden bu ufak resmin ötesine yöneltiyor. *Geistesgenie* [Dahiyane zeka] bir düşteki bir kelime gibi. Anlamsız, yine de çok doğru. Diğer sayfada bir düş öyküsü okumak beni şaşırtmadı. Bu arada, daha önceki fotoğraf neden delik deşikti?

Ama şimdi durmalıyım, sevgilim, ve bu yarım tamamlanmış mektubu postalamalıyım, çünkü bu akşam geç vakitte yeniden yazabileceğimden emin değilim.

Tekrar aynı düşüncededeyiz. Mektubunda fotoğrafımı anımsatıyosun. O mektup, dün yazılan ve içinde fotoğraf olan benimkini aldığın anda elime geçmiş olabilir. Ama yerine getirilmemiş bir şey var. İki mektupta da bir araya gelmek istediğimiz yazılı, ama bu olmadı.

Firmaya katıldığında, Parlograf yapmaya başlamış olmaları yalnızca bir rastlantı. Yoksa başladığından beri o bölümde miydin? Çok fazla sorular mı soruyorum? Şimdiden soru yığınlarına gömülmüş olmalısın. Yanıtlar için acele etmene gerek yok. Hiçbir zaman sormayı bırakmayacağım. Bir müddet için elveda. Bugün, yazım özellikle güzel, öyle değil mi?

Sevgilerimle, Franz

30 Kasım 1912
[29-30 Kasım gecesi]

Bu mektubu eline alınca, bıkkınlık duydun, kesinlikle duydun Felice ve ben de uykulu gözlerini yormamak için açık biçimde yazabilmek amacıyla her türlü çabayı gösterdim. Bir an için mektubu okumadan bırakabilir, arkana yaslanabilir ve bu koşuşturmalı ve gürültülü haftanın sonunda birkaç saat daha uyuyabilir misin? Mektup bir yere uçmaz, ama yatak örtünün üzerinde sen uyanana kadar beklediği için mutlu olur.

Bu mektubu ne kadar zamandır yazdığını sana söyleyemem, çünkü saatim sandalyenin üzerinde, uzakta değil, ama kalkıp bakmaya cesaret edemiyorum. Sabaha doğru olmalı. Ama masama gece yarısından önce gelmemiştim. Bahar ve yaz aylarında –deneysel olarak bilmiyorum, çünkü gece nöbetlerim çok yeni- insan üç saat rahatsız edilmeden uykusuz kalamıyor, çünkü şafak vakti gelince insanı yatmaya zorluyor. Ama şimdi, uzun ve değişmeyen gecelerde, o dünyayı unutmama da dünya insanı unutmuyor.

Dahası, çalışmam o kadar kötü ki, uykuyu hak etmiyorum ve gecenin bundan sonra kalan kısmında pencereden dışarı bakmaya mahkumum. Bunu anlayabiliyor musun sevgilim: kötü yazmak, yine de yazmak zorunda olmak ya da kendini tamamen ümitsizliğe bırakmak! İyi yazabilmenin sevinçlerinin kefaretinin bu berbat yolla ödemek! Aslında tam da mutsuz olmak, mutsuzluğun bıçak darbeleriyle parçalara ayrılmak değil, ama sayfaların sürekli olarak nefret ettiğin, istemediğin şeylerle veya her halükarda donuk bir kayıtsızlıkla dolduğunu görmek ve yaşayabilmek için yine de bunların yazılması gerektiğini bilmek. İğrenç! Sanki hiç yazılmamış gibi son dört günde yazdığım sayfaları parçalayabilseydim.

Ama bu ne biçim bir iyi sabahlar dileği? Güzel bir Pazar sabahında, insan sevdiğini böyle mi karşılar? Kişi, sevdiği kızı yapabildiği biçimde karşılar, başka türlü olmasını istemez. Eğer, uyku, şikayetlerimi tamamen uzaklaştırmasaydı ve daha fazlasını bulabilseydin, tatmin olurum. Ve elveda olarak, her şeyin, kesinlikle, oldukça kesinlikle daha iyi

olacağını ve endişelenmemen gerektiğini ekliyorum. Ortasında oturduğumu ve onun rahatlatıcı sıcaklığıyla huzur bulduğumu bir kez daha düşündükten sonra, yazmanın dışına çıkamayacağım kesin.

Ama şimdi başka bir kelime yazmayacağım, yalnızca öpücükler ve bir çoğu binlerce nedenle- çünkü bugün Pazar, çünkü festivaller bitti veya belki hava kötü, çünkü kötü yazıyorum ve yazımın gelişeceğini umuyorum ve çünkü seni çok az tanıyorum ve öpücükler, degecek bir şeyi keşfetmenin tek yolu ve çünkü uykusuzsun ve direnemezsin.

İyi geceler! iyi bir Pazar günü geçir!

Sevgilerle, Franz

[Antet: Çek dilinde, İşçi Kazaları Sigorta Enstitüsü]

30 Kasım 1912

Sevgilim, her neredeysem, düşüncelerimdesin. Bu nedenle, ona vekalet ederken, sana şefimin masasından yazıyorum. Uzun mektubun ve kartların beni bugün mutlu etti! Bu arada, her zamanki çılgın biçimde, daha sonra yazılmış olan Cuma akşamı mektubun, iki karttan önce geldi. Ben- (müdürümden gelen bir telefon beni tekrar işime döndürdü; çok zoru başardı). Söylediğim gibi, postane izin verirse Pazar günü eline geçecek mektup için, tütüncüden pul satın alıyordum (sevgilim, sana mektupların kaybolduklarını söyledim veya ben cinnet geçiriyorum); postacı-mız, yığının üzerinde senin mektubunla yanımda duruyor. Mektubunu öyle bir aceleyle yakaladım ki neredeyse hepsini yıkacaktım.

Senin insanların ne kadar çok hazırlık yapıyorlar! Bu anı programını bir an önce almak istiyorum. Rus balesi ile ilgili tartışmalar nedir? Oyunun bir paçası mı?⁶⁶ Lütfen beni endişelendirme, ben az çok iyiyim, en azından ağlamıyorum, kendimi divana atmıyorum, yalnızca sen endişelendiğin için endişeleniyorum. Bu vahşi dünyada çok güzel sanatoryumlar olduğunu biliyorsun. Kısa zaman içersinde, sana onlardan bahsedeceğim. Lütfen, arkadaşlarının sana neden acıdıklarını ve

sinirlerini yatıştırman için olanak tanıdıklarını anlat. Herhalde her zaman sinirli değilsin. Herkes, festival hazırlıklarında sinirli olur ve sinirli insanlar acımasızdırlar. Sakin ol, birbirimizi düşünerek sakinleşme fikrin mükemmel. Bunu bilinçsiz olarak uzun zamandır yapıyordum, ama çok az başarılı oluyordum. Sana endişelendiğim için, ne kadar az başarılı olabildiğimi görüyorum. Sana tamamen güveniyorum, beni yanlış anlama. Birisini severek, ona güvenmeden nasıl yaşayabilirim? Ama şeytani bir yanımda var ve bazen taşarak seni korkutuyor. Bazen, buna beraberce karşı koyabilir miyiz diye düşünüyorum, böylece var olamaz. Sonra daha iyisini bildiğimi düşünüyorum.

Ama şimdi gerçekten durmalıyım. Bir bölüm başkanı sevgilisine mektuplar yazamaz. Bölümümüzde yaklaşık 70 kişi çalışıyor, eğer hepsi şeflerini izlerlerse, ki doğrusu da bu, işler çorbaya döner.

Bir okuma davetiyesi koyuyorum.⁶⁷ Senin kısa öykünü [Yargı] okuyacağım. İnan bana, Berlin’de kalsan bile orada olacaksın. Senin öykünle halkın karşısına çıkmak ve sanki seninle beraber gibi olmak garip bir duygu. Öykü, hüznü ve acılı ve hiç kimse okurken yüzünün neden mutlu olduğunu açıklayamayacak.

Famz

1 Aralık 1912

Sevgili Felice, küçük öykümle olan savaşımı tamamladıktan sonra- üçüncü ama kesin olarak son bölüm şekilleniyor (gerçek dünyaya alışına dek, yazım ne kadar kararsızdı ve hatalarla doluydu)- Bu mektubu yarın akşamdan önce göndermeyecek olmama rağmen sana iyi geceler demek zorundayım sevgilim. Sana bağlılık seviyem, sevgilim, beni korkutuyor. Bunun garip olduğumu kendime söylüyorum,- sen hiçbir zaman söyleme sevgilim- ama yine de vazgeçemiyorum. Eğer seninle beraber olursam, seni hiç yalnız bırakmayacağımdan korkuyorum- yine de yalnız kalma arzumu sonsuz- ve ikimiz de acı çekeceğiz. Tabii ki aynı zamanda, her türlü acıya değecek bir mutluluğumuz da olacak.

Hala odan hakkında çok az şey biliyorum, sevgilim, ve düşüncelerimde seni orada takip etmeye çalışınca, kayboluyorum ve karanlıkta kalıyorum. Bunu aklımdan çıkartmadan mektuplarını anımsaya çalıştığımda, yalnızca ‘tatlı masa’ cümlesi aklıma geliyor, halbuki sen bunun yerine sıkça yataktan bahsediyorsun. Sonra bir keresinde, fırtınalı bir gecede jaluzilerden bahsetmiştin; şüphesiz, mektup kutun ve bir zamanlar şu tatlı fotoğrafı bulmak için alt üst ettiğin kitapların da oradadır. (Diğer fotoğrafların da orada olup olmadıklarını kim bilebilir? Çocukken, kesinlikle bir çok kez fotoğrafın çekilmiş olması ve on iki yaşından sonra da. Kızlar ne zaman bir araya gelseler, bir grup fotoğrafı çekilir, bu kaçınılmazdır.)

Hayır, hayır fazlası var. Bugün saatim cebimde. Saat 2.45 (masamdan kalkmadan önce saat yine 12 olmuştu) ve bu sefer senden önce yatağa girmeliyim. Ah, ne kadar güzel zaman geçiriyorsun. Seni şef Salamon ile dans ederken görebiliyorum, sonra da şiir yazar beyle, sonra dün bana yazarken masanın etrafında olan altı beyle. İki Koppenhaglı temsilci de firmanın jübilesine gelebilirler. Çok sanımam ama dans da edebilirler. Dansın beni çok mutlu kılıyor. Hepsinin benden daha iyi dans ettiği şüphesiz. Ah, bir dans ettiğimi görebilseydin! Ellerini bırakırdın! Ama lütfen dans etmeyi sürdür, ben uyuyacağım. Ve düşlerimin gücüyle onlara nispet yapmak için, Tanrı isterse, sevgilim, seni, dansçılar topluluğu arasından sakince kendi tarafıma çekeceğim. Mektup yok Felice, ne burada ne de büroda (birleşik dalgınlığın mucizesi olarak düşünüyorum); yine de, her Cuma sonu gelmeyen provalar var ve ben de, itiraf etmeliyim ki mektubundaki vazgeçmenin zoruyla, partinin başarısına katkıda bulunuyorum. Provalarda tüm enerjini harcamayacağını ve parti için çok yorgun olmayacağını umalıyım.

Burada, Cumartesi gününü nasıl geçirdiğini düşünüyorum. Beni şok edecek bir biçimde başlamış olduğu şüphesiz. Acele mektubu gönderdim, yine de kendime mani olamadım. Aptalcaydı, lütfen beni affet. Eğer haklıysam, övgü istemiyorum. İnsan en iyi ne yapacağını bilemiyor. Sonunda, kendime hangisini seçeceğimi sordum: sıkıntılı ve şok eden mektubunu veya sessizlik huzur ve bir mektup seçilmemesi. Postaneye koştuktan başka yapılacak bir şey olmadığını söylemem gereksiz. Her neyse- şimdi içinde şok olmayan mektubu aldın, ben ise hiç almadım- en azından ikimiz de vazgeçtik. Her durumda, birbiri-

mize gönderdiğimiz çılgın ve kayıp mektuplara rağmen, birbirimize olan ilgimiz değişmedi. Umarım bana katılıyorsun- çünkü ben çok derinden duyumsuyorum. Elveda, sevgilim, şimdi biraz dinlenmeye çalış. Ne işini, ne aileni, ne de beni düşün. Divanda istediğin gibi uzan. Bu mobilya, ağlamak için değil üzerinde tembellik yapmak için tasarlanmıştır. Bu en azından benim fikrim bu.

Senin Franz'ın

1 Kasım (Aralık) 1912

Sevgilim, yalnızca birkaç kelime, vakit geç oldu, çok geç oldu ve yarın yapılacak çok işim var. En azından küçük öykümle ilgili olarak biraz heyecanlanmaya başlıyorum. Çarpan kalbim, beni onun içine ve daha derinlere doğru çekmeyi arzuluyor, ama elimden geldiğince kendimi buradan kurtarmalıyım. Bu zor bir iş olacağı ve uyumadan önce saatler geçeceği için, yatağa acele girmeliyim.

Sevgilim, bütün mutlu ve mutsuz düşünceleriyle, neredeyse tüm Pazar günümü sana vakfettim. Eulenberg okumasına ne kadar çabuk kayıtsız kaldım. Ne kadar kısa zamanda kafam tekrar seninle doldu! Erken çıktım ve yürüyüşüm beni mektubu postaladığım postaneye ulaştırdı. Sevgilim, hala varsın, hala mutluyum, ama ne kadar zaman için? Bunu söylerken saniyenin en ufak parçasında bile senden kuşulanmıyorum, sevgilim. Ama ben senin yoluna çıktım, seni engelliyorum. Yana çekilmem gereken zaman gelecek. Er veya geç, bu, benim bencilliğimle belirlenecek. Bunu hiçbir zaman erkekçe ve dürüstçe yapamayacağım gibi görünüyor. Hep kendimi düşünüyor olacağım ve benim görevimin gerektirdiği şekilde, gerçeği saklamakta başarılı olamayacağım. Eğer seni kaybedersem, ben de kaybolurum. Sevgilim, mutluluğum elimin altında gibi görünüyor, yalnızca sekiz tren saati uzakta, yine de olanaksız ve düşünülemez.

Bu, sürekli yinelenen şikayetler nedeniyle paniğe kapılma hayatım. Kısa zaman önce sana yolladığıma benzer başka bir mektup yollamayacağım, ama seni tekrar ve uzun süre görmeliyim, saatler zamanı ölçmeden olabildiğince uzun bir süre seninle olmalıyım - bu yaz

olabilir mi ya da hatta bahar da?- Ama şikayet etmem gereken akşamlar var, çünkü yalnız başına acı çekmek çok zor.

Sevgilim, hoşuna gidecek bir şey söylemek isterdim, ama aklıma bir şey gelmiyor. Önümdeki sayfada yatan, öykümün dört kahramanı da göz yaşları içersindeler, ya da her halükarda mutsuz bir havadalar. Ama saat onda hoş bir mektubu garantiliyorum ve bunun için şimdi-den bir öpücüğü hak ettim. Öpücüğün dudaklarımın üzerinde yatağıma gideceğim.

[Antet: Çek dilinde, İşçi Kazaları Sigorta Enstitüsü]

2 Aralık 1912

Sevgilim, böylece, postanın ihmalkarlığının yardımıyla ikimizin de birleşik dalgınlığının mucizesi oluştu. Pazar günü için niyetlendiğin mektup büroya yeni ulaştı. Cuma akşamı mektubu- çok uzaktan; umarım her şey iyidir. Demek ki Noel'de Berlin'de olacaksın? Akrabalar olacak, ziyaretler yapılacak, dans edilecek ve partiler birbirini izleyecekler- ve bu şekilde mi dinlenmeyi düşünüyorsun? Çok fazla ihtiyacın var gibi, çünkü öylesine gelen ziyaretçiler bile iyi görünmediğini fark etmişler. Her neyse, fotoğrafların Pazar günü çekildiklerini not aldım, böylece işlerin nasıl kötü gittiğini görebileceğim.

Keşke sağlığınıla ilgili olarak daha iyi haberler alabilseydim! O akşam çok zinde görünüyordun. Hatta pembe yanaklı ve güçlüydün. O akşam, sana bir anda mı aşık olmuştum? Sana bundan bahsetmedim mi? İlk bakışta, kesin ve anlaşılmaz bir biçimde sana karşı bir ilgi duymamıştım ve bu nedenle bana tanıdık gibi gelmiş olabilirsin. Bu bana doğal gelmişti.⁶⁸ Yemek odasında masadan kalkmadan önce, zamanın ne kadar çabuk aktığını fark edememiştim. Bu ne kadar üzücüydü, insan nasıl da acele etmeliydi; ama ben nasıl ve ne için olduğunu bilmiyordum. Müzik odasına ulaştığımızda- ayakkabılarını almaya gitmiştin- aptalca bir cümleyi yüksek sesle söyledim: 'Kız, (o zaman benim için üçüncü bir şahıstın) benim ilgimi çekmedi' ve masaya dayandım.

Ziyaretçinin⁶⁹ mutsuz aşkınla ilgili sorusuyla, o akşam arasında ne çok şey oldu! Ve, yüz kızarması kabul anlamına geldiğine göre, belki bilmiyorsun ama, sendeki o zamanki yüz kızarması şunu ima ediyor: 'Evet beni seviyor, ama bu benim için büyük bir talihsizlik. Çünkü beni sevdiği için bana işkence yapmakta özgür olduğunu düşünüyor ve bu imgesel hakkını tam olarak kullanıyor. Neredeyse her gün bana ölüm işkencesi yapan mektuplar yolluyor, sonra da birincisini unutturacak olan bir başkası geliyor. Ama nasıl unutabilirim? Hep bilmece gibi konuşuyor, insan, ağzından samimi bir kelime alamıyor. Söylemek istedikleri belki de yazılamaz, ama sonra, Allah aşkına, bunu kesmeli ve makul birisi gibi yazmalı. Bana kasti olarak işkence çekirtmiyor, çünkü beni seviyor. Her şeyin ötesinde bunu biliyorum, ama bana işkence etmeyi ve aşkıyla bana acı vermeyi bırakmalı.' Sevgili konuşuyor! Sana yaşamımı verebilirim, ama sana işkence etmekten vazgeçemem.

Senin Franz'ın

3 Aralık 1912

[2 Aralık akşamı ve 2-3 Aralık gecesi, 1912]

O muhteşem, uzun, hak etmediğim gereğinden fazla uzun mektup! Sevgilim, beni çok mutlu kıldın. Ve onunla beraber olan resmin. İlk önce alışkın olmadığım pozun ve çevrende bulunanlar nedeniyle garip görünen, ama insan baktıkça her şeyin yerine oturduğu. Şimdiye kadar masamdaki ışığın altında duran- çok öncesinin güneşymiş gibi parlayan. Sevgili yüzün o kadar canlı ki, insan botunun köşesindeki elini öpmeyi arzuluyor ve öyle yapıyor. O zaman, şimdikinden daha sağlıklı görünüyorsun; öte yandan- belki de bu iyi durumun nedeniyle- yüzün çok asık. Elinde ne tutuyorsun? Ufak bir çanta mı? Ve kemerine o yaprakları kirli soktu? Bana çok çekingen ve şüpheli bir biçimde bakıyorsun. Sanki, seni dört yıl sonra rahatsız etmek için gelen bir işkencecinin hafif bir önsezisine sahipsin. Ayrıca yalnızca bir gezinti için çok dikkatli giyinmişsin. Erkek kardeşin de öyle. Daha önceden, kardeşinin yakışıklı olduğunu duymuştum. Onun yanında ne kadar ko-

mik bir biçimde genç görünürdüm ve herhalde ondan daha yaşıyım. O resimde yalnızca 25 yaşında. Onunla gurur duyuyor olmalısın.

Şimdi daha fazla resim göndereceğine dair umut taşıyorum. Sevgilim, sözünü tutmalısın. İnsan, zarfa bakarak bir şey söyleyemiyor. Zarf, içinde yalnızca mektup varmış gibi yırtılarak açılabilir (bazı mektuplar açık olarak gelmişti, bu, mektubun yapısına bağlı), ama sonra içinde bir resim olursa ve sen de, bir güzel günde senin bir tren vagonundan kayarak çıktığını gördüğüm gibi içinden kayıp çıkarsan. Flaş fotoğraf da benim olacak sevgilim. Ödünç olarak veya sonsuza kadar, nasıl olursa olsun. Seni kuşkulardan arındırmak için, (yeni kuşklar yaratmak amacıyla değil) sana bir flaş fotoğrafımı gönderiyorum. Oldukça iğrenç, ama senin için değil enstitüde çalışan bir avukat için iki üç yıl önce çekilmişti. Aslında yüzüm öyle bükük değil. Bende ki o düş gören bakışları, flaş yaratmıştı ve uzun süredir yüksek yakalıklar takmıyorum. Öte yandan, takımdan birkaç kez tek elbisem olarak (tek elbisem olması, tabii ki abartma, ama çok büyük değil) bahsettim ve bugün de onu her zamanki neşemle giyiyorum. Berlin tiyatrolarındaki en iyi koltuklarda, Kammerspiele'de en ön sırada onunla sükse yaptım ve tren vagonlarında bütün gece boyunca, üstümdeyken uyudum veya kestirdim. Benimle yaşıyor. Ama tabii ki artık resimdeki kadar iyi değil. Kravat tam bir harika. Onu, bir Paris seyahatimde satın almıştım; son değil, ilk yolculuğumdu. Tarihini şu anda anımsayamıyorum.⁷⁰ Şans eseri, şu anda, yazarken o kravatu takıyorum. O da yaşıyor. Her şeyin üzerinde, lütfen bu resmi görünce paniğe kapılma. Son zamanlarda çekilmiş tek bir güzel fotoğrafım var (Hiçbir şey uygun olmasa da, bir fotoğraf, insanın görünmek istediği biçimdeyse güzeldir), ama bu diğer aile fotoğrafları türünde. Eğer olabilseydi, sana bir kopyasını çıkartırdım; beni ellerinde tutuyor olman benim için çok önemli, fotoğrafta olsa bile. gerçek ellerini kastediyorum, çünkü uzun süredir düşsel ellerindeyim.

O, bu akşam yazılmıştı. Şimdi gece oldu, en derininden. Sevgilim, dün mektup gelmediği düşünülürse, davranışım bir örnek niteliğinde değil mi? Sanki yanımdaymışsın gibi tamamen seninle beraberim, ama suskun olduğun günlerinden birindesin. Her halükarda, göz yaşlarına rağmen depresyona girmediğinden eminim- sana karşı tek kusurum, sana koşmak ve sana yakın olmam istemem-, senin kendini ben-

den çok daha iyi kontrol edebildiğinden eminim. Hiçbir şeyin onu kımlatamayacağı biçimde kendi içine dönmüş olan birisine günlerce dayanıp dayanamayacağını dikkatlice düşün. Bir hafta önce, bazen böyle günlerim oldu; bunu mektuplarımdan fark edip etmediğini bilmiyorum (bir hafta önce!); bunun benim düş gücümünden kaynaklandığını fark etmediğin kesin. Benimle ilgili kararların bir yerden gelmesini beklediğimde, bunlar dudaklarımdan gelirlerse kuşkularım yok oluyor.

Katkın, hiçbir şeyle karşılaştıramayacak kadar muhteşemdi. Her türlü akıl yürütmeye, senin tartışılmaz şahitliğine, hakkında bildiğim her şeye rağmen, (çok düzensiz olan kalem arkadaşının kağıdı bitiyor ve bütün kırtasiyeciler uykudalar) koca fabrikanın bana neden gerçek dışı görüldüğünü anlayamıyorum. Bu nedenle de büronla ilgili bilgi almak hoşuma gidiyor; eğer seni tamamen sardığına ve çalışmana neden olduğuna ikna olursam ondan nefret ederim. Büronun resimlerini gönderecek misin? Eğer öyleyse, içinde silindirik emniyet kirmenleri üzerinde bir fotoğrafım bulunan enstitü yıllık raporunu yollayacağım! Resimli olanı! Veya atölye sigortası üzerine bir makalemi de! Ya da güvenli kesicilerle ilgili olanı! Sevgilim, senin için sakladığım bir çok zevk var.⁷¹

Ama şimdi yatmaya gidiyorum. Son zamanlarda çok az uyudum ve yeterince de yürümedim. Okumuyorum, ama kendimi çok kötü hissetmediğim zamanlar var. Noel ve yaz tatili fikirleriyle ve gelecek düşüncesiyle oyalanıyorum. Bakış açım karamsarlaşınca gözlerimi kapatıyorum.-Unutmadan: bundan sonra, kural olarak, günde yalnızca bir kez yazacağım; öğleden sonralarını kullanamıyorum. Ama öpücükler alıyorum. Onlar için her şeye dayanabilirim.

Franz

3 Aralık 1912

Sevgilim, bütün gece boyunca yazmaya devam etmeliydim. Bu benim görevim olmalıydı, çünkü ufak öykümü bitirmek üzereyim. Tekdüzelik ve ardışık saatlerin ateşinin bu sona çok büyük katkısı

olurdu. Yarınki okumadan⁷² sonra yazmaya devam edip edemeyeceğimi kim bilebilir –Şimdi lanetliyorum. Yine de, duruyorum. Riske atmaya cesaretim yok. Düzenli ve sürekli olarak yazmaysa başlayalı çok uzun zaman olmadı, ama o zamandan beri bazı yönlerden yararlı olan bir işçiden, (şu anki iş sınıfım teknik ressamlık) şefim için bir kabusa dönüştüm. Bürodaki masam, kesinlikle hiçbir zaman düzenli değildi. Şimdi üzeri kağıt ve dosyalarla karmakarışık. Yalnızca üstte duranları biliyor olabilirim. Ama aşağıya doğru indikçe, korku dışında bir şey bulabileceğimi ummuyorum. Bazen, bir elimde yazıların diğerinde bürom yere doğru bastırıldığımı düşünüyordum. Diğer zamanlarda ikisini de makul bir biçimde dengeleyebiliyordum, özellikle de yazmamın kötü gittiği zamanlarda, ama bu yetenek (kötü yazma yeteneği değil), korkarım ki, gittikçe azalıyor. Bazen büroda hiç kimsenin inanamayacağı bir ifadeyle etrafıma bakıyorum. Bu zamanlarda, daktilografım beni hala nazıkçe uyandırabilecek tek kişi oluyor. Şimdi birbirimizi sakince sevebildiğimize göre, mektuplarının yaşamımda kesin bir yararı var. Birisi, birisi değil, seven birisi, benim için endişe duyuyor ve mektuplarını okuduktan sonra yerimden fırlayarak daha iyi bir durumda çalışmaya gidiyorum. Ama yine de, yine de-.

Bugün çok az yazdım ve sana söyleyecek çok şeyim var. Gösteri odasında ne kadar güzeldin! Ama büron kayıp. Hayır, bugün bana gönderdiklerin için sana aylarca soru sormalıyım, sabırlı Felice, Her şeyden önce, iki referansı kendine açıkla. Birincisinin Siyonizm’le ilgili olduğu şüphesiz, ama ikincisi edebiyat ve donmuş etle mi ilgili? Tanrın, Solomaon’dan Rosenbauma’a. Bu insanlar seni ne kadar iyi tanıyorlar? Seni her gün görebilirler, seninle beraber motorlu arabalara binebilirler, yalnızca müdürün odasındaki bir düğmeye basmak yeterli ve sen koşarak gelirsin. Sevgilim, sevgilim seni bana getirecek olan zil nerede? Seni öpücüklere boğuyorum- Ama şimdi yeter. Öyküm beni uyanık tutar, ama senin neden olduğun düşler beni uyutacak. Dün, çimende yatarken, kırlarda dolaşmamız hakkında seninle konuştum

Sevgilerle, Franz

Sevgilim, Tanrıya şükür ki mektubunun sonuna doğru sakinleşmişsin; kendi kınamalarımla nereye döneceğimi bilememeliydim. Bu nedenle şimdi sana yapabileceğimin en iyisini söz veriyorum-bunu daha güçlü olarak belirtmek için, yazarken seni öpen Bayan Brühl'ün dudaklarına sahip olmayı isterdim-, yani, (daha ciddi olması için daktiloyla yazıyorum) SANA BUNDAN SONRA HİÇBİR ZAMAN MEKTUPLA İŞKENCE ETMEYECEĞİM ve bunu, bir sonraki mektupta derme çatma biçimde ve gecikerek düzeltmek yerine tüm yanlış hareketler için düzeltmelerin hemen ve doğru bir biçimde yapılabileceği buluşmamıza saklayacağım.

Kendi kendine, sana işkence etmek istemediğimi söyle; sen bazen işkence ettiğim bensin. Bu iyi geliyor. Ama sen, benim, her şeyden daha çok sükun içersinde konumak ve saklamak istediğim en derin ve en narin benliğimsin. Yine de, en iyi niyetlerime rağmen- elimdeki kalem kendi tatsız yolunu çiziyor.

Sevgilim! Beni affet, bundan sonra mektuplarım daha nazik olacak. İnsanın sevdiğine yazarken, onu cezalandırmak değil de okşamak istediği gibi.

Dün akşam bile abarttığımı şimdi anımsıyorum. İşler büroda az çok yolunda. Ben bir mutsuzluk yığını da olsam, mektubunu alıp okuduktan sonra bir dev olduğumu duyumsuyorum ve hevesli bir memur gibi, beni bekleyen daktilografa doğru ilerliyorum. Sanki beni ona yönelten sensin ve eğer işimi doğru yaparsam beni öpücükle mükafatlandıracağına dair söz veriyorsun. Üzülme sevgilim! Buna niyetin olmadığı zaman bile beni mutlu kıldın, şimdi ise ne kadar fazla mutluyum. Elveda sevgilim, bugün veda edebilecek durumda görünmüyorum mu? Şimdi, daktilografa gidiyorum! Bu arada, bu, günde iki kez yazdığım mektupların sonuncusu, bundan sonra günde yalnızca bir mektup yazacağım. Açıklaması gelecek. Bugün senden ayrılamıyorum sevgilim. Çok çılgın olduğumda, elini çekmesi gereken sensin.

Franz

Ah bir tanem, sonsuza dek sevgilim, korktuğum gibi, şimdi ufak öyküm için gerçekten de çok geç oldu yarın akşama doğru göğşe doğru dönmüş olarak bitirilmemiş bir biçimde yatacak. Ama senin için Felice, çocuksu sevgilim, her zamanın doğru olması gibi, bu tam doğru zaman. Telgrafı bir öpücük olarak kabul ettim. Bu, onu hoş hale getirdi, bana zevk, gurur ve kibir verdi. Ama bir kutlama olarak sevgilim? Başka herhangi bir akşam, yalnızca zevkime ayrılmış olan bugünkünden daha önemli, çünkü diğerleri benim özgürlüğüm için anlam taşıyorlar. Samimi olmam gerekirse, sevgilim, yüksek sesle okumaya bayılıyorum. Dinleyicinin dikkatli ve ümitle bekleyen kulaklarına doğru bağırarak zavallı kalplerini ısıtacaktır. Ve ben, beni yüksek sesle okuma zahmetinden kurtarmaya çalışan, yan odalardan gelen müziği uzaklaştırmak için kesinlikle bağırırım. Biliyorsun, bedene, insanlara emir vermekten veya bunu yapabileceğine inanmaktan daha fazla tatmin sağlayan başka bir şey yok. Çocuk olarak- birkaç sene öncesine kadar öyleydim- büyük ve kalabalık bir salonda tüm, Education Sentimentale'yi, bir çok gece ve gündüz gerekmesine rağmen, bir kerede yüksek sesle okumayı (kalbin, sesin ve zekanın gücüyle her zamankinden daha fazla donanmış olarak) düşlerdim. Tabii ki Fransızca (Ah ak-sanım!) okurken duvarların yankılanmasını arzulardım. Ne zaman konuşma yapsam, ve konuşma yüksek sesle okumaktan daha iyidir, (bu çok az gerçekleşti) bu sevinci duyumsarım ve bu akşam bir istisna değil. Son üç aydır katıldığım tek toplu eğlence bu ve mazeretimi burada yatıyor. Bu zaman süresince, çok az yabancıyla konuştum. Yalnızca tek Stoessl⁷³ dışında pek kimseyle konuşmadım. İki hafta önce tanıştığım senin Schmitz'inle⁷⁴- beni ona çeken, özellikle seninle olan ilişkiydi- fazla uyuduğum için buluşamadım. Stoessl'i tanıyor musun? Muhteşem bir adam! Yaratıcı bir karaktere sahip olduğu yüzünde yazılı. Felçli görünümü ve kanca burnuyla, Yahudi bir kasap da olabilir. (Ama bekle, zarfa koyduğum katalogda bir resmi var). Düzensiz bir biçimde yaşıyorum, ama sana karşı böyle davranamazsam sevgilim, kime karşı davranabilirim? Dahası, bunun, kalıntıları hala parmak uçlarıma takılı olan okumama bağlı olduğundan eminim. Önemsiz ama sana ait olan bir şeyin yakınımda olması için parti ile ilgili resmini yanıma aldım ve okurken sakın bir biçimde elimi üzerinde tutmaya ve

böylece desteğini almaya –büyü yoluyla- karar verdim. Ama öykü beni sarmaya başlayınca, önce resimle oynamaya başladım, düşünmeden onu sıktım ve büktüm. Resim-senin nazik elin değildi; eğer öyle olsaydı, bana yarın yazamazdın. Ve bu da benim akşamıma mal olurdu. Ama sen ufak öykünü (Yargı) henüz bilmiyorsun bile. Bir biçimde vahşi ve anlamsız ve bir içsel gerçeğimi ifade etmezse, (evrensel olarak kurgulanamayan, ama her dinleyici ve okuyucu tarafından sırayla kabul veya ret edilen) bir hiç olur. Bu kadar kısa olmasına rağmen, (17 daktilo sayfası) bu kadar çok hatayı anlamak olanaksız. Böyle şüpheli bir eseri sana ithaf etme hakkını nereden bulduğumu da gerçekten bilmiyorum. Ama ikimiz de verebileceğimizi verdik. Ben, kendim bir ek-lentisi olarak, ufak öykümü, sen, bir armağan olarak yoğun aşkını. Ah sevgilim, seninle ne kadar mutluyum. Öykünün sonunun gözlerime getirdiği her yaş damlasıyla, mutluluk göz yaşları birbirine karışıyor.⁷⁵

Bugünkü mektuba layık bir kişi nasıl olabilirim, bunu bana anlat. İkinci sayfası senden canice sızdırdığım işkenceler dışında bir şey içermiyordu. Ve üçüncü sayfada, tarafından henüz gölgelenmemiş olan o yolculuk anılarıyla birlikte sende oluşan sükuneti duyumsadığımda ne kadar rahatladığımı bilemezsin. Ama bak, biz insanlar kade-rin oyuncaklarıyız; Prag'dan ayrılırken seni kimsenin uğurlamamasından şikayet ediyorsun, öte yandan ben, –en azından geçmişe bakınca- en çok, gelerek yalnızca kompartımanına bakabilmek için hareket eden vagonunun basamağında durmak isterdim. (Ama bu çılgınca, kolayca içeri girebilirdim-, ama şimdi gecenin bu saatinde sevgili için yapılacak en zor şey, yeterince zor görünmüyor.) Son mektuplarından birinde ‘ben’ yerine ‘sen’ yazmış olduğun aklıma geldi. Bir gün bu hatanın gerçek olduğunu düşün! (Sakin ol! Sakin ol! Tamam, ağzımı kapatıyorum.) – Seni şuben konusunda yakaladım- İnkâr etme!, inkâr etme! – Prag'da düzgün bir şubeniz yok. Tabii ki Adler firmasını çok önce keşfettim ve her önünden geçişimde, onların sizin rakibiniz olduğunu düşünerek tükürdüm. Bunu, herhangi bir gramofon firmasının önünden de geçerken yapıyorum. Bu arada öğüdüme uyarak, Friedrichstrasse'de bir gramofon dükkanı açıyor musun? Eğer kendini öderse, Doğu Yakasında da bir tane açarsın. Paris'te, çekici bir hanım odanın ortasında yükseltilmiş bir koltukta oturuyor ve müşterilerin paralarını bir eliyle almaktan başka bir şey yapmıyor. Berlin'deki bu ya-

tırımın müteşebbisi olman nasıl olurdu? Bunu öneriyorum, çünkü, işlerin için gerekli olmayan diğer elini, bütün gün boyunca bana mektuplar yazmak için kullanırsın. Sana olan özlemim ne biçim saçmalıklar yaratmama neden oluyor. Sevgilim, kendimle ilgili olarak sıkılıyorum. Sana yazmak için harcadığım saatleri arka akaya dizip, Berlin'e bir yolculuk yapmak için kullansaydım, uzun zaman önce sana kavuşmuş ve gözlerinin içersine bakıyor olurdum. Ve buradayım, sanki yaşam sonsuza dek sürecekmiş gibi bir çok garip şeyler yazıyorum.

Hayır, daha fazla yazmayacağım, tüm hevesimi yitirdim. Yatağıma giderek, kendime, her şeyi yapabilecek, heyecanlandırarak, sakınleştirecek olan kelimeyi fısıldayacağım: Felice! Felice! İyi geceler ve tatlı rüyalar. Bir soru daha. Yatakta yazmayı nasıl başarıyorsun? Hoka nerede duruyor. Kalem bacaklarının arasında mı tutuyorsun? Ben bunu yapamam, yine de masadaki yazıma göre senin yazın daha güzel. Çarşaflarına mürekkep bulaşmıyor mu? Ve zavallı arkan! Değerli gözlerin harap olacak. Burada, Çin'in zıddına, aşkından ışığı almak isteyen adam var.⁷⁶ Ama bu, onun Çinli kitap kurdundan daha mantıklı olduğunu göstermiyor. (Çin edebiyatında, insan kitap kurdu için bu, alay ve saygı birleşimiyle karşılaşılıyor), çünkü sevgilisinin gece vakti mektup yazmasına karşı olmasına rağmen, bu akşam mektuplarını hevesli bir biçimde postacının elinden kapıyor.

Şimdi elveda sevgilim, son bir öpücük. İmzamı atıyorum.

Franz

Ve yalnızım. Ama yalnız değilim, çünkü seni imzamdan sonra da öpebileceğimi düşünüyorum. Sevgilim, eğer beraber olduğumuzda, şimdi olduğu gibi senden ayrılmam zor olursa, mektuplarla sende yarattığım acıların, benimle karşılaşınca oluşacak yüklerle karşılaştırılınca bir hiç olduklarını göreceksin. Elveda sevgilim. Bu yeni mektup, imzamdan beri yeni öpücükler talep ediyor ve düş gücüyle onları elde ediyor.

[Kenardaki boşlukta] Bugün başka bir mektup olmayacak.

5 Aralık 1912

Sevgilim, odanı tarımladığın için teşekkür ederim. Yalnızca, arka duvar hala eksik; başka bir kapı daha olduğunu düşünüyorum. Çok kitabın var mı?

Sevgilim, inkar etme o resimde sana oldukça garip göründüm. Bunu kendine itiraf etmek istemiyorsun, ama mektupların seni ele veriyor- eğer, bu sefer yaptığım gibi insan şüpheyile okursa. Ne yapabiliyim? Ben böyleyim. Resim kötü ama benim iyi bir benzerim; gerçekte daha da kötü görünüyor. İki yıllık bir resim, ama genç görünümüm pek değişmedi, yine de akşam nöbetlerim hoş olmayan çizgiler üretmeye başladı. Bu resme alışabilecek misin, sevgilim? Ve bu adam hala seni öpebilir mi, ya da öpülmeden diye mi imzalamalı? Her şeyin ötesinde, resme dayanabilirsin, ama adamın kendisi ortaya çıkarsa ne olacak? - Ondan tamamen kaçabilirsin. Onu bir kez gaz ışığında ve çok dikkat etneden görmüştün. Gündüz fazla dışarıya çıkmıyor ve bu da ona gerçek bir gece yüzü sağlıyor. Ne duyumsadığını anlayabiliyorum. Ama yine de ona alışabilirsin, sevgilim, çünkü unutma ki, çok iyi davrandığın bu mektubun yazarı bile ona alıştı.

Abartıyorum; mektubun her zamanki gibi tatlı, ama benim ruh halim inişli çıkışlı ve bugün en kötü durumdayım. İkimizi de affetmektubun yazarını ve fotoğraftaki adamı ve bu ikilikte öpücüklerden bir yararımız olsun. Sevgilim, elveda, çok sakinim, lütfen sen de öyle ol ve beni sevmeye devam et.

Sevgilerle, Franz

Bu gerçekten bir günde yazılan çift mektupların sonuncusu.

Ah Tanrım, beni yeni bir yolculuk bekliyor.

6-7 Aralık 1912
[5-6 Aralık gecesi olabilir, 1912]

Ağla sevgilim, ağla, ağlama zamanı geldi! Öykümün kahramanı biraz önce öldü. Seni rahatlatmak için, yeterince huzur içersinde öldüğünü ve her şeye razı olduğunu bilmeni istiyorum. Öykünün kendisi tam bitmedi. Şimdi tam havamda değilim ve sonu yarına bırakacağım. Hem çok geç oldu; çünkü rahatsızlığın etkisinden kurtulmam uzun zamanımı aldı.⁷⁷ Öykünün bazı bölümlerinde, yorgunluğumun, diğer ke-sintilerin ve konu dışı endişelerin çok açık olması kötü. Daha titizce yapılabileceğini biliyorum, Bu, daha duyarlı bölümlerde daha çok dik-kat çekici. Bu, sürekli kemirile- bir biçimde farkında olmak: daha uygun koşullarda, içimde duyumsadığım yaratıcı güçlerle, ve onların sürekliliği ve gücünden çok ayrı olarak, şimdikinden daha düzgün, iyi yapılandırılmış ve etkileyici bir eser ortaya koyabilirdim. Bu hiçbir mantık yürütmenin uzaklaştıramayacağı bir duygu. Tabii ki aynı za-man da gerçek olanları dışında hiçbir şeyin olmadığını ve başka koşul-ların göz önüne alınamayacağını söylemek de mantıklı. Yine de, öykü-mü yarın tamamlamay- ve öbür gün romanıma dönmeyi umuyorum.

Benim zavallı sevgilim, ona göre plan yapmak için mektuplarının ne zaman ulaştığını öğrenmek mi istiyorsun? Ama postanın ne zaman geleceği kestirilemez. Özellikle Avusturya'da, yaz partilerindeki telg-raf oyunu gibi, rastlantısal bir biçimde işliyor. İlk acele mektubun Pa-zar günü saat on birde evime ulaştı. İkincisi Çarşamba günü, büroma saat dokuz on arası geldi. Telgrafın öğleden sonra dört buçukta eve u-laştı (daha geç gelseydi daha iyi olurdu, çünkü beni zamanında uyan-dırabilirdi; her zaman olduğu gibi fazla uyudum ve oraya saat dokuz-dan önce gidemedim). Tramvaydan gelen mektup -Sevgili Felice'min bana Çarşamba akşamı göndermeye niyetlendiği mektup- Perşembe gününden önce evime ulaşmadı. Saat üçte onu aldığımda, tekrar ne ka-dar yakın olduğumuzu duyumsadım, çünkü telgrafi konferansıma gö-türmemi istiyordun ve ben de cebime koymak üzereydim. Ama daha iyi bir şey düşündüm, çünkü yalnızca cebimde durmasını istemiyor-dum, önümdeki masaya koymak istiyordum ve bu amaçla da çok dik-kat çekici olurdu, böylece resmini yanıma almaya karar verdim.

Büromu çok açık tanımlamış olduğum belli, (belki de buna deymediği için) yine de sevgilim tamamen yanlış anlamışsın. 70 adet bölümümüz yok, bulunduğum bölümde 70 memur var. Bu bölümün başının üç adet yardımcısı var. Ne yazık ki, bunların arasında, en önemli daha doğrusu en tatsız işlerle uğraşan benim. Bu böyle, ve bunu daha açık yapmak için, bu resimde garip görünen, ama sana herkesten daha fazla bağlı olan kişi sana uzun bir öpücük veriyor.

Sevgilerle, Franz

6 Aralık 1912

Bir kez daha sevgilim, fotoğrafımla ilgili olarak endişelendiğim için aptal olmalıyım. Elevated ile yaptığın gezintide ona alışmış olmalısın, yoksa hakkımda iyi şeyler düşünmezdin. Belki de baş ağrılarım ilk şokun eseri. Ya da bana daha önce yazdığın uzun mektuptan kaynaklanıyor. Not al: sıkça mektup göndermeni hak ediyorum. Bunun için yapabileceğim bir şey yok, ama uzun mektupları yazamıyorum. Yolculuğunu anlatan uzun mektuba benzer bir mektubu hak edebilmek için ne yapmam gerektiğini bulabilmek amacıyla etrafıma bakıyorum, ama bir şey bulamıyorum. Titremek ve mektubu defalarca okumaktan başka yapılabilecek bir şey yok.

Üzüntülü bakışlarımı yolladığım mektubumla ilgili olarak hala kuşkularım var. Allahım bana nasıl güleceksin! Her an bir telgraf geleceğinden korkacağım: 'Franz sen çok güzelsin.' Sonra tek yapabileceğim, masanın altına sürünmek olacak.

Şanslı kız, özel bir organizasyon olmasına rağmen, eklediğim gazete kupüründe öykünün halktan nasıl övgü aldığına yalnızca bak. Yazar da önemsiz birisi değil; o Paul Wiegler.⁷⁸ Onu tanıyor musun? Birkaç iyi kitap yazdı ve daha iyilerini Fransızca'dan çevirdi. Onunla ilgili en kışkırtılacak şey, Şubat ayında Berlin'e gidecek olması, ya ben? Öte yandan, Berlin'e Berlin Morgenpost'un tiyatro eleştirmeni olarak gidiyor ve bu da kışkırtılacak bir şey değil. Kimizin de problemleri var.

Ah sevgilim, şimdi durma ve öpücük gönderme zamanı, yoksa şefim aramıza girebilir ve bu engellenmeli. Sevgilim, sevgilim! Yalnızca bu iki çılgılık.

Sevgiler, Franz

6-7 Aralık 1912

Sevgilim, şimdi dinle, küçük öyküm bitti. Ama bugünkü son beni hiç memnun etmedi. Daha iyi olabilirdi, buna şüphe yok. Endişemin arkasından gelen düşünceler kaçınılmaz: hala benimsin, sevgilim, bu, yaşamam için ikinci bir neden, ama sevgilinin varlığına dayalı bir neden ortaya çıkartmak utanç verici.

O fotoğraf, sevgilim, beni sana tekrar çok fazla yaklaştırdı. Oldukça eski olduğunu sanıyorum (Fotoğrafla ilgili bir açıklama yapmamışsın ve beni bir tuzağa düşürmek istiyor olabilirsin. Ama mutluluk ve minnettarlık beni cesur yaptı ve korkmuyorum.) Işıklandırma, pozisyon ve fotoğraftakilerin havası, fotoğrafı esrarlı kılıyor. Bu esrarın anahtarı, önümdeki masada, kutunun yanında duruyor, ama bu da her şeyi açıklamıyor. Özlem dolu bir gülümseme var, ya da benim fantezim bu gülümsemeyi sana konduruyor. Sana çok fazla bakmamalıyım, yoksa gözlerimi senden alamam. Garip biçimde süslü bir bluz giymişsin. Sol bileğinde bir ip veya bilezik var. Kişisel görüşümün dışında, bu durumda oldukça ilgisiz biçimde, diğer izleyiciler için de bu fotoğrafın merkezindesin. Yalnızca ortada durduğun için değil, ama aynı zamanda annen koluna girdiği veya en azından öyle görüldüğü için. Bu senin için belli bir önem sağlıyor. Dahası ailenin baktığı yöne bakmıyorsun. Diğerleri arasından bana en yakın olan annen (bu resimde hiç olmama riskini taşısa da.) Onunla ilgili izlenimlerim tam kesin değil, çünkü en parlak ışık onun yüzüne düşmüş. İri ve kemikli bir kadın, değil mi? Babamın ailesinde ona benzer pek kadın yok. Çok anlayışlı görünüyor. Neredeyse onunla ilgili olan ilk düşüncelerime dönmek üzereyim, onunla konuşmaktan korkmayacağım. Baban çok onurlu bir insan gibi; onun yanında, kendimden çok emin olamam. Ne iş yapı-

yor? Erkek kardeşini Binz⁷⁹ resminden anımsadım. Onda yeni bir şey görmedim. Dışarıda duranların kız kardeşlerin olduğunu sanıyorum. (erkek kardeşin evli olmadığı için tahmin kolaylaşıyor); yaşlı olanı 'Budapeşteli kadın' olarak adlandırıyorum ve yanında duran neşeli adam da enişten olmalı. Yalnızca onlar gülüyorlar, bu nedenle birbirlerine ait olmalılar. Diğer taraftaki kız, soğukkanlı kız kardeşin olmalı. Buna, tatmin olmuş, uykulu gülümsemesinden karar veriyorum. (Eğer 20 yaşındaki bir kız hiçbir şey okumamaya karar vermişse, bunun önemli olduğunu düşünmüyorum, üstünkörü okumak daha kötü.) Ve hangi odadasın? Şu andaki oturma odan mı ve masanın üzerindeki babanla erkek kardeşinin oynadıkları ve bir mektubunda bahsettiğin 66⁸⁰ oyunu mu? Fotoğrafı kim çekti? Bu bir aile toplantısı mı? Baban ve erkek kardeşin koyu elbise giymişler ve beyaz kravat takmışlar, ama eniştenin renkli bir kravatı var. Sevgilim, insan fotoğrafa bakınca ne kadar güçlü ve gerçekte ne kadar güçsüz! Tüm ailenin yana çekilerek, seni yalnız başına bırakıp ortadan kaybolduklarını düşünüyorum; ben ise büyük bir masaya dayanmış halde gözlerini arıyorum, buluyorum ve neşeden ölüyorum. Sevgilim, fotoğraflar harika, vazgeçilemezler, ama onlar da birer işkence.

Ciddi ve vahim şeyler seziyorum ve saate bakıyorum. 3.15! Çok kötü. Ama gece yarısı olmadan çalışmaya başlamam. İyi geceler sevgilim! Beni sevmeyi bırakma! Küçük kitabımı [*Meditation*] gelecek hafta alacaksın. Karşılığında kaç öpücük alacağımı merak ediyorum. Düşler için ilgi çekici bir spekülasyon. Sevgilim, bu son sözüm olsun, sevgilim!

Sevgiler Franz

Bunu postayı kontrol etmek için belirtiyorum: bugün yalnızca fotoğraf olan acele mektubu aldım.

6-7 Aralık akşamı, 1912
[7-8 Aralık gecesi olabilir, 1912]

Sevgilim, çeşitli nedenlerle hiç çalışmadım. Yazılacak birkaç mektup var. Büro için bir başvuru, Leitmeritz'e yapılacak olan aptalca yolculuk için gerekli hazırlıklar. Dahası, akşamüzeri saat yediye kadar yatmadım ve saat on birden önce uyanmadım. Son olarak, Leitmeritz yolculuğum, şeytan gibi acele etmeme rağmen, beni bir çalışma gecemden mahrum etti ve kısa zaman önce yeniden yazmaya başladığım romanımı yeniden bir kenara koymak zorunda kaldım- kısaca, bugün devam etmemem için birkaç neden var. En önemsiz neden bugün sana duyduğum huzursuz arzu tabii ki olamaz. Gerçekten iyi misin? Benimle ilgili olarak itiraz ettiğin çok şey var mı? Senin için özellikle bugün bir önemim var mı? Sevgilim, bugün, yataktayken hep seni düşlemiş olmalıyım, ama yalnızca iki düşümü anımsıyorum. Şiddetli bir direnmeye rağmen, uyanır uyanmaz onları unutmaya çalıştım, çünkü ürkütücü gerçekler içeriyorlardı. Günün kasvetli yaşamına göre, yüzeye çıkabilecek daha fazla canlılık ve belirginliğe sahiptiler. Hala içimde yaşayan tehditkar ayrıntılar olmalarına rağmen, onları sana kısaca ve yüzeysel olarak betimleyeceğim. Bu, senin bürondan doğrudan bir telgraf göndermen konusundaki fikrini açıklamanla ilgili. Ben bir şekilde, odamdan doğrudan telgraf gönderebilirdim. Alet, belki de senin masanı yatağının yanına getirdiğin biçimde yatağının yanında duruyordu. Sivri uçlu bir alet ve telefon etmekten korktuğum gibi, telgraf göndermekten de korkuyordum. Ama senin için çok endişelendiğimden ve beni yataktan çıkartabilecek bir haberi senden almak arzusuyla telgraf göndermeliydim. Şans eseri en küçük kız kardeşim hemen geliyor ve benim için telgraf çekmeye başlıyordu. Seninle ilgili endişelerim beni becerikli yapıyordu, heyhat yalnızca düşlerimde. Alet öyle bir şekilde yapılmıştı ki bir düğmeye basmak yeterliydi ve o anda kağıt bir şerit üzerinde Berlin'den gelen yanıt belirliyordu. Kaskatı baskarken, şeridin açılmasını nasıl beklediğimi anımsıyorum. Bekleneceği gibi, ilk başlarda tamamen boş, çünkü Berlin'deki alete gidene kadar bir yanıt yollayamazdın. Şeritte ilk yazı belirlediğinde oluşan neşe. Neşem o kadar büyüktü ki, neredeyse yataktan düşecek gibi olduğumu anımsıyorum. Sonra tam olarak okuyabileceğim bir mektup geldi. Eğer istersem büyük bir bölümünü hala anımsayabilirim. Tüm söyle-

yebileceğim, mektubun beni, nazik ve tatlı bir biçimde endişelerim nede niyle azarlamasıydı. Bana ‘obur’ deniyordu ve bunu son zamanlarda aldığım veya yolda olan kart ve mektupların bir listesi izliyordu.

İkinci düşümde kördün. Berlin’deki körler enstitüsü, annemle beraber yaz tatilimizi geçirdiğimiz bir köye bir ziyaret gerçekleştiriyordu. Penceresini tam olarak anımsadığım ufak, ahşap bir evde yaşıyorduk. Küçük ev bir çiftlik ve binaların bulunduğu alanın ortasında eğimli bir arazideydi. Evin sol tarafında bir çok kör kızın yer aldığı camdan bir veranda vardı. Onların arasında olduğunu biliyordum ve kafamda seninle tanışmayı planlamak üzerine belirsiz planlarım vardı. Sürekli olarak ufak evden dışarıya çıkıyordum, kapının dışındaki çamurlu zemine konmuş olan tahtanın üzerinden geçiyordum ve her seferinde kararsız bir biçimde, seni görmeden geri dönüyordum. Annem de amaçsızca etrafta dolaşıyordu. Çok basit bir elbise giymişti, rahibe benzeri bir alışkanlıkla ellerini göğsünün üzerinde tutuyordu, ama tam çapraz biçimde değil. Kör kızlardan bazı işler istiyordu. Bu açıdan, siyah elbiseli, yuvarlak yüzü ve bir yanağı sanki parçalara ayrılmış gibi yaralı olan bir kıza öncelik veriyordu. Kızın zekası ve istekliliği nedeniyle, annem, onu bana tavsiye etti. Ona bakarak başımı salladım, ama onun, senin arkadaşlarından birisi olduğunu ve seni nerede bulabileceğimi bildiğini aklından çıkartmadım. Aniden göreceli sakinliğim son buldu. Belki de ayrılış için bir anons yapılmıştı; her halükarda, enstitü yola çıkmıştı. Ama artık kararımı vermiştim, duvardaki ufak bir kapıdan geçerek tepeden aşağıya doğru koşabilirdim, çünkü o yönde gittiklerini gördüğümü sanıyordum. En alt kısma ulaştığımda öğretmenleriyle düzenli bir biçimde yürüyen birkaç küçük kör çocuğa rastladım. Onların arkasından aşağıya ve yukarıya doğru yürüdüm, çünkü tüm enstitünün her an gelebileceğini düşünüyordum, böylece seni bularak konuşmam zor olmayacaktı. Orada kesinlikle çok fazla oyalanmıştım. Çıkış yöntemini de keşfedemedim ve kundaklanan, taş bir kaide üzerinde kundağı tekrar açılan kör bir bebeği.- enstitüde tüm yaş gurupları vardı- izleyerek vakit kaybettim. Sonunda etrafımda hüküm süren sessizlik beni kuşkuyla düşürdü ve öğretmene enstitünün kalan kısmının neden hala gelmediğini sordum Sonra dehşetle, yalnızca küçük çocukların bu yoldan ayrıldıklarını öğrendim. Gurubun diğer kısmı tepenin üzerindeki bir çıkıştan ayrılıyordu. Beni

teselli etmek için –arkamdan bağırdı, çünkü deli gibi koşmaya başlamıştım- zamanında yetişebileceğimi, çünkü kör kızları sıraya sokmanın kaçınılmaz olarak vakit alacağını ekledi. Ben de şimdi oldukça dik ve güneşli olan, boş duvarın yanındaki yolda koşmaya başladım. Aniden garip bir biçimde kocaman bir Avusturya yasa kitabını elimde tuttuğumu fark ettim ama bu, seni bulmam ve seninle konuşmam konusunda bana bir biçimde yardımcı olacaktı Yolda, kör olduğunu anımsadım. Bu durumda, görünümüm ve davranışım, şansıma, üzerinde yaratacağım izlenimimi etkilemeyecekti. Bunu düşündükten sonra, gereksiz bir yük olan yasa kitabını atmak istedim. Sonunda tepeye ulaştım ve gerçekten de zaman boldu. İlk çift bile daha kapıyı geçmemişti. Kendimi hazırladım, bana doğru gelen kızlar arasında seni düşledim, göz kapaklarım düştü ve sessiz kaldım.

Sonra uyandım. Senden kaynaklanan bütün endişelerim benden uzaklaşmıştı.

Pazar 7 (8) Aralık 1912

Ah sevgilim dindarlığım başka alanlarda olmasına rağmen, mektubun için bugün diz çökerek Tanrıya teşekkür etmek istiyorum. Seninle ilgili bu süregelen endişemin nedeni nedir? Senin olmadığın odalarda olmanın anlamsız olduğu düşüncesi? Sana olan sonsuz gereksinimim? Yarınki yolculukla ilgili tek iyi şey, ki hala hazırlanmalıyım, sana birkaç tren saati yakın olacak olmam. Sonra, eğer her şey yolunda giderse, yarın öğleden sonra Prag’a döneceğim. Sonra istasyondan postacıma koşacağım. Senden gelecek mektuplar için!

Bugün çok özel bir zaman planlaması yapıyorum. Şimdi saat öğleden sonra üç. Dün akşam saat dörde kadar yatağa girmedim ve 11.30’a kadar orada kaldım. Mektubun yine bunun sorumlusu. Başka zamanlarda, mektuplarını beklemek için yatakta bu kadar uzun kalırdım, ama bugün özel ulakla geldi (şimdi, bu bir kez oldu, Pazar mektupları hep acele postayla yollanmalı); çok erken geldi, kalkmak için çok erken bir saatte ve mektubunun bana verdiği zevkle saatlerce tembellik yaptım.

Şimdi dolaşmaya çıkıyorum; bunu gerçek anlamda birkaç gündür yapmadım. Sonra saat altıda yatağa gireceğim ve olabilirse gece bir veya ikiye kadar uyuyacağım. Belki romanımın esaslarını tekrar ele alırım ve sabah beşe kadar rahatça yazarım. Daha geç vakte kadar değil, çünkü trenim 5.45’de ayrılıyor.

Franz

Sevgilim, sana Pazar günü ulaşması gereken mektubu acele göndermediğim için beni azarlayarak, buraya Pazar günü ulaşan mektubunda, aynı düşüncede olmamız üzerinde çok fazla duruyorsun. (haklı gibisin.) Ama o yalnızca tatlı bir uyku haliydi ve uzakta olan birisi için senin kalp atışlarının işaretiydi.

[Tanıtım kartpostalı. Damga: Leitmeritz, 9 Aralık 1912]

Sen,⁸¹ öyküsünü⁸² biliyor musun? Çok önceleri ondan hemen etkilendim. Bunun dışında, The Gothic Room’dan birkaç bölüm biliyorum. Özel nedenlerle de olsa onunla gurur duyuyorum. İyi dileklerle.

F. Kafka

9-10 Aralık 1912

Sevgilim, bu Allahın belası kesintilerin çalışmamı mahvetmesi çok üzücü. Dün çalışmamı durdururken çok zorlandım. Sonra yolculuk çıktı ve şimdi orta karar yazabiliyorum, neyse ki çok fazla yazmadım. En iyisi bunu konuşmamak!

Sevgilim, son mektubunla ilgili olarak söylenecek çok şey var! Bana karşı bir dahiymişim gibi davranma; aşkımız adına bunu yapma. Çünkü o zaman sanki beni kendinden uzağa doğru itmek istiyormuşsun gibi oluyor. Kendime güvenmem gerektiği ve sen de benden uzakta olduğun için, çok zayıf ve mutsuz bir insanım. Benimle ilgili olağan dışı şeyler çok kötü ve üzüntü verici ve bu, temelde,-sonuna kadar

okumadan, mektubun başında tahmin edebileceğin gibi- anlamsız bir Leitmeritz yolculuğuna çıkabilmeme rağmen, asıl amacım olan Berlin'e gelemeyişime bağlı. Sevgilim, benim bu şanssız durumumun el-verdiği biçimde, beni olabildiğince yakınına al. Ve benim içimde saklı olan büyüklüklerden bahsetme. Yoksa, yazmamdaki iki günlük kesinti-yi bir daha hiç yazamayacağım korkusuyla geçirmemin büyüklük mü olduğunu düşünüyorsun? Bu arada, bu akşam çok da boş olmadığı ortaya çıkan bir korkunun? Ve o akşam, kartpostal kutusuyla ilgilenmem, cilveleşmek, ürkeklik ve belki de zevk aldığım sosyal bir utan-gaçlıktan başka bir şey değil miydi? Eminim, bilinçsizce de olsa, o akşam bunu fark etmişsindir, ama belleğin bulanıklaşıyor ve böyle ol-mamalı. Her şeyin, sana uzun zamandır gönderemediğim bu aptal fotoğrafa bağlı olduğunu düşünme eğilimindeyim. Bir yandan, bu, bana zarar verdi, diğer yandan henüz bana bir yararı olmadı, çünkü hala en son fotoğrafın bende değil, halbuki uzun zaman önce hazır olmalıydı. Sevgilim, lütfen bana yaklaş- yaklaş, yaklaş, o kadar yaklaş ki seni ku-caklayabileyim. Yolculuğumda, trende, vagonda, akrabalarım ile beraberken, avluda, sokaklarda ve tarlalarda duyumsadığım gibi. Düşüm-de kompartımanda yanımda oturan kişiyi yerinden kaldırdım ve yeri-ne seni koydum, böylece köşelerimizden birbirimize sakın bir biçimde baktık.

Felice, neden iyi görünmüyorsun? Annenin senden beklentisi nedir? *(Buna hemen ve ayrıntılı bir yanıt vermelisin!)* Bunu neye bağlı-yor? Ne değişimler yapmak istiyor? Ve sana göre nedeni ne? Ve an-nenle bir karara vardınız mı? Mektubunda, sinirli olduğunu söylüyor-sun. Ama sen sinirli gibi görünmene rağmen, önceki sayfalarda sana gereksiz öğütler verecek kadar kalın kafalı davrandım. Ama şimdi ben de sinirli bir durum karşısında konuşuyorum. Sevgilim, Önemli bir şe-yin yok değil mi? Lütfen bütün bu soruları ayrıntılı olarak yanıtla. Ön-ceki sayfalarda yazılan diğer şeyler önemsiz. Dikkate alma, yalnızca bunu yanıtla! Eğer hastalanırsan ne yaparım! Sevgilim, her şeyi bilme-liyim, bu benim için çok önemli. Bir kez daha tekrar ediyorum: henüz endişeli değilim, ama ayrıntılı yanıt vermezsen olacağım. Çünkü sen benim canımsın.

Franz

Sana şimdi yazıyorum, uzun süren büro saatleri sonrasında. Benden, saat ondan önce mektup alamayacaksın, çünkü sen de zamanım olmadığında yazmamı istemiyorsun. Ama ben sana kendim için yazıyorum. Böylece, yarın saat onda bir an için değerli varlığının önünde olduğumu duyumsayacağım. Sevgilim, beni en çok şaşırtan, ikimizin de rüyalarındaki körlük. Seninle ilgili olarak endişe duyarken Pazar günü mutsuz gibiydin. Bu, Pazar günü mektubun nedeniyle oluşmamıştı.

Pazar günü evde ne oldu? Pazar akşamı mektubun muammalarla dolu. Bir önceki mektubunda, benimle ilgili sırlar kalmasını istemediğini söylüyorsun ama şimdi senin sorunların bile bir sır perdesi arkasında. Her şeyin ötesinde özel bir talepte bulunmaya hakkım olduğunu düşünüyorum (ne yazık ki, sıkça sanki böyle bir hakkım varmış gibi davranmama rağmen, bu, tabii ki problemlerinle ilgili değil) bana birkaç kelimeyle anlat sevgilim. Pazar günü mektubumdan, senin acı çektiğini bilmesem de, senin için acı çektiğimi biliyorsun. Ama nedenini bilmeden birisiyle birlikte acı çekmek, iki kere kötü. Saat ondan beri artık endişelenmiyorum, çünkü sevgi ve enerji dolu olan Pazartesi günü mektubun dengemi yerine getirdi. (Bir marangoz, işini sigortalamak için geldiğinde, mektubundan birkaç sayfa ancak okuyabilmiştim; her istediğini aceleyle kabul ettim, ki bunların hesabını Tanrıdan başka kimseye veremem.) Ama Pazar günü ile ilgili bazı açıklamalar almalıydım. O gün neden hiç yürüyüşe çıkmadın? Pazar akşamı neden çok yorgundun ve bir çalışma günü olan Pazartesi gününde daha iyi olmayı nasıl umuyordun? Pazar günü mektubunu okuyarak, bir şeylerin doğru gitmediğini sana söyleyebilirim. Ama neyin? Neyin? Bir kör insanın çok fazla ilgilendiği şeyler etrafında oluşuyorsa, herhalde böyle duygular içersinde olur. Ama o yalnızca belirsiz sesler duyabilir, yaklaşamaz ve kimse ona bir açıklama yapmaz. Bugünkü ikinci mektubundan sonra, endişelenmeyi bıraktım. Ama, gelecekte, seni hangi sorunların ve dalgalanmaların tehdit ettiğini bilmek isterim.

Son fotoğraftaki kızın melankolik dudaklarına uzun bir öpücük. Zenci kız için büzülmüş dudaklar da yakında geliyor.

Franz

Şimdi, sonunda sevgili kızın bütünü ulaştı! Ve zenciye hiç benze-miyor. İnsanın zihninde ve kalbindeki gibi. Hasta ve kötü görünümlü değil- herkesten daha neşeli. Ama ne yazık, her iki tarafa da o kadar sıkı tutunmuş ki, onu oradan kurtarmak için çok fazla güç gerekecek. Ve ne yazık, beraber olduğu kişiye o kadar yakın ki, eğer onu öpmek isterseniz, Rosenbaum'u da (aslında başkası gibi görünüyor) öpmeli-siniz.

Gece çekilmiş olan bu fotoğrafta,- gündüz ışığında bakınca- her-kesin sulu gözlü ve çarpık görünmesi garip. Şimdi masa lambamın ışı-ğında, öyle dehşet verici bir görünüş var ki, kendimi bu resim içersin-de düşünemiyorum. Fraka gelince, en son ne zaman giymiştim! İki yıl önce, kız kardeşimin düğününde olmalı. Elbisenin alınışı diplomamı almama kadar uzanıyor ve bu altı yıl önceydi, ama hala üstümde şık duruyor. Arkadaşın ne kadar temiz bir frak giymiş, üzerine ne güzel oturmuş ve yeleği de çok şık.

Taktığın o madalyon ve yüzük de ne? (Zenci bir kıza benzediğini söylediğin içi başka bir fotoğraf daha olduğunu düşünüyorum. Haklı mıyım, dikkatsiz sevgilim?) Yanındaki kadın müdürlerden birisinin karısı, o ve ikisinin arasındaki el de senin elin olmalı. Diğer elin nere-de ve neden yanındakilerin ikisi de sana çok yaklaşmışlar? Eteğinin üzerinde dantel var, öyle değil mi?

Dün geceki mektupta fotoğrafı sormuştum ve bugün burada. Ama sevgilim, bununla yetinemeyiz. Her anımızı diğerimizden bir şey iste-yecek biçimde ayarlamalıyız. Günün ve gecenin hangi saatinde olursa olsun, postacı bir an önce gelmeli. Bu arada, posta başarılı olmaya başladı. Bugün postacı küçük kitabımın ilk ciltli kopyasını getirdi [*Meditation*]. (Sana yarın yolluyorum.). Sanki dayanışmanın bir gös-tergesi olarak, kitaba, bir tüp içersine koyduğu fotoğrafını bağlamıştı. Ama yine de, olamayacağı arzulamayı sürdüreceğim

•

Franz

11 Aralık 1912

Dinle, bugün tekrar yazmıyorum, çünkü bu öğleden sonra çok az yattım ve kafamın sol tarafı hatırlatmak için zil çalmayı sürdürüyor. Cumartesi, Pazar, pazartesi çok fazla bir şey yazmadım ve hepsi orta karar. Salı yazmadım, hafta için güzel bir son! Güzel bir başlangıç!

Lütfen zavallı kitabıma karşı nazik davran! O akşam düzenlerken gördüğün tüm sayfalardan oluşuyor. O zaman onları incelemeye değer bulmamıştın, çılgın, kinci sevgilim! Şimdi özel olarak sana ait. Senin tarafından kucaklanacak tek kişi olabilmek ve önemsiz eski bir kitabım yerimi almasını engellemek için, onu senin elinden yalnızca kıskançlığım alabilir. Farklı parçaların farklı yaşlarda olduğunu fark ettin mi? Örneğin bir tanesi kesinlikle sekiz on yaşlarında. Kitabı olabildiğince.az kişiye göster ki benimle ilgili fikrin değişmesin.

İyi geceler sevgilim, iyi geceler.

11-12 Aralık gecesi, 1912

Sevgilim, garip bir durumdayım ve bunu kabul etmek zorundayım. Bugün kendimi dinlenmiş buluyorum ve gece saat birden sabaha kadar oldukça iyi uyudum. Öğleden sonra da uyuyabildim. Sonra da yazmak için oturdum. Biraz yazdım; ne çok iyi, ne çok kötüydü, gece havasında olamama ve canlı olduğumu, yazma kapasitemin var olduğunu düşünmeme rağmen durdum. Soğuk olan odamda ayaklarıma battaniye sararak şimdi oturduğum gibi geceliğimin içersinde koltukta, bir saat hiçbir şey yapmadan oturdum. Nedenini sorabilirsin ve ben de soruyorum. Ve böylece, sen de aynı fikirdeysen burada kol kola (sen bana bakarak ve beni anlamayarak) beraberce duruyor olalım. Her neyse, bugün kendimle hiç ahenk içersinde değilim, çünkü uzun zamandır yazı yazmadım ve bu öğleden sonra da, kısmen zamansızlık nedeniyle, ama aynı zamanda kitabımı saat onda alacağın için ve bir

gün için karşılıklı olarak sakın birer mektup yazmak bizim için yeterli olacağından sana yazmadım (ama her şeyin üzerinde genel bir isteksizlik ve halsizliğe bağlı olarak). Ve ayrıca, her mutsuz anımı uzun bir nehir gibi akıtmanın gereksiz olduğunu kendime söyledim, çok cefa gören küçük kız. Ama şimdi, bu akşam, yazma şansım oldu; tüm doğam karşı konulamaz bir biçimde bunu istiyor- doğrudan olmasa da, içe doğru yayılan bir ümitsizlikle; ama beni ancak bir gün daha yaşatabilecek kadar yazabildim. Sanki yavaşça kanayarak ölüme gidiyor-muşçasına, tembelce, rahat bir bitkinlik içersinde oturdum. Eğer sen olmasaydın yatağa nasıl da kasvetli bir biçimde girerdim, sevgilim; zayıf kelimelerimi kime yönlendirebilirdim ve kimden on kez daha güçlü olarak geri dönebilirdim? Yine de, tek bir akşam bile işimi bırakmayacağım yarından itibaren işime daha çok yoğunlaşacağım.

Bana yazarken nerede olduğunu, ne giydiğini, etrafında neler olduğunu, söylemekten hiç kaçınma sevgilim. Tramvaydan gönderdiğin mektup, sana delicesine yakın olduğumu duyumsamama neden oldu. Tramvayda nasıl yazabiliyorsun? Kağıt dizlerinin üzerinde mi duruyor, yazarken başın biraz öne mi eğiliyor? Berlin'deki tramvaylar yavaş hareket ediyorlar, öyle değil mi? Uzun bir sıra halinde, arka arkaya gidiyorlar, doğru değil mi? Ve sabah bürona yürüyor musun? Mektubunu hangi posta kutsuna atıyorsun?

Bu arada, bu mektubunda Pazar gününü sakın bir gün olarak anlatıyorsun. Bu, daha önce söylediklerinle uyuyor mu? Bol yemek! Kasım ayında kuşkonmaz! Bu ne demek, yürümek yerine kitapları mı ciltliyorsun? Ciltlemek, nasıl? Ah sevgilim, bu sorularla seni kucaklamak istiyorum. Başka ne yapabilirim?

[Köşeye iliştirilmiş, çünkü sayfada yer kalmamış]

Köşeden öpücükler! Franz.

[11-12 aralık, 1912]

Ah sevgilim, ne kadar şanslıyım ki, - romanımdaki, bana çok yakın gelmeyen bir bölümü ancak bitirerek (roman hala bana itaat etmiyor, ona tutunuyorum ama bana direniyor ve tüm bölümün kendi başına sonlanmasına izin veriyorum)- sana yazmama izin veriyorsun ve bana herhangi bir romandan daha nazik davranıyorsun.

Köle gibi çalışmayıp, yatağa bu kadar geç girmesen –hem, ölesiye yorgun bir sevgiliyle ne yapayım? Beni örnek olarak al sevgilim: her gece evdeyim ve senin söylediğin gibi, bir zamanlar avare bir insan bile olsam (özellikle de özel sigorta şirketinde çalıştığım sene), hiçbir zaman çok hevesli olmadım. Daha çok uykusuzluk ve belirgin bir pişmanlıkla, ertesi gün kaçınılmaz üzüntüden uzaklaşmayı umdum. Ama bu uzun zaman önceydi.

Geçmişle ilgili bilgilerimi tamamlayabilmek için hala bir gereksinimim olup olmadığını sorarken, dün gece ne kadar yorulmuş olmalısın. Ama sevgilim, bu konuda hala bir şey bilmiyorum. Seninle ilgili olarak bilgi toplama konusundaki heyecanımı nasıl da dikkate almıyorsun! Eğer mektupların, insanın alnını ovması gibi, benim için yalnızca bir rahatlık aracıysa ve bu arada içinde bulunmadığım yaşadığın geceler ve gündüzlerin bilincindeysem, geçmişini bilmeden daha ne kadar yaşayabilirim. Mektup gelmemiş olan binlerce günü bilmeden! Örneğin tatillerini. İnsanın, kısa ve yoğun bir süreç yaşadığı yılın en önemli günleri; ben yalnızca ikisini biraz biliyorum. Prag yolculuğu ve Binz’de kalışın. Sanırım, bir keresinde üç tatilini Berlin’de geçirdiğini yazmıştın, ama diğerleri? Eğer gelecek yaz tatilinin tüm ayrıntılarını paylaşacaksam- bu akşamki sersemliğim ve üzerimdeki ağırlık nedeniyle bunun olabileceğine inanamıyorum- önceki yolculukları kesinlikle bilmem gerekir. Çok mu şımarıksın veya seninle karşılaştılınca, senin için zavallı ve değersiz bir yolculuk arkadaşı mı olacağım? İyi geceler sevgilim ve daha sakın bir yaşam dilerim!

Franz

13-14 Aralık gecesi, 1912

Birkaç gündür genç adamın o kadar yorgun ve mutsuz ki, iyi bir arkadaşlık yapacak hali yok. Bu zamanlarda – her zamankinden daha acil olarak- nazik, kararlı ve canlı bir insana gerek duyuyor. Ya da onun için en iyisi pinekleme seçeneğiyle böyle bir arkadaşlığı kötüye kullanmamalı. Hem romanım, yavaş olsa da ilerliyor; yalnız bana çok ürkütücü geliyor. – Tanışmadan önce de bu tahmin edilemez ruh hallerine giriyordum; ama sonra sanki dünyayla olan tüm ilişkimi kaybettim; yaşamım sanki altüst oldu; yüzeye doğru yükseldim ve derinlere doğru daldım; şimdi sen varsın sevgilim, cömertçe desteklediğimi duyumsuyorum ve çökersem, bunun sonsuza dek sürmeyeceğini biliyorum; en azından bunu bildiğimi sanıyorum ve seni ve kendimi daha iyi şeylerin olacağı düşüncesiyle teselli edebilirim. Sevgilim, bu Pazar selamı için bana kızına.

İçinde ne kadar çok hata olsa da, (mükemmel olan yalnızca kısalığı) kitabımın [*Meditation*] sende olduğunu düşününce çok mutlu oluyorum. Bayan Brühl, haklı, monogramlar çok iyi yorumlanabilir. Anımsayacağın gibi, ayrıca, monogramları⁸³ senin önünde, bakışlarının altında yazmıştım. Halbuki Max Brod'a yazdırabilirdim, çünkü ne onun ismi, ne de bizi birleştiren arkadaşlık ve aşk bir sır değil; ve son olarak B, Bauer anlamına geliyor. Ama ben burada zavallı bir biçimde konuyu dağıtıyorum. Dudaklarımın acilen öpücükle mühürlenmesi gerek.

Sevgiler Franz

14-15 Aralık, 1912

Sevgilim, bugün çok yorgunum ve çalışmamdan tatmin olmadım (en derin niyetlerimi gerçekleştirebilecek gücüm ver mi, romanım için bütün yazdıklarımı toplayarak pencereden atmak istiyorum) ve birkaç satırdan fazlasını yazamadım. Ama sana yazmalıyım, bugüne kadar yazımla hiç yapamadığım biçimde, son anda, her şeyi doğru anlamıyla aktarmak için, yatmaya gitmeden önce, uykulu veya uykusuz bir bi-

çimde sana son kelimelerimi yazılmalıyım. İyi geceler, zavallı, cefakar sevgilim. Mektubumda, en nazik ellerin bile uzaklaştıramayacağı bir lanet var. Bunun senin üzerinde yarattığı ilk acılar belki geçebilir, ama, bunlar, seni yeni ve feci bir biçimde bunaltmak için tekrar ortaya çıkacaklardır. Zavallı, sevgili, sürekli yorgun çocuk! Komik bir soruya komik bir yanıt: sevgili kız seni hiç sevmiyorum. Bu dışarıda uğuldayan fırtına! Ve burada, önümde kağıt, beceriksizce oturuyorum. Bir zaman sonra bu mektubu elinde tutacağına inanma yeteneğim yok. Aramızdaki büyük mesafeyi duyumsamak, göğsümde baskı yapıyor. Ağlama, sevgilim! O akşam gördüğüm sakın kız, nasıl ağlayabilir? Ve ben de onun yanında olmayarak, onu nasıl ağlatabilirim? Göz yaşları için bir nedenin yok, sevgilim! Bekle, yarın, annenin mektupları okuması ile ilgili olarak ne yapılması gerektiğine dair en muhteşem, en teselli edici, en parlak fikirleri ortaya koyacağım. Eğer elim- aşkla, yani sihirle donatılmış ve şimdi Berlin'e doğru uzanmış- bir anlam taşıyorsa: en azından Pazar günü sakın ol! Ben bir şey elde ettim mi? Romanımda olduğum gibi, sende de başarısız olarak mı yatağıma girmeliyim? Eğer öyleyse, dışarıda süren fırtınanın gücü altında cezamı çekmeliyim. Ama hayır, bugün dans bile ediyor ve kendini yeniden yoruyor olabilirsin. Seni suçlamıyorum, sevgilim, yalnızca yardım etmek istiyorum, ama ne diyeceğimi bilemiyorum. Tabii ki gerçek fikir verenler bana benzemiyorlar. İyi geceler! Yorgunluk nedeniyle hep aynı şeyleri yinelediğimi görüyorum. Bundan hoşlandığım, kalbim rahatlayacağı ve çok yorgun, yaşlı, uzaktan öpücüklerle kızarmış gözlerin bunu okuyacağını düşünemediğim için bunu yapıyorum.

Pazar (15 Aralık 1912)

Sevgilim, benim için zaman ve huzur yok, senin için de- ve dün- kü ve bugünkü son mektupların için anlatılacak çok şey ve yanıtlanacak çok soru varken (on bir tarihli, tramvayda yazdığın mektubun dü- ne kadar elime ulaşmadı, yani, fotoğrafı açıkladığın 12 tarihli mektu- bunun gelişinden bir gün sonra.) Ve senin mektuplarına şimdi ne çok gereksinim duyuyorum, çünkü çok sersem ve aptal olduğumu duyum- suyorum. Acele mektubunu bu sabah bana getirdiklerinde ve ben de

uyanınca, sanki bütün gece bu özel biçimde uyandırılmak için yatmış olduğumu düşündüm. Ve yatakta. fotoğrafınla birlikte zaman ne hoş geçti! Mutsuzluk bana dokunamadı; yatağın yanında beklemek zorunda kaldı; yatakta kaldığım sürece tamamen koruma altındaydım.

Bunun. bendeki, sana ait olan en canlı resim olduğu kesin. Genç gönüllüyü kutsa! Bir elin kalçanda, diğeri şakağında, işte yaşamak bu! Bu benim de dahil olduğum bir yaşam olduğu için, dikkatli bir incelemeyle tüketilemez. Bu senin odan mı? Yoksa değil mi? İkimiz için de söylenecek bir şeyler var. Küçük masam seninkinin olduğu yerde, yatağım aksi tarafta. Ama, yoğun biçimde donatılmış duvarlardan etkilendim. Odanı tanımlarken bundan hiç bahsetmemiştin. Bu yüksek duvara, neden bira bardakları astın? Ve ön tarafta tutacak yeri görünen bir erkek bastonu neden var? Belki de bu senin ziyaretçinin düzenlemesidir. Muhteşem görünüyorsun; Seni adınla çağırdım ama, dönmeni beklememe rağmen bana doğru dönmedin. Duvardaki tüm resimlerde seni aradım (bereli adam olan dışında) ve şu ana kadar üçünde buldum. Doğruysam, onayla. Eğer gözlerim beni yanıltıyorsa, inanınamı sağla. Ne kadar çevik görünüyorsun! Seni dans ederken görebilseydim! Hep spor yapıyor musun?

Bugünkü acele mektubun sakın. Ama bu sükunete güvenmeye cesaret etmeli miyim? Kuşku duyulacak bir şey olup olmadığını anlayabilmek için çeşitli açılardan bakmalıyım. Ama, insan üzüntü ve yorgunluktan sonra, aniden nasıl olur da bir canlılık kazanır? Benim için, beni üzmemek için mi? Hayır, sevgilim, benden gizlemeye çalıştığın kadar kötü durumda olamazsın. Bana her şeyi anlatmalısın. İnsan gerçekleri ancak ebeveynlerinden gizleyebilir ve eğer bana her şeyi anlatmayacaksa, o zaman burada olmayı hak etmiyorum demektir.

Sevgilim, mektupların gidişatı kötü ve şu anda onarılamaz durumda. İnsan, sanki boğazındaki yumrudan hiç kurtulamayacağını duyumsuyor. Bu, benim için böyle ve hemen ortaya çıkacak birkaç sonucu var. Buna olanak bulsalar da, çocuklarının mektuplarını okumayacak olan anneler olabilir. Ama korkarım ki ne senin ne de benim annem böyle değil. Düşüncelerimizi ve endişelerimizi basitleştirmek için, mektuplarımızın okunduğunu kabul edelim. Belki de mektupları

yalnız annen değil, senin tanımlamana göre şüpheli bir biçimde telefonda çok kısa yanıt veren kız kardeşin de okuyor. Bu nedenle kız kardeşinin- çünkü annen odana çok az giriyor- mektupları bulduğunu ve anneni çağırdığını düşünüyorum. Bunun üzerine, senin telefonun gelene kadar okumayı sürdürmüşlerdir. Telefona kim yanıt verdi? genellikle kim yanıt verir? Bütün mektuplar mı, bazıları mı, hangileri? Şu anda bu mektupların annenin ve kız kardeşin üzerindeki etkisini kestiremiyorum (şu anki halim göz önüne alınınca, kesinlikle yatakta olmalıydım ve bu durumda senden başkasına yazmaya cesaret edemem. En iyisi ve en kötüsü de dahil olmak üzere, sen benim bütün ruh durumlarımı haklı bulmuyor musun?) ve her şeyin ötesinde okunaksız bir yazım var. Mektupları okudukça, yaşamımızda beraberce bir saat bile geçirtmediğimizi- bu da çok resmi bir biçimde- öğrenmiş ve kanıtlarını bulmuş olmalılar. Bu durumla mektuplar arasında klasik bir ilişkiyi nasıl kurabilirler, bunu daha fazla kanıt elde etmeden kestiremiyorum. En açık, masum ve en geçerli varsayım, beni deli sanmaları ve seni etkilediğini düşünmeleri olur. Böylece dinlenmeye gereksinim duyduğunu düşünecekler- bu, nedenle mektupların bir felaketle sonuçlanmayacaktır- ve sana çok nazik davranacaklardır. Ama bu da, ailede bir utança neden olabilir. Durum ne olursa olsun, beklemeliyiz. Hem aramızdaki denge de çok mükemmel değil, çünkü annenden henüz bir mektup almadım. Zavallı sevgilim, düşüncesiz bir işkenceci ve tetikte bekleyen bir aile arasında sıkıştın! Eğer annen daha sert bir şeyler söylemek isterse, Pazar mektubumu verirsin ve senden yarın haber alırım.

Franz

15-16 Aralık gecesi, 1912

Sevgilim, kapılar kapalı, her şey sakın, yine seninleyim. ‘Seninle olmak’ şimdi ne çok anlam taşıyor. Bütün gün uyumadım ve bütün öğleden sonra ve akşam kafam kazan gibi dolaştım, şimdi gece olurken, içimdeki müthiş yazma arzusu beni heyecanlandırıyor. Yazma

dürtüsünde oturan cin, en uygunsuz zamanlarda kıpırdanmaya başlıyor. Öyle olsun, ben yatacağım. Ama Noel'i yazarak ve uyuyarak geçirebilirim, sevgilim, bu muhteşem olur!

Bu öğleden sonra sürekli olarak senin peşindeydim, tabii ki boşuna. Aslında tam de boşuna değil, çünkü Bayan Friedmann'a olabildiğince yakın durdum, çünkü o da uzunca bir süre sana yakın durmuştu. Birbirinize sen diye hitap ediyordunuz ve senden gelen mektupları alıyordu ki bunu onun için fazla görüyordum. Ama, ağzından çıkacak ilk kelimeye atlamak üzere dudaklarına baktığımda neden seninle ilgili tek bir kelime söylemiyor. Birbirinize yazmayı bıraktınız mı? Belki de senin hakkında yeni olarak bildiği bir şey yoktur. Ama bu nasıl olur! Eğer yeni bir şeyler bilmiyorsa, neden eskilerden bahsetmiyor? Eğer senin hakkında konuşmak istemiyorsa, en azından eskiden yaptığı gibi neden ismini ağzına almıyor? Ama hayır, böyle yapmıyor, bunun yerine, beni bekletiyor ve önemsiz şeylerden bahsediyor. Breslau, öksürük, müzik, eşarplar, broşlar, saç şekilleri, İtalyan tatilleri, kızak yolculukları, boncuklu çantalar, sert gömlekler, kol düğmeleri, Herbert Schottlander,⁸⁴ Fransız dili, halk banyoları, duşlar, Harden,⁸⁵ ekonomik koşullar, gece yolculuğu, Palace Oteli, Schreiberhau,⁸⁶ şapkalar, Breslau Üniversitesi, akrabalar- kısaca güneş altındaki her şey. Ne yazık ki, seninle biraz ilgili olan tek konu piramidon ve aspirinle ilgili birkaç kelime. Bu konuyu neden çok uzattığımı ve bu iki kelimeyi dilime doladığımı ben de bilmiyorum. Ama, bu öğleden sonrasının sonuçları beni tatmin etmedi, çünkü kafam saatlerce Felice adını duy- mak için vızıldadı. Sonunda, zorla, konuşmayı Breslau ve Berlin arasındaki tren bağlantısına yönelttim ve aynı zamanda da ona tehdit edici bir bakış fırlattım- değişen bir şey olmadı.

Bunun dışında Max'ın nişanıyla ilgili olarak da sinirlerimin bozuk olduğunu kabul etmeliyim. Her şeyden çok, benden uzaklaşıyor. Nişanlısını tabii ki yıllardır tanıyorum ve onu hep sevdim, hem de çoğu zaman sevdim. Bir çok iyi huyu var (bunları kaydetmeye bu kağıt yetmez, özellikle de klişelerle süslersem) ve genel olarak çok nazik, dikkatli ve ona bağlı- ama yine de, yine de. Elveda sevgilim, bu dünyada yalnızca ikimizin olmasını isterdim.

16 Aralık 1912

Mektup yok sevgilim, ne saat sekizde ne de saat onda. Dans etmekten ve öğleden sonraki parti nedeniyle mi yoruldun? Bir kart bile almadım. Şikayet için bir neden yok. Dün ve evvelsi gün iki mektup aldım ve bu iki mükemmel olanak arasında kim ayırım yapabilir: ben sevgilimden, iki adet mektubu bir gün alıp ertesi gün hiç almamak yerine, her gün mektup almayı yeğlerim-kalbi sevindiren düzenlilik. Günlük mektup geldiğindeki mutluluk, bu anın sağladığı sükunet, güven, rahatlık ve tatsız sürprizlerin olmayışı. Sevgilim, sana kötü bir şey olduğunu düşünmüyorum - bu durumda bana acilen yazmalıydın-ama, masamda yalnız başına, karşımdaki daktilografla, meşgul müşterilerle, sorular soran memurlarla beraberken, Berlin'de uzakta az veya çok sakin ve mutlu bir yaşam yaşayıp yaşamadığına nasıl karar verebilirim. Belki annen seni dün hırpaladı, belki baş veya diş ağrın vardı, belki çok yorgundun ve ben bunları bilmiyorum. Ama belirsizlik kafamın etrafında dolaşıyor.

Elveda, sevgilim; bundan sonra günde tek mektup yazacağım, en azından çalışmamda bir gelişme sağlayana kadar. Çünkü bu olmadan, mektupların sıkıcı olacaklar. Ve günde bir adet, sen bunu kendine itiraf etmek istemesen de, yeterli olacak.

Elveda sevgilim. Bu dünya aniden kağıdıma nasıl da ışık saçtı! Kötü bir şeyin olmamalı ve ben çok sakinim.

Sevgiyle, Franz

16-17 Aralık 1912

Sevgilim, saat 3.30. Romanım üzerinde çok çalışmalıyım ama çok az zamanım var. Şu anda sana yönelmek için isteksizim, çünkü içimden kolayca taşan iğrenç bir sahne sonucunda parmaklarım hala kirli (heyhat, sahnenin tanımlaması için fazla aşırı). - Sevgilim bugün senden bir haber olmaması, bende, sanki aramızda iki adet sekiz saat-

lik tren yolculuğu olduğu duygusu yarattı. Pazar mektubum eline geçtiği zaman utanç verici bir şey mi oldu? Yarın kesinlikle öğrenirim. Bu yatıştırıcı düşünce olmasa, yatağa girmektense bütün gece odamda dolışmayı yeğlerdim- Şimdi iyi geceler, sevgilim, eğer sana fazla zararı dokunmayacaksa bana gerçekleri anlat ve odadaki herhangi bir nesne kadar sana ait olduğumu anla.

Sevgiler, Kafka

17-18 Aralık akşamı, 1912

Sevgili kız, bugün romanımla ilgili olarak bütün yazdıklarım, sana yazma arzumun bastırılması dışında bir şey değildi. Şimdi de iki yönlü olarak cezalandırılıyorum. Yazdığım oldukça zayıf (şikayet etmemek için: dün iyi bir gece geçirdim; bunu sonsuza kadar uzatabilirim ve uzatmalıyım) ve sana gelince sevgilim, sende hoşnutsuzluk yaratıyorum ve senin için değersizim.

Her şeyin hoş görüldüğü güzel bir büroda kısa bir müddet çalışabilseydim! Bir gün için küçük kızlarından birisinin yerine geçebilseydim. İstedikleri zaman yanına gelebilen, seni öpebilen, seni sarabilen kızların. (Kitap geldiğinde seni neden öptüklerini ve seni öperken neden özellikle heyecanlandıklarını merak ettim. Arkadaşları ve benim için ifade ettikleri derin ve samimi bir içgüdü olmalı- fazlası değil. Yalnızca duygularını incitiyorum ve benimkileri de) Ama sevgilim, gerçekten gereksinim duyduğum senin varlığını! Senin büronda olabileseydim! Can sıkıcı masamda otururken- seninkinden defalarca büyük olmalı; o kadar büyük olmazsa bu karmaşayı kaldıramazdı- ve aynı büroda olmamızın çok da olanaksız olmadığını düşünürken, masaları devirmek, kapılardaki camları kırmak, şefime hakaret etmek istiyorum. Ama bu ani dürtüleri yerine getirebilecek gücüm olmadığı için, böyle bir şey yapamıyorum ve eskisi gibi duruyorum. Okumam gereken evrakı elimde tutuyorum, ama aslında mektubunu taşıyan kişinin içeri girmesi için kapının açılmasını uykulu gözlerle gözlüyorum. Ufak bir köşede benim için uygun bir yer bulabilmek için, büronda (henüz bana betimlemediğin) etrafına bak. Tam nerede olduğunu anlat ve orayı her gün işgal edeceğim. Eğer bunu yapamazsam,

yine de yılmayacağını ve eğer istersen kendi büromda sana bir yer ayıracağım (yanımdan başka uygun bir yer yok) ve sonra beraberce oturacağız. Tek bir büroda olmasa da, en azından her iki büroda da beraberce. Akşamları büroda yalnız başına bana mektup yazarken büyük bir avantajın olacak, çünkü masanın etrafındaki tüm fareleri kovalayacağım. Öte yandan, ben de bana yazacağın mektupları bitirmene izin vermediğim duygusuyla üzüleceğim. Bunun yerine, sana gelerek, yazmaya çalıştığın elini tutacağım ve bırakmayacağım.

Ama Allah aşkına, kağıt üzerinde seninle beraber olduğum bu birkaç dakikada ne yapıyorum! Tabii ki, çünkü mektupta sana haksızlık yaptım, sevgilim, tatlı kız! (Haksızlık yapmaktan başka ne işe yarırım?) Pazar günü yorgundun (geçen hafta annene söz vermiş olmana rağmen yemek pişirmemiştin) ve- kendi kafamda duyumsuyorum- Pazartesi günü hala başın ağrıyordu (boğazın da rahatsızdı değil mi? Utanç verici! Utanç verici! Senin ve benim için! Doğal terapiye inanan bir kişinin sevgilisinin boğazı ağrıyor!) Ve buna rağmen, bana Pazar günü yazdın. Anlaşılmaz bir nedenle, mektup ve kart pazartesi akşamından önce büroma ulaşmadı. Her neyse, Salı günü ilk olarak aşağıda, kapıcıda mektup ve kartı buldum. Ah ne zevkti! Merdivenleri dans ederek çıktım!

Mektuplarında önemli bir şey eksik sevgilim! Annenle ve Pazar mektubumdaki mektup olayı kuramımla ilgili tek bir kelime bile yok. Bu iyi mi, kötü mü bir işaret? Parti ile ilgili kartı yanıma almadım, bürodaki ceketimde unuttum, ama üzerinde imza yok muydu, Toni Bauer,⁴⁷ ve o da selam yollamamış mıydı? Bu kız kardeşin mi? Diğerleri kimler? Dansla ilgili olarak, dans eşlerinin benimle karşılaştırılamayacağına inanıyorum. Dans kabiliyetsizliğim için çeşitli nedenler olmalı. Belki de kendi başıma daha fazla pratik yapmalıyım. Kızlarla dans ederken, hem çok utangaçım ve hem de çok dalgınım. Dans sınıfımızdaki genç, canlı birisini anımsıyorum, çiftler etrafında dans ederlerken o her zaman bir köşede tek başına pratik yapardı. Bu yolla dans etmeyi öğrenip öğrenemediğini bilmiyorum. Ama sıkça onu izledim ve bağımsızlığı ve kararlılığını kıskanırdım.

Hepsi bu kadar, yeniden yalnızım.

Franz

Şu anda, sevgilim, sana bir fotoğraf yollamıyorum. Sonra yollayacağım sana yazdığım iyi bir resim olacak. Henüz çektirmedim, çünkü fotoğrafçıya gitmek benim için çok zor; ama birkaç gün içersinde gideceğim. Yeni resmim hiç yok, grup fotoğrafım da. Bunun yanında içine bulunduğum guruplardan çok hoşnut değildim (erkekler göre, kızlar arasındaki bir kız için yaşam daha tatlı ve sevgi dolu) ve şu anda başka resimlerden göndermek istemiyorum, çünkü, benim hatam olmamasına rağmen, haksız bir biçimde hepsinde garip görüldüğümü düşünüyorum. Ama sana anlatacak çok şeyim var; Pazar günleri geçmiş günlere dalalım.

Ama sevgilim, burada oldukça mutlu bir biçimde yazıyorum ve sen hasta olabilirsin. Schilling's Flight adlı kitabı okuduktan sonra, mektubunda grip olasılığından bile bahsetmiştin. Allah aşkına, sevgilim, hayatımı adadığım kişi, kendine dikkat et! Hasta olduğunu düşündüğümde, ilk düşüncemin senin acı çekmen olmadığını, ama senden haber alamamak olduğunu itiraf etmeliyim. Sonra ümitsizliğe düşüyorum. Salı günü ağrıyan boğaz nezleye dönüştü. Bunu soğuk algınlığında iyileşme- tam bilmememe rağmen- olarak kabul ediyorum. Ama hala baş ağrıların pençesi altında mısın? Son mektubunu kapattıktan, sonra aspirinini alarak içtiğini ve titrediğini görebiliyorum.

Dışarıdaki fırtına nedeniyle- biraz önce, genel titreşim nedeniyle, kötü oturmuş olan kapı kendiliğinden açıldı- dışarıdaki saati duymamış olmalıyım. Hangisi olduğunu bile bilmiyorum, yalnız gece duyuluyor.- saat şimdi 3.30. Elveda sevgilim. Hayır, seninle yalnız başına beraberliğimizi senin düşündüğün gibi düşünmüyorum. Eğer olanaksız istiyorsam, sonsuza dek istiyorum. Sonsuza dek yalnız ikimiz sevgilim, bu dünyada sonsuza dek ikimiz yalnız olmalıyız, bu göğün altında ve senin olan hayatımı dikkatim dağılmadan tamamen sana yoğunlaşmış olarak yaşamalıyım.

Franz

Sevgilim, uykusuz bir öğleden sonrasında yine akşam oldu (uykusuz öğleden sonrası, kulağa uykusuz akşamdan daha kötü geliyor); daha fazla yazmayacağım, yalnızca insanın yazmak ve bir şeyler duymak isteyeceği, insanın hep özlediği ve onda kaybolmayı arzuladığı bu kıza yazacağım.

Ama sana yalvarıyorum sevgilim, bana bir an önce doğrudan söyle, nasıl oldun? Hiç hasta olmadığını yazan sen (sormaya ile yeltenmedim, çünkü yanaklarından ve gözlerinden sağlıklı olduğun görülebiliyordu), şimdi doktor, doktor dolaşıyorsun, O zaman haftalardır her gün hastaydın. İnsan şaka olarak ve yarı ciddi bir biçimde izine ayrılmakta olan bir cesede benzediğini söyleyebilir (eğer senin için söylenmezse çok sevdiğim bir deyim); son zamanlarda baş ağrıların vardı, boğazın ağrıyordu, bitkindin ve bütün bunlar durmadan yineleliyordu- sevgilim, bunu kesinlikle sükunetle karşılayamayız. İşleri yoluna sokmamız gerekmez mi? Kendine bakmaya nasıl başlayacaksın? Bana bu konuda bir an önce ayrıntılı olarak yazarak anlatmalısın, çünkü senin acılarınla senin kadar iç içeyim. Senin her boğazın ağrıdığında benimki ağrımiyor, ama bunu her duyduğumda veya bundan her şüphe ettiğimde, hatta korktuğumda kendime göre senden daha az acı çekmiyorum. Senin yorulmandan bile çok etkileniyorum ve baş ağrılarından da daha fazla. Sonra aspirin alırsan, ben de kendimi fiziksel olarak hasta hissediyorum. Bütün dün gece boyunca, yani 3.30'dan 7.30'a ve sabahın ilk saatlerine kadar, 30 yıl boyunca yaşamımda duyumsamadığım kadar bir iç baskı duyumsadım. Ne mideden, ne kalpten ne de ciğerlerden kaynaklanıyordu, belki de bu üçü beraberce etkiliyorlardı. Gün ışıyınca azaldı. Eğer dün aspirin aldıysan, o zaman bu nedenle olduğundan eminim. Eğer almadıysan, daha öncekiler neden olmuştur. Eğer o da değilse, o zaman belki kötü yazıma bağlıdır ve son olarak eğer ondan da değilse, o zaman ellerini senin şakaklarına koyan ve öpücüklerinin alnından bütün ağırları öperek, en belirsiz geçmişinden parlak geleceğine doğru uzaklaştıracak bir gücü olduğunu uman deli bir adamım. Bu nedenle, söyle bana sevgilim, ne yapacaksın, işler böyle devam edemez. Ne pahasına olursa olsun yeterince uyumalısın, yürüyüşlere çıkmalısın. İşin bitince hemen ayrılmalısın, yürüyüşe çıkmalısın ve Elevated ile beraber değil, senin gibi insanlarla. (Ama

buzda kaymaya gitmiyor musun? Bir zamandan beri jimnastikten de bahsettiğini duyuyorum.) Profesörle çalışmayı bırakmak da fena olmaz; bana akşam yazabilirsin; gündüz zamanın olmuyor, ama her gün senden haber almamaya mahkum olmak için kesinlikle yeterli gücüm yok. Ama kesinlikle dişlerimi sıkacağım ve (hatta annene göre de) tam, temel olarak, sonunda, eskisi kadar zinde olana kadar günlük kartlarımla yetineceğim. Önerilerime gelecek alkış sesi için endişeyle bekliyorum (bu durumda başka önerilerim var) ve benimkine ekleyeceğin başka önerileri de.

Yine güçlü olduğunda, o zaman çocukluğunla ilgili çok fazla şey öğrenmek istiyorum. Son mektubun bu konuda iştahımı çok açtı. Tabii ki geç doğmuş bir çocuk olmanın sakıncaları olmuştur, ama ilk doğanla karşılaştırılınca ortaya çıkan yararlar, ki ben bunun hazin ve tam bir örneğiyim, her şeyin ötesinde çok fazla. Geç doğanların çevresi yarı gelişim göstermiş, yarı çaba gösterilen gerçekleştirilmelerle, deneyimlerle, buluşlarla, başarılarla, erkek ve kız kardeşlerle, onların üstünlükleriyle, öğütleriyle hemen sarılır ve yakın ve tamamen karşılıklı bağımlı olan bu aile yaşamıyla, ortaya çıkan teşvik muhteşemdir. Hem aile onlara ilgi göstermek için daha tecrübelidir. Ebeveynler, ellerinden geldiğince, hatalarından ders almışlardır (öte yandan bu, onları inatçı da yapar) ve bu geç doğanlar otomatik olarak yuvada daha sıcak bir ortam bulurlar. Onlara daha az özen gösterilir. Burada hem yarar, hem de zarar vardır, ikincisi hiçbir zaman baskın olmaz. Ama buna gereksinimleri de yoktur, çünkü herkes bilinçsiz olarak ve böylece daha derinden ve daha az zararlı bir biçimde onlarla ilgilenir. Ben altı erkek ve kız kardeşin en büyüğüyüm. Benden biraz daha genç olan iki erkek kardeşim doktor hatası nedeniyle bebekken öldüler. Sonra bir ara oldu. Bir ve iki yıl arayla Üç kız kardeşim dünyaya gelmeden önce dört, beş yıl ailenin tek çocuğuydum. Bu nedenle, hemşirelerle, yaşlı dadılarla, kin duyan aşçılarla, mutsuz mürebbiyelerle mücadele ederek uzun müddet tek başıma yaşadım çünkü ailem hep dükkandaydı. Bununla ilgili olarak çok söylenecek şey var, ama bu gece değil. Dehşetle bakıyorum ve saat on ikiyi çalıyor. Elveda sevgilim ve seni uyandırma riskiyle, seni uyandırma riskiyle seni öpüyorum.

Franz

Ama sevgilim, seni endişelendiren nedir? Üzüntüde olduğu kadar sükunette de beraberce yan yana yaşamıyor muyuz? Sana ne oldu? Sen, kalbimin aynı anda hem sükuneti, hem de karmaşasıdır. Sen bu durumdayken kalbimin nasıl attığını düşün. Mektubunu, yanan yanaklarımla ve bir huzur, bir neşenin bir yerde görüneceği ümidiyle okudum. Kesinlikle şanssız bir akşam havasıydı ve bürodan kalan heyecanlı mektup parçam, ki onu da mektubumun içine koyabilirim, artık geçerli değil. Çünkü biliyorum ki, yarın, bana, yorgunluk ve sıkıntısından gecede bir saat içerisinde kurtulan güçlü kızımın güvenli bir mektup getirecek.

İkinci günlük mektubu, daha fazla huzur ve güvene sahip olacağımız düşüncesiyle en iyi niyetlerimle terk ettim. Bu, günde iki kez yinelenen birleşme ve iki kez yinelenen ayrılma benim için bir felaketti, bütün sabah boyunca ve öğleden sonra benim canımı sıkıyor ve beni endişelendiriyordu. Olanaksız için gösterilen bu boş çaba- yani senin varlığın için- kesinlikle yalnızca beni değil, seni de perişan ediyordu. Ama sen haklı olabilirsin. Sana günde bir kez yazmalıyım. Yoksa her şeyi bırakmak zorunda kalacağım; yoksa kendimle ne yapacağımı bilemeyeceğim- ve bu seni daha yakına getirmeyecek; ama bu seni bir parça daha sakinleştirecekse, günde tekrar iki kez yazmaya başlarım. Sana yalnızca tek mektup yazma havasında olup olmamam önemli değil. Bu önemli değil. Önemli olan, günde iki kez yazarak, hala, başka her şey için benden istenen bir parça enerjiyi en azından toplayıp toplayamayacağım. En derinimdeki, seninle bir olma duygusunu açığa çıkartabilmem ve iki kez yazarak yüzüme vurmasına izin verebilmem için- ve bu, senden uzakta yaşamam gereken bu kadar uzun mesafede bir risk taşıyabilir.

Ama şimdi yine ayrılmalıyım. Notere gönderilecek bir belge için Max'a yardım edeceğim. Bir düşün, bugün mahkemede yemin etmen gerekiyor ve bir çok sorunun olacak. Seni öpmeme izin ver sevgilim. Solgun, cefakar çocuk! Aşağıda imzası olan adam, odadaki bir eşya gibi sana ait ve sonsuza kadar, ama senin istediğin şekilde.

Sevgiler, Franz

İşçi Kazaları Sigorta Enstitüsü formu üzerine yazılmış ve eklenmiş

Sevgilim, yakınında bulunan bu kağıda, şu anda senle ilgili olan endişelerimi gidermek için yazıyorum. Lütfen, lütfen o duruma düşme, bunun bir yararı yok. Keşke seni burada yanımda bir koltuğa oturtabilseydim, tutabilseydim, gözlerine bakabilseydim. Yaşamımda tımarhane benzeri bir şey var. Masun ve aynı zaman da suçlu. İçine kilitlendim, bir hücreye değil, bir şehre. Kızların en sevgilisine sesleniyorum, onun sakın ve mutlu olmasını arzuluyorum, ama aslında yalnızca duvara ve kağıtlara sesleniyorum ve zavallı kızım acı çekiyor.

Franz

20-21 Aralık, 1912

Üç akşamdır hiçbir şey yazamadım, sevgilim. Noel öncesi kötü bir başlangıç. Ve Noel tatili de kesinliğini kaybediyor. Savaş korkusu⁸⁸ nedeniyle kız kardeşimin düğünü ertelense de- bunu daha önce sana söylediğimi sanmıyorum-, ümit ettiğim gibi iki gün izin alacağım şüpheli. Hep yapacak işlerim var ve bu arttıkça hevesim azalıyor, ya da ilgisizliğim artıyor. Büromda olduğum müddetçe masamda yığılmış olan ödentiler savunulabilir. Bu, ancak kişisel etkimi kullanmamla olabilir. Ama eğer evde kalırsam, masam bütün gün boyunca sürekli olarak oluşacak ödenti birikimlerine karşı açık olacaktır ve bu da dönüşüm için çok tatsız bir olay halini alabilir. Yine de- şimdi her şeyi yazıyorum, bu iki günü harcamak benim için dayanılmaz olur, çünkü masamı savunmaktan biraz daha fazlasını yapmalıyım ve herhalde bu ris-ki göze alacağım.

İşin nasıl gidiyor güzelim? (Bugün daha sakın, mutlu olduğunu ve değerli gözlerinin bir kez daha, o zaman ve her zaman beni etkileyen dostça ama hükmedici ifadeyle baktığını duyumsuyorum.) Her zaman bütün işlerini bitirebiliyor musun? Bazı mektuplar karmaşada kaybolmuyorlar mı? Eski ve unutulmuş eşyalarının iğrenç hayvanlar gibi bir araya toplandıkları gizli bir çekmecen yok mu? İyi bir belle-

ğın var mı? Benim yok ve başka konularda da takdir edilmesi gereken şefimin görünürde tükenmez olan belleğine bağlı olarak çalışıyor. Eğer gereksinim duyduğum bir şeyi unutmuşsa, genel anlamda bir çok şey söyleyerek belleğinin gönlünü alıyorum ve kısa zamanda anımsıyor. Kişinin bakışları ne kadar çaresiz olsalar da, hemen anımsamak için yalnızca iş birliği bir yüz görmek isteyen insanlar vardır. Senin görüldüğün kadar bağımsız olarak hiç çalışmadım. Sorumluluktan, bir yılan gibi kıvrılarak kaçtım. Bir çok şey imzalamam gerekiyordu, ama her kaçınılmış imza bir kazanç gibiydi. Sanki beni temize çıkartacakmış gibi, her şeyi yalnızca (böyle yapmamam gerekmesine rağmen) FK olarak imzaladım. Bu nedenle büroyla ilgili olan her şeyde daktilografa yöneldim, çünkü bir daktilografin elinden çıkan iş hiç kişisel olmayacaktı. Bu, değerli olabilecek ihtimam, en önemli şeyleri bile FK diye imzalamamla tamamlandı ve ortadan kalktı. Dokümanları okumadım ve unutkanlığıma bağlı olarak, masamda bırakılmış olan herhangi bir şey, hep kayboldu. Büronda bir pozisyon arayan biri olarak beni, bunlar, tavsiye edilebilir yapar mı?

Bugünkü mektupta bir günceden bahsediliyor. Hala var mı? Hala tutuluyor mu? Ve şu kelimeler: 'Onu seviyorum ve kimle karşılaşsam karşılaşayım....' sen on beş yaşındayken mi yazıldı? Sevgilim seni keşke o zaman tanımış olsaydım! Sanırım çok uzakta olmazdık. Aynı masada oturuyor, aynı pencereden sokağa bakıyor olurduk. Titremezdik ve olanaksızlıklar olmazdı. Ama yine kendime şunu diyorum ve bu da tüm bunların kaçınılmazlığını gösteriyor: on yıl önce, ama aynı zamanda, iki hatta bir yıl önce, ne yazık ki birçok konuda daha iyiydim. Ama bugünkünden daha mutsuz ve emniyetsizdim; bu nedenle belki de, bu an, dünyadaki başka herkesten daha fazla seveceğim bir kişinin ortaya çıkması için en uygun zamandı.

Bugün evde masamda bir şey arıyordum (bu masa da düzenli olmuyor, insan aradıklarını bulmak için çaba sarf ediyor; yalnızca bir çekmece düzenli ve kilitli, o da mektupların bulunduğu çekmece), bir aylık bekleme süresine kadar uzanan eski bir mektuba rastladım. Bu sana ait ve iyi bir durumda olmamasına rağmen sana yolluyorum. Onu okuduğumda, ne yazık ki tarihi olmadığını gördüm. Anlamsız düşüncelerle, (yalnızca içimden zorlanarak geldiği için istem dışı yazdığım

o kadar çok şey vardı ki; kötü, sefil yazar!) şimdi her şeyin daha iyi olduğunu fark ettim ve insan bize yol gösteren şans yıldızının hiç sönmeyeceğini düşünüyor. Çocuk, bugün ne garip yazmışsın! Ben yelkenleri suya mı indirdim, hangi yelkenleri? Yaşamımın olabilir. Bunu kasti olarak yapamam. Ümitsizliğime rağmen mücadelenin ortasında duygularım çok yoğun. Bu nedenle kasti olarak ve kendi elimle yapmış olamam.

Şimdi elveda, kızım, kızım! Senin için tatlı bir Pazar, sevimli ebeveynler, lezzetli yemekler, uzun yürüyüşler ve salim bir kafa dile-rim. Yarın yeniden yazmaya başlayacağım. Konuya bütün gücümle girmek istiyorum; yazmadığım zaman, inatçı ellerin beni yaşam dışına ittiğini duyumsuyorum. Belki yarın, bugünkünden daha neşeli bir mektup yazarım, ama aynı ölçüde gerçekçi olacak, çünkü nezaket be-ni, gerçekten daha fazla yaralıyor.

Franz

İçinde: tarihsiz mektup, 28 Eylül-23 Ekim tarihleri arasındaki 'o ayın bekleme süresinde'

Sevgili Bayan Bauer,

Son mektubumun yanıtı hala şüpheli bir durumda olsa bile sana yazmama izin ver. Benim başımı ağrıtan, beni sen ve benle ilgili olarak kuşkuya düşüren yazmak değil. Sana yazma alışkanlığı içimde gelişiyor; yanıt vermeyişini kabullenerek, kendimi bu emredici görevden nasıl kurtarabilirim? Bir gece yarı uykulu halde sana sürekli olarak mektup yazmıştım, sanki sürekli yumuşak bir biçimde çekiçle dövüyordum.

Franz K.

Sabah

Kolay sinirlenir misin? Genelde ben kolay sinirlenmem, ama gerçekten öyle olunca, başka zamanlara göre Tanrıya daha yakın olduğumu duyumsanım. Kan, baştan ayağa doğru kaynamaya, insanın yumrukları ceplerinde titremeye başlayınca insan kontrolden uzaklaşınca ve insanın kendini kontrol etmesindeki bu güçsüzlüğün gücü ortaya çıkınca- başka ama gerçek bir anlamda- o zaman insan öfkeden ancak başlangıçta kaçınılabileceğini anlar. Dün akşam birisinin suratını tokatlamama ramak kalmıştı, hem de bir değil iki elimle, bir kez değil sürekli olarak. Sonunda kelimelerle yetindim, ama ağır kelimelerdi.

Öğleden sonra

Sevgili Felice tekrar seninle beraberim. Dün akşam uzun yürüyüşümden dönünce – yalnız gitmeye niyetim vardı, ama postane yolunda evli kız kardeşimden dönen tüm aileme rastladım. Bir kuzenimin ve en küçük kardeşimin ısrarlarına dayanamayarak onları da yanıma aldım- ve eve dönünce, endişeli ikinci Cumartesi mektubum nedeniyle bana kızgın olabileceğin aklıma geldi ve bunu kafamdan uzun süre çıkartamadım. Belki de kızgın değildin ama (hem yanlış bir şey yazmamıştım) şikayetlerini, kendine ve etrafındaki dünyaya dikkat etmeden- ki bu en iyi ve hafif yol olurdu- yöneltebileceğin bir kişi olmadığım için düş kırıklığına da uğramış olabilirdin. Dün akşam endişeli olmakta haksız değildim. Bunu acele mektubundan anlayabiliyorum sanırım. Örneğin, şöyle diyorsun: ‘Mektubun, bu sabah on postasıyla bana ulaştığında, eskisinden daha fazla üzüntülü ve içe kapanıktım.’ Bir aşık nasıl olur da sevgilisine böyle bir mektup yazarak sıkıntılarına katkıda bulunabilir. Hayır, dinle sevgilim, bir çok kez söylediğin gibi benden ayrılmayacaksın, ama sana her açıdan yakın olmak istiyorum. Herhangi bir parçanı benden geri çekme, şikayetlerini bile. Tamamen benimle ol, sevgilim, olduğun gibi kal. Başındaki en ufak bir telin bile olması gerektiğinden başka yöne dönmesini istemiyorum. Eğer neşeli değilsen öyle olmaya çalışma. Neşeli olmak için kararlılık yetmez, neşeli ortamlar da gerekir. Daha iyi görüldüğün için, seni daha çekici

bulmam, seni ancak bugünkü kadar çekici bulurum. Senin için duyduğum yakınlık o kadar büyük ki, ruh hali, görünüm değişimleri seninle olan ilişkiyi etkilemez. Yalnızca, sen mutsuz olduğunda ben de olurum ve kendimi düşündüğüm kadar, aşık olduğum için de mutsuzluğu ortadan kaldırmaya çalışırım. Mutsuzluğun başka bir belirtisi olmaz- gün boyunca aceleyle yazılan ve insanın anlık, anlamsız bir heyecandan kurtulamadığı bu mektuplar dışında. Aslında bu, günde iki kez yazma karşısındaki başka bir ikaz.

Ve şikayet etmiyor muyum? Daha çok bir inleme gibi! Örneğin dün, büromda tamamen çöktüm. Kafam uykusuzluktan çatlıyordu (yine de geceler boyunca, sana yazdıklarımın dışında bir şey yazamamıştım); neye dayanmaya çalışsam, orada öylece kalıyorum. Bir daha kalkamayacağım korkusuyla koltuğuma oturamıyorum. Dosyaları okurken uyanık kalabilmek için, kalemimin alt ucunu şakağıma bastırıyordum- sonra, öğleden sonra biraz uyudum, ama akşam da iyi değildim. Bu nedenle yürüyüşe çıktım, sonra sanki nöbetteymiş gibi hafif bir uykuya daldım. Sevgilim, eğer kollarımızı kullanamıyorsak, birbirimizi şikayetlerimizle saralım.

Franz

22-23 Aralık 1912

Sevgilim, kafam tamamen karışık. Yazdıklarım açık olmadığı için sakın gücenme. Tamamen seninle dolu olduğum ve bunun bir biçimde dış dünya tarafından bilinmesi gerektiği için, sana yazıyorum. Bütün Pazar günü boyunca etrafta zavallı bir biçimde dolaştım, zamanımın çoğunu insanlarla geçirdim, hiç uyumadım beklenmedik biçimde arkadaşlarımı ziyaret ettim ve beklenmedik bir biçimde ayrıldım. Bunu aylardır duyumsamamıştım. Bu, uzun zamandır yazmadığım ve yazmaktan koptuğumu duyumsadığım için oldu- yani mahrum olduğumu. Buna ek olarak Noel tatili arzusu var ve bunu utanç verici bir biçimde harcayacağım. Bunun altında Berlin’de seninle olabileceğim düşüncesi sinsice gizli. Ben ise, sanki başka türlü davranırsam güvenliğimi

sonsuz dek yitirecekmişim ve sen de Prag’a gelecekmişsin gibi en emin sığınağım olan Prag’da kalıyorum.

Sevgilim, dün akşam bu iyi halde eve gelip telgrafını masanın üzerinde bulunca, şefkatli sevgilim, hiç korkmadım. İçinde rahatlık dışında bir şey olmadığını biliyordum ve öyle de olunca, bu yabancı mektubu gözlerim kapalı uzunca bir süre öptüm. Bu yeterli olmayınca da yanağıma bastırdım.

Sevgilim yukarıdakileri yazdığımda saatin kaç olduğunu asla tahmin edemezsin. Dört olmalı. Telgrafın etkisiyle yatağa çok erken girdim. Saat dokuzdan önce (biraz kapris yaptım); saat ikide uyandım. Gözlerim açıldı ama hala uykunun etkisi altındaydım ve bu nedenle de kesintisiz ama sihirli bir bakış açım vardı. Seni ve Berlin’e olası bir yolculuğu düşündüm. Güzel, kolay, sorunsuz bağlantılar var. Motorlu arabalar aşıklar gibi hızla uçuyorlar, telefonla konuşurken sanki o anda karşıdakinin elini tutuyorsun. Artık bunları düşünmeyi bıraksam iyi olacak- ne kadar uyanık olursam o kadar huzursuz oluyorum. Sonra saat sekizde yataktan kalktım, egzersizlerimi yaptım, yıkandım ve kendim için iki sayfa yazdım, ama devam edebilmek için çok huzursuzdum. Ve sonra bu iki sayfayı yazdım. Ama onu da bıraktım. Çınlayan kafamla sabah dokuza kadar derin bir biçimde uyuyacağım yatağıma geri döndüm. Bu arada, seni de bir aile arkadaşıyla kısa bir konuşma yaparken gördüm. – tabii ki bu garip yaşam biçimi ilk olarak uzun zamandır hiçbir şey yazmamama bağlı ve ikinci olarak, pratikte bana ait olan zamanıma kendimi uyarlayamıyorum.

Sevgili Felice! Senin Franz’ın

[Yer küçük olduğu için, iki isim yakın yazılmış: Kafka kenara kaymış] Sonunda beraberiz.

(23 Aralık 1912)

Cumartesi akşamı mektubun henüz geldi. Bu öğleden sonradan önce yanıtlamayacağım, yoksa mektubumu saat dokuzda alamazsın. Şimdi, her şey mektubunda anlattığın gibi iyiye gidiyor mu? Tanrı yardım etsin. Mektubundaki metanet ve keyif beni utandırdı, ama ben de yine ayaklarım üzerinde doğrulacağım. Bayan Linder benimki kadar az yazmanın ne kadar zor olduğunu bilen tek kişi.

Evvelsi gün bir bombadan bahsetmiştin. Annenin gelişi daha fazla yazmanı engellemişti. Bombaya ne oldu? –Öpücüklerden çok kelimelerle, seni ne kadar çok sevdiğimi söylememe izin ver sevgilim.

Franz

(23 Aralık 1912)

Sevgili Felice, bu iki değerli günü, mektuba bakmak için büroya çok az gidecek bir biçimde ayarladım ve kalan zamanda özgür olacağım. Cumartesi ve Pazar günleri, akşam kısaca yazmanın dışında, azar, azar kullanılacak. Ama bu çok kötü değil sevgilim. Çok kötü olmadığını sen de söyle.

Dahası, bu rahat yaşamın zevklerinin artık tadına varmaya başlıyorum. Dünün ve dün akşamın kafa karışıklığı yavaşça azalıyor. Dünkü telgrafını alıp masamın üstüne asmama ne diyorsun? Cumartesi gecesi mektubundan Cumartesi günü hala bir telgraf gönderme fikrin olduğunu görüyorum, yine de –telgraf gönderirken aklında ne var sevgilim, çünkü bunun, benim için olan önemini kestirebilirsin, özellikle de- anımsayabildiğim kadarıyla- sabah aldığın mektup oldukça sakin olduğuna göre.

Ve bunun yanında, ilk önce telgrafı sabah yollamaya niyetlenmiştin, ama sabah gelmiş olsaydı (Keşke! Keşke!), bunu, senin aşkın

ve inceliğinin bir işareti olarak kabul ederdim. Ama akşam (dörtte gönderilmiş benziyor) ayağımı yerden kesti. Bu tür bir telgrafın yakınlığı, mektupların yavaşça yaklaştırdığı uzaklıktan çok farklı. Pazar mektubun öğleden sonra dörtten önce ulaşmamış olsa da, şimdi durumun iyi olduğunu da biliyorum. Belki de mektup büroya daha sonra ulaşmıştır. Sabah orada değildi. Her neyse, tekrar bakacağım, belki de yanlış bir adrese gönderdin. Ne olursa olsun, bu akşam evine bir mektup yollayacağım. Niyetlerin, sevgilim, mükemmel ve onlara dikkatlice uyarsan model bir sevgilim olacak. Ama beceriksiz bir sevgilin olursa da öyle olacaksın. Eğer yanakların pembe değilse, onları nasıl soldurabilirim, çünkü bu benim işim? Eğer canlı değilsen, seni nasıl yorabilirim; eğer neşeli değilsen, seni nasıl içe kapatabilirim? Sevgilim, sevgilim senin için olan aşkım nedeniyle yalnızca bu nedenle, seninle dans etmek istiyorum. Çünkü, bu dansın, sarılmanın ve aynı zamanda dönmenin ayrılmaz olarak aşka ait olduğuna inanıyorum, bu gerçek ve çılgınca bir ifade tarzı. Ah Tanrım, bu mektupta çok şey söyledim, ama kafam sana söyleyeceğim şeylerin aşkıyla dolu.

Sevgiler, Franz

23-24 (Aralık 1912)

Sevgilim, artık yazamazsam ne olur? Bu an gelmiş benziyor. Çünkü bir haftadır hiçbir şey başaramadım. Son on gece boyunca (sıkça kesintiler olduğunu kabullenmeliyim) yalnızca bir kez yazabildim, hepsi bu. Sürekli yorgunum, uyku arzum sürekli başımın etrafında dönüyor. Kafamın tepesinin sağında ve solunda gerginlik var. Dün, kalpten istediğim ve tek bir vuruşta önümde açılacakmış gibi görünen ufak öyküme başladım.⁸⁹ Bugün tamamen bıraktım. Ne olacağını sordüğümde, kendimi düşünmüyorum. Daha kötü zamanlarım oldu ve hala az çok yaşıyorum ve eğer kendim için yazamayacaksam, sana yazacak, sana yakın olmanın mutluluğunu duyumsayacak daha çok zamanım olacak. Bu yakınlığı, düşünerek, yazarak ve ruhumun bütün gücüyle savaşıyor yaratıyorum- ama sen, sen beni artık sevmeyeceksin. Kendim için yazamadığımdan değil, bu, beni, senin sevmeyeceğin

daha zavallı, dengesiz, güvensiz birisi yapacağı için. Sevgilim eğer sokaklardaki zavallı çocukları mutlu kılıyorsan, bunu bana da yap, ben de daha az zavallı değilim. Mallarını satamadan akşam eve giden yaşlı adama ne kadar benzediğimi bilemezsin- bu nedenle, diğerlerine olduğu gibi, annen buna da kızacak olsa bile bana, onlara davranacağın gibi davran (herkes koşulsuz olarak yüküne katlanmalıdır; bu, ebeveynler için, çocuklarının masum doğalarına kızmaktır): kısaca, nasıl davranırsam davranayım, her halükarda beni sevmeyi sürdüreceğini söyle; gözden düşmüş olmaya tahammül edemem.- ama bu beni nereye götürür?

Bu beyin, istirahat ederken tatille ilgili titrek düşünceler içeriyor! *Bu koşullarda, büroya bağlı kalmam, ödentilerle ilgili olarak rüzgar gibi çalışmam ve tamamen işine yoğunlaşan açık gözlü, yöntemli bir memur olmam için yeterli neden yok mu?* Belki bu birkaç özgür günde sersemlediğim ve aceleyle nereden başlayacağımı bilemediğim konusunu ortaya çıkabilir. Hem, daha iyi bir Noel geçirdiğimi anımsamıyorum (yarın, senin için bazı eski güncelerime bakacağım) – ama tüm söylediklerim çok ciddiye alınmamalı. Başka yerlerde de olduğu gibi, burada da, tek önemli olan ya- ya da. Ya bir şey yapabilirim, ya da yapamam ve bu sefer konu ‘veya’ ile biter.

‘Felice beni seviyor musun?’ sorusunun arkasında olduğum süreç, büyük ‘Evetler’ birbirini sürekli olarak izleyecekse, her şey halledilebilir.

Franz

(24 Aralık 1912)

Sonunda kendim için biraz yazabildiğime göre, elini tutmaya (şimdi gelecek olan sorgulamada tuttuğum biçimde, hiçbir şeyi daha nazıkçe tutmamıştım) ve sevgili gözlerine doğrudan sormaya cesaretim artıyor demektir: ‘Son üç ayda, Felice, benden haber almadığın tek bir gün bile oldu mu? Görüyorsun ki, böyle bir gün hiç olmadı. A-

ma bugün, Salı günü, beni tamamen habersiz bıraktın. Pazar günü saat ondan beri hakkında hiçbir şey bilmiyorum. Yarınki postaya kadar, 66 saat geçmiş olacak. Kafamda her türlü iyi ve kötü olasılıklar dolaşıyor.' Sevgilim, bu boş konuşma için bana kızma ama 66 saat gerçekten uzun bir süre. Seni engelleyen ne olduğunun farkındayım: şimdi Noel, ziyaretçilerin var ve mektup yollamak uygun değil (belki benim mektubum da zamanında ulaşmadı) ama böyle bile olsa- 66 saat! Yine de- yatmadan önce söylemek istediğim bir şey daha var- boş günlerimde, mektuplarının yokluğuna göreceli olarak daha iyi dayanabilirim – senden haber almasam da, özgürüm, hep seni düşünmekten beni alıkoyabilecek bir şey yok ve varsın bu tek taraflı olsun; odadan odaya doğru uzanacaktır ve onu yaratan güçler, çok kuvvetli, temel ve değişmez olacaktırlar. Bu nedenle, sevgilim, herhangi bir zaman senden haber alamazsam da, bu Pazar günü veya tatil günü olsun, bu nedenle, bugün buna dayanabiliyorum. Mektubun ilk başındaki ciddiyete göre değerlendirsem senin düşündüğün kadar kötü olmayabilir. Çalışma günlerinde hevesle beklenen haberin gelmemesi çok kötü. Çünkü o zaman, seni düşünmem yasaklanıyor, her yönden yorucu talepler geliyor, senden gelen bir mektup veya kart bende güven duygusu yaratıyor. Seni düşünmem gerekmiyor, senin beni düşündüğünü, yaşadığını bilmek için yalnızca üzerinde senin yazın bulunan cebimdeki mektuba dokunmam yeterli oluyor. Ama eğer cep boşsa ve kafa iş için hazır olmak zorundaysa –eğer büro işi için hazır olmak gerekiyorsa o zaman ciddi bir zıtlık oluşuyor ve inan bana sevgilim bununla başa çıkmak çok zor. Daha önceleri eski günlerde, mektup gelmeyince, şöyle yazmıştım: başka bir tane beklemeyeceğim, her şey bitti. Bugün şöyle diyorum: mektup yazman kesilse de, birbirimize mektup yazmayacak kadar yakın olacağız, ama çok fazla yakınlık konuşmayı bile olanaksız kılıyor.

Şimdi anımsıyorum: bu akşam tatil [Noel arifesi]. Bu elveda öpücüğü dışında benim için özel bir gün gibi geçmedi.

Franz

[Köşede] Cumadan sonra büroda olacağım.

Çarşamba 25 Aralık 1912 , saat 15.

Sevgilim, bu birkaç kelimeyi sana yazmak için değil- her neyse, bunu daha sonra daha geniş olan bir mektupla beraber alacaksın- ama seni duyumsamak, seninle ilişki kurabilmek için bir şeyler yapmak için yazıyorum. Yazma nedenim bu. Tüm Noel mektubunu, postadan çılgınca mektuplar talep ederek hüzne boğdum. Merdivenlerdeydim ve çıkmak üzereydim; saat öğle 12.15 olduğu için tüm ümitlerimi yitirmiştim. Sonunda, sonunda muhteşem posta, Noel tatili başlangıcı olarak iki mektup, bir kart, çiçekler. Sevgilim, seniçılginca öpücüklerle boğmak üzere, bu zayıf elimle sana nasıl teşekkür edebilirim?

Sana daha önce bahsetmemiş olabileceğim bir arkadaşımınla yürüyüşe çıkıyorum- Weltsch.⁹⁰ Acele etmeliyim, çünkü gittikçe artan sesleriyle akrabalar geliyorlar ve tüm apartman sarsılıyor. Görünmeden, işitilmeden holden kaçmalıyım. Ya sen olmasaydın! Senin için aşağıya yavaş adımlarla ineceğim, çünkü, tüm yukarı çıkanları korkutmak için aşağıya doğru koşma adetim – bu, yalnızca yaptığım bir spor (ben icat ettim)- var. Hava çok güzel; sen iyi dinlen sevgilim; senin dinlenerek iyileştiğini düşündükçe bu Noel günlerini iki kez daha iyi geçiriyorum. Bu nedenle yazma yok, eğer mümkünse telgraf olabilir. Annenin yaptığı gibi geceleri ışıkları kapatma alışkanlığını çok seviyorum. Bilseydi, herhalde ışığı açık bırakırdı, öte yandan bunu da severdim.

Franz

Umarım yazdığım iki mektubu evine götürmüşsündür. Bunlar, başkalarının bakışları için uygun değildir.

25-26 Aralık 1912

Romanın biraz ilerledi, üzerinde çalışıyorum, çünkü öyküm beni ret etti. Öykümün başından itibaren kendimden birçok talepte bulundum. Başta karakterler konuşacaklardı ve canlı bir biçimde her şeyle ilgileneceklerdi. Ama ben karakterleri ancak ortaya çıktıklarında ve

duruma göre gelişim gösterdiklerinde ve öykünün akışında kavrayabiliyorum. İlk başta, ne yazık ki yalnızca ikisine hakim olabildim, ama eğer dört kişi öne doğru bastırıyorsa ve yer kapmaya çalışıyorsa, yazarın da yalnız ikisine yetecek gözleri varsa, sonuç üzücü oluyor ve sosyal bir utança dönüşüyor. Bu ikisi maskelerini indirmeyi ret ediyorlar. Ama gözlerim her yeri taradığı için, bu ikisinin gölgelerini yakalayabilirim Ama o zaman, geçici olarak terk edilen somut iki karakter, belirgin olmaktan çıkıyorlar ve sonunda her şey çöküyor. Çok yazık!

Şimdi gerçekten de çok yoruldum. Müdahaleler nedeniyle, bütün gün boyunca uyuyamadım. Çalışma günlerinde daha fazla uyurum. Sana anlatacak çok şeyim var, ama yorgunluğum ana vanayı kapattı. Keşke romanımı yazmak yerine, çok istediğim biçimde sana yazmış olsaydım! Mektuba başlamak için çok hevesliydim ve bu nedenle mektubu öpücüklerle boğarak yazmaya hazırlandım, çünkü onu sen tutacaktın. Ama şimdi yorgun ve sersemim ve öpücüklerinden çok, bugünkü fotoğrafından elde edebileceğim canlı bir bakışına gereksinim duyuyorum. Bugün sana yalnızca o fotoğrafta neye itiraz ettiğimi söyleyebilirim: gözlerin benimkilerle buluşmayı ret ediyorlar, beni hep göz ardı ediyorlar. Fotoğrafı çeşitli yönlerle doğru çeviriyorum. Her seferinde başka yöne bakmayı başarıyorsun. Sanki başka bir yöne kasıtlı olarak bakarken çok sakınsın. Öte yandan, tüm yüzünü, öperek, bana doğru çevirme şansım var. Böyle yapıyorum ve yatmadan önce yine yapacağım, uyanınca da. Söylemeye deymese de, dudaklarım senindir. Başka kimseyi öpmüyorum. Ne ebeveynlerimi, ne kız kardeşlerimi ve öfkeli halalarım isteksiz yanağımda ancak bir nokta bulabiliyorlar.

26 Aralık 1912, Perşembe sabahı

Sana rastladığım zamanki gibi bir resmin bende olduğu için- tabii ki ilk gördüğüm zamanki gibi değil (cekenin yoktu, başın açıktı ve şapka takmamıştın), seni otel girişinde kaybettiğim zamanki gibi, Graben'de yanında yürüdüğüm zamanki gibi, sana yakınlık duymamama

rağmen, en derin yakınlığı arzuladığım zaman olduğu gibi. Şimdi bir şey düşündüm: özellikle elinde bir fotoğraf tutarken ve ona doğru bakmak isterken, saçını alnından itmek alışkanlığın var mı? Belleğim bana ihanet mi ediyor? Çünkü seni bazen o durumda görüyorum. Şapka da orada ve kör gözlerimle alt kısmını beyaz gibi görmüşüm. Ama bluzun farklı olmalı, Prag bluzu muhakkak beyaz olur. Seni öpmüştüm ve gülümsemen eskisinden daha dostça olmuştu. Sevgilim, sevgili çocuğum fotoğraf tavrına sen ne söyleyeceksin? Önümüzdeki birkaç gün en azından ufak muhafazamı ve cebimde fotoğrafını taşımayacağım. Ama, saklayan, koruyan ve güçlendiren yumruğumun içersinde olacak. Eğer böyle bir fotoğrafı elinde bulunduran kişi, kendisinininkini de her türlü biçimde tutmazsa garip olur. Ve sen sevgilim hala biraz dinlenmedin mi? Akrobaların seni çok mu koşturuyorlar? Berlin'e gelsem benim için bile zamanın olmayacak mı? Ama ben neler söylüyorum? Bu, kendimi kınamama son vermemin bir yolu mu? Hem Berlin'e gitmemekte haksız mıyım? Ama seni tekrar ne zaman görebileceğim? Bu yaz mı? Ama eğer seni Noel'de göremiyorsam, neden bu yaz olsun? Şimdi güneşli bir sabah, yeterince uyudum, yine de gecenin derinliklerine göre kendimi daha az güvende görüyorum. Annen hakkınca söyleyeceğim çok şey var, ama bunları gelecek mektubuma bırakacağım. Annenin benimle ilgili olarak söyledikleri için yazdıklarından aldığım zevk çok garip. Bir dereceye kadar, bu, böyle düşmanca saldırı (eğer iyi niyetliyse) ve güçlü ve tatlı savunmadan alınan bir zevk. Ailende her an adımın geçmesini istiyorum. Bu nasıl bir paradoksal arzu!

Ama şimdi neredeyse öğlen oluyor. Kalk, kalk! Elveda Felice! Fotoğraf muhafazasına! Mektup zarfa ve postalamak için postaneye gidiyorum.

Franz

Eklenmiş bir kağıt parçası

Başka önemli bir konu üzerine düşündün mü: sevgilim eminim ki, o zaman Prag'da giymiş olduğun bluzu kız kardeşine armağan etmedin.

Bana göndermiş olduğun küçük muhafaza sihirli. Beni farklı, sakin ve daha iyi bir adam haline sokuyor. Ne zaman istesem fotoğrafa bakabilme ya da ufak muhafazasından çıkartabilme olasılığım da (sürekli elimde taşıma fikri başarılı olmadı) sana borçlu olduğum yeni bir zevk. Ne zaman fotoğrafına baksam- şimdi önümde duruyor- bizi beraber tutan güce hayran oluyorum. Bütün bu görünenlerin, tatlı bir yüzün, sakın gözlerim, gülümsemenin, hemen sarılınam gereken (Dar) omuzların ötesinde, - bütün bunların ötesinde bana çok yakın, benim için kaçınılmaz olan güçler nasıl iş görüyorlar; bu esrara hayran kalıyorum- önemsiz bir insanın bakmaması gereken bir esrar var. Yalnızca kendisini içine bırakmalı.

Fotoğrafa öyle dalmışım ki mektuba devam etme şansım kalmadı- bir armağan verirken, senin hiç hesaba katmadığın bir şey sevgilim. Sanırım bana her yönüyle yardımcı olacak. Yarın o berbat büroda daha iyi olacağım, parnak uçlarımı kullanarak, dosya yığınları arasından ihmal edilmiş en eski evrakları çekip çıkartacağım. Ayrıca saat ondan önce yazmamaya ve gece ikiden sonra oturunamaya karar verdim ve bu önemli bir karar; son olarak (bunların hepsi, fotoğrafına layık olabilmek için) Noel tatilinin ikinci gününde aldığın mektup için çok pişmanım.⁹¹ Korku ve zevkle beklediğim yarınki mektubunda beni paylayabilirsin. Bu mektupta bütün gücünle beni azarla. Sevgilisini nedensiz olarak kınayan, tatille ilgili aptalca konuşmalarla sabah uykusunu bölen, yalnızca azarlanmayı hak etmez, ama aynı zamanda (tatsız ve neredeyse dayanılmaz olan) iki gün boyunca hiç mektup almamayı da hak eder. Bu nedenle, üzülme sevgilim artık yüreksiz olmayacağım; beni affet; sende yarattığım bütün sıkıntılar tek yerden kaynaklanıyor: sana olan aşkımdan. Eğer bazen farkında olmadan duygularını incitiyorsam, o zaman nedenini aşkımda ara. Orada, kahrolası bir yolda (benim olduğum yol), onu kesinlikle bulacaksın. Yine sana hiçbir şey söylemedim, hatta günlerimi nasıl geçirdiğimi bile. Fotoğrafın bütün bunları biliyor. Eğer fotoğrafçıya uğrarsan, hiçbir fotoğrafının bunun kadar sık öpülmediğini ona söyle.

Franz

Sevgilim, eğer sana borçlu olduğum küçük muhafaza zaman içerisinde ona karşı oluşturduğum yoğun taleplere dayanabilirse, o zaman iyi bir muhafazadır. Bazen senin aşkın beni kaplıyor. Muhafaza yırtılarak açılıyor ve dostça ve çekici bir edayla, kendini doymaz inceleme sunuyorsun. Sokak lambalarının ışığında, ışıklı camekanların ötesinde, büromdaki masamda, koridorlardaki ani bir sessizlikte, uykulu daktilografin yanında, oturma odasının penceresinde, geniş bir arkadaş ve akraba topluluğu odayı arkamda doldururlarken- sevgilim, sevgilim, seni düşünürken bu kısa kelimeyi bile ifade edemiyorum, çünkü seni düşünürken çoğu zaman dişlerimi sıkıyorum. Bu küçük fotoğraf hiçbir zaman yok olmayacağı için, acı kadar, zevk de yaratıyor. Solup gitmeyecek, yaşayan bir canlı gibi yok olmayacak. Bunun yerine sonsuza dek rahatça yaşayacak. Beni tamamen tatmin edemez, ama beni bırakamaz da.

Tabii ki hemen kendime söyle dedim (kendimi düşündüğüm için! Kurnazca! Soğukkanlılıkla!): şimdi fotoğrafların mucizevi etkisi sağlandığına göre, sende de bana ait bir resim olmalı. Aynı boyda bir resim çekirmek için aceleyle fotoğrafçıya gittim, ama bizim en hızlı fotoğrafçılarımız bile sizinkilerden daha yavaşlar. Bir hafta hazır olmayacak. Fotoğrafları aylık değiştirmemiz fikriyle bir hırsı kapıldım sevgilim. Görünüşün muhakkak değişecek, mevsimler değişince giysilerin de farklılaşacak - hayır sevgilim çok fazla şey istiyorum, çok ileriye gidiyorum. Her mektubumda sana tekrardan teşekkür etmem gereken bu fotoğrafınla yetinmeliyim.

İlk beş kelimeden sonra aniden kesiliveren Perşembe mektubun, sanki kötü ve güçlü bir el ellerini tutmuşçasına veya sana en çok kötü şeyler yapmışçasına ilk bakışta oldukça ürkütücü görünüyor. Kendi kendime, hala mektuba adresimi yazdığını, zarfın içine gazete kupürlerini koyduğunu, belki mektubu postaladığını söyledim, bu nedenle ciddi bir şey olmuş olamazdı ve yarın da bir mektup bekleyebilirdim.

Annenin sana karşı çok zalimce davranmasını anlayamıyorum. Halbuki onu başka yönlerden çok iyi anlayabiliyorum. Her şeyin öte-

sinde, yalnızca ev işlerine yardım eden kız kardeşinle karşılaştırılınca, kendine bakabildiğine göre evde özel bir durumun yok mu? Kimse senin bu özel durumuna karşı saygı göstermiyor mu? Annen çalışmana değer vermeyerek sana önemli bir haksızlık yaparken, her şeyde haklı. Tatilde senin tarafını bırakmak istemezken haklıydı (Ah, o genç adam ne yapmak istiyordu? Bırak onu!), mektuplarıma kızmakta haklı (Ona haksızlık etmemesine rağmen, belki bu mektuba da); o zaman bu mektupların gerekliliğine onu ancak düşlerimde inandırabilirim. Hem,– nasıl da haklı!- eğer bir erkekle kadın arasındaki ilişkinin evlilik dışında bir işe yaramayacağını düşünüyorsa da haklı. Örneğin kendimi sıkça yararsız olarak ilan etmiyor muyum?

Elveda sevgilim, ne olursa olsun birbirimizi sevmeyi sürdüreceğiz, öyle değil mi? Dudakların nerede?

Franz

28-29 Aralık 1912

Sevgili çocuk, şimdi romanımda oldukça eğitici şeyler var. Amerika'daki şehirlerde, hakim seçimlerinde ortaya çıkan gösterileri hiç gördün mü? Eminim, benden fazla görmedin, ama benim romanımda bu gösteriler çok hareketli.⁹²

Şimdi yalnızca birkaç kelime, sevgilim, saat neredeyse iki ve geçen hafta ne zaman saat ikiden sonra yatağa yattıysam kafam çınladı. Bu gece nöbetlerine alışmak yerine, bunları daha az işitebilir miyim? Büro'daki esnemem çok utanç vericiydi. Müdürlere, şefime, müşterilere kısaca yoluma çıkan herkese karşı esnedim. Ama saat ikide yatağa girmemin bu hastalığa iyi geleceğini umuyorum.

Sevgilim, ne kadar zavallı bir yaratık olduğumu sana söyleyeyim mi? Ön yargılı olmana neden olmamak için bunu senden gizlemek daha iyi değil mi? Ama düşmanlarımız olan zaman ve mekanda yakın olabileceğimiz kadar mesafede birbirimize ait olduğumuza göre, bunu sana söylemem gerekmez mi? O zaman sana söylemeliyim.

Bugünkü ikinci mektubun beni kışkırtırdı. Şaşırdın ve doğru okumadığını düşünüyorsun. Evet kışkırtıcı. Bugünkü gibi, birçok insanlardan bahseden bütün mektuplar beni çaresizce kışkırtıyorlar. Çılgınlığımı tırmandıran böyle bir mektubu anımsıyorum. Daha sonra, beni sonsuza dek sana borçlu bırakacak olan o korkunç mektubun gelmişti. Evet, mektubundaki, ismi geçen ve geçmeyen, kadın ve erkek, iş adamı ve yazar (Her şeyin üzerinde yazarları kışkırttığımı söylemem gereksiz), bütün insanları kışkırtıyorum. Varşova temsilcinizi kışkırtıyorum (Belki de 'kışkırtmak' uygun kelime değil, yalnızca 'gıpta ediyorum'); sana daha iyi işler öneren insanları kışkırtıyorum, Bayan Lindler'i (Brühl ve Grossmann küçük kızlar, onlardan kışkırtmam-isteksizce) kışkırtıyorum; Werfel, Sophocles, Richarda Huch,⁹³ Lagerlöf,⁹⁴ Jacobsen'den⁹⁵ kışkırtıyorum. Eulenberg'e Herbert yerine Hermann dediğin için, kışkırtıcılığım çocukça bir tatmin buluyor. Bu arada Franz ismi şüphesiz beyninde derinlere kazınmış olmalı. (Sillhouettes'i beğendin mi? Özlü ve açık mı buldun?) 'Mozart' tümüyle bildiğim tek insan, Eulenberg, (hayır, o Prag'dan değil, Rhine'den) bana bir kitabını verdi, ama, soluksuz ve açık olmayan yazıya pek dayanmadım. Ama oyunlarının etkileyici oldukları söyleniyor. Onları biliyorum. Şimdi Pan'da kitaplarından birisini okuduğumu anımsadım- birçok açıdan iyiydi- sanırım adı 'Babadan Oğla Bir mektup'tu'.⁹⁶ Şimdiki durumumda ona çok haksızlık yaptığım şüphe kaldırmaz. Ama Sillhouettes'i okumamalısın. Şimdi onunla çok ilgili olduğunu görüyorum. (herkes dinlesin: Felice onunla çok ilgileniyor, o kadar çok ki, gecenin ortasında o adam için öfkeleniyorum.) Ama mektubunda başkaları da var; hepsiyle kavga etmek istiyorum, tümüyle birden. Onlara zarar vermek için değil, onları senden uzaklaştırmak, seni onlardan almak, yalnızca seninle, ailenle ve iki ufakla ilgili olan mektuplar okumak için ve tabii ki, tabi ki benimle de. Ama sevgilim ben o kadar da deli değilim. Her şeyi duymak istiyorum. Israrlı aşkı seni o kadar derin bir biçimde kapladı ki, gerçekten de kışkırtıcı oldum (Sillhouettes'i okuduysan sonunda benim beğenmeyişi ve senin heyecanını paylaşacağımızdan eminim- yani, ben yalnızca senin elinde bulunan kopya için heyecanlanacağım, hepsi bu), ama – beni tam anlamıyla tanıyabilmen için- mektubunun bu öğleden sonrası üzerimde yaptığı etkiyi anlatmak istiyorum. O zaman moralimin bozuk olduğunu kabullenmeliyim.

Aslında mektubu bürodan döndüğümde aldım, saat on bir postasıyla bana ulaştı. Bu Avusturya postasının bir başarısı gibiydi. Ama bir düşün- posta idaremiz o kadar kaprisli ki- mektup evimize değil, yarım milden daha uzak olan ebeveynlerimin iş yerine teslim edilmişti. Bu çok önemli değil, çünkü mektubum incelenmemişti ve mektup hemen dükkandan eve getirilmişti- bazen seni üzen, düşüncesizce ortaya koyduğum endişelerimin bu kaprisli teslimatlar nedeniyle ortaya çıktığı kanıtlanıyor.

Bu öğleden sonra depresyonuna katkıda bulunacak biçimde kendime şöyle söyledim: Bugün iki mektup aldım, bu muhteşem. Ama yarın, Pazar günü, yeni bir tanesinin gelip gelmeyeceğini kim bilebilir. Bana öyle geliyor ki Felice bu mektubun Pazar gününden önce bana ulaşamayacağını düşündü, ama mektup şimdi burada. Bu nedenle yarın, herhalde bir haber alamadan oturuyor veya yatağında kıvranıyor olacağım. Böyle olmasın!

Ama şu cümleye gelince: 'Şimdi artık uzun mektuplar yazma konusunda seni kolayca geçebilirim' ve bu beni bitirir. Tekrarlıyorum: deli değilim; bir aptal bile bu cümlemin yersiz olduğunu ve rastlantı sonucu söylendiğini bilir. Ama inan bana Felice, (okurken kendimden geçmiş olmalıyım) o anda elveda anlamına geldiğini düşündüm. Yeterince yazamadım, bu nedenle bitiriyorum. Sevgilim, şimdi, zaman zaman beni kemiren bu hastalıklı duyarlılık sonrası senden yeniden emin olabilmek için, seni her zamankinden daha sıkı bir biçimde kucaklıyorum.

Dahası, bu ruh halleri- şüphesiz yalnızca ayrılığa ve belki de ben-deki yapısal bir eksikliğe bağlı- orada bitmiyor, ama öğleden sonra gördüğüm bir rüyada özetleniyor. Bunu sana yarın anlatacağım (o zamana dek çoğu unutulacak olsa da). Şimdi iyi geceler sevgilim ve uzun güvenli ve sakın bir öpücük.

Franz

(29 Aralık 1912)

Sevgili bağışçım, sonunda bir mektup daha, hem de ne mektup, son derece muhteşem. Saat on otuzda kapı çalınca- postacı dışında kimse olamazdı- odamdaki cam kapının arkasında durdum ve kendimi önceden teselli etmeye çalıştım: Kendi kendime 'Bir mektup olmaz' dedim, 'bugün başka bir mektup nasıl olabilir, Felice hasta olduğu için yazamaz. Yarına kadar sabırlı olmalısın.' Bu kötü durumda gerçekten titredim.

Sevgilim, bu mektup, insanı sessiz bir neşeyle ateşlendiriyor. Orada arkadaşlar ve yazarlar yok-

burada araya bir şey girdi; öğleden sonraydı, şimdi o kadar geç ki bakmaya cesaret edemiyorum; kilitli evden postaneye sessizce gitmeliyim (ah, babam ve akrabalarım bir bilseler, onları sabahtan beri görmedim) ve bu kağıt parçasını postalamalıyım. Kendi huzurum için, seni, Pazartesi günü Pazar haberlerinden mahrum edemem. Zamanım eksilmesi dışında oldukça iyiyim; sen beni sevdiğin müddetçe nasıl kötü olabilirim. Ama şimdi koşmalıyım!

Franz

29-30 Aralık 1912

Sevgilim, bugün kötü bir Pazar günü. Sanki huzursuzluklarını bekler gibi, bu sabah hep yatakta yattım. Halbuki fabrika için bir yere gitmeliydim. Bu, (tüm dünya için bilinmez olsa da) beni endişelendiriyor ve vicdan azabı duyuyorum... Ama şimdi bu, Pazar günü için yeterli, çünkü saat o biri geçtiği için bugün daha fazla yazamayacağım biçimindeki hüznü bir sonuca ulaşıyorum. Başımdaki gerginlik ve kasılmalar bu haftaya dek hiç olmamıştı. Yazmamak yine de bir tutku, bir tutku, yazmak için haykıran bir tutku sahibi olmak!

Bu arada, şimdi dünkü mektubun beni neden kıskanç yaptığını çok iyi biliyorum. Kitabımı, [*Meditation*], fotoğrafımdan daha fazla

sevmiyorsun. Bu önemli değil, çünkü orada yazılı olanlar eski konular. Ama yine de benim bir parçam ve böylece senin tarafından bilinmiyor. Ama bu da hiç önemli değil, çünkü varlığını başka her şeyde o kadar keskin bir biçimde duyumsayabiliyorum ki, her şeyden önce- bana yakın olman şartıyla- bu küçük kitabı ayağımla bir yana itmeye hazır olmalıyım. Eğer beni bugün seviyorsan, geçmiş olduğu yerde kalabilir. Eğer gerekirse geleceğin korkuları kadar uzakta. Ama neden, neden bana iki kelimeyle, bunu sevmediğini söylemiyorsun! – Onu sevmediğini söylemene gerek yok (ki bu zaten doğru olmayacaktır), yalnızca işin içinden çıkamıyorsun. Gerçekten de ümitsiz bir kafa karışıklığıyla dolusun, ya da sonsuz karmaşaya yönelmiş bakışların var. Kişi bir şeyler görebilmek için çok yaklaşmalı. Eğer kitabı sevmediysen bu anlaşılabilir, ama yine de uygun ve zayıf bir anında seni ikna edeceği umudum sürecektir. Her halükarda, kimse onunla ne yapacağını bilemeyecek. Benim için çok açık olan, müsrif yayıncının başına aldığı bela ve kaybedeceği para. İkisi de sonunda boşa gidecek ve bu benim başımı kemiriyor. Basımı bir rastlantı eseri olarak gerçekleştirdi. Belki bundan sana daha sonra bahsederim. Benim gayretimle olmadı. Kesin olmayan fikrinin bana doğal geldiğini açıklamak için bunları anlatıyorum. Ama sen bir şey söylemedin, ya da bir zamanlar bir şey söylenmesi gerektiğini belirtmiştin, ama bunu söylemedin. Bu, uzun zamandır duy-mama izin vermediğin Neble'ye olanın aynısı. Sevgilim, bak, her şeyinle bana yönelmemiş olduğunu duyumsamak istemem. En ufak bir şey bile saklı kalmamalı, çünkü biz birbirimize aidiz- veya ben öyle düşünüyorum. En çok sevdiğin bluzundan çok fazla hoşlanmıyor olabiliyim, ama giydiğin için severim. Benim kitabımdan çok fazla hoşlanmayabilirsin, ama onu yazan ben olduğuma göre onu kesinlikle beğen-melisin. O zaman birisi bunu söylemeli ve ikisini de söylemeli.

Sevgilim, eminim ki bu uzun konferans nedeniyle bana kızgın değilsindir. Çünkü ikimiz arasında açık olan sensin ve elde ettiğim tüm açıklığı o Ağustos ayında, gözlerinden sağladığımı düşünüyorum. Dün gördüğüm düştün, fazla bir şey elde edemediğimi anlamışsındır.

Hayır şimdi betimlemeyeceğim, çünkü sevgilim acı çektiğini, en azından Cuma akşamı acı çektiğini şimdi anımsadım. Seni evde endişelendiren ne? Bunu da bilmiyorum, ama bu benim mankafalığımdan

olmalı. Zavallı sevgili çocuk, böyle bir duruma düşmek çok kötü! Annemin babamın kölesi ve babamın annemin efendisi olmasına benze-miyor. Bu nedenle her zaman mükemmel bir uyum var. Özellikle bu son yıllarda beraberce paylaştığımız üzüntüler, tamamen babamın kötü sağlığına bağlı. Damar sertliği hastalığı var, ama var olan uyum nede-niye, bu, ailenin en iç çekirdeğini etkilemiyor.

Şu anda yan odada bulunan babam yatağında sert bir biçimde döndü. Büyük ve güçlü bir adam. Neyse ki son zamanlarda durumu daha iyi, ama hastalığı onu hep tehdit edecek. Ailenin uyumu yalnız benim tarafımdan bozuluyor ve bu, yıllar geçtikçe artıyor. Çoğu za-man ne yapacağımı bilmiyorum ve aileme ve herkese karşı suçluluk duyuyorum. Böylece acıdan payıma düşeni, ailemin içinde ve onlar yoluyla ben de alıyorum, sevgili uzaktaki kız. Yalnızca, bunu senden daha fazla hak ediyorum. Eskiden birçok kez pencerede oturarak kili-diyle oynardım ve pencereyi açarak kendimi dışarıya atmayı bir görev kabul ederdim. Ama bu çok önceydi ve şimdi beni sevdiğini bilmem, beni, kendinden her zamankinden daha çok emin kılıyor.

İyi geceler, sevgilim, hüznü öpücükler seni rahatlatıyor. Hüzün dudakları sonsuza dek birleştiriyor ve ayırmak istemiyor.

Franz

30-31 Aralık gecesi, 1912

Sonunda gezintiden bahsettin ve ben de mutlu oldum. Bunlar aylardır açık havada geçirdiğin ilk saatler değil mi? Sinir bozucu bir yaşam hoşuna mı gidiyor? Şu anda garip bir biçimde sakınım ve bu tek yorgunluk gibi görünmüyor. Ama bu sabah, ikinci mektubun gelmeden önce kafam karıştı. Açık bir nedeni yoktu. Yalnızca şu olabi-lirdi: insan yazıyor ve o anda kendisini yakın hissediyor, diğerine da-yandığını düşünüyor ama aslında yalnızca havaya asılıyor, bunun sonu-cu olarak da düşüyor. Ama sevgilim, biz birbirimizi terk etmeyeceğiz, değil mi? Ve eğer birimiz düşersek, diğeri onu kaldıracaktır. Mektu-

bun, Bayan Linder’i sanki benim mahkemem haline çeviriyor. Bana henüz yazmamış olmasına rağmen, kınadığının farkındayım. Sevgilim, uzun mektuplarla bana olan aşkını kanıtladın, şimdi de kısa olanlarla kanıtlı. Elektrik kapanınca mum ışığında yazma. Bunu düşününce endişeden nefesim kesiliyor. Şimdi eve de yardım ediyorsun, ailen nedeniyle sıkıntı çekiyorsun, Budapeşte’deki kız kardeşin için ağlıyorsun- keşke hep seninle olabilsem ve bu sorunlar ikimizin sorunları olsa, o zaman daha iyi olurum. Ama burada yalnız başıma oturuyorum (saat, ceket cebimde çok yüksek ses çıkartıyor, sesi nedeniyle oraya sakladım), senin ve benim yardımım dokunamayacak olan bir konu için kafa yoruyorum.

Hanımlara özel daktilo odanda sen de kendine söylemiştin. Ve ben- kendimi mahkum ettiğimin farkında olarak- başka bir biçimde ifade etmeyeceğim, çünkü bu kelimeler her zaman dilimin ucundalar ve bana yarar getireceğini düşünmeden sıkça tekrarlıyorum. Yalnızca geçen Pazar öğleden sonra benzer bir durumda Max bana şöyle dedi: ‘Kız gibi konuşuyorsun.’ Ama bu tam doğru değildi, çünkü son zamanlarda her şeyle ilişkilendirdiğim Napolyon’un deyişlerini toplayan mükemmel bir kitapta⁹⁷ şu kelimeler var: ‘İnsanın çocuğu olmadan ölmesi bir felakettir.’ Ve kendisi için üzüntü duymuyor; örneğin, seçim veya şans eseri onun için bırakılamaz olmayan arkadaşları için. Bir keresinde şöyle demiş: ‘Daru dışında, duyarsız olan ve bana uyan bir arkadaşım yok.’ bu adamın ulaştığı derin gerçeği değerlendirebilmek için şunu ele alın: ‘Baştan beri nereye gittiğini bilen kişi çok uzağa gidemeyecektir.’ Bu nedenle çocuksuz olmanın korkunçluğundan bahse derken, ona inanabilirsiniz. Ben de buna hazırlıklı olmalıyım, çünkü her şeyin ötesinde, baba olma riskini almaya cesaret edemiyorum.

Son birkaç gündür mektuplarımın neden hep hüznümlü gibi bittiğini bilmiyorum. Bu haller gelip gidiyor. Bu nedene bana kızmaman için dizlerimin üzerine çökerek yalvarıyorum. Bu mektubun eline gelecek yıl sabahı geçeceğini ve bizim olacak yeni bir yılın bize sunulduğunu anımsadığımda çok geç olmuştu. Bu amaçla aramızda yeni bir bağ yarattım. İçinde her gün için güzel bir resim olan bir takvim satın alacağım ve göndereceğim mektubu alacağın güne ait resmi zarfın içine koyacağım ki sen de masanın üzerine yerleştirebilesin. Bunun so-

nucu olarak biraz zamanın ötesinde olacağım, çünkü takvim açısından senin yaşadığın günü yaşayacağım. Yine de aynı takvim sayfasına bakarak yaşayacağız ve bu da yaşamımı daha tatlı yapacak.

Noel arifesinde nerede olacaksın? Dans mı edeceksin? Şampanya mı içeceksin? (öğleden sonra Grunewald'da⁹⁸ şarap mı içiyor olacaksın? Neden olmasın?) Masamda oturup romanıma devam etmek istiyorum (bugün, çünkü kesinti nedeniyle sıkıntı çekiyorum), ama şimdi çok beğendiğim bazı insanların (Dr. Weltsch'in amcasının ailesi) davetine gitmeliyim, ne yapacağım konusunda iki farklı fikrim var. Şimdi herhangi bir sosyal olayda bulunabilmek için (cebim elimde, elimde muhafazan) çok hazırlıklı olmama rağmen, -senin küçük muhafazan nedeniyle- sanırım sonunda evde kalacağım. Ama zaman kaybı çok kötü olacak, bundan pişman olacağım ve dahası kafamdaki alışılmadık seğirmeler ve kas kasılmaları, çok uzun gece nöbetlerine karşı beni uyarıyor.

Şimdi sevgilim, elveda, mutlu yeni yıllar. Yeni bir yıl farklı bir yıl olmalı ve eğer eskisi bizi ayırmış ise, belki yenisi mucizevi güçlerle bizi birbirimize kavuşturur. Bizi kavuştur, kavuştur, yeni yıl.

Franz

31 Aralık 1912- 1 Ocak 1913

Bu akşam saat sekizde, ne yorgun ne de dinlenmiş olarak hala yatakta yatarken, ama kalkamazken, etrafımda başlayan bu Noel arife-si kutlamalarıyla depresyona girdim. Orada kaybolmuş bir köpek gibi üzüntüyle yatarken, akşamı iyi arkadaşlarla geçirme (şimdi akşam topu atıldı, kimseyi göremediğim caddelerde ve köprüde insanlar bağırıyorlar, çanlar ve saat çalıyor) olasılığı beni çok mutsuz yaptı ve sanki en uygun iş buymuş gibi gözlerimle tavanı taradım. Sonra talihsizliğim seninle beraber olamayacağıma karar verdiği için ne kadar mutlu olmam gerekebileceğini düşündüm. Seni görmenin neşesi bana paha-liya mal olacak, sen iyiliğin kendisi olduğun için, şüphesiz, ağlayarak

benden kaçacaksın. Ben bunu böyle ödeyeceğim, ama göz yaşlarının bana yararı ne? Senin peşinden koşmaya hakkım var mı? Başka hiç kimse gibi sana bağlı olmayan benim bunu yapmaya hakkım var mı? (Ana bölgeden çok uzak olan bu yerde bile ne kadar çok ses var!) Ama bütün bunları kendim için yanıtlamalıyım. Sen sevgilim, sen yanıtla.- ama çok iyi düşündükten sonra yap ve şüpheye yer bırakma. En ufak, en önemsiz sorularla başlıyorum; zamanla bunları yoğunlaştıracam.

Diyelim ki şans eseri bir şehirde birkaç günü beraberce geçirebildik- belki Frankfurt' ta. İkinci gece tiyatroya gitmeye karar verdik ve ben de seni sergiden. alacağım. Zamanında yetişebilmek için aceleyle ve büyük güçlkle önemli işlerini hallettin ve beni bekliyorsun. Boşuna bekliyorsun, ben gelmiyorum. Rastlantısal bir gecikme artık düşünülemez; en anlayışlı kişi bile limitin çoktan aşıldığını kabul edecektir. Açıklayıcı bir mesaj da almadın. Bu arada iş konularını zorlukla halletmişsin ve fikrini değiştirecek zamanın var, hem tiyatro için artık çok geç. Bunun tamamen benim ihmali olduğunu düşünemiyorsun. Belki de bana bir şey olduğu düşüncesiyle biraz endişelisin ve o anda-şöföre talimat verirken seni duyabiliyorum- otelime geliyor ve odamı göstermelerini istiyorsun. Ve ne buluyorsun? Saat sekizde hala yataktayım (bu mektubun bir kopyasını çıkartıyorum), ne yorgunum ne de dinlenmiş. Yataktan kalkamayacağımı iddia ediyorum. Her şey hakkında şikayetçiyim ve en kötü şikayetleri sıralıyorum. Elini okşayarak, karanlık odada kaybolan gözlerini arayarak bu büyük hata için özür dilemeye çalışıyorum. Yine de tüm davranışım aynı şeyi her zaman tekrarlayabileceğimi ortaya koyuyorum. Kendimi kelimelerle ifade edemeyecek durumda olsam da, durumunun tam olarak farkındayım ve senin yerinde yatağın yanında duran ben olsam, şemsiyemi kaldırarak kızgınlık ve ümitsizlikle kafanda kırma konusunda tereddüt etmezdim.

Unutma sevgilim: tanımladığım olay gerçekte asla olamaz. Örneğin, Frankfurt'ta, eğer sergilerde sürekli bulunmam engellenirse, bütün günümü sergi salonunun girişinde çömelerek geçirirdim ve beraberce tiyatroya giderken de herhalde aynı biçimde davranırdım- yani, kayıtsız olmak yerine çok dikkatli olurdum. Ama soruma basit bir yanıttan fazlasını istiyorum. Her bakış açısından bağımsız bir yanıt, hatta gerçekten bile bağımsız; bu nedenle de sorumu basit kelimelerle soru-

yorum. Bu nedenle, sevgili öğrenci, aşkının yoğunluğu ve mutsuzluğuyla bazen tamamen gerçek dışılıkta kaybolmak isteyen öğretmenini yanıtla.

Son mektubunda, daha önce de yazdığın bir cümle vardı ve benim de: ‘Birbirimize koşulsuz olarak bağlıyız.’ Bu, sevgilim, şimdi binlerce kez doğru; Örneğin, şimdi yeni yılın ilk saatlerinde, senin sol, benim de sağ el bileğimle birbirimize ayrılamaz bir biçimde bağlanmış olmamız arzumdan daha büyük ve çılgınca bir arzu olamaz. Bunun aklıma nasıl geldiğini bilemiyorum; çağdaş açıklamalarıyla önümde duran Fransız İhtilali adlı kitap var ve belki be birbirine bu kadar bağlı olan bir çift,- bir yerde duymuş veya okumuş değilim- bir zamanlar beraberce dar ağacına gönderilmişlerdir. Ama, zavallı romanıma yönelik olan bu kafamdaki yarış da ne? Yeni günün on üçü. Ama güzel 13, sevgilim, seni bana yaklaştırmaktan alıkoyamayacaktır. Şu anda neredesin? Seni kimin yanından uzaklaştırıyorum?

Franz

1 Aralık (Ocak) 1912 (1913)

Sevgilim, yeni yıl öğleden sonrası için birkaç söz. O andaki en büyük endişemin ne olduğunu biliyor musun? Bugün, Çarşamba günü mektubun gelene dek, dün, Salı günü, için planlanmış olan uzun ve muhteşem mektubunu almadım. Şimdi şöyle yazıyorsun: ‘Yine de Pazar günü sabahı bir mektup daha alacağın kesin.’ Ve Pazar derken açıkça bugünü kastediyordun. Yeni yılın ilk günü. Peki, ama o ikinci mektubu almadım, büromda da yoktu. Bu nedenle de yarın bürodayken eve ulaşacaktır. Hemen büroma getirmeleri için talimat bırakacağım, ama unutacaklar ını, zamanında getirecekler mi, büroya başka bir mektup daha gelecek mi? İşte sevgilim, bunlar benim endişelerim. Allah mektubu kahretsin! Allah mesafeyi kahretsin!

Ama bugünkü mektubunda bana ne kadar iyi davranıyorsun! Beni affetmen ne kadar iyi ve endişelerimi ne iyi anlamışsın! Ama bunun

için, sana bu akşam uygun bir biçimde teşekkür edeceğim. Sevgilim, elveda, büyük, ağır aptal öğleden sonra kafası beni sardı ve sol gözü-mün üzerinde de hafif bir seğirme var. Bu durumda giderek insanlarla buluşmalıyım. Ama neden olmasın? Hala onlara yeterim, çünkü ol-dukça iyi olduğumda bile hala onlara ait değilim.

Franz

2-3 Ocak 1913

Zavallı, canı yanan sevgilim. Çok kötü olmayan ve çok kısa bir iş süresi sonrası, tekrar koltuğuma yaslanarak uzunca süre oturdum. Şimdi çok geç oldu.

Bilmiyorum, telgrafın burada önümde olmasına rağmen, belki mektuplarının gelmeyişi çok ciddiye alabilirim. Bu nedenle Ber- lin'e aceleyle gidip konuyu ağızdan ve aceleyle aktarabilirim. Ama, eminim ki mektuplar bu öğleden sonra ulaşırlar. Üzerinde şüphesiz doğru adresler olan, dahası gönderenin ismi ve adresi de bulunan bu mektuplar, başka posta çantalarına konmuş olmalarına rağmen aynı günde nasıl kaybolurlar? Bu beni aşıyor. Eğer bu olmuşsa, insan hiçbir şeyden emin olamıyor ve bu da dahil olmak üzere mektuplar yeniden kaybolmaya başlıyorlar ve yalnızca telgraf hedefine ulaşıyor. Ve tek çıkış yolumuz var: kalemleri atarak aceleyle birbirimize doğru koş- mak.

Ellerim havada sana yalvarıyorum, sevgilim ne olursa olsun ro- manımı kıskanma. Eğer romanımdaki insanlar kıskançlık rüzgarını du- yumsarlarsa, benden kaçarlara; onları yalnızca kollarının uçlarından tutabiliyorum. Ve düşün eğer benden kaçarlarsa ben de peşlerinden evleri olan yeraltı dünyasına kadar bile koşmak zorunda kalırım. Ro- man benim, öyküler benim- sana soruyorum, kıskançlık için en ufak bir neden nerede var? Her halükarda, başka her şey iyi giderken, tüm karakterlerim yalnızca sana hizmet etmek için kol kola sana doğru ko- şarlar. Senin önünde bile kendimi kesinlikle romandan ayırmam. Eğer

üzerinde durduğun kayığa tutunabilirsem Felice, bunun bana bir yararı yok, çünkü ben yaşama yalnızca yazarak tutunabilirim.⁹⁹ Kendimi pek içeri çekememem yeterince hüznü. Ama sevgili Felice unutma, eğer yazmam kaybolursa, sen ve her şey de kaybolursunuz.

Kitabım, [*Meditation*], için endişelenme; geçen günkü tüm konuşmam hüznü bir akşam ruh haliydi.¹⁰⁰ O zaman, kitabımı senin için kabul edilebilir kılmanın en iyi yolunun sana bazı aptalca kınamalar yöneltmek olduğunu düşünüyordum. Sakin bir biçimde biraz okuyabildin mi? Hem sana neden hep yabancı kalsın! Ondan uzaklaşsan da, benim yetenekli bir elçim olarak seni kendisine doğru çekecektir.

Franz

3-4 Ocak 1913

Henüz yazmayı kesmemem gerektiğini biliyorum sevgilim, çok çabuk bıraktığımı biliyorum. Saat biri ancak geçti, ama hevesimden çok ilgisizliğim var. Hevesim çok da olsa, bu isteksizlikten çok zayıflık da olsa, ben pes ettim. Lütfen sevgilim, bunu okuyunca, doğruyu yaptığımı ispatlamak için bana başını sallama, o zaman bu yapılacak doğru bir şey olur.

Endişelerimizi karşılıklı olarak değiş tokuş ettiğimize inanıyorum. Bugün endişeli olan benim. Sonunda mektuplarımı alıp almadığını bilmek istiyorum. Bugün, eğer seni bana getirmezse bir sonraki dakikaya dayanamayacağımı düşündüğüm anlar oldu. Dün akşam geç vakitte, son mektubu yazıp, zarfı kapattıktan sonra, yatakta, sana gelmeyen tüm mektuplarımın, bürondaki ufak hanımlardan birisinin, merak nedeniyle onları saklamasına ve sana akşamdan önce vermemesine bağlı olabileceğini düşündüm. Acaba doğru mu düşündüm?

Bir şişe şampanya için bahse girmiş olman beni şaşırttı. Ben de yıllar önce, anımsayabildiğim kadarıyla on yıl önce, evliliğimle ilgili olarak bir arkadaşımınla benzer bir bahse girmiştim. Hatta ona yazılı bir

belge vermiştim ve hala onda duruyor. Eğer yakın zamanda arkadaşının bana bunu anımsatma fırsatı olmasaydı,- yıllarca hiç bahsetmedikten sonra- aklımdan çıkmıştı. Bu da bir şampanya olayıydı, ama eğer yanılmıyorsam en kaliteli on adet şampanyaydı. On yıl önce her halde iyi bir bekar akşamı dzenleyeceğimi ve zamanla şampanya seveceğimi dşnmşm, ama bu hiç olmadı. Senin de tahmin edebileceğin gibi, bahis, bir çok geceler içmeden tavernalarda oturduğum eski avare günlerimde ortaya atılmıştı. İsimleriyle değerlendirilince, çok güzel yerlerdi: Trocadero, Eldorada, vs. Ve şimdi? şimdi akşamları bir Amerikan şehrinin sokaklarındayım ve sanki fııya dkyormuşçasına garip bir içeceği iime döküyorum.¹⁰¹

Hala eski düşümü anlatmamı istiyor musun? Her gece seni görmeme rağmen, neden özellikle eski bir düşü? Düşün, dn seninle olan nişanımı kutluyordum. Çok fazla olanaksız görünüyordu ve daha fazlasını anımsamıyorum. Herkes yarı karanlık bir odada ahşap bir masanın etrafında toplanmıştı. Siyah yüzeyinde herhangi bir örtü yoktu. Masanın bir ucunda yabancılarla oturuyordum. Sen benden uzakta ve daha yüksekte, aprazımda ayakta duruyordun. Sana olan özlemim nedeniyle başımı masaya yaslamıştım ve sana bakıyordum. Bana yönelmiş olan gözlerin karanlıktaydı, ama her gözünün ortasında ateş ve ışık gibi parlayan birer nokta vardı. Sonra düşüm dağınıklaştı. Misa-firlerin arkasındaki hizmetçi kızın, ufak kahverengi kapta etrafta dolaştıracağı yarı sıvı yiyecekten nasıl tattığını ve sonra da kaşığı yerine koyduğunu gördüm. Bu beni çok kızdırdı ve kızı otelin- şimdi her şeyin bir telde olduğu ve kızın da orada çalıştığı ortaya çıktı- yoğun iş brolarına doğru götürdüm. Orada, yöneticilere, kızı şikayet ettim, ama pek başarılı olamadım. Sonra düşü çeşitli yolculuklara ve koşuşturmalara dönüştü. Bunun hakkında ne düşünüyorsun? Aslında, seki düşü belleğimde bundan daha canlı. Ama onu sana bugün anlatmayacağım.

Pazar gününü mahvetme riskini göze alarak, en son çekilmiş olan fotoğrafımı yolluyorum ve üç kopya olarak, çünkü miktar artınca, korkunluğunun azalacağını düşünüyorum. Ne yapacağımı bilmiyorum, flaşlar her zaman bende deli bakışlar yaratıyor- yüz yamulmuş, gözler çapraz ve aptalca bakıyor. Endişe etme sevgilim, ben gerçekte öyle görünmüyorum, bu fotoğraf yanında taşıman için uygun değil. Kısa

zamanda daha iyi bir tane yollayacağım. Aslında bu fotoğraftan iki kez daha güzelim. Eğer bu senin için yeterli değilse sevgilim, o zaman durum çok ciddi demektir. O zaman ne yapabilirim? Yine de oldukça bana benzeyen bir fotoğraf sende var. Kitaptaki, [*Meditation*], görünüşüm gerçek görünüşüm. En azından kısa zaman önce böyleydim. Bunu sevsen de sevmesen de ben sana aidim.

Franz

5-6 Ocak 1913

[4-5 Ocak 1913 gecesi olabilir]

Yine bir kez daha çok kötü çalıştım, sevgilim! Çalışmamı belli bir zamanda sürdürememem çok kötü. Sanki canlıymış gibi insanın parmaklarının arasında kıvranıyor!

Düşün, insan artık acele mektuplara bile güvenemiyor; acele mektubun dün akşamdan önce bürona ulaşmadı ve bunun sonucu olarak da bu sabahdan önce elime alamadım. Bu, insanın yukarı çıkarken adımlarını hızlandıran ve yukarı çıkınca insanı pencereye yanaştıran türden bir mektup (saat 8.15 ve hava hala karanlık). Bu tür mektubu beraberce toplanıp sorular sormak için bir fırsat bilen herkese, en şüpheli konularla ilgili olarak bile, insan tüm endişelerden uzaklaşarak olumlu bir biçimde başını sallıyor.

Sonra, ikinci mektup ulaştı. Şimdiye dek odanın yalnızlığında olduğundan farklı bir biçimde, biz Frankfurt'ta beraberdik ve birbirimize sarılıyorduk. Ama sevgilim, sorunun tatsız yönünü hafifçe geçiştirdin. Eğer bunu bir oyun olarak kabulleniyorsak, sonuna dek oynamalıyız. En iyi ve en kötü yanlarımı tanımalısın. Senin hep sevgili ve iyi olman benim için daha kolay.

Doğruyu söylemek gerekirse, şu anda çekilmez bir haldeyim ve iyi olan tek şey kendim için kızgın olmam. Çok kötü yazdım ve bunun sonucunda da beni bir uyuşukluk sardı. Yorgunum, uykusuz, hü-

zünlü ve neşeli değilim. Düşüncelerimle seni buraya getirebilecek gücüm yok. Halbuki sağımda boş bir koltuk var ve sanki senin için hazır bekliyor. Sanki bir şey beni engelliyor ve özgürleşemiyorum.

Ve örneğin bu, Frankfurt ilişkisinin nasıl olacağını gösteriyor. Doğru tahmin edeceğin gibi bana bir şey olmayacak, gerçekten de hiçbir şey olmayacak. Yatağımın yanında duran saate bağlı olarak yatağında yatacağım ve buluşma anımızın yaklaşmasını, gelmesini, geçmesini bekleyeceğim. Bir mazeretim olmayacak, söyleyecek bir şeyim olmayacak, yalnızca suçluluk duyacağım. Senin üzerinde bu durumda yaratacağım izlenim, bazı mektuplarımda yarattıklarımın aynısı olacak. Sorularının, 'Franz, seninle ne yapacağım' diye başladığı mektuplar.

İnatçılığım la sana eziyet mi çektiriyorum? Yine de inatçı bir insan, inatçılığı olmasa, bir Ağustos akşamı ona göklerden yollanan inanılmaz kismetinden nasıl emin olabilir?

Franz

5-6 Ocak 1913

Zavallı, zavallı sevgilim. Kederli bir biçimde yazmayı sürdürdüğüm bu romanımı okumak zorunda değilsin. Çok kötü, görünümünü nasıl değiştirebilirim; Yük bir kez yüklendi mi (şevkle yazmam! Mürekkep yazılarının uçuşması!), ben iyiyim. Kamçıyı şaklatmak hoşuma gidiyor ve güçlü oluyorum. Ama dün veya bugün olduğu gibi yük bir kez arabadan indi mi (öngörülemeyen, engellenemeyen veya gizlenemeyen bir biçimde) o zaman zavallı omuzların için ağır bir yük halini alıyor. O zaman içimden her şeyi bırakmak ve orada mezarımı kazmak geçiyor. Hem insanın kendi romanından daha iyi ölünebilecek, tüm umutsuzluğuna dayebilecek bir yer de olamaz. Şu anda sabahın sekizinde, sekizinci katta iki kişi balkonda karşılıklı olarak- dünden beri biraz bulanıklaştı- konuşuyorlar.¹⁰² Eğer onlara caddeden elveda desem ve onları tamamen terk etsem ne olur? Balkonlarında çökerler ve ceket bakışlarıyla parmaklıklar arasından birbirlerine bakarlar. Ama sev-

gilim ben yalnızca korkutuyorum, gerçekten böyle yapmayacağım. Eğer- eğer değil, bir kez bile doğru yoldan çıkarsam.

Bugün öğleden sonra gerçekten uyumaya çalıştım, ama gelecek Pazar günü gerçekleşecek olan kız kardeşimin düğün daveti nedeniyle yan tarafta 600-700 kişilik bir hazırlık olduğu için- bunu önceden düşünemedim- başaramadım. İşleri organize eden gelecekteki eniştem, çok çekici olmayan özellikleriyle ve rahatsız edici bir ses tonuyla, yan odada uyumaya çalışan bir kişiye boğazında bir testere çalışıyormuş duyumsaması sağlayabiliyordu. Tabii ki bu durumda insan iyi uyuyamıyor, sürekli dalıp uyanıyor. Ve uyuyabilmek için, güzel bir yürüyüşü feda etmişim. Ama sonunda yeterince uyudum ve bu benim kötü yam için bir mazeret olamaz.

Şimdi, ailenin hakkımda söyledikleri nelerdir sevgilim? Bu konu ile ilgili olarak, her kelime ve hareketi bilmek istiyorum. Beni bunlardan ne kadar uzak tutabilirsin? Söylenenleri duyunca, seni kendime çok yakın hissediyorum. Mutlu da, hüzünlü de olsalar, senden fiziksel anlamda uzak olan benim için çok yoğun biçimde arzulanır bir durum-dalar. Öyle ki bu neşede kaybolarak, okumadan, düşünmeden ve sende başkasını duyumsamadan yıllarca bu bilgilere yalnızca bakabili-rim. O zaman sana yakın olurum; ebeveynlerin sana hitap ederlerken, bana hitap ediyorlar ve ben senin kan dolaşımının bir parçasıyım. Belki de bundan daha fazla bir yakınlık olamaz, bundan sonraki adım gerçekten içine işlemek olacak.

‘Oldukça hoş görünümlü’ doktorla işimi tam bitirmedim, Felice. Ona biraz daha yöneleceğim; Frankfurt işinin ufak bir sonucu. Ve temel olarak, hatta kasti olmadan bana yöneltilen bir soru. Sevgilim, eğer yalnızca kıskanç olsaydım, yalnızca kıskanç, anlattıklarından sonra daha da kıskanç olurum. Eğer bu doktor önemliyse, ve kendini ondan korumak yalan söylemeyi gerektiriyorsa, o zaman! – Ama sevgilim, bundan hoşlansam bile, bu, kıskanç olan birisinin mantık yürütmesi, benim değil. Şöyle mantık yürütüyorum: doktorla aran çok iyi, onunla güzel bir akşam geçirdin ve o da bir ilişki kurmaya çalıştı- en azından kısa bir sabah buluşması aşamasına kadar- ve bu ne senin ne de annen tarafından hoş karşılanmamış olmalıydı. Bu ilişkiyi ret etmene bağlı

olarak, daha fazla bir ilişki olanaksız görünüyor ve bunun için, açıklamalarına göre, Felice, sorumlu olan benim ve bunu yapmaya hakkım var. Ve bu sorumluluğu nasıl taşıyabilirim? Gururla, tatmin olarak veya daha fazla sorumluluk almak için mi? Hayır, şikayet ediyorum, aslında inliyorum; doktorun gelerek seni ve aileni görmesini, Noel ari-fesindeki gibi hoş bir adam olduğunu göstermeyi sürdürmesini, neşeli olmasını ve neşeyle karşılanmasını isterdim. Ben kimim ki, yoluna çıkmaya cesaret ediyorum? Seni sonsuza dek seven ve ışığa çıkamayan bir gölge. Utanmalıyım!- Şimdi anafurun ters yönde dönme zamanı. Önceki sayfada onun açısından çok acil olarak istediğim her şeyde doktorun başarılı olduğunu eğer uzaktan duyarsam, kıskançlık beni yiyip bitirir. Ve ona söylediğin yalan, senin gerçek benliğinden değil, ama benim içimden gelir ve o zaman sesinin benim sesimin hafif bir çınlaması olduğunu düşünürüm. -Ama bu bakış açısı bir öncekiyle nasıl uyum sağlar? (Bu nedenle, yanıtlım, sana yönelmiş bir sorudan başka bir şey olmaz.) Yalnızca bir anafur. Ve bu anafordan kurtulabilir miyim? Buna inanamıyorum.

Hem, ister büyücü, ister dişi ister doktor nedeniyle olsun, ilaçtan kaynaklanan tüm tehlikeleri doğanın iyileştirdiğini biliyorum. Bu aptal kalem! Bir kez bile makul bir şey yazmak yerine ne aptallıklar yazıyor. 'Sevgilim' diyor, yine 'Sevgilim' diyor hepsi o kadar.

Senin hakkında düşünmem, yazmama göre daha makul. Dün akşam uzun süre uyuyamadım ve uyumadım ve iki saat boyunca uyuyor olmaktan çok uyanık bir vaziyette ve sürekli olarak seninle konuşarak yattım. Özel bir şey tartışılmadı ya da açıklanmadı. Basit ve içten bir konuşmaydı. Yakınlık ve bağlılığın duyumsamasıydı.

Franz

6-7 Ocak 1913

Bugün, iki mektubuna yanıt olarak sana söyleyeceğim çok şey var. Eğer annen bunları görürse şöyle diyecektir: çok fazla söyleyece-

ği şeyler varken ve kaleminin, söylenecekler yığını arasında ancak belirsiz ve rasgele bir yolu izleyeceğini bilirken insan nasıl yazabilir?

Demek fotoğrafımı küçük kalbinin içersine koydun (kalbine değil, küstah adam), yani ufak yeğenin için rahatsız bir komşu olması amacıyla madalyonunun içersine. Eğer doğru okuduysam, bunu gece gündüz takmaya niyetin var. Bu kötü fotoğrafı atmak istemedin mi? Durumumu korkunç bulmadın mı? Ona verdiği değere layık mı? Soğuktan donan odamda yalnız başıma otururken, fotoğrafımın madalyonunun içersinde olduğunu düşünmek (son zamanlardaki soğuk algınlığım nedeni olan bu yer için utanmalıyım!) Ama bekle kötü fotoğraf, ben gelip, seni kendi elimle madalyondan çıkarttığım zaman kutsal bir an olacak. Yalnızca, Felice'nin senin üzerinde boşa harcadığı bakışlar nedeniyle seni atmayacağım.

Duracağım. Geç oldu ve bitiremeyeceğim. Her halükarda, eğer ellerim senin için yaratılmışlarsa ve seni tutmak istiyorlarsa, nasıl iş yapabilirler?

Franz

7 Ocak 1913

Sevgili Felice, bu akşam yataktan çıkıp çıkamayacağımı bilmediğim için, sana bugün öğleden sonra yazıyorum. Belki de bütün gece boyunca uyumalıyım. Soğuk algınlığım olduğu belli ve dahası sürekli olarak içim ürperiyor. Buna inanmadım ama yine de hastayım. Eğer soğuk algınlığı değilse, bunun benzeri şeytani bir şey olmalı. Sıcak limonata içeceğim, etrafıma sıcak havlu saracağım, dünyadan elimi eteğimi çekeceğim ve Felice'yi düşleyeceğim. İçimdeki tüm ürpertiler ve hayaletler dışarı atılacaklar ve ısınan odam, senin için sağlıklı düşünecek bir yer olacak sevgili çocuğum.

Posta ile ilgili olarak aleyhte başka tek bir kelime daha söylememeli miyim? Dinle, Pazar akşamı mektubunu Pazartesi sabahı aldım.

Öte yandan Pazar sabahı mektubunu da Salı sabahı aldım. (Mektuplar büroya zamanında ulaşıyor, evimiz ise çok uzak.) Postanın bana fazla gördüğü senin resimlerin olmalı. Sevgilim ne güzel bir resim! Belki her ayrıntıda değil ama ifade, gülümseme ve verdiği pozda! Kafamı lüzumsuz bir şey kemiriyordu, ama resmine bakınca şu anda durdu. Şimdi az çok seni ilk gördüğüm zamanki gibisin. Ellerin bu pozisyonunu artık anımsamıyorum, ama sanırım zihnime geri geliyor. Dostça ifaden, bütün ayrıntılarıyla dünyaya bir şey ifade ediyor (benim gözlerim gibi), ama ben bunu kendi üzerime alınarak mutlu oluyorum.

Sevgilim lütfen, soğuk algınlığımı önemseme. Sana her ayrıntıdan bahsetmekten hoşlandığım için bunu açıkladım. Bu, insanlar yüz yüze yakın olduklarında her zaman çok doğal olurlar, ama düşlerde bazen. Her neyse, çocukluğumdan beri, ufak, çabuk geçen bir hastalığa hep gıpta etmişimdir, ama pek başıma gelmedi. Zamanın acımasız bölümlerini kırılıyor ve bu yorgun, yalnız başına sürüklenen yaratığa ufak bir yeniden doğuş armağanı ediliyor ki şimdi bunun için can atmaya başlıyorum. Ve bu, senin şikayet edilemeyecek kadar değerli olduğunu en baştan beri fark eden birisi tarafından yalnızca, sana daha sevgi dolu mektuplar yazılması için olabilir Felice.

Franz

[Kenarda] sabah saat 7.45. tedavi bitti, büroya.

8-9 Ocak 1912 (1913)

Bugün çeşitli nedenlerle, yazmak yerine, bir saatimi ailesiyle beraber geçirdikten, her şeyle ilgilenen zeki bir adam olan babasını- büyük bir perdecî dükkânı var- dinledikten sonra Dr. Weltsch ile beraber yürüyüşe çıktım. Daha önce babası bu büyük perde işini yürüten dedesi zamanındaki Prag kenar mahalleleri ile ilgili güzel öyküler anlattı.

Yabancılarla birlikte olma gereği duydum, ama yine de arkadaşlıkları beni rahat ettirmedi. Bu zor durumda, benimle konuşan kişiye sürekli olarak bakamam. Eğer izin veririm gözlerim yabancıнын yüzünden uzaklaşır. Eğer direnirsem de artık düzgün bir bakış olmaktan çıkar, yalnızca boş bir bakış halini alır. Ama tüm akşamı gerçekten de be-timlemek mi istiyorum? Hayır, olanların yoğun karmaşası arasından söylenebilecek, biraz sersemlemiş olan bir zihnin yalnızca yapay ve önemsiz olanları üreteceğidir. Aslında, sanki son birkaç gündür sana çok az şey anlattım ve en önemli şeylerle ilgili olarak bile çok az yanıt verdim. Öyle ki, bazen ilgini kaybettiğim duygusuna kapılıyorum. Bu ol-mamalı Felice. Belli soruları yanıtlayamamamı yanlış değerlendirme, bu-nu bana karşı kullanma. Beni üzerinde taşıyan dalgalar çok karanlık, ça-murlu ve ağır bir sudan oluşuyor. Yavaşça ilerliyorum ve bazen saplanıyo-rum, ama yine öne doğru ilerliyorum ve her şey oldukça iyi gidiyor. İlk üç ayımız boyunca bunu kesinlikle fark etmiş olmalısın.

Gülebilirim de Felice, bundan şüphelen olmasın; hatta çok iyi gül-düğüm bilinir. Bu açıdan eskiden daha da çılgındım. Hatta bir keresin-de başkanla ciddi bir toplantıdayken- iki yıl önceydi, ama öykü büroda benden uzun yaşayacak- gülmeye başladım ve nasıl gülmek! Sana adamın önemini anlatabilmek maharet ister. Ama inan bana önemli bir adamdı. Basit bir işçi bu adamın yerde değil de bulutlarda yaşadığını düşünebilir. Bizimde kralla konuşma olanağımız çok az olduğu için, ortalama bir memur için bu adamla kurulan bir ilişki- bütün büyük ör-gütlerde olan durum- kralla konuşmayla eş değerd. Herkes gibi açıkça incelenemediğinde, pozisyonuyla yaptıkları uyuşmadığı için bu dam komik bir duruma düşüyordu ama çok bilinen bir şey için gülme krizi-ne kapılmak ve dahası kendinden daha üst rütbeli birisinin önünde böyle yapmak için insan deli olmalıydı. O zamanlar iki meslektaşım ve ben, yeni terfi etmiştik ve siyah, resmi elbiselerimizle başkana te-şekkür etmeye gelmiştik.- burada özel bir nedenle başkana¹⁰³ müteşek-kir olduğumu eklemeliyim. Aramızdan en onurlu olanı (ben en gençle-riydim) bir teşekkür konuşması yaptı- kısa, makul, şık ve karakterine uygun. Başkan, durumun ciddiyetine uygun olan her zamanki edasıyla dinledi. Bu, biraz kralımızın halk karşısındaki duruşlarından esinti-ler taşıyordu- insan eğer belli bir ruh halindeyse aldığı poz çok komik geliyordu. Ayakları hafifçe üst üste atılmış, sağ eli sıkılmış ve masa-

nın bir köşesinde duruyor, başı o kadar eğilmiş ki uzun beyaz sakalı göğsünde kavis yapmış ve bütün bunların üzerine, çok büyük olmayan ama yine de çıkık olan midesi yavaşça dalgalanıyordu. O zaman kendimi kontrol edemez bir durumda olmalıyım, çünkü bu duruşu çok iyi biliyordum ve kıkırdama nöbetine uğramam benim için çok anlamsızdı (ara sıra da olsa). Yine de bir boğaz sorunu olarak kabul edilebilirdi, özellikle de başkan dikkat etmediği için. Meslektaşımın berrak sesi, ileriye doğru sabit bakan bakışları- etkilenmeden, durumumun farkında olduğu şüphesizdi- hala beni kontrol altında tutuyordu. Ama meslektaşımın konuşması bitince başkan başını kaldırdı ve bir an için dehşete kapıldım ve gülmeyi kestim, çünkü artık ifademi görebiliyordu ve ağzımdan şanssız bir biçimde kaçan sesin kesinlikle bir öksürük olmadığından emindi. Ama her zamanki kral edasıyla kendisinden emin bir biçimde gereksiz ve anlamsız konuşmasına başlayınca; meslektaşlarım yan bakışlarla beni uyarmaya çalıştıklarında (gücümün yettiğince kendimi kontrol etmeye çalışıyordum) ve böyle yaparak önceki gülmemin neşesi aklıma gelince, artık kendimi tutamadım ve bütün ümidim ortadan yok olabilmekti. Önce, başkanın bazen sarf ettiği nazik şakalara güldüm. Ama bu ufak şakalarda insanın özellikleri saygılı bir biçimde çarpıtıldığı için, yüksek sesle gülüyordum ve bunun meslektaşlarımda neden olduğu paniği görünce, kendimden daha çok onlar için üzüldüm. Ama yine de yapabileceğim bir şey yoktu. Yüzümü çevirmeye veya gizlemeye bile çalışmıyordum, ama çaresiz bir biçimde doğrudan başkana bakıyordum belki de içgüdüsel bir varsayımla her şeyin iyileşmek yerine kötüleşeceğini düşünerek başımı çeviremiyordum. Böylece en iyisi bir değişimden kaçınmak olacaktı. Ama şimdi başımı alıp gittiğim için, tabii ki yalnızca o anki şakalara gülmüyor, ama geçmiş ve gelecektekilere de beraberce gülüyordum. Böylece, kimse neye güldüğümü anlayamıyordu. Genel bir sıkıntı oluşmuştu; yalnızca başkan, dünya usullerine alışık olan büyük adamlara yakışır biçimde biraz ilgilenmiyor gibiydi ve ona göre şahsına karşı bir saygısızlık asla olamazdı. Eğer o anda sessizce ayrılabilseydik (başkanın konuşmasını biraz kısalttığı belliydi), hala her şey oldukça yolunda gidebilirdi. Davranışım hala saygısızca olarak kabul edilecekti, ama bundan bahsedilmeyecekti. Bazen açıkça sıkıntılı olan durumlarda görüldüğü gibi, tüm olay, dördümüz arasında oluşan sessizlikle halledilecekti. Ama ne yazık ki şu ana kadar bahsetmediğim meslektaşım

(kırk yaşlarında, çok fazla bira içen yuvarlak çocuksu, sakallı bir yüzü olan adam) tamamen beklenmedik ufak bir konuşma yapmaya başladı. Bun o anda bunu hiç anlayamadım; güldüğüm için itidalini yitirmişti, bastırıldığı kahkahası nedeniyle yanakları şişmiş olarak duruyordu- ve ciddi bir konuşmaya başlamıştı. Aslında, bu, karakterine çok uygundu. Boş kafalı ve sabırsızdı, genel olarak kabul gören ifadeleri heyecanla ve uzunca savunabilecek yetenekteydi. Bu tür heyecanlı bir konuşmanın sıkıntısı dayanılmazdı. Başkanın bütün masumiyetiyle söylediği bir şeye bu meslektaşım itiraz etti. Ayrıca benim sürekli gülüşümden etkilenecek, nerede olduğunu unuttu; kısaca, kendine has bakış açılarını ortaya koymanın ve başkanı (başkalarının bakış açısıyla hiç ilgilenmeyen bir kişi) ikna etmenin zamanının geldiğine karar verdi. Böylece, ellerini savurarak çocukça (genel olarak bile, ama burada özellikle) bir fikir öne sürdü, bu benim için çok fazlaydı: dünya, şu ana kadar gördüğüm dünyanın dış görünümü, tamamen ortadan kaybolmuştu ve belki sıralarında oturan okul çocuklarının yapabileceği biçimde yüksek sesle arkası kesilmeyen kahkahalara boğuldum. Bir sessizlik oldu artık ben ve belli olan gülmem ilgi odağıydık. Tabii ki gülerken dizlerim korkudan titriyordu ve meslektaşlarım da yürekten bana katılıyorlardı, ama benim uzun süreli gülüşümün yarattığı korkuya uyum sağlayamıyorlardı ve bu nedenle de pek fark edilmiyorlardı. Göğsüme sol elimle vurarak, kısmen, hatamın farkında olduğumdan (Kefaret gününü anımsayarak) ve kısmen, bastırılmış olan kahkahamı yok edebilmek için, davranışım için çeşitli mazeretler ileri sürdüm. Eğer yeniden ortaya çıkan kahkahalarım bu mazeretleri anlaşılmaz bir hale sokmasaydı, hepsi de anlamlı mazeretlerdi. Artık başkanın bile düzeni bozulmuştu; işleri düzene sokmak için dünyaya gelmiş olan insanların içgüdüleriyle, ulumalarımın makul bir açıklama getirebilecek bir cümle buldu- sanırım çok önceleri yaptığı bir şakaya atıfta bulunmuştu. Sonra bizi aceleyle gönderdi. Bozguna uğramadan, kahkahalarla gülererek, yine de mutsuz bir biçimde, hole çıkan ilk ben oldum-. Hemen başkana bir mektup yazdım; iyi tanıdığım başkanın çocuklarının birinin de yardımıyla ve geçen zamana bağlı olarak tüm olay oldukça yatıştı. Tam olarak affedilmediğimi söylememe gerek yok, bunu hiçbir zaman elde edemeyeceğim. Ama bu çok önemli değil. Gülebildiğimi sana kanıtlayabilmek için yine böyle davranabilirim.

Franz

Sevgilim, bugün birkaç kelime yazacağım, vakit geç oldu, yorul-
dum, bu öğleden sonra dengem bozuldu ve bir kaç gün bu sürecek.
Yazmayı bir hafta veya daha fazla bir süre için bırakmalıyım- denge-
sizliğimden etkilenmesini istemiyorum (iç dengesizliklerden yeterince
acı çekti)- Tek karşılığı daha fazla uyumam olacak; bu yetmeyecek, a-
ma bugün yazacağım bir şeyin bir anlamı olmayacak, çünkü kesinlikle
yatağa aidim. Ama bunun dışında da kesinlikle sana aidim. Böylece
ikiniz arasında bocalıyorum.

Zavallı sevgilim satış mektupları yazıyor! Bir alıcı olmamama
rağmen ben de bir tane alacak mıyım? Hem temel olarak parlograflar-
dan da korkuyorum. Sessiz ve ciddi talepleri olan bu makine kişinin
kapasitesi üzerinde, bir insanla karşılaştırılınca, daha büyük ve zalim
zorlamalar uyguluyor diye düşünüyorum. Yaşayan bir daktilografin
kontrolü, ona bağırılması, azarlanması, sorguya çekilmesi izlenmesi
ne kadar kolay ve önemsiz! Yazıyı parlografa yazdıran kişinin seviye-
si düşer ve beyni vınlayan bir makineye hizmet eden bir fabrika işçisi
olur. Zavallı ve doğal olarak yavaş işleyen bir beyinden düşünce silsi-
lesinin dışarıya çıkmasının ne kadar zor olduğunu düşün! Bu itirazları
satış mektubunda yanıtlamak zorunda olmadığın için şanslısın sevgi-
lim, çünkü çürütülemezler. Makinenin kolayca kullanılabilir olması,
dikte etmek istemediğinde, kişinin onu kaldırabilmesi, vs. bunlar savı-
ma karşı bir savunma olamaz, çünkü bu itirazları yapan adamın doğası
nedeniyle işe yaramazlar. Broşürünüzün büyük bir gururla kaleme
alındığını fark ettim. Avusturya fabrikalarının benzer dokümanlarında
bulunan yalvarma ifadeleri yok, aşırı bir övgü de yok. Çok az tanıdığ-
ım ama hep özel bir biçimde sevdiğim Strindberg'i bana anımsattığını-
nı- tabii ki, kaleme alınışı, konusu veya stili nedeniyle değil- söyledigimde
şaka yapmıyordum. The Dance of Death ve The Gothic Room
adlı kitapların etkisi altındayken, ilk mektuplarımın sana ulaşması çok
garip. Zaman geçmeden, sana, kısa bir süre önce Neue Rundschau'da
yayınlanan 'Memories of Strinberg'¹⁰⁴ hakkında bir şeyler anlatmalı-
yım. Bunun etkisiyle bir Pazar sabahı odamda deli gibi koşuşturdum.

Yarın veya öbürsü gün takvim ve Flaubert'i alacaksın. Takvim elime yeni geçti ve düşlediğim kadar güzel değil. Eğer bugün bir sayfasını yırtar, katlar ve sana yollarsam, bu gurur duyulacak bir şey olmayacak. Ama takvim burada olduğuna, bunu atmak istemediğime, senin için anlamı olan bir şeyi hiç kimseye göstermeyeceğime göre, yine de sana göndereceğim. Bir köşeye asarsın. Çirkinliğini, sana kendi ellerimle vermeyi arzuladığım Flaubert dengeleyecektir (gerek-siz bir iddia.)

İşte böyle. Artık yatağa girmeliyim. Senin için olan kelimelerim yola çıktılar, düşüncelerin beni sana doğru çekiyor ve mutluyum.

Bana yazmak için kendini yorma sevgilim. Tek bir satırın bile bana zevk veriyor, beş satır daha fazlasını vermeyecektir.

Franz

10-11 Ocak 1913

Sevgilim, her şeyin üzerinde, yeteri kadar yazmadığın için kendini kınamak yok! Bu kadar az zamanın varken bana çok fazla yazdın, çok fazla!

Son zamanlarda yaptığın gibi her gün tatlı bir biçimde yazmayı sürdürürsen, yazmanla ilgili başka taleplerim olmaz ve diğer arzularım şu anda veya sonsuza dek erişilmez olduklarına göre, her şey, olması gerektiği kadar olmasa da yolunda.

Ailemle konuştuktan sonra, ilk önce kendi yazımı yazmak yerine masama oturarak hemen sana yazmam (her zaman yaptığım gibi) ve kendimi daha yüksek bir düzeyde- mutlu ya da mutsuz olarak- bulmam beni endişelendiriyor. Bu uzun sürmemeli. Pazar günü sanırım tekrar yazmaya başlarım. Sevgilim, kafamda bir çok öykü yürüyüş trampetlerini çalıyorlar.

Yine de bazen üzüntüyle kıvrınmak için birçok neden var. En azından Max'ın ve kız kardeşimin nişanlarına şahit olmak yeterli. Bugün yatağımda, uzun bir konuşmayla sana bu iki nişan hakkındaki şikayetlerimi belirttim ve şüphesiz iyi düzenlenmiş bir konuşmaydı. Şimdi söylenmesi gereken her şeyi anımsayamıyorum, bu nedenle de bunu bıraksam iyi olur. Yatakta seninle yaptığım konuşma hakkında bir fikrin yok! Sırtüstü yatarak, ayaklarımı karyola demirlerine dayayarak devam ettim, en gözde dinleyicim için sessizce konuştum! Yatakta büyük bir hatip olurum, sen de büyük bir yazar oluyorsun. Bunu nasıl başarıyorsun? Yatakta nasıl yazabildiğini bana hala açıklamadın.

Bu iki nişan da beni tatmin etmedi. Yine de Max'ı nişanlanması için cesaretlendirdim hatta ikna olmasında yardım ettim. Kız kardeşimin de nişanlanmasına karşı çıkmadım. Yine de evli kız kardeşimin [Elli] evliliği gösteriyor ki insan karakteri üzerinde kötü bir kahin ve değerlendirmeciyim. Aynı ümitsizliği onun nişanında da duyumsamıştım. Yine de garip, sürekli tatmin olmayan, somurtkan ve yerinde duramayan kız kardeşim, evlendiği ve iki çocuğuyla mutlu olduğu için, şimdi, kendisini gerçekten geliştirdi.¹⁰⁵ Ama böyle de olsa insanlarla ilgili olan bilgime güvenmeliyim. Gerçeklerin beni yanılttığını inanmıyorum; insanlarla ilgili olarak bildiklerim yalnızca derinde yer alan inatçı bir aptallık da olsa, daha derin bir gerçek olmalı. Hem- tüm, olası endişelerim ancak gelecekte gerçekleşebilecekken, sanki doğrudan bir felaket başıma gelmiş gibi bu nişanlardan neden garip bir biçimde anında acı çekiyorum? Endişe ettiklerim mutlular. (Bu beklenmedik durum beni yaralamış olabilir mi?) Son olarak, ben de bu nişan ve evlenme konuları içersinde zor da olsa ne zaman bulunacağım? (Dün akşam en ufak bir kötülük bile düşünmeden, konudan uzak kalmamla hiç ilgisi olmadan, yalnızca anlamsız bir şaka olarak, eniştem, 'İyi akşamlar Franz. Nasılsın? Evden ne haber var?' dedi. Konuşma tarzı manalıydı.)

Aslında, yine de, işin içindeyim; İki garip ailenin üzerimde baskı kurduklarını duyumsuyorum. Eniştemin ailesi bile benim aileme baskı yapıyor-

Hayır, bugün daha fazla yazmayacağım şu anda pek inandırıcı gelmeyebilir. Belki de genelde neden bahsettiğim hakkında bir fikrin

var. Ama ne yazık ki bunu uzaktan ayrıntılarıyla anlayamazsın ve bu da çok önemli.

Sen bu mektubu okurken ben de sinagoga doğru gidiyor olacağım- eski frakımı giymiş, çatlak rugan ayakkabılar ayağымda, bana çok ufak gelen melon şapka başымda, ve olağandışı soluk [*Olağandışı soluk cümlesi çizilmiş. Satır arasında: Bu fettanca, Ağustos ayında da olduğu gibi hep aynı görünüyorum*] bir yüzle (çünkü bugünlerde çok uzun süre uyuyamıyorum) refakatçi olarak, güzel, tatlı, şık ve her şeyin üzerinde anlayışlı ve mütevazı kuzenimin yanında oturacağım- ve orada beni her zaman sıkın aşırı bir ciddiyetle nikah töreni olacak. Çünkü Yahudiler genelde, ve burada her halükarda, dini törenlerini evlenme ve cenazelerle kısıtlıyorlar. Bu iki olay birbirine benzeşiyor ve insan sindirilmiş bir inancın kınayan bakışlarını görebiliyor.

İyi akşamlar sevgilim. En azından bir Pazar günün benimkinden daha sakin geçeceği için çok memnunuz. Bu mektubu verirken, annenin sana ne söyleyeceğini merak ediyorum.

Franz

Mektubunu defalarca okudum ve bazı şeyleri merak ettiğim için, sana şunları sormak istiyorum:

1. Madalyonu henüz çıkartmadım' ne anlama geliyor?
2. Beraber gittiğin arkadaşların kimler? Nedenini Tanrı bilir ama, isimler bana her şeyi açıklıyorlar.
3. Karışık yıkanma nasıl oluyor? Yazık, burada bir düşüncemi bastırmalıyım (bu yalnızca yıkanırkenki görünümümle, inceliğimle ilgili). [*Kenarda: Yine de söyleyeceğim: Soğuk terler dökererek uyanmanın mı?*] Yıkanırken öksüze benziyorum. Yıllar önce, bir keresinde, yaz tatilimizi Elbe'de geçirmiştik. Nehre girmek çok hoş oluyordu. Ama tesis çok küçüktü ve karışık olarak yıkanıyorduk. Ayrı kabinler olup olmadığını bile anımsamıyorum. Her neyse, oradaki insanlar çok neşeliydiler ve eğleniyorlardı. Ama ben değil. Zaman zaman hanımların arasına girmeye cesaret ediyordum, ama sıkça değil. Çoğu zaman kaybolmuş bir köpek gibi yalnız dolaşıyordum ve nehir boyunca, te-

peler üzerinde uzanan dar yolları seçiyordum ve sonunda boşalarak girebileceğim umuduyla banyo yapılan bölümü izliyordum. Boş havuzu birden dolduran geç gelenlere küfrediyordum. Çok sıcak olduğu ve herkes yıkanabildiği için nasıl da homurdanıyordum. Sonra bir fırtına koptu ve bütün yüzme ümitlerim suya düştü. Kural olarak yalnızca akşama doğru yüzerim, ama hava soğuyunca işin fazla zevki kalmamıştı. Bir güneş çarpması beni dikkatsiz yapınca, kalabalık tesisleri kullanabilirim. O zaman huzur içersinde yıkanabilirim, diğerleriyle oynayabilirim; kimse küçük çocuğa dikkat etmez, ama buna inanmam.

4. İlerde baban hakkında daha fazla şey duymak isterim.

Ama dinle, şimdi yine geç oldu. Düğün için hazırlık yapmadım, daha kötüsü bunu yapamam ve yapmayacağım.

Franz

Şimdi sevgilim daha iyisi olmasa da, nikaha gelenleri karşılama konuşması olarak en azından üç cümle bulabilmek için kafamı patlatıyorum. Sonunda buldum, çok kasvetliler. Ah eğer misafirler karşısında konuşmama izin verselerdi, bunları hazırlamazdım, hızlı bir tutarlılıkla akarları ve misafirlerin çoğunu salondan dışarıya çıkartmaya cesaret edebilirdim. Kötü bir biçimde değil, ama içten ve ikaz edici duygularımı ifade ederek. Ama ben kendimi dışarıya atmaya mahkumum. Orada masada oturan, ayağa kalkan üç okul çocuğu cümlesi mırıldanan ve kadeh kaldıran ben olmayacağım- bütün bunları acıklı bir çehresi olan diğer yönüm yapacak.

Ama aslında sana bunu anlatmak istemiyordum. Korku nedeniyle yazıyorum. Dinle! Son mektubumda seni üzecek, canını yakacak veya gücendirecek bir şey var mıydı? Düşüncesi bile nefesimi tıkıyor. Ama emin değilim, çünkü kendim için yazarken, bu gibi şeyler için ölçüyü kaçırdığımı duyumsuyorum. Belki de o bölümde seni gücendirebilecek bir şey yoktu, ama yazarken bile rahatsızdım ve şimdi bana zalim, soğuk, düşüncesiz ve kabaymış gibi geliyor. Her neyse sevgilim, huzurum için mektubu geri yolla- ama hayır geri yollama. Ah, şimdi ne istediğimi bile bilmiyorum. Nasıl bir durumdayım! Bu durumdan tekrar çıkabilmek için uzun süre tırmanmam gerekiyor. Keşke son mek-

tubumu yanıtlamış olsaydın, Pazar günkü aldığın mektubumu. Belki de belirli bir bölüm nedeniyle oluşan kızgınlıkla yatağından fırlamışsındır.. Eğer bana kızgınsan sevgilim, beni affet- içinde bulunduğum durumda sempatini kazanabilmek için ağlamak çok utanç verici değil, utanç verici olan durumum- eğer beni zaten affettiysen, bu mektubu gecikmiş bir özür olarak kabul et. Eğer benim y n mden bir suç bula-madıysan, o zaman bana g l, bundan daha fazla hoşuma gidebilecek bir şey yok.

Franz

Genç kız kardeşimden hoş bir söz: bildiğin gibi, beni çok sever; her söylediğimin, yaptığımın veya d ş nd ğ m n doğru olduğunu kabul eder. Ama  yle bir mizah duygusu vardır ki, bana ve tabii ki kendisine gülebilir (  nk  hep beni tutar). Bu nikahın beni  zd ğ  açıkça belliydi, bu nedenle de kız kardeşim, bana karşı olan yaklaşımına uygun olarak  z nt me bir neden bulmaya çalıştı. Aslında duygularımı çok az paylaşabiliyordu. Bu akşam Valli'nin (gelinin) eşyalarını toplarken, hizmetçimiz ağlamaya başladı ve Valli'yi de ağlattı. Valli de gözlerinde yaşlarla oturma odasına geldi. Ottla (en k  k  kız kardeşim) bu göz yaşlarını kısa zamanda fark etti ve 'Ne kadar akıllı, o da ağlıyor!' dedi. Bunu yarı şaka yarı ciddi söylemişti ve benim duygularıma uygun olduğu için ağlamanın doğru olduğunu belirtiyordu. Bu nedenle benimkine çok uyan duygularını açığa çıkartan Valli çok akıllıydı.

Ama şimdi yatağa gidiyorum, yarın her şeyin üzerine bir de uykusuz olmak istemiyorum.

 nce Kahire'den gelen adamdan neredeyse korktum. İyi bir Alman olduğu belli. Ama Arap kumaşıyla  rt n n şti ve boş büroda seni kovalıyordu. Masanda olmamın yararı ne! Uzaktaki bir aşık olmaksansa, fabrikadaki gece bekçisi olmayı yeğlerim.

Sevgili çocuğum, bitti, güzel günler geliyor, göreceli bir rahatlık başladı. Bu yabancılardan kurtulmam için çok çaba sarf etmem gerekmediğini düşündüğüm anlar oluyor, hatta kız kardeşimi bile feda etmem gerekmez. Sen tabii ki gerçek bir durumun bu duyguya karşılık geldiğine inanmamalısın ve aslında inanmıyorsun, ama duygu yok edilemez.

Mektubunu, kartını ve resimleri sanki bir sıra oluşturmuş gibi dururken nikah töreninin ortasında aldım. Sanki elimi sıkıldığını duyumsadım.

Ah sevgilim, bu resimler nasıl bir nostalji zevki veriyorlar! Hepsi de sevgilime aitler. Hepsi birbirinden farklı ve insanı zorla kendilerine çekiyorlar. Bu resimlerde de ilk gönderdiğin resimdeki küçük kıza çok benziyorsun. Sakince oturmuşsun, sol elin tamamen boşta, ama yine de tutulamaz, düşünmek gerektiği dikte ediliyor. Birisi dudağından öpmeyi planlıyorsa, ustaca çekilmiş bir fotoğraf. Büroda mı çekildi? Bu aletlerdeki çeşitli ağızlıkların arasındaki fark ne? Belki de bu resim reklam amaçlıdır. Belki de resimli bir karttır. Ama kesinlikle değil.

Sevgilim, eğer beni düğünde görmüş olsaydın, bugün bana ne söyledin merak ediyorum. Aşağı yukarı beklediğim gibi geçti. Tek şaşırtıcı yönü hiç bitmemesiydi. Kendimi tekrar böyle tükenmiş ve başı sarkmış bir durumda bulacağımı sanmıyorum. Bu durumda en sefil misafirler karşısında bile kendimi küçük hissettim. Bu tür düşünceleri efsanevi geçmişimde bıraktığımı sanıyordum. Ama şimdi tekrar geri döndüler ve bitmeyen uzun günler zincirinin ilk günündeki kadar taze-ler. Düğün bittikten sonra çay evinde yalnız kalmadan ve Daumer'in yaptığı dört resmi görmeden önce (The Butcher, The Concert, The Critics, The Collector), kendimi toparlayamadım.

Franz

Sevgilim, yazarken yine çok geç oldu. Sabah iki sularında hep Çinli meslektaşımı anımsıyorum. Eyvah, beni çağıran metresim değil, yalnızca ona yazmak istediğim mektup beni çağırıyor. Bir keresinde ben yazarken yanımda oturmak istediğini söylemiştin. Dinle, o durumda yazamam (zaten çok fazla bir şey yapamıyorum), o durumda ise hiç yazamam. Yazmak, kendi aşırılığını ifade etmektir. En ileri derecede açığa çıkma ve kendini bırakma, başkalarıyla ilişkideyken, insanın kendini kaybettiğini duyumsamasına yol açar. Böylece, kafası yerinde olduğu müddetçe, açığa çıkma ve kendini bırakma yazmak için yeterli olmasa da buradan içine çekilecektir- çünkü herkes yaşayabildiği sürece yaşamak ister. Varolmanın dış yüzeyinden fışkıran yazma- başka bir yol kalmamış ve derin kuyular kurumuşlarsa- hiçbir şeydir ve yüze-yi sarsan gerçek bir duyguyla çöker. Bu nedenle insan yazarken yeterince yalnız değildir, etrafında yeterince sessizlik yoktur, gece de gerektiği kadar gece olamaz. Bu nedenle kişinin kullanabileceği yeterli vakti yoktur, çünkü yollar uzundur ve yoldan çıkmak kolaydır. İnsanın korktuğu ve dönmek istediği zamanlar- kısıtlama ve çekicilik olmadan- bile olur. (sonradan acımasızca cezalandırılacak bir arzu) ve eğer insan birden sevgili dudaklardan bir öpücük alırsa daha neler olur! Yaşamımdaki en keyifli anların kapısı kilitli geniş bir tavan arasın en dip odasında yazma gereçlerim ve bir lambayla oturduğum zamanlar olabileceğini düşünüyorum. Yemek getirilecek ve odamdan uzak bir yere, tavan arasının en uzak kapısının dışına konulacak. Yemek için kemerli tavan arasından gecelikle yürümek benim tek egzersizim olacak. Sonra yeniden masama döneceğim, yavaşça ve dikkatlice yiyeceğim ve hemen yazmaya devam edeceğim. Ve nasıl yazacağım! Onu çektiğim derinlerden sürükleyerek! Güç sarf etmeden! İleri derecedeki yoğunluk güç gerektirmez. Sorun, bunu uzun süre sürdüremeyecek olmamda ve ilk başarısızlık- belki de bu koşullarda kaçınılmazdır- büyük bir delilikle sonuçlanacak. Ne düşünüyorsun sevgilim? Tavan arasında yaşayan arkadaşına suskun davranma.

Franz

15-16 Ocak 1913

Bugün hala göreceli olarak erken, ama erken yatmak istiyorum, çünkü dünkü iyi çalışmamı tüm gün süren baş ağrılarıyla ve rahatsız uykumda patlayan düşlerle ödüyorum (tüm 1913 yılında olmayacaksa, bu ağrılar son iki ayın icadı). İki akşam üst üste yazmayı başaramayalı çok zaman olmuştu. Bu roman nasıl bir hatalar yumağı olacak! İlk müsvedde tamamlanınca, ölü bölümleri tekrar kısmen canlandırmak nasıl da zor, belki de olanaksız bir iş halini alacak! Ve yanlış olan birçok şey hala kalacak, çünkü derinlerden bir yardım gelmeyecek.

Kafamın etrafında dönüp durmasına rağmen dün sana bir şey sormayı unuttum. Gün boyunca sırtının ağrması ve Pazar akşamı yazarken kendini iyi hissetmemen ne anlama geliyor? Dinlenebileceğin Pazar günü bile iyi değil misin? Bu, hala benim sağlıklı kızım mı? Ve bu bütün Pazar gününü, güzel kış havasında dışarı çıkmak yerine evinde ve halasında geçiren (mektubuna göre öyle görünüyor) akıllı kızım değil mi? Bana anlat sevgilim, yalnızca gerçeği anlat! Annenin kızgınlıkla 'Bu senin mahvolmana neden olacak!' dediğini duyuyorum. Ama bununla yalnızca yazmanı kastediyorsa- ve öyle olduğu anlaşılıyor- o zaman yanılıyor. Sevgilimden gelen beş satır bana yeterli- onun emin olmasını sağlamak için, bir gün yemek sonrası uyuklarken annenin kulağına fısılda- hatta beş satır büyük bir sipariş bile olabilir, ama insanı mahvetmez. Evet, eğer sevgili uzun mektuplar yazarsa! Ama, anne bu benim hatam değil. Bu nedenle azarlama arzusu benim kalbimin derinlerinden de geliyor. Ama belki de annen yazmanı kasetmiyordur- o zaman ne diyeceğimi bilmiyorum.

Franz

16 Ocak 1913, Perşembe öğleden sonra

Şimdi yazıyorum, çünkü bu akşam eve ne kadar geç ve kafası dağınık olarak geldiğimi bilen yok. Düşün bu akşam- bir aydır böyle olacağını biliyordum- evde değildim. Şimdiden pişmanım ve bütün ak-

şam boyunca on beş dakika süreyle pişman olmayı bırakabilirsem tatmin olacağım. Buber'in Yahudi Miti¹⁰⁶ üzerinde konferans verdi. Odamdan çıkınam için Buber'den fazlası gerekirdi. Onu daha önce duymuştum. Sıkıcı buluyordum. Ne söylerse söylesin eksik olan bir şey vardı. (şüphesiz çok fazla bilgisi vardı ve bazı Çinli öyküleri anlatıyordu.)

(Hiç kurutma kağıdım yoktu ve sayfanın kurummasını beklerken, burada duran Education'un [Sentimentale] 600-602 sayfaları arasını okudum. Allahım! Bunu okumalısın sevgilim, mutlaka okumalısın! 'Elle avoua qu'elle désirait faire un tour à son bras, dans les rues.' Ne cümle! Ne yapı! Sevgilim, üzerinde çok karalamalar olan sayfalar, yaratıcı gücün eksik olduğu geceleri temsil etmiyorlar. Bu sayfalar onu tamamen düşünceye sevk etmişler ve insan görünümünden yok olmuş. Üçüncü kez bile yazarken o sonsuz mutluluğa ulaştığını ek bölümde görebilirsin.¹⁰⁷)

Parantezde devam edersek: Buber, Chinese Ghost and Love Stories¹⁰⁸ adlı eseri yayınladı (Bu öyküler muhteşemdi, en azından benim bildiklerim öyleydi.) Ama Buber'den sonra, Eysoldt,¹⁰⁹ okuyacak ve o olduğu için gidiyorum. Adını duydun mu? Onu Ophelia ve Everyman'da¹¹⁰ Faith rollerinde izledim. Tamamen kişiliğinin ve sesinin etkisi altındayım ve herhalde Buber'in konferansı bitene dek ortaya çıkmayacağım.

Evet sevgilim, Pazar günü mektubumda yazdıklarım. Yararı yok, bunu bir kez daha tekrarlamalıyım. Çok kötü, öyle değil mi? Hayır tepkin garip değil. Söyle, böyle bir şey nasıl olabilir? Sevgilim, senden bir kez daha af diliyorum. Konuş, seninle olduğum için acı çekmek istemiyorum. Beni affettiğini bir kez daha açıkça belirt, ifadenin üzerine mürekkep damlat ve böyle yaptığını yaz. Rahat bir nefes almalıyım. O zaman beni hangi iblis etkilemiş!

Franz

Sevgilim, uzun bir zaman sonra güzel bir saati okuyarak geçirdim. Ne okuduğumu ve bana neyin bu kadar zevk verdiğini tahmin edemezsin. Gartenlaube'nin¹¹¹ 1863 tarihli eski bir takımıydı. Özellikle okuduğum bir şey yoktu. ama yavaşça 200 sayfa karıştırdım, resimlere baktım (o zamanki üretim maliyeti nedeniyle çok azdılar) ve orada burada birkaç şey okudum. Sürekli olarak geçmişe doğru çekildim. İnsan durumunun deneylenmesinin zevklerini tattım. Tamamlanmış ama yine de tamamen anlaşılabilir olan düşünme yollarını (Tanrım, 1863 yalnızca 50 yıl önceydi) ve artık bunların içgüdüsel ve içsel olarak tamamen hazmedilmediğini ve böylece kişinin eğilim ve ruh haline bağlı olarak bunlarla oynanabileceğini öğrendim- bu çelişkili zevk benim için müthişti. Eski gazete ve dergileri okumaktan her zaman hoşlanırım. Ve şimdi, eski, kalp hoplatan, ümitle bekleyen son yüzyılın ortalarının Almanya'sı ortaya çıkıyor. Kısıtlı koşullar, herkesin birbirine karşı duyduğu yakınlık- editörün abonesine, yazarın okuruna, okurun zamanın büyük şairlerine karşı (Uhland, Jean Paul, Seume, Rückert- 'Almanya'nın Brad ve Brahmin'i.'¹¹²)

Bugün hiçbir şey yazmadım ve kitabı bıraktığım anda, yazmamamın hemen arkasından gelen bir güvensizlik, beni kötü bir ruh gibi sarıyor. Yalnızca iyi bir ruh beni bundan kurtarabilir. Bu, bana çok yakın olmalı ve bir şey yazmayarak (yani bu kötü bir şey değil) kaybettiğim bir akşamın onarılamaz olmadığı konusunda beni ikna etmeli. (Aslında durum böyle ama bunu Pazar sabahı bu satırlardan gülümseyen ve güvendiğim dudaklar söylemeli). Boşa sarf edilen bir akşam sonrası, çok derin problemler de olsa, korkarak tek başıma oturduğum masamda (ısıtılmış ufak bir odada) yazma yeteneğimin kaybetmeyeceğini söylemeli. Yazmaktan yorulmuştum (aslında çok yorgun degildim ama bundan endişeleniyordum- saat dokuz oldu bile); dün üçe kadar eve gitmedim. Ama sonra uzun süre uyuyamadım. Beşi gösteren saatin zili masum bir biçimde duyarlı kulağımda çınladı. Ama yarın çok önceden bildiğim yeni bir engel olacak, çünkü akşam tiyatroya gidiyorum- evet bu doğru. Böylece eğlenceler birbirini takip ediyor. Ama bu uzun zamandır ilk gidişim olacak. Tiyatroya gitmeyeli bir yıl oldu ve daha bir yıl gitmem. Ama yarın Rus balesi geliyor. İki yıl ön-

ce bir kez görmüştüm ve aylarca düşünüy kurmuştum. Her şeyin ötesinde vahşi dansöz Eduardova'nın.¹¹³ düşünüy kurmuştum. Buraya gelmiyor; zaten önemli olarak kabul edilmiyor. Büyük Karsavina,¹¹⁴ da burada olmayacak (bana nispet yapmak için hastalanmış), Yine de hala seyredilecek şeyler var. Bir mektubunda Rus balesinden bahsetmiştin; büroda baleyle ilgili bir konuşma geçmişti. O neydi? Ve dans ettiğin tango dansı neydi? Gerçekten de adı bu mu? Meksika türü mü? Neden bu dansın hiçbir resmi yok? Rusların dansından daha güzel, dansçıların yaptığı ve Dalcroze'de¹¹⁵ izlediğim bireysel hareketlerden daha güzel hareketler. Berlin enstitüsündeki gösteriye gittin mi? Oraya çok sık geldiklerini sanıyorum.

Neden dansçılarla uğraşmalı, en iyisi yatağa girmek. Ama daha önce Felice, başını, seni tahmin edemeyeceğinden çok isteyen göğsüne yasla. Söylenecik ve yanıtlanacak çok şey var, ama aramızdaki mesafeden daha fazla ve karmaşık bir yığın şey söylenmeli. İkisi de üstesinden gelinmez gibi görünüyor.

Annen bu mektubu sana verirken, büyük bir sürpriz olarak, dostça bir şey söylerse nasıl olurdu diye düşünüyorum. Ama bu herhalde olanaksız; mektup dostluk hak etmiyor. Dünyanın tüm çevresinde daha iyi yapabileceği bir şey olmamasına rağmen, belki sana iyi bir şey getirmiyor. Senin ellerine ulaştığı için de şükretmeli.

Franz

Yanlışlıkla zarfın üzerine senin ev numaran yerine benimkini yazmışım ve etrafımda yedi boş sandalye beni izliyor.

Bu nasıl açıklanabilir? Annen yaşamının oturma odasında geçiriyor, baban da yatak odasında okuyor. Annen oturma odasında yalnız başına ne yapıyor?

Ve başka bir şey. Sanırım yaz ve kış çalışma saatlerin farklı, çünkü yazları Cuma öğleden sonraları sinagoga gittiğini söylemiştin. (geçen birkaç yıl içinde sinagoga iki kez gidebildim- kız kardeşlerimin evlilik törenleri için)

Farelerle ilgili olarak şaka yaptığını düşünüyorum. Gerçekten de varlar mı? zavallı çocuk!

Pazar, 19 Ocak 1913, öğleden sonra, kötü bir zaman

Sevgilim, hayır, son mektubunda yazdığın gibi yazmamalısın. Bugünkü mektupta bütün bunları sildiğini biliyorum, ama yine de, kağıda konmuş ve 24 saat boyunca onları içimde taşıdım. Çünkü neler okuyacağımı bilmiyordum? Şu anda ne kadar zayıf, sefil ve bağımlı olduğumu bilmiyor musun? Her şeyin üstünde, şimdi olduğu gibi kendim için hiçbir şey yazmadığımda böyle oluyorum. Sevgilim, senin kesinlikle bir fikrin vardır, yoksa kendimi sana bu kadar yakın hissetmezdim. Yine de bunu yazmak için özel bir mim koyacağım. Dünkü mektubu okuduğumda, kendime şöyle dedim: 'İşte kağıda dökülmüş; Sana, başkalarından daha fazla tolerans tanıyan Felice'yi tatmin edecek biçimde sözünün arkasında duramıyorsun ve kendinden emin değilsin. Ama onu bile tatmin edemiyorsan, başka birisini nasıl tatmin edebilirsin? Ve o zaman yazdığın, Felice'nin şimdi yanıtladığı doğru-
dan kalpten geliyor. Bugün tavan arasının bile sana yararı olmayacak gibi görünse de o tavan arasına gereksinim duyuyorsun.'¹⁶ Felice bu gereksinimi takdir etmiyor mu? Takdir edebilir mi? Yapabileceğin birçok şeyden haberi var mı? Tavan arasında bile yaşasan, orasının koşulsuz olarak kendisine ait olduğunu bilmiyor mu? (Aslında insanın, bir tavan arasının hüznünlü bir yer olduğunu bilmesi gerekir) sevgilim, sevgilim bütün bunları gerçekten bilmiyor musun? Eğer öyleyse sevgilim, her şey düşlerde olduğu gibi kesin bir biçimde iyi gitse de sana ne çok acı çekirtmişim. Ve daha iyi gittikçe daha çok acı. Bunu yapmaya hakkım var mı? hatta kendimi korumak için bile bunu yapsam? Bazen olanaksızlığın, olanaklılığı bir dalga gibi suyla doldurur.

O Çinli kadının¹⁷ sözünde durmamasını hafife alma, sevgilim! Sabah erken saate kadar- zamanın belirtilip belirtilmediğini bilmiyorum- yatakta uyanık olarak yattı, okuma ışığının parıltısı onu uyanık tuttu. Ama sessiz kaldı. Belki de bakışlarıyla, alimin dikkatini kitabından uzaklaştırmaya çalıştı, ama ona çok bağlı olmasına rağmen mut-

suz adam bunu fark etmedi. Fark etmemesi için ne kadar çok üzüntülü nedeni olduğunu Tanrı bilir. Onun kontrolü dışında nedenler var, ama yine de hepsi daha yüksek bir düzeyde kadına vakfedilmiş. Ama kadın sonunda kendini tutamadı ve lambayı ondan uzaklaştırdı. Hem bir sorun yoktu, sağlığı için yararlıydı. Adamın çalışmaları için zararlı olabileceği, aşka davet edeceği ve güzel bir şiire ilham kaynağı olabileceği düşünülebilirdi. Ama yine de kadın, bütün bunları bir aldanma olarak algıladı.

Sevgilim, beni sana götür, beni tut, inancını kaybetme, günler beni öne, arkaya savuruyor; benden saf bir mutluluk elde edemeyeceğinin farkına varmış olmalısın. Yalnızca insanın arzulayabileceği kadar saf bir acı veriyorum- yine de beni uzaklaştırma. Sana yalnızca aşkla bağlı değilim, aşk çok fazla olmaz, aşk başlar, aşk gelir, geçer ve tekrar gelir; ama varlığına tamamen bağlandığım bu gereksinim duygusu, kalsın. Ve artık, son mektubun gibi mektuplar yazma.

Son zamanlarda romanıma geri dönmedim. Perşembe akşamından beri ve bugün de yazmadım.. Öğleden sonramı Max ve yarın Leipzig'e döneck olan Werfel ile geçirmeliyim. Bu genç adamı gün geçtikçe daha çok seviyorum. Dün Buber'le de konuştum; basit, canlı, dikkate değer bir insan ve sanki yazdığı ılık şeylerle hiç ilişkisi yok gibi. Son konu: Ruslar dün akşam muhteşemdiler. Nijinsky¹¹⁸ ve Kyast¹¹⁹ iki kusursuz insandılar; sanatlarının zirvesindeydiler; o tür insanların yaptığı gibi ustalıklarını sergiliyorlardı.

Ama ne olursa olsun, yarın öğleden sonradan itibaren, artık uzun bir süre evden dışarıya çıkmayacağım. Evet belki de bende endişe yaratan bu etrafta boş dolaşmalarım sevgilim. Tam mektubunun yazıldığı zamanda, konferans sonrası Buber ve Eysoldt etrafında toplanmış olan adamlarla beraberdim. Ve bir kez olsun evden uzaklaşmanın verdiği sahte zevkle, abartılı ve dikkat çekici bir biçimde davrandım. Keşke masalımla geri dönebilseydim!¹²⁰ Keşke sevgilim yeniden sakinleşebilseydi ve onda neden olduğum ve onu bir an için duraksatan bu mutsuzluluktan kurtulmaya bir kez daha karar verebilseydi.

Franz

Annen mektubu sana verirken ne söyledi? Baban ne yazdı? Ne zaman taşınıyorsun? Meditation ile ilgili sorularını kısa zamanda yanıtlayacağım. Ancak bir gün iyi yazıyorum, iki gün değil. Tüm haftada yalnızca bir gün! Ve sen hala tavan arasına izin vermiyor musun?

19 Ocak 1913

Şimdi, benim zavallı sevgilim (işler benim için iyi gitmediği zaman, sana ‘zavallı sevgilim’ diyorum, sonra da bütün talihsizliklerimle birlikte her şeyden çok senin bir parçan olmak istiyorum, gerçekten de zavallı olan sevgilim). Eve bir tavuk kadar yorgun döndüm, kafamda uyku zilleri dışında bir şey yoktu. Diğer odada başka bir partinin dala sürdüğünü fark etim. Sessiz gece yarısında kalkmak, yemek, sonra da güzel, özür dileyen (özür dilemem gereken bir şey var mı sevgilim? Hiç bilemiyorum ve hep olduğunu düşünüyorum) yatıştırıcı bir söz yazmadan önce yatmaya gitmek yerine, başka bir seçeneğim olmadığı için, sesi, akşam yemeğiyle karıştırarak olabilirse saat onda yatağa gireceğim.

Şimdi yeniden sana kaçtım. Yan odada kız kardeşim ve kuzenim hala çocukları hakkında konuşuyorlar. Annem ve Otla sürekli sözlerini kesiyorlar. Babam ve eniştem ve kuzenimin kocası kağıt oynuyorlar. Kahkahalar, bağrışlar, çığlıklar ve kartların vurulması arasında, babam bazen ara verip erkek torununu taklit ediyor. Tepelerinde de oldukça genç ve Valli’ye ait olan ve şu anda bizimle yaşayan, henüz gündüzle geceyi birbirinden ayıramayan bir kanarya ötüyor.

Bu benim için kötü bir Pazar günü. Tatmin olamadım ve yan odadaki ses bunun nedeni. Yarın yine büro. Belirgin ve sürekli olanlar dışında Cumartesi günü orada bir çok yeni tatsızlık yaşamıştım. Yarın ayağımı oraya atara atmaz hepsinin yeniden kaldıkları yerden ortaya çıkacaklarından eminim. Ve yarın akşama ulaşabilmek için hala ne kadar uzun bir zaman var! Sevgilim, büro yaşamının ayrıntılarını öğrenmeyi çok istiyorum. (Bu arada, satış mektubunu neden almadım? Ve bu mektupların sonucu ne oldu?) Örneğin, seni fabrikaya çağıran usta-

başı ne istiyormuş? İnsanlar sana ne için telefon ediyorlar? Küçükler ne tür sorular soruyorlar? İşinle ilgili olarak nerelere gidiyorsun? Bay Hartstein kim? Friedrichstrasse'de halka açık bir fonograf mağazası var mı? Eğer yoksa, sen bir tanesini ne zaman kuracaksın? Bu bana, senin için başka bir iş fikrimin daha olduğunu anımsattı. Otellerde, parlograflar da, telefonlar gibi müşterilerin kullanımlarına sunulabilir. Benimle aynı fikirde değil misin? Denemeye çalış. Eğer başarırsan ne kadar gurur verici olur. O zaman 1000 farklı fikir daha ileri sürerim. Büronda oturmama izin verildiğine göre, zaten buna zorunlu değil miyim? Bütün gün başım omzuna yasladıktan sonra, akşama doğru, bazı ufak, belki de saçma olan veya uzun zamandır uygulanan iş fikirlerini ortaya atmam olağan'istü olmaz mı?

Franz

20-21 Ocak 1913

Sevgilim, gün boyunca Prag ve Berlin arasındaki uzaklık gerçekte olduğu gibiydi. Ama saat akşam dokuzdan sonra olanaksızlık noktasına kadar sürekli olarak uzaklaştı. Yine de ne yaptığını en iyi akşam değerlendirebildim. Yemek yiyorsun, çay içiyorsun, annenle konuşuyorsun; sonra yataкта şehit pozisyonu alıyorsun. Bana yaz ve huzur içersinde uyu. Umarım öyle yaparsın. Çay iyi geliyor mu? Seni aşırı biçimde uyarmıyor mu? Her gece bu uyarıcı içkiyi içmek! Çok gerekli durumlar dışında hiç yemeyip içmediğim besinlerle ilgili olan yaklaşımlım beklendiği gibi olmayabilir. Bu yiyeceklerin çok fazla yendiklerini görüyorum. Eğer hepsi de koyu kahve içen on arkadaşımınla bir masada oturuyor olsam, sekizi bana mutluluk hissi verir. Etrafımda nefis kokan etler olabilir. Büyük fiçılardaki biralar tüketilebilir. Yahudi sosisleri (En azından burada Prag'da su fareleri kadar tombullar) bütün akrabalarım tarafından her yerde doğranıyor olabilirler (gergin sosis zarının kesilirken çıkardığı ses çocukluğumdan beri kulaklarımdan silinmedi)- bütün bunlar ve daha kötöleri bende rahatsızlığa neden olmuyorlar. Tam aksine, bana çok yararlı oluyor. Bundan adice bir zevk alıyordum olabilirim. (Zararlı besinlerin, tam olarak zararlı olduklarına da

inanmıyorum; bu sosislerin çekiciliğine dayanamayan bir kişi, eğer kendisini bu arzusunun bırakmazsa aptallık etmiş olur); bu benim için daha çok bir dinginlik, diğer insanların mutlulukları karşısında kıskançlık içermeyen bir dinginlik. Aynı zamanda da yakın arkadaşlarım ve akrabalarım için doğal gelen, ama benim tarafımdan anlaşılamayan bir tadın takdir edilmesi. Ama bütün bunların, çayın sana zararlı olabileceği- özellikle de fatura kesen memurunun hastalığı nedeniyle gündüz çok çalışman gerektiğinde- korkumla bir ilgisi yok. Hiçbir şeye neden olmasa da çok gereksinim duyduğum uykunu engelleyecek. Genelde ben de çay severim ve kız kardeşinin akşam yemeğini tanımlaman tamamen zihnimi kapladı. Daha önce ebeveynlerine söz verdiğin gibi,- eğer yanılmıyorsam- çay yerine süt içsen nasıl olur? Senin de kabul ettiğin gibi büroandaki yemek de çok fazla değil. Sabahları ve öğleden sonraları yediğin bir şey var mı?

Ama şimdi iyi akşamlar sevgilim. Geç oldu. Kanarya arkamda üzgün bir biçimde sürekli ötüyor.

Franz

[Antet: İşçi Kazaları Sigorta Enstitüsü]
21 Ocak 1913, öğleden sonra 2.30

Sevgilim, mektubun için çok teşekkür ederim. Bir neden olmadan üzgündüm. Tanıdığım en dengesiz insanım ve eğer seni ilk görüşte sevmemiş olsaydım, yine de bu dengesizliğimden korkmamam nedeniyle severdim. Klara halan ile ilgili verdiğin bugünkü örnek çok uygun. Ben de az çok öyleyim. Yalnızca ben, sana bu tür sıkıntılar veren halan değilim. Bu sabah, düzensiz bir akşam uykusundan sonra kalkmadan önce, o kadar mutsuzdum ki, kendimi yalnızca camdan dışarı atmak değil, (ama bu üzüntüm için fazla yüreklilik olurdu) fırlatmak istiyordum.

Ama şimdi mektubunu aldım, ikimiz de sorumlu tutulamayacağımız için, bundan sonra birbirimizi suçlamamamızı önermek için acele

ediyorum. Mesafe çok büyük, Bu düşüncenin sürekliliği çok acı verici. Öyle ki, insan bazen kendisini bırakıyor ve bir an için toparlayamıyor. Sonra buna yalnızca çatlama, çökme ve solma gibi üç olanağı olan sefil durumumu ekle. Ve yaşamım bu üç olanağın birbirlerini takip etmesinden oluşuyor. Zavallı, takdire layık sevgilim, böyle bir karmaşanın içersindesin! Ben tamamen seninim; 30 yıllık yaşamımı inceleyince ancak bunları söyleyebiliyorum.

Franz

21-22 Ocak 1913

Zavallı sevgilim, o Çin şiiri¹²¹ bizim için çok fazla anlam taşıdığından beri, sana sormam gereken bir şey var. Bunun özellikle alimin karısıyla değil de metresiyle ilgili olduğunu fark etmedin mi? Alim şüphesiz yaşlı birisi olmasına ve mesleğiyle yaşı metresin varlığıyla çelişmesine rağmen böyle olmuş. Ama acımasızca son duruma doğru çaba gösteren şair, bu olanaksızlığı göz ardı etmiş. Olanaksızlığı, zorluğa yeğlediği için mi? Eğer böyle değilse, alimin karısıyla yüzleşmesinin şiirin neşesini ortadan kaldıracağından ve yalnızca kadının durumu nedeniyle okurda bir sempati yaratacağından korkmasından mı? Şiirdeki metres çok uzakta değil, yalnızca lamba sönüyor. Bu büyük bir sorun değil ve hala neşe verebilecek bir şeyler var. Ama eğer karısı olmuş olsaydı ve o akşam bütün akşamlara benzeseydi nasıl olurdu. Yani beraberce yaşadıkları bütün gecelere benzeseydi, o zaman lamba için bir mücadele ortaya çıkardı. Herhangi bir okuyucu buna gülümsemeyle bakabilir miydi? Şiirdeki metres yanlışı yapıyor, çünkü o zaman için bir zafer kazanıyor ve basit bir zaferden fazlasını istemiyor. Güzel olmasına rağmen tek bir zaferle yetindiği ve hiçbir alim tek bir çabayla ikna edilemeyeceği için, en çetin okuyucu bile kızı affedecektir. Öte yandan bir eş, her zaman doğruyu yapar. Yalnızca zafer değil, aynı zamanda var oluşunu da talep eder. Kitaplarına dalmış olan adam bunu veremez, hatta kitaplarına bakıyormuş gibi davransa bile. Günler ve geceler boyunca her şeyden çok sevdiği karısından başka bir şey düşünmezken, onu yetersiz bir içsel sevgiyle sevecektir. Metresin,

karısından daha keskin gözü olduğu şüphe kaldırmaz, çünkü olayların içine tam anlamıyla batmamıştır, başını bunun dışında tutmaktadır. Ama zavallı, mutsuz bir yaratık olan karısı, kör dövüşü yapmaktadır. Yüzüne doğru bakanın ne olduğunu görememektedir. Duvar olduğuna inandığı şey gerilmiş bir iptir ve insan altından bir biçimde sürünerek geçebilir. Nedenler Çin şiirinde olanlardan çok farklı da olsa, en azından benim ebeveynlerimin evliliği böyle.

Yine de, derlemelerim içersindeki başka bir Çin şiiri alim için bunun kadar uygun değil. Yalnızca ona iyi davranan şiirlerde, ‘alim’ diye hitap ediliyor. Başka her yerdeki adı ‘kitap kurdu.’ Sonra, tehlikeli dağ kabileleri karşısında zafer kazanan savaş kahramanı ‘korkusuz yolcuyla’ karşılaştırılıyor. Dönüşünü bekleyen bir karısı var. Şüphesiz endişeli ama onu görünce çok neşeleniyor. Birbirlerini seven, buna hakları olan ve birbirlerine bağlı aşıklar gibi gözlerinin içine bakıyorlar. Kalbinin emrettiği gibi ve fazileti nedeniyle metresin yaptığı biçimde alime bakarken attığı kaçamak bakışlar yok. Dahası, bekleyen ve dönen babanın etrafında zıplayan çocuklar var. Ama kitap kurdu-nun evi boş ve çocuk yok.

Sevgilim, ne kadar korkunç bir şiirmiş, farkına varamadım. Belki de açılabilmesine göre, ayaklar altında ezilerek arkada da bırakılabilir; insan yaşamının bir çok katmanı var. Göz yalnızca tek olanağı görüyor, ama tüm olasılıklar kalpte her zaman hazır. Sen ne düşünüyorsun sevgilim?

Franz

22-23 Ocak 1913

Çok geç sevgilim ve yine de buna hakkım olmadan yatağa girmeliyim. Ama uyumayacağım, yalnızca düşleyeceğim. Dün yaptığım gibi, örneğin bir köprüye veya parmaklığa doğru koşacağım, kaldırımda duran iki telefon ahizesini elime alacağım,¹²² kulaklarıma götüreceğim ve yalnızca ‘Pontus’tan haber isteyeceğim. Hüznü, güçlü ve sözsüz

bir şarkı ile denizin uğultusundan başka bir ses gelmeyecek. İnsan sesinin bu tür seslerinin içersine giremeyeceğini bileceğim. Pes etmeyeceğim, gitmeyeceğim.

Üç gündür romanım için çok az yazdım. Bu çok az yazma için gereken yetenek, belki de odun kesmek için yeterli olabilirdi. Hatta odun kesmek için bile değil, kağıt oynamak için son zamanlarda (bu bir kendini kınama değil, daha çok teselli) yazma işini ağırdan aldım ve kafamı toparlayarak tekrar yola girmeliyim.

Sevgilim, ağlıyor musun? Bunun ne anlama geldiğini biliyor musun? Benden ümidini kestiğin anlamına geliyor. Öyle mi? Hayır sevgilim, bunu yapma. Deneyimlerinden, kafamın karışık olduğunu bilmelisin. Belirgin ve sürekli yinelenen bir noktada, takılarak bağırıyorum. Yardımım için atılma (bu arada yazımı okuyabiliyor musun? gecikmiş bir soru oldu), üzülme. Tekrar ayaktayım ve olabildiğince dik. Ağlama sevgilim! Yine de bana söylemesen de ağladığını bilmeliydim. Belki de dünkü mektubumda Kızılderililerin düşmanlarına işkence ettikleri biçimde sana işkence ediyordum. Merhamet, sevgilim, merhamet! Belki de seni sevdiğim için, seninle ilgili olan duygularımda kendimi kontrol ettiğimi gizlice düşünüyorsun. Evet, ama yalnızca böyle yapmadığımı ve bütün gücümle komik olmaya çalıştığımı nasıl bildin sevgilim?

Şimdi yatmalı mı, yoksa sana işle ilgili düşüncelerimden mi bahsetmeliyim? Hayır, şimdi anlatacağım. Yapılamadıkları her gün boşa geçen bir gündür. Burada gerçekleştirdiğim gelişimi de dinle. Öteki gün, bir salonu müzik için önerdim ve şimdi öyle görünüyor ki Berlin’de yıllardır bunlardan iki adet var. (her büyük şehirde bir adet olması fikri çok hoş değil). Sonra otellerle ilgili önerimi ortaya koydum, önce kötü, sonra da demode göründü. Yine de yalnızca altı ay önce denenmiş, belki de bugünkü önerim üç ay önce gerçekleştirilmiştir ve bu durumda yavaşça günümüze ulaşıyorum.

Yine de, otellerle ilgili ümidini yitirmek yerine, dikkatli bir iş adamının, altı ay sonra yenilenen teşebbüslerde bulunması gerekir. Bazı oteller parlograf satın alıyorlar mı? Bazı otellere parasız olarak par-

lograf vermek bir kumar olmaz, böylece diğerleri satın almaya zorlanırlar. Kural olarak oteller birbirleriyle sıkı bir rekabettedirler.

Yeni fikirlerim:

1. Daktiloyla yazılan her şeyin, maliyet fiyatına veya biraz üzerine bir fiyatla Lindstör'm'ün parlograflarına dikte ettirileceği bir büro aç. Reklam ve rekabet avantajlarından yararlanmak isteyen bir daktilo üreticisiyle ilişki kurulursa maliyet ucuzlatılabilir.

2. Para ile çalışan (sevgilim, bunun için usta başına talimat ver) bir parlograf üretilsin. Sonra bunları otomatların, mutoskopların¹²³ vs. bulundukları yerlere yerleştir. Mektup kutularında olduğu gibi, her parlograf bir diktenin ne zaman yazı haline gelip postaneye götürüldüğünü gösterebilir. Lindström firmasının ufak arabalarının Parlograflardan kullanılmış ruloları topladıklarını ve yerlerine yenilerini koyduklarını görebiliyorum.

3. Kraliyet Posta bölümüyle ilişki kur ve tüm önemli postanelere bu parlograflardan yerleştir.

4. Dahası, bu makineler, insanların yazmak için zaman ve eğilimlerinin olabileceği, ama gereken huzur ve rahatın olmadığı her yere yerleştirilmeli- yani, tren vagonları, gemiler, zeplinler, tramvaylar (profesöre giderken). Otel anketinde, endişeyle titreyen iş adamlarının parlograflara üşüşecekleri yaz beldesi otellerine özel bir önem verdim mi?

5. Telefon ve telgrafı birleştirecek bir buluş yap. Çok zor olmayacaktır. Tabii ki, öbürsü gün bana, bunun zaten başarıyla gerçekleştirilmiş olduğunu anlatacaksın. Ama bunun, basın ve haber ajansları için önemi çok büyük. Daha zor ama kesinlikle gerçekleştirilecek olan gramofonla telefonu birleştirmektir. Daha zor, çünkü insanlar gramofonun ne dediğini anlayamazlar ve parlograf da daha iyi bir telaffuz talep edemez. Gramafon ve telefonun beraberce kullanımının çok fazla önemi olmaz. Yalnızca benim gibi telefonda korkan insanlara rahatlık sağlar. Ama benim gibi insanlar gramofondan da korkarlar, böylece bir yararı olmaz. Bu arada güzel bir fikrim var: Parlograf Berlin'deki telefona bağlanır, gramofon da aynı şekilde Prag'a. Bu ikisi birbirleriyle ufak bir görüşme yaparlar. Ama sevgilim, parlografla telefonun birleşimi muhakkak gerçekleştirilmeli.

Tanrım, çok geç olmuş! Gecelerimi senin işin için feda ediyorum. Hemen olmasa da bana ayrıntılı yanıt ver, yoksa fikirlerle boğulacağım. Ve günde iki mektup olmasın, sevgilim! İyi yemek ye! Sakin ol! Ağlama! Üzülme! Beni, deliliği hala dengelenebilecek olan deli bir adam olarak kabul et! Ve şimdi cidden iyi geceler ve çaresiz bir aşkla bir öpücük.

Franz

23-24 Ocak 1913

Hiçbir şey, hiçbir şey, bütün gün boyunca hiçbir şey! Saat on bire kadar her çeyrek saat, koridorlarda dolaştım, her ele baktım, hiçbir şey yok. O zaman evde olmalıydı, eve geldim ve hiçbir şey yoktu. Bu, kaygımızın hafifçe sallandığı andı; tabii ki benim hatam sana ölüm işkencesi yapmıştı.

Yazmamanın anlamı ne? Kötü bir şey mi? Kendime çok yakın hissettiğim sen, Berlin'de bütün bir gün boyunca kendi yolunda gittin ve hakkında hiçbir şey bilmiyorum. Hangi gündü? Son yazdığında Salı öğlen yemeği vaktiydi. Sonra akşam yazamadın; peki. Çarşamba günü bütün gün boyunca yazamadın; peki. Ama sonra yaz, yazman için dua ettim (geçmiş için dua ettim), Çarşamba akşamı yaz. Yarın ilk postadan mektubunu almalıyım ve beni insan değil de çıldıran hasta bir maymun olarak kabul etsen de (bazı mektuplarım nedeniyle böyle düşünebilirsin) terk etmek istemediğini okumalıyım.

Bazen, yazışmamız nedeniyle oluşan etrafındaki- ufaklar, Bayan Lindner, annen ve kız kardeşin- yanlış izlenimi düşünüyorum. Burada Prag'da, Felice'ye her gün nazik ve iyi şeyler söylemekten başka bir şey yapmayan dürüst ve bağlı bir adamın yaşadığını düşünüyor olmaları. Felice'nin hak ettiği şeyleri söyleyen ve insanın kaşını kaldırmasına neden olmayacak şeyler. Onlar bu adamın Felice mektubunu göndermeden önce çoğu zaman, kendi mektubunu atabileceği bir pencereyi araladığını ve mektubunu attığını hiçbir zaman bilmeyecekler.

1

Bu da aramızdaki fark Felice. İşler benim için kötü gittiğinde (uzun zamandır hep böyle olduğu için memnunum, çünkü hak ediyorum) bu benim hatam. Kırbaçlanacak olan benim ve kırbaçlayan da. Ama sen Felice, sende en ufak bir hata bile nasıl bulunabilir?

Franz

24-25 Ocak 1913

Besinini çok iyi savunuyorsun (bu sabah mektubunu ilk kez okuduğumda, lezzetli sandviçlerinden parçalar kopartarak yiyormuşum gibi duyumsadım. Hatta belki, yıllar önce mide asidimi arttırdığım biçimde beraberinde limonlu açık bir çay içiyordum), ama sevgilim beni pes ettiremezsin. Yine de yoğun aşkım nedeniyle ve bu reformlar yararsız ve yanlış göründükleri için, sosisini, soğuk etlerini, vs. memnuniyetle kabul edebilirim. Ama, içme düzenin bir yana hala içtiğin çay miktarı hoşuma gitmiyor. Herkesin alıştığı bir zehri savunduğu biçimde sen de bunu savunuyorsun. Annene de başa çıkabildiğini söylemiş olabileceğin gibi- eğer bu mektubu sana verirken, yazışmamamızın seni mahvettiğini söylüyorsa-, çayının çok koyu olmadığını söylüyorsun. Ama çay hakkında yanılmıyor musun? (yazışmamızdan bahsetmiyorum; çünkü bu zehirle başa çıkmalıyım; oysa, yapabileceğim bir şey yok) Çayı çok sık düşünme. Ama annenin hemen 'Ne fikir ama!' dediğini duyuyorum ve daha fazla önerilerde bulunmaya cesaret edemiyorum. İyi bir Pazar günü geçir! Huzur ve sessizlik seninle olsun!

Franz

26 Ocak 1913

Cumartesi günü eve saat birde gittim.

Sevgilim, seni, Tanrının bana emanet ettiği çok açık koşullarda büyük bir aşk ve kaygıyla düşündüğümü bilmeni istiyorum.

Franz

Bu ne sevgilim? Seni yollara doğru iten ne? Gerçekten de bugünkü resimdeki, ne çok fazla ne de az gülen ve insanın acil durumlarda kendisini sakinleştirmek için bakacağı kız mısın? Yine de ağlıyor musun? Beni senin üzdüğünü iddia ediyorsun, ama gerçek olan senin de bildiğin benim yetersizliğim ve zavallı sevgilim bununla daha bir çok kez karşılaşacaksın. Ama bana dürüstçe anlat, karşılaştığımızdan beri yaşamın nasıl değişti? Sonraki mektubunda son olarak ne zaman ağladığından bahset- mektuplarımla seni göz yaşlarına boğmadan önce ve özel durumlar dışında, diyelim ki, makul olmayan halaların verdikleri rahatsızlıklarla, kırbaçlanmayı hak eden yolcular nedeniyle vs. Cuma günü ne oldu? Mektubum benim de bilmediğim ıstıraplar mı içeriyordu? Eski bir mektubun kötü olan gecikmiş bir etkisi miydi? Belki de neden ben değildim! O zaman neden neydi? Çok çalışma mı? İnandırıcı ve yakın bir neden olmadan kafa karışıklığına düşebilecek bir kız değilsin. Sevgilim, bana anlat! Kendi kendine konuştuğunu düşün!

Romanım! Evvelsi akşam tamamen yenildiğimi ilan ettim. Dağılıyor, kontrol altında tutamıyorum. Benden uzak olan bir şey yazdığım de söylenemez, ama son zamanlarda ilişkisi oldukça azaldı. Yanlış şeyler ortaya çıkıyor ve yok olmuyorlar. Bir süre bırakmak yerine çalışmaya devam etmek daha tehlikeli olacak. Son hafta sanki nöbette gibi uyudum, her an tetikteydim. Baş ağrılarım düzenli bir hal aldı ve ufak, değişik sinir halleri bana sıkıntı veriyor: kısacası, yazmayı tamamen durduracağım ve bir hafta boyunca- aslında belki de daha uzun bir süre- yalnızca dinleneceğim. Dün akşam artık yazmadım ve şaşırtıcı bir biçimde iyi uyudum. Eğer senin de dinlendiğini bilsem, daha da mutlu bir biçimde dinlenirdim.

Women Around Napoleon¹²⁴ adlı kitabı duydum. Gerekli olması dışında, okuyacak zamanım olsa bile, bu tür kitaplara kolay inanmam. Bu çalışmalar kaçınılmaz olarak duygulardan beslenirler. Ortalama insanlık bilgisi ve Napoleon'un uzun ve dikkatli bir incelemeyle tanınmasının üzerinde bir inceleme yapan bir gözlemcinin gözlemleri sonucunda ortaya koyduklarına göre Napoleon'un kadınlarla daha az ilgisi olduğu şüphesiz. Bir keresinde Napoleon'un bedeni ile ilgili olarak

ölümünden sonra yazılan garip bir rapor okumuştum. Napoleon'un kadınlar karşısında kendisini kısıtlaması, sanki iyi bilinen bir durummuş gibi anlatılıyordu. Çelişkili gibi görünmesine rağmen, Josephin'e yazdığı mektuplar, cinsel konulardaki beyanatlarının üstün körü olması bu kuramı desteklemek için öne sürülüyordu.

Şimdi saat öğleden sonra dört, acele mektubunu aldım. Sevgilim, sevgilim, gereksiz endişelere kapılma! Söylediğimden her zaman on kat daha iyiyim. Beni rahatsız eden yalnızca kalemim, hepsi bu. Yine ne kötü şeyler yazdım! Ne kadar büyük bir yazar olduğumu görebilirsin: sevgilime güven vermek istiyorum ve bütün yapabildiğim onu üzme. Ümitsiz bir vakayım ve bir öpücüğü bile hak etmiyorum.

Franz

26-27 Ocak 1913

Uzun zamandır Hebbel'in¹²⁵ mektuplarını okuyorum ve şimdi geç oldu. O acıya dayanmasını bilen bir adamdı ve gerçeği ilan ediyordu, çünkü en derinden kendisini güvende hissediyordu. Kişiliğindeki her çizgi belirgindi. Titremiyordu ve otuz yaşından beri iki kadın arasında yaşıyordu, iki ailesi vardı, ikisinde de ölümler oluyordu. Yaptığı her şeyi şöyle açıklıyordu: 'Eğer vicdan rahatlığıyla, yaptıklarınızı test ediyorsanız....' Böyle bir adama hiç benzemiyorum. Eğer vicdanımı incelersem, o zaman vicdanımdaki iniş ve çıkışlara bakmalıyım. Bu nedenle arkamı dönmeyi ve bu tür incelemeler yapmamayı yeğliyorum. Ancak, arkamda dönenlere karşı oluşan şüphem artarsa, bu, beni biraz kendisine doğru çekiyor.

Franz

27-28 Ocak 1913

Şu anda burada olmalıydın, sevgilim (garip bir davet, saat gece yarısını geçeli çok oldu); güzel ve sessiz bir akşam geçirebilirdik, o kadar sessiz ki sonunda esrarengiz olduğunu duyumsayabilirdin. Zavalı sevgilim, bu kadar çok sevilmenin nasıl bir şey olduğunu bana söyle. Tüm istediğim ellerini tutmak ve yakınlığını duyumsamak. Mütevazı bir arzu değil mi? Yine de geceyi ve mesafeyi ortadan ikiye bölmüyor.

Referans listesi için çok teşekkür ederim. Ve Nebble bunu beğenmedi mi? Hak ettiği tekmeyi ona atabilecek bir ayak bulunamayacak mı? Broşürü okumayı tam bitiremedim. Bir hastalık hastası formdaki (gelecekteki müşterileriniz muhatap olmayacaklar) küçük yazılar beni korkuttu. Yine de parlografla telefonu birleştirme önerimde çok geciktiğini fark ettim. Uzun süredir üzerinde durduğum bir fikirdi. Demek ki zaten var ve geniş alanda kullanılamaz. Bankalarda, temsilciliklerde üzerinde titizlikle durulması gereken tartışmalarda, en düzenli kayıtların veya şahitlerin bulunması gereken yerlerde bir parlograf kaçınılmazdır. Bir işçi bir ahizeyi tutarken, diğeri parlografa bağlanabilir ve böylece konuşanın itiraz edilemeyecek olan sesi elde edilir.- Listenin açık bir biçimde düzenlenmesi ve etkili olabilmesi için, iş kollarına göre sınıflandırılmış olan alıcıların listesi ve alıcıların tanıklıklarına göre P.'nin yeteneklerinin kısa bir listesi de eklenebilir. -Ama genelde, çok muhteşem olduğu için, senden o kadar çok gurur duyuyorum ki, herhalde seni öpücüklere boğmadan duramayacağım. O kadar ki, listeyi tamamlaman nedeniyle pişman bile olabilirsin. Tabii ki yönetim bunu fark etmeyecektir.

Franz

28-29 Ocak 1913

Hebbel'in mektuplarından yine sana geldim sevgilim. Olağan işlerle ve olağan kaygılarla meşgul olan olağan insanların bu mektupla-

ra nasıl tepki verdiklerini merak ediyorum. Şiirsel bir çabayla çalkalanan içinin en derinlerinden en zayıf anlarda bile en vahşi itiraflar çıkartan ve bunu dışa yansıtan bir adamı ortaya koyan bu mektuplara. Ama ben kendi açımdan, (yine de dikkatli bir gözle bakıldığında, en küçük ayın güneşten uzak olduğu kadar ondan uzağım) onu kendi bedenime çok yakın olarak duyumsuyorum. Boğazımda dövünüyor, zayıflığıma doğrudan parmaklarıyla dokunuyor ve bazen, sanki arkadaşımız gibi beni beraberinde sürüklüyor.

Üzerimdeki etkisini ayrıntılı olarak tanımlayamam; ikincisini birincisinden çıkartamam, yaşam böyle arıtılmış bir halde çok zor olurdu. Bütünün görüntüsünde tepki verebilmek için gerçek mücadeleden koptum. Akıl yürütme gücüm çok kısıtlı. Sonuçların gelişimlerini duyumsayabilmek için bunu yapabilirim. Ama gelişmelerden sonuçlara yükselmek ya da sonuçlardan aşamalarla yeniyi kurmak benim işim. Sanki bunlara saldırıyorum ve onların görüntüsünü ancak bu mücadelede yakalayabiliyorum.

Hebbel'in düşüncesi çok kesin ve insanın ümitsizlikten kurtulmaya çalıştığında saptığı hileleri içermiyor. Düşüncesi, yalnızca ilk gençlik yıllarına dayanan iç gücünden kaynaklanmıyor (eğitimi gelişigüzel ve kötü bir biçimde almış), ilk baştan beri içsel olan ve dahillik eğilimindeki kendi yöntemini de izliyor. Bütün bunları ayrıntılarıyla izlemeye çalıştığımda mektuplarının insani yönünün etkisi ortadan kalkıyor ve beni eziyor.

Bugünün mektubu için sevgilim özellikle teşekkür ederim. Nasıl güç koşullar altında yazdığını Tanrı bilir. Bürodan ayrılırken evvelsi gün üzerine yazmış olduğun, tutup, okşayabildiğim ve sevebildiğim kağıt parçası vardı. Düşün, çikolatayı bile yavaş, iştahla ve endişeyle yiyorum. Ama yaşamına ve zevklerine olabildiğince girme arzum çok büyük. Bana bir zararı da yok, çünkü senden bana gelen her şey hoş, güzel ve zararsız.

Franz

Geçen yazdan beri insanlar gibi kolaylıkla soğuk algınlığına yakalanıyor olabilmemin benim için yeni bir deneyim olduğu şüphesiz. Ve nedenini bilmeden hastalanıyorum ve yüzlerce, binlerce kez masaj yaptırmama rağmen böyle oluyor. Bana göre sevgilimi uyaran sıcak çaya mı (artık bu soğuk algınlıklarından sonra geçerli değil) gereksinim duyuyorum? Soğuk algınlığına yakalanmama olasılığında, hızla düşüşümün önemli bir işaretini gördüğümü sandığım zamanlar olduğunu biliyor muydun? Bu hızlı düşüşümün nedeni açısından hep kendimi ikna ediyordum. Tabii ki hastalanmamam, diğerlerinin yanında bir işaretti; böylece azar, azar insanlık arasından uzaklaştım. Kanıt olabilecek hiçbir şeyi önemsemedim. Her ufak şey aksi gitti. Tüm korkularım gerçek olmadı, ama tüm ümitlerim düş kırıklığına dönüştü. Birisiyle en önemsiz konuları bile konuşurken, eğer başını hafifçe öte tarafa çevirirse, hemen ret edildiğini duyumsadım ve diğerinin yüzünü bana çevirebilmek ve böylece buna direnebilmek için bir yol bulamadım. Bir keresinde, bu durumlardan pek etkilenmeyen Max'ı benimle ilgili şeylerin düzenli olarak kötüleştiğine neredeyse tamamen ikna ettim. Beni ne kadar severse sevsin, ne kadar yanımda olursa olsun, bana güven vermek için gözlerime nasıl bakarsa baksın, hatta elleriyle beni nasıl sararsa sarsın (aşktan çok ümitsizlikle) hiç kimsenin beni kurtarabileceğini düşünmüyordum. Yeğlediğim biçimde, kendi olanaklarımla baş başa bırakılmalıydım ve geriye kalan insanca olabildiğince hoş görülebilirdi. O zaman, yalnız ikimiz, Prag'a yakın güzel bir yer olan Dobrichovice'ye ufak bir yolculuk yapmıştık ve bir gece orada kalmıştık. Bütün öğleden sonra yağmur yağmıştı. Ben Max'ın odasındaki koltukta yatmıştım (iki odamız olduğu için yalnız yatmıştım. Aslında bu evham olmasına rağmen, sen cesaret olarak nitelendirilebilirsin: insan nasıl yerde yatarken düşemezse, insan yalnızken ona hiçbir şey olmaz), çok lakayttım, yine de uyuyamıyordum. Masada oturmuş A Czech Maidservent¹²⁶ adlı kısa romanına başlayan (ve bitiren) Max'ı rahatsız etmekten korktuğum için gözlerimi açamıyordum. (Belki daha sonra Berliner Tageblatt'ta okumuşsundur); orada öylece gözlerim kapalı olarak yattım ve ahşap tavanda ve balkonda çok ses çıkartan yağmuru yorgun bir biçimde dinledim ve Max'ın öyküsünü bitirmesini sabırla bekledim ki (bu arada çılgın gibi yazıyordu ve ka-

lem kağıdın üzerinde uçuyordu) biraz kalkarak gerinebileyim. Yine de bir kez daha koltuğun üstüne lakayt bir biçimde yatmaktan başka bir arzum yoktu. Birçok yıl boyunca ve geriye dikkatle bakınca, uzun günler boyunca böyle yaşadığımı görüyorum. Elin olursa sevgilim, böylece güzel günler de sonsuza dek gidebilirler. Sevgilim, ne yazık ki güzel ellerini tutmaya cesaretim yok.

Franz

30-31 Ocak 1913

Sevgilim, rahatça kullanabilerek yazabileceğinden daha fazla zaman kullanarak uzun yazmaya çalışıp kendine işkence etme. Senin için ne bir rahatlatıcı, ne de bir işkenceci olmak istemiyorum. Bana selam yollaman ve orada olduğunu bilmem- böyle zamanlarda bunlarla mutlu oluyorum. Büroda çok meşgul değil misin? Şimdi de, fatura kesen memurun ve Bayan Grosmann'ın işleri dışında hasta olan üçüncü bir kızın işlerini sana yüklemişler. Yönetimin, bunun çok fazla olduğunu kesinlikle fark etmesi gerekir.

Senden daha iyi durumdayım! Eğer senin de benim kadar boş zamanın olsaydı, senin ve herkesin yararlı, hoş bir yaşamı olurdu. Yine de, akşam 7.45'e kadar büronda kalmama ve yemek arası vermeme rağmen bunu hala başarabiliyorsun.- bu çok kötü. Ben gerçekten bir şey yapmıyorum. İşlerini karamsar ruhla yapan insanlara, bürolarda müsamaha gösterilmemeli. Örneğin, bugün büroda davrandığım gibi davranan birisini görürsen başını sallamalısın. Masamın üzerinde eskiden kalan birçok şey var.- çok eski olmasalar da, bir haftalık iş var- ve bugün öncelikle bakanlık için dün başladığım bir raporu – önemsiz bir rapor- yazmalıyım. Ama bunu yapamıyorum. Hiçbir şey düşünemiyorum. Buna ek olarak, büromda organize edilecek büyük bir iş var. Bunun için daktilografım gerekli, bu nedenle daktilonun başına oturdum, kendimi hiçbir şey için hazır hissetmiyorum ama ellerim kucağımda duruyor. Böyle zamanlarda daktilograf bile yazma yeteneğini kaybeder ve insan makineye öylece bakarsa, sanki eski bir

icada bakıyormuş gibi olur. Çok eskimiş-yalnızca bir demir külçe.s.i. Sekiz sayfa kadar yazdım ve yarın yararsız oldukları için bu sekiz sayfayı yırtmanın mutluluğunu duyacağım. Rapor için- diyelim ki 20 sayfa kadar yazabilmek için- her şey yeniden başlayacak. Bazen dikteleirim, Homer kahramanlarının söylevleri gibi dudaklarımdan akacak. Ve tehlike bunların azlığında yatacak. Çünkü birden sonsuza kadar başaramayabilirim. Yine de insan yaşıyor ve yavaş da olsa enerji akmaya devam ediyor. Ama büromun dışında pratik olarak bir şey yapmadığımı düşün ve fabrikayla ilgilenmediğim için, bırak bir kelime sarf etmeyi babama bakmaya bile cesaret edemiyorum. Sevgilim, hoş yaşam biçimim için beni biraz öv.

Franz

31 Ocak- 1 Şubat 1913

Hiçbir haber yok sevgilim. Eğer öğleden sonra büroya gelen bir şey olursa bana yollamalarını söyledim. Ama hiçbir şey gelmedi. Dün iki mektup vardı. Aralıklı gelmelerini yeğledim. Ama endişelenmiyorum. Eğer son zamanlardaki gibi rahatsız oluyorsan, rahatça bir gün ara verebilirsin. Benim içimdesin ve bu nedenle ne yaptığını biliyorum.

Soğuk algınlığım hala geçmedi, belki de hasta değilim, hastalık hastasıyım. Yine de, sanki üzerime sürekli olarak soğuk su serpiliyormuş gibi hafif acayip bir titreme duygusu arkamdan aşağıya doğru iniyor ve beni her yerde buluyor. Şimdi bile, sıcak odamda yazarken, durumum iyi değil.

Benim bugün Stoessl'den aldığım gibi mantıksız taleplerle dolu olan bir mektup alan bir kişi, eğer bu durumdaysa, daha fazla neşelenemez. Ayrıca kitabım [*Meditation*] hakkında da yazmış, ama o kadar anlamamış ki, bir an için kitabımın çok iyi görüldüğünü düşündüm, çünkü- Stoessl gibi edebi konularda deneyimli ve sezgisi olan birisin-

de bile- insanın kitaplarda değil de yalnızca yaşayan, yani karmaşık insanlarda olabileceğini düşüneceği bir yanlış anlamaya düşmüş. Yalnızca bir açıklaması var: kitabı yüzeysel olarak, ya da kısmen okumuş veya (yine de ciddi izlenimi nedeniyle ve kişiliğiyle ortaya koyduğu her kelime bunu olanaksız kılmasına rağmen) hiç okumamış. İlgili bölümleri senin için kopya ediyorum, çünkü yazısı oldukça okunaksız. Hatta bu kadar çabadan sonra çözebileceğini düşüneceksin; eminim ki yanlış yorumlarla okuyacaksın. Şöyle yazmış: ‘Dışsal olarak iyi ve içsel olarak güzel bir biçimde ele alınmış olan kitabını bir solukta okudum ve tarifi zor, ince, denetlenmiş, neşeli, yine de derin bir biçimde yaşamın ufak ve önemli anlarına sevinçle bakmandan büyük zevk aldım. Yerinde kullanılmış nüktelerle dolu, adeta içe dönük, iyi bir gece uykusu veya güzel bir banyo yaparak temiz elbiseler giyinme sonrasında insanın özgür ve güneşli bir güne mutlu beklentiler ve anlaşılabilir bir güç duygusuyla merhaba demesi gibi. Sağlıklı bir zihnin mizah yeteneği. Yazarın ilk eserinin berrak atmosferinden daha emin bir durum ve mutluluk duyumsaması düşünülemez.’ Bu arada, bu düşünce için unutmamış olduğum başka bir açıklama daha var: kitabı sevmedi. Karakterinin özel yapısını göz önüne alarak, bu anlaşılabilir değil. Akılma gelmişken, yazma işi, bugün yayınlanan ve kitabı yalnızca hüznün olarak nitelendiren muhteşem bir değerlendirmeye çok iyi gidiyor.¹²⁷

Franz

Anne, bugün bir çeşit kelime söyle!¹²⁸

1-2 Şubat 1913

Öğleden sonra mektubumdan beri ilk kez masamda oturuyorum.¹²⁹ Saat kaç? (ciddi bir romandaki berbat sürprizler gibi yanıt sonraki sayfaya yazıyorum.) Tüm öğleden sonramı Werfel ile geçirdim, akşam da Max’la beraberdim ve- yorgunluk ve tepemin yakınında kafamdaki baskıdan mahvolarak- saat sekizden önce yatağa girmedim. Yan odadan alışlagelmiş konuşmanın başladığını söylemeye gerek yok ve bazen yorgunluk nedeniyle uykuya dalınca, beni yeni-

den uyandırıyor. Yine de, uyku, sersemlik, düş karmaşasıyla şu saate kadar yatakta kaldım ki kalkarak sana yazabileyim sevgilim ve romanım için bana yatakta güçlü bir patlamayla saldıran bazı şeyleri not edebileyim. Halbuki, gelecek olayların bu yalıtılmış aydınlanmaları karşısındaki endişem, onlara karşı olan arzumdaki daha büyük. Yemeğimi masamda buldum. İlk kez doğru hazırlanmıştı (karmaşık olduğu için bu çok kolay değildi), ama yemeden bıraktım. Birkaç gün tüm bedenim gibi, midem de kontrol dışına çıktı ve aç kalarak iyileştirmeye çalıştım. Örneğin bugün yalnızca öğleyin yemek yedim. Bütün bunları, başarın elde etmeyi umduğum gözlerinin önüne tüm ayrıntıları serebilmek için anlatıyorum.

Werfel bana bazı yeni şiirler okudu. Yine bunlar da muhteşem bir kişilikten fışkırıyorlardı. Kendine has bir başlangıç ve sonu olan bu tür bir şiirin, sürekli, içsel, akan bir gelişimle yükselmesi şaşırtıcı-kanepede kıvrılmış yatarken, insan başkasının gözlerini nasıl açar [Çerçeve içersinde: gece 12.30] ve genç adam yakışıklı olur ve vahşi bir biçimde okur (itirazım olan bir monotonlukta)! Yazdığı her şeyi ezbere bilir ve ihtirası sanki ağır bedeni, geniş göğsü, yuvarlak yanakları ateşe vermiştir ve yüksek sesle okurken sanki kendisini parçalara ayırmaktadır. Berlin’de Şubat ayında okuyacak; ne olursa olsun git. Ve tabii ki senden de konuşuldu (isim söylenmeden); sensiz bir öğleden sonrasını nasıl geçirebilirim? Bayan Linder’i rahatsız etmek için Friend of the World, A Person Unknown’a benim için bir ithaf yazdı. Çok geçmeden sana kitabı yollarım- paketleme, postalama, vs işleri hep sorun olmasa. Bu nedenle Intensity of Feeling uzun zamandır burada duruyor. Tabii ki bu kitap senin, sana yıllar önce söz vermiştim. Aynı biçimde sana yollanacak olan Fransızca Flaubert de aylardır masamda duruyor ve ben de çeşitli paketleme ve postalama biçimlerini düşünüyorum.

Sevgilim yeni bir zaman planı için önerilerin- onları takip edemiyorum. Şimdiki, olabilecek tek yol; eğer dayanabilirsem en iyisi bu. Ama bir biçimde dayanırım. Yazmak için bir iki saat yeterli değil (sana yazacak bir vakit bırakmaman dışında); on saat mükemmel olur, ama mükemmellik olamayacağı için insan en azından yaklaştırmaya çalışmalı ve bunu kendisinden esirgememeli. Her neyse, yazmak için

son beş günü çok kötü kullandım; işler değişmeli. Beni mahvediyor. Bugün yine hiçbir şey yazmadım ve yatağa giderken, bu akşam yorgunluğum ve zamanımın azlığı nedeniyle öyle mutsuzdum ki, yarı uyukulu bir durumda tüm dünyanın ellerime yerleşmesi için dua ettim Böylece bitap düşmüş duyularım ve büyük bir öfkeyle sallayayım. Ah Tanrım, ah sevgilim!

Franz

3-4 Şubat 1913

Beni olduğum gibi kabul et sevgilim. Yolculuk nedeniyle yorulmuş, daha çok da kendimi yormuş olarak. Yine de bu akşam Brod'lara gittim. Ve orada ne elde ettim? Kendim için çok şey. İki saat, senin de yanında oturduğun Sophie'nin yanında oturdum. Ağustos'taki aynı yere oturdum ve ismin iki kez geçti. Ama isminin geçmesinden memnun olduğumu söyleyemem ve eğer ismin daha sık geçmemişse, bunu engelleyen herhalde bendim. Adın aniden başka bir konuşmanın ortasında geçti. Herkese selamlarını yolladığını Sophie söyledi: 'Bayan Brod'dan, Dr. Kafka'ya kadar' Selamlama sıran bana uydu çünkü hepsini kullandıktan sonra, kendi başıma senin için kalınca seni tutarak bırakmayacaktım. Dahası, yabancılar arasında adının geçmesi ve sana kendimi hepsinden yakın hissetmem ve böylece hepsine üstün olmam bana sıcaklık hissi verdi ve çok mutlu oldum. Ama isminin tek bir kez geçmesi ortaya çıkmadan, suratımı buruşturmadan, herkesin sende bir payı olduğu düşüncesiyle mutsuz olmadan tahammül edeceğim durum limitiydi. Böylece seni zihnimden uzaklaştırmak istedim ve ancak senden bahsetmeyi bıraktıklarında, seni tekrar duyabilecektim.

Franz

Şubat 9-10 1913
[7-8 Şubat 1913 gecesi olabilir]

Oturdum ve biraz kafam karışık olarak yazıyorum. Birbirine geçen birçok şey okudum. Eğer insan bu tür okumalarla kendisi için bir çözüm arıyorsa, yanılıyor. İnsan duvara çarpıyor ve ilerleyemiyor. Senin yaşamın çok farklı sevgilim. Yalnızca arkadaşın olan adamla ilgili olan hariç. Hiç belirsizlik tattın mı? İçinden ve diğer insanlardan bağımsız olarak, çeşitli yönlerle açılan farklı olasılıklar izledin mi? Böylece her hareketin için bir engel yarattın mı? Kimseyi en ufak bir biçimde düşünmeden, yalnızca kendin için mutsuz oldun mı? Kendini yere atarak, hüküm gününe dek orada kaldın mı? Ne kadar dündarsın? Sinagoga gidiyorsun, ama yakında gitmediğini söylemeye cesaret edeceğim. Seni ayakta tutan ne? Musevilik fikri mi, Tanrı mı? Ve en önemli olanı, kendinle, kesin olarak uzak, olabilirse sonsuz yükseklik ve derinlik arasında sürekli bir ilişki olduğunun farkında mısın? Bunu sürekli olarak duyumsayan kişinin, kayıp bir köpek gibi etrafta dolaşması ve yalvaran gözlerle sessizce etrafa bakınması gerekmez. Soğuk bir kış gecesi yaşamında olduğu gibi, sanki sıcak bir uyku tulumuymuşçasına mezara girme arzusu duymaz. Ve bürosunun merdivenlerini tırmanırken, merdivenliğin kuyusundan aşağıya doğru kariyer yaptığını, belirgin olmayan bir ışık altında sendelediğini, düşüşünün hızıyla büküldüğünü, başını sabırsızlıkla salladığını düşlemesine gerek yoktur.

Öyle zamanlar var ki sevgilim, insanlarla ilişki kurmaya uygun olmadığıma ikna oluyorum. Kız kardeşime kesinlikle bağılyım ve davet anımda, benimle beraber Leitmeritz'e gelmek istemesi beni çok memnun etti. Ona zevkli bir yolculuk sağlamak ve onunla ilgilenmek bana mutluluk verecek, çünkü birisiyle ilgilenmek benim, etrafımdaki birisi tarafından belki de ne fark edilen ne de değerlendirilebilen sırrım, sonsuz arzum- ama iki üç saat beraberce yolculuk yaptıktan, bir vagonu paylaştıktan, beraberce kahvaltı yaptıktan sonra, ona veda edip mahkemeye yöneldiğimde, bu hoşuma gitti ve rahat bir nefes aldım. Yalnız kalınca kız kardeşimle beraberken duyumsayamayacağım bir rahatlık duyumsadım. Neden sevgilim, neden? Sevdğin birisiyle buna benzer bir durum hiç yaşadın mı? Koşullar olağan dışı değildi,

Çünkü arkadaşça ayrıldık ve 6 saat sonra yine arkadaşça buluştuk. Bu başıma bir kere gelmedi; ertesı gün, sonraki gün, ne zaman olursa tekrarlandı.- Sevgilim, dizinin dibinde sakince yatmak, en iyisi.

Franz

9 şubat 1913

Pazar ğleden sonra saat 6, trende.

Neden, ah geçen akşam neden yazmadım! Bu kompartımda, bir çok kişinin arasında başarısızım. Bütün gün boyunca, sanki seninle olan ilişkim zedelenmiş gibi dengesiz, doyumsuzdum, ki sen benim yaşamım için gereklisin. Bedenimi yalnızca bir gölge gibi srkleyeceğimi bilmeme rağmen, neden bu yürüyüşe çıkmak için kendimi kandırdım. Ama hava çok güzeldi ve hüzünlü olduğum için şöyle düşündüm: onlarla beraber dolaş, belki daha iyi olursun. Hem içlerinden birisi dolmakalemdi (şimdi yazdığım) ve belki de sana yazmak için bir olanak bulur, sakın bir an yakalarım diye düşündüm. Ama hayır, hayır. Yalnızca Berlin hakkında konuşmayı becerebildim, bir kez de parlograf hakkında, hepsi bu. Ve senin yakınlığına gereksinim duyuyorum ve seninle olan yakın ilişkiye, ama bunu ben bozuyorum. Burada, dört kızzın önünde, bunun için kendimi tekmelemek istiyorum. Ama bekle (kendime ‘bekle’ diyorum): hem, bu akşam yeniden yazacağız ve birbirimizle uygun bir biçimde bir kez daha birleşeceğiz. En azından, şehirde, trende yolda, garip büyük anne ve büyük babayla beraberken, ormanda, dağlarda, her nerede oturuyor veya yürüyorsa sana ne kadar ait olduğumu keşfettim. – Son nokta. Bu Pazar mektubu bitiyor. Partiye döndüm, ama lütfen gizlice eline tutunayım.

Franz

Sevgilim, yine geç oldu ve yine benim hatam (acele et kalem! Böylece, uzun zaman sonra Felice'ye, benim Felice'me, çok yakın olayım), ama bir şey yapamıyorum. Yürüyüşten çıkmış bir adam olarak döndüm. Kendimi derimin içersinde o kadar gevşek bir biçimde duyumsuyordum ki, eğer birisi beni sarsarsa, dağılırdım. Bu nedenle yüksek sesle kız kardeşime okudum (ebeveynlerim günü akrabalarıyla birlikte Kolin'de geçirmişlerdi ve yeni dönmüşlerdi; onları karşılamak da beni geciktirdi), bu iyi günlerimden kalan bir şeydi,¹³⁰ belki de yaptığım en iyi şeydi. Bu kız kardeşim için yeniydi ve sanırım senin ikinci mektubunu beklediğim zamana kadar uzanıyordu. Okuyunca sıcak bastı ve eğer öğleden sonrayı yollarda yürüyerek geçirmemiş olsaydım, kim bilir, belki de sakın bir biçimde, beni batmakta olduğum derinliklerden çıkartabilecek hoş bir şey yazıyor olurdum. Ama öyle görünüyor ki, o tür bir şey yapmıyorum, ama yatağa gideceğim ve uzun süre kesinlikle bir şey yazmayacağım. Kendim, senin ve dünya için bir dert olarak kalacağım.

Dün akşam sana yazmadım. 'Michael Kohlhaas'¹³¹ nedeniyle çok geç olmuştu (okudun mu? Okumadınsa, okuma! Ben sana okurum!); geçen gün okuduğum kısa bölümün dışında, tek oturuşta bitirdim. Belki de onuncu kez. Bu öyküyü gerçek dini duygularla okudum. Beni düş dalgalarında sürükledi. Eğer zayıf ve kısmen dikkatsiz yazılmış bir sonu olmasaydı, mükemmel olacaktı. Arzuladığım mükemmellik yoktu. (Çünkü, en büyük edebi eserlerde bile, bütünü yüce Tanrısal niteliğini bozan bir biçimde sallanan insan zafiyeti sona ekleniyor.)

Sevgilim, mutsuzluğu uzun sürede bulaşıcı hale gelecek olan bu mutsuz genç adamı neden sevmeyi seçtiğini söyle. Bugünkü gezinti esnasında, makul, nazik ve hep sevdiğim bir kızla beraber yürüdüm. Ama yaşamından şikayet etme biçimi midemi bulandırdı. (onunla üç ayda bir buluşuyorum). Ama sonra, beraberce yemek yerken, neşeli bir genç adam ona takılmaya başladı. Kızın hazır cevaplığı şimşek gibi çabuktu ve adamı pes ettirdi. Bir mutsuzluk aurası yaymış olmalıyım. Ama üzülme sevgilim ve benimle kal! Bana çok yakın!

Franz

Sevgilim, yine geç oldu; hiçbir şey elde edemedim eski bir alışkanlıkla uyanık kaldım. Sanki görünmeyen yağmurun göklerden yağmasını bekliyordum.

Bunu düşlerken, Berlin'deki buluşmamızı anlatmaya başlamıştın. Her türlü şey, ama şu ana kadar söyleyebileceğim kesin bir şey yok. Düşten bende kalan neşe ve hüznün karışımı genel bir duygu. Sokaklarda dolaşıyorduk; çevre, garip bir biçimde Prag'daki Altstädter Ring'e benziyordu; akşam saat altıydı (belki de düşteki zaman) kol kola olmasak da, birbirimize, kol kola yürüyenlerden daha fazla yakındık. Ah Tanrım, kol kola yürümek için yaptığım icadı kağıt üzerinde tanımlamak ne zor. Dikkati çekmeden, ama yine de sana yakın olarak. O zaman Graben'de yürürken, sana gösterebilirdim, ama düşünmemiştim. Aceleyle oteline doğru gidiyordun ve ben de iki adım arkada kaldırımın köşesinde tökezliyordum. Düşümde nasıl yürüdüğümüzü nasıl anlatabilirim? Kol kola yürürken, kollar yalnızca iki noktadan değerler ve iki kişi de bağımsızlığını korur. Ama biz yürürken omuzlarımız deyişirdi ve ellerimiz temastaydı. Ama dur çizeceğim kol kola:

Bu da bizim yürüyüşümüz:

Çizimimi beğendin mi? Bir zamanlar çok iyi bir teknik ressamdım, bunu biliyorsun. Sonra, kötü bir kadın ressamdan akademik resim dersleri alarak yeteneğimi mahvettim. Bunu düşün! Ama bekle, günün birinde bazı eski çizimlerimi gülmen için sana gönderirim. O günlerde- yıllar önceydi- çizimden her şeyden daha çok tatmin oluyordum.

Franz

Bugün olduğu gibi, ilk önce mektubunun ulaşması en iyisi; o zaman bütün gün sana ait oluyor. Ama mektubun daha sonra ulaşırsa veya eve gitmeden önce ulaşmazsa, o zaman yarım gün kime ait olduğunu bilemiyor ve başımı ağrıtan dek sallanıyor. Ama baş ağrıları-
nın başka nedenleri de olmalı, çünkü artık neredeyse sürekli hale geldiler. Çok az yürüyüp, uyuduğum için korkuyorum ve bu kötü. Kısaca, sanki iyi yazıyormuş gibi yaşıyorum. Eğer bu doğru olsaydı, tüm hastalıklarım iyileşirdi, üstelik de mutlu olurum. Ama yazmıyorum bile, sanki ahıra kapatılmış yaşı bir at gibiyim.

Bak, gece boyunca tekrar birbirimizin sorularını karşılıklı olarak yanıtlıyor veya bekliyoruz. Cuma olduğunu fark etmeden, Cuma akşamı, sana dualarını sordum ve sen de o Cuma Sinagoga gittin. Dün, prospektüsü ne zaman alabileceğimi sordum ve tatmin edici olmasa da bugün yanıt geldi. (Pick ne yapmayı düşünüyor, iş yapmaya kararlı mı? Adler'le ilişki kurdu mu? Nasıl?) ve son olarak dünkü mektupta Lasker-Schüler'den bahsedilmiş, bugün de onu soruyorsun. Şiirlere dayanamıyorum; boşlukları nedeniyle, sıkıntı dışında bir şey duymamıyorum. Uyduruk laf kalabalığı antipati dışında bir şey yaratmıyor. Nesir yazılarını da aynı nedenlerle yorucu buluyorum. Sinirleri bozuk bir kentlinin karışık beyninin kafasındaki seğirmeleri. Ama yanıtlıyor olabilirim; hakkında heyecanla konuşan Werfel de dahil olmak üzere onu seven çok insan var. Evet kötü bir yolda; sanırım ikinci kocası onu terk etti. Burada da onun için yardım topluyorlar. Ben, en ufak bir sempati bile duymadan beş kron verdim; nedenini bilmiyorum, ama on her zaman sarhoş ve geceleri çay evlerinde sürünürken düşündüm. Pick'in mektubundan da göreceğin gibi, o kadın hakkında bir konfereans veriyor. Bunu, onun yararına yapıyor.

Sevgilim, biliyorsun ki sana yazdığım mektuplarda yabancılarla konuşmamaya özen göstermeliyim, özellikle de uzlaşmadığım insanlarla. Sanki eleştirim nedeniyle intikam alırcasına, sakın bir biçimde betimlenmelerine izin veriyorlar, aniden her yere yayılıyorlar (ortadan kaldırılamadıkları için) ve nahoş veya ilgimi çekmeyen görüntüleriyle, sevgilim, seni görüşümünden saklamaya çalışıyorlar. Ve sen Lasker-

Schüler! Buraya gel, sevgilim! Aramızda ve etrafımızda hiç kimse yok. haklısın, bir kız kardeş tamamen sana ait olamaz ve bu nedenle ondan sıkılabilirsin. Ama bir kişiyi tamamen kazanma gücünüzü kaybederseniz ne olur?

Uzun süredir, Dresden'e gidip gitmeme konusundaki soruyu yanıtlamak için dışarıya bakarak balkon kapısının yanında duruyorum. Aslında Dresden'de ne yaptığını, annenle gidip gitmeyeceğini, özel bir işin olup olmadığını (ani yolculuğundan ve bir geceyi Dresden'de geçirmeye niyetli görünmeden çıkartabildiğim kadarıyla) bilmememe rağmen, ki son durumda sana engel olurum, yine de seni otelin dışında bile bekleyebilir ve yemeğini yerken seni seyredebilecek bir pozisyon alabilirim. Aslında, bu düşünceler beni gitmekten alıkoyamaz. Burada ailemin bana iyi ışıklandırılmış bir oda yerine karanlık bir oda tahsis etmesi nedeniyle içinde bulunduğum durum, bu yolculuğu kendi içersinde kocaman bir girişim haline sokuyor. Sen de bu yolculuğun amacı olacağına göre sevgilim, tehlikeli bir girişim de oluyor. Çünkü, sen ne diyeceksin, beni ilk gördüğünde kız kardeşin ne diyecek, çünkü beni olduğum gibi görecektir! Hayır, hayır, hayır. Neredeysem orada kalacağım, yalnızca her zamankinden biraz daha hüznü ve sıkıntılı olarak, çünkü bana her zamankinden daha yakın olacaksın ve yine de sana ulaşamayacağım. Yaşlı insanlar, küçük yaşlı hanımlar kadınların tereddütsüzlüğüyle kısa yolculuklara karar verebilirler, ama ben yapamam.

Franz

13-14 Şubat 1913

Bugünkü mektup ikinci postadan önce gelmedi. Bu, gözünün bu sabah hala iltihaplı olduğu ve bürona gitmediğin anlamına mı geliyor? Ama bu durumu kısa bir notla bildirebilirdin. Gözüne ufak bir toz veya saç parçası mı girdi? Bu insanı rahatsız eder ama iltihaba neden olmaz. Göz kapağını kıvrıyarak temizlemesini bilen birisi yok muydu? Önemli ve kanlı ameliyatlara beni çok endişelendirmemesine

rağmen beden üzerinde uygulanan ufak operasyonları yapamam, hatta izleyemem. Çünkü insan bedeninin yapısının ilkel olduğunu ve organik olanın içinde çok fazla mekaniğin yer aldığını bana anımsatırlar veya bunun farkına varırım veya buna inanırım. Belki sen de göz kapaklarının kıvrılmasından korkuyor olabilirsin. Oldukça zararsız olmasına karşın, bu işin senin üzerinde uygulanacağı düşüncesi beni titretiyor.

Sevgilim, bugün şu sözüm için olanak buldum: bana içinde bulunduğun herhangi bir rahatsızlığı-uzak endişeler onları pek engellemezler- hemen açık ve samimi bir biçimde anlatma girişiminde bulun ve bunun için güvenilir bir kefil bul. Bunu öyle bir biçimde yap ki, yazılı kelimelere ek olarak hiçbir ciddi açıklama akla gelmesin. Lütfe, benim de yaptığım gibi, en kötülerini abartmanı istemediğimi, yalnızca şeffaf olan bir tanesini abartmanı yeğlediğimi anla- bunu, seni düşünmekten çok, yaradılışım nedeniyle yapıyorum..

Dün kısa öykünün [‘The Judgement’] provalarını aldım. İsimlerimiz başlık altında ne güzel birleşmişler! Öyküyü sonunda okuduğunda, isminin geçmesine razı olduğun için pişman olmayacağını umarım. (tabii ki yalnızca Felice B.) Çünkü hiç kimse, kime gösterirsen göster öyküyü beğenmeyecektir. Eğer engellemiş olsaydın bile ufak ve kuşkulu bir biçimde olsa da yine de sana olan aşkımın bir işareti olması nedeniyle adını ithaf amacıyla ekleyeceğim için en azından biraz rahatlayabilirsin. Bu aşk izinle verilmiyor zorla alınıyor.- her halükarda, hala beni protesto etmek için yeterli zamanın var. Kitabın basımı gecikiyor, çıkması aylar alır.-

Sevgilim! Yazmadığım zamanlar- sanki sonsuz olarak önümde uzanıyor- kafamı karıştırıyor. Bütün akşam sana yazmaya çalıştım ve şimdi yazıyorum. Yorgunun veya öyle davranıyorum ve mektubu sersem bakışlarla ve büzülmüş dudaklarla kapatıyorum.

Franz

Daha birkaç gün tiyatroya gitme niyetim olmamasına rağmen, bu akşam Hidalla'yı¹³² görmeye gideceğim. (Tabii ki Wedekind ve karısı yoklar). Bugünkü ikinci mektubundan sonra bunu yapmam kaçınılmaz sevgilim. Birbirimizden ne kadar uzak olursak olalım, insanlar bunun farkına ne kadar az varırlarsa varsınlar ya da inanmak istemesinler, bunun bizi kuşatan bir zincir halini alması Tanrıyı memnun etmese de sağlam bir bağla birbirimize bağlıyız. Ama eğer Profesör Bernhardt'ye gidersen, sevgilim, bu kaçınılmaz bağla beni de peşinden sürüklersin ve Schnitzler'in¹³³ temsil ettiği bu tür kötü bir edebiyata yenik düşme tehlikesiyle karşılaşırız. Ama kendimizi bu tehlike karşısında koruyabilmek için bu bağın güçlü bir biçimde çekilmesine izin vermemek ve Hidalla'ya gidilmesini sağlamak ve seni Profesörden biraz uzaklaştırmak, birkaç iyi düzenlenmiş Wedekind kelimesinin Profesör Bernhardt için atan kalbine ulaşmasını sağlamak benim görevim. Böylece ruha zarar vermeden, bu akşam bana doğru esen ve senden geldikleri için aç gözlülükle hazmettiğim Schnitzler benzeri esintilerine dayanabilirim. Schnitzler'i hiç sevmem ve pek de saygı duymam. Bazı şeylerde yeteneği olduğu şüphesiz; ama büyük oyunları ve büyük yazıları benim için rahatsız edici saçmalıklarla dolu. Ona sert davranmak olanaksız. Gördüğüm oyunları (Interlude, The Call of Life, Medardus) izlerken bile gözlerimin önünden yok oldular ve onları dinlerken unuttum. Yalnızca fotoğrafına bakarken-sahte hüznü bakış, parmak uçlarımla bile dokunmayacağım bir duygusallık- kısmen iyi olan ilk eserlerinden (Anatol, La Ronde, Lieutenant Gustl) sonra bu yola nasıl girdiğini anlayamıyorum.- Wedekind'den aynı mektupta bahsetmem bile.

Yeter, yeter! Geçen gün Lasker-Schüler'in yaptığı gibi aramıza girmeye çalışan Schnitzler'den hemen kurtulmalıyım. Sevgilim, tiyatroya yalnız başına mı gittin? Ve neden aniden? Bu, gözünün iyileştiği anlamına mı geliyor? Bu akşam yemeğinden sonra, akşam gazetesinde yeni evlenen kraliyet çiftinin bir resmini gördüm.¹³⁴ İki Karlsruhe'de kol kola bir parkta yürüyorlardı. Ama bununla yetinmeyerek parmaklarını da birbirine dolamışlardı. Eğer bu dolanmış parmaklara beş dakika bakmamışsam, on dakika bakmışımdır.

Bu öğleden sonra içinde kaybolabilmek için bir delik açabilirdim. März'in son sayısında, Max'ın kitabımla ilgili değerlendirmesini okudum;¹³⁵ geleceğini biliyordum, ama görmemiştim. Birkaç eleştiri çıkmıştı, hepsinin de arkadaşlarıma ait olduklarını söylemem gereksiz. Abartılmış övgüleri, önerileri nedeniyle değersizdiler ve yalnızca yanlış yönlendirilmiş bir arkadaşlıkla, yazıların fazla önemsenmesiyle, kamu oyunun edebiyatı yanlış değerlendirmesiyle açıklanabilirlerdi. Genelde, değerlendirmelerin çoğunda ortak olan buydu. Eğer hüznü ve aceleci bir biçimde insanın gururunu okşayacak biçimde hareket ediyor olmasalardı, kolayca kabul edilebilirlerdi. Ama Max'ın değerlendirmesi daha da abartılıydı. Benim arkadaşım olduğu için, insanı açıdan benimle edebiyattan daha derin ilişkileri vardı ve edebiyattan daha önce üzerimde etkili olmuştu. Beni utandıracak ve kibirli kılacak kadar çok abartmıştı. Öte yandan sahip olduğu edebi deneyimi, sezgi gücü ve gerçek yargı olanağı yargı dışında bir şey değildi. Yine de böyle yazmıştı. Eğer ben çalışıyor olsaydım, iş akışında yer alıp onunla taşıyor olsaydım, değerlendirmeye önem vermezdim. Zihnimde Max'ı sevgiyle öpebilirdim ve değerlendirme beni hiç etkilemezdi! Ama işler öyle değil- Kendime itiraf etmem gereken en berbat şey de işe karşı olan yaklaşımımın Max'dan farklı olmaması. Yalnızca ben bazen bunun farkındayken, o hiç farkında değil.

Sersem kafamda senin için tatlı Pazar günü düşünceleri hiç yok mu, sevgilim, sevgilim? Eğer benden sana doğru akan bütün kötülüklerin, sende, kaçınılmaz olarak iyiye, en iyi yaratıklara dönüştüklerini bilmeseydim, bunları sana anlatmazdım.

Franz

16 Şubat 1913

Sevgilim, ilk postayla seninle beraber olabilmek için sabırsızlanarak birkaç kelime yazıyorum. Lütfen dün aldığın mektubu unut.¹³⁶ Büyük bir bölümü tatsızdı. Eğer gecenin geç vakti olmasaydı veya başka bir mektup yazabilseydim, onu sana yollamazdım. Ama yazış-

mamızın düzenliliği diğer endişelerimin üzerinde bir düşünce. Daha-
sı,- kurnazca bir bahane- en azından o zaman Pazar mektuplarımdan
birine karşı duyumsadığın direnmeyi duyumsamış olabilirim. Ama ne
olursa olsun, o mektup, hatta başka şeyler için gece boyunca yeterli
miktarda kefareti ödedim. Çok uykusuz olmama rağmen, gecenin bü-
yük bir bölümünde, sağ omzumda yeni başlayan hayvani bir sızı nede-
niyle uyanık kaldım. Hatta bu nedenle duaya bile baş vurdum. Şimdi
yok oldu ve bunu kefaretimin ödenmesi olarak alıyorum. Yine neler
saçmıyorum ve daha fazla kefareti ödemek için kendime malzeme
hazırlıyorum. Çok mutsuz bir insanım ve sen sevgilim, bu zavallıya
bir denge sağlamak için buradasın.

Franz

16-17 Şubat 1913

Sevgilim, bu akşam soğukta tek başıma, şehirde uzun bir süre
Hradcany üzerinden, katedralin etrafında ve Belvedere arasından ora-
ya buraya yürürken (yine nezle mi oldum? Gerçek ya da imgesel titre-
meler sırtımdan aşağıya doğru iniyor) zihnimden sana sonsuz mektup-
lar yazdım. Bu tür bir yazının ayrıntılarını öğrenemeyecek olmana
rağmen, yine de sevgilim, her şeyin ötesinde sana yazdığının şeylerin
hemen farkına varmalısın. (Eğer öyle yapmazsan ne yapacağımı bil-
miyorum.) Varlığını oluşturan zayıflık hal ve durumlarını göz önüne
alınca, bunlar, kolayca iğrenç, yapay, yüzeysel, fettan, hatalı, kötü
tutarsız gelebilirler veya öyle görünmüyorsa da kesinlikle öyleler-
yine de, yine de, bazen bana bile kapalı olan derinliklerimde, tüm yaptığımı ve yazdığım kötü şeyleri fark ediyorum. Onları doğru değerlen-
diriyorum ve çaresizlikle ağlıyorum. Beni sevmen Felice, beni kesin-
likle mutlu kılıyor, ama güvende olduğumu duyumsamamı sağlamı-
yor. Belki de mektuplarımda seni kandıracak bazı hileler yaptığımı
düşünerek kendini kandırıyor olabilirsin. Hem, beni pek görmedin,
konuşurken pek duymadın, sessizliklerimden pek çekmedin, varlığımın
sende yaratacağı rastlantısal veya kaçınılmaz tatsızlıklar hakkında
hiçbir şey bilmiyorsun. Benim güvenliğim daha çok seni sevmeme

bağlı, o akşam nasıl biri olduğunu algılamama bağlı, bu aşktan kaçmayıp testten geçmiş olmama bağlı, bu aşkın sanki benimle doğmuş gibi benim doğama eklenmiş olmasına bağlı, ama ancak yeni fark edilebiliyor.

Annenin mektuplarımı okuduğunu öğrenebileceğine dair korkun için kendini kandırma, sevgilim. (Baban ne garip bir adam! Ağırbaşlı ve ciddi görünüyor, neşeli bir yaşamı seviyor, roman okuyunca ağlıyor, bu sanki kuşkulu olan ilişkide annene karşı senin tarafını tutuyor!) Aslında korktuğun annen değil. Korkarım böyle değil. Üzerinde düşünmeye çalış. Hem, ailen içersinde yeterince bağımsız bir pozisyondasın. Annen mektuplarımı daha önce de bir kez okumuştı ve anımsadığım kadarıyla da bunun önemli bir sonucu olmamıştı. Bu haberin esas etkisi, sevgilim, benimle buluşmaya geldiğin oldukça ufak (Tanrım, gerçekte çok geniş) olan boşluğun (düşünde, uyku sersemliğiyle parmaklıklardan atlayarak aşağıdaki adamın üzerine düşmen gibi) şimdi annenin soğuk ve nesnel bakışlarıyla doldurulmuş olmasında yatıyor. Bu seni ürpertiyor ve düşünmene neden oluyor- bugüne kadar çok yakından gördüklerine uzaktan bakmana neden oluyor. Keşke yeniden beraberce yalnız olabilsek ve rahatsız edilmesek!

Franz

17-18 Şubat 1913

Sevgilim, yine de sana söylemem gereken bir şey var. Pazar mektubumu¹³⁷ oldukça dikkatsiz bir biçimde okumuş olmalısın. Başka bir açıklaması yok. Mektupta hoş olmayan şeyler yeterince vardı (bir gün sana bunu açıklarım) ve senin dikkatsiz okuman beni memnun etti ve tekrar okumaman için yalvarıyorum- ama aramızdaki bağın koparılması ile ilgili olarak pek fazla bir şey söylenmemiş ve söylenemez. Sevgilim, kendi hakkımda hüküm verecek kadar çılgın değilim, hatta bunu ima edecek kadar da- boynunda asılı olan resmimden daha fazla senin bir parçan olan kendim için. Mektubumdan böyle bir sonucu nasıl çıkartabilirsin? Hangi gözlerle okudun?

Seni tamamen ele geçirdiğimi hangi elle, hangi düşlerle yazabil-
din? Sevgilim, bu uzaktaki anlık bir düşünce. Seni yakın bir çevrede
kazanabilmek ve iyi bir biçimde kazanabilmek, kalemimi yöneten kas-
larımın gücünden daha fazlasını gerektirir. Düşününce sen de buna
inanmıyor musun? Gerçeklik için her şeyden çok arzu duymama rağ-
men, mektupla haberleşme bazen bana, perişanlığımı (tabii ki her za-
man perişanlık olarak duyumsamadığım perişanlığım) aktarabileceğim
tek iletişim yolu gibi görünüyor ve bu limitin aşılması için bana yapı-
lacak bir baskı ikimiz için de felaket olur. Sevgilim, yalnızca kendimi dü-
şünürken seninle kalmam, sana sarılmam ve seni hiç bırakmamam gerek-
tiğini anlayabiliyorum; aynı biçimde yalnızca seni düşünürken (birbirimi-
zin içine nasıl girmişiz, sen ve ben zihnimde nasıl da ayrılmaz bir halde-
yiz, bu en kötüsü) senden uzak durabilmek için bütün gücümü kullanmalı-
yım. Ah Tanrım bu nasıl sonuçlanacak!- Şimdi, sevgili Felice, sana bu
berbat mektubu yollamak üzereyim. Saat üçü geçti ve başka bir tane ya-
zamam. Son mektubunda beğenmediklerinin doğru olmadıklarını veya o
anlamları taşımadıklarını eklemek istiyorum. Ama seni o kadar çok sevi-
yorum ki, okumak için bunu benden talep ediyorsan, neyin gerçek olmadı-
ğın da söyleyebilirim ve dahası buna inanmalısın. Felice, beni, yapılma-
sı gerekeni yapabilecek bir adam haline çevirebilecek bir gücün olduğuna
inandığım zamanlar oluyor.

Franz

[Antet: İşçi Kazaları Sigorta Enstitüsü]

18 Şubat 1913

Sevgilim, çünkü mektubumla seni incittim. Posta kutusunun ara-
lığından çekmek istedim. Ama, çünkü gibi gece ortasında, aniden ve
anlık olarak bende oluşan haller için ne yapmam gerektiğini söyle; bun-
ları yazmamalı mıyım, kendime mi saklamalıyım? Son birkaç gündür
içimdeki bir şey çok iyi değil, yazmak istemediğim cümleler mektuba
dökülüyorlar. Sanki dışardan geliyorlar ve yine de içimdeki belirsiz bir
kaynaktan geliyor olmalılar. Üzülme, ağlama ve benimle kal.

Franz

Son birkaç gündür yaptığım zararı onarmamda bana yardım et sevgilim, sana yalvarıyorum. Belki, aslında olan bir şey yok ve uyusukluğumun ortasında bu endişe duygusuna sürüklendim ve yazdım veya her an sorumsuzca yazabileceğimden korktum. Yanlış cümleler kalemimin başında bekliyorlardı, kendilerini, kalemimin ucunun etrafında büküyorlardı ve mektuplara doğru akıyorlardı. İnsanın söylemek istediğini uygun bir biçimde yazamayacak güce sahip olamayacağı düşüncesinde değilim. Dil zayıflıkları üzerindeki gözlemler ve kelimelerdeki kısıtlamaların karşılaştırılması ve duyguların sonsuzluğu üzerindeki fikirler oldukça temelsizdir. Sonsuz duygular, kalplerde olduğu gibi sözcüklerde de sonsuz olmayı sürdürürler. İçsel olarak açık olan, kelimelerde de açık olacaktır. Bu nedenle lisan için endişelenmek gerekmez, ama kelimeleri gören insan genellikle kendisi için endişe duyar.¹³⁸ Hem, içindekilerin nasıl olduğunu tam anlamıyla kim bilebilir ki? Bu fırtınalı veya çalkantılı veya bataklık benzeri iç dünya, bizim gerçeğimizdir. Ama bilinmeyen bir süreçte, sözcükler ağızımızdan dışarıya çıkmaya zorlanırlar. İçsel bilgimiz gün ışığına çıkar, hala bir gizlilik perdesi arkasında olsa da, artık önümüzdedir, mükemmeldir veya gözlemlenmesi bir felakettir.

Bu nedenle, sevgilim, son zamanlarda kendimi teslim ettiğim bu korkunç kelimelerden beni korusun. Bana her şeyi anladığını ve yine de sevmeyi sürdürdüğünü söyle. Geçen gün Lasker-Schüler ve Schnitzler ile ilgili olarak bazı ağır şeyler yazdım. Ne kadar da haklıydım! Yine de benim bitkin bir biçimde dibinde yattığım uçurumun üzerinden melekler gibi yükseliyorlardı. Ve Max'ın övgüsü! Aslında kitabımı övmüyordu; kitap ortadaydı ve isteyeler tarafından yargısı değerlendirilebilirdi. Övdüğü bendim ve bu çok gülünçtü. Çünkü ben neredeyim? Beni kim inceleyebilir? Bunu, tutarsız bir yapı olan kendime sokabilecek güçlü bir ele sahip olmayı isterdim. Ve yine de burada söylediklerim tam düşüncelerim bile değil, şu anda bile değil. İçime baktığımda belirgin olmayan ve sürekli değişen birçok şey görüyorum. Kendim için duyumsadığım beğenisizliği tamamen açıklayamıyorum ve kabullenemiyorum.

Sevgilim, böyle bir kaosla karşılaştığında ne yaparsın? Bunu deneyleyen kişiye göre, izleyen kişi için bu, daha üzücü ve itici olabilir mi? Kesinlikle daha üzücü ve iticidir. Bundan kaçmamak için sarf etmek zorunda kaldığın gücü düşünebiliyorum. Bu arada, her şeyi sakın bir biçimde yazdığımı kabul etmeliyim.

Franz

19-20 Şubat 1913

İmgesel fikirlerle oynamaya çok alışkın olan ben bile, beni tehdit eden kalp atışlarım bu sefer bunun gerçek yaşam olduğunu söyleyerek beni tehdit ettiklerinde bile, gerçek yaşamdaki davranışları göz ardı edemem.- Güneye yapacağım yolculukla ilgili olarak söylediklerin için çok üzgünüm sevgilim. Düşündüğünü sandığım biçimde, planımı yalnızca önerilerin için sana yollamadım (ama benim için nereye gideceğim fark etmez, çünkü birkaç şaşırtıcı an dışında gittiğim hiçbir yerde kendimi iyi hissetmiyorum) ve sonunda bunun, yolculuğum için kabul edeceğim bir kutsama olacak bir öneriden fazlası olacağını bil-meme rağmen- yine de, bir öneriyle diğeri arasındaki bağı kaybettim ve böylece düş gücümü yatıştıramıyorum, çünkü yok edilemez ve zalvalı bir arzuyla seni de yanıma çekmek istiyorum.

Kötü gün geçti ve sıkıntıların azaldı mı? Halden ne kadar çok anlayabilirsin ve bu durumdan ne kadar derinden etkilenirsin! Tam aynı, hatta daha kötü durumlarda, ben kesinlikle hareketsiz kalmalıyım. Öte yandan, söylememene rağmen, senin yapacağın gibi, bir kıızı bu ne bu kadar çok üzmelidir, ne de varlığımla onu yatıştırmalıyım-bunu kendi kalbimde duyumsayabiliyorum. Sevgilim gizli gücün ne kadar kuvvetli! Bunun seni kaplamış olması, yalnızca büyüklüğünün kanıtıdır. Kimseyi rahatlatamam, çünkü doğru kelimeleri kullanamıyorum, ama kelimeler kapris yapmazlar. Kelimeler kapris nedeniyle yetersiz kalmazlar. Geçmişte, içsel bakışımın daha güçsüz olduğu ve dünyayı bir an için bile göz ardı edemeyeceğimi düşündüğüm zamanlarda, gerçek tehlikenin burada olduğuna dair çocukça bir düşünceyle

ve 'Ben'in otomatik olarak ayarlanmasıyla, sorun olmadan, acele etmeden, dış dünyada yapılan gözlemlere bağlı olarak- o zaman, hayır, hatta sonradan bile, şimdi olduğu gibi içine kapanan bendim. Tek fark, bugün (eski yanlış varsayımlar yerine) tepesine ancak uçarak veya tırmanarak bir gün belki ulaşabileceğim bir dağın eteklerinde ve gölgesinde bunları yazdığımı düşlediğim anlar oluyor.

Ama belli bir süredir tek bir soruyu bile yanıtlamadım, gerçek bir şey yazmadım, çünkü gerçektışı gerçekteki en güzeli engellemek için tehdit ediyor. Ve ben de yazarak bunu uzaklaştırmaya çalışmalıyım. Sevgilim, sabırlı ol (şimdi duydum, saat iki olmuş, top atışı, iki atış; nedenini bilmiyorum ama sanki bizi doğrudan ilgilendiriyormuş gibi titriyorum, yanaklarım buz kesti). Etraf yine sessiz. Evet, sabır sevgilim. Fazlasını istemeye cesaretim yok, ama bu da yeteri kadar çok.

Franz

20-21 Şubat 1913

Geç oldu, geç. Çeşitli insanlarla harcanan bir akşam daha. Destek olmayınca- çünkü yazmıyorum ve sen de Berlin'desin- herkes beni istediği yere sürüklüyor. Genç bir kadın yaramaz, küçük çocuğu hakkında konuşuyordu ve bu, konuşmasının en iyi kısmıydı, ama buna bile dayanamadım. Onu çekici bulmama rağmen gözlerim kayıtsızca bakıyorlardı ve belki de bu mekanik göz hareketlerimle onu utandırıyordum. Dikkatimin dağılmasını önlemek için dudaklarımı ısırdım, yine de tüm çabalarımın rağmen orada değildim, ama başka bir yerde de değildim. Bu nedenle iki saat boyunca var olmadım. Öyle olmalı, çünkü eğer koltuğumda uyuyor olsaydım, varlığım daha inandırıcı gelecekti.

Ama bunu telafi edecek güzel bir sabah geçirdim. Büroya gittiğimde, hala her şeyin hayvanca ve sıkıcı olduğunu düşünüyordum ve çok geç olmamasına rağmen yolda birden koşmaya başladım. Dünyanın iğrençliğine biraz hareket katmaktan ve böylece onu yaşanır kılmaktan başka bir amacım yoktu. Ama mektubunu alıp, tüm akşam

okumayı umduğumu okuyunca- yani benimle birlikte Saint-Raphael'e gelmek istediğin, veya en azından bunu değerlendirdiğini, o zaman, hala böyle şeylerin olabileceği bir dünya, uzun zamandır görünmediği bir biçime büründü. Demek benimle gelecektin, beraber olacaktık, deniz kenarındaki parmaklıklarda yan yana duracaktık, hurma ağaçlarının altındaki sırada yan yana duracaktık, olan her şey biz 'yan yanayken' olacaktı. İçinde her şeyden sonsuza kadar korunmak istediğim kalbim yanımda atıyordu. Hala yüzümden akan titremeleri duyumsayabiliyorum. Olanaksız düşlemek bu olmalı. Yine de bir masal gibi yazmışsın: 'Senin için ufak güzel bir yer arayacağım ve sonra seni yalnız bırakacağım.' Dinle sevgilim, bunun olanaksızlığı bunu ifade etmene uygun düşüyor, çünkü bu yolculuk için gereken mucizeler arka arkaya gerçekleşeler ve biraz sonra Cenova'ya gidecek olan trende yan yana oturuyor olacaksak da- ben arkada kalmalıyım, bu benim kaçınılmaz görevim. Örneğin şimdiki durumumda veya öyle bir durumda sürekli kalacağının farkında olarak, senin yol arkadaşın olmaya hiçbir zaman cesaret edemem. Kompartımanın bir köşesinde yalnız başında olmalıyım, benim yerim orası. Orada kalmalıyım. Gücümün son zerresiyle sürdürmeye çalıştığım seninle olan ilişkim, bu tür bir yolculuk arkadaşlığıyla tehlikeye atılmamalı.

Franz

21-22 Şubat 1913

Bugün, eğer senin yerinde olsaydım, bir saatlik gerçek buluşmamız dışında- senin için oldukça etkisiz olan- geçen haftaki mektupla yetinmek zorunda kaldığım için benim hakkımda ne düşünürdüm diye düşündüm. Bunlar kesinlikle bir tür çürütmeydi ve insanı, daha önceki mektuplarda yapıcı olabilecek haldeki her şeyi unutmaya zorluyordu. Yazarken, onları bu yönüyle zekice yazabilmek için yetersiz bir arzu duymama rağmen böyleydi. Aslında bu mektupları tiksinden bir kez daha okumam pek mümkün değil. Çünkü esas olarak- diğer belirgin nedenlerin dışında- onlardan yeterince derinden veya sıkça etkilendiğimi duyumsamıyorum. Bu mektuplar benimle ilgili olan fikirle-

rinin bazılarını kaçınılmaz olarak ortadan kaldırmayacaklar mı? Eğer kanıtı önünde değilse, geçmiş deneyimlerinden değerlendirerek, benim gibi yarasız bir hayat yaşayan, ama *yine de canlı kalabilen* ve canlı kalınca büyük bir deliğin etrafında koşarak onu korumaktan başka bir şey yapmayan bir adam düşünebilir misin? Sevgilim, bu sana, bir insandan çok, yanlış yönlendirilmiş bir ruhun yazdığına inanmanı sağlamıyor mu?

Ve yine de, sana yazan bir insan, sevgilim. (Bunu söylemekle yeterince küstah davranarak, insan olmanın sonuçlarını nasıl tanımlayabileceğini pek bilmiyor. Bunlar, ondan çok uzak ve ötedeler.) Sana doğru çabılıyor ve bu amaçla zavallı güçlerini topluyor. Berlin’le olan mesafeye, onu senden uzak tutan yükseklik olarak dayanabilmek ona zor gelmiyor. Ve bütün iyi niyetlerine rağmen, elde edebileceği tek şey, bugünkü mektubunda söylediğin gibi (başka bir bağlamda da olsa. Senin açısından, bu sözlerin bana yönelişi, otomatik ve istem dışı olarak ortaya çıkıyor) ‘seni hep hayal kırıklığına uğratmak.’ Adamın başka yapabileceği bir şey yok, çünkü yüzümüzü dünyaya doğru döndüğümüz güçlerden başkasına sahip değiliz ve yaşamlarımız risk altında da olsalar, bazı gizli kaynaklardan yenilerini elde edemeyiz.

Ne büroda, ne tramvayda bana yazabiliyorsun. Neden olduğunu söyleyeyim mi sevgilim? Kime yazacağını bilmiyorsun. Ben mektuplarının hedefi değilim. Eğer, bütün sefil halime rağmen, önünde sakın bir biçimde var olsam veya olabilsem, geri çekilirdin. Bunun yerine- tabii ki kasıtsız olarak- çılgınca kafeslerinde koşan sincaplar gibi etrafında dönüyorum. Sevgilim, tek amacım seni kafesin önünde tutabilmek ve seni göremesem de yanımda olduğunu bilmek. Her şeyi görebilmen ne kadar sürecek ve bunu başarinca, ne kadar kalacaksın?

Franz

İçine konulmuş olabilir

Yatakta uykusuz olarak yatarken, içine daldığım arzular ve düş-
ler:

Büyük bir odun parçası olmak ve iki eliyle, bu sert tahtanın yanında (yaklaşık kalça hizamda) ona doğru bıçak çeken aşçı tarafından gövdesine bastırılmak ve ateşi yakmak için bütün gücüyle odun parçalarının kesilmesi.

23 Şubat 1913

Yalnızca birkaç kelime sevgilim, çünkü geç kaldım ve Max'ı görmeden önce biraz temiz hava almak istiyorum. Uygun görüldüğü için (çünkü ya yatakta, ya Dresden'de olmalıydım), günümün çoğunu yatakta geçiriyorum. Yalnızca babamın neden olduğu iki, ama çok kötü iki olay, bütün direnmelerime rağmen, kaçıklığı, monotonluğu, sürekli bağırması, şarkı söylemesi ve el çırpmasıyla, beni sabah uykumdan, kasvetli dünyanın içine çekti. Erkek yeğenini eğlendirmek için bunları sürekli olarak yineliyordu. Aynı şeyleri öğleden sonra da torunu için yaptı. Sevgilim, anlaşılabilir olsa da (çünkü babamın tek eğlencesi buydu), benim için anlaşılabilir olduğundan (kabile dansları bile benim için daha anlaşılabilir) yakışksız küfürler sarf etmeden, bunlara dayanmak büyük erdem gerektiriyor. İnsanın bu biçimde hırpalandığını düşünebiliyor musun? Özellikle öğleden sonraki her bağırış, göze indirilen bir darbe gibiydi. Yıllar önce benim de aynı biçimde eğlendirildiğimi düşünsene. Yine de o günlerde, yan odada bundan etkilenebilecek birisi yoktu. Hatta beni strese sokan bağırımlar da değişti, apartmandaki çocuklara da dayanmak gerekiyordu. Bunu yapamadım, kendimi unutamadım, kanım akmayı ret etti, pıhtılaştı ve kan arzusunun, çocuk aşkını temsil etmesi gerekiyor. Evi terk edip etmemeyi ve yeğenlerimin bazen bizi ziyaret etmeleri nedeniyle bir yerlerde bir oda tutup tutmamayı düşünüyorum. Hem büyüyorlar ve daha çok sesleri çıkıyor. Yıllar önce bir kere, değişik nedenlerle de olsa, taşınmaya çok yaklaşmıştım, ama sonunda beni engellemelerine izin verdim.

Sevgilim bugün neredesin? Seni gözden kaybetmiş gibiyim. Dresden'de mi kalıyorsun, yoksa bu akşam dönüyor musun? Çok güzel bir gündü ve Dresden'in etrafında yarı uykulu durumumda birçok

kez dolaştım. Sonraki uyanışında, o anki gerçek ve düşsel kötü yön-
lerimi bir araya topladım (imgelem gücünün yeterince güçlü olması
durumunda, etkisi farklı değildi) ve surat asmak için yeterli olan altı
sayısına ulaştım. Ödül ve cezanın bir öpücük sağanağı olarak ulaşaca-
ğı, bu toplam acıya dayanacak kişi, ya sen olmasaydın!

Franz

24-25 Şubat 1913

Kız kardeşin? Ve her zaman inatla kendi sefilliğime dalıyorum,
bir fikrim yok ve Dresden'e yolladığım mektupta, zavallı sevgilim, sa-
na orada 'huzurlu saatler' diledim. Şimdi Dresden yolculuğunla ilgili
olarak bildiklerimi o zaman da biraz biliyor olsaydım, durum uygun
olmamasına rağmen Dresden'e gelirdin. Bütün ilgisizliğime rağmen,
orada yalnız ve mutsuz olduğun düşüncesine dayanamazdım. Geçen
gün, kız kardeşinin Dresden'deki iyi işini bırakacağını ve Berlin'de
profesörlerin yanında ona benzer ve özel bir iş bulmaya çalıştığını
anımsadım.- ama aklımdan kovdum. Sevgilim, eğer anlatması zorsa
olanları öğrenmek istemiyorum. yalnızca ona yardım etmek veya öne-
ride bulunmak gibi uzak bir olasılık olabilirse diye düşünüyorum (bu
senin için, hem bu bana güç ve ustalık sağlar) – ama kısa zamanda
öğrenmem gereken sevgilim- kısa zaman diyorum!- nasıl olduğun. Bu
sonbahar ve kış mevsimlerinde benim yüzümden çok üzüldün. Dres-
dan yolculuğunun başarısıyla ilgili bir haber alamazsam, bunu iyi bir
işaret olarak kabul edemem, ayrıca yolculuk dönüşünü de iyiye yora-
mam. Dresden'e kesinlikle gitmeliydim. Benden bir biçimde yararla-
nırdın ve sıkıntını görünce, birçok şey yapabiliirdim.

Yazmaya pek cesaret edemiyorum, çünkü ne yaptığını bilmiyo-
rum. Cumartesi ve Pazar akşamları, düşüncelerin tamamen bu yolcu-
luğa yoğunlaşmışken, Max'la yeni evinde, sen sanki başka bir geze-
gendeymişsin ve ayağımın altındaki toprağın heyecanla dolaştığın top-
rakla hiçbir bağlantısı yokmuş gibi her zamankinden daha üzüntülü ol-

madan oturabilirim- kelimeleri soğuk bir biçimde arka arkaya sıralarken, şu anda işlerin senin için nasıl gittiğini kim bilebilir? Sevgilim bu sefil bir yaşam ve ancak elinde bir kamçıyla bu yaşama müdahale eden birisi, anca bunu tam anlamıyla kavrayabilir.

Bu gereksiz olsa da bu tür heyecanlarla karşı karşıya kalman konusunda seni ikaz etmek istemiyorum sevgilim.- Kalbinin yolunu izlememen için seni nasıl uyarabilirim, çünkü ben de aynısını yapmaktan daha iyisini bilmiyorum, ama şimdi Berlin'e geri dönelim- daha az duyarlı ol ve kendine dikkat et. Bırak bir an için her şey akıp gitsin. Annenin toplantıları, kız kardeşinin dansları, örgü işlerin, halan ve uyu, uyu! İnsan yalnız uyurken iyi ruhlarla birlikte olur. Çok fazla zayıflık seni öldürür.

Franz

25-26 Şubat 1913

Şimdi sevgilim, gerçekten çaresizim, senin üzgün olduğunu görebiliyorum ve neler olduğunu bilmiyorum. Yine ağlıyorsun ve söyleyebileceğim bir şey yok. Öğüde gereksinim duyduğunu söylüyorsun ve ben de sana veremiyorum. Sen de, benim gibi, bilmediğin bir mutsuzluğa çekiliyorsun ve bu son zamanlarda etrafımı saran mutsuzlukla uyumlu. Sevgilim, buradan beraberce gidebilmeyi arzulardım. Bir tür gökyüzünden bu dikenli yeryüzüne atılmış olmayı neden kabullenebiliriz? Çocukken bile bir resim satıcısının camekanının önünde hayranlıkla dururdum ve iki aşkın intiharını resmeden kötü bir resmi seyrederdim. Bir kış akşamı, ay bulutların arasından son anda görülebiliyor. Çift, ufak bir tahta iskelenin ucunda duruyor. Ve kararlarını gerçekleştirmek üzereler. Kızın ve adamın ayağı beraberce, derinliğe doğru zorlanıyorlar ve bir iç çekişle, insan onları yer çekiminin etkisinde duyumsuyor. Anımsadığım tek başka şey, kızın, güzel, soluk yeşil, başının etrafında gevşek biçimde sallanan baş örtüsüydü. Adamın koyu ceketi ise rüzgarla gerilmişti. Kollarıyla birbirlerini sarmışlardı ve ilerlemeleri o kadar yumuşak ve acildi ki, kızın adamı sürüklediğini veya

adamin kızı ittiğini söyleyemezsiniz. Uzun süre tam farkına varamasa da, insan biraz sonra bile bulanık bir biçimde aşk için burada çizilenin dışında bir yol olmadığını duyumsayabiliyordu. Ama o zaman hala çocuk olduğum için, yanında asılı duran resimden de çok hoşlanmıştım. Bu resim, ormanın derinliklerinden bir sıçrayışla çıkan ve açıklıktaki bir avcı kahvaltısını bozan, avcılarını ağaçlar arkasına saklanmaya zorlayan ve tabaklarla yiyecekleri etrafa dağıtan bir domuzu resmediyordu.

Sevgilim, sakinleşmeni beklemek dışında ne yapabilirim. Baban yine gitti mi? Bana öyle geliyor ki onunla her şeyi tartışabilirsin. İlgisi annen kadar büyük olmayabilir, ama bu, ondan fikir almanı kolaylaştırıyor veya aksi takdirde, onun desteğiyle güven kazanabilirsin. Ailene yalan söyleyeceğine göre baban tabii ki evde olmalı. Dresden'e başka bir yolculuk gerekli olabilir mi ve bunu senin kadar ben de ayarlayabilirim ve memnuniyetle yaparım, çünkü sanırım evden ikinci kez ayrılmam zor olacak. Bu sorularla seni yatıştırmaktan çok, üzüntünü mü çoğaltıyorum? Ama başka yapabileceğim bir şey yok; zamanla diğer tüm insanları gözden kaybettim, yalnızca seni görebiliyorum ve sen de sıkıntılısın.

Franz

26-27 Ocak 1913

Endişelerin gerçekten geçti mi? Sabah mektubuna göre öyle görünüyor veya yalnızca benim için kendini mi kontrol altında tutuyorsun? Bir süre telgrafı açmadan elimde döndürdüm. İçinde ne olabilir-di? Bana çok nazik davrandığının ne kadar farkında olursam olayım, bunu ne kadar istismar etmiş olursam olayım (bugünkü tüm varoluşumun başka bir amaç veya geçmişi yok), telgrafında her türlü endişeyi ortadan kaldırmak istediğinden bahsedeceğin aklıma gelmedi. Bir an için şöyle dediğini düşündüm: 'İstasyona koş. 15 dakika içinde geliyorum.' Böyle bir telgrafın bende ürkütücü bir şok yaratacağını itiraf etmeliyim. Kolaylıkla, (bir anlık bile olsa) uzun bir uyku sonrası aniden

yerimden kopartılmış gibi bir şoka girebilirdim. Buna uyuşukluğum neden olabilirdi, tüm apartmanı, aslında bütün şehri benim için büyük bir yatağa çeviren bu berbat uyuşukluk. Ama telgrafta bu tür bir şey yoktu. Eskisi gibi yalnızdım, yalnızca bazen yüzümün, yazdığım mektuptan bana geri baktığını görüyordum. Böylece kalemimi bırakarak, sürekli olarak sana tutunmaya, dik duran seni yere doğru eğmeye ara verebilmek ve bunun yerine altımda yavaşça aktığını duyumsadığım akıntıya kendimi bırakabilmek istiyordum.

Franz

27-28 Şubat 1913

Bu akşam utandım. Weltsch ile yürüyüşe çıktım (kitabı, [*Intuition and Concept*], basılmıştı. İlilenir miydin? Sanmam: tamamen felsefiydi, okumak ve anlamak için kendimi zorladım. Üzerine parmak basabilecek bir konu olmayınca dikkatim kolayca dağıldı)- neyse, onunla dolaşmaya çıktım, belli belirsiz biçimde, hüznümle ilgili olarak ve beni eleştirerek - uzun sürmedi ve belki de anlık bir durumdu- konuşmaya başladı. Beni utandıran, beni azarlamaya çalışması değildi. Aslında, bu duymayı istediğim bir şeydi. İnsanın boş olan kafasına böyle şeylerin girmesi iyi. Hem bugün söyledikleri çok zekiceydi. Beni utandıran, en ufak bir imayla bile buna yol açmamama ve o anda zihni kendi sorunlarıyla dolu olmasına rağmen bu paylamayı gerekli görmesiydi. Ama beni en çok utandıran- bilinçli veya bilinçsiz olması önemli değil, çünkü benim utancımın bahsediyoruz- beni payladığını görmeme izin vermemesiydi. Genel kelimelerle konuştu, aceleyle mantık yürüttü ve çok beğendiği ve ona çok doğal gelen zıt fikirleri çok kısa bir biçimde ortaya koydu.

Utanc duygusunun yararı ne? Onu evinde görünce (hava sisliydi ve bu onu ürkütüyordu) çay evine gitmeyi düşündüm (Werfel ve diğerlerini orada görmüş olmalıyım), ama sonra bundan da endişe duydum ve biraz düşündükten sonra eve gitmeye karar verdim. Sonra bir tanıdığa, çok makul, dikkatli, hareketli, sevimli ama aynı zamanda

bana göre rahatsız edici bir tavrı olan Siyonist bir öğrenciye rastladım. Beni durdurdu, özellikle önemli olan bir akşam toplantısına davet etti (yıllar boyunca benzeri ne çok daveti bana boş yere yaptı!); o anda, bir kişi olarak ona veya herhangi Siyonist bir forma karşı olan ilgisizliğim çok yoğun ve ifade edilemezdi, ama- bana inanmalısın sevgilim- sessiz bir el sıkma yeterli olabilecekken ona veda etmek için sosyal bir bahane bulamadım ve yalnızca bu nedenle daha önce bahsettiğim çay evinin kapısına kadar ona eşlik etmeyi önerdim. Ama içeriye sürüklenmeme izin vermeyecektim, bunun yerine, şaşırtıcı biçimde, hoş ve kolay şekilde beni kurtaran el sıkmasını gerçekleştirdim.

Şimdi geç oldu ve sana bu akşamdan hiç bahsetmedim. Halbuki yalnızlığım ile ilgili olarak sana anlatacak çok şeyim var.

Franz

28 Şubat- 1 Mart (1913)

Geç oldu sevgilim, geç. Büro için biraz çalıştım ve geciktim. Aynı zamanda üşüyorum da. Yine mi soğuk algınlığı? Çok rahatsız edici; sol tarafımda sürekli olarak soğuk bir cereyan duyumsuyorum.

Eğer bir keresinde senden mektup almazsam, sana kızacağımı gerçekten de nasıl söyleyebilirsin. Bana verdiğin her şey için sana minnettar olmam gerektiğini, yüksek bir yargıcın bakış açısındaki gibi gibi, tek bir nazik kelimenin tüm mektup yığınımın daha önemli olduğunu anla ve zihnine kazı. Böyle aceleci bir yaşamın varken, beni yazmaya zorlama, çok fazla gereksinim duyduğun ufak uykuna mal olacaksa da bırak bir gün mektupsuz geçsin. Kaç gün geciksen de, sonraki mektubunu sadakatle bekleyeceğimden emin olabilirsin. Etraftaki başka her şey ne kadar sallansa ve değişse de bu konuda sadığım.

Bu akşam ve gün boyunca, her zamankinden daha sakin ve güvenliydim. Şimdi hepsi yok oldu. Kendisine zararım dokunmayacak ve yaşam biçimime ve her şeyin ötesinde yalnız gezintilerime taham-

mül edebilecek bir adamla tanışmayı arzuladığımı söylemeliyim. Evde pek kimseyle konuşmuyorum. Kız kardeşimle temelde yazmam üzerine dayalı olan ilişkilerim çok zayıf. Senin ve benim yaşamlarım çok zıt. Etrafın sürekli olarak insanlarla çevrili, ben pek kimse görmüyorum. Bürodaki insanları sayamazsın. Birkaç gündür iyi uyuyorum ve işimi daha az usandırıcı buluyorum. Benim gibi alakasız; birbirimize uyuyoruz. Yakında genel sekreter yardımcısı bile olabilirim ve bu bana uyar.¹³⁹

Geçen gün Eisengasse boyunca yürüyordum ki yanımda birisi konuştu: 'Karl ne yapıyor?' Döndüm; beni görmeden kendi kendine konuşarak yürüyen ve bu soruyu soran bir adam gördüm. Ama benim kötü talihli romanımın kahramanının ismi de Karl'dı. Ve zararsız biçimde yanımdan geçen adam sanki benimle alay ediyordu, çünkü bunu pek teşvik edici bulmadım.

Geçen gün amcamım mektubuyla bağlantılı olarak, bana, düşüncelerimi ve planlarımı sordun. Sorun beni şaşırttı ve yabancıнын sorusu bana yeniden bunu anımsattı. Hiçbir fikrim ve planım olmadığını söylemeye gerek yok. geleceğe adım atamıyorum. Gelecekte çarpılabilirim, öğütülebilirim, kösteklenebilirim, yapabileceğim bunlar. Ama en iyisi hala yatıyor olabilirim. Fikir ve planlar, yine de- dürüstçe, bende yok. İşler iyi gidince tamamen bugünle meşgulüm. İşler kötü gidince, bırak geleceği, bugüne bile lanet ediyorum!

Franz

Cumartesi (1 Mart 1913) saat öğleden sonra iki

Birkaç kelime sevgilim. Max'da güzel bir akşam. Öykümü okuyunca çılgına döndüm.¹⁴⁰ Sonra kendimizi bırakarak güldük. Eğer insan kapıları ve pencereleri dünyaya karşı kilitlerse bazen güzel bir yaşamın gerçekliğinin benzerini veya başlangıcını yaratabilir. Dün küçük bir öyküye başladın,¹⁴¹ hala o kadar küçük ki, başı zor görünüyor. Tüm güzel düşüncelere zıt olan kötü bir kararla bugün yazmayı bıraktım ve Max'ı görmeye gittim. Eğer deyecekse, yarına kadar bekleyebilir.

Franz

Kız kardeşlerim ve kocaları gittiler. Saat 10.30 oldu bile. Ama babam yeniden oturdu ve anneme kağıt oynamak istediğini söyledi. Son zamanlardaki soğuk algınlığı eğilimlerime bağlı olarak, oturma odasını paylaşmak zorunda kaldım ve bu nedenle kart sesleri arasında yazıyorum. Annem karşımda oturuyor, babam masanın başında ve sağımda. Şimdi, babam balkon kapısının dışına bir şişe su koymak için kalkınca, kalemimi kağıdın üzerinden kaldırmadan anneme fısıldadım: ‘Yatağa git!’ Bunu istediğinden şüphe yoktu, ama çok zordu.

‘Son ikisi iki misli!’ dedi babam, bu iki oyun daha oynanacağı anlamına geliyordu ve uzun zaman alabilirdi.

Bu akşam, daha önce, yine kız kardeşimle yürüyüşe çıktım ve diğer şeylerden bahsederken, özellikle yanımda birisi varken bana sıkça gelen bir anlık yalnızlığımı (tabii ki başkaları için de geçerli olan), şu düşünce aklımdan geçti: sevgilim, (her zaman olmalı sevgilim, çünkü başka kimsem yok) eskisi gibi bana hala önem veriyor musun? Mektuplarında bana karşı olan düşüncelerinde bir değişim sezmiyorum; tam tersine bu hiç yok.

(Saat biri geçti. Bu arada sevgilim, tamamen öyküme yöneldim [‘Liman’ parçası]- bugün hüküm verilecek ve bana karşı olacak- ve şimdi, eğer beni istiyorsan, gerçek anlamda sana sürünerek geri gelirim.) Sendeki, benimle ilgili olan bu düşünce değişikliğini, temel olarak son davranışlarından çıkarttım ve eski tutumunu devam ettirmenin olanaksız olduğunu kendime söyledim. Son zamanlarda olağan dışı olmayan bir şey beni etkiliyordu ve bunu 15 yıldır biliyordum. Yazmamın da yardımıyla bir süre bundan kurtulabildim. Ve bu ‘kurtulmanın’ ne kadar kısa sürdüğünü görünce cehaletim nedeniyle paniğe kapıldım. Sana dönmeye cesaretim vardı ve açık olan yeniden doğumum nedeniyle gurur duyuyordum, yaşamım boyunca karşılaştığım en değerli şey olan sana doğru çekilmemin bütün sorumluluğunu kabul edebileceğime inanıyorum. Ama bu son haftalarda kendimi sana nasıl gösterdim? Eğer aklın başındaysa, benimle hala nasıl kalabiliyorsun? Hafif bir pırlıltı değişiminden fazlası olmasa da, daha normal ortamlar-

da gerçek kararlarını verebileceğinden kuşku yok. Ama içtenliğin, sevgilim, nezaketinden daha fazla değil. Korkum ise, eğer sana iğrenç gelirim- ne de olsa bir kızsın ve bir erkeğe gereksinim duyarsın, iğrenç bir solucana değil- iğrenç görünsem bile, nezaketini bırakmazsın. Sana ne kadar bağlı olduğumun farkındasın- ama, kendisiyle ilgili makul bir talep bile bunu gerekli kılsa, insan kendinse ait olan bir şeyi aniden fırlatıp atar mı? Ve siz bütün insanlar- bunu yapar mıydınız? Şefkatinizin üstesinden gelebilir misiniz? Etrafınızdakilerin mutsuzluklarından derinden etkilenen sizler? Öte yandan, ben varım. Başkasının merhametinden kolayca beslenemeyeceğimi inkar etmeyeceğim. Ama seni kaçınılmaz olarak mahvedecek bir merhametin meyvelerini tadamam. Bunu anımsa sevgilim, bunu anımsa! Bunun dışında her şeye kolayca dayanabilirim. Hangi duygudan etkilenirse etkilensin, söyleyeceğin herhangi bir şey- o tür merhametten daha kolay olacak. Benim iyiliğime yönelmiş olan merhametinin etkisi sonunda bana karşı bir yön alacak. Çok uzaktasın ve seni göremiyorum- eğer kendini merhametinle mahvedeceksen yine de bunu bilirim. Ve bu nedenle, sevgilim, şu soruyu bugün bahane bulmadan yanıtla- tam anlamıyla bu noktaya ulaşmasa da- ve benim endişelerimi gidermek için: bir zaman gelir de, kuşkularının çoğundan kurtularak, belki de biraz güçlkle senin için vazgeçilmez olmadığının farkına varabilirsen; gelecekle ilgili fikirlerin için engel teşkil ettiğimi fark edebilsen (neden onları hiç duymadım?); senin- nazik etken, canlı, kendinden emin olan kendine zararı dokunması bir yana- ve benim kafası karışık veya monoton ve belirsiz kişiliğim arasında ortak bir yön olmadığını fark edebilsen; o zaman sevgilim, (lütfen bunu hafif bir biçimde yanıtlama, yanıtının sorumluluğunu farkında ol!) merhametinin dikkatsizliğiyle, bana gerçeği söyleyebilir misin? Tekrar ediyorum: bu bir lütuf sorusu, gerçek aşka ait değil! Ve sorumda bulunan varsayımın olasılığını ret eden bir yanıt, beni tatmin edebilecek veya seninle ilgili endişelerimi ortadan kaldıracabilecek bir yanıt olamaz. Veya, yeterli bir yanıt olur; yanı, yenilmez bir merhamete kabul ediliş.- Ama, bunu neden soruyor ve sana işkence ediyorum? Hem, yanıtı da biliyorum.

Sevgilim, iyi geceler. Bu mektubu bırakıp yatağa gireceğim. Tam anlamıyla yorulduğum için değil, daha çok kararsızlık ve ümitsizlik nedeniyle.

Franz

Bugün sevgilim, senden mektup gelmedi. Kolayca açıklanabilir; dün kız kardeşin Berlin'deydi, zamanın yoktu, ama hala Budapeşte'deki adresi alamadım ve yarın gelmezse yaş günü geçebilir.

Sana anlatacak çok şeyim var, çünkü tüm varlığım, senin şefkati-ne bırakılabilecek- eğer olabilirse- bir şeyden fazlası değil- yine de kalemim havada, burada bir müddettir sessizce oturuyorum; hem, çünkü mektup yanıtlanması gereken bir soruydu. Bugün bir yanıt alamadığıma göre, ne kadar da garip bir fikir olsa, bana, dün yazdığım ve yarına kadar eline geçmeyecek olan mektup da yanıtlanamayacakmış gibi geliyor. Arkasında yaşadığın ve hiç açılmayan kilitli bir kapının dışında kaldığımı duyumsuyorum. Kapıya vurmak tek iletişim yolu ve şimdi kapının arkası sessiz. Ama şimdi yapabileceğim tek bir şey var (ne kadar sinirliyim! Hokkamda çok az mürekkep kaldı, kibrit kutusuyla destekledim ve aceleyle kalemimi daldırırken kaydı.- baştan ayağa titerdim ve iki elim de, sanki merhamet dilenirmiş gibi yukarıya doğru fırladı), yapabileceğim bir tek şey var, o da, parantez içersindeki sinirliliğim bununla çelişse de beklemek. Benim için, beklerken, zamanı geçirmenin en iyi yolu sabırsızlıktır. Beklemek için gereken güç, bu nedenle azalmaz. Ama yine de bu bir güç değil, zayıflık ve- en ufak bir öneriyle- etken olan bu zayıf güçlerin rahatlamasıdır. Sevgilim, bana ait olan bu özellik, seni büyük tehlikelere atıyor – bunu çünkü mektubuma eklemiştim. Çünkü, kendi açımdan seni hiçbir zaman terk etmeyeceğim- daha kötülerini de başıma gelebilir-, hatta, sen ön kapıdan girip çıkarken, senin evine girmek için evinin dışındaki bir yan kapıda beklemekten başka bir şey olmayan dış bir koşula karşılık gelen iç bir ilişkiye girmek benim kısmetim olsa da terk etmeyeceğim. Beni yargımlarken, bunun seni yanıltmasına izin verme ve eline doğru ne kadar eğilirsem eğileyim, başımın üzerinden, kalbinden geçenleri söyle! Her neyse, söylediğin hiçbir şey beni şaşırtmaz. Artık iki aylık yazışma süresince olduğundan farklı bir insanım; bu yeni bir duruma geçiş değil ama eski ve süreceği şüphesiz olan bir duruma dönüş. Eğer bir kişiye doğru çekildiğini duyumsarsan, kaçınılmaz olarak ondan öğrenirsin. Eğer bunu gizlersen, merhametin ve yanıltıcı anıların nede niyle yaparsın. Eğer senden daha fazla öğrendiğini kendine itiraf ede-

bilirsen, bu başka kişinin- har yönüyle çok değişmiş olan- hala sana bağlı kalması eskisinden de güçlü olarak sürer.

Franz

4-5 Mart 1913

Son zamanlarda çok şeyle uğraşmak zorunda kaldın sevgilim ve bir yandan bana göre anlaşılamaz bir biçimde dayandın ve öte yandan senden beklenmeyecek kadar kararlılıkla. Mektuplarında şikayet ediyorsan, yorgunsan veya hatta ağlıyorsan da, onların arkasında seni, çok canlı ve yaşam dolu görüyorum, kendi hüznü zıtlığımdan utanç duyuyorum-ben burada, sen orada- ve bir köşeye büzülmek istiyorum. Problem, kendimle de barışık olmamam da; her zaman 'bir şey' değilim ve bir kez 'bir şey' olursam, bunu aylarca 'hiçbir şey' olmakla ödüyorum. Ve tabii ki eğer zamanla kendimi toparlayamazsam, insanlar ve genel olarak dünya ile ilgili değerlendirmelerim bundan kötü etkileniyor. Dünyanın ümitsiz olduğuna dair bakış açım, büyük ölçüde bükülmüş ama üzerinde düşününce otomatik olarak, ama yalnızca yararsız bir an için, düzeltilebilecek olan bu bakış açımına bağlı. Anlatılabilmek için, rasgele bir örnek seçeceğim: Bu akşam Max, karısı ve Weltsch ile birlikte (şimdi saatin neredeyse iki olduğunu anımsattı) sinematograf tiyatrosunun fuayesine gittik. The Other One¹⁴² adlı film-den çeşitli fotoğraflar vardı. Okumuş olmalısın, içinde Bassermann da var ve gelecek hafta gösterilecek. Posterdeki B.'nin tek başına koltuktaki görünümü, Berlin'de¹⁴³ de olduğu gibi bende heyecan verici bir etki yaptı. Ve tutabildiğim herkesi, (Max, karısı veya Weltsch) rahatsız olmalarına rağmen oraya sürükledim.

Fotoğraflarla karşılaşınca heyecanım birden yok oldu, çünkü bunun sefil bir film olduğu belliydi. Gösterilenler eski sinema aygıtlarıydı. Hareket halindeki bir atın bir pozu mükemmelken, Bassermann'ın bile yüzündeki bir canı ifadesinin bir pozu anlamsız olabiliyordu. Kendime, B.'nin kendisini bu filmde, ne pahasına olursa olsun ona yaraşmayan bir şey için ödünç verdiğini söyledim. Yine de filmin

içersinde yaşıyordu, baştan sona dek kalbindeki heyecanları taşıyordu ve bu kalitedeki bir adamın bütün deneyimleri ne olurlarsa olsunlar çok hoştular. O ana kadarki yargım hala doğrudu, ama biraz kendimden ilerideydim. Ama kısa bir zaman önce, aşağıda ön kapının açılmasını beklerken, geceye bakarak fotoğrafları anımsamaya çalışırken, sanki dünyanın en talihsiz insanıymış gibi B.'ye acıdığımı fark ettim. Durumu şöyle düşünüyordum: oynamanın tatmini bitmişti. Film yapılmıştı. B. artık onu hiçbir biçimde etkileyemezdi. Ondan yaralanıldığının farkında bile olması gerekmezdi. Ve yine de, kendi filmi seyrederken, tüm gücünü kullanmasının boşuna olduğunu fark edebilirdi ve- merhamet duygumu abartmıyorum- yaşlanır, zayıflar koltuğunu bir yana iterek zamanın sisleri arasında bir yerde kaybolurdu. Ne kadar yanlış! Yargının yanlışlığı burada. Filmin tamamlanmasından sonra bile Bassermann, eve Bassermann olarak gider, başkası olarak değil. Eğer bir zaman geri çekilmesi gerekirse, tamamen geri çekilir ve gider. Benim yaptığım gibi yapmaz ve diğerlerinin üzerine yıkılmaz. Sanki lanetlenmiş olan yuvasından ayrı kalarak etrafında dönen benim gibi bir kuş olmaz. Sonuna kadar boş kalacak olan bu yuvanın etrafında sonsuza kadar uçan, ama hiç gözden kaçırmayan benim gibi.

İyi geceler sevgilim. Seni öpebilir miyim, ellerimle bedenini sarabilir miyim?

Franz

5-6 Mart 1913

Saat onu geçti sevgilim ve senin evvelsi gün yorgun olduğun kadar yorgunum. Soğuk odama geri döndüm, yan odadaki ısı beni oldukça gevşetmeye başladı. Babamın yan odada fabrikadan bahsettiğini duyuyorum. Bugünden itibaren bir süre için yaşamımın değişik olacağını bilmeni isterim. Bugüne kadar çekilmez bir halde idiyse, belki başka bir yol vardır. Eğer insan soluna doğru yatamıyorsa, sağına doğru (bundan pişman duyulacağını söylemeye gerek yok, çünkü dönmenin sonu yok) dönerek yatar ve yaşadığım hayat yatakta olmaya

benziyor. Yan odada hala fabrikayı konuşuyorlar ve bu içimi ürperti-
yor; gitmek için doğru zamanı seçmişe benziyorum. Yaşamımdaki de-
ğişimler-

Burada kestim. Yan oda boşaldı. Aileme iyi geceler dedim ve ba-
bamı kanepenin üzerinde, saati kurarken buldum ve oturma odasına
gittim. Ama mektuba devam etmeye karar veremediğim için, Max ve
Felix'in kitabını aldım, [*Intuition and Concept*], ve giriş bölümünü bir
kez daha okudum. Bazı kısımları sanki, üçüncü, bilinmeyen ve özel
bir kişi tarafından mükemmel yazılmıştı. Mektubu bırakmak zorun-
daydım, çünkü kendim dışında hiçbir şey yazmadığımı fark ettim.
Belki de aynı şeyleri sürekli olarak tekrar ediyorum. Seni içten korku,
sabırsızlık veya sıkıntıyla sarsıp sarsmadığını bilemeden, önünde bü-
tün çıplaklığımla serili olmama itiraz edebilirsin. Bunu söylerken sev-
gilim senden herhangi bir şüphem yok; sevgililer birbirleriyle bu şe-
kilde konuşabilirler; tamamlanmamış ve bazı bölümleri yüzeysel kal-
mış olmasına rağmen, bugün bana göndermiş olduğun ve bana büyük
zevk veren öndeyişte bile bu söyleniyor. Hem, sevgilim, beni anla ve
bana kızma; yalnızca mektuplarım nedeniyle kendimi kınıyorum.
Eğer beraber olsaydık ve yanımdaki sandalyede oturuyor olsaydın
(şimdi sol elimle sandalyeyi kendime biraz daha yaklaşıtıyorum), bu
olasılıkları o kadar çok düşünmezdim, hatta- olasılığı daha yüksek-
kendim için yazdıklarımın daha kötülerini söylerdim. (Gelecekteki
buluşmalarımız için küçük bir baştan çıkartma olarak buna ne dersin
Felice?) Evet, yarın gelebilecek üzücü bir mektupla beni tehdit edebi-
lecek olan sen, bu sandalyede oturuyor olmalısın, masa yana itilmiş
ve ellerimiz kenetlenmiş olmalı- Budapeşte görevimi unutturacak bir
görüntü. Yerine getirildiğini söylemem gereksiz.

Franz

6-7 Mart 1913

Hayır, bu benim için yeterli değil. Bana karşı beslediğin duygu-
nun her şeyin ötesinde merhamet olup olmadığını sormuştum. Ve so-

rum haklı çıktı. Tek söylediğin şey: hayır. Ama, birkaç gün önce, masamı baştan savma bir biçimde toplarken (yoksa hiç toplanmıyor) bir kopyasını bulduğum o ilk mektubu yazarken başka bir insandım. Farklıydım, bu inkar edilemez ve hatta bazen yanılsam da, hemen yolumu bulabilirim. O zaman seni, doğrudan bu mutsuz anlar yönünde yanlış mı yönlendiriyorum? İki olasılık var: ya bana merhamet dışında bir duygu beslemiyorsun, ki bu durumda aşkın için ısrar etmemeliyim, yolunda engel olmamalıyım, beni her gün düşünüp, bana her gün yazman için seni zorlamamalıyım ve çaresiz bir adamın çaresiz aşkıyla sana zulmetmemeliyim. Bunun yerine, neden kendini benden kurtaracak bir yol bulman için nazikçe yardım etmiyorum, kendi başıma sakince bana karşı duyduğun merhametin tadına varmıyorum ve en azından bu merhamete değer bir biçimde davranmıyorum? İkinci olasılık, bana karşı tam olarak merhamet duymuyor ve daha çok son altı aydır yanlış yönlendirilmiş olman. Sefil kişiliğimi tam olarak anlayamaman, itiraflarıma önem vermemen ve bu yapına çok aykırı da olsa bilinçsiz olarak, bunlara inanmak için kendini engellemek. O zaman, durumu sana açıklamak için niye elimden geleni yapmıyorum? Kabul edilemeyecek, yanlış anlaşılamayacak veya unutulmayacak açık ve kısa kelimeleri neden seçmiyorum? Hala bir ümidim olabilir mi veya seni kaybetmeme ümidiyle vakit geçiriyor olabilir miyim? Bazen görüldüğü biçimde, gerçek böyleyse, o zaman içimden dışarıya doğru adım atarak, acımasızca, seni kendime karşı korumak benim görevim olmalı.

Yine de, üçüncü bir olasılık daha var: bana karşı duyduğun özel duygu merhamet olmayabilir. Hatta benim durumumu çok iyi anlıyor olabilirsin. Ama, günün birinde, dengeli, sakın, ve canlı bir ilişki kurulabilecek olan yararlı bir insana dönüşeceğimi umuyor olabilirsin. Eğer düşündüğün buysa, çok yanılıyorsun. Sana daha önce de söylediğim gibi bugünkü durumum (ve bugün nispeten bir cennetteyim) istisnai değil. Bu yanlış anlamalar karşısında pes etme, Felice! yanımda iki gün bile yaşayamazsın. İki üç kez Baum’larda karşılaştığım 18 yaşındaki bir erkek çocuktan bugün bir mektup aldım. Mektubunun sonunda kendisini ‘itaatkar bir öğrenci olarak nitelendiriyor. Bu düşünce beni rahatsız etti. Ne saçma bir tanımlama! İnsanların her şeyi görmeleri ve böylece korkarak kaçmaları için hiçbir zaman kendimi olabildiğince açmam. Tabii ki buna, eğer bir kahraman olsaydım, bu çocuğu

korkutarak uzaklaştırmış olacağımı eklemeliyim, çünkü onu sevmedim (belki de genç olduğu için), öte yandan, sevgilim, seni, sonsuza dek, temsil ettiğim berbat yıpranmışlığıma çekmek isterdim.

Franz

7-8 Mart 1913

Yorgunluğumu, aralarda yazdığım ve şimdi oturduğum kabareye beraberimde taşıyorum, sevgilim. Müzik dikkatimi dağıtıyor, duman yüzümü tütsülüyor, bir denizci rolündeki (ayağı yere vururken ne kadar canlı ve bedeni ne kadar esnek, bir kez daha dönmeye başlarken başını hafif eğmiş) bir kadın dansöz (Ah, Allahım, danstan ne kadar da iyi anlıyorum!), fuayede oturuyor ve kendisine bakılmasını istiyor- yine de buna, mektubuna, sıkıca tutunduğum için mutluyum ve böylece- böyle bir yerde mektup yazmak garip gibi gelse de- tam bu biçimde davranarak – bunu kimse bilmiyor- adamlar arasında bir adam oluyorum.

Berlin’e birinde gelme konusundaki sorum, çok komik olmasa da bir tür şakaydı- Ama reklam gösterisinin pulları bir sorun değil mi?

Senin bugün yazdığın gibi bir mektup, sevgilim, kendimi sana anlatma ve benimle herhangi bir insan ilişkisinin olanaksız olduğuna seni ikna etme çabalarımda beni beceriksizleştirecek kadar iyi düzenlenmiş. Ve bugün bile- bu amaçla kaybedilen her gün bir kınama gibiyken ayrılmadan aceleyle yeniden okuduğum ve cebimde taşıdığım mektubunun etkisi altında- zil çaldı! Işıklar sönüyor.

Çok geç oldu. Ve yine de sona gelmeden çok önce bırakıyorum. Yalnızca ebedi yorgunluğum nedeniyle değil, başım bütün gün boyunca çılgın bir biçimde gözlerimi kapatmamı bekledi, ama aynı zamanda genel dağılmasından evvel kısıtlı bir guruptan kaçmak bana iyi geldiği için. Bunu anlayabiliyor musun?

Ve şimdi, sevgilim, beni olduğum gibi kabul et, ama beni uygun zamanda fırlatıp atmayı unutma, unutma!

Franz

9 Mart 1913

Pazar, yemek öncesi.

Sevgili Felice, mektupların beni neden zayıflatıyor ve kendi hüznünlü gerçeğimi, yazmaya çalışan kelemime sürekli engel oluyor?

Başta farklıydım, bunu kabul ediyorsun, ama bu önemli değil. Beni oradan buraya getirenin insan gelişiminin düz çizgisi olmaması önemli. Tam aksine, tamamen eski izlerimin üzerine atıldım, ama eski ile yeni arasında doğrudan veya dolambaçlı bir ilişkim yok, yalnızca, hüznünlü, boş ve aldatıcı bir yol var. (Şimdi öğle yemeği sonrası. Küçük Felix şu anda dadısının ellerinde benim odandan geçirilerek yatak odasına götürülüyor; arkasından babam geliyor, arkasında eniştem var ve en arkada da kız kardeşim. Annemin yatağına konuldu ve şimdi odamda duran babam, Felix'in onu yeniden çağırmasını umarak kapıyı dinliyor. Çünkü Felix en çok onu seviyor. Dede anlamında 'Dje, dje' diye bağırıyor ve babam da sevinçten titreyerek, kapıyı birkaç kez açtı, birkaç kez aceleyle başını içeriye uzattı ve çocuğu daha fazla 'Dje, dje' demesi için teşvik etti.)

Ama seninle ilgili olarak değişen şeyler Felice, varoluşunun bir köşesindeki ufak ayrıntılar. Bu üç ay boyunca gözlerimin önünde açığa çıktın, kutsal ve değişmeyen bir çekirdekten açığa çıktın.

Şikayetlerim için 'Ben onlara inanmıyorum, sen de inanmıyorsun' diyebilirsin. Talihsizlik bu nosyonda yatıyor ve ben de suçsuz değilim. Şikayet etme konusunda çok fazla deneyim kazandığımı inkar edemem (yazık, mükemmel bir gerekçeyle), böylece, yoldaki dilencilerin yaptığı gibi, hüznünlü olan notam, kalpten duyumsamasam da hep

emrimde. Ama, günün her anında üzerimde asılı duran seni ikna etme görevimin farkındayım ve bu nedenle otomatik olarak, düşünmeden şikayet ediyorum ve istediğimin aksini elde ettiğimi söylemem gereksiz. ‘Onlara inanma’ ve böylece inançsızlığını içten şikayetler haline çevirebilirsin.

Ama artık bu kadar yeter! Her şey için bir son, en azından bu mektupta yazılması gerekenler için. Dün akşam, çeşitli nedenlerle, özellikle yalnız olduğumu duyumsadım ve bu tüm duyguların en iyisiydi. Kimse kimseyle ilgili değil (insan bir çok akrabasıyla beraber yürüyor olsa da); insan boşlukla çevrili ve her şey gelişin için titizlikle hazırlanmış. Ve sonra sen geliyorsun, bana çok yakınsın, ne kadar yalnız olsan da, istediğim kadar garip bir biçime yalnızsın.

•

Franz

9-10 Mart 1913

Gerçekten de ne kadar mantıksız ve gelişigüzel bir yaşamım var! Bunun hakkında konuşmak bile istemiyorum. Bu Pazar gününü, başımı sarkıtarak, mutsuz olmadan, aşırı sıkılmadan, Felix’le yürüyüşe çıkarak ve sonra (rahat bir nefes alıp) yalnız kalarak geçirdim. Ve yine de, ne yaptıysam hep boynumda bir yumruk duyumsadım.

‘Benden almış olabileceğin duygu’- seni elimde tutma hakkımı inkar ettiğime (ama ‘hak’ yeterince güçlü değil, ‘inkar’ yeterince güçlü değil) göre buna nasıl sahip olabilirim sevgilim? Kendini aldatma sevgilim; sorun uzaklıkta değil, tam aksine, bu uzaklık, en azından görünüşte üzerinde hakkım olduğu izlenimini veriyor ve emin olmayan ellerle, belirsizliklere tutunan insanlar gibi buna tutunuyorum.

Bu arada, dün akşam çok kötü olabilecek bir şey keşfettim, ama sonunda rahatladım. Baum’lardan eve geç döndüm. Sana tek bir mektup yazmamak için ruh halimde çok az değişim olmasına rağmen canım sana yazmak istemiyordu. Bu nedenle de yazarak, zevk alabilir-

dim, ama yazmadım. Yatağa da girmek istemedim. Max, karısı ve Felix'ten bir müddet ayrılıp, akrabalarımınla kısa bir gezinti yaptıktan sonra onlarla tekrar çay evinde buluşmama rağmen hala rahatsızlık duyumsuyordum.- böyleydi, çünkü, romanımı yazdığım defterler orada duruyorlardı (uzun süredir el değmemiş olan bu defterler şans eseri ortaya çıkmışlardı). Onlara baktım ve sanki neyin iyi, oldukça iyi ve kötü olduğunun sırasını belleğimden tam biliyormuşum gibi ilk önce ilgisiz bir güvenle okudum. Gittikçe daha çok şaşırdım ve sonunda çürütülemez bir biçimde tüm kitabın yalnızca ilk bölümünün iç gerçeklikten kaynaklandığı kanısına vardım. Bu arada bazı yalıtılmış kısa ve uzun bölümler dışında kitabın kalan bölümlerinin sanki derin ama olmayan duygulardan kaynaklandığını ve bu nedenle de ret edilmesi gerektiğini düşündüm- yani, bana göre 400 sayfadan yalnızca 56 sayfa kalabilirdi. Eğer öykünün geçen kış ve baharda yazılan 200 sayfalık garip, işe yaramayan bir sürümü de bu 350 sayfaya eklenirse, o zaman yararsız sayfa toplamı 550 oluyordu. Ama şimdi, iyi geceler, zavallı sevgilim, güzel düşler gör.

Franz

10-11 Mart 1912 (1913)

Bu güzel çiçeklerin içinde bulunduğu bu kutuyu hak etmek için ne yaptım? [*Satır arasında*: Parantez içersinde yanıtlıyorum: çünkü bugün haber yok]. Bunları hak edecek bir şey yaptığının farkında değilim ve bu kutunun içinde bir şeytan gizlenseydi, burnumu ısırıyaydı, gitmeyi ret etseydi ve böylece onu hep yanımda taşımak zorunda kalıyaydım daha uygun olurdu. Çiçekler karşısında duygulanmadığımı biliyor muydun?. Şimdi ancak senden geldikleri için onları değerlendirebiliyorum. Onlar hoşuma giderken, bunu, senin onlara karşı olan sevgin yoluyla yapıyorum. Çocukluğumda da çiçeklerden hoşlanmadığım için mutsuz olduğum anlar vardı. Bu yeteneksizliğim bir dereceye kadar müzikten hoşlanmamamla bağıntılı, en azından be böyle bir bağ duyumsuyorum. Çiçeklerdeki güzelliği pek göremiyorum. Bir gülün benim için bir anlamı yok, ikisi birbirine benziyor, çiçek düzenlemesi

bana her zaman gelişi güzel ve etkisiz gelmiştir. Tüm yetersizliklerde olduğu gibi, başkaları karşısında çiçekleri özellikle seviyormuş gibi davranmaya çalışırım. Bütün bilinçli yeteneksizliklerde olduğu gibi, çiçekleri öylesine seven ve bu başka bir biçimde yapılarında bunu ortaya çıkmayan insanları kandırmayı başarırım. Örneğin, annem beni kesinlikle bir çiçek sever olarak tanır, çünkü insanlara vermeyi severim ve çünkü teldeki çiçekler içimi titretir. Ama tel, beni çiçekler açısından endişelendirmez. Ben yalnız kendimi düşünürüm ve yaşayan bir nesnenin içine girmiş olan bir tel benim için iğrençtir. Eğer lise yıllarımın sonlarında ve üniversite yıllarımda çok iyi bir arkadaş (adı Ewald'dı [Pribram] ve neredeyse bir çiçek ismi gibiydi, öyle değil mi?) sahip olmasaydım, çiçekler arasında bir yabancı olduğumu fark etmeyecektim. Arkadaşım özellikle ince duygulara karşı duyarlı olmamasına, müziğe de ilgi duymamasına rağmen, çiçeklerle o kadar ilgiliydi ki, örneğin, çiçeklere bakardı, onları keserdi (güzel bir bahçesi vardı), sulardı, vazoya koyardı, yanında taşırdı veya bana verirdi (çoğu zaman onlarla ne yapacağımı kendime sorardım ve bunu açıkça ifade etmek istemezdim, ama genel biçimde ortaya koyardım, çünkü onu kandırmamalıydım), bu aşkı onu gerçek anlamda değiştirdi, öyle ki tüm sesi değişti- biraz zor konuşmasına rağmen sesi zil sesini andırmaya başladı diyebilirim. Genellikle çiçek yataklarının yanında dururdum, çiçeklere bakardık; ben sıkılarak başka yerlere bakardım. Şimdi çiçekleri dikkatle kutudan çıkartırken, yüzüme bastırırken ve uzun süre onlara bakarken beni görse, acaba ne derdi? Sana aşkın ve inceliğin için nasıl teşekkür edebilirim, Felice!

Franz
Altına yakın yazıldı

11-12 Mart (1913)

Endişeleniyor olman üzücü Felice ve endişelerini yalnızca kör ve dilsiz değil, ama aynı zamanda ellerini ve ayaklarını oynatamayan, yalnızca duyma yeteneği olan birisi gibi dinliyorum. Benim için, en kötüsü yaptıklarım veya en azından sana haksızlık etmem, çünkü bu

konu hakkında yazmayı kestiğin için, bir keresinde bunu düşünmekten bile vazgeçtim. Senin ve kız kardeşinin yolculuğunuzun, ya sorunları ortadan kaldırdığını veya en azından daha fazla üzüntü ve kötüleşmeye neden olunmayacak bir noktaya gelindiğini düşündüm. Son mektuplarımı yazarken, bunu düşünüyordun ve zararsız bir biçimde benim konularımla ilgileneceğini umuyordum. Bu arada hep-bir ima olarak kabul etme- eski endişelerininle boğuşuyordun. Sevgilim, gerçekten de anlatmanı istemiyorum. Hem bu senin sırtın değil, kız kardeşinin. Ama sıkıntıda olduğun zamanları hep bilmek isterim, böylece senin gibi birisine karşı olan davranışlarımı etkileyen içsel merhametsizliğime, durumu bilmememden kaynaklanan merhametsizliğimi eklemek istemiyorum. Kız kardeşinin bir resmini bana iki günlüğüne gönderir misin. Böylece kim için endişelendiğini anlayabilirim. Onun talihsizliğinin farkında olan tek kişi sen misin? Örneğin, Toni bir şey bilmiyor mu?

Ne kadar üzücü! Ve ne kadar çaresizim! En iyisi Berlin'e gelmem, seni kollarımın arasına almam ve buraya taşımam olacak. Ama bunu yapabilseydim, çok önceleri yapardım. Bir zamandır düşünüyorum: Sana 'Fe' diyebilir miyim? Mektuplarını bazen bu şekilde imzalıyorsun, bu insana 'peri' sözcüğünü ve güzel Çin topraklarını da anımsatıyor. Ve son olarak kulağına fısıldanabilecek en güzel hece. Evet Fe? Eğer sevdiysen kabul et. İsmin ne olursa olsun benim için değerlidir.

Bugünkü mektuplarda ne garip bir itiraf var! Kendini, en sakın anlarda bile kendinle ne yapacağını bilmeyen zayıf bir kız olarak mı görüyorsun? Dinle, eminim ki kendini gizlemeye ve beni kendimle korkutmaya çalışmıyorsun? Bunu söylemene neyin yol açtığını ve bu düşüncenin Cumartesi akşamının ötesine nasıl taşınabileceğini bilmek isterdim. 'Kendinle ne yapacağını bilmemek'- bundan kurtulabilirsin, güven bana en azından uzun vadede. Sana benzemeyen ve senin gözlerine sahip olmayan insanlarla bu konularda deneyimlerim var. Diğer insanların acılarını seninkilerden daha dayanılmaz bulduğun için bu durumdasın. Böylece, dış nedenler, hiçbir zaman içsel olarak karşılaşmayacağın biçimde kafa karıştırıyorlar.

Franz

Birisi daha sakin mi? Üzüntü azalıyor mu? Bugünkü mektuba bakınca öyle görünüyor ve öyle olmasını umuyorum, ama emin değilim. Okuyamadığını mı fark ettin? Şaşırmadım. Ne zaman vakit bulabileceksin? Ama Felice sevgilim, Uriel Acosta¹⁴⁴ ile nasıl karşılaştın? Oyunu ben de bilmiyorum, beyinle ilgili yaptığın şaka benim için de geçerli olmasına rağmen okuyabileceğimi de sanmıyorum. Ama beynin tükenip güçlenmesi gerekebilir, böylece zamanı gelince bir kıvılcım çıkabilir. Bu nedenle oturma odamda yalnız başına otururken bunu yazmaya başlamak üzereydim ve kız kardeşim zili çaldı. Sinematograf tiyatrosundan eve dönüyordu ve onu içeri aldım. Rahatsız edildiğim için mektup yazmayı bıraktım. Kardeşim gösteriyi anlattı, ya da ben sorular sordum, çünkü sinematograf tiyatrosuna çok az gitmememe rağmen, hepsindeki haftalık programları ezbere bilirdim. Zevk ve kafa dağıtma gereksinimim posterlerden besleniyor. Posterlere bakarken, her zamanki iç huzursuzluğumdan ve hep süregelen geçicilik duygusundan biraz kurtulurum. Yaz tatilinden sonra şehre her geri dönüşümde, ki her seferinde başarısız bir tatil olurdu, posterler için büyük bir açlık duyardım ve evime giderken tramvayda, aceleyle ve gayret göstererek yanından geçtiğimiz posterlerden kapabildiğim parçaları okurdum. - Bazen, ve nedenini bilmiyorum, sana söylemek istediğim her şey, dar bir kapıdan bir an önce geçmeye çalışan bir insan kalabalığı gibi üzerimde yoğun bir baskı uyguluyor. Ve sana hiçbir şey söyleyemedim, hiçbir şeyden azını bile, çünkü son zamanlarda yazdığım her şey yanlış- temel olarak değil tabii ki, temel olarak her şey doğru- ama yüzeyde kimsenin arasından göremeyeceği kadar kafa karışıklığı ve yanıltına var. Sen görebilir misin sevgilim? Hayır, kesinlikle göremezsin? Ama bunu şimdilik bir kenara bırakalım. Çok geç oldu, La Broyeuse des coeurs'u, kalp kırıcı, gören kız kardeşim beni geciktirdi. Sonra uzunca bir süre bilimsel bir kitap okudum. Sana mektupların yerine güncelerimden sayfalar yollasam nasıl olurdu sevgilim? Ne kadar az şey olursa olsun, ne kadar anlamsız olursa olsun, kayıtsızlığım ne kadar büyük olursa olsun, güncemi yazmalıyım.¹⁴⁵ Ama sen okuyuncaya kadar, benim için bir günce olmayacak. Güncede senin için gerekli olan değişiklik ve çıkartmalar benim için de yararlı ve bilgilendirici olacak. Katılıyor musun? Mektuplarımdan farklı olarak, günce-

lerimin sayfaları bazen daha anlamlı olabilir, ama kesinlikle daha sıkıcı ve mektuplarımdan daha zalim. Ama paniğe kapılma. Senin için olan aşkım onlardan da eksik olmayacak. Ne okumalısın? Ama ne okuduğunu bilmiyorum? Ve hala çok gerekli olan kitap listesini alamadım. San, rasgele, *The Sorrows of Wether*'i¹⁴⁶ okumanı söyleyebilirim. Yakınlarda, yeterince yoğun biçimde, babanı düşündüm ve *At Sunrise* adlı kitabı bitirip bitirmediğini sormak istedim. Dinle, Felice, beni yeterince düşünmüyorsun. Dün, *Berliner Tageblatt*'ta, Stoessl'in yakın zaman önce *Intensity of Feeling* için bir değerlendirme yaptığını öğrendim. Ve sen bunu bana yollamadın. Bugün çıkan ve yakınımnda olan iki gazete kupürünü ekliyorum. Oskar'a has olamayan kısa öykü, Felix'e göre de değil. İkisi de daha iyi şeyler ortaya çıkartabilirler. Gütün birinde Oskar'ın iyi çalışmalarına hayran kalacaksın. Öte yandan Felix seni etkilemeyecek. (Beni de öyle.)¹⁴⁷

Pazar günkü bütün sıkıntılara rağmen yemek pişirmişsin ve çok lezzetliymiş! Bu sabah ilkelerim nedeniyle hiçbir şey yemediğime pişman oldum: anlattıkların iştahımı kabarttı. Tabii ki kuramsal bir iştah, çünkü yemek yiyen insanlar seyretmekten her zaman hoşlanırım.

Elveda, Felice ve bugünkü uzun mektubuna özellikle teşekkürler.

Franz

14-15 Mart 1912 (1913)

İşe mürekkep lekesiyle başladım, kağıdı değiştirmedim, belki bu da giderek gerçek dışı olan ve sanki havada birdenbire ortaya çıkan yazıma (bunu fark etmedin mi sevgilim?) ufak bir gerçeklik katıyordu.- Yoksa birkaç kelime yazacağım, yine çok geç oldu. Felix'le birlikte *The Other One*'ı seyretmek için sinematograf tiyatrosuna gittik, sonra da yürüdük. Yarın sabahın bugünkü sabahın tekrarı olmasından kaçınmak için, artık yazmayacağım. Biliyorsun sevgilim, müdürüm, dengesiyle büroda bana güç katıyor. Onu izleyemiyorum, ama bir noktaya kadar bilinçli olarak onu taklit edebiliyorum. Bu noktadan

sonra da bilinçsiz olarak. Daha sonra yalnızca onu izleyebiliyorum ve zaman geçiriyorum. Bugün hastaydı. Büroda olmadığı zaman, onun yerine hem sabah hem de öğleden sonra bakıyorum ve tüm mektupların dağıtılmasıyla ilgileniyorum. Koltukta bitkin bir biçimde otuyordum, insanlar geliyorlardı, onları ne görüyor ne de duyuyordum. İlgi çekici olmayan mektuplara sabit bakışlarla baktım. Evde ve yatakta olmam gerektiğini düşündüm, ama- bir düşün- yatağımın, hatta sakın bir dinlenmenin bile bir gelişme sağlayacağını ummadım. Bir yere kadar bunu açıklamak çok zor değil. Az, düzensiz ve kötü uyuyorum. Fazla egzersiz yapmıyorum ve kendimden hiç memnun değilim ve bütün bunlar çaresizce koltuğa çökmeme neden oluyorlar. Bugün senden mektup gelmemiş olmasına inanamadım. Mutsuz veya rahatsız olamayacak kadar güçsüzdüm (ve tekrarlıyorum, sevgilim, yazacak zamanın olmayınca hiçbir şeyin önemi kalmıyor); nedenini anlayamıyorum ve çok fazla düşünmesem de, bu etraftaki anlamsız oturmaların başka nedeni olmalı. Ve bütün sabah boyunca iyiye gidecek pek bir şey olmadı. Eve hasta bir erkek gibi yürüdüm, kafamda sürekli olarak önümdeki aşılacak mesafe vardı. Ama hasta değildim. Aslında farklı da görünmüyordum, yalnızca burnumun üzerinde tek bir çizgi vardı ve iyice belirgin olan gri saçlarım bunun üzerinde uzuyordu.

Franz

16 Mart 1913

Pazar günü ve haber yok. Bu gerçekten de çok üzücü. Belki, sevgilim, gün aşırı yazmak istiyor veya yazabiliyorsun, hatta bu iyi bile olabilir- - şu anki duruma göre her şeyin daha iyi olacağını düşünüyorum-, ama buna karar verelim. Ben her gün yazmaya devam edeceğim.

Sevgilim, sevgilim Felice! Dün gece sene nasıl yalvardım! Sana gereksinim duyduğum kadar (buna sen karar veremezsin) seni hak etseydim! (bundan bazen kuşku duyuyor olmalısın.) Ama hak etmek ve gereksinim duymak düş görüp uyanmaya benzer. Aralarındaki ilişki açık değildir.

Yine, Fe bana Felice kadar çekici gelmiyor, çok kısa. İnsana nefes alacak zaman bile bırakmıyor. Eğer bir kez Felice- bir kez, her zaman anlamına geliyor- konuşma ve dinleme tek bir şey olabilecek kadar sana yakın olabilseydim: sessizlik.- Mutfakta çalınmış olan bir sos için tartışıyorlar ve bu dikkatimi dağıtıyor. Dikkatimi tek dağıtan onlar değil, içimde, dikkatimi dağıtan güçlerle zafer kutlamaları yapıyorum.

Ama sevgilim, benden bu kadar çok etkilenmen için kendine neden izin veriyorsun ve sorunlar için en iyi çözümün bir trafik kazası olduğunu düşünüyorsun? Bu kesinlikle sen değilsin sevgilim! Ben de, motorlu arabada yanında oturuyor olmalıyım. Sen bu olası tehlikelerle yaşarken ben de gölgelerle boğuşuyorum; eğer bu ben olmasaydım, durum anlaşılır olmazdı. Kişisel olarak, içinde tehlikede olabileceğin herhangi bir motorlu arabayı bedenimle durdurmak dışında daha iyisini düşünemiyorum ve böyle bir haberi okurken, arzularım yoğunlaşıyor. Bu, olduğuna değebilecek en yakın ilişkimiz olacak ve umarım başarabilirim.

Franz

16-17 Mart 1913

Ucu açık bir soru Felice: Paskalya'da, yani Pazar veya Pazartesi günü, bana bir saat ayırabilir misin ve bunu yapabilirsen, gelmemi uygun karşılar mısın? Tekrarlıyorum: herhangi bir saat olabilir. Berlin'de seni beklemekten başka bir şey yapmayacağım (Berlin'de tanıdıklarım var ama bu birkaç kişiyi bile görmek istemiyorum. özellikle de bir sürü edebiyatçıyla görüşmemi isteyecekleri için. Buna dayanamayacak kadar çok karmaşık duygular içersinde olacağım) ve eğer tam bir saat olamazsa, o zaman dört çeyrek saat de yeterli olacaktır. Tek bir tanesini bile kaçırmayacağım, telefonda uzaklaşmayacağım. Böylece önemli olan bunu hoş karşılayıp karşılamaman ve nasıl bir ziyaretçiyi beklediğini bilip bilmemen. Ama akrabalarını görmek istemiyorum, sevgilim. Şu anda buna hazır değilim ve Berlin'de de öyle

olacak. Bunu söylerken, senin önüne çıkabileceğim pek uygun bir elbise olmadığını göz önüne bile almıyorum. Bu önemsiz olduğundan değil, ama birisinin önemli konulardan kaçınmaya eğilimli olmasından- her halükarda duyacağın ve göreceğin- ve önemsiz olanlara sığınmasından kaynaklanıyor. Bu nedenle çok iyi düşün, Felice. Zamanın olmayabilir, o zaman hiç düşünme. Herkes Paskalyada evinde kalır- baban, erkek kardeşin, Dresden'deki kız kardeşin; bu hareketlilik seni meşgul edecektir. Frankfurt yolculuğun için hazırlık yapmalısın. Kısaca, eğer zamanın yoksa, bunu çok iyi anlayabilirim. Bunu kararsızlığım nedeniyle söylemiyorum, çünkü eğer kabul edersen Nisan'da Frankfurt'a gelmeye çalışırım- Bu nedenle bana kısa zamanda yanıt yolla.

Franz

17 Mart 1913

Birkaç kelime sevgilim. İlk önce, mektubuna özellikle teşekkür ederim. Kalbi ve ruhu Berlin'de olan bir kişinin tekrar aklını başına getirdi. Ama, ikinci olarak, tatsız bir şey, ama tam bana göre. Gelip gelemeyeceğimi bilmiyorum. Bugün hala belli değil. Belki yarın belli olur. Karar verene dek nedenini tartışmak istemiyorum. Çarşamba günü saat onda kesinlikle öğrenmiş olacaksın. Ama kesinlikle ciddi bir neden değil; göreceğiz. Ama buna rağmen beni sevmeyi sürdür.

Franz

17-18 Mart 1913

Haklısın Felice; son zamanlarda sana yazmak için bazen kendimi zorlamam gerekiyor. Ama sana yazmak ve yaşamak birbirlerine çok yakınlar ve kendimi yaşamaya zorluyorum. Öyle yapmamalı mıyım?

Dahası, temel kaynaktan gelen pek bir kelime yok ama çıkarken rastlantısal olarak ve güçlükle ilerliyorlar. Yazma ve yaşama arasında salınırken, bir keresinde hiçbir gerçek duygunun karşı gelecek kelimeleri aramak için gerekli olmadığını, ama daha çok bunlar tarafından zorlandığını ve bunlarla karşı karşıya kaldığını söylemiştim. Belki de bu pek doğru değil.¹⁴⁸

Kalemim ne kadar güçlü  lsa da, sana yazarken elde etmek istediğim her şeyi nasıl elde edebilirim: iki talebimin de aynı derecede ciddi olduğuna seni ikna etmek için: ‘Beni sevmeyi sürdür’ ve ‘Benden nefret et!’

Ama o zaman beni yeterince düşünmüyorsun; bu konuda ciddi-yim. Eğer  yle olsaydı, o gri saçı bana yollarđın. – Benim sa ım yalnızca şakaklarda gri değil. Hayır, tüm sa ım kırlaşıyor ve kel birisine dayanamayacağın düşüncesiyle de biraz daha kırlaşıyor.

Günce yazacak yüreğim yok Felice (kalemim yine Fe yazmama izin vermiyor. Okullu kızlar, öylesine ilişkiler için uygun olabilir. Felice’nin anlamı daha fazla. Daha çok uygun bir kucaklama gibi ve bu özel durumda ve doğam gereği kelimelere bağlı olan ben, böyle bir fırsatı ka ıramam) Kaçınılmaz olarak dayanılmaz birçok şeyle dolu olacak, bir çok olanaksız şeyle. Ve sevgilim, bu sayfaları bir mektup olarak değil de, bir günce olarak okuyabilecek misin? Bu garantiyi önceden almalıyım.

Bu  ğleden sonra, sanki Berlin yolculuğu tamamen bana bağlıymış gibi yazdım; bu, tamamen mektubu aceleyle yazmamdan kaynaklandı. Yolculuğu, her şeyden çok senin bakış a ına bağlı olduğunu söylememe gerek yok.

Elveda sevgilim, yarın gün boyunca yolculuk engelim hakkında yazacağım.

Franz

18 Mart 1913

Kurallara bakılırsa, yolculuk için engel hala var ve süreceğinden korkarım. Ama bir engel olarak önemini yitirdi ve böyle olduğu sürece gelebilirim. Sevgilim bunu sana hemen söylemek istedim. Mektup yok! (bunu bir yakarış olarak alma, yalnızca bir iç çekiş.)

Franz

19 Mart 1913

Bilmiyorum sevgilim, yapacak çok işim var, masam evrak dolu, yine de bir şey yapamıyorum. Berlin'e gitme kararını da henüz veremedim. Mektubunu okuduğumda nefesim kesildi ve bu bir süre devam etti. Bütün fırsatların tüm varlığıma yayılmasını engelleyenin zayıflığı olduğu doğru, ama bu fırsatlar gerçekten çok büyük. Birkaç günü daha kullanacağım! Dün akşam bile- ve daha sonra yanıtını bile alamadım- yazamadım, ama konuşmadım da, hatta Paskalya dışındaki konuları dinleyemedim.

Ve yine de tüm neşe ve beklentileri boğmanın mükemmel bir yolu var. Tüm yapmam gereken neden gittiğini kendime açıklayabilmem. Bunu senin ve kendim için de bir sır haline getirmediğime inanıyorum; bunu sonuçlandıramayan benim ve bunun farkındayım. Bu yetersizliğim, aslında benim tüm birikimim. Berlin'e gerçekten kim olduğumu göstermek için- mektuplarım seni yanıltmış olabilir- geleceğim. Yazmak yerine kişisel olarak, bunu daha açık bir hale sokabilir miyim? Yazarken başarısız oldum, çünkü bilinçli veya bilinçsiz olarak amacımı engelledim; ama orada olursam, bunu yapmaya çabalasam da gizlenecek çok az şey kalır. Orada olmam çürütülemez.

O zama Pazar sabahı seninle nerede buluşabilirim? Yine de, eğer gelmem için bir engel çıkarsa, en geç Cumartesi günü bir telgraf yollarım. Bütün Cumartesi günü büroda mısın?

Bu mektuba çok mutlu başladım, sonra kaçınılmaz olan ikinci paragraf planlarımı bozdu ve beni kendime getirdi.

Franz

Elizabeth Barrett ve Robert Browning arasındaki yazışmayı biliyor musun?¹⁴⁹

[Antet: İşçi Kazaları Sigorta Enstitüsü]

20 Mart 1913

Mektup yok ve seni çok özleyorum ve eski tehditlere ek olarak, kısa yolculuğuma engel olabilecek yeni tehditler ortaya çıkıyor. Şimdi Paskalya'da genellikle- bunu daha önce düşünmemiştim- kaza sigortasının tartışılması için çeşitli gurupların toplantıları olur ve Enstitü temsilcileri bazı konular hakkında konuşurlar veya en azından tartışmalarda hazır bulunurlar. Aslında, bugün bu tür iki davetiye geldi. Çek Değirmenciler Birliği Prag'da Pazartesi günü toplanıyor ve Sudetenland'dan Çek İnşaatçılar Birliği Salı günü Brunn'de toplanıyor. Şans eseri toplantılar Çekçe ve benim konuşmam acınacak durumda. Ama bana çok ciddi tekliflerde bulundular ve Enstitüdeki iş dağılımına bağlı olarak, bu beni ilgilendiriyor. Tatil günlerinde de bu toplantılara gönderilebilecekler arasında fazla seçim yapılamıyor. Ama ben, hem senin, hem de benim yararım için seni görmeliyim (her ikisi de farklı nedenlerle olsa da). Dün akşam sana ne çok gereksinim duydum! Her basamak bir çaba gerektiriyordu. Çünkü onları tırmanmamın, Berlin yolculuğumla bir ilişkisi yoktu.

Franz

21 Mart 1913

Bana yazmadın mı? Büroda bir şey yoktu (bugün olağan bir çalışma günü¹⁵⁰ ve bu nedenle de mektubu bürona yolluyorum) ve evde

de bir şey yok. Felice! Hem geleceğim hala kesin değil. Yarın sabaha kadar belli olmayacak, değirmencilerin toplantısı hala tehdit edici. Ve eğer yarın bir mektup gelmezse, nerede buluşacağımızı bilemiyorum. Eğer gelirse, herhalde, Askanische Hof, Königgrätzerstrasse'de kalırım. Dün Pick'in de aynı zamanda Berlin'e gitmiş olduğunu duydum. Bu benim yolculuğumu etkilemez. Pick'le beraber yolculuk hoş olur ve Berlin'de edebiyat dünyasının yarısını göreceğimize rağmen bu beni rahatsız etmez. Ama seni ne zaman göreceğim- seni Felice ve nerede? Pazar sabahı olabilir mi? Ama önüne çıkmadan önce iyice uyumalıyım. Bu hafta yine ne az uyudum! Nevrastenim ve kırılan saçlarım az uykum nedeniyle oluşuyorlar. Seninle buluşmadan önce yeterince uyuyabilsem! Dizlerim titremedikleri müddetçe! Ya şimdi olduğum gibi karşına çıkarsam!- Ama bu aptalca bir monolog ve insanın kendini toparlamasını engelliyor. Felice, şu an için mektup yazarları birbirlerine veda edecekler ve 6 ay önce birbirlerini görmüş olan bu insanlar tekrar birbirlerini görecekler. Gerçek adama, mektup yazarına katlandığın gibi katlan, bu yeter! (Bu seni çok seven birisinin önerisi).

Franz

Berlin'de olsam da olmasam da, benden Pazar günü mektup alacaksın veya annen alacak. – Bunu yazdığım için, çirkin bir hile gibi görünüyör, ama gerçek adamın ortaya çıkması başlamak üzere.

[Mektup, damga: Prag, 22 Mart 1913]
Hala kararsızım.

Franz

[Antet: Askanische Hof Oteli, Berlin]

23 Mart 1913

Ama Felice, ne oldu? Cuma günü yolladığım ve Cumartesi gecesi burada olacağını bildiren acele mektubumu almış olmalısın. Bu mektup yanlış bir yere gitmiş olamaz. Şimdi Berlin'deyim ve bugün öğle-

den sonra dört beş gibi ayrılacağım. Saatler geçiyor ve senden bir haber yok. Lütfen çocukla yanıtını gönder.¹⁵¹ Veya yapabilirsen, bana telefon et. Askanische Hof Otelinde oturmuş bekliyorum.

Franz

[Resimli kartpostal]

27 Mart 1913

Her şey başarıyla tamamlandı. Ama birisi çok yoruldu ve kafası karıncalanıyor. Ölüm gününde saat on civarında Goethe'nin sayıkladığı sözleri okudum. (22 Mart 1832, saat 11.30'da ölmüş) ve bunları zihnimden çıkartamadım: 'Muhteşem renkli dalgalı saçları olan güzel kadın başını gördün mü?'¹⁵²

Sevgili Felice, lütfen çok az yazdığım için kızma; bu, çok zamanım olmadığı anlamına gelmiyor; tam aksine, Berlin'den ayrıldığımdan bu yana, tamamen, temelde seninle olmadığım bir an yok. Dün Aussig'de olduğum için eve geç geldim ve sonra çok yorulduğum için, bir kukla gibi masada oturdum. Çok yorgun olduğum anlar oldu. Bedenimin üstünde artık insan başı taşımadığımı duyumsadım. Çarşambayı Perşembeye bağlayan gece, yani, Aussig yolculuğum öncesi dosyaları çalışmak için, saat 11.30'dan önce yatağa girmedim. Ama çok yorgun olmama rağmen uyuyamadım. Saatin biri çaldığını duyabiliyordum ve 4.30'da tekrar kalkmalıydım. Pencere açıldı ve düşüncelerimin girdabında, çeyrek saat boyunca sürekli olarak pencereden dışarıya atladım. Sonra trenler geldiler, sırayla bedenimin üzerinden geçtiler, tren yolu boyunca uzayıp gittiler, boynumda ve ayaklarımda iki derin yarık açıldılar. Ama bütün bunları neden yazıyorum? Yalnızca merhamet yaratarak seni bana doğru çekebilmek ve gerçek itiraf her şeyi yıkmadan önce bunun neşesinden yararlanabilmek için.

Berlin yolculuğumla sana ne kadar yaklaştım! Yalnızca seninle nefes aldım. Ama, sen sevgilim beni çok iyi tanı mıydın. Öte yandan yanında olan şeylere gözlerini kapatıyor olman benim için anlaşılmazdı. Çok nazik olduğun için mi? Ve eğer bu olabiliyorsa, her şey olamaz mı? Ama yine de bunun hakkında yazacak hala çok şeyim var.

Franz

Bugün mektup yok. Evde olabilir. Bunu öğrenme konusundaki sabırsızlığım durma nedenlerimden birisi.

Benim mektuplarımla, buluşmamızı karşılaştırdığında, Felice, etkileri neler oldu?

28 Mart 1913

Artık şikayet etmeyeceğim; yedi hafta- yoksa yalnızca altı mı, takvimim yok- hem çok kısa, hem çok uzun; diyelim ki çok kısa, bana karşı davranışının değişmediğine dair tam inancımın keyfini çıkartabilmek için çok kısa (söylediğin gibi, yapacağım itiraflar için doğrudan yanıt vermek istemiyorsun), ama aynı zamanda yaşanılması için çok uzun bir süre. Seni her yerde aradım. Sokaklarda, insanların yaptıkları ufak jestlerin benzerlikleri kadar farklılıkları da bana seni anımsatıyor, ama neyin aklıma takıldığını söyleyemem. Aklıma takılıyor ve bunu ifade edebilecek gücü bende bırakmıyor.

Gerçek yaşamda sana çok uzun süre baktım (en azından bu amaçla zamanımı iyi kullandım), çünkü fotoğraflarının artık bana bir yararı yok. Onlara bakmak istemiyorum. Fotoğraflarda, düzgün, herkes gibisin. Öte yandan senin gerçek, insani, kaçınılmaz olarak mükemmel olmayan yüzünü görerek içinde kayboldum. Yolumu yeniden nasıl bulabilirim ve nasıl yalnızca fotoğraflarla mutlu olabilirim?

Haberin gelmemesi nedeniyle, eski duyarlılığımı koruyorum. Tüm güvenimi yitirdim. Yalnızca yazarken sahip olabiliyorum, aksi halde dünya acımasızca aleyhime çalışıyor. Mektuplarının gelmemesinin nedeni olarak her zaman bir çok olasılık düşünüyorum ve sanki bir nesneyi arayan bir insanın aynı yeri ümitsizce yüzlerce kez araması gibi bunu yüzlerce kez yapıyorum. Başına ciddi bir şey gelmiş olabilir mi ve etrafta amaçsızca sürüklenirken, böylece benim de başıma bir felaket gelmiş olur mu? – Bütün gün boyunca bu düşünceleri kafamda çevirdim, yavaşça ama sürekli olarak.

Sevgilim, eğer yarından itibaren sana günce benzeri raporlar gönderirsem onlara maskaralık olarak bakma. Eğer kendime yalnız başıma söylüyor olsam, başka türlü düzenleyemeyeceğim şeyleri içeriyor olacaklar. Sevgili ve huzur dolu varlığın önünde söylenmelerini düşünemiyorum bile. Doğal olarak bunları sana yazarken seni unutamıyorum, çünkü seni başka zaman da unutamıyorum; ama adına baş vuraarak kendimi örümcek kafalı birisi durumuna- bu şeyler hakkında yazabileceğim tek durum- düşürmek istemiyorum. Lütfen Felice, her şeyi merhametsizce kabullen; birkaç gün önce her şey için sorumluluk alabileceğini söylemiştin. Ve bu sabırla dinlemekten çok fazlasını gerektirir. Benim için bile yazması utanç verecek şeylerin dışındaki her şeyi yazacağım.- Ve şimdi sevgilim, elveda, Tanrı seni korusun! Şimdi Berlin’le ilgili olarak bulanık bir fikrim var, lütfen bütün bulunduğun ara sokakları [*alt kısımda: ara sokakları değil, caddeleri*¹⁵] ve yerleri adlarıyla söyle.

Sevgiyle

30 Mart 1913

Hala başlamadım. Çok endişeliyim, seni çok seviyorum. Senin için vazgeçilmez olduğumu söyledin. Bunun doğru olması için Tanrıya dua ediyorum, tüm varlığım yalvarıyor ve bu yalvarışı kendi ellerimle mi boğayım?

Bugün, tüm uykum, bugün bir mektup alamayacağım düşünceyle doldu. Almadım da ve hizmetçinin kelimelerini anlamadan önce bunu boğazımda duyumsadım. Seni yazmaktan muaf mı tutmalıyım? Sevgilim, bu çok fazla bir şey olmaz. Ama seni benden özgürleştirmek, şimdi bu kötü bir başarı olmaz. Ama ben mektupların olmadan yapamam. Senden gelecek haberlere olan gereksinimim aklımdan çıkmaz. En önemsiz bir günlük işi bile, mektuplarının yardımıyla gerçekleştirebiliyorum. Parmağımı düzgün bir biçimde oynatmak için mektubun gerekli.

Ve senin iyi olmadığını, hala öksürdüğünü duyunca, haber almadan nasıl durabilirim. Keşke her şey içimin rahat olduğu ve düzgün yazabildiğim günlerdeki gibi olabilseydi! O günlerde mektup yazarken, sana başka günlerden daha yakın olduğumu duyumsuyordum. Bugün, eğer olabilse, beraber olmanın bir anını bile kaybetmekten korkarak masamdan hiç kalkmazdım. Bazen, ümitsizlikle, eğer seçenek yoksa, kendimi bu temelsiz ümitlerle teselli etmeyi başarıyorum. Örneğin, büroda, ikinci postadan bile mektup çıkılmazsa ve ne yapacağımı bilemezsem ve en ufak şeyler için bile karar veremezsem, kafamda ne kadar müphem bir biçimde yer alsada, kaza sigortası konusu şimdi kafamdan tamamen çıktı ve ufak, geçici bir memur benden daha fazla şey biliyor ve bu işe daha uygun, o zaman bazen kendime şöyle diyorum: ‘Üzülme, nasıl olsa ona bu öğleden sonra yazacaksın ve bu sana ona gerçekten yakın olmanı duyumsayacağın zamanı sağlayacak. Hem bu tamamen sana bağlı.’ Ama ne yazık ki, bu tamamen yanlış. Sana yazmadığımda, sokaktayken sana daha yakın oluyorum ve her yerde ve sürekli olarak seni bana anımsatan bir şey var. Yalnızken veya insanlar arasındayken, mektubunu yanağıma bastırarak boynunun kokusunu içime çekiyorum- o zaman, kalbimde her zamankinden daha çok oluyorsun. Ah Allahım, hatta daha kötü, ve benim talihsizliğimin elleri derinliklere doğru el yordamıyla ilerliyor; Askanische Hof’ta telefonla konuşurken, sana daha yakındım, Grunewald’daki kütüğün üzerinde otururken bağlılığımızın mutluluğunu eskisinden daha yoğun olarak duyumsadım. Sevgilim! Sevgilim! Sevgilim! Bununla karşılaşırken isim ne kadar sefil kalıyor.

Franz

31 Mart 1913

Geç oldu, yatağa gidiyorum; tüm istediğim birkaç kalem darbisiyle seni selamlamak, sevgilim, kavranılamaz biçimde sevilen. - Yıllardır yeterince uyumadığımı ve başımdaki bu süregelen baskıyı uyumazsam geçiremeyeceğimi fark ettim. Son mektubunla birlikte yalnız başıma yürüyüşe çıktım. İki tür insanla da gidebilirdim, ama yalnızlığı

yeğledim. Geçmişte, avarelik, aptallık, tembellik nedenleriyle yalnız kalmak isterdim ve makul, canlı, sağlıklı bir genç adam olarak tek başıma sıkılarak dolanırdım. Bugün öyle gerektiği için yalnızım ve bunda sana olan arzusun payı çok. Şehri çok arkada bıraktım, güneşli bir yokuşta bir müddet dalgınca durdum, Moldau'yu iki kez kat ettim, mektubunu defalarca okudum, yukarıdan taşlar fırlattım, baharın başlarında görülebilecek olan manzaradan zevk aldım, aşıkları rahatsız ettim (erkek çimde yatıyordu, kız önünde yukarı ve aşağı doğru hareket ediyordu)- bunların hiçbirisi önemli değildi, tek canlı olan, cebimdeki mektubundu.

Yalnızca sen iyi ol sevgilim- Çok endişeliyim. Mektup yazmama konusundaki isteğin, bana, büroya gitmeyeceğini düşündürdü. Bu doğru olabilir mi? İyi ol sevgilim, sen iyi olduğun müddetçe bir daha şikayet etmeyeceğim. Ve yatağa çok geç girme; iyi görünüyorsun, pembe yanakların var, canlısın ama yine de yeteri kadar uyumadığın belli oluyor. Sevgilim, Whitsun'un her zaman saat dokuzda yatağa gireceği konusunda birbirimize söz verelim. Aslında şimdi 9.30, ama çok geç değil ve mektubun bana moral verdi. İyi geceler sevgilim, artık saat dokuzda birbirimize iyi geceler diyelim.

Franz

1 Nisan 1913

Bir korkum- daha kötüsü söylenemez ve duyulamaz- sana yeniden sahip olamamak. En iyisi, düşüncesiz sadık bir köpek gibi uzatılmış olan elini öpmeye mahkum edilmem. Bu bir aşk işareti değil, ama sessizliğe ve sonsuz ayrılığa mahkum edilmiş bir hayvanın ümitsizliği. Yanında oturacağım ve daha önce de olduğu gibi, yanımdaki bedeninin nefesini ve yaşamını duyumsayacağım. Yine de gerçekte senden, şimdi odamda olduğumdan daha uzakta olacağım. Dikkatini çekmeyeceğim ve pencereden dışarıya bakınca veya başını ellerinin arasına alınca benim için tamamen kaybolacaksın. İkimiz tüm dünyayı el ele dolaşmalıyız, sanki birmişiz gibi ve bunların hiç birisi gerçekleşmeye-

cek. Kısaca, sanki tehlikeyemişsin gibi bana uzaktan yeterince eğil-
sen de, sonsuza dek senden ayrı kalacağım.¹⁵⁴

Eğer bu doğruysa Felice,- ve bana göre kesinlikle böyle- o za-
man 6 ay önce senden bütün gücümle ayrılmak ve dahası seninle kla-
sik bir ilişkiye girmekten korkmak için iyi nedenlerim vardı, çünkü
böyle bir bağ, arzularımı, hala beni bugün yer yüzünde ayakta tutan-
bu dünyaya uygun olmayan beni- zayıf güçlerden kopartacaktı

Franz

Annem önemsiz bir nedenle geldiğinde soyunmak üzereydim ve
geçerken beni öpmek istemiş. Bu yıllarca olmayan bir istekti. ‘Bu iyi’
dedim. ‘Cesaret edememiştım’ dedi annem, ‘hoşlanmayacağını san-
mıştım. Ama eğer sen seviyorsan, ben de çok hoşlanıyorum.’

[Antet: İşçi Kazaları Sigorta Enstitüsü]

2 Nisan 1913

Sevgilim, küs müyüz? Masamda, burada olman için ölen ben?
Bugün, dışarıdaki karanlık koridorda ellerimi yıkarken, seni düşün-
düm ve gri gökyüzü nedeniyle rahatlamak için pencereden dışarıya
doğru adım atmam gerektiği aklıma geldi. Benim yaşamım böyle.

Franz

4 Nisan 1913

[3-4 Nisan 1913 akşamı olabilir]

Bugün senden haber alamamam tamamen rastlantısal olabilir Fe-
lice, çünkü dün evini taşıdın¹⁵⁵ ve bana ayıracak bir vaktin herhalde
yoktu. Öte yandan bu, yalnızca bir rastlantı gibi görünmüyor, belki de

sonsuzu kadar sürecek bir tedbiri işaret ediyor. Belki artık başka bir mektup alamayacağım [*satırlar arasında*: Perşembe günü aldığın mektuptan sonra, bu makul görünüyor. başka ne bekleyebilirim ki?] Ama, mektupların açılmamış olarak geri dönene kadar sana yazma arzuma yenileceğim kesin, çünkü kökleri varlığıma kadar dayanıyor. Sana yazan yaratığı ve beyninin allak bullak oluşunu görebilseydin!

Franz

4 Nisan 1913

[4-5 Nisan 1913 akşamı olabilir]

Evvvelsi akşam veya ondan bir önceki akşam, sürekli dış düşü gördüm; dişler ağızda düzenli durmuyorlardı, ama çocukların yap boz oyunları gibi bir kütle olarak birleştirilmişlerdi. Çenem tarafından yönetilen bu kütle, bir tür kayma hareketi gerçekleştiriyordu. Kalpten gelen bir ifade sarf edebilmek için tüm gücümü topladım; dişlerin hareketi, aralarındaki boşluklar, çiğnemem, onları yönlendirirken yaşadığım duygular- bunların hepsi, sürekli ısıarak, bir biçimde anlamaya, tutunmaya ve gerçekleştirmeye çalıştığım bir düşünceye, ümide, olasılığa bağlıydılar. Çok fazla çaba harcadım, bazen bu olabilir gibi göründü, bazen başarı yolunda olduğumu düşündüm ve sabah 11:00 sonunda gözlerim yarı açık uyanınca sanki her şey başarılmış gibi geldi. Uzun gecenin çabası boşa sarf edilmemişti. Dişlerin değiştirilemez biçimde aldığı son durumun hayırlı olduğu kuşkusuzdu. Bunu geceleyin fak etmemem ve ümitsizliğe düşmem, hatta canlı düşlerin uykumu bölmeceğini düşünmem anlaşılır gibi değildi. Sonra tamamen uyandım (hizmetçimiz, kınayan bir sesle, vaktin ne kadar geç olduğunu homurdanıyordu) ve sonra hiçbir şey olmadı, sefil büro işi yeniden başlamak üzereydi ve sen sevgilim, o zaman bilmememe rağmen, geceyi diş ağrısı çekerek geçirmişsin.

Seninle olan ilişkimi oluşturan bu mutluluk ve mutsuzluk karışımının, (mutluluk- çünkü beni yüzüstü bırakmıyorsun ve bıraksan bile beni bir zamanlar sevmiş olacaksın; mutsuzluk- değerime ait testte o

kadar berbat bir biçimde sınıfta kaldım ki, beni somutlaştırdığın bu testte) benim, bu dünyadaki en işe yaramaz varlıkmışım gibi etrafta daireler çizerek koşturmama neden olduğunu biliyor musun sevgili? Bu güne kadar beni geride tutan her engel (her erkek testlere dayanmalıdır, benim başarıyla geçebildiğim çok azı var ve hiç birisi bununki kadar önemli değil) parçalanıyor gibi. Anlamsız bir ümitsizlik ve öfke durumuna giriyorum. Bu, çevreme, amacıma, üzerimizdeki her şeye karşı pek değil, ama gerçekten ve hevesli bir biçimde kendime karşı, yalnızca kendime. Belki de büroda çok kötüyüm; masadaki bu hayalet türü işlemler etrafımı çeviriyorlar. Hiçbir şey yapamıyorum. Bazen kendimi müdürümün ayaklarına atarak beni kovmaması için yalvarmak istiyorum. Tabii ki, kimse bunun pek farkında değil. Ve öbürsü gün her şey daha iyi olabilir. Öğleden sonraları bir bahçivanla çalışacağım. Bu konudan sana kısa zamanda bahsederim.

Franz

5 Nisan 1913

Dün, Felice, beklenmedik bir biçimde mektubunu aldım. Akşam saat yedide eve vardığımda kapıcının karısı mektubunu aşağı katta bana verdi. Postacı dördüncü kata çıkmayacak kadar tembelmiş. Mektubun ne kadar sakın ve tatlıydı! Sanki bir koruyucu melek beni bu son basamağa kadar izlemişti- her şeyi değil ama birçok şeyi söylemeye karar verince dokunaklı ve anlaşılmaz kelimeler kullanırım ve yine de onların anlaşılmasını beklerim. Ama şimdi geri dönmek için çok geç, bu son adımdan sanki içten ve gerekli bir şakaymış gibi geri adım atamam. Bunun yanında, ikinci postayla dün aldığın mektup ve belki bugün sana ulaşacak olan mektup içersinde çok şey söyledim; bu nedenle de bugün sana haberlerim yok [*satırlar arasında*: Hayır, acele mektubun yeni ulaştı. O mektubu anlamayan ve anlayamayacak olan sana korkularım aptalca gelebilir; ama onla çok korkunçlar ve sağlam temellere dayanıyorlar.]

Hayır Felice, görünüşüm en kötü niteliğim değil. 'Keşke Whitsun

olabilse!’ Bu arzu şimdi çılgın bir biçimde ortaya çıkıyor. (şimdi!) Bundan daha garip bir arzumun olamayacağı bir zaman olan şimdi! Dün tren istasyonunun geliş salonunun önünden geçtim. Özellikle düşündüğüm bir şey yoktu ve etrafta duran, gözlerini ovuşturan, esneyen ve etrafa tüküren eski giyimli aile babaları olan ve Prag’da bu iş için çok uygun düşen hamalların da pek farkında değildim. İlişkiyi hemen fark edemedim, onları kıskandım (kendi içinde anlaşılabilir, çünkü herkesi kıskanırmım ve kendimi başkalarını yerinde düşlemekten hoşlanırmım); sonradan, seni düşündüğüm için kıskandığımı fark ettim, çünkü ayağını ilk kez trenden yere bastığında bu istasyonda herhalde aynı hamallar vardılar. Bir taksi tuttuğunda, hamala ödeme yaptığında, arabaya binerek kaybolduğunda seni izliyorlardı. Seni kaybetmemek veya ortaya çıkacak bir engelle mani olmak için, kalabalık trafik içerisinde bindiğin taksinin arkasından koşmak- bu üstesinden gelebileceğim bir iş. Ama başka ne, ne olabilir?

Franz

7 Nisan 1913

Felice, sevgilim, sonunda mektubun başına oturabildim; yan odada çok hoş olmayan bazı misafirler var. Geçen bir buçuk saattir sanki oradaymışsın gibi aceleyle odama koşuyorum. El yazımdan, bugün çok çalıştığımı ve kalem tutacağının benim için çok hafif olduğunu söyleyebilir misin? Evet, bugün ilk kez, bir kenar mahalle olan Nusle’de soğuk yağmur altında gömlek ve pantolonum üzerimde, bahçıvanla çalışmam bana iyi geldi. Bir iş bulmak çok kolay değil. Orada bir çok sebze bahçesi olmasına rağmen, hepsi de açık, çitleri yok, evler arasında bulunuyorlar ve özellikle akşam vakti iş saatlerinden sonra, yani benim de çalışmak istediğim zamanda, orada yapılan çok şey var- danslar, atlı karıncalar, müzik; ne kadar hoş olsa da, çalışmak için orayı pek sevmedim, özellikle de bu ufak ve fakir insanlara ait olan bahçelerde yetiştirilenleri sevmedim. Çünkü alan dardı ve çok şey öğrenilmiyordu. Bir şey öğrenmek istediğimden değil. Amacım kendime işkence etmekten birkaç saat uzaklaşabilmek,- büromdaki ha-

yalet benzeri olan ve her yakalamaya çalıştığım da elimden kaçan işimin tersine (*bürom gerçekten de cehennem gibi, başka bir korku gerekmez*) - basit, içten, yararlı, sessiz, yalnız, sağlıklı, yorucu bir iş yapmak istiyordum. Ama bu nedenler tam da içten değillerdi, çünkü sürekli gerçekleştirdiğim iç işkencemin gereksiz olduğunu düşünmüyordum. Tam aksine, çok gerekli olduğuna inanıyordum ve eğer bu işkence beni yok ederse, bu senin için sevgilim bir nimet olacak. Ama iki saat için bu işkenceden uzaklaşmak, seni sakın ve mutlu bir biçimde düşünebilmek için özgür olmak ve belki de sonunda gece için derin bir uyku kazanabilmek istedim. Ama bu tür açıklamalar insanlarda kuşku yaratır ve kimse benimle uğraşmaz. Bu nedenle kısa zamanda kendi bahçeme sahip olmayı umuyorum ve böylece bahçecilik öğrenebilirim.

Ama çok geç oldu Felice; sana yarın daha çok şey anlatırım; tren ateşinin seni bu gece uyutmayacağı kuşkusuz, zavallı çocuk, ama her şey düzelecek. Burada, kafasında, senin için iyi duygular dışında biraz daha fazlası olan birisi var.

Franz

8 Nisan 1913

Dişin çekildi ve yine acı duyumsuyorsun. Sorunların hiç bitmeyecek ve yorgunluğun seni hiç terk etmeyecek ve yine de herkes gibi zinde olabilmen için dinlenmen gerek. Başına gelebilecek bir talihsizlikle kendimi ilişkilendirmeye ve suçlamaya çok eğilimliyim, hatta makul olmasa da diş ağrının için bile. Frankfurt'ta huzur ve sükuna kavuşabilecek misin? Bluen çifti de seninle geliyor mu? Ve Bayan Brühl? İyice dinlendin mi? Prag'da yaptığın gibi gece yataкта geç vakte kadar okuma! Yalnızca şiir okumayı tercih et, seni uyutmayan romanları değil.

Sevgilim, çok az konuşmama rağmen şimdi bitiriyorum. Zihnimde, bu sabah önerdiğin yolculukta seninle beraberdim. Önemli değil, bu öğleden sonra ikinci kez Frankfurt'a gittim.

[Damga: 10 Nisan 1913]

Yatağa girmeden önce. Gecikmiş ve yorgun ve yeniden kafar karışık; sevgilim, lütfen bugün benden daha fazlasını duymayı bekle-me. Frankfurt'ta mutlusun, değil mi? Ah tanrım, tüm dünyada yalnız başına dolaşmana izin verdiğimi düşünmek!

10 Nisan 1913

Sonunda nerede olduğunu öğrendim Felice. Yalnızca bir gür mektupsuz kalmama rağmen 'Sonunda' demeye cesaret edebiliyorum, hem sen- Ama neden tekrarlayayım? Yapmak zorunda kaldığım bu zorlamaya kızmadın. Çünkü, mektupların gidip gelmesini- olabilirse kesintisiz- istememdeki asıl nedenin aşk olmadığından her halükarda kuşku duyduğundan eminim. Aşk, seni, son zamanlarda olduğun gibi acınacak şekilde yorgun düşürmekten sakınırdı, ama bu benim mutsuzluğumdan kaynaklanıyor.

Felice, mektuplarıma yanıt istemiyorum. Senin hakkında bilgi almak istiyorum, yalnızca senin. Sanki ben yokmuşum veya başka bir insanmışım gibi huzurlu olmanı istiyorum. Aslında mektuplarımin hak ettikleri yanıtları alacakları düşüncesi beni titretiyor olmalı- ama bana bir şey söyle Felice, böylece son kararın nasıl olacağını görebileyim. Söyle: geçen Perşembe almış olduğun ve o zamandan beri birkaç kez bahsettiğim çarpık, duyarlı, zayıf, aptal mektupta ne yazdığını keşfet-tin mi? Aslında başka bir şey hakkında konuşmamalıyım. İstirahat etmek, sana bakarak kendini unutmak çok hoş ama bu olanaksız.

Bahçeciliğimden yararlı etkiler beklememelisin. Bugün dördüncü çalışma günüm. Söylemeye gerek yok, kaslar biraz sertleşiyor. İnsanın bedeni ağırlaşıyor ve dikleşiyor ve böylece insanın kendisine karşı olan güveni biraz artıyor. Tabii ki, bedenin doğal yetenekleri yoksa, masa ve divan arasında yaşıyorsa, sürekli saldırı altındaysa ve derinden etkileniyorsa önemli bir gelişme olmuyor ve bir kazmayla saldırı-ya uğrayarak derinden etkileniyor. Ama bu etkilerin limitleri şimdiden

görülebilir; bunun hakkında yazacağım. Bugün oldukça geç oldu. Akşamı Max'la geçirdim ve bu iki mutlu insanla çok zaman kaybettim. Başlamak gerekirse bu evliliği yanlış değerlendirmişim, ama hatamın nedenlerini ancak ben anlayabilirim.

Franz

11 Nisan 1913

Şimdi birbirimizden çok uzağız Felice Öyle ki, Çarşamba akşamı göndermiş olabileceğin kartpostalı bu güne kadar almadım. Cuma günü bu mesafelerin farkındaydım (şimdi değil, çünkü Neue Rundschau'da¹⁵⁶ Friedrich Huch'a ait kötü bir öykü beni tamamen sersemletti. Ama örneğin kural olarak, kartpostalın masada durduğunu görünce)-hayır, devam etmeyeceğim; görüyorsun bazen her şey böyle başıma yıkılıyor. Aslında, evvelsi gün, rastlantı eseri olarak Viyana'da rahatlıkla yaşayabileceğimi düşündüğümü söylemek istiyorum. O zaman aramızdaki mesafe ne kadar uzak olurdu. Prag da bile zor dayanılır. Viyana'ya doğru olan yol ne kadar ıssız. Halbuki 6 ay önce Berlin'den çok Prag'a yakındı.

Kartpostal saat dörtte yazılmış olmalı. Yemek vagonunda olmalı-sın, seni ne kadar net görebiliyorum. Nerede oturduğunu bile betimleyebilirim: eğer bu yönde gidiyorsan o zaman bu yönden bakılınca, o zaman senin en son ve camın sağındaki koltukta makineye doğru oturduğunu görebiliyorum. Bunu çizebilirdim, ama o zaman koltuğunu boş bırakmam gerekirdi ve bunu yapmak istemedim. Eğer başka yerde oturmayı sürdürürsen, buna inanmam. Yine de şimdi kesinlikle yanıldığımı fark ettim, çünkü düşümde, tüm yemek vagonunu senin dışında boş olarak kabul etmiştim ve sana bu kartpostalı veren garsonu gözümde canlandırmaya çalıştım.

Bu arada, öteki gün, seninle, Max'la ve karısıyla ilgili karışık bir düş gördüm. Berlin'deydik ve diğer şeyler arasında, bana bir kez bile göstermediğin bütün Grunewald göllerini şehrin ortasında arka arkaya

dizilmiş olarak bulduk. Belki de bu buluş gerçekleştiğinde yalnızdım. Belki de bu keşif yapıldığında yalnızdım. Herhalde seni bulmak istiyordum. Yolumu isteyerek kaybetmişim. Tahta iskeleden, garip gri siyah, tanımlanamaz hayaletler gördüm. Geçen birisinden bilgi istedim. Bunların Grunewald gölleri olduklarını ve şehrin sağ ortasında, yine de senden çok uzakta olduğumu öğrendim. Sonra da sevmediğin Wannsee'deydik (düşümde, bu konudaki fikrin kulağımda çınlıyordu); dövme demirden bir kapıdan geçerek bir park veya mezarlığa girdik. Bir çok şey yaptık. Bunları anlatmak için çok geç oldu. Anımsamak için çok derine inmeliyim. İyi geceler ve mutlu düşler.

Franz

13 Nisan 1913

Çarşamba öğleden sonrasından beri Frankfurt'tasın Felice ve yalnızca bugün, Pazar sabahı, bunu kartpostaldan öğreniyorum. Bunun bir kınama olmadığını anladın Felice. Seninle olan bağlarım kınamalara yer bırakmıyor; keşke diğer şeyleri de anlayabilsen. Bazen, ilk mektuplarımı değişik ortamlarda aldığın Frankfurt yolculuğunun, benim hakkımda daha net bir biçimde düşünme şansı yaratabileceğini düşünüyorum. Mektuplarımı Frankfurt'ta okuyarak, benimle ilgili daha derin bir anlayışa ulaşabilirsin. Eğer böyle olursa, bu Frankfurt yolculuğunun mutluluk getirmesi için her türlü neden var demektir. Ben iyi değilim; yaşam ve mantığa tutunabilmem için gerekli olan güçle Piramitleri inşa edebilirdim.

Franz

14 Nisan 1913

[13-14 Nisan 1913 gecesi olabilir]

Senden beş gündür bir kelime bile duymadıktan sonra sana nasıl yazabilirim Felice? Sana yalnızca iyi dileklerimi göndereyim. Ve zih-

nimdeki açığa çıkmamış düşüncelerle, sevgili elini biraz elimde tutayım. Pazar gününü çoğunlukla yatakta geçirdim, pek uyuyamadım. 17 yaşındaki genç bir adamın dünyaya karşı olan protestosu nedeniyle buna izin verilebilir ve bu çok olağandışı koşullarda gerçekleşebilir. Ve orada yatarken, insanın beynindeki her hücre iğrenmeyle doluyor.

Franz

[Prag'dan yollanan telgraf, 14 Nisan 1913]

Felice Bauer, Frankfurt am main, Hotel Monopol Metropole, yine haber yok, lütfen içten bir söz.

Akşam, 9.15, 14 Nisan 1913

Kağıt oynayan ailemin önünde yazmalıyım. Olağan ve aynı zamanda olağan olmayan beni biraz yordu ve yine de, Felice- çok mutluyum. 'Ama her şey eskiden olduğu gibi' cümlesinin, 'Lütfen gereksiz yere edişe etmeyin' cümlesinden çıkartılabilecek olan ciddiyeti gölgede bırakabilecek mükemmel bir tınısı var. Gücümün sonuna ulaştım. Aslında son zamanlarda hep oradaydım, ama o anda neredeyse sinirlerim geriliyor. Kendime söylemeliyim- ama kalemim neden taşıyor? Her şey eskisi gibi mi, Felice, gerçekten her şey eskisi gibi mi?

Gerçekten hayran olmalısın. Mektuplarımda, seni benden özgür kılmak beni sürekli olarak ilgilendiriyor. Ama bir kez başarılı oluyor gibi olsam, delilik nöbetine giriyorum. Tüm bir Frankfurt haftasından sonra, bana neden tek bir kart geldiğini anlayamıyorum. Nasıl bu kadar az zamanın olduğunu anlayamıyorum. Özellikle de bir zaman önce Frankfurt'ta buluşma olasılığımız, bol zamanımızın olacağı, Taunus'a yolculuk yapacağımız, vs. hakkında yazdıklarını anımsadığımda. Yine de yazma eksikliğini kabul ediyorum; benim sonuma doğru gittiğim gibi, işler de sonuna doğru gidiyor. Sonra, dün Max'dayken ve gitmek

üzereyken, başka şeyler arasında bir şey öylesine ortaya kondu. Ama zayıf bir ilişkiye bağlı olarak, aklıma Frankfurt'taki bana telgraf gönderdiğin o telgraf salonunda seni engelleyen eski veya yeni tanıdıklarına rastlamış olduğun düşüncesi geldi. Tüm firma temsilcileri kuşkusuz orada buluştular. Seçkin, iyi giyimli, canlı, sağlıklı, hoş ve genç adamlar- yani, eğer onlarla karşılaştırılsam, kendimi öldürmem gereken kişiler. Kendime, onlardan birisinden hoşlanmandan daha doğal ne olabilir dedim, özellikle de benim sayısız mektuplarımda ifade bulan taleplerimi yerine getirmiş olursun. Her şey kararlaştırılır; ben tam olmam gerektiği ve görünürde istediğim yerde olurum- yani, hak ettiğim biçimde varlığının önünden uzaklaştırılmış, seven birinin yaptığı gibi ellerini tutamamış, ama ayaklarına tutunmuş ve yürümem engellenmiş olarak. Öyleyse neden tatmin olmuyorum? Yataktan, uykusuzluk sonucu, neden kafam büzülmüş olarak kalkıyorum ve ancak telgraf gönderildikten sonra ilk kez özgürce nefes alabiliyorum?

Franz

18 Nisan 1913

Seni mektuplarımla sıkıyor muyum Felice? Eminim sıkıyorum, başka türlü olamaz. Gerektiği için iş konularına boğulmuşsun. Bütün yıl boyunca sergiler firman için önemli olabilirler- sonra ben ilişkisiz, ilgisiz konularla ve temelde ümitsizliğimle ortaya çıkıyorum. Ama şimdi bunu fark ediyorum. Sergi bitmiş olabilir, sanırım yirmisinde kapanacaktı. Bu ruh haline girdim ve teslim oldum. Daha güçlü direnmeliydim. Örneğin, şu anda, sakinliğim ileri sürülebilir, ama tabii ki bu da iyi olmaz. Yazmak Felice! Eğer yazabilsem! Sana neşe kaynağı olurdu! Ama saat on bir gibi geç bir saatte yatağa giremem. Ancak en geç saat onda yatağa girersem lime lime olmuş sinirlerim bir araya gelirler ve böylece sükun bulurum. Tekrar yazabilecek miyim?

Ve bir kez daha, senin endişelenmemen gereken şeylerle ilgilenerek kendimi senin iş konularına zorluyorum. Yazmayı kesiyorum.

Franz

Yatakta çok uzun süre kasvetli düşüncelerle ve ne kadar gerekli de olsa, Salı günü Aussig mahkemesi ile ilgili tüm hazırlıkların karşı konulamaz korkularıyla yattım. Sana Aussig'den bahsettiğim mektubum eline geçti mi? Her neyse, Salı günü buluşma olanağımız yok, ama o zaman berbat Frankfurt dışında olabilirsen bu önemli değil, Felice. Beni senden uzak tutuyor ve bana yeterince itiraz etmiyorsun gibi geliyor, sonra da çok itiraz ettiğini düşünüyorum. Şu anda Berlin'e doğru yola çıkmış olmalısın, saat 6.30. Biliyorsun ki telgraf gönderilebileceği hususu çok açık, ama yine de kesin olarak artık mükemmel bir fikir gibi görünmüyor. İnsan elini yataktan dışarıya uzatıyor ve okunacak bir kağıt parçası var ve kısa bir zaman için insan kendi düşüncelerinin iğrenç yörüngesinden çıkıyor ve zorla uzaklaştırılıyor. Bir yazabilsem Felice! Bu arzuyla doluyum. Her şeyin üzerinde, yeterince özgür ve sağlıklı olabilsem! Yazmanın benim iç varoluşumun tek kaynağı olduğunun farkına vardığını sanmıyorum. Şaşırmadım, kendimi her zaman çok kötü ifade ettim. Yalnızca imgesel karakterlerimin arasında uyanığım, ama bu konuda ikna edici bir biçimde ne yazabilirim ne de konuşabilirim. Başka her şeyim varsa, bu gerekli de değil.

Ve yine Whitsun'da hoş geçebilecek üç hafta. Her şeyin iyi olacağını söylüyorsun. Ben elimden geleni yapacağım.

Franz

20 Nisan 1913

Bu öğleden sonra yazmış olduğum mektup eline yırtılmış olarak ulaşacak. Ne kadar çaba sarf etsem de sana içten ve açık yazamadığım için, postaneye giderken yolda beceriksiz bir öfkeyle yırttım. Yazarken bile sana tutunamadığım ve kalp atışlarımın ritmini sana iletemediğim sonucuna varınca, mektuplarımın dışında bekleyebileceğim bir şey kalmıyor. Örneğin bugün öğleden sonra yalnızca imgesel karakterlerimin arasında uyanık olduğumu, ya da böyle bir şeyler yazdım. Bu tabii ki hatalı ve abartılıydı, ama yine de gerçektir, tek gerçek. Ama bu

yolla sana karşı anlaşılır olamam, iğrenç olurum. Yapılması gereken en iyi şey olmasına rağmen yine de kalemimi bırakmamalıyım. Bunun yerine sürekli olarak kendimi zorlamalıyım, yenilmeye mahkum olana ve çökene dek sürekli olarak zorlanmalıyım. Bu nedenle de mektubu yırttım ve aslında tamamen yırtmalıydım, hatta tüm mektuplarımı yırtmalıydım, çünkü aynı şey olacaktı. Ya da mektuplarımın parçalar halinde sana ulaşması daha iyi olurdu.

Berlin'e dönmüş olmalısın, ki bu benim için yaşama dönüş anlamına geliyor. Düşüncelerimde, bu, son altı ayda olduğu gibi soylu ve yüce bir yere oturuyor.

Franz

26 Nisan 1913

Sana yazacak zamanım olmadı mı Felice? Hayır, öyle değil, her zamankinden daha kötü bir fiziksel halim de yok. Seni bilerek üzme ve kasten yazmayı bırakmak da istemiyorum ve daha isteksiz olarak yanıtlarını almak da. Ama- lütfen sakince dinle- benimle olan ilişkini değerlendirmen için sana zaman vermek istiyorum – çünkü Paskalya'dan beri söylediklerine bakarak (ilk iki mektubu belki dışarıda bırakabilirim) seni artık zorlama çabalarla, arka arkaya mektuplar yollayarak elimde tutabildiğime ve böylece aklını başına toplamana olanak tanımadığıma ve seni, aceleyle, eski anlamını yitirmiş eski kelimeler kullanmaya zorladığıma (lütfen Felice, bir an için kendini benim yerime koy ve her şeye benim bakmaya zorlandığım biçimde bak) inanıyorum. Bu son sözüm değil, çünkü senden gelen her yeni mektupla, en güçlü düşüncelerimde bile tereddüde düşüyorum. Ama eğer böyleyse, bu beni düş kırıklığına uğratabilmenin tek yolu. Ya da hep düş kırıklığına uğradım, çünkü senden her zaman içtenlik bekledim. Beni bırakmış olsaydın şaşırırmazdım, çünkü nasıl birisi olduğumu hemen anlayamazdın, bu olanaksızdı. Sanki sana yan yollardan ulaşan bendim ve birbirimize yüzlerimizi dönmemiz biraz zaman aldı. Şimdi ta-

bii ki son kararının ne olacağını bilmiyorum. Yalnızca bunu son mektuplarından sezdiğimi düşün. Anlayamadığım tek şey Felice, kendi duygularını bilememen. Söylediklerimin mektuplarının kısa ve seyrek olmalarından kaynaklandığını düşünme. Hep kısa mektuplar yazdın, ben de mutluydum ve tatmin oluyordum. Ama son mektupların farklı. Benim konularım artık senin için önemli değil ve daha da kötüsü: artık kendinden bahsetme zahmetine katlanmıyorsun. O zaman ne yapmalıyım? Bu son mektupları yanıtlayamam ve seni Perşembe sabahı büronda uzun zamandır mektup gelmediği için rahat bir nefes alırken düşünebilirim.

Franz

[Antet: İşçi Kazaları Sigorta Enstitüsü]

28 Nisan 1913

Yazmayı ertelemek olanaksız. Kitap ve kağıtlarla çevrili olarak, en boş kafalar için ‘Kazaları önleme yöntemleri’ üzerine bir konferans hazırlamak üzereyken seni yanıtlamam gerekiyor. Demek seni incitmek istiyorum Felice? İncitmek? Seni? Benim hatam olmasa da, benden sana ulaşan bütün mutsuzlukları azaltmak tüm arzum olmuşken mi? Mektubun çok yorucu ve hüzünlü. Sana neler oluyor? Zavallım, neyin var? İğrenç bir salak mıyım? Korkuyu ilk sezdiğimde, hemen böyle yazdığımı mı düşünüyorsun? Bir çok kanıtım olduğumu sanıyorum. Ama onları sıralamak istemiyorum. Şimdi bunun için zaman da yok. Mektubunu okuduğumda, uzun süre uzak kaldıktan sonra yeniden dünyaya konulmuşum gibi bir sarsıntı geçirdim.

Sonra her şey için hazır oldum, özellikle de dün mektup gelmeyince. Bunu senin çaresizliğin, başka bir anlamdaki çaresizliğin, olarak kabul etmem nedeniyle utanmıyorum.

Evde

Felice, söyle bana, yaşamında problem olduğu ve benim de bunun dışında kaldığım doğru değil mi? Seni saran sorun nedeniyle kıs-

kanç olmalı mıyım? Ama son zamanlarda bu sorundan bahsetmeyi tamamen bıraktın. Neredeyse unutmuştum. Mektuplarında sürekli olarak şöyle yazıyordun: ‘telaşla’ ve ‘yine telaşla’; bu kelimeleri her gördüğümde gözlerim acımaya başlamıştı.

Ve ben buradaydım, senden bir mektup almadan etrafta dolaşıyordum. Buna katlandım. İçimde biraz enerji kalmış olmalı. Sonra kendimi katı bir kontrol altında tuttum. Tam farkında olmadan, eskisinden daha çok etkendim; durmak veya teslim olmak öldürücü olabilirdi. Konuşmayı bile istemediğim birçok şey düşündüm. Ama sana söylemek istediğim bir şey var: Eğer bir mektup gelmemiş olsaydı ne kadar çeşitli insan ilişkisinin olabileceğini ve bana karşı duyumsadığın kayıtsızlığının (en iyi ifadeyle) benden vazgeçmen için bir neden olamayacağını sana yazmaya karar vermiştim. Hatta birbirimize yeniden ‘Siz’ demeyi bile önerecektim. Benimkileri saklaman kaydıyla, mektuplarını yollayacaktım- ama bu, beni bırakman için bir neden değil. Seni Berlin’de Whitsun’da görmeme izin vermeliydin, çünkü bu yolculuk kesin olarak planlanmıştı. Ve değiştirilmesi yaşamımı alt üst edecekti. Gelecekte eltin olacak kişinin karşılanması, son mektuplarından birisinde, buluşmamız için bir engel olarak ortaya konuyordu. Halbuki, eğer isteseydin kendine yarım saat ayırabilirdin. Bu arada, bu kabul törenlerini anlamıyorum.

Kararlarının kesin olduklarını söylemeye gerek yok. Örneğin, nedenini bilmememe rağmen dün sana kesinlikle telefon etmeye karar vermiştim. Bana yazarak bile yanıt vermek istemiyordun. Konuşarak da pek yanıt vermeyecektin veya bana öyle geliyordu. Yine de telefon etmek istedim. Düşün: bir öğleden sonra sesini duymak! Ama mektuplarının arasında, telefonunun yazılı olduğu bir tanesini bulamadım. Belki de zarfın üzerindeydi. Ama antetli kağıdının üzerinde bulunan telefon numaraları arasından hangisini seçeceğimi bilemedim. Çeşitli numaralar arasından müdürüne ait olanı seçebilirdim.

Sonra, yine de, yeni bir karara vardım ve telefon etme fikrinden vazgeçtim. O akşam Max’a gitmeye ve sana yazmasını istemeye karar verdim. Son üç mektubunu ona göstermek, sana neler yazdığımı anlatmak, davranışını açıklamak için nasıl aptalca bir kuram geliştirdi-

ğimi bildirmek ve sana sorması için yalvarmak istiyordum. Ona gerçeği açıklayacağını düşünüyordum, çünkü o söz konusu olunca engel ortadan kalkacaktı. Mektubu bir an önce yazmalıydı ve ben de o akşam trene yetiştirmeye niyetliydim. Bu nedenle saat 8.30'da Max'a gittim, ama kimse yoktu. 45 dakika caddede dolaştım. Ama dönmediler. Dönmüş olsalardı bile talebim için çok gecikmiştim. Bu nedenle eve döndüm ve dün akşamki yenilğim beni ne kadar hüzünlendirse de, yazılsaydı sana bu sabah ulaşması gereken Max'ın mektubunu alamadığın için şimdi memnunum.

Beni yeniden benimseyebilecek misin sevgilim? Sayısız kereden sonra bile? Yine de, bugünün mektubu elimdeyken bile, geçmiş ayı yeniden canlandırabilmek için aynı sonuca varacağımı itiraf etmeliyim. Herhangi bir sorunsuz ilişkide bu güvensizliğin bir insanın diğerine yapabileceği en kötü şey olduğunu bilmeme rağmen. Bunu geçmiştten, aylar önce, bu güvensizliği gösterecek bir şey yazdığın zamandan beri biliyorum, ama bu yalnızca bir kez olmuştu, bense hiç durmadım. Felice! Ve Whitsun! Artık seni öpmeye cesaret edemiyorum. Buna deymiyorum.

Franz

29-30 Nisan 1913

Geç oldu. Max karısı ve Weltsch ile birlikte Yahudi Almanca'sı dilinde bir gösteriye gittim. Ama sana birkaç satır gönderebilmek için bitmeden aceleyle ayrıldım. Bunu yapabilmeye izinli olmak ne hoş bir duygu! Yalnızca yazdığım gecelerde benimsemeye cesaret edebildiğim bu korkunç dünyayla yüzleşince, senin korunman altında olmak ne güzel. Bugün, bu ikili duyguyla yaşadığı sürece, insanın şikayet etmeye hakkı olmadığını düşündüm: birisinin sevdiği kişinin o kişiye karşı iyi niyetler beslediğini ve aynı zamanda o kişinin kendisini o anda öldürmek için sonuz olanaklara sahip olduğunu düşündüm. - Sevgilim, Whitsun ziyaretimi nasıl değerlendiriyorsun? Geçen gün yatmadan önce mükemmel fikirlerim vardı, ama yalnızca yatmadan önce

mükemmeldiler, halbuki geniş gün ışığında gerçekleştirilebilirdiler. Ama sen şu soruları yanıtlayınca kadar bunları açıklamayacağım. Whitsun'da ailenle görüşecek miyim? Bunun nasıl gerçekleştirileceğini düşünüyorsun?

Sana bu sorunları aktararak, yatağa gidiyorum. Hala seni etkileyen sorunların olmasa, oldukça sakın olabilirim.

Franz

1 Mayıs 1913

Mektup yok. Birçok kez okumama, bir gece onu yastığının altında saklamama rağmen telgrafi yanlış anlamış olabilir miyim? Sana kınamalar dışında bir şey göndermeyen, kötü ve vefasız bir yaratık olan bana karşı gözlerini kapat. Ama dinle, büroda olmama rağmen, kalbim, beni evde beklediğini sandığım mektubunda atıyordu. Sonra aceleyle eve gittim ve mektup yoktu. Böylece sözümü söyledim: bir gün ve gece daha beklemeliyim. Seni sürekli olarak rahatsız etmeyi gerçekten istemiyorum. Şimdi yaz mevsimi, çok fazla yazmamalısın ve yazmadığın için de endişelenmemelisin- Peki her hafta bir mektup alacağıma dair bir anlaşma yapalım. Pazar günleri olsun, ama hiç aksamasın. Evini taşısan da, bir sergi veya başka bir felaket (benim algıladığım biçimde) olsa da; aslında, mektubunu ne zaman vaktin veya hevesin olursa yazabilir ve bir şeyler ekleyebilirsin. Ama her Cumartesi sabahı postalanmalı. Bunu yapar mısın? Böylece yazmayı sürdürmememe gerek kalmasın, böylece zaman daha yumuşak ve yavaş bir biçimde aksın, çünkü buradaki saatler ancak senden mektup gelince çalışıyorlar. Hem kafam daha iyi olur. Aslında, talebimi desteklemek için baş ağrım o an için icat edilmiş gibi görünüyor. Ya da tanımlanamaz bir gerginlik gibi bir baş ağrısı değil. İçimdeki doktor yazmalısın diyor. Evet, kısa bir kitabımı (45 sayfa) gelecek ay yayınlanacağını henüz sana söylemedim, kitabın provaları burada. Adı, Ateşçi: Bir Bölüm ve bu talihsiz bir romanın ilk bölümü. Wolff'un yayınladığı, 'Yargı Günü' gibi komik bir başlığı olan ucuz bir seride yer alacak.

Her cildi 80 peni. Orada bulunmayan bir bütünlüğü sağlamak için yapılan yararsız tüm çabalarda olduğu gibi tüm fikri hiç beğenmedim. Ama her şeyden önce Wolff'a borçluyum, ikinci olarak öyküyü benden çıkartıp aldı, üçüncü olarak 'Ateşçi'yi daha sonra senin öykünle birlikte daha geniş bir ciltte¹⁵⁷ yayınlayacağını garanti edecek kadar nazik bir insan. – Senden başka bir şeyden bahsetmeye başladığım anda, sanki kaybolmuş gibi oluyorum.

Franz

2 Mayıs 1913

Bu önemsiz konuda bile beni hala yanlış anlıyorsun Felice. bana bu kadar dostça bir kartpostal gönderdiğinde sana nasıl kızabilirim? Özellikle Frankfurt'tan yazmış olduğun, bir bilgi, açıklama veya selam içermeyen, yalnızca aceleyle, evet aceleyle yazılmış olan ufak cümleler, öyle görünüyor ki- görünüyor! görünüyor!- sinirle başlamışlar ve rahatlamayla bitmişler (sana karşı olan tüm şikayetlerimi açıklamalıyım, çünkü sen benim sevgilimsin, seninle ilgili şikayetlerim de öyle)- beni üzen yalnızca bu ufak mektuplar.

Ama şimdi erkek kardeşinin nişanı- seni tebrik bile etmedim, ama elini kısıkanıyor olabilirsin, bu durumda da tebrike gerek olmaz- aklını meşgul ediyor gibi. Ve bu, Whitsun'daki iki kısa tatili göz önüne alınca- çok üzücü. Bu iki gün ne yapacağız? Sana söyleyeyim, bu iki gün hakkında düşünmeyi neredeyse bıraktım, bunun yerine sonraki berbat süreyi düşünüyorum. Mucizevi ve kısa olan bir süreden sonra, İtalya'ya veya en azından Grada gölüne veya belki de amcamı görmeye gideceğim İspanya'ya¹⁵⁸ gelmezsen seni uzun süre görmeyeceğim. Bunu çabuk ve dikkatli bir biçimde düşünmeni istiyorum Felice. Aileni görme arzumdan bahsetmedim, çünkü iki ay öncesine göre ne bunu arzuluyorum ne de görünümüm daha iyi. Ama her şeyden çok anlık toplantılarının tekrarından, Berlin'de olup beş saat koltukta yatıp belirsiz bir telefon sesini beklemekten korkuyorum. Erkek kardeşine gelince, ona biraz tanıdık gelebilirim. Benim kim olduğumdan zama-

nında ona bahsettin mi, yoksa buluşmamızı nasıl açıklayabilirsin? Her neyse, artık çok uzakta yaşamadığın için her şey şimdi biraz daha kolay.¹⁵⁹ Ama yine de bunu düşün, bunu düşün! Ben bunu kabul edemiyorum.

Franz

3 Mayıs 1913

Şimdi sana yazmak için oturunca, sürekli olarak kendi kendime 'sevgilim' diyordum ve uzun süre bunu fark etmedim. Benim için ne anlama geldiğini sana bir kez anlatabilsem! Sen bana yakın olduğunda, uzak olmana göre, bunu yapmam daha zor.

Bu öğleden sonra yalnız başıma yürüyüşe çıktım; ellerim ceplerimde, nehir boyunca yukarıya doğru yürüdüm. Kendimi iyi hissetmiyordum. Kendime sürekli olarak hep kötü haldeyim, aynı hayaletler hep iş başındalar ama direnme gücüm eskiden daha yüksekti ve şimdi sahte bir hal alarak tamamen ortadan kalkana dek gittikçe azalıyor diyordum. Anlayışsızlığı nedeniyle her şeyi atıp kurtulan zihnimin akıllıca davranışını bir zamanlar hayranlıkla izlerdim. Ama belki de bu yalnızca bir kavrama eksikliği değildi, daha çok uzun zaman önce ortadan kalkan bir akıllılıktı. Yalnızlığımdan çıkış yolunu bulabilmek için tam bir saati ailemle geçirdim, ama bulamadım.

Yürüyüşüm nehirdeki sefil bir barakada - yıllardır aynı çevredeydim- bitti. Çatısı o kadar harap ki, güvenilmez bir biçimde duruyordu. Küçük bahçe daha bakımlıydı ve nemli toprak açısından zengin gibi görünüyordu. Geçmişle karşılaştırdınca bana çok karanlık gibi geldi. Ama bir çukur içersindeydi ve içine baktığım zaman, sanki bir fırtına kopacak gibi karanlıktı. Tümüyle pek çekici olmasa da, yine de plan yapmaya başladım. Kulübe çok pahalı olmazdı, satın alınabilirdi. Güzel bir ev kurulabilir, bahçe geliştirilebilir, orada oldukça geniş olan nehre inen basamaklar konulabilir ve kıyının ötesine kadar uzanan geniş bir manzara elde edilebilirdi. Aşağıya bir kayık bağlanabilirdi ve

bunların hepsi nedeniyle şehre göre daha sakin ve mutlu bir yaşam sürdürülebilirdi. Tramvay da çok yakındı. (İnsanı tereddüde düşürebi-
lecek olan tek şey yakındaki bir çimento fabrikasının çok fazla duman
çıkartmasıydı.) Bunlar, uzun yürüyüşümde aklıma gelen tek rahatlatıcı
düşüncelerdi.

Franz

4 Mayıs 1913

Sana yazmak beni artık neden etkilemiyor ve uzak olduğunu dü-
şündüğüm zaman girdiğim umutsuzluk nöbetlerimi neden hafifletmi-
yor? Bu umutsuzluk nöbetleri, Berlin yolculuğu öncesi artık daha da-
yanılmaz bir hal aldı. Çünkü bu Whitsun'dan sonra ne olacak?

Beni ailenle tanıştırmak istiyor musun? O zaman şu soruları he-
men yanıtla: Telefon numaran nedir? Hala rehberde olmadığını düşü-
nüyorum. Siyah bir elbise mi giymeliyim, yoksa öylesine gelen bir zi-
yaretçi gibi yazlık elbisemle mi gelmeliyim? İkincisini yeğlerim veya
ilki oldukça olanaksız. Annen için çiçek getirmeli miyim? Ne tür çi-
çekler?

Tekrar Askanische Hof'ta kalacağım. Ve herhalde yine [sabah]
11'de orada olurum. Ama bunun kesin olmaması dışında, (büroda çok
işim var, gittikçe daha zor baş edebiliyorum, benden başka herkes ko-
laylıkla baş edebilir) beni karşılamaya gelmemem için yalvarıyorum.
Bir yere vardığımda çok kötü durumda olurum ve güvensizlik, dalgin-
lik, yorgunluk, ümitsizlik ve aşk nedeniyle istasyonda kollarının arası-
na düşersem bundan memnun kalmazsın. Bu nedenle, lütfen bunu dü-
şünme bile!

Whitsun'da sabahların davetlerde geçirilmesi gerektiğini söylü-
yorsun, bu Pazartesileri anlamına da geliyor.¹⁶⁰ Bu kötü. Ben yine
Pazartesi sabahı ayrılıyor olacağım. Daha fazla kalamam.

Kısaca, eğer kabul edersen mükemmel düşüncem şöyle: bugüne kadar sana söyleyemediğim her şeyi babana söyleyeceğim. İkinci olarak, sana tüm söyleyip yazdıklarımı ve senin ciddiye almadıklarını aktaracağım. Bu benim planım. Kendinle, babanla ve benimle ilgili olan bilgilerin sonucunda bunu olabilir görüyor musun? Dün uygun bir anda, Felix bir vasi ile bunu yapabileceğimi söyledi. Bu kötü bir fikir değil. Geç kalmış olsam bile bunu, doğal ve yüce bir anlamda yapabilirim.

Franz

7 Mayıs 1913

Felice'nin rahatsız ediliş ve sürüklenmeye çalışılma biçimi ve *hepsi bir hiç için!* Bunun hakkındaki şikayetlerimi biliyorsun, bunları tekrarlamayacağım.

Seni Pazar sabahı göremeyecek miyim Felice? Yalnızca sesini mi duyacağım? Aslında, bu, sabahımı doldurabilecek bir mutluluk iki sabahımı dolduramaz mı? Ama davete katılmak çok fantastik olur, öyle düşünmüyor musun? Ben, ne ev sahiplerini, ne de ziyaretçileri tanıyan bir yabancıyım ve o ana kadar karşılaşmadığım nişanlı çifti kutlamam gerekecek- öyle olsa bile, prensipte itirazım olmamalı, çünkü günlük durumlarla baş edebilme konusunda da daha iyi değilim. Tam aksine davranıyorum. Böylece eğer bu işe eğlence olarak bakılırsa, o zaman bunu yapabilirim, çünkü seni biraz daha uzun görebileceğim ve bu da benim için yeterli bir neden. Ama eğer seni göremezsem ve büyük bir olasılıkla, başkaları tarafından yanımdan çekilip alınacaksan, o zaman bütün bunlardan memnuniyetle vazgeçebilirim. Çünkü senin için ufak rahatsızlıklar olmadan zamanın geçebileceğini düşünemiyorum. Ama sen yine de bu ziyaretin olabileceğinden bahsettiğine göre, ama hayır, hiçbir zaman dikkatlice gözden geçirmedin, masanın üzerindeki deniz aşırı mektup dikkatini dağıttı. Ama bir keresinde seninle beraber Heilborns'lara gelebileceğimi söylemiştin (dört tane mi var?) ve bu en iyisi olacak ve senden istediğim bu.

Tabii ki ne zaman istersen bana telefon edebilirsin. Saat dokuzdan önce edemeyeceğin kuşkusuz. Dokuzdan itibaren hazır olacağım. Ama, örneğin sabah saat yedide telefon etmek istersen, bunu yazarak bildir ve ben de nöbet yerinde bekleyen bir asker gibi, telefon kulübesinde bekleyeceğim. Ama her halükarda telefon numaranı almak isterim.

Babana anlatacağım öykülerin yalnızca fikirlerimdi. Gerçekleştiremezler, yalnızca bir düştü. Tek bir korkum var: ailene yapabileceğim bir ziyaret nedeniyle, seni yalnız görmeme göre seninle daha az beraber olabileceğim.

Franz

8 Mayıs 1913

Sana olan mektuplarımın Felice, şimdi bana her yönden yardımcı olmalarını bekliyorum. Örneğin bu mektubu yazarken, güzel tıraş aynamın kırılmasıyla oluşan rahatsızlığım ortadan kalkacak.

Seni cezalandırmak istemedim Felice; hem, en çılgın düşlerimde bile, sana yazmamamın bir ceza olacağını düşünemiyorum. Bugüne kadar sana bir çok tatmin edici mektup yazdım ve bunları tatmin edici olmayı cezalar olarak nitelendirmedim. Sana yazmamamın nedeni, senden boş yere mektup beklemenin benim için çok dayanılmaz olması, çünkü yazmak ve bir yanıt alamamak bir yarığın açılması gibi oluyor- bir mektup yerine gökten ‘Yeter! Yeter!’ diye bir çılgılık geliyor- bu arada, ben de yazmazsam her şey eskisi gibi güzel bir dengede kalıyor. Tek kötü yanı senden haber alamamam. Ve şimdi çok kırılgan ve kadın gibi olduğum ve sanki kafatasım çok darımsı gibi başımdaki gerginlik hiç yok olmadığı için, yazmayarak kendimi rahatlatıyorum. Bu doğru değil ve bir yararı da yok.

Örneğin, bugün, özellikle çok kötü durumdayım. Berlin’e geldiğimde de daha iyi olmazsam- ne olacak!- Kendimi çekici yapmayı bildiğimi kabul etmelisin.

Franz

12-13 Mayıs 1913

Yeni geldim Felice, bu nedenle şimdi oldukça geç, ama sana yazmalıyım. Senden başka bir şey düşünmüyorum. Yolculuğum sırasında gördüğüm her şey seninle bağlantılıydı ve her şeyden aldığım izlenim, bu ilişkinin dostça veya düşmanca olmasına bağlıydı. Hala tartışacak çok şeyimiz var Felice! Başım dönüyor. Bu yolculuk, diğeriyle karşılaşmadan olanların farkına varılamayacağımı anlamama neden oldu. Şimdi buna olan güvenim çok daha fazla, biliyorsun; hala tartışmamız gereken bir çok berbat şey var, ancak belki bundan sonra açıklığa çıkabiliriz. Hem, yakında güzel bir göl de olsa, seni sürekli olarak hoş olmayan yollardan nasıl ilerlettiğimi biliyorsun. Bu, gecenin çok geç olmasına mı bağlı? Berlin’de bavulumu toplarken aklımda başka şeyler vardı. ‘Ne onunla ne onsuz yaşayamam.’ Bunlar aklımdayken eşyaları arka arkaya bavulumla koydum ve göğsümde bir şey patlayacakmış gibi duyumsadım.

Ama bunu şimdi çözmem, çözebilir miyim? Saat bir. Şimdi yapabileceğim tek şey sevgili elinin elimde olduğunu düşlemek. Asansörde yükselirken havaya kalkan o iki parmak bir ant işaret miydi?

Franz

13 Mayıs 1913

Yarın bir mektup alıp almayacağımı kim bilebilir ve sen sevgilim, sevgili Felice, Berlin’de geçirdiğim iki gün boyunca sergilediğim davranışındaki çılgınlığa nasıl bir tepki veriyorsun. Beni neyin hapsettiğini ve dünyanın en mutsuz adamı yaptığını sana çok yakın görmeme rağmen bilmiyorsun Felice, bilmiyorsun- benim bu dünyadaki tek amacım olan sana. Ah Tanrım, bu dünyada olmamanı, tamamen benim içimde olmanı ya da benim bu dünyada olmayıp senin içinde olmamı yeğlerdim. Sanırım tek olmamamız bizim için çok fazla, iki kişiye bölünmüş olmak dayanılmaz. O zaman Felice, neden, en azından fiziksel koşulların elverdiğince seni bir an önce bana getirmiyor-

rum? Bunun yerine neden korktuğun hayvanlar gibi ormanlık arazide kıvranıyorum? Bir neden olmalı değil mi? Öte yandan, çekici prensler o tür iğrençlikler arkasında saklansalar da ben bir çekici bir prens de değilim. Yalnızca çekici ve dayanılır bir adam olsaydım bu yeterince iyi olurdu. sen de mutlu olurdun, değil mi?

Ama, insanca kelimelerle uyuşmayacak olan bu tür şeylerle mücadele ettiğim müddetçe- ve haftalar boyunca gücümün bir zerresi bile başka bir amaç için kullanmadığımda- eğer senden emin olamazsam, beni sersemlettiğinde ne duyumsayabilirim? Bir iç çekişle vazgeçmek istersen, ne yazık ki bunu anlamak çok kolay; eğer senin yerinde olsaydım dünyanın öbür ucuna kaçırdım; ama sen ben değilsin, senin doğanda eylem var. Yaşam dolusun, çabuk düşünüyorsun, dikkatlisin; seni evde gördüm (bir cümle karşısında başını kaldırmayı!), Prag'da yabancılar arasında gördüm. Hep sempattıktın ve kendinden emindin- ama benimleyken, gücün azaldı, başını çevirdin veya çimenlere baktın, aptalca söylediklerime ve sessizliğime dayandın, benimle ilgili önemli bir şey öğrenmek istemedin, yalnızca acı çektin, acı çektin, acı çektin- Felice, ayrıldığımızda ne duyumsadığımı düşünüyorsun? Seninle beraber olmaktan hoşlandığımı anlamıyor musun? O anda yaşamın benim için taşıdığı anlamı düşünmedin mi?

O zaman Max Berlin'deyken, iddia ettiğin gibi seninle telefonla konuştuğunu,¹⁶¹ çok fazla neşeli ve kendinden emin olduğunu, çok fazla güldüğünü, ama diğer şeylerin yanında 'Neden olduğunu bilmiyorum. Bana çok sık yazıyor, ama hiçbir zaman esas noktaya gelmiyor. Ne yazdığını anlamıyorum. Birbirimize yaklaşmıyoruz ve şu an için bir ümit yok' dediğini gözümde canlandırabiliyorum. Ve yine de bu, insanın büyük bir hızla yaklaşımaya çalıştığı başlangıçta böyle olmalı, çünkü kişi hala, bir insanı diğerinden ayıran büyük, belirli, genellikle ulaşılabilir mesafeleri aşmaya çalışmaktadır. Yine de, bu tapındığım kişiliğe, gizli ve sonsuz mutlulukla birkaç adımda çok yaklaştığımda bile, senin duyguların böyleydi. Ve bugün, hala o zamanki duyguları mı taşıyorsun? Gözlerin, kelimelerin, sessizliklerin bunu kanıtıyor gibi, ama sanki başka her şey bunu yalanlıyor. Ama öncekiler çok açık. Yolumu nasıl bulacağım ve bu geri çekilmede parmak uçlarına bile dokunabilecek miyim?

Seninle (ben adsız olan, tamamen yok olmuş ve senin olanı.)

15 Mayıs 1913

Eberswalde¹⁶² nerede? Berlin'den çok uzakta mı? Kartpostalı yazdığında, taahhütlü mektubumu almış mıydın? (Senin bütün mektuplarını aldığımı söylemem gereksiz, çünkü bakmak için istasyondan doğrudan büroya gittim. Sabah saat 5.'de evden dışarıya adımımı atar atmaz, bütün yolculuğumu kafamda bu meseleyi taşıyarak ayarladım. İki tarafa da kartpostal göndermen çok hoştu- şimdi, minnettarlığa aramızda yer yok.) Ama tabii ki bu kartpostallar o mektuba bir yanıt değil. Bir yanıt alacağım değil mi Felice? Sana bunun için yalvarıyorum. Buna bir yanıt almam çok önemli. Bunu fark etmiş olmalısın sevgilim, sevgilim! O olmadan seninle ilgili olan fikirlerim çatırdıyorlar. Peki, yanıtlayacaksın; bundan tekrar bahsetmeyeceğim.

Ailen nasıl? Onlarla ilgili izlenimlerim çok karışık. Bu, belki de ailenin, benimle ilgili olarak tamamen bir geri çekilme sergilemeleri nedeniyle oluştu. Yüzlerinde ölümcül ifadelerle etrafımı devler gibi çevirdiklerinde kendimi çok ufalmış olarak duyumsadım (kendimi hep yakın olarak duyumsadığım kız kardeşin Erna dışında) . Bu tamamen duruma uygun bir davranıştı: sen onlara aittin ve bu nedenle onlar çok büyüktüler, benim değildin, bu nedenle ben de çok ufaktım. Ama bu kesinlikle benim gördüğüm bir durumdu, onların değil. Bütün misafirperverliklerine ve candan davranışlarına rağmen, bu davranışı nasıl sergileyebildiler? Onlar üzerinde çok kötü bir izlenim bırakmış olmalıyım; bunu bilmek istemiyorum. Bütün bilmek istediğim, kötü ve eleştirel de olsa, kız kardeşin Erna'nın ne söylediği. Bunu bana söyleyecek misin?

Franz

[16 Mayıs 1913]

Sevgilim, dinle! Bana doğru geldiğin yoldan sapma! Ama bunu yapacaksan, o zaman geri dön! Söyle bana, seni ne çok sevdiğimi du-

yumsayabiliyor musun? Şimdi, beni senden gizleyen bütün engellere rağmen- ve uzakta olduğundan daha çok Berlin’de- bunu duyumsayabiliyor musun? Aşkım bu kelimeleri boğazıma yapıştırıyor ve yazmaya çalıştığım her heceyi boğuyor.

Franz

Mektup yoktu, belki de bugün tatil olduğu için.¹⁶³

Cuma [Perşembe çizilmiş] akşamı. Senden uzak geçirdiğim günlerde kolayca hata yapabiliyorum, benim için anlamları yok. Sanki bütün dünya üzerine yıkılmış gibi duyumsuyorum. Beni biraz sev Felice. Aşk yoluyla bana verdiğin, kalbimden akan kan, kendime ait olarak hiç kalmadı.

Baban ne zaman geri dönüyor? Mektup hakkında çok düşündüm. Sonuç olarak kötü olmaya mahkum. Düşünerek ulaşmaya çalıştığım her şeyin kötü olduğu gibi, yani açıklık ve müphemliğin kötü bir karışımı. Yine de- bu anda yaşamımda daha önemli olan bir şey yok. Bunu, senin okuyabileceğin biçimde yazacağım. Önce senin değerlendirmen için yollayacağım. Baban ne zaman dönecek, en uygun zaman ne zaman?

Yarın ilk iş olarak büromda bulmayı umduğum mektup karşısında bu bile önemini yitiriyor.

Sevgiler, F.

18 Mayıs 1913

Sevgili Felice’ım, belirsizlik işkencesini uzatmak için (bunu kendi bakış açımıyla söylüyorum) bir nedenin var mı? Yalnızca bir yerinde, hafif, mantıksız, ve sürekli yok olan bir teselli taşıdığı için mi? Babanın dönüşünü beklemeyeceğim, hatta mektubu bu akşam yazabilirim ve yarın senin incelemene gönderebilirim. Sonra da Berlin’e babana

yollarım, ya da her neredeyse oraya. Hem, bu mektuba verilecek olan yanıt ruh haline bağlı olmayacak, bir yerde veya başka bir yerde yazılması da fark etmeyecek. Beklemenin anlamı yok.

Yine de bir anlamı olabilir, ama ben bilmek istemiyorum. Sevgilim, Bunun böyle olacağını biliyorum ve 'sana gözü kapalı güvenebilirim'. Ama sen kendine güvenebilip güvenilemeyebileceğini biliyor musun? Seni bekleyenler karşısında bunu yapabilir misin? Eminim ki en azından bazı endişelerin var. Benimle olan ilişkisinde seni neyin engellediğini bilmiyorsun. Bu, senin 'aptal bir çocuk' olmandan kaynaklanmıyor (senin önündeyken, kendimi, sana göre daha aşağı bulabileceğim başka birisini düşünemiyorum), seni engelleyen doğan. Ama bana bunun hakkında daha fazlasını anlatacaksın (*söz veriyorum, sana destek olacağım!*); en dipte, en ufak bir kafa sallamanla bile ikna olmaya hazırım.

Gelecekteki mutluluğun bazı kavramlarına karşı büyük bir itiraz var: öngörülemezlikler olasılıklar. Kişinin kendi Tanrı algılamasıyla, Tanrı'nın varlığını kanıtlamaya hakkı olduğunu sanması gibi, böyle bir kavramın yokluğu da bunun olmayacağını kanıtlar. Seni sekiz on yıl önce tanımış olsaydım (geçmişin kayıp olduğu inkar edilemez), bugün ne kadar mutlu olabilirdik- zavallı kaçamak yanıtlar olmazdı, iç çekmeler olmazdı, umutsuz sessizlikler olmazdı. Bunun yerine- bütün bunlar yıllar önceydi- kolayca aşık olduğum, beraberce neşelendiğim ve kolayca terk ettiğim veya en ufak bir acı bırakmadan beni terk eden kızlar vardı. (Çoğul eki, onları çokmuş gibi gösteriyor, çünkü isimlerini vermek istemiyorum ve üzerinden çok zaman geçti.) Beni derinden sarsacak kadar sevdiğim bir kadın olabilir. Bu yedi, sekiz yıl önceydi.¹⁶⁴ Ondan sonra, bunun sonucunda olmasa da, her şeyden tamamen koptum, gittikçe daha çok içime kapandım; sefih yaşamım öncesi veya sonrası oluşan- nasıl söylemeliyim?- kötüleşen fiziksel durumum dibe batma konusunda bana daha da katkıda bulundu. Bu,- neredeyse sona ulaşmıştım ki- seninle karşılaşana dek sürdü.

Franz

18 Mayıs 1913

Bugün, mutlu, mutsuz günlerden kalan bu eski mektubumu¹⁶⁵ buldum. Bunun hakkında ne düşünüyorsun? Onları o zaman yanıtlarmış gibi yanıtla.

Franz

[Eylül sonu/ Ekim başı, 1912]

Bayan Bauer, gece saat 12.30'da bir dakika için size tutunabilmek¹⁶⁶ amacıyla yazıma ara veriyorum. Bunu, şu an için çok gerekli olduğundan yapmıyorum, tam aksine, şimdi kendimi çok güçlü olarak duyumsuyorum, aksi halde yazmaya ara veremezdim. Ama, anımsayacağınız biçimde, sinemanın eski günlerinde perdenin tırediği gibi her yerim tıriyor. Bir haftadan uzun bir süredir çok mutluyum ve çok acı çekiyorum. Geçen akşamlarda haftanın ilk yarısında uyudum, ikinci yarısında kestirdim. Büromdaki bütün günüm ve bütün bu tür şeyler ve zayıf, biçare ben. Sizin bende yarattığınız sükunet düşünülünce, başka kime şikayet etmek daha sağlıklı olabilir?

Sevgiler, Franz K.

Bu geceler insanı boş inançlara düşürdüğü ve insan bir zamanlar yazılmış bir kelimenin gücünü abarttığı için ve bir kere kaydedilmiş hatanın süregelen artışını görünce, yok etmek istediğimin mutluluğum değil acılarım olduğunu eklemeliyim. Ama eğer başka bir yol yoksa, o zaman olduğu gibi kalmalı. Sana uzaktan bile bakmak beni ne çok etkiliyor!

Felice'm, sevgilim, şimdi mektuplarından birisini hemen yanıtlamadım. Bunu düşünebiliyor musun? Bu olabilir mi? Hayır, bu olanaksız, çünkü senden gelen bir mektup beni öyle coşturuyor ki, durumum ne kadar kötü de olsa ve yazmamam daha makul gelse bile hemen yanıt vermekten kendimi alamıyorum. Ama düşün, Pazar günü postalanmış olan mektubun, bugün, Cuma gününe kadar elime geçmedi. Üzerindeki damga Viyana'ya gittiğini gösteriyor. Ben burada kendime işkence ederken, bu mektup, yeteneksiz bir memur nedeniyle Viyana yolundaymış ve yavaşça tekrar geri dönmüş. Ve bu uzun günler boyunca şöyle düşün lüm: Felice, en önemli mektubumu yanıtlamıyor, babası ile ilgili mektubuma ait sorumu yanıtlamıyor. Pazar, pazartesi veya Salı günü yazmadı. Bana bu yolculuk hakkında bir bilgi vermeden Hanover'e gidiyor. Hanover'deki adresini vermedi. O zaman yolculuk boyunca benden bir şey duymak istemiyor ve bu nedenle de yolculuğu ile ilgili hiçbir şey yazmadı- böylece ben de sana yazamadım, çünkü en kötü önyargıları neyse ki değiştiren mektubun ancak bugün geldi. O günler hoş değildiler. Sürekli olarak kendime, bana istemeden kötü davrandığını söylüyordum; böylece bu davranış uzuyordu ve bir ümit kalmıyordu.

Ama şimdi işler değişti Felice, her şey iyi olacak, öyle olmalı. Babana yazdığım mektup daha bitmedi, daha doğrusu birkaç kez bitirildi, ama her seferinde de uygun olmayan bir biçimde. Çok kısa ve özlü olmalı ve bu kolay değil. Babanın arkasına gizlenmeye niyetim yok. söylediğim gibi mektubu ilk senin okumanı istiyorum. Ama yazılmalı ve şu nedenle yazılmalı: benim için varolan senin çok az farkında olduğun ve tam farkında olduğunda da ciddiye almadığın bazı zorluklar var. Tanıdığım hiç kimse onları ciddiye almıyor veya beni iyiliğim için öyleymiş gibi davranılıyor. Daha önce çok kez söyleneni tekrarlıyorum: on yıldan beri sağlığımın iyi olmadığı duyumsaması içimde gittikçe artıyor. İyi bir sağlıkla gelen kendini iyi hissetme duygusu, her yönde tepki verebilen bir bedenden kaynaklanan kendini iyi hissetme duygusu, sürekli dikkat ve ihtimam gösterilmeden iş görebilen bir beden -bu kendini iyi hissetme duygusu bir çok kişiye neşe

kaynağıdır- ve her şeyin ötesinde kendini bilememe- bu, bende eksik olan kendini iyi hissetme duygusu. Ve ben bundan yaşamın kendini her sunuşunda mahrumum. Bu eksiklik, bende olan belirli bir hastalığa bağlı değil; tam aksine, çocukça şikayetler dışında, yatakta yatacak kadar hiç hasta olmadım, hatta hiç hasta olmadım, ya da böyle bir hastalığı anımsamıyorum. Ama bu üzüntülü durum bir gerçek, hemen her zaman kendisini belli ediyor, uzaktan dayanılır gibi görünüyor, bazen beraber olduğum arkadaşlarım tarafından önemsenmiyor, ailem tarafından bir sessizlik komplosuyla neredeyse göz ardı ediliyor.- ya en içten arkadaşlıklarda? Bu koşulun beni doğal olarak konuşmaktan, yemekten, uyumaktan engellemesi gibi, bu koşul benim herhangi bir biçimde doğal olarak davranmamı da engelliyor. Bu anlamda beni korkuya düşürmeyecek bir şey düşünemiyorum. Ve bunun için de deneye dayalı iyi nedenlerim var. Söyle, çok sevdiğim bir insanı- bütün bunların içten farkında olarak- kayıtsız olduklarımdan, ilişkimin zaman ve yoğunluk olarak kısıtlı kaldıklarından bile sakınmaya çalıştığım bir şeyle ranatsız eder miyim? Öte yandan bizim için bir limit yok. Bana kalpten kalbe akan bir konuşma bahşetmeni senden doğrudan isteyebilir miyim? Buna karşı olan gereksinimim beni yakıyor, çünkü uzun süredir bu konuda sessizim. Bu olabilir mi? Ve yalnızca huzur bulabilmek için, beraber olduğumuzda sende oluşan değişimi gördüğümde, (bu değişimin benim yararına olduğu pek söylenemez, daha çok beni rezil etmeye yönelik) normal olarak, kendine güvenen, çabuk karar verebilen gururlu kızın sersemce bir kayıtsızlığa nasıl düştüğünü ve bu durum karşısındaki bir insanın, en ufak bir sorumluluk bile duyumsasa, seni bir yana bırak, kendi kaderini etkileyebilecek bir kararı nasıl talep edebileceğini veya kabullenebileceğini sana sorabilir miyim? Ah, bu çelişki, o gün Grunewald'da üzerimde nasıl ağır bir baskı yarattı ve o konuyla ilgili olarak senin üzerinde de: her şeyi söyleyebilmek için özgür olabilmek ve hiçbir şey söyleyemeyecek kadar özgür olmamak!- Bütün bunlardan çıkan: sorumluluğa dayanamıyorum, çünkü çok fazla geliyor; öte yandan, sen de dayanamıyorsun, çünkü pek farkında değilsin. Tabii ki mucizeler olur; örneğin, beni düşünüyor olman bir tanesi. Öyleyse, yaşamın senin üzerinde gerçekleş-tirebileceği ardı ardına gelen mucizeler arasında benim kurtuluşum da neden olmasın? Bu anlamdaki ümidim sorumluluğumu azaltacak kadar zayıf değil. Ama sorumluluğun kendisi çok büyük.

Felice, bu nedenle şimdi sana yazmak istiyorum. Ne ebeveynlerim ne de arkadaşlarım gerekli nasihatleri verebiliyorlar. Seni çok az dikkate alıyorlar ve açıkça ne istiyorsam, onu yapmamı öneriyorlar: tüm sorumlulukları yüklenmemi; ya da tam anlamıyla öneride bulunmalarını istemememe rağmen, öneride bulunuyorlar (bunu söylemem de, işitmek istediklerim gözlerimde yazılı) ve onların arasında ilk sırayı- dar görüşlülüğü yalnızca o ana ve bana odaklanmış olarak- annem alıyor. Annem hiçbir şey bilmiyor ve bilse de, annelik gururu ve sevgisi anlamasını olanaksızlaştırıyor. Buradan elde edilebilecek bir öneri yok. Öneride bulunabilecek tek kişi baban. Ziyaretim bu açıdan çok yararlı oldu, çünkü önerisinin benim lehime ön yargılı olması için bir neden yoktu. Şimdi sana söylediklerimi ona da söyleyeceğim, ama daha açık olarak ve- bu garip gelebilir ve aslında bu kötü durumdaki tek çarem- beni geri çevirmeyeceğini düşünerek, güvendiği, kendimi ellerine bırakabileceğim bir doktor adını soracağım.

Franz

25 Mayıs (1913)

Allah aşkına, bana neden yazmıyorsun? Bütün hafta boyunca bir kelime bile? Çok kötü.

27 Mayıs 1913

Demek son geldi, Felice; sessizlikle beni terk ettin ve bu dünyada elde edebildiğim tek mutluluğa bir son verdin. Bu korkunç sessizlik neden, neden içten bir kelime yok? Haftalar geçiyor ve belirgin bir biçimde, acayip belirgin bir biçimde benim için endişelenmiyor musun? Artık benim için merhamet duymuyorsun, çünkü ben tamamen yabancı birisi bile olsam, böyle zamanlarda, belirsizliğin, beni çıldırtacak kadar acı verdiğini fark etmekten kaçınamazsın. Sonsuzlukla neticelendiğine göre de bu merhamet olamaz. Doğa kendi yolu-

nu bulur, bunun için bir şey yapılamaz. Seni tanıdıkça daha çok sevdim, seni daha çok sevdikçe, beni daha çok tanıdın, benim hakkımda daha rahat düşünebildin. Eğer senin için olanaksız olmadan, beş günlük bir yolculuk sonrası bana bir kelime bile yazamadan veya senden karar beklediğim mektuplarıma bir satır bile yazamadan önce farkına varabilseydin, bana açıkça söyleyebilseydin veya senden uzun süre bir kelime bile duyamamanın üzüntüsü içerisindeyken, beni rahatlatabilecek bir yol bulabilseydin. Yine de dün seni telefona çağırdığımda,- sesinin bende yarattığı neşe nedeniyle, kulaklarımda çok fazla çınlama olduğu için, pek fazla duyamamama rağmen- bana Pazar akşamı yazmış olduğunu söyledin. Ve en geç bugün, Salı günü, mektubun evime ulaşmış olmalıydı. Hayır gelen bir şey yok; ne Pazar, ne de telefon konuşmasından sonra Pazartesi günü yazdın. Yazamadın ve aynı zamanda yazamadığını da söyleyemedin. Dün bana spontane olarak söylediğin tek şey nasıl olduğumu sormaktı. Sonra kafam iyice karıştı, bu şekilde yaşamayı sürdüremem. Belki de artık seni zorlamam gerek, ama yine de sana açıkça bana artık bir kelime bile yazmamanı söylüyorum. Kalbinin yolunu izle. Ben de artık yazmayacağım. Kınamalar olmayacak; seni sıkıntıya sokmayacağım. Anınsamanı istediğim tek bir şey var: sessizlik ne kadar uzun sürerse sürsün, en zayıf, ama içten bir çağrıya tepkim, bugünkü ve her zamanki gibi senin olmaktır.

Franz

28 Mayıs 1913

Hayır, Felice, endişeli değilim; doğru kelime bu değil. Ama sen beni istemiyorsun, beni istemiyorsun, bundan daha açık bir şey olamaz. Ama her şeye rağmen beni istiyorsan, o zaman bu istek bir isteksizlikle kaplı. 10 gün boynuca kendini benden uzak tutarken, elini tuttuğunu duyumsamam- ben buna dayanamam. Senden hiçbir açıklama almadan Frankfurt sessizliğine dayandım. Bu son sessizlik benim için çok fazla ve benden on kez güçlü bir insan için de böyle olurdu. Benim yorumumu destekleyecek diğer gerçekleri de ifade etmek istemiyorum. Yine de sonunda, seni anlamadığınızı kabul etmeliyim. Sana bir

haksızlık yaptım. Pazar akşamı bir mektup yazmışsın (eğer mektup bugüne kadar elime geçmediyse, posta memurunun elleri de benimkiler kadar huzursuz olmalı), ama mektuptakiler yaptığım haksızlığı ortadan kaldırdı. Pazar günü eline geçen mektupta, bir ümitsizlik çılgılığı atmıştım; senin yazacak bir şeyin yokmuş. Salı- tekrar yokmuş ve bugünkü telgrafın nedeninin Max'dan gelen bir mektup olduğuna inanmam için yeterli nedenlerim var. Uzun zaman önce, mektuplarına verdiğin aralarla ve satır aralarında belirttiğin biçimde, beni bırakman dışında bir seçenek yok. Tekrar ediyorum Felice: ben tamamen seninim, şimdiye kadar hiçbir şeyi bu kadar elde etmiş olamazsın. Ama bizim bu ilişkimizde, şimdi ve son haftalarda olduğu gibi, artık senin olamam, çünkü bana acı çektiren ve beni ölüme sürükleyen böyle bir ilişkiyi sürdürmek isteyen gerçek benliğin olamaz, çünkü sen zalim değilsin. Sana hala söylemek istediğim bu.

Franz

1 Haziran 1913

Bize ne olacak, zavallı sevgilim? Biliyorsun ki, eğer Löwy burada olmasaydı, zavallı arkadaş için bir sunuş¹⁶⁷ hazırlayamayacaktım (benim tarafımdan önerilen, Pick tarafından yazılan ve mektuba eklediğim bir bildiri ve bu tür başka şeyler de yapılacak) ve biletleri satmam gerekmediği için salonla ilgilendim. Son olarak Löwy'nin söndürülemez ateşi beni de etkilememiş, hız ve canlılık sağlamamış olsaydı başaramazdım- Bu birkaç günü nasıl geçireceğimi bilmiyorum. Hem, biz birbirimize aidiz, bu kuşkusuz, ama aynı biçimde, bizim birbirimizden çok farklı olduğumuz da kuşku kaldırmaz Kelimenin her anlamıyla sağlıklısın, ben, huzursuz, dalgın, ve halsizim. Senin ilk mektuplarınla son haftalardakiler arasında fark olduğu kuşkusuz, ama belki bu farklar benim düşündüğüm kadar önemli değildir ve bunun nedeni de benim bulduğumu sandığım şey olmayabilir. Bana karşı olan tavrın da algılayabildiğim dışında bir nedene dayalı olabilir. Ya da senin söylediğine bakılırsa nedeni bellidir. İşte böyle, ben seni üzüyorum ve yine de, söylediğin gibi, benden oldukça memnunsun ve

beni üzüyorsun ve buna rağmen olduğun gibi kalmanı ve en ufak bir değişim göstermemeni istiyorum. Örneğin bana hayvanat bahçesinden yazdığın mektubu anımsa. O bir mektup değildi, bir hayalet mektuptu. Bunu ezberden anımsıyorum. ‘Hepimiz buradayız, hayvanat bahçesindeki bir lokantada oturuyoruz.’ Ama, Allah aşkına neden hayvanat bahçesinde oturuyordun? Hem, sen bir köle değilsin. Yolculuk sonrası evde dinlenebilir ve bana huzur dolu beş satır yollayabilirdin.. ‘Şimdi, gelecek yaz tatili planlarımızı tartışırken, masanın altından yazıyorum.’ Böylece bu satırlar, bir haftalık aradan sonra ilk satırlar; düşünilemeyecek koşullarda yazılmış. Dahası, bir haftadır senden haber beklediğim için bir kınama ima ediyor. Sonra, mektup pulsuz postalanmış ve üç gün daha gecikmiş ve sanırım üç gün içinde bir daha yazmak aklına gelmedi.- Şimdi hoş bir şey söylemek istiyorum: içimde, derinde sana olan aşkımdan başka bir şey yok, yine de acı hala etkili. Keşke ağlayabilsek ve birbirimizin kolları arasında olabilsek!

Franz

(2 Haziran 1913)

Sevgili Felice, lütfen, eski günlerdeki gibi bana yaz ve kendinle, büroyla, arkadaşlarınla, ailenle, yürüyüşlerinle, kitaplarla ilgili bilgi ver. Bunun benim yaşamımda ne kadar önemli olduğunu bilemezsin.

‘Yargı’ öykümdeki bir anlamı bulabildin mi- izlenebilecek, doğrudan, tutarlı bir anlamı? Ben bulamadım sevgilim ve içindeki herhangi bir şeyi de açıklayamam. Ama bununla ilgili birçok garip şey var. İsimlere bir bak! Henüz sana yazmadığım zamanlarda yazıldı,¹⁶⁸ ama sana rastlamıştım ve varlığın nedeniyle dünya bir değer kazanıyordu. Şimdi şuna bak. Georg’un harf sayısı, Franz’inkiler kadardır. Bandemann’da ‘mann’, ve ‘bende’den oluşmuştur. Bende ve Kafka’da aynı sayıda harf vardır ve iki ünlü harf de aynı yerededir; zavallı ‘Bende’ye duyulan merhamet nedeniyle, herhalde ‘Mann’ ona mücadelesinde güç vermesi amacıyla eklenmiştir. Frieda’nın harf sayısı Felice. İle aynıdır ve aynı ilk harfi taşır. ‘Friede’ ile ‘Glück’ (ÇN: şans) yakın

ilişkilidir. ‘Brandenfeld’ ‘feld’ nedeniyle, ‘Bauer’ ile ilişkilidir ve aynı harfle başlar.¹⁶⁹ Ve sonra farkına vardığım başka benzer birçok şey var- hepsini sıralamaya gerek yok. Aklıma gelmişken, bütün öykü saat 11’den sabah 6’ya kadar bir gecede yazıldı. Pazar gününden sonra berbat bir biçimde yazmak için oturduğumda haykırabilirdim (bütün öğleden sonrası, bize ilk kez gelen eniştemin akrabalarının yanında geçirmiştım) ve bir savaş betimlenmek itiyordum. Pencereden bakan genç bir adam, köprüye doğru yaklaşan geniş bir kalabalık görüyordu, ama bütün bunlar elimde başka bir şeye dönüştüler- Ve bir şey daha: Sondan bir önceki kelime ‘bırakmak’ olarak okunmalıdır, ‘düşmek’ olarak değil.¹⁷⁰ Ve şimdi, her şey yeniden yolunda mı?

Franz

(7 Haziran 1913)

Bu sabah evden ayrılırken, mektubu arkada bıraktım (bugünlerde acele etmeliyim, çünkü ebeveynlerim Franzensbad’dalar ve hem sabah, hem öğleden sonra dükkana uğramalıyım ve Şimdi Ottl’a boğaz ağrısıyla yatıyor- ama bunu neden anlatıyorum? Bu yolla bile seni etkilemeye mi çalışıyorum? Hayır, neden bu değil, pek olamaz çünkü yararsız olduğunu biliyorum). Sonra, sabah mektubu postaya atmadığım için yeniden memnun oldum, çünkü bugün bir şey geleceğinden emindim. Bir şey gelmedi. Sanki bilmiyormuşsun gibi bunu sana söylüyorum. Ama biliyorsun ve ben öyle değilmiş gibi yapıyorum. Artık mektubun yanlış bir yere gitme olasılığını bile göz önüne almıyorum. Yazılan mektuplar yanlış yerlere gitmezler, yalnızca yazılmayan mektuplar yönlerini kaybederler. Ama neden? Bana neden gereksiz işken- ce yapıyorsun?

7 Haziran 1913

Şimdi saat 11.30. Kısa bir gezintiden döndüm ve beklediğim veya artık hiç beklemediğim mektubu buldum. Demek ki mektupların-

dan birisi gerçekten kayboldu ve bu gelmeyen mektup yüzünden haffalarca kendime işkence yaptım. Bu arada dudaklarındaki mührü açacak ne tür hayaletler ortaya çıktı? Evet, bunun hakkında yarın daha etraflıca yazacağım; bu arada gerçekte, bugün ve her zaman, yalnızca uzaktan öpmeye cesaret edebildiğim bu dudakların, benim için sarf edebilecek hala bazı sözleri olmasından mutluluk duymalıyım. Şimdi iyi geceler. kuşkların bir geri çekilme anlamına gelmiyor değil mi, yoksa geliyor mu? Farkında olmadığın ve zihnini kaplayan şeylerden bahsetmemiş olsan da konuştuğun için ne kadar memnunum. Ama açılış kelimeleri sarf edildi ve bunlarla diğerlerini de ortaya çıkarmalıyız. Böylece doğru karar verebilmek için tamamen özgür olabilelim. Şimdi uyumaya. Hayır, ben uyuyamayacağım, bu hep böyle olacak. Ama belki bugün.

Franz

10 Haziran 1913

Hastasın ve yine de koşuşturuyor musun? Doktora gitmeyip evde kalsan ve dinlensen daha iyi olurdu. Sana bakmayı isterdim.

Her neyse, ikimizin de dinlenmemiz gerekiyor. İkimizin de aynı gereksinimi olmasından, aynı yere gitmemizden daha doğal ne olabilir?

Seni sevip sevmediğimi sormamalısın. Bazen sanki her yer ıssızlaşmış, sen Berlin harabelerinde oturuyorsun diye düşünüyorum.

‘Yargı’ açıklanamaz. Belki günün birinde güncemdeki ona ait kayıtları sana gösteririm. Öykü soyutlamalarla dolu ama bu hiçbir zaman kabul edilmiyor. Arkadaş pek gerçek bir kişi değil, belki de baba ve Georg’un ortak yanları. Öykü, baba ve oğlun etrafındaki bir yolculuk olabilir. Arkadaşın değişen biçimi ise baba ile çocuğun ilişkisindeki değişen bakış açısını yansıtabilir. Ama bundan da pek emin değilim.

Bugün sana ‘Ateşçi’ adlı öykümü yolluyorum. Bu küçük oğlanı şefkatle karşıla, yanına oturt ve arzuladığı müddetçe onu öv.

Yarın, doktorun söylediği aptalca şeylerle ilgili tam bir rapor bekliyorum. Bu arada, o kim? Aile doktoru mu? Adı ne?

Bak, bu mektubun Prag’a gelmeni engellemesini istemiyorum. Gel, yalnızca gel! Hasretle bekleniyorsun.

Franz

13 Haziran 1913

Öyle kararsızım ki, yazmak için elimi zorlukla kaldırabiliyorum. Mektupların, aylardır olduğu gibi yine beklemedeler. Aylar geçtikçe, sanki haber bekleyen birisinin acılarını düşünemeyecek bir yabancıymışsın gibi mektuplarım haber talep ediyorlar. Ve bu duraklamalar belki de senin hatandan kaynaklanmıyorlar. Ve tekrar. Daha önce ima ettiğin gibi hasta olabilir misin? Bunu bile şimdi ciddi olarak düşünemiyorum. İlk günlerde evine bir telgraf göndererek ‘Hasta mısın?’ diye sorduğumu anımsıyorum- böylece kendimi yalnızca aptal yerine koymuştum. Ve öteki gün iki saat telefon bağlantısını nasıl bekledim ve bu arada sefil bir postanenin, sefil bir bekleme odasında, annenin kalbine ulaşmayı ve sağlık durumunla ilgili haber vermesi için onu zorlamayı amaçladığım bir mektup yazdım- sonunda, güçlü ve berrak sesini ve masum sorunu nasıl da duydum: ‘Nasılsın?’ Bütün sabah boyunca Bayan Brühl’e bir telgraf göndermeyi düşündüm ve belki hala bunu yapmayacağım.

Lütfen, lütfen Felice, eğer iyiysen, bir satır yaz. Ama tabii ki hastaysan- bu olabilir; uzun süredir sezgilerime güvenemiyorum- o zaman bu ne? Aslında bilmiyorum. O zaman endişe ve korkularıyla baş başa kalacağım, çünkü arzularımla bir şey elde etmeyi nasıl umabilirim, çünkü bir şey yapamam? Ama yine de bir haber alabilirim, belki de kız kardeşin yoluyla. Ama ben kiminle konu-

şuyorum? Belki, bu mektubu almayacaksın bile ve ben bunu masamda bırakacağım.

Franz

Bu, senin için hazırladığım Pazar mektubuydu. Yapabileceğimin en iyisiydi. Şimdi, Çarşamba günü yazılmış ve Cuma akşamı postalanmış olan acele mektubun ben yataktayken yeni geldi. Neredeyse tatmin oldum, tatsızlıkları kolaylıkla unutuyorum. Beni en çok etkileyen, malzeme toplama hakkındaki öykü ve arada sırada ortaya çıkan şair. Bir yanda felaket, ama öte yanda garip bir biçimde yeterli ve tamamen yabancı bir ırkla ilgili. Ne garip adetler!

(15 Haziran 1913)

Sevgili Felice, bugün yazmak çok zor. Geç olduğu için değil, ama yarın gelecek olan mektup- gelecek mi?- zorla kopartıldığı için. Telgrafımla seni zorladım. Koruyucu meleğin bu uzun Pazar gününde bile yazmanı engelliyor ve senin koruyucu meleğinle gürüşüyorum. Utanç verici bir zafer- eğer aslında öyleyse. Senden ne istiyorum? Neden canını yakıyorum? Senden neden vazgeçmiyorum veya işaretlerini dikkate almıyorum? Seni benden özgürleştirme bahanesiyle, kendimi sana doğru zorluyorum. Bir sınırı, bir çıkış yolu yok mu? Seni kaybettiğimi düşündüğüm anda, optik bir yanılsama hemen oluşuyor, bir yerde, bir şekilde var olan, ufak, zor görülebilen, hiçbir zaman keşfedilemeyecek olan bir çıkış yolu muhteşem bir biçim ve güzelliğe bürünüyor ve bir kez daha peşine düşüyorum, böylece tekrar aniden duruveriyorum. Yalnızca kendi acımı duyumsamıyorum, daha çok senin üzerindeki duyumsuyorum.

Franz

Sevgili Felice, yatakta yatan kız kardeşimle ve onunla beraber olan hizmetçiyle biraz konuştum. Kız kardeşim iyi ve naziktir, hizmetçi de çok sadıktır, yine de söylediklerimi rahatsız bir biçimde ifade ettim ve beni sorularla tutacakları odadan bir an önce çıkmayı arzuldım. Ne kız kardeşim ne de hizmetçi rahatsız olacağım en ufak bir şey yapmadılar ve rahatsızlığımı gösterebilecek bir durum da oluşmadı ve bu kötü ruh halinde geri çekilmek ve sana yazarak arınmak zorunluluğunu duyumsadım. Ama bu konuda bile emin değilim, çünkü bugün senden mektup gelmedi. Ve senin son sözlerine tutunamazsam, kendimi boşlukta duyumsuyorum.

Baban tekrar geri döndü ve mektup hala yazılmayı bekliyor; ve belki uzun zamandır benden ilk kez 'açık ve içten' olmamı istediğin son mektubun geldi ve sen tüm sıkılganlığını ve suskunluğunu ortadan kaldırdın.

Şu ana kadar özel durumumu fark etmiş olmalısın. Her şeyin ötesinde aramıza giren doktor oldu. Ne söylediği kuşkulu, bu kararlarda tıbbi teşhis karar verici unsur olamaz. Eğer öyle olsaydı, elde etmeye değerdi. Söylediğim gibi hasta değilim, ama yine de öyleyim. Değişik koşullar beni iyileştirebilir, ama bu değişik koşulları yaratmak olanaksız. Tıbbi karar (benim için kesin bir karar olmadığını hemen söyleyebilirim) tamamen tanınmayan doktorun karakterine bağlı. Örneğin aile doktorum, aptalca sorumsuzluğuyla, en ufak bir itiraz bile kabul etmez. Daha başka ve iyi bir doktor, dehşetle ellerini havaya kaldırabilir.

Şimdi düşün Felice, kararsızlığın ışığı altında, bir şey söylemek çok zor ve hatta çok garip olmaya mahkum. Açıkça, söylemek için çok erken. Ama sonra da çok geç olacak: son mektubunda bahsettiklerini tartışacak zaman yok. Ama sonsuz tereddütler için de zaman yok. En azından ben böyle duyumsuyorum ve soruyorum: yukarıdaki koşulların ışığında- yazık, çaresi yok- karım olup olmak istemediğini değerlendirir misin? Bunu yapar mısın?

Bu noktada birkaç gün önce durdum ve o zamandan beri geri

dönmedim. Neden yapamadığımı çok iyi anlıyorum. Çünkü, temel olarak, bu sana yönelttiğim suça ait bir soru (bugünkü mektubun bunu onaylıyor), ama güçlerin çelişkisinde, bu soruyu yönelteceklerim zafer kazanacaklar.

Eşit olmak, vs. konusunda söylediklerin- *diğer şeyleri gizlemek için yapılmaması (bilinçsizce olduğunu söylemek gereksiz) kaydıyla-* tamamen fantezi. Ben bir hiçim, tamamen hiçim. Ben senden ‘her konuda daha ileride miyim?’ Biraz insanları anlama yeteneği ve kendimi onların yerine koyabilmek- hepsi bu, ama, normal insan ilişkilerinde, uzun dönemde ve günlük yaşamında (ve başka ne olabilir?) benden daha ümitsiz olan tek bir kişiye bile rastladığıma inanmıyorum. Öğrendiğim veya okuduğum şeyleri belleğimde tutamıyorum, hatta insanlar veya olaylarla ilgili olarak deneylediğim veya duyduklarımı da; sanki hiçbir deneyimim olmamış, hiçbir şey öğrenmemişim, hatta ortalama bir okul çocuğuyken bildiklerimden daha azını biliyormuşum gibi duyumsuyorum. Ve bütün bildiklerim o kadar yüzeysel ki, arkadan gelebilecek ikinci bir soru beni aşıyor. Mantık yürütemiyorum. Mantık yürütmem, sürekli olarak boş bir duvara çarpıyor. Bazı yalıtılmış konuları bir anlık olarak kavrayabiliyorum, ama sağlam ve sürekli bir mantık yürütemiyorum. Bir öyküyü bile doğru dürüst anlatamıyorum, hatta zorlukla konuşabiliyorum. Bir öykü anlatırken, belki de küçük bir çocuğun ilk adımlarını atarken deneylediklerini duyumsayabiliyorum- çocuklar yürümeyi arzuladıkları için değil, ama çok iyi yürüyebilen yetişkinler, onlardan bunu bekledikleri için. Ve sen, Felice, kendini böyle bir adamla eşit olarak kabul etme. Sen neşelisin, kendinden eminsin ve sağlıklısın. Bende yalnızca bazı yetenekler var ve bunlar normal koşullarda erişilemeyecek kadar derindeler, kendilerini edebiyatta şekillendiriyorlar. Ama şu anki iş ve sağlık durumumda bu yeteneklere kendimi adamaya cesaret edemem, çünkü bu iç güçlerin bir çok teşvik edici dürtüleri, daha çok ikaz biçimindeler. Beni iç huzursuzluklarımdan anında kurtarabilecekleri için- buna inanıyorum- kendimi onlara vakfetmeli miyim?

Eşitliğin kuramsal yönüyle ilgili olarak- söylediğim gibi, pratikte böyle değil, en azından senin söylediğin anlamda- mutlu bir evlilik için gerekli olduklarını söylediğin eğitimdeki benzerliğin derecesi, bil-

gi, yüksek arzular ve ideallerin bana göre ilk olarak olanaksız, ikinci olarak önemsiz, üçüncü olarak avantaj sağlamayacak hatta istenmeyecek şeyler olduklarını eklemeliyim. Evlilik için gerekli olan kişisel uyumdur, fikirlerden daha derin olan bir uyum, analiz edilemeyecek, yalnızca duygularla algılanabilecek bir uyum, yani, kişisel yakınlığın gerekliliği. Ama bu iki tarafın da özgürlüğünün bir biçimde tehlikeye girmesi anlamını taşımamalı. Bu ancak, yaşamımızın büyük bir bölümünü oluşturan gereksiz kişisel yakınlıkla tehlikeye girebilir.

Seninle yaşayamayacağımın düşünülebilir olduğunu söylüyorsun. Burada gerçeğe neredeyse dokunuyorsun, ama zihnindeki bakış açısından tamamen farklı bir açıdan. Tüm sosyal ilişkiler için kapalı olduğumu düşünüyorum. Bazı istisnai, berbat biçimde istisnai durumlar dışında, insanlarla, uzun, canlı bir biçimde gelişen bir iletişim kuramıyorum. Örneğin, birbirimizi tanıdığımız uzun yıllar boyunca, Max'la birçok kez günlerce ve yolculuk yaparken haftalarca ve neredeyse sürekli olarak yalnız kaldık, yine de- eğer olsaydı kesinlikle anımsardım- dağarcıklarında birçok bağımsız ve canlı fikirleri ve deneyimleri olan ve beraberce dolaşan iki kişinin yapacağı biçimde benimle ilgili tutarlı bir konuşma yaptığımızı anımsamıyorum. Ve Max'ın (ve birçoklarının) monologlarını çok duydum. Ama onlarda eksik olan, bağırın, hatta kural olarak sessiz kalan bir konuşma arkadaşlığıydı.

(Sevgilim, geç oluyor, bu mektup postalanmayacak; bu kötü ve daha kötüsü bir oturuşta yazılamayacağı. Ama paragraf, paragraf yazılacak. Zaman yetersizliğinden değil, ama huzursuzluğum ve kendime işkence etmem nedeniyle.) Bir iki arkadaşla en dayanılır ve bildik bir çevredeyim; sonra özgürüm, sürekli dikkatli ve işbirlikçi olmaya zorlanmıyorum, ama istediğimde olanların içersinde, az veya çok yer alabiliyorum. Kimse beni özlemiyor, kimse varlığımdan rahatsız olmuyor. Eğer derimin altına bir yabancı girmeyi başarmışsa daha iyi, çünkü o zaman ödünç alınmış bir güçle, daha canlı gibi oluyorum. Ama bilmediğim bir ortamda, yabancı veya yabancı olduklarını duyumsadığım insanlar arasındaysam, o zaman bütün oda göğsümde baskı yaratıyor ve hareket edemiyorum. Tüm kişiliğim sanki onların derilerinin altına giriyor ve her şey ümitsiz oluyor. Evinde, o öğleden sonra

böyle olmuştu.¹⁷² Geçen akşam Weltsch'in amcasında, anlaşılmaz biçimde benden gurur duyduklarını belli eden insanlar arasında da böyle oldu. Çok iyi anımsıyorum, bir masaya yaslanıyordum, evin kızı da yanımda yaslanıyordu- Prag'da daha fazla hoşuma giden başka bir kız yok- ama yine de iyi arkadaşların önünde, tek bir kelime bile sarf etmedim. Durdum ve baktım ve arada sırada lüzumsuz şeyler söyledim. Eğer masaya bağlanmış olsaydım, daha berbat ve etkilenmiş görünmezdim. Bunun hakkında daha fazlası söylenebilir, ama şu an için bu kadarı yeterli.

Böylece, yalnızlığa doğduğum sanılabilir- sonra, kendimi odada yalnız başına bulunca, her şey hakkında ümitsizliğe düştüm. Yine de aynı zamanda göreceli olarak mutluydum ve sevgili arkadaşım Felix'i en azından bir hafta daha görmemeye karar verdim. Utanç nedeniyle değil, yalnızca bıkkınlık nedeniyle- ama sonra, yazma dışında kendimle bile baş edemedim. Eğer başkalarına davrandığım biçimde kendime de devransam, çok önceleri parçalara ayrılmış olacağım doğru. Zaten çoğu zaman buna yakın olduğumu duyumsuyorum.

Şimdi, evliliğin bizde yaratacağı değişimi, her birimizin kazancını ve kaybını gözünün önüne getir Felice. Berbat yalnızlığımı yitireceğim (büyük bir kısmını) ve herkesin üzerinde sevdiğim sen, benim kazancım olacaksın. Bu arada, bu ana kadar yaşadığın ve neredeyse tamamen tatmin olduğun hayatı kaybedeceksin. Berlin'i, sevdiğin büronu, kız arkadaşlarını, yaşamın ufak zevklerini, nazik, neşeli, sağlıklı bir adamla evlenme, eğer üzerinde düşünürsen, açıkça arzu ettiğin güzel ve sağlıklı çocuklara sahip olma şansını kaybedeceksin. Bu hesap edilemez kayıplar yerine, hasta, zayıf, sosyal olmayan, suskun, kasvetli, gergin, neredeyse ümitsiz, tek iyi özelliği seni sevmek olan bir adamı kazanacaksın. Sağlıklı bir kız olarak yapma uygun bir biçimde kendini gerçek çocuklara feda etmek yerine, bu, çocuk gibi, ama kötü anlamdaki çocuk gibi adam için kendini feda edeceksin. Bu adam insanca konuşmayı ancak belki senden kelime kelime öğrenebilir. Ve tüm küçük şeylerde kaybolacaksın. Gelirim seninkinden fazla olmayacak, yılda tam 4588 kron kazanıyorum. Emeklilik hakkım var. Benzeri bir kamu görevinde maaşım çok az artabilir. Alemde büyük bir beklentim yok, edebiyattan hiç. Bu nedenle şu an olduğundan çok da-

ha mütevazı yaşamak zorunda kalacaksın. Bunu gerçekten yapabilir ve benim için dayanabilir misin, yukarıda tanımlanan adam için?

Ve şimdi Felice sen konuş. Baştan beri tüm mektuplarımda yazdıklarımı düşün. Kendime ait söylediklerimin çok fazla değiştiğini sanmıyorum. Çok fazla abartmalar da olmadı, bazı şeylerle ilgili olarak çok az yazılmış olabilir. Dış durumun hakkında bir şey söylemene gerek yok, bu çok açık ve ‘Evet’ yanıtını engelliyor. Kalan yalnızca iç dünya. O nasıl? Ayrıntılı yanıt verecek misin? Veya zamanın olmadığı için yanıtın ayrıntılı olmayacak, ama doğana uygun biçimde açık ve yalnızca benim tarafından biraz karmaşaya uğratılmış mı olacaksın?

Franz

17 Haziran 1913

Sevgili Felice, ağır mektubum sana ulaştı mı? Çok dikkatsizce yazdım. Dükkanı akşam oldukça geç saatte terk ettim (ebeveynlerim gelecek haftadan önce dönmeyecekler. Otlarla çok önceleri iyileşti. Yemekler eskisi gibi ve ben de hep kayıtsızım) ve bu mektubu hala göndermek istediğim için istasyona gitmeliydim. Ama bir arkadaşım beni durdurdu (elimdeki mektubu fark etti, ne olduğunu sordu, ben de şaka olsun diye bir evlilik teklifi olduğunu söyledim, daha doğrusu o öyle anladı; bundan daha inanılmaz bir şey söylenemezdi), ama sonra sevkiyata yetiştirmek için, platforma gitmek zorunda kaldım. Ama makineden bilet¹⁷³ almaya çalışınca, para yere düştü, çünkü makine boştu. Karanlık, boş birinci sınıf bekleme odasının içinden büyük beyaz bıyıklı ve yaşlı bir adam görüldüğünde başka birini denemek üzereydim. Kesinlikle değil ama, adam bir demiryolu işçisi olabilirdi- ona pek bakmadım ve bir daha görsem kesinlikle tanıyamam- ve mektubumu postalamayı önerdi. Onaylamamı beklemeden, onu ve parayı aldı. Çoğu zaman olduğu gibi utanarak, her şeyi ona bıraktım. Yarı uykulu olarak, ‘Size güvenebilir miyim?’ diye ekledim, ama adam ve mektup yok oldular.

Franz

Evlenmek istiyorum ve o kadar zayıfım ki, kartpostalın üzerindeki ufak bir kelime nedeniyle, dizlerim titremeye başladı. Her şeyi dikkatlice tek tek gözden geçirdiğine, her şeyi hazmettiğine ve evet dediğine karar verebileceğim bir mektubu yarın alabilecek miyim? Yani, her şeyi inkar etmediğini (bu talihsizlik oldu, çünkü kelimelerimi dikkate al, inkar edilemezler) ama geçersiz kılarak, daha da ileri gittiğini veya yakın bir mantık yürüterek, en azından bunu aşabileceğine ikna olduğunu düşünebilir miyim?

Franz

(20 Haziran 1913)

Sevgili Felice, öyle değil, öyle değil. Seni bozacak bir şeye bağlanmamalısın. Daha çok- Allah bilir- içine girmelisin, belki düşünmelisin. Şu anki davranışma, kendimi tanımlarken önemsemediğim bir özelliğim olarak bak. Bundan kurtulabilirim. Bana söylediğin kelime, yaşamımı vakfetmeyi düşündüğüm şey gibi görünüyor. Ama yine de çok istediğim şey olup olmadığını söyleyemem. Bu arada Felice, elimi ağzının üstünde tutuyorum ve aslında kelime henüz söylenmedi, ama elimin çukuruna fısıldandı. Yazdıklarımı tam değerlendirememişsin (lütfen, lütfen Felice, sana böyle konuştuğum için bunu bana karşı kullanma—ben, ben); tek, tek değerlendirdiğini göremiyorum, yalnızca bir bütün olarak değerlendirmişsin. Neler atladığını kim bilebilir. Yine de bazı kuşkuların var. Ben ancak izlerini görebiliyorum (kartpostalı yazmadan bir ve yollamadan önce iki gün geçirdiğin için); kuşkuların kendisi yazılmamış. Doktorla ilgili olarak söylediklerim seni rahatsız etmiş. Tam anlamamışsın, ki bu şaşırtıcı değil, ama soru sormak yerine, ‘Bu konuyu bırakalım!’ diyorsun. İyi bir karar olsa da, doktorun kararının, otomatik olarak benim kararım olamayacağını söylemek istiyorum. Söylediğim bundan fazlası değil. Mektubumda hoş olmayan şeyler olduğunu söylüyorsun, çünkü ‘eğer endişeli olsaydım...’ Ama sevgilim, sevgilim, senden istediğim yalnızca cesaret değil, ya da sen-

den yalnızca cesaret gerektiren bir iş istemiyorum. *Çünkü, üzerinde düşünülmeden gösterilen cesaret özveridir.* Söylediğim her şeye inanıyorsun; yalnızca kendim hakkımda söylediklerime ‘çok haşın’ diyorsun. Bu durumda benim mektubumun hiçbir kısmına inanmamışsın, çünkü tümü benim hakkımda. Ne yapmalıyım? İnanılmazı senin için nasıl inanılabilir kılabilirim? Beni, canlı olarak gördün, işittin ve bana katlandın. Yalnızca sen değil, ailen de. Ve hala bana inanmıyorsun. Ve bu, ‘Berlin ve onunla beraber olanları’ kaybetmen meselesinden daha fazlası. Ama bununla ilgili olarak, konu çok önemli olmasına rağmen hiçbir şey söylemiyorsun. ‘İyi, nazik bir koca?’ Son mektubumda kendime farklı sıfatlar yüklemiştim ama sen onlara inanmayı ret ettin. Bana inan; her şeyi iyice düşün ve bana nasıl düşündüğünü anlat. Keşke bugün, Pazar günü, biraz zamanın olsaydı ve benim tarafımdan tanımlanan böyle bir adamla günlük yaşamı gözünde nasıl canlandığını anlatarak bana yazabilseydin. Bunu yap Felice, ilk andan beri senin için ant içmiş birisi olarak bunu senden istiyorum.

Franz

22 Haziran 1913

Sevgilim, yaşamı mektuplarından çekip çıkarma biçimimi düşleyemezsin. Ama bunu dikkatle ve bilinçli olarak yapıyorum. İçlerinde hala evet yok, hatta son mektupta bile. Keşke yarınki mektupta veya özellikle yarın göndereceğine verdiğim yanıtında yer alsın. Çünkü, neredeyse bitmekte olan yarınki mektup, benim için o kadar önemli ki, onu bugün normal postayla göndermeyeceğim, yarın taahhütlü olarak yollayacağım. Sonra o mektuba da ayrıntılı bir yanıt, Felice! Sonra bu araştırma, çok gerekli olan, ama gerekliliğini kabul etmeye çok hazır olmadığın bu araştırma şu an için bitirilebilir. Sana işkence çekirtmekten zevk aldığıma inanmadığına eminim Felice. Peki, bu durumda, her halükarda bunu yapacağım gerçeğiyle gerekliliğini ölçebilirsin. Yarınki mektubu titizlikle yanıtla.

Franz

Sevgilim, hakkında çok yazmış olmamıza rağmen, bunu da, ve her şeyin üstünde, değerlendirmelerinde yeterince dikkate almıyorsun: yani, yazmanın benim doğamın iyi bir yanı olduğunu. Eğer benimle ilgili iyi bir şey varsa, o da bu. Zihnimde bu dünya olmasa, bu dünyanın baskısı azaltılsa, seni kazanma isteğimi düşünmeye cesaret edemezdim. Şimdi benim yazmamla ilgili olarak ne düşündüğün önemli değil, ama beraber yaşayacaksak, kısa zamanda, isteyerek veya istemeyerek yazmamı sevmek için gelmediğin fark edeceksin. Tutunabileceğin bir şey olmayacak. Bu durumda çok yalnız kalacaksın, Felice; seni ne kadar çok sevdiğimi fark etmeyeceksin ve şimdiye göre, özellikle sana ait olduğumu düşünsem de sana olan aşkıma pek kanıtlamayacağım. Büromla yazım arasında zamanla eriyeceğim (beş aydır yazmıyor olmama rağmen bu şimdi bile geçerli); eğer büro olmasa, o zaman tabii ki her şey farklı olurdu ve bu ikazlar sert olmazdı, ama olaylar beni durumu kontrol altında tutmaya zorluyor. Ama sevgili Felice, her halükarda yılın birkaç ayında işten eve 2.30 veya 3'te dönen, yemek yiyip yatan, saat 7 veya 8'e kadar uyuyan, aceleyle akşam yemeğini yiyen, bir saatlik yürüyüş yapan, sonra yazmaya başlayan ve saat 1 veya 2'ye kadar yazan bir adamla evliliğe ne diyorsun? Buna gerçekten dayanabilir misin? Kocan hakkında, odada oturup yazdığı dışında bir şey bilmeden? Sonbahar ve kışı böyle geçirmek? Ve ilkbaharda, çalışma odasının kapısından yarı ölü olan adamı selamlamak. İlkbahar ve yaz boyunca sonbahar için kendini toparlamaya çalışırken onu izlemek? Böyle bir yaşam biçimi olabilir mi? Belki, belki olabilir; yine de en ufak bir kuşku kırıntısı kalmayınca kadar bunu değerlendirmelisin. Yazmayla ve talihsiz durumumla ilgili konuları da unutmamalısın. Çünkü anımsayabildiğim kadar, odamda bir yabancı hatta bir arkadaş olması beni beceriksiz, ya da en azından rahatsız yapıyor. Sen her halükarda insanları seviyorsun, hatta partileri de. Öte yandan ben, akrabalarımı, hatta arkadaşlarımı evime -kelimeyi kullanmaya cesaret ediyorum: 'evimize'- kabul edebilmek için çok fazla ve acı veren bir çaba sarf etmeliyim. Örneğin, çok nazik insanlar olmalarına ve her biri bana karşı onlara hiç göstermediğim ve hiç hak etmediğim cömertliği göstermelerine rağmen, benim için Prag'da yaşayarak akrabalarımı görmekten daha kolay bir şey olamaz. Bu nedenle

tek arzum, şu an için, şehrin olabildiğince dış mahallelerinde bir evimin olması, hatta erişilemez olması. Sonraki arzum- sonra, biriktirek- şehir dışında bahçeli küçük bir ev satın almak. Ama düşün Felice, o zaman çok üzüldüğün Budapeşte’de yaşayan kız kardeşinin durumunda olacaksın. Yalnızca senin durumunu daha da kötüleştirmiş olacağım. Kardeşin gibi teselli de bulamayacaksın. Bunun için ne diyeceksin Buna çok açık bir yanıt bekliyorum, bunu anlamalısın, çok açık bir yanıt.

Biliyorum Felice, bu soruları çabuk ve olumlu bir biçimde halletmenin basit bir yolu var- bana inanmamak, ya da en azından gelecekle ilgili olarak bana inanmamak, ya da hiç inanmamak. Korkarım bu noktadasın. Aslında daha kötüsü olamaz. Kendine karşı en derin günahları işliyorsun, Felice, böylece, bana karşı da. Bu ikimizi de harap eder. Kendimle ilgili olarak söylediklerime inanmalısın. Bu 30 yaşlarında olan ve kökü derinlerde olan nedenlerle birkaç kez deliliğın eşine gelen, varoluşun limitlerini aşan, böylece bu limitler içersinde kalan kendisiyle ilgili her şeyi görebilen bir adamın kendisi hakkında bildikleridir.

22 Haziran (1913)

Bu, Cumartesi akşamı yazıldı, şimdi Pazar öğleden sonra. Werfel ve diğerlerini göreceğim ve saat 5.30’da ebeveynlerimi istasyonda karşılayacağım. Dün gece çok kısa bir süre uyudum [*Satır arasında*: seni düşündüğüm kadar uyumuş olsam, çok uyurdum]. Her şeyi istediğim gibi düzgün bir biçimde yazıp yazamayacağımı bilemiyorum.

Değerlendirmelerine her halükarda, büromdaki pozisyonumda güvende olmadığımı ekleyeceksin. Büro çalışmaları nedeniyle içine düştüğüm sıkıntılar, bunun yaşamımda oluşturduğu engel, dengeyi sağlayacak gücün, görevin olanaksızlığı nedeniyle sürekli azalması sonucunda bunun tekrarlaması ve gittikçe kötüleşmesi. Bir çok kereler istifa etme noktasına geldim ve kesin bir kararlıkla elde edilemeyen,

belki de işi yürütme yetersizliğiyle kendiliğinden elde edilebilir. Bu, bazen o kadar belirgin oluyor ki, amirlerimin dikkatini çekiyor. Ama sonra ne?

Ve orada bulunduğum sürede bile, böylece en iyisi, göreceli olarak en iyisi, karımla ben 4588 kronlarını dikkatle paylaşan fakir bir çift olacağız. Örneğin, durumları iyi olan kız kardeşlerimden daha fakir olacağız. (En azından yaşarlarken ebeveynlerimden bir şey bekleyemem.) Max ve Oscar'dan daha fakir olacağız. Bu karımı utandırmayacak mı ve yalnızca bu nedenle ben de utanmayacak mıyım? Karım bunu kabul edecek mi? Hastalık ve beklenmedik şeyler nedeniyle beklenmedik masraflar olmayacak mı? Böylece hemen borca gireceğiz. Bunu da kabul edebilecek mi?

Geçmişte birkaç kez ailenin çektiği ve kabullenmek zorunda kaldığı bazı üzüntülerden bahsetmiştin. Bu nasıl bir üzüntüydü? Diğer üzüntülere karşı koymanda yardımcı olabilir mi?

22 Haziran (1913)

Bütün beklentilerin aksine Pazartesi günü mektup yok.- Biraz önce, babamın arkasından, ufak Felix'in yeni uyandığı yan odaya gittim. Eğer onunla beraber gitmeseydim babam çok gücenirdi. Ama o çocukla ilgilenme biçimi ve kopartılan yaygara ne kadar mide bulandırıcıydı. Dün ebeveynlerimin dönüşüyle herkes burada toplandıktan sonra, babamın olumlu çılgınlığı önderliğinde, tüm aile, çocukla oynarken, kendisini duyguların en alttaki bölgelerinde kaybetti. Sanki bir domuz ahırında yaşamaya mahkum edilmişim gibi iğrendim. Bu anlamda çok fazla duyarlı olduğumun bilincinde, ahlaki, olağanüstü, hatta uzaktan güzel bile olan bu görüntünün aynı zamanda farkındaydım. Ama tabii ki, bunu ortasında, hiçbir zaman buna vakti olmayan ve bedenine bakmayı bir türlü öğrenemeyen zavallı annem oturuyordu. Altı çocuk doğurduğu için şimdi şişmanlamış ve beli bükülmüştü. Orada yüzü mor olan babam da vardı. Frenzensbad'ın sakin yaşamı şikayetlerini gide-rememişti. İki yıl önce hala genç bir kız olan en büyük kız kardeşim

de oturuyordu. Birkaç çocuk doğurduktan sonra, bedeni, zamansızlıktan çok bilgisizlik ve ihmalden dolayı, anneminkine benzemeye başlamıştı- ve orada bedeni korsesinden fıskırarak oturuyordu. Yakından bakınca ortanca kardeşimin bile en büyüğüne benzemeye başladığı belli oluyordu.- Sevgilim, sana nasıl da sığınmak istedim! Ama dün beni hiç düşünmedin bile ve yanıt kaçınılmaz olmasına rağmen sorularımı yanıtlamadın. Ve ben yanıt almalıyım, tam yanıtı. Yaptığın hiçbir şeyin beni incitmemesi gibi, sen de benim yüzümden incinmemelisin. Ama hepsi bu kadar değil: inat nedeniyle sessiz kalmamalısın (bir zamanlar Werfel'in kitabı için yaptığını söylediğin gibi); şimdi buna zaman yok. Ve son olarak, ne olursa olsun, Berlin'de o zaman Max'-dan edindiğin herhangi bir bilginin seni etkilemesine izin verme. Yalnızca şimdi ne söylediğimi dinle, Felice. yalnızca bunu yanıtlamalısın, ama yalnızca sorulara değil her şeye yanıt vermelisin. Ama bir biçimde böyle yaparsan, ailene senin elini istemek için yazarken, mektubumu çok kısa tutacağıma söz veriyorum. Bu tamamen bizim meselemiz, ama koşullar öne süren sensin.

Franz

26 Haziran 1913

Sevgili Felice, bugün mektubunu okuduğumda, bir kereden fazla okuduğumu söylemem gereksiz, durumumuz o kadar kötü göründü ki, hemen masamdan etrafa bir göz attım ve şüphesiz daha önce de bahsetmiş olduğum şu garip ve tatlı adam olan çalışma arkadaşşıma birbirimize sen diye hitap etmemiz gerektiğini söyledim. Çünkü, o da o anda mutsuz olduğu bir aşk ilişkisi yaşıyordu ve bu onun garip davranışları yüzündendi. Ama ilişkinin sonunda düzeleceği kesindi. Hep homurdanıyordu; onu yalnızca rahatlatmamalı, aynı zamanda ona yardımcı da olmalıydım; ve böylece, mektubunun yarattığı neşe ve üzüntüyle, bir anlık çaresizlikle ve onu kendi özel yaşantıma fazla sokmadan veya sokmak istemeden (bu arada, çok fazla aşık ve sadıktı), ona elimi uzatarak sen demeyi önerdim. Bu abartılı bir davranıştı ve kısa zamanda pişman oldum.

Bugün, mektubunu doğru biçimde yanıtlayabilmek için kafam yerinde değil, Felice; başım ağrıyor. Sana söyleyecek çok şeyim var ve bunları özetleyemiyorum. Tüm sorularımı yanıtlamadın, ama yanıtın, şu an senin açıdan olabilecek kadar hoş ve kapsamlıydı; fazlasını isteyemem. Hem, bu mektuplar nedeniyle konunun daha açık bir hal aldığı ve her şeyin üzerinde tanımlandığı için biraz gelişme oldu.

Sana iki gündür yazmadım. Her şeyden önce, sana düşünmek için boş zaman vermek istedim, ikinci olarak, Pazartesi kartpostalı, içeriğiyle ve içinde o akşam yine yazacağına dair verdiği sözle beni mutsuz etti. Yazmayacağını baştan bilmeme rağmen, ve sen de yazmadın, geçmişte de ancak bazı kesin durumlar için kesin sözler vermiş olmana rağmen böyle oldu.

Şu anki aptal durumumda görebildiğim kadarıyla, mutluluğumuzun karşılıklı olarak gerçekleşmesi, mektubunda belirttiğin bazı 'eğerlere' bağlı. Yine de bu nasıl olacak? Belirli bir zaman beraber olmamızla bile bunun sağlanabileceği kesin değil. Dahası, belirli bir süre beraber olabilmemiz olasılığı yok bile. Senin tatillerinin yer ve zamanları benimkilerle çakışmıyor. Berlin de bu beraberlik için uygun bir yer değil. Kısa bir buluşma da bu amaç için yararlı olmaz. Aslında, ne kısa ne de uzun bir zaman yeter. Çünkü bu senin yönünden bir sadakat, cesaret ve güven sorunu. Sadakat, çünkü Felice, inan bana, varsayımların yanlışı. Yazmama ve insanlara karşı olan yaklaşımlarım değişmezler. Bu benim doğamın bir parçası ve geçici koşullara bağlı değil. Yazmam için gerekli olan yalnızlık. Bir 'münzevi' gibi değil, bu yeterli olmaz, bir ölü gibi. Bu anlamda yazmak, ölümden daha derin bir uyku. Ve bir ölü mezarından sökülüp alınamayacağı gibi, ben de gece masamdan sökülüp alınamamalıyım. Bunun, insanlarla olan ilişkim üzerinde doğrudan etkisi var. Yalnızca, düzenli, sürekli ve canlı bir biçimde yazabilirim ve böylece yalnızca bu biçimde yaşayabilirim. Ama söylediğin gibi, 'bu çok zor olur.' Hep insanlardan bu şekilde korktum, insanların kendilerinden değil ama zayıf doğamı istila etmelerinden. Odama adım atan en yakın arkadaşım bile içimi korkuyla doldurur ve bu bir korku sembolü olmaktan ötedir. Ama bunu bir yana bırakırsak, ki aslında bırakılamaz, tanımladığım sonbahar ve kış yaşamında (annenle baban bir yana) bende yıkıcı bir etki bırakmadan,

insanlar bizi ziyarete nasıl gelebilecekler? Ve eğer beni önemsiyorsa, karımın üzerinde ne etkisi olacak? ‘Ama böyle bir yalnızlıkta yaşayıp yaşayamayacağını bilmiyorsun.’ ‘Başkalarını seninle değiştirip değiştiremeyeceğini bilmiyorsun.’ Bu bir yanıt mı, yoksa soru mu?

Büro ne olacak? Günün birinde terk edebileceğim konusu düşü-
nülemez bile. Ama işimi yürütmeye uygun olmadığım için günün bi-
rinde ayrılmaya zorlanmam, bu söz konusu olabilir. Bu anlamda iç
güvensizliğim ve huzursuzluğum had safhada ve yine bunun tek nede-
ni yazmam. Senle ve benle ilgili olan endişelerim, yaşamla ilgili olan
endişelerim ve bunlar yaşamın içinden çıkıyor. Bu nedenle de büro-
daki işimle tamamen bağdaşıyorlar. Ama yazma ve büro işi uyuşmu-
yor. Çünkü, yazmanın ağırlığı derinlerde, öte yandan büro çalışması
yaşamın yüzeyinde. Böylece aşağı ve yukarı doğru inip çıkıyorum ve
bu süreçte, insan, parçalara ayrılmaya mahkum oluyor.

Mektubunun sonunda ortadan kaldıracılabileceği tek şey parasızlık
konusundaki endişelerim olabilir. Bu da bir şey. Ama dikkatlice göz-
den geçirdin mi?

Böylece zaman sorularla harcanıyor. ‘Çok acil’ diye yazdığımı
anımsamıyorum ama söylemek istediğim bu.

Franz

27 Haziran 1913

Çok mutsuzum, çok fazla soru var, çıkış yolu göremiyorum. Öyle
çaresiz ve zayıfım ki, hep kanepede yatabilirim ve farkı anlamadan
gözlerimi sürekli açıp kapatabilirim. Ne yiyebiliyorum, ne uyuyabi-
liyorum. Büroda her gün kızgınlık ve hoşnutsuzluk var ve suçlanma-
sı gereken her zaman benim. Aramızda, ya da daha çok önümüzde,
konular halledilmemiş olarak duruyorlar ve pencereden dışarıya
baktığımda, - bu önemsiz, yine de yerinde, çünkü boğazımdan yük-
selen öfkeyi duyumsayabiliyorum- tam karşıda, havuzların dışında,
kayığında kürek çeken garip bir delikanlıyı görüyorum. (Aslında

son üç haftadır bunu hep görüyorum, çünkü eksik halkayı yerine koyamıyorum.)

Şu anda, hepsi benden kaynaklanan bürodaki karmaşa, tarafların elinden geldiğince nazik davranma çabasına rağmen, belli aralıklarla yineleniyor, çünkü düzenli değilim (iki elimin arasında tuttuğum dosyaları bile kaybediyorum) veya ondan kaynaklanan hoşnutsuzluğa yıllarca dayanmış olsam da, sevmediğim bir işle uğraşamıyorum. Hiçbir şeyi gizleyemem, engelleyemem veya onaylayamam, bunun yerine, toprağın üzerine düşen yıldırımı kabullenmesi gibi her şeyin üzerime yıkılmasını izlerim- şu anda (söylediğim gibi) bırak, ileride oluşacak daha sorumlu bir işi, eklimdeki işi yapabilme yeteneksizliğimle, yalnızca bu anlamda, kendini bana verme cesareti bulup bulamayacağını sana sorma hakkının olup olmadığını kendime soruyorum.

Ama davranış tarzın, bu bana bir şeyler yapma hakkı veriyor mu? Hayır, bu hakkı kendi içimde bulmalıyım. Aslında, kendime söylemem gereken, kendi mutluluğum için bu hakkı sana sağlayabileceğim. Tamamen kendi fiziksel ve zihinsel durumumu, içimdeki güven ve güvensizliği, mali durumumu ve geleceğimi değerlendirmem sonucunda bunu yapabilirim. Kendimi değerlendirmem beni bu haktan yoksun bırakabilir mi- ki yapar- ve yaparsa ikinci bir hakka nereden sahip olabilirim? Senin cesaretinden, iyiliğinden, imgesel (*mektubunda ucunu açık bıraktığın bir olasılık*) olmasa da hatta aşkından olmayacağı kesin. Şunu söylemezsen, bu hakkı - bu bir hak ve görev arasındaki ince çizgi- talep etmeyeceğim: 'Her şeye rağmen başka türlü davranmam.' Ama tüm belirtiler bunu söylemeyeceğini ve söylememen gerektiğini gösteriyorlar. Her şeyden önce, iyice değerlendirdince böyle olacak. Yazman konuları açığa kavuşturuyor, ama aynı zamanda da kötüleştiriyor.

Franz

28 Haziran 1913

Dün mektup yoktu, bugün de yok. Şimdi bunu biraz anlayabiliyorum. Konuşmalarım ve Nikolasse'deki¹⁷⁴ konuşmamam gibi mektuplarım da dayanılmaz oldular. Dahası, perspektif duygumu kaybetmeye başladım ve tamamen şakaklarımın zonklamasına ve ağrımına yoğunlaştım. Çünkü başka her şey için yararsızım. Büroda, bugün dünden daha kötüydü.

Dün öğleden sonra, akşama doğru, saat 6'dan sonra, boş bakışlarla odaya bakarak kanepede oturdum. Dükkandan yeni dönmüş olan kız kardeşim, kapıyı açıp orada durdu. Son zamanlarda benim için bir biçimde üzülüyordu, neredeyse hiç yemediğimin farkındaydı ve şimdi de yemek isteyip istemediğimi anlamak istiyordu. Ama konuşma arzusu duymayarak, dönüp yüzüne baktım, o da bana baktı ve bu bir süre sürdü. Kız kardeşim yerine, karımın kapıda böyle durmasının nasıl olacağını düşündüm ve buna katlanmaya çalıştım.

Bugün öğlen yenmeği vaktinde annem şöyle dedi: 'Endişelendiğini biliyorum. Sırlarına girmek istemiyorum, ama mutlu olmanı istiyorum, vs.' Sonra, tamamen uygunsuz bir zamanda: 'Babanın seni ne çok düşündüğünü bilmiyorsun, vs.' Ben de söyleyebileceğim her şeyi söyledim: 'Endişelenmiyorum, yalnızca büroda sorunlarım var.' Bu konuşmanın sonu oldu. Ama biliyorum ki, ne zaman olanak bulsa, kız kardeşimle senin ve benim hakkında konuşmaya başlıyor. Benimle ilgilenirken, çaresizliği benimki kadar büyük.

Ama artık yazmayacağım, daha fazla yazarak, kaçınılmaz bir biçimde Pazar gününü mahvetmek istemiyorum. Hüznümlü şeylerden başkasını düşünemiyorum. Bunu, bugün senden mektup almamış olmamla açıklayabilirim; ama yalnızca bu değil. En azından kağıt parçası üzerinde nazik ol, Felice (F harfi kelemimi nasıl da itiyor); bir an için onu okşa; bu düşünce beni daha iyi yapacak.

Franz

Sevgili Felice'm haklısın, annem haberi yeni getirdi. Ayrıntılı bir evraktı, korkunç olduğu kadar eğlenceliydi. Bir gün bunun için güleriz. Bunu annemin elde ettiğini biliyorum. Çünkü son telgrafının geldiği günün akşamında, babana hazırladığım mektubu anneme okudum. Kaybedecek zaman olmadığını düşünmüş ve bana sormadan, bilgiyi yollamış; senin de bir şey bilmemen koşuluyla olduğu şüphesiz. Bunu bana ertesi gün itiraf etti. Çok ciddiye almadım ve üzerinde düşünmedim. Şimdi geldi, sanki sana aşık olan birisi tarafından yazılmış. Yine de hiçbir kelimesi doğru değil. Hazır yanıtlar dışında bir şey yok. Gerçek yanıtlar, gerçek anlaşılabilir demek ki elde edilemeyecek. Yine de benim söylediklerime göre ebeveynlerimi binlerce kez ikna etmiş.- düşün, haberi veren düpedüz yalanlar bile söylemiş- kendisine göre sana yarar sağlamaya çalışmış. 'Birisi özellikle işitmiş' denmesi için ne düşünüyorsun? 'Birisi özellikle iyi bir aşçı olduğunu işitmiş.' Ben hiç böyle demedim! Bunun evde sana bir yararı olmayacağına veya en azından her şeyi yeniden öğrenmen gerektiğinin yazının farkında olmadığını söylemem gereksiz. Bilmiyorum, ama sanıyorum ki- rahatsız edildim ve bir dakikam daha kaldı- sanıyorum ki vejetaryen diyeti yaparız, öyle değil mi? Sevgili aşçı, acaba kimin yemek yeteneklerini 'Birisi özellikle işitmiş?'

Kendimi berbat hissediyorum. Eğer Güney'de beni tekrar toplamazlarsa uzak kalacağım. Westerland'a¹⁷³ gelemem, şefim tatilde ve ben de tatilde bile olsam, geleceğim kuşkulu. Tüm tatilimi, senin yararına, biraz güç toplamaya ayıracağım. – Olayların akış sırası ile ilgili düşüncen ne: babana yazdığım mektup, sonra babamın ziyareti mi? Ya da babamdan tamamen vazgeçelim mi? Bunu düşünecek çok zamanın var. Benden kurtulmaya çalış, ama tamamen değil.

Franz

3 Temmuz 1913
(Kafka'nın 30. yaşı günü)

Sana yazdım ve yazarken aklıma gelen her şeyi anlattım Felice. Her şey olmasa bile, yine de biraz çabayla insan hemen her şeyi duyumsayabilir. Ve hala riske atılmaya hazırsın; ya garip bir biçimde cesursun veya üzerimizde egemen olan, benim eksikliğimi ima ediyor-sun. Bugünkü mektubunda (mektuplar, kaba olmadan, insanların birbirlerine dayanmalarına izin vermiyorlar) biraz kaçamak yanıtlar vermiş olmana rağmen bana inandığın konusunda artık kuşkum yok. Bana inandığından kuşkum yok, çünkü eğer seni sevmemiş olsaydım, her şeyden kuşku duyardım. Bundan sonra birbirimize destek olacağız ve ellerimizi uygun bir biçimde birleştireceğiz. Kemikli, uzun ve çocuğa veya maymuna benzer parmakları olan elimi hala anımsıyor musun? Ve seninkileri bununla kavuşturacaksın.

Mutlu olduğumu söylemiyorum. Çok fazla endişelerim ve sıkıntıları var. Hem, belki de insanca bir mutluluk yeteneğim olmayabilir. Ve ilk akşamdan beri aramızda bir bağ olduğunu duyumsadığım seninle artık tamamen bir bütün olmamız gerektiği düşüncesini kavramak (telgrafın yeni geldi. Bu düşünce, bende, kapalı gözlerle göğsüne yaslanma arzusu yaratıyor.

Beni armağanlara boğdun. Bu 30 yıla dayanabilmem nedeniyle armağanları hak ettim. Ama, senin de keşfedeceğin gibi, Felice, bu çabaların sonucu, varoluşum bunları gerçekten hak etmiyor. Bugün eğer bugün büyük bir doğum günü olmasaydı, kazanılanları kaybetmeden, yaşam, eksenini etrafında özel bir dönüş yapıyor olmazdı.

Bugün öğlen yemeğinde, doğum günü kutlamalarına karşılık olarak, anneme (kısaca, evde uzun süre kalmıyor ve ben geldiğimde yemeğini neredeyse bitirmiş oluyor; babam da taşraya gitmişti) nişanlandığımı söyledim. şaşırmadı ve belirgin bir sükunetle karşıladı. İtirazı yoktu, yalnızca bir şey istedi ve babamın da hem ilk, hem de ikinci konuda onunla aynı fikirde olacağından şüphe etmediğini belirtti. Benden istediği, ailenle ilgili araştırma yapmasına izin verip vermeyeceğimi öğrenmekti: bilgi gelene dek istediğim gibi davranmakta öz-

gürdüm. Beni engellemeyeceklerdi ve engelleyemezlerdi, ama her halükarda, ebeveynlerine yazacağım mektubu o zamana kadar ertelemeliydim. Bunun üzerine, nişanlandığımız için, ileri bir adım olarak bu mektubu yazmayacağımı bildirdim. Annem ısrar etti. Neden olduğunu tam bilmiyordum; belki de ebeveynlerime karşı olan sürekli suçluluk duyguma bağlıydı. Ama pes ettim ve anneme, babanın adın yazarak verdim. Senin ebeveynlerinin de benzer fikirleri taşıdığını düşünmek bana saçma geliyordu. Hakkımızda yalnızca olumlu bilgiler toplayabilirlerdi. Benim hakkımda gerçeği anlatabilecek kimse ise yoktu. Bu arada, baban 'Yargı' adlı öykümü biliyor mu? Lütfen okuması için ver.

Senin cesaretini aşamam! Ben bir yabancı değil miyim, mektuplarım beni daha çok yabancılaştırmıyorlar mı? Bu kartpostaldakiler benim ebeveynlerim; diğer yabancılara pek benzemiyorlar, belki yabancılıkları, hepimizin Yahudi olmasıyla ortadan kalkıyor. Ve sen, kendisi her şeyden korkan ve daha da berbatlaşan bu adamdan korkmuyor musun? (şaşkınlığımdan kurtulabileceğimi sanmıyorum.) Hiçbir şeyden korkmaz mısın? Tereddüt etmeden kendini verebilecek misin? Bu bir mucize, insan olarak söyleyebileceğim bir şey yok, yalnızca bunun için Tanrıya şükredilir.

Franz

(5) 6 Temmuz 1913

* Ah sevgilim, eğer bu mektup yarın eline geçecekse kesinlikle acele etmeliyim. Bugün Pazar, saat 6.15.

Bugün mektup yoktu, böylece dünkü mektubuma yanıt gelmedi. Söylenildiği biçimde anlamadın mı? Anneme izin verdiğim için hatalı olduğumu mu düşünüyorsun? Bunu yazarak sana bildirmem yanlış mıydı? Yalnızca suçluluk duyduğum için değil, daha önce de söylediğim gibi, aynı zamanda genel ve annem söz konusu olduğunda, özellikle ortaya çıkan, diyalektik yetersizliğim ve her şeyin üzerinde genel zayıflığım nedeniyle anneme pes ettim. Benim için ne çok endişe etti-

ğini görmem, nihai olmasa da başka bir neden. Ama bunun olduğunu bir an önce yazarak sana anlatmam bana çok doğal geldi, çünkü birbirimize karşı- ve beraber yaşamımızda bunun için çok olanak bulacağız- en üst seviyede, ilişkimizin tümünde dürüst olmak istiyoruz. Bu önemsiz konuyu gizleyerek başlamamı mı isterdin? Bu anlamda önemsiz olan bir meseleyi? Senin aileni araştıran ben değilim, benim için senin ailen, şimdi ve her zaman, daha önce de söylediğim gibi,- buna senin iyiliğin için cesaret edebiliyorum-senin arzu ettiğinden daha uzakta olacak. O zaman, şimdi ailenle neden ilgileneyim ki? Eğer beraberce bir yaşam kurmayı düşünüyorsak, bizi yalnızca derindeki duygular ilgilendirir. Her birimiz kendi içinde kendi yönünü ve kararını bulmalı. Seninkiler gibi benim ebeveynlerim de dış görünümünde kalacaklar, çünkü temelde bizi ilgilendiren konuların dışındadırlar. Başkalarından duyduklarının dışında bir şey bilmezler. Biz fazlasını biliriz, veya böyle düşle, ve her halükarda bizim bildiklerimiz farklı ve daha önemli. Aracılar bizi bu nedenle ilgilendirmezler. Bu, ailemizin sorunudur. Kendilerini eğlendirmenin, meşgul etmenin bir yoludur. Biz bundan etkilenmeyiz, veya en azından ben böyle düşünüyorum, ama o zaman yanıtı alamadım.

Dün akşam eğer düşlerim gerçekleşirse beraberce oturabileceğimiz bölgede dolaştım. İnşaata başlamışlar, ama orada hala çingeneler vardı. Uzunca süre yürüdüm ve her şeyi inceledim. Orada olmak çok hoştu; şehirden çok uzaktaydı ve dünkü yağmurdan sonra hava oldukça temizdi. Dahası, dün, şimdiye dek olmadığı kadar kendimi çok iyi hissettim. Ruh halim sürekli böyle oyunlar oynuyor.

Franz

6 Temmuz 1913

Bana kızgın mısın Felice? Dinle, suçluluk duyuyorum, ama ben yaptığım için değil, ne de sana anlattığım için, ama belki seni incittiğim için duyuyorum. Her şey için kolaylıkla özürler bulabilirim ve bir dereceye kadar da özür diledim. Hem her şeyin ötesinde özür nedeni

olarak uykusuz bir zihnim var (bu uykusuzluğun sonunda bizi nereye kadar götüreceğini bilmiyorum, ama sürekli olan böyle bir durum kaçınılmaz olarak bir yere varacak), ama lütfen Felice, özürleri dinleme. Suçluluk duymadan pişman olmam gibi, onları kabul ve af et.

Bugün mektubum yok ve dün akşam neredeyse fiziksel olarak, üzüntümle yanındaydım. Biz- Max, karısı, kayınbiraderi, Felix ve ben- yaşamım izin vermemesine rağmen bir kabareye gittik. Genel olarak bundan hoşlanırım, oldukça derin bir biçimde anladığıma inanırım ve nabız atışlarının hızlanması hoşuma gider. Ama dün, Zenci kızın dans etmesi ve şarkı söylemesi dışında, benim için bir anlam taşımadı.

Konuya geri dönersek. Lütfen yeniden düşün Felice! Şu anda, bir araya geleceksen ayrı düşünmemeliyiz.

Franz

7 Haziran (Temmuz) 1913

Görüyorsun Felice, ellerimde acı çekmeye başladın bile. Bu başladı ve nerede biteceğini Tanrı bilir. Çok iyi gördüğüm üzüntün daha belirgin, hoş değil, şu ana kadar sende neden olduklarımdan daha geniş. Suçlanacak olanın ben olup olmadığım konusu düşünülemez, hatta bu durumda göz ardı bile edilebilir. Önemli olan büyük bir haksızlık nedeniyle acı çekmen, ve bu tek başına değerlendirilmeli. Yani, buna karşı olan benim yaklaşımım ve bütün meselenin ne anlama geldiği.

Annemin haklı olup olmaması tamamen önemsiz. O, şüphesiz ve senin düşleyebileceğinden daha fazla haklı. Bir zamanlar ona yazmış olduğun mektup dışında pratik olarak hakkında hiçbir şey bilmiyor. Bunun dışında, yalnızca benden, seninle evleneceğimi duydu. Bütün bildiği bu, çünkü ağzımdan başka bir kelime çıkmadı. Bırak ailemi, kimseyle konuşamıyorum; sanki kaynaklandığım kişilerin görüntüleri beni dehşete düşürüyor. Dün rastlantı eseri, hepimiz –ebeveynlerim, kız kardeşim ve ben- çamurlu bir yolda, karanlıkta bir saat kadar be-

raberce yürümek zorunda kaldık. Tüm çabalarına rağmen, annem o kadar beceriksizce yürüyordu ki, ayakkabıları, tabii ki çorapları ve eteği çamura bulandı. Yine de çok daha kötü bir duruma düşebileceğine inanmıştı ve eve geldiğimizde (tabii ki şaka olarak), onları inceledikten sonra, benden ayakkabılarının çok kirli olmadıklarını onaylamamı istedi. Ama inan bana, onlara bakamadım, ama- senin düşünebileceğin gibi değil- çamurdan iğrendim. Ama daha sonra, daha önceki öğle sonralarında olduğu gibi, babam bütün bunlara katlanabildiği için, ona karşı biraz sevgi veya daha doğrusu hayranlık duydum- aneme, bana, kız kardeşlerime, taşradaki ailelerine ve yazlık evde tabaklarının yanında bez parçasına ve yataklarda bir araya getirilmiş birçok şeyle karşılaştığında kafasının karışmasına; ortanca kardeşim boğaz ağrısıyla yatakta yatarken kocası yanında oturarak neşeyle ve içten bir biçimde ona, ‘Değerlim’ ve ‘Her şeyim’ diye hitap ederken; kendisiyle oynanırken kendini tutamayan küçük oğlan odanın ortasını kirletirken, iki hizmetçi çeşitli işlerin yapılması konusunda birbirleriyle didişirlerken, annem herkesi beklemek konusunda ısrar ederken, yağlı ekmek dağıtılırken, insan eğer şanslıysa yağ yalnızca parmaklarına bulaşırken. Bilgi verdim, öyle değil mi? Yine de bütün bunlara dayanabilme yetersizliğime bir açıklama getirebilmek için hata yapıyorum. Her şey, burada veya daha önce açıkladıklarımın binlerce kez daha az dayanılmaz, ama bunlarla karşılaştığımda içimde oluşan tiksinti sana anlatabileceğimden binlerce kez daha büyük. Dayanamadıklarım aynı odada beraber olduğum akrabalarım değil, onlara yalnızca insan oldukları için dayanamıyorum. Şans eseri buna zorunlu olmamama rağmen, bunu bir kez daha kanıtlamak amacıyla Pazar öğleden sonra bir kere daha oraya gideceğim. Dün hoşlanmadığım için öyle bir nefessiz kaldım ki, kapıyı, sanki karanlıkmiş gibi el yordamıyla açtım ve kendimi iyi hissedemeden önce, evde uzakta ve yoldaydım. Ama o kadar çok biriktirmiştik ki, bugün bile kurtulamadım. İnsanlarla yaşayamıyorum; tüm akrabalarımın nefret ediyorum. Akrabalarım oldukları, kötü oldukları, onlar hakkında iyi şeyler düşünmediğim için değil (senin söylediğin gibi, bu benim ‘felaket ürkekliği-mi’ ortadan kaldırmıyor), nedeni yalnızca çok yakınlarında yaşadığım insanlar olması. Sosyal yaşama uyum göstermiyorum. Dahası, bunu şanssızlık olarak kabul edebilecek enerjim de pek yok. Kopuk bir vaziyette, tüm insanlardan hoşlanıyorum, ama aldığım zevk çok büyük

değil ve fiziksel koşulların sağlanması halinde, ebeveynlerimin odaları arasındaki yatak odamda veya misafir odamdaki yaşamıma göre, çölde, ormanda veya bir adada yaşamaktan daha mutsuz olmam.

Sana acı çektirmek niyetinde değilim, ama yine de böyle yapıyorum. hiçbir zaman sana acı çektirmek niyetinde olmayacağım çok açık, ama her zaman böyle davranıyorum. (araştırmayla ilgili mesele- nin şu anda bir önemi yok. annem, konuyu babamla tartışmak istediği için Cuma günü bir şey yapmadı. Cumartesi günü mektubun gelmedi ve sana karşı duyduğum suçluluk nedeniyle, anneme beklemesini söyledim. Pazar öğleden sonrası senden tekrar mektup gelmeyince, anneme verdiğim izni geri çektim). Felice, yaşamı sıradan olarak düşünürken, eğer sıradan derken monotonluğu, basitliği önemsizliği kastediyorsan, dikkatli ol. Yaşam berbat. Birkaç kişi gibi böyle duyumsuyorum. Sıkça,- ve belki de derinden her zaman- bir insan olduğumdan kuşku duyuyorum. Yaptığım tek hata bunu rastlantısal olarak fark etmem. Ne yapacağımı gerçekten bilmiyorum.

Franz

8 Temmuz 1913

Felice, bugün, çok tatlı olduğu için beni sersemleten mektubunu okurken ve nazikliğinin kaynağını izlemeye çalışırken, dün yazdıklarımla daha güçlü bir biçimde hemfikir oldum.

Ellerimizi düşüncesizce birleştirdiğimizi kimse söyleyemez; bizi etkileyen yakınlık değil. Bu yanıltıcı olur. Bizi etkileyen yanıltıcı bir an, bir söz olamaz- ama yine de. Şu ana kadar Felice, neler yaptığını ve yapmama özgürlüğüne sahip olduğunu (son bölümün ışığı altında bak) görmüyor musun? Bu olanaksız ve buna ümitsizce uzansam da, bu bana göre değil. Her seferinde beni engelleyen kararsızlık değil, daha çok beni hiç bırakmayan, ama sana karşı olan derin sevgim nedeniyle ve sevgime rağmen göz önüne almadığım kesin bir kanaat. Ama bu kanaat sonuna kadar göz ardı edilemez, çünkü doğrudan doğamdan kaynaklanıyor.

Aylardır önünde zehirlenmiş birisi gibi kıvranmıyor muyum? Bir an burada, bir an ortada değil miyim? Görüntümden rahatsız olmuyor musun? Eğer bir felaket önlenilecekse- senin, senin felaketin Felice- kendi içime kapanmam gerektiğini göremiyor musun? Ben bir insan değilim, sana soğuk kanlılıkla işkence ediyorum. En çok sevdiğim kişiye, tüm insanlık ırkı içersinde en çok sevdiğim kişiye. (bana gelince, akrabalarım ve arkadaşlarım yok, onlara dayanmam ve onları istemiyorum.) Sana yaptığım işkenceyi de unutmamı soğukkanlılıkla istiyorum. Durumu açıkça görürken, kuşku duyarken, kuşkumu kanıtlarken ve kuşku duymayı sürdürürken, buna tolerans gösterebilir miyim? Eğer gereken, olduğum gibi yaşamamsa, öfkem içe dönüyor ve yalnızca mektupla işkence yapıyorum. Ama beraber yaşamaya başladığımızda, yakılması gereken tehlikeli bir deli olacağım. Yaratacağım bu zarar olacak! Bu yaratılacak! Eğer yaratamazsam, her zamankinden daha fazla kayıp olacağım, çünkü bu benim doğama aykırı. Benimle beraber olanlar da kaybolacaklar. Edebiyatın, bazı ellerde nasıl bir zarar yaratabileceğini düşünemezsin Felice. Bu, yerde sakince kalmak yerine ağaç tepelerinde zıplayan maymunların yaptıklarına benzer. Bu kaybolmak ve bir şey yapamamaktır. Ben ne yapabilirim?

Erkek kardeşinin düğünü, kayınvalide ve kayınpederinin onu duydukları hayranlığı ve kardeşinin ebeveynlerinin gelinlerini sevmeleri hakkında yazdıklarını okurken, herhangi bir insanca sempati duyabileceğimi düşünebiliyor musun? Ama babam hakkında yazdıklarını okurken, sanki sadakatin değişmiş ve bana karşı onun yanında olacakmışsın gibi endişelendim.

Franz

9 Temmuz 1913

Sevgili Felice, eğer bana yazamıyorsan yazma, ama bırak ben sana yazayım ve her gün bildiklerini tekrarlayayım: sevmeye gücüm olduğu sürece seni seveceğimi ve yaşadığım sürece sana hizmet edeceğimi ve hizmet etmem gerektiğini.

Franz

10 (Temmuz) 1913

Keşke seninle olabilsem Felice ve olayları hoşuna gidebilecek yöne çevirebilsem, ya da işleri açıkça görmene neden olabilsem. Hep benim hatam. Hem, hiçbir zaman şimdiki kadar tek olmamıştık; iki tarafın da evet demesi büyük bir güç yaratıyor. Ama neredeyse gökten gelen bir emirle geri durdum. Yatıştırılmaz bir endişeyle. Benim için önemi olan her şey-sağlığım, ufak gelirim, hüznümlü durumum, haklı bir neden bulabileceğim tüm bunlar- yok oldular. Hiçbir şey bu endişeyle karşılaştırılmaz ve bu yalnızca bir bahane gibi görünüyor. Açık olmak gerekirse (zamanın kendimle ilgili bilgisi elverdiği sürece sana karşı hep böyle davrandım) ve uzun süredir senin tarafından deli olarak kabul edilen benim için, en sevdiğim kadınla bile birleşmek için her şeyin ötesinde bir korku taşıyorum.¹⁷⁶ Bana karşı çok açık olan bir şeyin üstünü kapatmayı ve beni kör etmesini engellemeyi arzuladığımı nasıl açıklayabilirim. Ve senin tatlı, inanç dolu mektubunu okuduktan sonra, bu benim için daha belirsizleşti. Sonra her şey mükemmel gibi göründü ve sanki mutluluk bizi bekliyordu.

Bunu anlayabilir misin Felice, uzakta da olsan? Evlilik yoluyla, birleşme yoluyla, bulunduğum hiçlikten çözülürsem, yok olacağıma dair kesin bir düşüncem var. Yalnız başıma değil, eşimle beraber ve onu daha çok sevdikçe, bu daha çok hızlanarak daha berbat bir hal alacak. Şimdi ne yapacağını söyle, çünkü şimdi birbirimize o kadar yakınız ki, hiç birimiz, diğerinin işbirliği olmadan, kendi başına bir şey yapamayız. Söylenmemiş her şey için dikkatli de düşün! Sorular sor, hepsini yanıtlayacağım. Tanrım, baskıyı azaltma zamanı geldi ve benim sevdiğim gibi sevilen ve gerekli gördüğümde sana yaptığım gibi işkence çeken başka bir kız olmadığı kesin.

Franz

13 Temmuz 1913

Bu akşam balkon çok güzeldi. Orada biraz oturdum. Çok yorulmuştum; bu sabah kalkmam gerektiğinde- gece yalnızca beni daha

çok yormuştu- etrafımdaki her şeye yürekten bela okudum, özellikle de kendime. İyi uyuyamamıştım, nasıl olup ta iyi yazabilecektim? Ve eğer bunu yapamazsam, o zaman her şey düş olacaktı. Zaten bir düş de oluşmaya başlamıştı.

Son planımın en iyi plan olmadığını söylemem gereksiz. Hem, en iyi plan akıllı bir biçimde biraz para biriktirerek seninle sonsuza dek güneyde bir ada veya göle gitmek olabilir. Güneyde her şeyin yapılabileceğini düşünüyorum. Ot ve meyveyle beslenerek orada bir münzevi hayatı yaşanabilir. Ama, güneye bile gitmek istemediğimi anlamak için içime doğru bakmak istemiyorum. *Yalnızca geceler boyunca kale-mimle koşuşturmak, bütün istediğim bu. Ya da onunla yok olmak, ya da aklımı yitirmek, bunu da istiyorum. Çünkü bu kaçınılmaz ve uzun sürede beklenen sonuç.*

Ama son planım şöyle: bizim için seçtiğimiz eve, almış olsam bile, gelecek yıl Mayıs'tan önce girilemez. Ev, üyesi olduğum bir yapı kooperatifine ait. Böylece, henüz ebeveynlerine yazmamış olsam da vakit kaybetmiyoruz Felice. Şubat'a, Ocak'a veya Yılbaşına kadar bu şekilde kalalım. Beni daha iyi tanıyacaksın; hala bilmediğin bazı berbat taraflarım var. Yaz tatiline çıkacaksın, bu yolla ve benim yolculuğumdan gelecek olan mektuplarla, durumumuzu daha net bir biçimde değerlendirebilirsin. Ama her şeyin üzerinde, bu sonbahar, sağlığım elverirse, en azından bu yazma arzusuna boyun eğeceğim ve içimde ne olduğuna bakacağım. Hem, hala çok az şey yaptım; ben bir hiçim; belki de bu sonbahar hiçbir şeyde başarılı olamayacağım. Kendimi kurtarmaya niyetim yok. Sonra kiminle kumar oynayacağına ve neler yapman gerektiğine karar verirsin. O zaman da şimdiki gibi senin olacağımı söylemem gereksiz. Bu plan hakkında ne diyorsun?

Franz

17 Temmuz 1913

Bunu eve gittiğimde de yazabilirdim, ama sabırsızlığım izin vermedi. Bana yazmıyorsun. Gözünden mi düştüm? Gerçekten mi, öyle

yapma. Görüyorsun, varlığının genel halsizliğiyle onu kucaklamak için tereddüt edince, benim için en değerli olan kişinin bana kızmasına neden oldum. Veya en azından kendime bir zaman limiti koydum. Sevgilim, beni bunun için hor görme, bende hor görülebilecek çok şey var ama bu değil.

Franz

19 Temmuz 1913

Pazar gününden beri senden mektup alamadım. Ne olduğu anlamam olanaksız. Mektubum seni gücendirmiş olmalı, bunun başka bir açıklaması yok. Eğer gücendiysen, buna inanması zor ama, yanlış anlamış olmalısın, çünkü beni bir yıldır tanıyorsun ve bilinçli olarak, seni gücendirecek tek bir kelime bile yazmayacağımı biliyor olmalısın. Birbirimize karşı kırlmamamız gerektiğini sen söylemiştin ve şimdi bunu sen mi başlatmak istiyorsun? Felice, lütfen bana iyi veya kötü olan bir kelimecik yolla; üzüntümü çoğaltma, sessizlik düşlenebilecek en kötü ceza.

Franz

27 Temmuz 1913

Sensiz bir Pazar daha! Gerçekten de korkunç bir yaşam. Yazmanın acele mektubumu yanlış anlamış olmandan başka bir nedeni olamayacağı düşüncesi beni üzüyor. Bugün alacağın mektup bunu açıklığa kavuşturacak. Ama aramızda bir yanlış anlama olabilir mi? Ben senin, sen benim değil miyiz? Boğazıma kadar ailemle ilgili işlere batmış olmamı mı, buna karşı olarak ileri sürüyorsun? Onlardan uzaklaşmanın zevki çok büyük olacak. Hem benim gibi kansız bir adamın, 30 yıldır bu aile sıcaklığı içersinde olmaması durumunda, ne duruma düşmüş olacağını kim bilebilir?

Ama bu var olan durumların hiç birisi önemli engeller değiller. Biz birbirimize aidiz ve bu hep böyle olacak. Evlendiğimizde, bize bir peni bile katkıda bulunmayacağı konusunu babama açıklamalıyız. Bu düşünce içimi rahatlatıyor.

O zaman bile senin ebeveynlerinin ne diyeceklerini bilmiyorum. Onlarla nasıl konuşacağımı da.

Ama şimdi Felice, eğer olabiliyorsa lütfen her gün yaz ve büroya yolla, yoksa elime geçmesi uzun sürüyor. Ama bunu biliyorsun ve defalarca, (defalarca! Bir zamanlar 15 günde bir) evime yolladın.

Evet, cesaret ve güven ve yanlış anlamalar yok!

Franz

30 Temmuz 1913

Senden dün bir mektup almış olmalıydım, Felice, hatta evvelsi gün de. Eğer mektup yollayamıyorsan, çünkü mektubuma yanıt olarak en azından bir telgraf almalıydım. Beni bu durumda bırakmamalısın. Eğer beni nedensiz olarak terk ettiğini- en azından mektup yoluyla fark edersem ne yapabileceğimi biliyor musun? Bu muhteşem ve berbat yıl boyunca sana daha kötü işkenceler çektirmiş olsam da, senin de zaman zaman Frankfurt'tan yaptığın gibi bunu her zaman dışsal olan değil, içsel olan yoğun bir gereksinim nedeniyle yaptım. Bu ziyaretçiler ve akrabalar! Bunları birbirlerinden ayıramıyorum ve karşılıklı olarak düşman kalacağımızdan korkuyorum. Bana yazdığım beş satırda, toplanan arkadaş ve akrabaların huzursuzluk ve şaşkınlıklarının izi varken ve baş ağrıları ve uykusuz geçen gecelerim ve günlerimle karşılaştırılınca, onlarla beraber olmak seni daha fazla endişelendiriyorsa, onlara nasıl bir yaklaşım gösterebilirim? Eğer nişanımız ilan edilirse senin için önemim artacak mı Felice? Ama o zaman eğer yazman Pazar günkü kadar önemliyse, kimsenin, o anda seninle beraber olduğu için, bana yazmanı engellemeye hakkı olamaz. Ama şimdi de kimse-

nin buna hakkı yok ve bunu yapmaya çalışan olursa, bunu kabul etmemelisin. Mektup veya telgraf yazamaman beni mutsuz etti, *düşleyebileceğinden daha mutsuz*. Bu ne bir kızgınlık, ne de bir yanlış anlama Felice, bu benim sana karşı olan aşkıma da etkilemez. Bu yok edilemez. Bu yalnızca iyi temellere oturan bir üzüntü.

Franz

Bu mektubu yeniden okudum. Sevgili Felice, bu mektuptan en ufak bir biçimde alınabilir misin? O zaman senden bir haber gelmediği için, yakın geçmişte nasıl duygular içersinde olduğuma dair en ufak bir fikrinin bile olamayacağını anımsa. Bu anlatılamaz.

1 Ağustos 1913

Sevgili Felice, bugünkü mektubum anlaşıldı mı? Bu arada, beyaz saçlı bir kocan olacağını fark ettin mi? Berbat bir biçimde yokuş aşağı doğru gidiyorum! Örneğim, bu mektupla giden kalp çarpıntılarım!

Max'a ne danışmalıyım? Kimse sorumluluk alamaz, bize öğüt de veremez, çünkü konular bizi ilgilendiriyor ve ciddi sorumluluk gerektiriyor. Ama mali konuda Max'ın yolunu izlersem, bu kötü olur. Max'ın benden daha fazla parası ve geliri var. Ne cimri, ne savurgan-yine de, evinde, paradan ve gerektiğinden az olduğundan çok fazla bahsediliyor. Bütün masumluluğuna rağmen, bu para konuşmaların önemini arttırmada karısının suçlu olduğu şüphesiz. Hatta insan parasızlık çekiyorsa, bunu kolaylıkla inkar da edebilir. Karısı, önünde dantel bir şala sarınırken, bir aynaya dayandığımı anımsıyorum (bütün masumiyetine rağmen elbiseleri dikkat çekiyordu ve uyumsuzdu) ve bir şey söyleyebilmek için konuştum: 'Muhteşem görünüyorsun!' Küçümseyici bir tavırla, yanıtladı: 'Ama çok ucuz!' Bu üzüntülü, aptalca ve küçük düşürücüydü. Ve benim istediğim gibi değildi.

Franz

Demek her şeye rağmen sıkıntıyı seçiyorsun Felice? Olanaksızı deniyorsun. Beni yanlış anlıyorsun: yazmanın her şeyi açığa kavuşturması gerekirken kötüleştirdiğini söylemedim. Söylediğim, yazmanın her şeyi açığa kavuşturacağı ve kötüleştireceği. Söylemek istediğim buydu. Ama bu senin söylemek istediğin değil ve yine de yenim olmak istiyorsun.

Karşı fikirlerimin sonuna gelmedim, listesi sonsuz. Olanaksızlık hep kanıtlanıyor. Ama sen de kendini sabit olarak açıklıyorsun (öyle olmasa da, tabii ki, olanaksızlık kadar sabit olan bir insansın). Ümit duygusuna direnemiyorum ve tüm karşı düşüncelerimi bırakıyorum-yine de bunun bir yanılgı olduğu bilincinde bulunduğum gerçeğini gizlememeliyim. Üzerinde düşününce, mektupların karşı düşüncelerime fazla dokunmuyorlar. Duygularınla yönlendirilince, (ince duyguların, ama aynı zamanda uzaktan gelen, en iyi anlamdaki kısıtlı deneyimin) büyük engellerimi, ufak olanlara dönüştürüyorum ve onları aşabilecek gerekli güce sahip olduğuma inanıyorum. Ama gerçekten de bir itiraz bekliyorumuyum? Hayır. Yalnızca üç yanıt olabilir: ‘Olanaksız ve bu nedenle yapmak istemiyorum.’ veya ‘Olanaksız ve bu nedenle şimdi yapmak istemiyorum.’ veya ‘Olanaksız ve yine de yapmak istiyorum.’ Mektubunu üçüncü anlamda aldım (endişelerime tam karşılık gelmiyor) ve seni sevgili gelinim olarak kabul ettim. Ve hemen (sonraya bırakılmayı kabul etmedi), ama belki de son kez, geleceğimizle ve beraber olmamızla gelişecek olan huy ve hatalarımdan dolayı oluşacak mutsuzluktan ve zayıflığım nedeniyle bu özelliklerimi yatıştırmak yerine gizleyen, temelde soğuk, bencil, duyarsız bir yaratık olduğum için, bunun ilk olarak seni derinden etkilemesinden garip bir biçimde ürktüm.

Örneğin ilk olarak ne yapacağız Felice? Peki, ebeveynlerine yazacağım. Ama bunu yapmadan önce, kendi ebeveynlerime söylemeliyim. Beş cümlelik de olsa, bu açıklama, annemle aylardır yapmış olacağım en uzun konuşma olacak, babamla da yıllardır. Bu nedenle bana uygun olmayan bir ciddiyet gerekiyor. Bu mektuba bir yanıt gelene dek onlara anlatmayacağım, çünkü, hala bana tam bağlı gibi görünmüyorsun.

Ebeveynlerin mektubuma ne diyecekler? Fotoğraflarından anneni farklı düşündüm, ama bunun ondan korkmamla bir ilgisi yok. Kayıtsızlığın yakınındaki bu korku, benim insanlara karşı beslediğim temel bir duygu. Aslında tüm aileden korkuyorum (Erna bunun dışında kalabilir); bunu kabul etmekten utanmıyorum, çünkü komik olduğu kadar doğru da. Aslında, tam söylemek gerekirse, kendi ailemden, özellikle de babamdan korkuyorum. Hem annen, biraz garip, hep siyah giyiyor, üzgün, onaylamayan, kınayıcı, dikkatli, katı, bırak beni, ailede bile bir yabancı. Ondan özellikle korkuyorum ve bundan kurtulacağımdan kuşkuluyum. Öte yandan ailenin hiçbir üyesinin beden hoşlanmayacağından, yaptığım hiçbir şeyi doğru karşılamayacaklarından, ilk mektuplarımda bile yazdıklarımdan hoşlanmayacaklarından, bir damattan bekledikleri gibi doğru bir biçimde davranamayacağımdan, şu andaki bir yabancı veya akrabanın farkında olmadığı sana karşı duyduğum aşkının onların anladığı anlamda bir aşk olmamasından, bu tatminsizliğin (ve tatminsizlik rahatsızlığı, iğrenmeyi ve öfkeyi besler) süreceğinden ve seni bile etkileyeceğinden ve benden tatmin olmayacağından korkuyorum. Bunlarla yüzleşecek cesaretin de var mı?

Franz

2 Ağustos 1913

Sevgili Felice'm! Bugün mektup yoktu ve bu şaşırtıcı değil. Ama konu senin mektupların olunca, şaşırtıcı ve normal olanı birbirinden ayıramıyorum. Yalnızca onları istiyorum, onları almalıyım ve onlarla yaşamalıyım.

Eğer seversen, çok müthiş bir fikrim var. Son mektuplarıma yanıt alır almaz babana yazacağım. Ebeveynlerin endişeli olmadığı takdirde- hem, endişelenmek içi özel bir neden de yok, çünkü beni tanımıyorlar. Tabii ki, beni ele vermişsen kesinlikle öyledirler-, evet, ebeveynlerin endişeli olmadığı takdirde, belki ailelerimizin önünde 15 gün içersinde nişanlanabiliriz. Eğer olabilirse,- şimdi aklıma geldi-

Prag yoluyla dönebilir misin? Tatilinden gün kaybetme; hayır öyle yapma, belki dönerken Prag'da birkaç saat geçirebilirsin. Belki son Pazar veya Cumartesi günü. Eğer Cumartesi olursa, belki seninle birlikte Berlin'e gidebilirim. Evet mi? İyi olur mu? Çünkü yalnızca ben karar verirsem iyi olmaz. Çünkü akrabalarımıla bakışman konuşman beni üzer. Yalnızca kıskançlıktan değil, ama her şeyin üzerinde, kendimi onlardan tamamen yalıtmış olmam nedeniyle. Ben bu durumdan memnunum, ama şimdi benim bir parçam olan senin aracılığınla, onlarla olan ilişkim yenilenecek, tam ilişki kurulmasa da bir yakınlık olacak. Ve Felice, bunu, onlarla ve başkalarıyla konuşurken hep anımsamalısın- eğer beni mutsuzluktan korumak istiyorsan. Bu anlamda kendimi iyi kontrol edebilirim. Bazen kendimle ilgili her şeyi ağzımdan kaçırırım; bilerek olmaz, öylesine oluşur- yine de sonunda her şey içime girer ve kendimle ilgili en temel konuları açığa vurmuş olsam da bir kez daha yabancı olurum. Senin durumunda, korkarım, aynı duyguları taşımıyorum. Sana çok değer veriyorum; eğer insanlarla konuşursan, senin yolundan, onlarda kaybolurum. – Ama benim akrabalarımıla da bir gün karşılaşacak olman üzücü olsa da gelecek misin? Senin varlığının neşesi, benim için her şeyi dayanılır kılacaktır.

Franz

3 Ağustos 1913

Sevgili Felice'm, senden her haber gelmediğinde bunun benim için- bir felaket içersindeyken- nasıl yeni felaketler anlamına geldiği gerçeğiyle bile mektuplarına ne kadar gereksinim duyduğumu anlayabilirsin. Bunu önlemek elinde. Bugün gerçekten üzgündüm. Yine mektup yok. Ve gerçeği söylemek gerekirse, haftalardır sabah kirlarda dolaşmamı geciktiriyorum ki beklenen Pazar mektubunu bir an önce alabileyim: ama haftalardır bu önlemim bende yalnızca üzüntüye neden oluyor. Bugün, telgrafı aldım. Ama benim için olmayabilirdi. Kafka yerine Kafta yazıyordu ve Felice yerine de Pliol. Yine de hoştu ve beni memnun etti.

Lütfen Felice, belli bir talebin, ki bunu ancak sözünü aldıktan sonra belirteceğim, senin tarafından tam ve koşulsuz olarak yerine getirileceğine dair söz vererek bana inandığını göster. Bu ne kötü, ne de olanaksız, bu nedenle söz ver ve dahası ciddi olarak ver.

Babamın şimdi Berlin'e gelmesinin ikimizin de yararına olacağını neden düşünüyorsun? Böyle yazmışsın. Aklında ne var?

Neredeyse her gece seni dşlyorum. Sana yakın olmak istiyorum. Ama birçok nedenle, çok korkuyorum. Mayıs'a dek evlenmesek de nişanlandığımızda Berlin'e hiç gelemeyeceğim düşünüyorum. Bu sana ve özelliklerine uyar mı? Tamam diyor musun?

Franz

Kitaplarımı yanına aldın mı? Aldınsa hangilerini?

4 Ağustos 1913

Sevgili Felice, dn tüm söylediklerimden vazgeçiyorum. şu anda beni senden uzak tutan ve Prag'a gelmeni istememi de engelliyen endişe haklı ıktı. Ama derin bir endişem için daha büyük bir haklılık daha var ve bu diğerini aşıyor. Eğer kısa süre içersinde beraber olmazsak yok olacağım endişesi. Çünkü kısa zamanda beraber olursak, başka bir şeyi düşünmemi engelleyen sana olan aşkım, bir dşe, bir hayalet, elde edilemeyecek bir şeye yönelecek ve bu tamamen vazgeçilemez bir hal alacak. Ama eğer böyle olursa, bu dünyadan söküp atılmam için yeterli neden olacak. Yazarken titriyorum. şimdi Felice, eğer olabiliyorsa, yolculuğundan dönerken Prag'a gel.

Bu istekte bulunarak, sana başka bir gerçeği de anlatmalıyım. Neredeyse en önemli konuyu. Özellikle bu konuyu uzunca süredir araştırmıyorsun ve sessiz kalarak bu soruyu yazışmamız dışında bıraktın. Sana her zaman evlenmemizi engelleyen şeyin fiziksel durumum olduğunu yazdım ve bu durum o zamandan beri olumlu bir gelişme gs-

termedi. Kararlı mektuplarımdan birini yazmadan, bu, 6 hafta önceydi, aile doktorumuzu görmeye gittim. Diğer doktorlardan daha kötü olmamasına rağmen çok hoşuma gitmedi. Genel olarak söylediklerine inanmadım, ama başka doktorlarda olduğu gibi onun tarafından ikna edilmiş gibi göründüm. Bu anlamda doktorlar doğal terapi açısından yararlı olabilirler. O zaman, ve yoğun bir inceleme sonrası, bu güveni (iç güvensizliğime rağmen) ondan çokça aldım. O öğleden sonra sana o şekilde yazdım. Ama son zamanlarda, çarpıntılarım var ve bunu kalp bölgesinde oluşan ağrı ve sızılar izliyor. Bu, tamamen olmasa da, büyük ölçüde, senden dayanılmaz biçimde uzak olmamdan kaynaklanıyor. Ama kısmen de son zamanlarda çok yuzyüyor, hızlı ve fazla yürüyor ve böylece sana olan arzumu kontrol altında tutuyor olmama bağlı. Ama başarılı olamadı ve bunun yerine kalp ağrıları çekiyorum. Bugün yine doktora gittim. Söylediğine göre organik bir bozukluk yokmuş. Ama yine de kalp sesini belli bir yerde çok net olarak duymamış. Ama şimdi tatile çıkmamı (olanaksız), bazı ilaçlar almamı (bu da olanaksız), iyi uyumamı (bu da olanaksız), güneye gitmememi, yüzmememi (bu da olanaksız) ve sakın bir yaşam sürdürmemi (en olanaksız olan) önerdi.

Bu sana, babana mektup yazmamdan önce söylenmeliydi.

Ama bu mektuplarını nasıl bekliyorum; artık düzenli gelmeye başlayacaklar- bu, eğer yarın olmazsa, Çarşamba'dan itibaren başlayacak.

Sevgilerle Franz

Westerland'a beşinci mektup

5 Ağustos 1913

Sevgili Felice, dün, Çarşamba gününe dek bir mektup beklemediğimi yazarken abarttım. Tam aksine, bugün, bugün kesinlikle bekliyorum, kesinlikle. Eğer bir mektup olmazsa, o zaman yolculuğuna ait bir kart. Eğer bir kart olmazsa, o zaman bir telgraf. Bu yalvarma beni

rezil bir duruma sokuyor, ama daha önemsiz konularda bile kontrolü kaybediyorum, senden mektup beklerken nasıl başarılı olabilirim? O zaman bu düşünceler başıma üşüşüyorlar: bana yazmayı sevmiyorsun, beni düşünmüyorsun, belki de uzak bir anı nedeniyle beni seviyorsun. Sefil, kontrol edilemez bir yalvarma!

Aslında, şimdi bir telgraf geldi. Senden geldiğini bakmadan kabul ettiğimi söylemem gereksiz ve mektubu getiren hizmetçi benden bir gülümseme aldı. Ama Madrid'denmiş. Orada yaşayan dayım (Alfred Löwy) yakın akrabam olur, bana ebeveynlerimden daha yakındır. Ama tabii ki özel anlamda. Son zamanlarda ondan üç adet mektup almış olmama rağmen, canım ona yazmak istememişti. Sonra, beş gün önce, (bir mektubun Madrid'e ulaşması dört gün sürüyor; Prag ve Westerland arasındaki iletişimle karşılaştırılınca uzun sayılmaz) bir gece, Arkadia'nın bir sayısıyla birlikte tüm sorunlarımı anlattığım bir mektubu ona yolladım. Becerikli bir geçiş yaparak, çok yakında nişanlanmayı beklediğimi ekledim (bu, ebeveynlerimden önce dayımın öğrenmesi gereken bir haberdi). Sonra, bu mektubun 'Yargı'nın yazılışına ne kadar yakın geldiğini anımsadım. 'Yargı'da dayımdan çok şey olduğu şüphesizdi. (bekardı, Madrid demiryolları yöneticisiydi, Rusya haricinde bütün Avrupa'yı biliyordu.) Ve burada da Georg'un arkadaşına açıkladığı biçimde nişanımı açıklıyordum. Dahası Arkadia'da¹⁷ mektupla beraberdi. – dayım mektubumu yanlış anlamış olmalı. Nişanlandığımızı düşünmüştür, çünkü telgrafta şöyle yazıyordu: 'Çok sevindim, nişanlanan çifte kalpten sevgiler, Alfred dayı.' Böylece Madrid'den resmi bir duruma yükseltildik, öte yandan ebeveynlerin hala cahil bir mutlulukla yaşıyorlar, tehdit altında oldukları berbat damatları hakkında bir şey bilmiyorlar veya çok az şey biliyorlar.

Franz

6 Ağustos 1913

Sonunda tekrar o güzel el yazının görüntüsü. Hamburg kartpostalları henüz gelmedi. Adresleri okunmaz bir biçimde yazmış olamaz

mısın? Örneğin, bugünün kartpostalında Niklasstr yazıyor. N 6 ve bu tür bir hata ben de çok fazla üzüntü yaratabilir.¹⁷⁸

Tekrar ebeveynlerimden bahsetmem gereksiz. Sesli ikazları bitti ve sona erdi. Ama babanla ilgili mektubum için senden kesin bir öneri alamadım, daha çok üç çelişkili öneri var. Yine de, nasihat istemiyorum; bunun yerine, kalp sorunumla ilgili yanıtını alınca babana yazacağım (ama yalnızca babana; annenden yalnızca bahsedeceğim, mektubunda iki ebeveynine de doğru bir biçimde hitap etme yolunu bulmadım.) Örneğin, bugün, hiç uyumadım, ama gözümü bile kırpmadım. Neredeyse her çeyrek saatte saatin çaldığını duydum. Bu arada biraz kestirdim ve bazı düşünceler- seninle ilgili, ama ne olduklarını anımsamıyorum- sürekli olarak, biteviye ve son hızla uykuma bir mekik gibi girdiler.

Gecenin ortasındaki çaresizliğimle, bir delilik nöbeti geçirdim. Görüntüler kontrol edilemez bir hal aldılar. Napolyon gibi bir feldmareşalin siyah şapkası beni kurtarmaya gelene, bilincime alçalana ve beni güçle bir arada tutana dek her şey parçalandı. O zaman kalbim çok çarpıyordu, pencere açık ve hava soğuk olmasına rağmen battaniyeyi fırlattım. Garip bir biçimde, büroya gideceğim düşüncesi geceleyin söz konusu gibi görünmemesine rağmen, kalbimin etrafındaki bir sancı dışında sabahleyin kendimi rahatsız hissetmedim. Ve büroda, mektubunla kartını alınca (Pazar öğleden sonra yazılmış olan mektup Çarşamba sabahı ulaştı), daha da iyi oldum. – Her gün başka türlü duyumsamam, sarsak durumumun tipik bir sonucuuydu. Bunun yetersiz bir temelden kaynaklandığını söylemek gereksiz.

Prag’a gelişinle ilgili fikrimin aptallıktan başka bir şey olmadığını söylerken ne demek istiyorsun? Dürüstçe, Felice, bu doğru değil. Tabii ki ailem tarafından davet edilmen gerekir, ama bu yapılıncı ziyaretin dünyadaki en kolay iş olacak. Hem çok ta hoş olacak ki önemli olan da bu.

Franz

Sevgili Felice! Bu ne? Baş ağrıları, düzensiz uyku, garip düşler ve bütün bunlar senin tüm problemlerinden uzaklaşman gerektiği zamanda oluyor. Bu bizim durumuzdaki belirsizliğin sonucu, hepsi bu. Yarın mektubunu aldıktan sonra babana yazacağım, ondan sonra ikimiz de sakin ve güvenli olacağız. Hem, öyle olmalıyız. Özellikle de sen, çünkü esas zorluklar seni daha sonra bekliyor: yaşamını benimle paylaşmak, kendisini kontrol edemeyen ve hala nasıl olduğunu fark etmediğin birisiyle. Zavallı sevgili Felice! Cesaretine minnettar olarak, çünkü hakıkmda bildiklerini göz önüne almadan hala benimle beraber olmak istiyorsun, bütün yıl boyunca ayaklarının altında yatmak istiyorum. Beraber olduğumuz sürece, minnettarlığımı gösterebilmek için bir çok olanak bulacağım. Felice, tek ümidim, her şeyde sana karşı olan minnettarlığımı görebilmen. Minnettarlığım sana yöneltilmek yerine, içimde kalmış olsa bile. Tek cümleyle, düş kırıklığına uğramayacağını umalıım.

Felice lütfen Westerland'daki yaşamının daha ayrıntılı bir tanım-lamasını yap. Genel bir fikrim var, ama ayrıntılarla tıka basa dolmak istiyorum. Yeğenin hakkında özel bir şey hiç söylemedin. İlk iki gün dışında fazla yalnız kalabildiğini sanmıyorum, çünkü yemekleri beraberce yiyorsunuz ve pansiyondaki diğer insanlarla tanışman gerekir. Nasıl insanlar? Adları ne? Kimleri seviyor ve sevmiyorsun? Denizde (şu anda Robinson Crusoe adlı kitabı okuyorum, burada denize ait heyecan olduğunu söylemem gereksiz: 'Yine de fırtına o kadar şiddetliy-di ki, sıkça görülemeyeni gördüm. Kaptan lostromo ve bazıları dua ederlerken diğerlerinden daha makul davranıyorlardı ve geminin her an batmasını bekliyorlardı' anlatmaya değer bir şey olmadı mı? Günün her bölümü nasıl geçiyor? Okuyor musun? Okuyorsan, ne okuyorsun? Eğer insan yüzme bilmiyorsa denize girmek tehlikeli değil mi?

Bianco'dayken senden zorla koparttığım söz, ki bunun için sana çok teşekkür ediyorum, Müler çalışmaları ile ilgiliydi. Birkaç gün içersinde sana, System for Woman adlı kitabı yollayacağım ve yavaş-ça, sistematik olarak, dikkatle, hakkını vererek ve her gün (hem söz verdin, öyle değil mi?) Müler çalışmalarını yapmaya başlayacaksın. Bunun hakkında bana sürekli olarak bilgi ver ve beni mutlu et.¹⁷⁹

Franz

Bu sabah iki Çarşamba mektubunu alınca ve birisinin dün akşam geldiğini öğrenince, çünkü mektubum nedeniyle beni affetmen için bir telgraf göndermeyi düşündüm. Ama iki mektubu okuyunca bunu yapamadım. Bu mektuplar gerçekten de zaman ve kalpten zorla çekilip alınmışlardı ve bana üzüntü verdiler. Eğer bir şey almamış olsaydım bu kadar üzülmezdim. Bu, başka bir biçimde, felaketin büyüklüğünü kabul etmek oluyor. Keşke bu ruh halinde, kart dışında başka bir şey yazmasan, öyle ki....

Büroda bu kadar yazabildim, çok mutsuzdum. Donmuş halde, bu mektupları, yüzlerce kez okuyarak kendimi aldatma eğiliminde olmama karşın, aradığım hiçbir şeyi bulamadım. Bir çok yüzeysel değişiklik dışında, bunlar yabancıya yazılmış mektuplar olabilirlerdi. Veya öyle olmamaları gerekirdi, çünkü bu durumda- bana göre- yazılış biçimleriyle değil de taşıdıkları duygularıyla daha anlamsız olurlardı. Sevgili Felice ben deli değilim; özellikle zaman ve senin benim için paha biçilmez bir değerın olması nedeniyle fazla duyarlı olmama rağmen, öyle olsa da, mektubunda bulamadıklarım, gerçekten de orada olmayanlardı. Tekrar seninle beraberken ortaya çıkan şaşkınlığım oluştu (sonra, sanki bir tür iç zorlamayla, sanki bana yönelmek için bitkin düştün ve erişilemez oldun) ve bu senin her Berlin'i terk ettiğinde ortaya çıktı. Frankfurt'a, Göttingen'e, Hamburg'a gittiğinde de aynı oldu. Yolculuk dikkatini mi dağıtıyor, ya da seni daha duyarlı mı yapıyor? Her neyse, bunlar inkar edilemeyecek gerçekler ama yine de açıklanabilirler. Son yazdığın mektupla ilk yazdığını karşılaştırdığımda Felice, sana ne kadar çılgınca gelse de, ilkinin bana daha fazla zevk verdiğini söylemeliyim. Bu yalıtılmış bir mektuptu ve son iki mektupta da olan ve hak etmediğim bir incelik taşıyordu. Ama son iki mektubu da aldım ve bunu hak edip etmediğim sorusu ortaya çıkmadı. Eğer bana tatmin edici olan, düş gücümün parçalarına hitap etmeyen bir açıklama yapacaksan, o zaman lütfen, lütfen Felice, bunu yap. Bu şekilde yazdığın mektuplar ve yazmadıkların için bir açıklama yap. Yazdıkların arasından Frankfurt'tan gelenleri listenin başına al, sonra

da Hayvanat Bahçesinden geleni açıkla (masa altından yazılanı) ve sonra bu Çarşamba akşamı yazılanı ve bana 'Erna bütün gün beni azarladı ve onunla temiz havaya çıkmak yerine bütün gün odamda mektup yazdığım için şikayet etti' dışında bir şey anlatmayanı açıkla. Sevgili Felice, bu ne anlama geliyor, ne söylemek istiyorsun?

Eve geldiğimde bulduğum resmi dikkatle incelerken, seninle olan bağımın çok güçlü olduğunu fark ettiğimi itiraf etmeliyim ve eğer bu sabah çektiğim acıların anısı sana yukarıdakileri yazmak, söylemem gerekenleri ortaya dökmek için bana güç vermemiş olsaydı, resmine bakarken hep yaptığım gibi hiçbir şey söylemeyecek ve yalnızca teşekkür edecektim.

Franz

10 Ağustos 1913

Felice, sonunda telgrafını aldım. Bunun için sana çok teşekkür ediyorum ve haksız kınamalarım ve yolculuğunu berbat etmem nedeniyle özür diliyorum. Bugün, Cuma günü kartpostalını almak için büroya gittim (o gün yazmış olsan da Perşembe gününe ait bir şey yoktu, ama eğer evin adresini vermişsen yarından önce ulaşamazdı), ama önemli olan bu değil; hem, senin yazmanı denetleyen bir şeytan değilim. Yalnızca, benim, işkence etme arzusu yatıştırılması gereken bir şeytan olduğumu bildiren mektuplarının içerikleri beni ürkütüyor. Son birkaç gündür senden aldığım her şeyde bu tekrarlanıyor. İki mektup önce: 'Artık kesinlikle şikayet edemezsin, vs.' Son mektupta: 'Erna beni azarlıyor, vs.' Bugünkü kartpostalda: 'İçerde oturmak bir günahtır...' Ama sevgili Felice! Diğerlerinin para hakkında konuştukları gibi yazma hakkında yazmıyor muyuz? Sonraki, öncekinden daha kötü değil mi? Yalnızca benim için yazarsan bu berbat olur.

Bu mektubu postalamaya korkuyorum. Belki de değerlendirebilecek yeterliliğim yok ve eğer öyleyse o zaman yine aynı nedenle, haklıyım.

Bu uzaklık mı beni senden itiyor? Geçici olarak tarafımdan boğulan bu duyguların gerçek duyguların mı? Ama sen sadıksın, durumları açıkça görebilirsin, kendini kontrol altında tutabilirsin- ki bunlar, sürekli oluşan aralıkları daha ciddi ve önemli bir duruma sokuyorlar.

Sevgilerle, Franz

11 Ağustos 1913

Kampen'den¹⁸⁰ yolladığın kart bugün geldi. (Perşembe günü kartı, Hamburg'dan gelen gibi yanlış yere gitmiş olabilir mi?) Eğer gerçeği söylemem gerekirse, son mektuplarına göre daha içten olan bir karttan daha fazla zevk aldım. İçinde kötü olan bir şey yoktu. Hatta insan kendisini biraz kandırırsa iyi şeyler bile bulabilirdi. Birisinin (o kim?) 'büyüleyici bulduğu' bir yolculukta olduğunu söylüyorsun. Beni biraz düşünmelisin ve önceki şeyler olmamış olsaydı daha mutlu olacaktım.

Bu anlık bir tatmin sorunu değil, ama yine de şimdiye kadar olanların en azı. Soru asında şu: Eğer benim karım olmak fedakarlığında bulunacaksan- bunun bir fedakarlık olduğunu kanıtlayabilmek için en ayrıntısına kadar elimden geleni yapacağım- ve eğer bizi sonsuz bir üzüntüye sokmaya niyetli değilsen, bırak bir görüş ileri sürmemeyi, bana karşı olan sevgini hafife alma. Bana karşı olan duygularının senin için çok açık olmasını kimse bekleyemez, ama sen bunlardan emin olmalısın. Ama son mektuplarınla karşılaşınca ve daha önceki benzer süreleri anımsayınca, bu güveni sene bulabilme ümidimi yitiriyorum. İçinde derinlerde saklı olan bir yerde (başka bir açıklama bulamıyorum) bir yanılısma olmalı. Bu zaman zaman çalışmasını durduruyor ve bu nedenle de varlığından kuşku duyuyorsun, ama yine de hiçbir zaman yerini bulamıyorsun, çünkü belirsiz bir nedenle aramıyorsun. Yine de, her şeyin üzerinde, bu senin görevin olmalı. Bu, insanın kolaylıkla ortadan kaldırılabileceği ufak bir ön yargı, zayıflık olabilir. Yine de birçok kez beni senden uzakta tutuyor, ama gelecekte sonsuza dek seni benden ayırabilir. Veya örneğin- bu tek örnek değil- birbirimizi tekrar görebilme sorusunu şu üç cümlede ifade ettiğinde beni

senden uzaklaştıran bir şey yok mu? ‘Şimdi Prag’a gelmem söz konusu değil. Ama şu anda Berlin’e gelemeyeceğini neden söylüyorsun? Noel tatili için ne düşünüyorsun?’ Şimdi Ağustos ayındayız.- Şimdi ne yaptığımı biliyorum Felice ve bu, dışarıdan bakılınca berbat görünüyor. Bu sana yaptığım en kötü şey olabilir, ama aynı zamanda da çok gerekli. Sana söylediklerimin altında yatanları duymak istemiyorsun- tek bir örneğe takılma-, bu nedenle de yüksek sesle bir kez daha yineliyorum.

Franz

12 Ağustos 1913

Oldukça iyi bir akşam sonrası güzel bir sabah, kahvaltı masasında güzel bir gün olacağını bekleyerek oturduğunda, sürekli olarak sanki yer altından gelen mesajlar içeren iğrenç mektuplarımı aldığını düşlediğimde dehşet duyuyorum. Ama ne yapabilirim Felice? Son mektup ve kartlarında bana karşı olan yakınlığını, yardımını, kararlılığını duyumsayamadım ve eğer bundan emin olamazsam, ebeveynlerinle ilişki kuramam, çünkü, insanlarla olan ilişkimde tek geçerli bağ sensin ve gelecekte de sen olacaksın. Bu nedenle dünkü mektubumu yanıtlamanı bekleyeceğim. Benim durumumu anlamıyor musun Felice? Benim çektiğim acı, yarattığımdan çok daha fazla- ama bu, çok anlamlı olmasına rağmen- beni temize çıkartamaz.

Sevgilerle, Franz

(14 Ağustos 1913)

Sevgili Felice! Bu mektubunda seni tekrar tanıyabildim. Son zamanlara kadar, Pazar ve ilk Salı mektubunda olduğu gibi, sanki bulutların ardında gizliydin. (herhalde yetersiz postalama nedeniyle, bugüne, Perşembe günü, kadar elime geçmedi.) Bu mektuplara tatmin ol-

mayacak kadar kötü bir gözle bakıp bakmadığımı düşündüm. Sürekli olarak Ullsteinhalle'nin eksikliklerinden bahsediyorlardı. Orada yazmanın zorluğundan şüphe edilemez, ama orada yazmanı bekleyen kim? Ullsteinhalle'nin resmi gözleri rahatsız etmek için yeterli. Kurşunkalemle yazdığına göre, kahvaltıda veya arada birkaç satır yazamaz mısın? Dahası, mektuplarımı dikkatsizce okuduğuna dair bazı işaretler gördüm. Bir örnek: Dayımın Madrid'de olduğunu yazmıştım. Onu Milan'a taşımışsın. Bu çok önemli olmayabilir, ama, bir söz söylemeden ve bana fark ettirmeden benim önemli kuşklarımdan birisin de başka bir yere taşıyabilirsin.

Biraz olsun yeniden güven kazanmama yalnızca ikinci Salı mektubun neden oldu ve bir kez daha benim Felice'm olduğuna inandım. Sonunda tekrar ortaya çıktın. Belki de yorulduğun için böyle oldu Felice. Eğer öyle olmasaydı mucize olurdu. Başka bir olanak göremiyorum ve ebeveynlerine mektup ancak böyle bir zamanda yollanabilir. Berlin'e kadar beraberce yolculuk yapacaklar.

Pansiyonundaki adam el yazımı değerlendirmeyi bir yana bırak-sın. 'Davranışından kesinlikle çok emin değilim' (bu deneyimin yok-sa); dahası ben 'çok duyarlı' değilim, ama yalnız yaşamak için içsel mükemmel bir yeteneğim var. İyi huylu değilim, tutumlu olduğum doğru ama bu 'gereklilikten kaynaklanmıyor.' Cömert de değilim. Adamın söylediği ve anımsayamadıkların da aynı şeyler. Hatta 'sanat-sal ilgiler' de doğru değil. Tüm yanlış ifadeler arasında en yanlış olanı bu. Benim edebiyata karşı ilgim yok, ben edebiyatım, başka bir şey değilim ve olamam. A History of Devil Worship adlı kitapta geçen gün şu öyküyü okudum: Sesi çok tatlı olan bir din adamı varmış ve onu duyan herkesin içi neşeye dolarmış. Bir gün bir rahip bunu duymuş ve şöyle demiş: "Bu bir insan sesi değil, şeytanın sesi." Hayran-larımın önünde şeytanı çıkartıp atmış. Böylece ceset (çünkü beden bir ruh yerine şeytan tarafından can kazanmış) yok olmuş.¹⁸¹ Edebiyatla olan ilişkim buna benziyor, yalnızca benim edebiyatım din adamının sesi kadar hoş değil. Ama bunu el yazımdan çıkartabilmek için, insa-nın çok becerikli bir el yazısı değerlendirmecisi olması gerekli.

Bu adam için bir eleştiri daha. Önceki gün Literary Echo içersin-de Meditation'un bir eleştirisi yayınlandı.¹⁸² Çok dostçaydı, ama başka

bir değer taşı mıyordu. Yalnızca ifade çarpıcıydı: tartışma sürecinde eleştir i şöyle yazıyordu: ‘Kafka’nın edebiyat sanatı...’ Bunun hakkın- da ne düşünüyorsun Felice?

Franz

15 Ağustos 1913

Ve şimdi Felice sakın ol. Bu senin tatilin ve şimdi Yaz. Ne içe- de, ne dışarıda endişe olmamalı. Ebeveynlerine yalnızca gerçekleri anlattım.¹³ Gerekli olan ve gerçek olanı ebeveynlerin için anlaşılabil- cek ve okunabilecek bir biçimde bir araya getirmek kolay olmadı. Yi- ne de kısmen başarılı oldum. Her neyse, artık aramızda korku ve endi- şeler konuşulmayacak. Onlardan kalmış olan dişlerimiz arasında ezil- meli. Son mektuplarımdaki kınamaların yersiz hale geldikleri şüphe- siz. Bunları ayrıntılı olarak tartışmak istemiyorum, ama bu kınamalar yalnızca mektuplarındaki bazı bölümler nedeniyle incinen duyguları- ma bağlı değiller, daha derin bir endişeden kaynaklanıyorlar. Onları unutmayalım! Bu şeylerle sana eziyet etmemenin bir yolunu buldum. En acil olanını yazıyorum, ama yollamayacağım. Belki bunu yeniden sükunetle okuyabileceğimiz bir zaman gelir. Belki, belki, Wester- lend’den gelen herhangi bir mektuba göre, daha güven verici bir ba- kışla ve bir el sıkışıyla daha kolay ve çabuk okunabilir. Son zamanlar- da çektirdiğim acıları, birleşmemizin sonucunda başlamış olan bir fe- dakarlığının bir parçası olarak göz önüne al Felice. Bütün söyleyebile- ceklerim bunlar. Bunu, değ erlendirmelerine ve ebeveynlerin mektu- bum hakkında sorular sormaya başladığında vereceğin yanıtların içine kat.

Ve bundan sonra bana çok fazla yazma. Telaşlı bir yazışma bir şeyin yanlış olduğunun işaretidir. Sükunet mektup gerektirmez. Be- nim senin nişanlın olmam dünyanın gözünde hiçbir şeyi değ iş tirmeye- cektir, ama bu en azından, endişe ve korkularımızın dışsal ifadesinin sona ereceğinin bir işaretidir. Bunun sonucunda da çok fazla mektuba gerek olmayacak; yalnızca düzenli bir yazışma gerekecek, çok ince

hesaplanmış bir düzenlilik. Nişanlın olunca ne kadar zavallı ama dakik bir yazar olduğuma şaşıracaksın. Aramızdaki bağ güçlenecek ve bunu mektuplarla karşılaştırmak gülünç olacak.

Franz

18 Ağustos 1913

Sevgili Felice, kendini kötü hissetmiyorsun değil mi? Kendini iyi hissetmiyor musun? Bu ne anlama geliyor? Bana neden daha etraflıca anlamıyorsun? Sana işkence ederek hastalanmana neden olan ben miyim? Başka bir neden yok mu? Varsa bu ne? Hala iyi uyuyamıyor musun? Açıkça söylemek gerekirse, uykusuzluğum ikimize de yeter. Yeterince dinlenmiyor musun? Yeterli ve makul bir biçimde besleniyor musun? Kendimi iyi hissetmiyorum diye yazman ne anlama geliyor? Artık mektup yazma, yalnızca kart yolla. Ama Felice, iyi olmadığın haberiyle ilgili olarak lütfen kısa bir açıklama veya bir ümit ekle. Eğer yalnızca iyi olmadığını yazarsan, bir açıklama, en azından makul bir açıklama bulamadan saatlerce bu yazıya bakabilirim. Ve o ufak resimler olan kartları gönderme, daha uygun kartlar yolla, böylece nerede ve nasıl yaşadığını anlayabileyim. Çünkü bu benim için en önemlisi.

Bu posta idaresi bizimle yeniden dalga geçiyor. Şimdi, Pazartesi günü, yalnızca Cuma mektubunu alabildim. Sana geçen Pazartesi günü ulaşması gereken Flaubert, şimdiye dek eline geçmemiş gibi. O kipte nasıl bir yaşam var! Eğer insan buna tutunabilirse, kim olursa olsun bu yaşam onun içine sızar.

Max dün yolculuklarından döndü. Onu görmeye gittim. Ebeveynleri de oradaydılar ve onlardan, bir yerden birisin –kimse bana kim olduğunu söylemedi- Bayan Brod’u tebrik ettiğine dair önemli haberi aldım. Bir şey duymadım, anlamadım, uykusuz geçen gece nedeniyle başım ağrıyordu ve boş gözlerle odada etrafa bakmaya başladım. Bu bir yorgunluk ifadesiydi ama aynı zamanda yabancıların benim konu-

larıma girmeleri veya girmeyi istemeleri nedeniyle duyduğum üzüntüden de kaynaklanıyordu. Arkadaşlıkları, içten ilgileri, nezaketleri ve yardıma hazır olmaları göz önüne alındığında bile kabullenemeyeceğim bir davranış hakkıydı.

Fotoğraflar Felice! Fotoğraflar! İnsan sabırsızlanıyor.

Franz

20 Ağustos 1913

Beni yeterince düşünmediğin konusunda seni kınadığım için ne kadar haklı olduğumu şimdi görüyorsun Felice. Ya da çok tehlikeye girecek kadar ileriye gittiğinde mi beni düşünüyorsun? Hayır o zaman hiç düşüncelerinde olmuyorum. Ve şimdi yeniden iyileştin mi? Hala çarpıntıların var mı? Hayır Felice benimle bu biçimde ilgilenmeni istemiyorum. Bırak, kalbim, yıpranmış sinirlerim elverdiğince bildiği gibi atmayı sürdürsün, ama kendi kalbin de doğal, sakın seyrini izlesin. Ağrılan bir boğaz bir şoktan nasıl kaynaklanabilir? Bu çok açık değil. Bir doktora gittin mi? Söyle Felice, beni tanımadan önce daha fazla dayanıklı mıydın? Dalgalardan çok suçlanması gereken ben miyim? Böyle olsa da, geçen sene, sana, kendime çektidiğimin eziyetin yarısını çektim- bunun sonucu olarak, benden çok daha çok seni gelecekte etkileyecek olan saçım, her gün daha fazla kırılıyor. Bir zamanlar, kel kafalı bir talibin olmasından korktuğunu söylemiştin. Şu anda saçları neredeyse tamamen beyazlanmış olan bir adam evlilik için sana elini uzatıyor.

Bugünkü mektubun, en azından bir konuda birbirimizin zıttı olduğumuzu anımsattı. Konuşmayı seviyor ve istiyorsun. Kişisel ilişkilerden hoşlanıyorsun, yazmak kafanı karıştırıyor. Bu, senin için uygun olmayan bir biçimde konuşmanın yerini alıyor, hatta alamıyor bile. Yanıtlamadığın bir çok mektup var, nezaketin ve istekliliğin göz önüne alınınca, bunun tek bir nedeni olduğu kuşkusuz- yani yazmak doğana aykırı, öte yandan fikirlerini bir biçimde sözlü olarak ifade etmeye oldukça hazırsın.

Benim durumum ise tam tersi. Konuşmak doğama aykırı. Söylediğim her şey, bana göre yanlış. Bana göre, konuşmak, söylediğim her şeyin ciddiyetini ve önemini ortadan kaldırıyor. Bana göre başka türlü olmak olanaksız, çünkü konuşma binlerce dış faktörden ve kısıtlamadan etkileniyor. Böylece yalnızca gerektiği için değil, aynı zamanda ikna olmadığım için sessizim. Yazmak benim için tek doğru ifade biçimi ve beraber olduğumuzda bile böyle olmaya devam edecek. Ama, dinleme ve konuşma bağımlısı olan senin için yazmam- bana ne bahsedilirse- tek iletişim yolum olarak yeterli kalabilecek mi? (kimseye değil de sana hitap etse bile.)

Franz

21 Ağustos 1913

Sevgili Felice, dün eve, çünkü telgrafına bir telgrafla cevap veremeyecek kadar geç geldim. Yine de dün akşam mektubumu almış olmalısın.

Anneme yazmalı mısın? Tabii ki, baban önce benim mektubumu yanıtlamalı. Ama sonra, eğer her şey yolundaysa, ne istersen yapabilirsin. Anneme yaz veya onun sana yazmasını bekle. Bu konuda bir fikrim yok. Eğer ilk olarak onun yazmasını istiyorsan, annem önce yazar.

Tatilimden önce Berlin'e gelemem, Felice. Her şeyden önce, durumum nedeniyle biraz mutlu olmalısın (bununla gelecekteki izlenimleri kastetmiyorum.) İkinci olarak, nişanlılık süresi iki tarafa da uygun gelmiyor (farklı nedenlerle olsa da.) Damadın, evlenene kadar gelinin yüzünü görmediği doğu geleneklerinden bahsetmem gerekiyor. Peçe kalkar: 'İşte Felice!' ve erkek kızın dizlerindedir. Ama ak saçlı adamı görünce kız geri çekilir. Üçüncü olarak, tatil zamanımı kullanmamak istiyorum ve başka bir özgür Pazar yok. Bunlar genel nedenler. Bunları kabul ediyor musun?

Franz

Tartışılmamış bir şey kalmadı. Felice, korkma, ama herhalde en önemli konuyu tam kavrayamadın. Bu bir kınama değil, bir kınamanın izi bile yok. Her şeyi olabildiğince insanca yaptın, ama yapamadığın anlayışlı olmak. Kimse olamaz. Çünkü, yılanlar kadar canlı olarak endişe ve korkuları içinde taşıyan benim. Bunları sürekli olarak irdeliyorum ve ne olduklarını bir tek ben biliyorum. Onları yalnızca benim aracılığımla, mektuplarının vasıtasıyla biliyorsun ve bu mektuplardan öğrendiklerin, -korkutuculuğu, inadı, boyutu ve yenilmezliğiyle çok az bildiğin benim yazdıklarımla karşılaştırılınca, gerçekte çok az ilişkili. Ve güven ve incelik dolu çünkü mektubu okurken bunu fark ettim. Yazarken Berlin'den benim için anımsadıklarını unutmuş olmalısın. Seni bekleyen yaşam Westerland'da aralarında dolaştığın mutlu çiftlerin yaşamı, kol kola dolaşan tasasız bir konuşma değil. *Sinirli, üzgün, sessiz, mutsuz ve hasta bir adamın yanındaki bir manastır yaşamı*; bu sana deliliğe benzer gelecek ama, bu adam, görünmez zincirlerle görünmez bir edebiyata bağlı ve ona yaklaşıncaya bağırıyor, çünkü, zincirlerine dokunulacağını iddia ediyor.

Baban yanıt konusunda tereddütlü ve bunu anlayabiliyorum. Ama kendi sorularını da hemen sormadığı için kuşkularının genel konulara ait olduklarını kanıtlıyor. Çünkü bilgi toplayarak, kuşkularını kısa zamanda giderebilirdi. Mektubumda beni ele verebilecek bir bölümü gözünden kaçırmış olmalı, çünkü onun deneyiminin dışında kalıyor. Bütün gece boyunca buna izin vermemeliyim diye kendime söyledim ve bunu ona açıklayacak bir mektup kaleme almaya başladım.¹⁴ Bitmedi ve yollamayacağım. Sadece bir patlamaydı ve beni rahatlatmadı.

Franz

Sevgili Felice, hizmetçi beni yarı uyuşuk halden uyandırarak mektubunu verdi. Şimdi tüm gecelerimi geçirdiğim biçimde yarı uyukulu olarak bulunduğum durumda zihnimden geçen parıltılı imgelerin yerine geçen bir şeydi. Ama hizmetçi mektubunu geçenin kaçında getirirse getirsin, bu, her zaman yalnızca seninle ve geleceğimizle olan düşüncelerime uygun düşüyor.

Felice, zavallı sevgilim! Başka herkesten çektiğimden çok senden acı çekmem ve sana herkesten çok işkence etmem korkunç ve yerinde. Söylemek gerekirse ikiye bölündüm. Kendi darbelerimden kurtulmak için eğiliyorum, bu arada onları yollamak için çok acı çekiyorum. Bu bizim için kötü bir alamet değil mi!

Yazmak için bir eğilim yok sevgili Felice, hiç yok. Bir eğilim kökünden çıkartılıp ezilebilir. Ama bu benim. Kuşkusuz ben de kökünden sökülüp ezilebilirim, ama sana ne olacak? Terk edildin ve yine de yanımdasın. Eğer yaşamam gerektiği biçimde yaşarsam, terk edilmiş gibi duyumsarsın ve eğer böyle yaşamazsam gerçekten de terk edilmiş olursun. Hiç eğilim yok, hiç! Yaşamındaki en küçük ayrıntı ona bağlı. Bana alışacağını söylüyorsun sevgilim. Ama belki de ne çok dayanılmaz acılar arasında olacaksın. Sana önce söylediğim gibi, Sonbaharda ve en sonunda Kış mevsiminde günde yalnızca bir saat beraber olacağımız bir yaşamı gözünde gerçekten canlandırabiliyor musun? Şimdi uzakta uygun ve bildik ortamda yaşayan bekar bir kız olarak düşündüğün biçimde evliliğin yalnız olan bir yaşamını, dayanılmaz bulmayacak mısın? Kadınlar manastırı fikri nedeniyle gülerken, yine de doğal arzusu (bu arada koşulları da) onu manastır yaşamını yaşamaya iten bir adamla yaşamayı düşünüyorsun. Sakin olalım Felice sakin! Bugün babandan sakin, üzerinde düşünülmüş bir mektup aldım. Bu, bu dünya dışında benim içinde bulunduğum delilik benzeri durumla zıt. Babanın mektubu çok sakin çünkü onu kandırdım. Bu mektup arkadaşça ve açık yazılmışken, benimki, beni sürekli olarak sana saldırmaya zorlayan en gizli ve acınacak dürtüleri gizleyen bir perdeden başka bir şey değildi sevgili Felice. Doğal olarak baban bir karar vermemiş ve kararı seninle ve annenle yapacakları görüşme

sonrasına bırakmış. Babana karşı dürüst ol Felice, çünkü ben olmadım. Benim kim olmadığımı ona söyle, bazı mektupları göster, onun yardımıyla seni, mektuplar, talepler ve yalvarmalarla, aşktan gözü kör olarak içine ittiğim çıkmazdan kurtul.

Franz

24 Ağustos 1913

Nasıl olduğumu soruyorsun? Durumuma gelince, telgrafını aldı-ğımдан beri - dört gün oldu- babana yazdığım mektup hazır biçimde çekmecede duruyor.

Bugün mektubunu alır almaz, her yemekten sonra kısa bir süre kağıt oynayan ebeveynlerimin bulunduğu yan odaya geçtim ve hemen sordum: ‘Baba evlenme isteğim hakkında ne düşünüyorsun?’ Seninle ilgili olarak babama sarf ettiğim ilk kelimeler bunlardı. Annemin bildi-ği her şeyi ona anlatmış olduğunu söylemem gereksiz. Babama hayran olduğumu sana söylemiş miydim? Benim düşmanım olduğunu biliyor-sun, ben de onun düşmanıyım ve bu içinde bulunduğumuz durumlara göre değişiyor. Ama bunun dışında ona karşı olan hayranlığım kor-kum kadar büyük. Ondan kaçınabilirim, ama hiçbir zaman göz ardı edemem. Tüm görüşmelerimizde olduğu gibi- (ama o bir görüşme de-ğildi; tüm diğer görüşmelerimizde olduğu gibi, benim tarafından söy-lenen kontrol dışı sözler ve onun güçlü nutuklarından oluşuyordu)- tüm görüşmelerimizde olduğu gibi, bu da onun tarafından sarf edilen rahatsız edici sözlerle ve bu rahatsızlığın tarafımdan kaydedilmesiyle başladı. Ona her şeyi açıklayabilmek için o anda kendimi güçsüz ve zayıf olarak hissettim. Bu görüşmeyle sınırlarımın çok gerildiğini de söylemeliyim. Hem babamın karşısındaki acizliğimin farkındaydım. Bunun farkında olmam, benden çok babamı etkiliyordu. Konuşmasının merkezinde, evlenenince gelirimle ilgili karşılaşacağım sorunlar yer alıyordu- amaçsız olmam nedeniyle oluşacak zorlukları (onu, başarısız asbest fabrikasına yatırım yapma konusunda ikna etmem nedeniyle,

burada, berbat bir suçlama devreye giriyordu; artık bu konuya ilgi göstermiyordum) bırak çözme, onlara dayanamazdım bile. Ek olarak, artık benim için çok açık olmayan meselelerle ilgi kurarak, kınmalarını bazen boşluğa, bazen anneme ve bazen de bana karşı yöneltti, çünkü, mali açıdan iki numaralı kız kardeşimin evliliğinden (haklı nedenlerle) tatmin olmamıştı. Yarım saat bu biçimde geçti. Sonunda, konuşmaların bitimine doğru her zaman yaptığı gibi, nazikleşti; tam anlamıyla değil ama göreceli olarak nazikleşti ve böylece onunla karşı karşıya kalan bir kişi çaresizliğe düşüyordu. Her şeyin ötesinde, ona içten duygularımı tek bir kelimeyle bile ifade edemeyen ben böyle oluyordum. (Ama belki de onunla olan ilişkimdeki en garip yön, acıyı ve duyguyu en üst noktasında onunla değil onun içinde duyumsamamdı.) Sonunda (geçişler tanımlamamdan çıkartıldı) eğer istiyorsam Berlin'e gitmeye, aileni görmeye, ona göre çürütülemez olduğuna inandığı itirazları ileri sürmeye ve bütün bunlara rağmen evliliğe karar verirse başka bir şey söylememeye hazır olduğunu söyledi.

Felice şimdi babamla yaptığım bu konuşmaya müdahale et. Bana biraz destek vermelisin. Her şeyin ötesinde babam senin için bir yabancı. Başlangıç olarak, Berlin'e gelmesi iyi olur mu? Şu an doğru zaman mı? ve bu nasıl ayarlanacak? Yanıtlar yılan gibi kıvrak ve çabuk gelmeli.

Franz

(24 gecesı olabilir) 25 Ağustos 1913

Bu öğleden sonra konuları iyi anlatamamış olabilirim. Ana ve etkilerine fazla güveniyorum. Bu nedenle beni anlamaya çalış! Babam rıza gösterdi, kendi tarzıyla, istediğim herhangi bir şey için gösterebileceği kadar rıza gösterdi. Çocuklarının mutluluklarını kalpten duyduğunu söyler ve hiçbir zaman kasıtlı olarak yatan söylemez, bu açıdan güçlü bir karakteri vardır. Ama bunun arkasında yatan korkular- bu başka bir konu. Bu açıdan anneme beiniyor olabilir; her yerde felaket görür. Gençken ve kendine sağlığına güveni tamken, bu korkular faz-

la ortaya çıkmıyordu, en azından kendisi ile ilgili bir şeye başlayıp yürütürken çıkmıyorlardı. Ama bugün her şeyden korkuyor ve ürkütücü olsa da, önemli konulardaki korkularında hep haklı çıktı. Bu sürekli ikazlar, sonunda çok az mutluluk olacağını bildirmezler, aslında hep böyle olur. Babam yaşamı boyunca çok çalışmış ve eğer doğru söylemek gerekirse hiçten bir şeyler yaratmış. Ama bu gelişim yıllar önce, kızları büyüdüğünde son bulmuş ve bugün onların evlilikleri nedeniyle, ürkütücü ve sonu olmayan bir düşüşe dönüşmüş. Babam, damatları ve kendi çocuklarının, şu anda ben hariç, hep başına üşüşüklerini düşünüyor. Ne yazık ki, babamın hastalığı olan damar sertliğiyle arttı ve düşüncenin haklılığı ortaya çıktı. Şimdi şöyle bir mantık kuruyor: eğer evlenirsem, bu endişelerin içersine çok fazla katılmayan ben, hemen olmasa bile iki yıl içersinde mali sorunlarla karşılaşacağım; o zaman, bunu şimdi ne kadar inkar etsem de, endişeden onun kadar felce uğrayarak yardım için ona geleceğim, bunu yapmasam da, bana bir biçimde yardım etmeye çalışacak ve böylece kendinin ve ona bağlı olduğuna inandıklarının çöküşünü hızlandıracak. Ona bu açıdan bakmalısın Felice. ama, bütün bunlardan sonra- bu, uzun zamandır düşünmeye cesaret edemediğim bir şey- seni, uzun ve olabildiğince sakın bir biçimde öpmeme izin ver.

Sevgilerle, Franz

En azından babamı bu son noktada ikna edebilsem! Parayı iyi değerlendiremem (ufak şeylere karşı olan hırslımı babamdan miras almış olmalıyım, ama ne yazık ki, onun kadar para hırslım yok) ve yaşam gereksinimlerini değerlendirme yeteneğim de daha az. Eğer babam mali sorunlarımızın olacağını söylüyorsa, buna inanırım; eğer sen mali sorunlarımızın olmadığını söylersen buna inanmaya daha da hazırım. Yine de, bu konuyu babamla tartışmam. Bu, benimkinden daha kesin bir dil gerektirir.

Ve lütfen Felice, bu güç günlerde düzenli olarak yaz!

[Antet: İşçi Kazaları Sigorta Enstitüsü]

(28 Ağustos 1913)

Felice, bugün mektubunu, kartını ve babandan gelen mektupları aldım. Benim Pazar ve Pazartesi mektuplarımı almış olmalısın. Mektubuna göre bu böyle görünüyor, ama yine de yanıtlamamışsın. Babandan gelen mektupta da evliliğin senin için tehlikeli olabilecek yönünün tartışıldığına dair en ufak bir işaret yok. Ama ona anlatılmalı, çünkü konuyla yalnızca dolaylı olarak ilgili değil, doğrudan da ilgili. Eğer konuşabilsem Berlin'e gelirdim, ama bunu yapamadığım için yazmalıyım. Babana yolladığım ve bu zarfın içine eklediğim mektupta, söylenebilecek her şeyden kısaca ve yüzeysel olarak bahsettim. Lütfen, lütfen sevgili Felice, bu mektubu ona ver! Öyle olmalı.¹⁴⁵

Franz

Annem? Sorunlarından kuşku duymaya başladığından beri, son üç gecedir, ne olursa olsun evlenmem için yalvarıyor. Sana yazmak istiyor. Benimle beraber Berlin'e gelmek istiyor. Ne istediğini Tanrı bilir! Ve benim gereksinimlerimle ilgili olarak en ufak bir fikri bile yok.

Felice'nin babası Bay Carl Bauer'e

(28 Ağustos 1913)

Sayın Bay Bauer,

Nazik mektuplarınızdan sizi tanımış oldum. Söyleyeceklerimi dinlemek için sabır ve arzu sahibi olup olmadığınızı bilemiyorum. Ama ne söyleyeceğimi biliyorum. Mektuplarınızdan şimdi size karşı duyduğum güven izlenimini almamama rağmen bunu söyleyeceğim.

İlk mektubumda kızınızla ilgili olarak söylediklerim doğruduydu ve öyle kalacak. Ama dikkatinizden kaçmış olabilecek bir anıştırma dışında, karar vermeyi etkileyecek bir şey eksik. Belki de bu konuda bir fikir belirtilmesini gereksiz bulacaksınız, çünkü benimle ilgilenmenin

kızınızın işi olduğunu ve bunu başardığını düşünüyor olabilirsiniz. Bu böyle değil. Bazen böyle olduğunu düşündüm, ama her seferinde böyle olmadığı ve olamayacağı ortaya çıkıyor. Mektuplarımla kızınızı yanıltıyorum. Prensipte onu yanıltmak istemiyorum (bazen onu sevdiğim için ve uyuşmazlığımız nedeniyle böyle yapıyorum) ve belki de bunu yaparak, onun gözünü kör ediyorum. Tam bilemiyorum.

Kendi kızınızı tanırırsınız. Neşelidir, sağlıklıdır, kendisine güvenir ve yaşayabilmesi için etrafında neşeli sağlıklı ve canlı insanlar olması gerekir. Beni yalnızca ziyaretimden tanıyorsunuz (bunun da yeterli olacağını eklemek üzereydim) ve 500 kadar mektupta kızınıza kendimle ilgili olarak neler söylediklerimi tekrarlayamayacağım. Ama lütfen şu önemli konuyu göz önünde bulundurun: tüm benliğim edebiyata yönelmiştir. Bu hedef doğrultusundan 30 yaşına dek hiç sapmadım ve bunu bırakırsam yaşayamam. Olduğum ve olmadığım her şey buna bağlı. Çok az konuşurum, sosyal değilim, somurtkanım, bencilim. Temel olarak bunların hiçbirinden yakınmam. Bu daha yüksek bir gereksinimin dünyevi yansımasıdır. (Neyi yapabildiğim konusu burada önemli değil ve bir ilişkisi yok.) Ailemle beraber yaşıyorum. Çok nazik ve anlayışlı insanlar arasındayım- ve bir yabancından daha yabancıyım. Son yıllarda, annemle günde yirmi kelimedenden fazla pek konuşmadım ve babama da bir selamdan fazlasını vermedim. Onlara karşı bir şeyim olmamasına rağmen evli kardeşlerim ve enişterimle hiç konuşmam bile. Aile yaşamı duygum yok.

Onu mutlu bir evliliğe doğru götürebilecek olan sağlıklı bir yaşam sürdüren kızınız böyle bir adamla yaşayabilir mi? Kızınızı başkasının sevemeyeceği kadar sevse de, kızınız, zamanının çoğunu odasında geçiren ya da yalnız başına dolaşan- tamamen vazgeçilemez misyonu nedeniyle- bir adamla bir manastır hayatı yaşamayı göze alabilir mi? Ailesinden, ebeveynlerinden ve diğer sosyal ilişkilerinin neredeyse hepsinden tamamen ayrılacağı bir yaşama tolerans gösterebilir mi? Çünkü en yakın arkadaşına bile kapısını kapatacak olan ben, başka bir tür evliliği düşünmüyorum. Buna dayanabilir mi? Ve ne için? Onun ve belki benim bakış açım göre bile problemlili olan yazınam için mi dayanacak? Ve bunun için yabancı bir şehirde tek başına yaşaması gerekecek ve gerçek bir evlilikten çok bir aşk ve arkadaşlık ilişkisi içersinde olacak.

Söylemek istediklerimin en azını anlattım. Her şeyin üzerinde: Kendim için özür dilemek istemiyorum. Kızınız ve ben kendi başımıza bir çözüm bulamayız: Onu çok fazla seviyorum ve beni olduğum gibi göremez. Ne kadar inkar etse de, belki olanaksız yalnızca, merhameti nedeniyle istiyor. Şimdi üç kişiyiz. Yargıç siz olun.

Saygılarımla, Dr. F. Kafka

30 Ağustos 1913

Sevgili Felice, beni tanıımıyorsun, adi halimi bilmiyorsun ve bu adiliğin çekirdeği edebiyata veya tanımlamak istediğin başka bir şeye kadar inebilir. Ne berbat bir yazarım ve seni ikna edemediğim için kendime ne kadar çok kızıyorum. (Sabahın erken saatinden beri, hala, elimi sağ şakağıma bastırıyorum, yoksa iş göremiyorum.)

Beni engelleyenlerin gerçekler olduğu pek söylenemez; bu korku, üstesinden gelinemez bir korku, mutluluğu elde etme korkusu, daha yüksek bir amaç için kendime işkence etme arzusu ve direktifi. Senin, sevgilim yalnızca benim için hazırlanmış olan bu arabanın tekerlekleri altında bir yer bulmaya zorlanacak olman çok kötü. İçten gelen bir sesle karanlıklara doğru gidiyorum, ama aslında gerçekte sana doğru çekiliyorum. Bu ikisi uyuşamaz; buna gayret göstersek de, darbeler sana da bana da aynı biçimde çarpacaklar.

Sevgilim, kesinlikle farklı birisi olmanı istemiyorum. Hem, bir düşü değil seni seviyorum. Ama yine de varlığım sana eziyet ediyor; bu çelişki beni ikiye ayırıyor. Aynı zamanda da olanaksızlığını kanıtıyor.

Eğer burada olsan ve çektiğin acıları görsem, (o kadar da değil, uzakta acı çekmen daha kötü), keşke sana yardım edebilsem, bir an önce evlenebilsek, düşünmeden, her şeyi oluruna bıraktırdım, hatta talihsizliği bile. Ama şu anki çıkış yolumuz bu değil. Bu gün gelen intihar eğilimli mektubun göz önüne alınınca, her şeyin istediğin gibi ol-

masına olanak tanıyacağıma ve sana artık işkence etmeyeceğime dair neredeyse söz verecektim. Ama buna kaç kez söz verdim! Kendime güvenemiyorum. Sonraki mektubunla veya belki bu gece bu korku geri dönecek, ama ben kaçamıyorum. Nişanlılık süremizi geçirmem olanaksız. Her ay bugüne dek yinelenen, her hafta yinelenecek. Her başka mektup bana ürkütücü gelecek ve içimdeki berbat mırıltı tekrar işlemeye başlayacak. Bu senin hatan değil ve hiçbir zaman da olmadı Felice. Ama hata bunun genel olanaksızlığında yatıyor. Örneğin, son mektubunu okudum. İçimde yarattığı paniği düşlemen olanaksız. Anlayışlı düşüncelerle ebeveynlerinin onay vermiş oldukları haberi önümde duruyordu. Bu düşüncelerden bana ne, bunlara layık değilim. Annenin bana karşı olan potansiyel sevgisini yazıyorsun! Onun sevgisini ne yapayım? Buna hiçbir zaman karşılık veremeyecek, hiçbir zaman buna layık olamayacak veya olmayı istemeyecek olan ben! Ailenle yaptığın geniş tartışmalardan bile ürktüm. Tatiller ve nişan arasındaki ilişki bile ve bu ilişkinin kelimelere dökülmesi beni korkuttu. Bu delilik, açıkça görüyorum, ama biliyorum ki bu aynı zamanda yok edilemez.

Yine de bunlar gerçek doğamın izleri ve seni hiçbir zaman mahvetmekten geri durmayacağım. Bunun farkında mısın Felice; Senin önünde güçsüzüm ve beni yana itmen için yalvarıyorum; bunun dışındaki her şey ikimizin de sonu anlamına gelir. Sanırım, bunu Ocak ayında yazdım, yine ortaya çıkıyor ve bastırılmaz. Eğer gözlerinin önünde içimi açabilseydim, bunu sen de söyledin.

Franz

2 Eylül 1913

Sakinleştim Felice; Pazar günü, ormanda baş ağrısıyla yattım ve başımı acıyla çimlerde döndürdüm. Bugün daha iyiyim, ama kendimi eskisinden daha iyi kontrol edemiyorum. Kendimle ilgilenirken güçsüzüm. Kendimi düşüncelerim arasında bölebilirim, sakın ve mutlu olarak senin tarafında durabilirim ve bunu yaparken tamamen anlamsız

olan kendime yaptığım işkenceyi izleyebilirim. Düşlerimizde ikimizi de hor görebilirim ve sende neden olduğum acıyı görerek- kızların en nazik olanında- bana yapılacak mükemmel bir işkence için dua edebilirim; bunu yapabilirim. Geçen gün şu arzumu yazdım: ‘Bir evin önünden geçerken, boynuna bağlanan bir iple zemin kat penceresinden içeriye çekilmek, ben tavan kiremitlerini kırmadan ve boşalan ilmik son parçalarımı yere düşürmeden önce, sanki ilgilenmeyen birisi gibi kanlı ve hırpani bir biçimde, tüm tavanlar, mobilyalar, duvarlar ve tavan aralarından sürüklenmek.’

Ama gerçekte bir şey yapamam, tamamen içime kapalıyım ve sevgili sesini ancak uzaktan duyabilirim. Bu sürekli, durmadan yinelenen endişelerin nereden beslendiklerini Tanrı bilir! Onları alt edemem. Babana yazdıktan sonra (sen de mi) sakinleşeceğimi düşündüm. Aksi oldu. Artan saldırı, bu endişelerin gücünü artırdı. Zayıf insanları yöneten, aşırı kefarete talep eden ve aşırı tedbirler alan yasa bu. Yazmak için en büyük insan mutluluğundan vazgeçme arzusu, bedenimdeki her kası kesiyor. Kendimi özgürleştiremiyorum. Feragat edeceğim düşüncesinden kaynaklanan endişeler her şeyi engelliyorlar.

Sevgilim bana bütün söylediklerini neredeyse her zaman kendime söylüyorum. Senden en ufak uzaklaşma bana acı veriyor. Aramızda olanlar, içimde, yenilenmiş bir yoğunlukla tekrarlanıyor. Mektuplarıyla, resimlerinle karşı karşıya kalınca dayanamıyorum. Ve yine kendime kan bağı açısından yakın gördüğüm dört adamdan, Grillprazer,¹⁸⁶ Dostoyevsky¹⁸⁷, Kleist ve Flaubert, (kendimi onlarla alanları ve güçleri bakımından karşılaştırmadan) yalnız Dostoyevsky evlenmişti ve belki Kleist, iç ve dış baskılarla kendisini Wannsee’de vurmak zorunda kalınca, tek doğru çözümü bulan olmuştu. Bizim için tüm bunlar ilgisiz olabilirler; hem hepimiz başka yaşamlar yaşıyoruz- zamanımızdan üzerimize düşürdükleri gölgenin ortasında yaşıyor olsak bile. Ama bu genelde temel bir yaşam ve sadakat sorunu ve bu bakış açısıyla, bu dört adamın davranışlarını açıklamaya çalışmak anlam kazandırıyor.

Ama şimdi neden olduğum işkenceler karşısında bunlar bir anlam taşımıyorlar. Ve gelecekte seni bekleyen işkenceleri göz önüne alınca

bunlar inkar edilemezler. Çok tatlı ve nazıksın. Eğer önünde bir kez diz çökersem, bir daha ayrılabilceğimi sanmıyorum. Ebeveynlerinle ilgili olarak mektubumda söylediklerini unutmış olman büyük incelik. (Telgrafın bana şu anda ulaştı. Sevgilim, kendine işkence etme! Mektubunu bugün öğlene kadar alamam. Eve olan posta servisinin çok güvenilmez olduğunu biliyorsun. Şimdi saat 5.30, bir telgraf göndermem için saat çok geç.)

O mektubu babana vermen için ısrar etmiyorum. Yalnızca duygusal bir anımda yazdım. Son kararı verecek olan ne benim ne de baban, onu sen vereceksin. Belki de kararları baban vermiyor. Çelişkiler arasında sıkıştım ve kımıldayamıyorum. Bu çelişkiler başından beri var.

Eğer istemiyorsan, mektubu babana verme, ama şimdi bile başka bir mektup yazamam, ellerim bağlı. Açıklanması gereken bir konu hakkında kafanı karıştırdığımı ve bu nedenle ona yazınamı istemediğini anlat- ki ikisi de doğru. Kafan karışmıştır ve sana şimdi yazdığım gibi yazmama izin vermezsin.. Bunu ona söylersin değil mi?

Dresden veya Berlin’de buluşmamız ikimiz içinde şüphesiz iyi olacaktır. Her yolla. Ne söyleyeceğimi bilmesem de ve yalnızca orada öylece dursam da. Şu anki durumum göz önüne alınınca bunun bana daha üst düzeyde sağlayabileceği bir şey yok, ama bu önemsiz.

Yine de, Cumartesi günü gidiyorum. İlk Yardım ve Hijyen Uluslararası Kongresinden sana bahsetmiş miydim? Dün son anda gitmem gerektiğine karar verildi.¹⁸⁸ Bu, tatilimden birkaç gün kaybetmem anlamına geliyor, ama bazı avantajları da var. Cumartesi günü Viyana’ya gidiyorum ve orada gelecek Cumartesi gününe kadar kalabilirim. Sonra Riva’ya sanatoryuma gideceğim ve orada kaldıktan sonra son birkaç gün kuzey İtalya’da dolaşacağım. Eğer Riva yeterince sıcak değilse daha güneye giderim.

Bu zamanı Felice, huzur kazanmaya vakfet; ve bunu yapınca beni daha iyi görebileceksin. Sabit bakışlarının önünden hızla geçen bir düş olacağım; aceleyle ve kafa karışıklığıyla gördüklerinin uzun dönemde karar vermende önemli olup olmadıklarını düşün. Kafanın sakın ol-

ması için tüm mektuplardan vazgeçmeye hazırım. Bu süre boyunca yalnızca çok gerekirse yaz. Ben de sana düzenli olarak yazmayacağım. Ama seyahat ederken defterime izlenimlerimi ve fikirlerimi kaydedeceğim, onları toplayarak, her hafta iki üç kez sana yollayacağım. Bu durumda yakın ilişkide olmayacağız- senin için çok üzücü ve bunun suçlusu benim- ve ilişkimiz de kesilmeyecek.

Sevgilerle, Franz

[*Resimli kart. Damga: Viyana 9 Eylül 1913*]

Bu sabah Siyonist Kongresine gittim. Tanıdığım kimse yoktu. Bazı konularda ve asıl kavramın ne olduğunu anladım, ama en önemli kısmını kavrayamadım.

Günce için şu ana kadar vaktim olmadı.

Franz

[*Başlık: H. Mayreders Hotel Matschakerhof, Viyana*]

9 Eylül 1913

Şu an günce tutamam olanaksız. Müdüğüme beni yanında Viyana'ya götürdüğü için teşekkür edeceğime, beni götürmemesi için dizlerim üzerine çöküp yalvarmayı yeğlerdim. Uykusuzluk, uykusuzluk! Yolculuk yaparken ilk kez bu durumdayım. Gece başıma soğuk kompres yaptım. Yine de boş yere kafamı salladım ve yerin birkaç kat altında yatmayı arzuladım. Davetleri olabildiğince ret ettim, ama yine de çok kişiyle karşılaştım ve yemeklerde bir hayalet gibi oturdum.

Franz

[Başlık: Chamber of Deputies]

(Viyanalı Sabah 9.00 13 Eylül, 1913)

Viyanalı ile ilgili günceli yazmayı sürdürmüyorum. Viyanalı'da geçirdiğim günler yok olsalardı ne iyi olurdu- her biri. Yarın sabah saat 8.45'te Trieste'ye ayrılıyorum ve oraya 9.30'da ulaşacağım. Pazartesi günü Venedik'e gidiyorum. Şimdi daha iyi uyuyorum, ama içsel olarak her yönde kendimi güvensiz hissediyorum. Dahası şimdi yalnız yolculuk yapacağım ve yol arkadaşlarımdan hoşlanınama kapasitemin, bağımsız yolculuk yapma, yabancı dil kullanma ve mutlu olaylarla karşılaşma yeteneksizliğini aşıp aşmadığını göreceğim. Telgrafını aldım. Adresim Venedik, poste restante; burada çok kalamayacağım için, sevk edilecek her şeyi düzenlemeliyim.

Franz

[Başlık: Hotel Sandwirth, Venedik. Damga: 16 Eylül 1913]

Felice, mektubun, ne son mektubuma bir yanıtı, ne de anlaşmamıza uygundu. Seni bunun için kınamayacağım, hem aynısı benim mektuplarım için de geçerli. Dönüşümde bir yerde buluşacaktık. Çok yorgun olduğumuz için birbirimizden güç almaya çalışacaktık. Durumların benim için nasıl olduğunun hala farkında değil misin Felice? Bulunduğum sefil durumda babana nasıl yazabilirim? Çok iyi bildiğin engeller arasına hapis oldum, hareket edemiyorum ve içsel engellerimi bastıramıyorum. Şu anda yapabildiğim tek şey durumumdan çok memnun olmak. Babana tamamen onaylayacağın bir biçimde ve tamamen kalpten yazabilirdim, ama en zayıf gerçeğe en zayıf biçimde ulaştığımda, kaçınılmaz olarak yeniden çılgına dönüyorum, acımasızca ve karşı konulamaz bir zorlamayla, bağımsızlığımı tekrar kazanmaya çalışıyorum. Bu da, şimdiye kadar karıştığımızdan daha derin bir üzüntüye neden oluyor, Felice. Burada yalnızım, otel personeli dışında pek kimseyle konuşmuyorum, çok mutsuzum ve yine de bunun bana uygun olduğunu, benim için insan üstü bir adaletsizlik tarafından hazırlandığını ve bunun yaşamının sonuna kadar aşılamayacak ve taşı-

nacak bir durum olduğunu düşünüyorum. Kendimi fazla bırakmamı engelleyen- bu limitli bir anlamda doğru olabilir- tatlı sözlerle veya ikna edilerek kandırılmayan bir hayvan gibi halsiz düşmem. Ben ikisine de karşı koyamam ama, ikincisine hiç karşı koyamam. Ama ilerleyemiyorum, sanki tuzağa düştüm. İleri atılmaya çalışınca, yeni bir güçle geriye düşüyorum. Şu anda benden beklenebilecek tek içten ve açık ifade bu olabilir. Zihnimden bu düşünceler geçerek, sabah vakti, yatağımdan açık Venedik gökyüzüne bakarken, yeterince mutsuzdum ve utanıyordum. Ama ne yapmalıyım Felice? Parçalanmalıyız.

Franz

[*Kartpostal. Damga: Verona, 20 Eylül 1913*]

Verona, Aziz Anastasia Kilisesi'nde, yorgun olarak bir sırada otururken. Karşımda gerçek boyutlu mermer bir cüce heykeli var. Yüzünde tatlı bir ifade görünüyor ve kutsal su havuzunu taşıyor. Tüm mektuplardan uzağım, öbür gün Riva'ya ulaşmadan önce elime geçmezler. Sanki başka bir gezegendeyim. Ama aksi halde bütün üzüntümle buradayım.

F.

[*Damga: Prag 20 Ekim 1913*]

Olası bir anlayışın limitlerine, yalnızca senin için değil aynı zamanda kendim için ulaşmama izin ver Felice.

Sana Venedik'ten yazarken, bunun, o zamana kadar ara vermeden giden mektupların sonuncusu olacağını bilmiyordum. Ama durum böyle olunca, (Verona'dan gelen kart, bir kart değil, bir çöküştü), bunun, uzun zamandır yapmadığım kadar akıllıca bir şey olduğunu düşündüm. Senden bir şey duymamam yaşamı benim için kolaylaştırdı.

yordu. Seninle olan son iletişimim, Venedik'e yolladığın ve hiç gelmeyen bir mektubu müjdeleyen telgrafındı. Sonradan Venedik'e yazmış olabileceğini düşünüyorum, ama bu mektup elime hiç geçmedi. İtalyan posta memuru, üzerine Riva adresimi yazdığım kağıt parçasını bir köşeye fırlatmış olabilir. Böylece, adres bir daha ortalarda görünmedi. Her neyse, ben de yazmadım. Hayır, bir kez daha yazdım, Verona'dan kartın geldikten bir gün sonra; Descenzano'daydım¹⁸⁹ ve beni Gardone'ye¹⁹⁰ götürecek gemiyi beklerken çimenlerde yatıyordum ve sana yazdım. Mektubu yollamadım, bir yerlerde olmalı,¹⁹¹ ama okumak isteme, parçalara böldüm, çok ürkütücüydü. Desenzano'da o akşam gerçekten de sona yaklaşmıştım.

Ama bu zaman zarfında Felice, Viyana'dan yolladığım notları ve Venedik'ten yolladığım mektubumu aldın ve bunun en akıllı şey olduğunu düşünmedin mi? Olabilecek tek şey olduğunu? Eğer sen beni ret etmezsen, ayrılmam gerektiğini? Böyle düşünmedin mi? Şimdi bile mi? Ama bu olanaksızlıkları nasıl birleştirebiliyorsun: yeni bir aile içersinde yerimi nasıl alabileceğim ve sonra da kendi ailemi oluşturabileceğim. Benim kendi ailemle olan bağlarım o kadar zayıf ki her iki taraf ta beni ilgilendirmiyor. Ben zevkleri belki paylaşabilirim, ama, ne kadar çabalasam da başkalarının yaşamlarını asla! Yaşamım boyunca başkasına karşı sürekli dürüst olmaya cesaret edemeyen ben, yine de içten olmayan bir yaşamı beraberce yaşayabilir miyim? Gördüğün gibi, sana güncelerimi gösteremem. Aslında, sana gönderdiğim sayfaların dışında, başka bir kelime yazmadım. Benim için, gerçekten de olduğu gibi hiç yalan söylemeden yaşamak olanaksız. Ailene atacacağım ilk bakış yalan dolu olacak.

Ama içimde olanların tümü bu değil. Seni öyle arzuluyorum ki, göğsümde dökülemeyen yaşların baskısını duyuyorum. (Başımdaki ağrılar değil, yine de, çarpıntılar yok; durumum orta halli, tam bir uykusuzluğum yok- bu, bugüne dek yeniden başlamadı.) Dünkü seminerde bir saat bir kıza¹⁹² baktım, çünkü sana biraz benziyordu. Haftalardır, son anda mutluluğun parçalarını güçlkle bir araya getirebilmek için Noel planları yapıyorum. Hayır, gerçekten ne zaman karşılaşsam, kendime gelmeme neden olan bir güce çarpıyorum. Ama, düşüncelerime çok karşı olan bu planları sana söylememe neyin sebep olduğu-

nu bana sorarsan. Söyleyebileceğim: ‘Bu bütünüyle alçaklık. Çok derin olmasa da derinlerde sana aktarmak istediğim bir şeyden başkası yok. Bunu söyleme biçimim de bir alçaklık.’

Sen Felice, içinde bulunduğumuz üzüntü için suçlanamazsın, suçlanacak tek kişi benim. Bunun ne dereceye kadar bana ait olduğunun belki farkında bile değilsin. Eğer bunun üzerinde düşünürsen, son birkaç aylık mektupların temelde (acıyı bir yana bırakırsak) böyle bir adamın nasıl varolabileceğine dair şaşkınlığının ifadesiydiler. Bunu inkar edemezsin. Eğer öyle olmasaydı, annenin sana karşı olan sevgisinin bana da yöneleceğinden bahsetmezdin, şu cümleyle biten ebeveynlerinin tartışmalarını tanımlamazdın: ‘böylece yalnızca bir aşk oyunu kalıyor.’ Nişanını tatil günleriyle ilişkilendirmezdin. Ve yine de bu benim, buna inanmalısın.

Franz

Grete Bloch

Aşağıda verilen, Grete Bloch'a yazılmış olan ilk mektuptur. Bloch 21 Mart 1892 yılında Berlin'de doğdu ve orada okudu. Eğitimi-ni Ticaret Akademisinde tamamladı. 1908-1915 arasında Berlin, Frankfurt ve Main ve Viyana'da stenograf olarak çalıştı. 1915 yılından sonra, Berlin'de ofis makineleri üreten bir firmada önce sekreter, sonra yönetici sekreter olarak çalıştı. Bir erkek kardeşi vardı, Hans Bloch, ondan bir yaş büyüktü. Yazışmada birkaç kez adı geçmektedir.

Grete Bloch ve Felice Bauer Nisan 1913 yılında karşılaşmış olabilirler. İlişkileri, Kafka ile olandan çok daha uzun sürdü. Grete Bloch Filistin'e göçmen olarak gittiği 1935 yılında, Cenova'da ailesi ile birlikte yaşayan kız arkadaşına uğradı. Ve o zaman Kafka'dan aldığı bazı mektupları Felice'ye verdi.

Kafka, Greta Bloch'la ilk kez Ekim 1913 yılında, Bloch, Felice ile arasını bulmak için Prag'a geldiğinde karşılaştı. Bu tanışma aralarında bir yıl süren bir yazışmayı başlattı. Aşağıdakiler bundan kalanlardır. Kafka'nın biyografisinin 3. baskısında (İngilizce, s.241), Max Brod, Grete Bloch'un Filistinli bir arkadaşına yazdığı bir mektubun bir kısmını yayınladı. Bu mektup 21 Nisan 1949 yılında, Bloch'un o zaman yaşadığı Floransa'dan yazılmıştı. Bu mektupta, yıllar önce gayri meşru bir çocuk sahibi olduğu ve çocuğun, 'yedi yaşlarındayken, 1921 yılında Münih'te aniden öldüğü' belirtiliyordu. Eğer bu doğruysa, çocuk 1914 yılında doğmuş olmalıydı. Babanın ismi mektupta belirtilmemiş olmasına rağmen, bu konuda Max Brod'un tek bilgi kaynağı olan ve mektubu alan arkadaşı için babanın Kafka olduğu çok açıktı.

Kafka'nın Grete Bloch'a 19 Ekim 1913- 15 Ekim 1914 yılları arasında yazmış olduğu bu mektupların ne içeriği ne de tonu, 1914 ve-ya 1915 yıllı başlarında Kafka'nın çocuğunun doğduğunu ima etmek-tedirler. Hatta bir çocuktan hiç bahsedilmemektedir. Dahası, Grete Bloch'un Floransa'da sürgündeki ve Filistin'e yolladığı mektuptan bahsettiği arkadaşları bile konuya şüpheyle bakmışlardır. Ayrıca, Kaf-ka'nın 24 Mayıs 1915 yılında Dresden'de kırsal kesimde ('Sächsische Schweiz') Bauer ve Bloch'la birlikte bir yolculuğa çıkması (Kaf-ka'nın Ottla'ya yazdığı bir kartta tarih bellidir. Bu kart üçü tarafından imzalanmıştır ve editördedir) nişanlı çiftin arkadaşlarının, yakında Kafka'dan bir çocuk doğurmuş veya doğuracak olmasını olanaklı kıl-mamaktadır. 1916 yılının ortasında, ne 1940 tarihli Floransa mektubu varken, ne de yazışmalardaki başka bir nokta Kafka ile Bloch arasın-da yakın bir ilişkiyi işaret etmezken, Felice, Kafka'ya Bloch'un sorun-ları olduğunu anlatmış olmalıydı. Kafka'nın Felice'ye 31 Ağustos 1916 yılında yazdığı mektubun köşesine yazdığı bir cümle şöyledir: 'Bayan Bloch bununla nasıl baş edebilecek ve bu onun için ne anlam taşıyor?' 1 Eylül 1916 tarihli mektup: 'Bayan Grete'nin acısından çok etkilendim. Sanırım, anlaşılmaz biçimde, eskiden bazen yaptığın gibi onu yalnız bırakmazsın.... Ona iyi davranarak benim adıma da davra-nıyorsun.'

Bayan Bloch'un o zamanki sıkıntısını hamileliğe bağlamak, yal-nızca daha sonraki Floransa mektubunun yardımıyla olabilir. Ama günlerin uyumsuzluklarının dışında, çocuğun babası olabilecek Kaf-ka'nın, evli olmayan bir kadının bu durumundan çok doğal bir biçim-de bahsetmesi beklenemez.

İngiliz Kızıl Haç'ına göre, Grete Bloch, diğer Yahudilerle birlik-te, Hitler'in İtalya'yı işgalinden sonra tutuklandı. Bir toplama kampın-da ölmüş olabilir.

Grete Bloch'a

[Antet: İşçi Kazaları Sigorta Enstitüsü]

29 Ekim 1913

Sevgili Bayan Bloch,

Davetiniz için teşekkür ederim. Tabii ki geleceğim. Size uygun olan bir zamanı bildirin ve yarın almam için kapıcıya bir mesaj bırakın.

Ama bir şey var şimdi bile sizinle ilişki kurmamalıyım: sizinle karşılaşmaktan mutlu olacağım anlar olabilir, ama şimdi hiçbir tartışmanın konulara açıklık getiremeyeceğini fark ettim. Bu, daha çok kafamı karıştıracak. Ve yeterince kafamın karışık olduğunun farkındasınız.

Saygılarımla Dr. F. Kafka

6 Kasım 1913

Evet, Cumartesi günü geliyorum Felice, buradan öğleden sonra saat 3'te ayrılıyorum ve Berlin'den Pazar günü saat 4-5 arasında ayrılmalıyım. Askanische Hof'da kalacağım.

Buluşmamızın kesinlikle gerektiğinin farkına vardım. Başta, Noel'den önce gelmeyi düşünmüyordum, ama mektubun ve kız arkadaşının (Grete Bloch) bana ulaşmaları nedeniyle bu Cumartesi sana gelmeye karar verdim. Sonra arkadaşın gitti ve senden mektup alamadım ve bazı ufak aksilikler oldu. Yolculuğumu Cumartesi gününden itibaren iki hafta ertelemeyi kararlaştırdım (Max bir hafta sonra Berlin'e gidiyor ve ben yalnız gelmek istiyorum). Ama bu geçen hafta boyunca kendimde fark ettiklerime - kendimi tamamen yararsız buluyorum- ve

senden aldığım mektuba bağlı olarak, Cumartesi günü geliyorum. Eğer ani bir engel çıkarsa telgraf gönderirim.

Buluşmamızın, konularımızı, bizim için açığa kavuşturacağından ümitli misin Felice? Bunun kesinlikle gerekli olduğunu kabul ediyorum, ama konularımızı açığa kavuşturabilecek miyiz? Nerede olur-sam olayım konular açıklığa kavuşamaz. Her buluşmamız sonrası daha da kuşkucu olduğunu, kuşkuların ancak benim iyi yönümü yansıtan mektuplarla giderilebildiğini anımsamıyor musun?

Göreceğiz ve umalım ki gökyüzü bize anlayışla baksın.

Franz

Desenzano'dan iki parça kağıt buldum ve zarfa koydum. Geçen Kış mevsiminden beri yaşayabilecek tek bir satır bile yazmadığımı biliyor musun?

İki parça kağıt

Desenzano, Grada gölü, Pazar (21 Eylül 1913). Çimenlerin içinde, önümde sazlar rüzgarla sallanırken, görüş açım sağdaki Sirmione yarım adasıyla engellenirken solumda Manerba gölünün kıyıları var. Hava güneşli, yakınımda iki işçi şu anda çimlere yattılar.

Kimsenin benim nerede olduğumu bilmemesi bana mutluluk veriyor. Keşke bunu sonsuza dek uzatabilsem! Bu ölümden öte olurdu. varlığımın her köşesinde boş ve yararsızım, hatta mutsuzluğumda bile. Şimdi, sanatoryum yerine üzerinde kimse olmayan bir adada olsam.¹⁹³

Ama bu şikayetler beni rahatlatmıyor, hiç etkilenmiyorum. Merkezinde ufak bir ruhun titrediği büyük bir taş gibiyim. Bugün seni ve babanı düşledim. Ayrıntıları anımsayabilişim, ama üzerinde düşünmek istemiyorum. Bildiğim tek şey- kapıya ulaştığımda onu yanıtladığım: 'Belki de tek hasta olan benim!'

Günce tutmuyorum, neye yaradığını bilmiyorum. İçimin derinliklerini harekete geçirebilecek bir şey yok. Dün Verona'da Sinematograf Tiyatroda ağladığım gibi ağladığımda da bu geçerli. İnsanlarla ilişkiler kurabilme yeteneğim var ama bunu yapamam. Bunun her seferinde kanıtlayabilirim: Dün Verona'da bir eğlencede, Venedik'te balayını geçiren çiftin önünde.

Grete Bloch'a

10 Kasım 1913

Sevgili Bayan Bloch

Berlin'den dün akşam döndüm. F.'ye yazmadan önce size yazıyorum. Bu yolculuğa siz neden oldunuz ve sorumlusu sizsiniz. Size bunu bildirerek teşekkür etmek istiyorum.

Ama ilk önce bir şey itiraf etmeliyim, bu itiraf beni memnun ettiği için değil, ama içten olmadan veya buna yaklaşımdan yazmak anlamsız olacağı için.

Aussig'den gelen mektubunuzu alınca, sizinle buluşmak istedim, ama bu arada aynı zamanda F.'den de gelen bir mektup beni şaşırttı. Her halükarda, bu, ilk mektubumun çok içten olmadığı anlamını taşıyordu. Dişi duygular taşıyan evlenmemiş yaşlı ve dahası-nedenini tam bilmiyorum,- uzun boylu ve güçlü bir kızla (hem etkili olmanız dışında sizi tanıımıyordum) karşılaşmayı bekliyordum. Bana göre, bu tür bir kız karşısında insan her şeyi itiraf eder ve bu kendisi için de iyi bir şey olur. Belki iyi bir öğüt alınabilir (yetişkin bir kişiden iyi öğüt alınabileceğine dair aptalca bir inanç) veya öğüt alınmasa bile insan rahatlayabilir. Rahatlama olmasa bile, o zaman en azından F.'den son haberler gelebilirdi. Ama sonra siz genç ve ince birisi olarak geldiniz. Ve olağandışı bir kız olduğunuz şüphesizdi. Ana konuda söyleyeceklerimi özenli bir biçimde hazırlamak için evde iki saat harcadım. ama sıra konuşmaya gelince- konuşma yeteneğimin olmaması dışında- bunu, kısmen dikkate almadığınız, kısmen de haklı olarak alakasız bulduğ-

nuz bazı zavallı kelimeleri sarf ettim. Ama bu konuşma esnasında bile, çok fazla şey söylediğimi duyumsadım ve eve dönerken bu duygu o kadar çok arttı ki evde öfke ve üzüntüye kapıldım. F.'yi derinden yanıltmış olmama ek olarak, ona ihanet de etmiştim. Kendi kendime onun yakın arkadaşı olamayacağınızı söyledim ve zihnim hazırlandığım itirafı dolu olarak sizi yeterince test etmedim. F.'nin yakın bir arkadaşı nasıl olabilirdiniz? Mektuplarında sizden hiç bahsetmiyordu. Ve siz de onu 9 aydır tanıdığınızı söylediniz ve sonra bunun 6 ay olduğu ortaya çıktı. İlk önce mutsuzluğumuzun kaynağını tamamen yanlış bir yerde aradınız. Sonra, ayrıntılı olarak F.'nin dış sorunundan bahsettiniz ve bana göre dış sorunu (bunu bilemezsiniz, ama o akşam size söylemek istemedim) en tiksindirici rahatsızlıklardan birisidir. Ancak benim için çok değerli olan insanlarda bunu göz ardı edebilirim. Bana F.'nin erkek kardeşinin bozulan nişanını anlattınız, böylece her yönüyle beni ürküten ve unutmayı yeğlediğim tüm aileyi canlı bir biçimde önüme koydunuz- kısacası, aptaldım, her şeyi yanlış değerlendirdim- en azından aptallığım mantıklıydı- ve o akşam yeniden gelmemeye ve bunu bir mektupla bildirmeye karar verdim. Şimdi geç oldu, mektubu bugün bitiremeyeceğim ve sabah yollamayacağım ve siz de açıkça nazik olan ve yalnızca güllerle ilgili anlaşılabilir bir bölümle kesilen mektubunuza yanıt alamadığınız için belki bana kızacaksınız. (üzüntülü olmak mı? Bununla ne demek istiyorsunuz? Aslında, bu bir anlamda doğru, ben tüm kızlar için üzgünüm; bu benim tek tartışılmaz duyğum. Bu merhamet nereden kaynaklanıyor, hala tam anlamış değilim. Belki de kadınlığa geçme zorunlulukları nedeniyle kızlar için üzülüyorum. Bu durumda, merhametim,- eğer öyleyse- çok kızcıca bir duygusallık olacaktır.)

Mektubumda- itirafımı sürdürüyorum – o akşam söylediğim her şeyin yanlış olduğunu anlatmak istedim. Onlar yalnızca sakarlığıma bağlı olan öylesine sarf edilmiş kelimelerdi ve dürüst değillerdi. Sizin ilk ve doğru olan izleniminizi yanılttılar ve sonraki akşam da tekrar edeceklerdi (kesinlikle böyle olacaktı ve aklınız daha da karışacaktı. Bu nedenle buluşmaya gelmek istemedim.

Mektubuma başlamıştım, hatta ilk birkaç satırı da yazmıştım, ama bırakarak sizi görmeye gittim. Bunun sonuçları ne olursa olsun, bir gece ve bir gün size iğrenç ve gereksiz bir biçimde adil davranmadım.

Şimdi size Berlin'i anlatmalıyım. Ciddi kararlarım, onları yerine getiremediğim ölçüde çektiğim sıkıntıya paralel olarak ciddidirler. Öte yandan, genellikle onları yerine getiremem. F.'den gelen ve size verdiğim sözü hatırlatan mektuba rağmen Cumartesi günü gidebileceğimi sanmıyordum. Ama sonra gittim, hem de memnuniyetle.

Sonra bir şey oldu, ki bu her Berlin'e gidişimde olur, ve isteyerek veya istemeyerek her gidişim öncesinde olduğu gibi bir şeyi unuttum. Bundan önce, size F.'yi, benim için çok değerli olan ve birbirinden ayrılmaz dört kız olarak çok iyi tanıdığımı söylemeliyim. İlki Prag'da olandı, ikincisi bana mektup yazandı (çok yönlüydü, ama tutarlıydı), üçüncüsü Berlin'de rastladığımdı ve dördüncüsü de tanımadığım insanlarla arkadaşlık ediyordu. Arkadaşından mektuplarında veya anlatıklarında bahsetmemişti. Üçüncüsünü beni fazla sevmedi. Bundan daha doğal olamaz. Bunu en doğal şey olarak kabul ediyorum. Berlin'i her terk edişimde bunu kendime dehşetle söylüyorum. Ama şimdi ek olarak bunu ne kadar hak ettiğimi biliyorum. F.'yi yönlendiren onun iyilik meleği. Onu bana doğru yönlendiriyor, belki de çok yakına değil, çünkü geçip gidiyor.

Bunun hakkında daha çok yazmak isterdim; korkarım kısa kesmekten hoşlanıyorum. Size olanları kısaca anlatmanın zamanı geldi. Cuma günü, F., Cumartesi akşamı 10.30'da geleceğimi bildiren mektubumu aldı. Bir teyit alamadım. Mektubumun eline ulaşmamış olmasından korktum ve bir telgraf göndermek istedim, ama sonunda o akşam otelden bir merhaba diyebileceğim ümidine kapıldım. Onu istasyonda görme ümidini duyumsamaya hakkım yok muydu? Unutmayın, Pazar günü 4.30'da tekrar dönmeliydim. Gece yarısına kadar kalmaya, gece yolculuk yapmaya ve trenden aceleyle büroma yetişmeye niyetlensem bile, kalma sürem hala acınılacak kadar az olacaktı. Ama istasyonda kimse yoktu ve otelde de bir şey yoktu. Mektubum kesinlikle yanlış yere gitmişti ve bu çok kötüydü. Yine de, sabah saat 8.30'a kadar bekledim. Artık beklemek olanaksız hale gelince bisikletli bir ulak yolladım. Ulak, F.'nin çeyrek saat içinde beni telefonla arayacağına dair bir mesajını getirdi. Saat on gibi beni aradı. Bunların hiç birisinin söylemeye deymeyeceğinin farkındasınızdır, ama sonra olanlar! Yürümek için Tiergarten'e gittik. Size yalnızca savımı destekleyecek

şeyleri anlatıyorum. F. 12’de gerçekleşecek bir cenaze törenine gidecekti. Aceleyle yürüdük ve zamanında yetiştik. Arabanın penceresinden F. ile ilgili olarak gördüğüm son şey, iki erkek tanıdığıyla mezarlık kapısından girerek kalabalıkta kaybolmasıydı. Şimdi neden ona eşlik etmeyecek kadar aptalca davrandığımı düşünüyorum. Bana saat üçte telefon edip istasyona geleceğini söyledi. Ama saat 4.30’da ayrılıyor olmama rağmen, beraber olmaya söz vermedi. Her neyse, saat altıda Brüksel’e giden erkek kardeşiyle istasyona gitmesi gerekiyordu (bu arada, nişanın bozulduğundan bahsetmedi). Öğle yemeğimi yedim, sonra telefonunu beklemek için aceleyle otele gittim. Ama saat birdi, yağmur yavaş ama sürekli olarak yağıyordu. Biraz içim sıkıldı ve yakın bir arkadaşımı¹⁹⁴ görmek için Schöneberg’e gittim, çünkü otelde oturmak dayanılmaz olmuştu. Saat 2.45’de arkadaşımından ayrıldım, çünkü telefon çağrısını kaçırma felaketine uğramak istemiyordum. Tam saat üçte otele ulaştım ve bir şey kaçırmadığımı anladım. Bana bir telefon çağrısı gelmemişti. Sonra bekleyiş başladı. Otel lobisinde oturarak yağmuru izledim. Yukarı çıkarak birkaç eşyayı bavuluuma soktum. Tekrar aşağıya indim ve bir sandalyeye oturdum, saat dördü geçince de istasyona gitme zamanım geldi. Tabii ki F. istasyonda olabilirdi. Ama bu bir mucize olurdu ve mucize olmadı. İstasyona gelmesini yağmur engellemiş olmalıydı, ama telefon etmesini kimse engelleyemezdi. Ve Berlin’i sanki oraya gitme hakkı olmayan birisi gibi terk ettim. Ve bir anlamda bu doğrudu.

Ama kelimelerim bozulmaya başlıyorlar, yazamıyorum. Sizinle ilk karşılaştığımızda o kadar berbat bir durumdaydım ki, eğer canlılığınız olmasaydı, öyle bir buluşma sonrası, yanımda iki dakikadan daha fazla kalmaya nasıl tahammül edebildiğinizi anlayamazdım. Dahası, bu mektubun alçak veya onurlu duygular taşıyıp taşımadığını da bilmiyorum. İlkinde inanmaya eğilimli olduğumu söylemem gereksiz. Ama artık bu kadar yeter, neredeyse gece yarısı oldu.

Saygılarımla, Franz K.

Sevgili Bayan Bloch, şimdi sizi gecelerinizden mahrum ediyorum. Düş gücümü ve yeteneklerimi aşan anlayışınızın farkındayım; bunun tatlılığını günlerce duyumsuyorum, ama yine de yanıt veremiyorum. Bunu yapamıyorum. Lütfen beni anlayın, bu bir mazeret değil. Belki de benden bir yanıt beklemiyorsunuz, ama ben bekliyorum. Mektubunuzu alır almaz çok şey söylemek veya elinizi öpmekle eş anlamlı olacak bir şey yapmak istedim. Ama yapamadım, bugün de yapamam. Eğer zamanını yakalayamazsam içimden tek doğru söz bile çıkmaz. Bu arada, ziyaretimden beri F.'ye tek bir mektup bile yazmadım ve ondan da bir haber almadım. İkincisi çok garip değil mi?

Ama artık devam etmeyeceğim. Davranışım, gerçekte, mektubumda belirtildiği kadar kötü değil. Düpedüz yoruldum ve zihnim çok açık ve bedenim sakin olmasına rağmen, yazamayacağım. Yazdığım kişiye ait fikirlerim belirsizleşiyor ve kendimi sisteymiş gibi duyumsuyorum. Yarın yazmayı sürdüreceğim ve yeniden başlamayacağım, çünkü birkaç gün önce aynı derecede güven verici iki başlangıç paragrafını yok ettim. Ama bir an önce yanıtlamadığım için kızmadığınızı ve hatta yanıtlamaya deymeyecek bir ruh hali dışında bir şey içermediğinde de kızmayacağınızı bana açıkça söylemelisiniz.

Yine de, uyumadığım zamanla karşılaştırıldığında, geceleri daha aktif olduğumu göstermek için, yatağa girmeden önce, dün akşam gördüğüm bir düşü anlatacağım. Dinle: Yükselen bir biçimde, aşağıdan bakınca soldan başlayarak, yokuşun ortasında ve daha çok yolda bir çöp veya toplanmış bir toprak yığını var. Sol tarafı bir çitin kazıkları kadar yükselirken, sağ tarafı, ufalanarak alçalmış. Yolu neredeyse çok açık olduğu sağ tarafta yürüyorum ve üç tekerlekli bisikletiyle aşağıdan bana doğru gelen bir adam görüyorum. Açıkça bir engele doğru gidiyor. Sanki gözleri olmayan bir adam veya en azından yok edilen gözlerinin yerinde sanki delikler var. Bisiklet çok çürük, sağlam olmayan bir durumda ve sarsılarak ilerliyor. Yine de ses çıkartmıyor. Abartılı bir sessizlik ve rahat içersinde görünüyor. Adamı son anda tuttum. Onu, sanki bisiklet didonu gibi yakaladım ve geldiğim çukura

yönelttim. Sonra, bana doğru düştü. Şimdi bir dev kadar büyüktüm, ama garip bir biçimde ona tutunuyordum. Hem, sanki kontrol dışı kalmış olan alet, geriye doğru hareket etmeye başladı. Yavaş da olsa, beni arkasından çekti. Birçok insanın beraberce içinde bulunduğu bir karavanın yanından geçtik. Hepsi siyah giyinmişlerdi. Aralarında ucu kıvrık, açık gri şapkalı bir izci çocuk da vardı. Uzaktan fark etmiş olduğum bu çocuğun bana yardım edeceğini umdum, ama arkasını dönerek kalabalığa karıştı. Sonra, açık karavanın arkasından- bisiklet gitmeye devam ediyordu, ayaklarım iki yanda, eğilerek izliyordum- bana yardım getiren, ama tanıyamadığım birisi çıktı.-

Geceleyin, bisikletli adama bu şekilde yardım ettim.

* * *

Her şeyden önce, sevgili Bayan Bloch, mektubunda iki hata var. F.'nin diş ağrısından ve erkek kardeşinin nişanının bozulmasından bahsettiğinde ilgi gösterir gibi yapmadım. Aslında çok ilgimi çekti ve dinlemeyi daha fazla isteyebileceğim başka bir şey olamazdı. Hoşlanabilmem için çok az anlattın; ben böyleyim ve bu çok önemli değil. Köprünün altındaki apse, köprünün parçalara ayrılması konularını ayrıntılarıyla öğrenmek isterdim ve hatta bu konuyu F.'ye Berlin'de sordum. Acılı olayları olabildiğince abartmaktan zevk almıyor musun? Zayıf içgüdüleri olanlar için, bu, acıdan kaçınmanın yoludur; tüm iyi içgüdülerden yoksun olan tıp gibi, o da acıyan bölgeyi dağlar. Tabii ki bu yapılarak kesin bir sonuca ulaşamaz,- ve kötü ve zayıf içgüdüleri olanların, bundan fazlasına endişe etmesi için zamanı yoktur- ama o an zevk vericidir. Hem, diğer şeyler de katkıda bulunabilir, yine de öyle yapar gibi davranmadım. Tam aksine bu kez özellikle içten davran- dım.

İkinci hata F.'nin mektuplarıyla, onlarla ilgili olarak yanılmadığını söylemenle ilgili. Son altı ayı mektupların gecikmeleri ve noksanlıkları üzerinde şikayet ederek geçirdim. Ve yeterli bir açıklama elde edemedim. Her şeyin ötesinde ilk ayki mektuplarla bunların arasındaki fark için yeterli bir açıklama elde edemedim. Böyle bir durumda tolerans göstermeme yeteneksizliğimle senin gibi hissediyorum ve deli-

liğin eşiğindeyken bu konuda bir yığın mektup yazdım. Ve en kötüsü, iki taraftan da mektupların yazılmasıyla etraflıca ilgilenen mektuplar gidip geldi- boş, zaman harcayıcı mektuplar. Bir iletişimi sürdürebilmek için, işkence kayıtlarından başka bir şey değillerdi. Ama temelde, insanın isteyebileceği mektuplar değillerdi, iki kelimeden fazla yazı yoktu. İnsanın bu mektupları arzulaması, korku ve endişeden başka bir şey değildi- yani bu açıdan haklıydın. Ama yeni korku ve evhamlar vardı ve bunlar benim için o kadar özellerdi ki, yalnızca eski olanları unutmadım, aynı zamanda bana anımsatıldığında, onları gözümde canlandıramadım.

Şimdi sana en iyi dileklerimi yolluyorum ve ne kadar belirsiz ve karışık olsa da bu mektubu postalıyorum Aklıma gelmişsen, farkına vardığın bu belirsizlik, tek bir odaktan kaynaklanıyor: kağıda yazdığım her kelimeyi- yalnızca sana yazılanları değil- anında geri alma, yok etme arzumdan.

Sevgiler, F. Kafka

Grete Bloch'a yazılmış olan mektubun müsveddesi

15/16 Aralık 1913

Bayan Grete, daha önce yazmamamın ana nedeni, daha önceki mektuplarda bile dikkatli olmamın nedeni, ne zaman yazmaya kalkışsam, ilk olarak, o anda ne yaptığını öğrenmeye çalışıyor olsam da, F. ile ilgili casusluk yapmaya kalkıştığımı, ikinci olarak, belki de sana soru sorma arzuma karşı koyamadığıma ve seni istemediğin yanıtlara zorladığıma inanarak sana haksızlık ettiğimi düşünmem, üçüncü olarak, yalnızca bu soruları sormak için yazmaya çalışmam. Yine de, şimdi, bu düşüncelerin hiçbirisi beni engelleyemiyor. Çünkü, bunu 'anlaşılamaz' olarak adlandırmayacağım ama, F. ile ilgili hiçbir şey öğrenememek beni endişelendiriyor ve o kadar endişeliyim ki yazıyorum. F. ile ilgili bir şey biliyor musun? Hasta olabilir mi? Ama son mektubundan (baktığımda dehşete düşmüş olabilirim, neredeyse üç hafta önce yazılmıştı) Kasım sonlarında, hastalıktan bahsedilmezken hala F.'den kart aldığını anladım. Ama bu işaretler olmasa, hastalık ak-

lıma gelmezdi; endişemin nedeni bu değil. Aslında mektubun geldiği günden bir önceki akşam F.'ye bir mektup yazdım ve ertesi gün postalam- 28 Kasım olmalı-, dahası, taahhütlü olarak yolladım. İki gün sonra F.'yi Berlin'de gören ve onu Noel'de davet eden Max'ın karısının, bu daveti bir mektupla açıkça ifade ettiğini gördüm. Gecen Pazar, F.'ye yeni bir taahhütlü mektup yolladım. Bu mektuplarıma bir yanıt gelmedi. Bu yine 'tamamen' olmasa da, büyük ölçüde onun doğasına aykırı değil mi? Bu, hangi koşullarla, hangi mantık biçimiyle açıklanabilir? Bunun hakkında bir şey biliyor musun ve bana anlatacak mısın? Eğer bana anlatmayacaksan, seni zorlamak için kendimi acındırmayacağım (örneğin, şu anda, 1000 kişi bile beni incelese, bende acınacak bir şey bulamazlar. Saat gece 12.30 suları, rahatça oturmuş olarak bu mektubu yazıyorum, garip bir biçimde sakınım, ayaklarıma bir battaniye sarılı ve kendimi oldukça iyi hissediyorum). Ama, eğer, bana söyleyemeyeceksen, bunu açıkla ki, karanlıkta araştırma yapmayayım.

29 Aralık 1913, öğleden sonra – (2)Ocak 1914)

Son on gündür Felice, söz verdiği günlerde bana yazmaya 4 kez söz verdin. Bir keresinde Dr Weiss aracılığıyla yazarak, bir keresinde telefonla, iki kez telgrafla söz verdin. Son telgrafına göre, mektup yazılmıştı ve telgrafın gönderildiği gün gönderilecekti, yani geçen Pazar günü. Bu mektupların hiçbirisi bana ulaşmadı, böylece 4 kez yalan söyledin.¹⁹⁵

Bu, görünüşte bana bu anlamlı gelmiyor. Söz verdiği mektupla karşılaştırılınca etrafımdaki her şeyin daha önemsiz kaldığının farkında olmalısın. Bu, aynı zamanda bana yazmayarak, her dakika bana işkence çektiğini de bileceğin anlamını taşıyor- periyodik olarak bana kesin sözler verdiği için bu, daha da artıyor. Şu anda, her halükarda, bunun benim hatam olmadığını (bunu yalnızca konuyu tam olarak ortaya koyabilmek için ifade ediyorum; kendi başına önemsiz, belki de gülünç olabilir) ve senden gelecek bir kelimeyle ebeveynlerine hemen yazacağımı da biliyorsun. Ve bir dereceye kadar bana kızgın olduğunu bile inkar ediyorsun ve her verdiği sözle bana biraz ümit veriyorsun. Tekrar ediyorum, görünüşte ve ilk bakışta, bu insani görünmüyor.

Yine de hangi koşul altında olursa olsun, seni, kendi arzumuyla bırakmayacak olan benim bir açıklamam var. Senin dürüst bir kız olduğuna inanıyorum ve bu yalanları yalnızca gereksinimler nedeniyle yazdığını düşünüyorum. Beni rahatlatmak istiyorsun ve bu nedenle de yazacağına dair sözler veriyorsun. Aslında bunu gerçekten de deniyorsun ama pratik veya kişisel nedenlerle başaramıyorsun. Bağımsız bir kız da olduğun için, bu nedenler kişisel olmalı ve bu benim için daha da kötü.

Bu nedenle yanıtları senin yerine vereceğim. Şimdi, bana yazmanı, yalnızca yanıtlarımın doğru olup olmadıklarını bildirmeni istiyorum. Buna telgrafla yanıt vermemelisin ve mektup yazmalısın ki anladığına ikna olabileyim. Yazını görmek istiyorum. Taahhütlü olarak ve evime yollamanı rica ediyorum. Böylece mektubunu yeni yılın sabahında alabilirim. İnan bana mektubunu yeterince çabuk alamıyorum. Eğer basit evet/hayır yanıtlarına açıklamalar eklemek istersen bu incelelik olur. Ama eğer bu açıklamalar sana en hafif derecede zor geleceklerse veya mektubu, kısa bir süre olsa da, geciktireceklerse, o zaman, açıklama yapmamamı rica ediyorum. Senden, gördüğün gibi, kısa, kolay yazılan, söz vermeyen bir mektup bekliyorum. Eğer senin için öyle değilsem, mektubunda bana sevgili diye hitap etme ve bunu söylemek istemiyorsan bana içten dileklerini yollama. Çok kısa bir mektup olsun. Bu önemsiz bir istek değil.

Eğer mektubunu alırsam, tepki olarak sessiz kalacağıma, seni rahatsız etmeyeceğime söz veriyorum; aslında- ümit olmasa da- yalnızca seni bekleyeceğim.

Franz

29 Aralık 1913, akşam

Eklediğim mektubu yazdıktan sonra, biraz yatmaya gittim (bir gece önce pek uyuyamamıştım; bu bir kınama değil zaten iyi uyuyamam) ve sonra çok işim olduğu için büroya gitmem gerekiyordu.

Sonra, akşam, Prag'da olan ve onunla beraber dış mahallelerdeki bir tiyatroya gitmemi isteyen Dr. Weiss'i aramaya karar verdim. Ama tiyatroya gidemeyiz, şimdi saat yedi, ben ise burada oturmuş yazıyorum. Mektubun saat beş gibi ulaştı, daha uyumamıştım. Eğer yatakta olmasaydım, hemen yanıtlardım. Şimdi, böyle yapmadığıma ve bunun yerine iki saat kadar yatakta düşünerek yattığıma memnunum. Kendimle ilgili değil, çünkü kendimle ilgili olarak yeterince düşündüm, ama seninle ilgili olarak düşündüm.

Mektubundan gördüğüm kadarıyla, bir mektup talebim sende büyük sıkıntı yaratmış. Bu, senin yazının bende yaratmış olduğundan daha fazla olamaz, ama yine de oldukça büyük olmalı. Belki de şu paragrafı içermeyecek bir mektup yazmaya çalıştığın için, bana yazamadın: 'Evlilik, ikimiz için de büyük fedakarlık anlamına geliyor; aşırı yükün nerede oluşacağını ortaya çıkartmaya çalışmayalım. Bu, ikimiz için de iyi olacak.' Ama bu tür bir mektubu yazmakta başarılı olamıyorsun. Yazdığın paragraf berbat olmuş, bir hesap peşinde gibi görüldüğü için de dayanılmaz bir hal almış. Ama yine de yazılmış olması iyi bir şey, uzlaşmamız açısından iyi. Ama yine de bu paragraftan bizi uzlaşmaya ulaştıracak adımları göremiyorum. Çünkü insan hesap yaparken tırmanamaz. Yine de bu benim ilk izlenimim, çünkü sen de haklısın. Eğer hesap yapmak kötü değilse, insan bunu yapmalı- boş yere ve olanaksız olsa da. Ve bu benim son fikrim.

Beni evlenmekten uzak tutan şeyin, yalnızlığımı bırakarak kaybedeceklerimle karşılaştırdınca, seni alırken, daha az şeyler elde etmeyi beklediğimi düşündüğümü sanıyorsan beni yanlış anlamışsın. Bunu düşündüğünü biliyorum; sözlü olarak böyle ifade ettin ve ben aksini söyledim. Ama gördüğüm kadarıyla yeterince etkili olamamışım. Bu, benim için bir şeyi bırakmak sorunu değil, hatta evlilikten sonra da olduğum gibi kalacağım. Eğer seçimin böyleyse karşılaşacağın en önemli problem bu olacak. Beni engelleyen, tam yalnızlığın benim için bir kazanç veya zevk değil, (en azından senin düşündüğün anlamda değil) zorunluluk, görev ve sıkıntı olduğunu düşünmemdir. Buna artık inanmıyorum; tamamen uydurma (belki bu bilgi devam etmemde yardımcı olur) ve seninle yaşayamayacağım gerçeğiyle kolayca kanıtlanabilir. Seni, olduğun gibi, mektubundaki o berbat paragraf da

dahil olmak üzere, istiyorum. Yine de teselli bulmak, zevk almak için değil, benimle burada bağımsız olarak yaşayan için bunu istiyorum.

Ebeveynlerine yazarken bu noktaya kadar gelmemiştim. Bir çok uydurmacalar yıl boyunca biriktiler ve kafamdan içeriye sağır edici bir biçimde girdiler. Venedik'ten yolladığım mektubumda buna bir son verdim. Artık kafamdaki yaygaraya dayanamıyordum.

Sanırım şimdi tamamen dürüst olmalıyım ve şimdiye kadar kim-senin benden bu kadar çok ileriye giden açıklamalar duymadığını söylemeliyim. Sanatoryumda bir kıza aşık oldum, 18 yaşlarında bir çocuktuk. İsviçreliydi ama İtalya'da Cenova yakınlarında yaşıyordu. Böylece kan olarak bana yabancıydı. Hala çocuktuk ama dikkat çekiyordu ve hastalığına rağmen derinliği olan bir kişiliği vardı.¹⁹⁶ Boş ve ümitsiz durumumda, ondan daha az çekici olan bir kız bile beni etkileyebilirdi. Desenzano'dan gönderdiğim notları almış olmalısın, on gün önce yazılmışlardı. birbirimize ait olmadığımız onun için olduğu kadar, benim için de açıktı ve önümüzdeki on gün sona erince, her şey bitecekti. Bir mektup, bir satır yazı bile gönderilmeyecekti. Yine de birbirimiz için büyük anlam taşıyorduk ve birbirimize veda ederken herkesin önünde ağlamaması için her türlü şeyi yaptım. Ben de aynı şeyleri duyumsadım. Gidişimle her şey sona erdi.

Paradoks gibi görünse de, seninle ilgili duygularım daha da netleşti. Hem, İtalyan kız seni biliyordu ve tüm amacımın seninle evlenmek olduğunu anlamıştı. Sonra Prag'a döndüm ve seninle ilişkimin tamamen kesildiğini gördüm. Cesaretimi gittikçe daha çok kaybettim. Ama Noel'de Berlin'e gelerek son bir karara varmayı düşündüm.

1 Ocak 1914

Her şeyden önce, mutlu yıllar Felice ve sen de bunu ikimiz için dilemelisin. Mektubunu yanıtlamam, sandığım kadar kolay olmadı. Çok göze çarpan ve değişik açılardan ilham alan o paragraf; onu tamamen gözden kaybetmek olanaksızdı. Bu nedenle zamanım ve sükune-

tim olduğunda yazmaya karara verdim. Ama dñn bunlar yoktu ve bu-
gñn de aynısı oldu. Yorgunum, Felix ve Oscar çeyrek saat içersinde
gelerek beni alacaklar. Yine de seninle ilişki de kalabilmek için bir
mektup yazacağım, çünkü moralimi yükseltiyor ve şimdi saat 3.15'te
anlık mutluluk sağlıyor. Nerede olduğunu ve neler düşündüğünü Tanrı
bilir.- benimle ilgili olmayan ve olmayacak düşünceler. Yine de, ya-
nıtımın gecikmiş olması beni hiç endişelendirmiyor, çünkü benim se-
nin mektuplarını beklememle, senin benimkileri beklemen karşılaştırı-
lamaz. Hatta geciktirerek sana iyilik bile yapıyor olabilirim.

İlk kez (ama bunu biliyorsun, sana söylememe gereksiz) Ber-
lin'i terk etmekten çok (bu önemli) benimle beraber olmaktan uğraya-
cağın kayıplardan bahsediyorsun. Dahası yalnızca bu tür kayıpların
olasılığından bahsetmiyorsun, ama kesin olduklarını söylüyorsun. Ta-
nımlaman 'ağır bir yük' alacağını da gösteriyor ve verdiğin referans
bunun senin aleyhine olabileceğini bildiriyor.

Bu, her şeyin ötesinde, bir yıldır seni ikna etmeye çalıştđım ko-
nu. Eğer benim çabalarımın sonucunda oluştuysa, tatmin olabilirim.
Ama öyle olsaydı, ani biçimde ortaya çıkmaz, yavaş bir gelişim göste-
rirdi. Ama yazmama sürende gelişmiş olabilir. Bu durumda da zaman-
la gelişmiş olmasına rağmen ben farkına varmamışım demektir. Ama
bu, geçen Pazar (9 Kasım 1913) Berlin'de söylediğinle çelişkili. Tüm
bakış açına da ters. Buna göre-ben ve benimle bir yaşamın senin için
değerli bir şey olup olmadığını göz önüne almadan- Berlin'de arkan-
da, senin için derin, etkileyici, yaşamsal olan bir şey bırakmayacaksın.
Ama belki bu konuda da yanılıyorsun ve elindekilerin farkına son za-
manlarda vardın. Belki de bu konuda sana ben yardımcı oldum- keli-
melerle değil ama varlığımla. Bu olabilir. Bazen, Berlin'de sahip ol-
duklarının senin için vazgeçilmez oldukları izlenimine kapılıyorum.
Eğer iyi incelenirse, bana karşı olan önemsiz davranışların kanıt ola-
rak kabul edilebilirler. Ve son olarak, Berlin'de Max'ın karısına söy-
lemiş oldukların kulaklarımda hala çınılıyor: oradaki yaşam ve işinin
senin için çok önemli olduğu ve müdürünün iyi düşünmeden Berlin'i
terk etmemen gerektiğini söylemesi. (Bunu bir yabancıya, birkaç saat-
tır tanıdığın bir kadına söylemiş olman, müdürünle aynı fikirde olman
kadar kötü görünüyor.)

Ama bunun dışında Felice, haklı olduğunu kabul etmeliyim. Tarafsız bir gözle bakınca kaybetmek zorundasın. Berlin’i, büronu, sevdiğin işini, neredeyse endişesiz bir yaşamı, bu tür bir bağımsızlıkla beraber olduğun insanlarla oluşturduğun neşeli birlikteliği, ailenle olan yaşamı kaybedeceksin- ve bunlar benim bildiklerim. Bunları bırakıp Prag’a, bilmediğin bir dilin konuşulduğu ufak bir kasabaya, bir memurun, tam palazlanmamış bir memurun küçük burjuva yaşamına gideceksin ve endişelerden uzak kalamayacaksın. Bağımsız olmayı sürdürrebilsen de sorumlulukların olacak. Sosyal bir yaşam ve ailen yerine, çoğu zaman (şu anda her zamankinden fazla değil) melankolik ve sessiz olan, sık olmayan kişisel mutluluğu uğraşısından kaynaklanan ve kaçınılmaz olarak sana yabancı kalacak bir kocan olacak. Ve bunlarla belki ancak (bundan burada bahsetmemin doğru olup olmadığını bilmiyorum) aşk başa çıkabilir.

Söylediğim gibi, aşırı yük kuramında kesinlikle bir hata var. Benim açımdan bu bir ‘kayıp’ sorunu değil. Bu yalnız bir ‘engel’ ve engel artık yok. Dahası, beni çok az sevdiğini açıkça belirtsen ve bu da kuşkulu olsa, seni, seninle evlenecek kadar çok sevdiğimi söylemeye cesaret edeceğim. Merhametini bu biçimde kötüye kullanmak yanlış ve hilecilik olur, ama bundan kaçınmıyorum. Öte yandan, akıllı bir insanın mektubundan çıkartacağı biçimde, sen kayıplarının farkında olduğun sürece evlenmemizin olanaksız olduğunu kabul etmeliyim. Bir evliliğe kayıp bilinciyle başlayınca- bunun olamayacağını kabul etmeliyim ve sen istesen de ben bunu istemem. Çünkü benim arzuladığım evlilikte, karı ve koca, bu birimde bağımsız kalabilmeleri için varlıklarının en derininde eşit olmalılar- bu durumda, bu olanaksız.

2 Ocak 1914

Ama Felice buna ciddi olarak inanıyor musun, bir şeyler kaybetmekten gerçekten korkuyor musun? Böyle bir merakla mı hareket edeceksin? Hayır, kesinlikle öyle yapmamalısın. Açık olmak gerekirse, iki olasılık var gibi görünüyor: ya benimle bir şey yapmak istemiyorsun ve beni uzaklaştırma yöntemin bu veya bana olan güvenin bir bi-

çimde sarsıldı ve tartmayı yalnızca bu nedenle yapıyorsun. Durum birincisi gibiyse, bunu engellemek için yapabileceğim ve söyleyebileceğim bir şey yok: bu durumda her şey biter, seni kaybederim ve bununla başa çıkamayacağımı kesinlikle bilmeme rağmen nasıl yaşayabileceğime bakarım. İkinci durumda, yine de, kaybolan bir şey yok; bu durumda, aramızdaki her şey düzelecektir, çünkü beni güven testine sokarsan, o anda ne kadar zayıf olsam da bundan geçeceğimden eminim.

Durumun ne olduğunu söylemek sana kalıyor Felice. Eğer birincisi gibiyse, o zaman kesinlikle ayrılmalıyız; eğer ikincisi gibiyse, o zaman beni teste sok; üçüncü bir olasılığı düşünmüyorum.- yani daha önemli bir nedenle kayıpları hesaplayabileceğini.

Aslında evlilik fikrinden vazgeçmek ve eskiden olduğu gibi birbirimize yazmak konusunda anlaştık. Bu senin önerindi ve daha iyisini düşünemediğim için ben de kabullendim. Şimdi daha iyisini biliyorum, onu yapalım! Aramızdaki ilişkiyi sürdürebilmemizi sağlayabilecek- benim için çok önemli olan- tek şey evlilik. Ben de aynı şehirde yaşamıyor olmamızın bir avantaj olacağını düşünüyorum, ama bunun tek bir nedeni var: eğer evlenmezsek, şimdiki gibi ayrı yerlerde olmamız halinde daha sonra evlenme olasılığımız yüksek olur. Şüpheler oluşacak, erteleme için olanaklar bulunacak ve mutsuz günler boşuna sürecek. Aslında bunlardan şimdi de bolca var.

Ama yazışmamızı sürdürmemizi de pek ciddiye almıyorsun. Bu neye varacak? Bekleme işkenceleri ve kronikleşmiş şikayetler. Olacağı bu. Bu nedenle, yazışma zamanla ortadan kalkacak ve son acı daha keskin ve zehirli olacak. Bunu yapmamalıyız; bu bizim kapasitemizi aşar ve kimseye yararı olmaz. Zamanın, yazmaya yönelik ilişkimiz üzerindeki etkisine bak, sen bana yazmayalı iki ay oldu ve farkında olmadan mektubunun bazı yerlerinde bana karşı ufak nefret ifadeleri oluşmaya başladı. Hayır Felice, bu şekilde sürdüremeyiz.

Bir insan olarak içimde taşıdığım bütün iyiliklerle, yaşayanların arasında bulunmama neden olan her şeyle seni seviyorum Felice. Eğer bu yetmezse, o zaman ben de yetmem. Seni olduğun gibi seviyo-

rum, beğendiğim ve beğenmediğim yönleriyle, her şeyinle, her şeyinle seviyorum. Her şey yolunda olsa da sen böyle hissetmiyorsun. Seni tatmin edemiyorum, benimle ilgili birçok şeye itiraz ediyorsun ve olduğumdan başka davranmamı istiyorsun. ‘Gerçek dünyada yaşamalıyım’, ‘Olayları olduğu gibi algılamalıyım’, vs. Bunu istemenin bir iç gereksinimden kaynaklandığını, sonra artık beni istemediğin için. benden uzaklaşmaya çalıştığının farkında değil misin? İnsanları neden değiştirmeye çalışıyorsun Felice? Bu doğru değil. İnsanlar ya oldukları gibi kabul edilmeliler veya oldukları gibi bırakılmalılar. Onlar değiştirilemezler, yalnızca dengeleri bozulabilir. Hem bir insan tek, tek parçalardan yapılmamıştır ki, tek bir parçayı alıp değiştirerek yeni bir şey elde edilebilsin. Daha çok bir bütündür ve eğer bir taraftan çekersen, sen istesen de istemesen de, diğer taraf etkilenir. Yine de Felice,-benimle ilgili bazı itirazların var ve onları değiştirmeye çalışıyorsun ve ben bunu bile seviyorum. Ama bunu bilmeni isterim.

Şimdi karar ver Felice! Son mektubunda kesin kararın yoktu ve hala soru işaretleri vardı. Sen kendini, her zaman, benim kendimi gördüğümünden daha net bir biçimde gördün. Bu açıdan benden daha kötü olamazsın.

Ve son olarak bu mektubu atan elleri öpüyorum.

Franz

Grete Bloch'a

21 Ocak 1914¹⁹⁷

Sevgili Bayan Bloch,

Yazmadığım için gücenme. Aslında bu bir hata değildi. Son mektubun veya daha önceki çok dostça olmasına rağmen yanıtlayamadım. F. ile ilgili olan her şey için çok duyarlı olduğumdan, mektupta acı bir şey duyumsadım. Oldukça düşmanca bir şeydi- tüm inceliğine (yalnızca görünüşte değil) rağmen. Bunu yalnızca duyumsadım, aslında ina-

namadım. Şimdi böyle bir şeye inanabilmek için sana Prag'da çok haksızlık yapmıştım. Yine de içten olmayan bir mektup yazmak istemedim. Aslında o içten olmayan mektubu yazdım, iki gün cebimde dolaştırdım ve senin mektubun geldiğinde de yollamadığıma memnun oldum. Bunlar, kuşkusuz hoş olmayan hileler. Gerçek beni de yansıtmıyorlar, çünkü pek kuşku duymam. En ufak bir inceliği bile değerlendirmesini bilirim. Senden incelik dışında bir şey almadım. Bu, ben-cillikten uzak bir incelikti- Bu duygumu, F. ile olan ilişkim dışında açıklayamam- dayanılmaz, belirsiz yine de delici bir biçimde canlı. Bu beni seninle yanlış bir ilişkiye sokuyor. O mektubu yanıtlayamaz hale getirenin ne olduğunu içtenlikle söyleyeceğim. İçinde F. ile ilgili hiçbir şey yoktu. Bu tek neden değil ama ana nedendi. Eski mektuplarında, F.'den haber yokken, her zaman bunu belirtmiştin. Beni sessizlikle cezalandırmak veya bana işkence etmek istediğini söylemek istemiyorum. Hayır, tabii ki bunu söylemek istemiyorum. Yine de benim için bu iki anlamı da taşıyor. Belki de F.'den hiç haber almadın, belki sana sormam gerekiyor- benim için bu olasılıklar, durumu değiştirmiyorlar.

Yine de bugün, bazı şeyler değişti. Bilmediğini düşünerek, (sanırım Noel'i Berlin'de geçirdin) bunu anlatacağım, çünkü bu F.'nin bir sırrı değil. Elini tutmak için talebimi yeniledim (çok kısa olarak anlatıyorum, dört hafta öncesine kadar uzuyor) ve hiçbir yanıt alamadım. Kendi bakış açısıyla F.'nin davranışını anlayabiliyordum. Yani sessizliğini, belirsizliğin sürmesine izin vermesini demek istiyorum. Ama tanıdığım kadarıyla, doğasını göz önüne alınca bunu anlayamıyordum.

Tek bir şey istiyorum (ve son beklenmedik mektubunu, bunu ne kadar az hak etmiş olsam da olumlu bir işaret olarak alıyorum. Özel bir nedenden dolayı lütfen en kısa sürede yanıtla), F. nasıl? İyi mi? Acı mı çekiyor? Yoksa her ikisi de mi?

Sevgiler, F. Kafka

Sevgili Bayan Bloch,

F.'yi ilgilendiren veya onunla ilgili olan her şey için kör olduğum dışında bir açıklama getiremiyorum. En iyi görebildiklerim de düş gücümle daha da kötüleşiyorlar. Yalnızca sana karşı olan davranışımı düşününce, sürekli olarak üzülüyorum ve sonra her şeye yeniden başlıyorum. Ama bunu engelleyemiyorum. Başkalarının bende hoşlanmadıklarını sonuna dek sürdürüyorum ve uç noktalarda hareket ediyorum. Ama bu durumda, diğerlerinden de fazla yapıyorum.. İstmeden, sanki bilinmeyen bir el tarafından, oraya, buraya doğru bükülüyorum ve serseme dönüyorum.

Ama bunu sen de biliyorsun ve beni en çok şaşırtan, mektubunda bir kınama kelimesinin bile bulunmaması, hatta F.'ye benimle tekrar evlenmesini teklif ettiğim için şaşırmamış olman. Başka bir yol olmadığı için bunu yaptım, başka bir açıklamam yok.

F.'nin sana yazmış olduğu mektup (bunun için sana çok teşekkür ediyorum, biraz daha bende kalmasına izin ver; F.'nin haberi olmaya-çağını söylememe gerek yok) nazik ve doğru ve benimle ilgili olanlar çoğunlukla doğru. 'Lapanın' 'sıcak olduğu doğru ve 'zavallı şeytan' de doğru.¹⁹⁸ Ama F.'nin o zamandan beri sana yazmamış olması kötü. Eğer bir zamanlar sana yazıp göndermediğim ve bir dakika önce bulduğum mektuba koymamış olsaydım, F.'ye yazdığım mektupların tarihlerini bilemezdim, en azından tam bilemezdim.¹⁹⁹ Berlin ziyaretinden sonra F.'ye ilk kez 27 Kasım tarihinde yazdım- garip bir biçimde, F.'nin sana yazdığı akşam. Yanıt almadım. Sonra, Bayan Brod'un F.'ye aynı zamanlarda yazdığını ve Noel'de davet ettiğini öğrendim. O da bir yanıt alamamış. Sonra on beş günlük bir mektup için başka bir mektup yazdım, yine yanıt gelmedi. Ondan sonraki olayların tam zamanlarını anımsayamıyorum. İki mektup daha yazmış ve iki telgraf göndermiş olmalıyım. Bunlara da yanıt almadığım için, yarı uykulu halde aklıma gelen düş benzeri şu planı uyguladım.²⁰⁰ (Sana Gallery'i²⁰¹ göndermem nedeniyle özür dilemek için bunu anlatıyorum.)

Berlin’de yaşayan çok yakın bir arkadaşım var, adı Dr. E. Weiss ve Gallery’nin yazarı. Eskiden onu çok az tanırdım, romanını ise hiç bilmezdim. Kasım ayında Berlin’deyken onunla beraber bir saat geçirdim, ama o zamandan beri, Noel tatillerinde (Prag’da), onu bir çok kez gördüm. Aralık ayının başında, bu Dr. Weiss’ten F.’nin bürosuna benden bir mektup götürmesini istedim. Mektupta, ondan haber alamadığımdan biraz daha fazlasını yazdım ve bu nedenle de W.’yi ona gönderdim, çünkü bana F.’den bahsedebilirdi. F. mektubu okurken, W. Masasının yanında oturacaktı, etrafa bakacaktı, okumayı bitirene dek bekleyecekti ve sonra başka bir talimat veya yanıt alamadan (benim almadığımı, o neden alsındı ki!) ayrılacak ve bana, nasıl görüldüğünü ve ne yaptığını anlatacaktı. Ve tam da böyle oldu. W., bana F.’nin o gün uzun bir mektup yazmaya söz verdiği birkaç satırı getirdi. Bu mektup gelmedi. Bir mektup yazdım. Yanıt olarak bir mektuptan bahsedilen bir telgraf aldım. Bu mektup ta gelmedi. Telefon ettim ve hemen söz verilen mektup da gelmedi. Bir telgraf yolladım ve karşılığında bir telgraf aldım. Buna göre mektup yazılmıştı ve postalanmayı bekliyordu. Ama bu da gelmedi. Sanırım yine yazdım. Sonunda geldi. Çok az şey vardı ve olanlar da üzüntü vericiydi. Hem özellikle üzüntü vericiydi, hem de genel anlaşılmaazlığıyla üzüntü vericiydi. Bunun üzerine 40 sayfalık²⁰² bir mektup yazdım. Ve 4 haftadır yanıt bekliyorum, ya da beklemekten vazgeçtim. İnsanın kendisini bu mektupta yaptığım kadar alçaltması olanaksız. Ama mektupta çelişkili gibi olan bir sayfa var, bu yarı bilinçli olarak yazılmış bir sayfa, ama gerçek bir yazı ve mektubumun bütününün yanıtlanması olanaksız kılmış olabilir. Ama bu olamaz, çünkü bu sayfa, öndeki ve arkadaki sayfalarla yakından ilişkili ve tek başına okunamaz. Ve Felice bunu yapmaz. Ama eğer yapmışsa, bu sayfayı içermiyor olsaydı da mektubu yanıtlamazdı.

Aşağı yukarı böyle oldu. Noel’i Viyana da mı geçirdin? Yalnız mı? Berlin’e gideceğini, aynı biçimde benim de Berlin’e gitmem gerektiğini düşünüyordum. Eğer telefon konuşmandan aldığım mesaj açıkça Berlin’e gelmememi söylemeseydi, gitmiş olurdu. Dahası bu talep telgrafla da yineleni. Senden çabuk bir yanıt istediğimde, Pazar günü Berlin’e gitme niyetim vardı ve olabilirse tek seferde her şeyi halledecektim. Bunu yapamayacağım, özellikle de o mektuptan sonra.

F.'nin son zamanlarda ne düşündüğünü bilmeden gidemem. Yine de bunu bilemeden, son mektubumun dışında F.'ye kanıtlayabileceğim başka bir şey yok. yerince güçlü değilim. Böylece, eskisi gibi sessizliğimizi sürdüreceğiz, ama huzurumuzu değil.

Lütfen, Bayan Bloch, aptalca güvensizliğim ve güvenlerim için beni affet. F. için de özür dilemek istiyorum, çünkü öyle görünüyor ki, o zamandan beri F. ve ben birbirimizi doğrudan incitmeyi bıraktık. Ve (beni) şikayet etmek için sana yöneldik ve incittik.

Gallery'i kabul ederek beni affettiğini göster. Bu yalnızca F.'nin mektubunun bir karşılığı değil- her iki durumda da arkadaşlarımla yazıları- ama bunu, bu çok beğendiğim kitabı, sana yollamak, bana özel bir zevk veriyor.

Bir talep daha: sanırım Erna Bauer'i tanıyorsun, onun adresini biliyor olabilir misin?

En iyi dileklerle, sevgilerle F. Kafka

Grete Bloch'a

5 Şubat 1914

Şöyle düşünüyorum: Mektubumu sana Pazar günü postaladım. En geç Salı sabahı sana ulaşmış olmalı (Pazartesi tatildi), bugün Perşembe. Normal olarak bunu sana hatırlatmaya- bırak hakkı- fırsatım olmazdı. Bana öylesine yazmadığına ama kısa zamanda yazacağına emin olsaydım da böyle davranmazdım. Ama bunu kesinliği duyumsayamadım. Ruh halim kesinlikten çok uzak ve bu nedenle de bana yazmamanın nedeni olarak iki olasılık düşündüm. Bu ana kadar çabuk yanıtlarınla beni bozduğun için bu olasılıklar hemen ortaya çıktılar. Bunlar: ya seni incittim veya benim için kötü bir haberin var. İkisi de olabilir. O kadar dalgınım ve kendimden emin değilim ki aptalca bir suç işleyip seni incitmiş olabilirim ve eğer benim için kötü bir haber varsa, bu her şeyden daha çok beklenebilir. Ama yine de bana yazmaman

için ne birincisi, ne de ikincisi yeterli bir neden oluşturuyor. Tam aksi-ne: seni incitmek için ne yazmışsam, basit bir hata nedeniyle olmuştur ve kolayca affedilebilir. Eğer son mektubumu tekrar okuduysan, benimle aynı fikirde olmalısın. Eğer aynı fikirde değilsen, bunu, yazarak bana bildir ki, konuyu kolaylıkla halledebileyim. Ama kötü habere gelince, bir haberi çok uzun zamandır beklediğimden ve bu nedenle kötü bir haberin bile bana iyi geleceğinden emin olabilirsin.

Bu nedenle lütfen bana yeniden yazarsın değil mi?

Sevgilerimle, F. Kafka

Uzun zamandır sormak istediğim bir soru: Büro makineleri sergisi Prag'da mı düzenlenecek ve sen de geliyor musun?

Grete Bloch'a

(7 Şubat 1914)

Sevgili Bayan Bloch,

Hemen yanıtlamak istedim. Önemli bir şey söylemeyeceğim. Bırak önemli olmayı, içine düştüğün zor durumla bile ilgili değil. Yalnızca sana yazmak istedim, ne kadar amaçsız ve yararsız da olsa senin için bir şey yapmak istedim. Bana öyle geliyor ki seninle kurmuş olduğum yanlış ilişki kısmen (görünürde bu sözler cafcacflı gibi, ama içsel olarak yeterince muhteşem olan bir kelime bile yok), beni ileriye doğru iterken geri tutan fethedilemez bir engeli aşarak sana yaklaşmaya çalışmamdan kaynaklanıyor. Ve kendimi çok iyi tanımamama rağmen, bu başarısızlığımın nedeni olarak seni suçluyorum. Bütün bunlar, seni F. vasıtası ile tanımış olmamdan, ilk kez Prag'da karşılaştığımızda, yabancı olmana rağmen seninle F. hakkında konuşmak istememeden, bu yabancıнын merhametine isteyerek güvenmemden, (bu niyet önceden düşünülmenden ortaya çıktı), bu tür durumlarda konuşkanlığımın sınır tanımamasından (gerekirse bir iki kelimeyle de) ve beni ölesiye hasta etmesinden kaynaklanıyor. Bütün bunlar ve daha fazlası, daha sonra bu nefret dolu, savunma cümlelerini sarf etmeme neden oldular.

Merhametin insanı daha mutlu kılabileceğini sanmıyorum, daha iyi yapmayacağı kesin. Öte yandan, acının paylaşılması, eğer kişi bunu genelde ve özel birisi için yapabiliyorsa, benim deneylediğim bir şey ve insanı daha iyi yapıyor. Hem, aynı anda iki tarafı da yükselen bir teraziye sahip olamazsınız. Bir kişinin acılarını ne kadar çok insan bilirse, acı o kadar kötüleşir veya çok kötü olmasa da saflığını kaybeder. Ama daha kötü ve sürekli olacağı kesindir. İnsan buna başkasının gözüyle, başka açılardan bakmalıdır ve bugüne kadar dar bakışlarla görmüş ve bunu kötü bir biçimde üstlenmişse, artık belirgin gerçekliğin önünde gözlerini açmalı ve acılı sona teslim olmalıdır. Yine de, daha kötülemezse, yalnızca saflığı azalırsa, bu hala daha kötü olabilir, çünkü o andaki iğrenme, insana üstesinden gelme ümidini kaybettirir.

Schwarze Ross'da²⁰³ buna benzer bir şey duyumsadım, birisiyle bu biçimde konuşurken her seferinde bunu duyumsadım, hatta en iyi arkadaşım ile bile. (örneğin, annemle beraberken, iğrenmem beni ürperiyor). Ama bu tartışmalarda, tüm varlığımın zevk ve tatmini tattığını ve gururumu okşandığını eklemeliyim- ve böylece kendimi sarsarak şöyle demek benim için bir rahatlık (ne kadar yanlış olsa da) olmaz mı: diğeri suçlanmalı?

Ama hepsi bu kadar değil, bu düşüncelere saplanmamalıyım, bunlar beni bir yere götürmezler bunlar yalnızca duygularımda.

(Bu mektubu devamı olabilir)

Bundan eminim. Ama belki de geçmişte olanları açıklamak için bu yeterli ve daha fazla tartışma gereği de ortadan kalkıyor.

Dahası, işler şimdi çok değişti: artık benim için bir yabancı değil-sin, özellikle de son mektubundan beri. İtirafarla (eğer tamamen zorlamayla ve tek yönlü değilse) gelen acı, insan ilişkilerinde genelde ortaya çıkan acının aynısı. İnsan yaşadığı sürece, cansız kurallar koymamalı- bu ve benzeri bir çok nedenle (eğer aynı fikirdeysen ve umarım öyledir) aramızdaki her şey arkadaşça olmalı ve birbirimizle dürüstçe konuşabilmeliyiz. Ve kendinle ilgili olarak yazarken artık şunu ekleme: 'bununla ilgilenmemene rağmen.'

Erna Bauer'e yazmayacağım. Onu Felice'nin sırdaşı olarak kabul ediyorum. Ama böyle olsa bile, ona yazmayacağım. F.'yi kendime çekebilmek için dolambaçlı yollara sapmama izin verebilir miyim? Benim için F.'ye yazmış olman ve benim de bunun için sana müteşekkirm kalmam yeterli değil mi? Ama sana yazdığımı gizlememelisin. Her şeyi söyleyebilirsin. Bunu, yalnızca, bir tür yardımın işe yarayıp yazmayacağı kesin olmadığı için yapma. F., bana olan güvenini yitirdi. Aslında bunun için bir çok iyi nedenler de var. Ve daha önce bahsettiğim o sayfa, 40 sayfalık mektup, en önemsiz olan değildi. Ve güveniyle birlikte, F.'nin bana karşı duyduğu diğer duygularda yok oldular. F. ne yapmalıydı? Ama sana neden yazmadığını açıklayamıyorum.

F.'nin son mektubunun neden hüznünlü olduğunu soruyorsun. Bir cümlesi şöyle: 'Evlilik, ikimizin de çok fazla fedakarlık yapması anlamına geliyor. Fazla yükün nerede olacağını tespit etmeyelim. İkimiz için de yük olacak.' Bu cümle gerçekten de endişe verici ki (ne kadar gerçek içerse de) F.'nin gerçek duyguları bu olamaz. Bu, F.'nin doğasına aykırı, öyle olmalı ama bu cümleyi yazabilmesi, neden ne olursa olsun, çok üzücü ve beni gelecek umudundan yoksun kılıyor. Bu arada, Dikkatsizce yazılmış bir mektup değil. Yollanmamış bir çok mektup bundan önce yazılmış olmalı (sana yazdığı mektupta da belirttiği gibi). Benim ve F.'nin gelecekteki beraberliğimiz, yalnızca senin şimdi yazdığın mektubunda varmış gibi görünüyor.

Sevgilerle F. Kafka

Grete Bloch'a

8 Şubat 1914

Sevgili Bayan Bloch,

F.'ye yazdığın mektupta, hatta gönderdiğin telgrafta içten olmaya zorlandığın için ikimiz adına da üzgünüm, özellikle de senin adına olduğunu söylemem gereksiz. (bunun için sana nasıl teşekkür edebilirim?) Ama tabii ki kötü olan içtensizlik değil, ama şu ana kadar içtensizliklerle ulaşılabilen durumun kendisi.

F.'nin mektubundaki cümlelerin kötü olduğu konusunda haklısın. Görünüşte, bir yıldır onu ikna etmeye çalıştığım konuların yanlış anlaşılmasından başka bir şey değil. Ama içsel olarak bir yanlış anlamadan fazlası olmalı. Mektup yalnızca o cümleden meydana gelmemiş olsa da, o cümle var. En can sıkıcı yanı, cümlelerin, F. ile ilgili olarak bildiğim hiçbir şeyle uyuşmaması. Öte yandan, temel bir değişiklikten hiçbir yerde bahsedilmemiş.

Bu arada, Pazar günlerini nasıl geçiriyorsun? Hafta boyunca yorulduktan sonra? Kendini bu şekilde yorman akıllıca mı? Uzun süre dayanabilecek misin? Geçen gün bahsettiğin hastalık neydi? Son mektubuna ayırdığın zamanı öğle yemeği zamanından çalmış olmalısın. Bu, nazik olduğu kadar yanlış. Ama artık konuşmayacağım, çünkü şu anda, sana karşı, dünyadaki herkesten daha fazla borçluyum. B. Şu anda, diş ağrısı nedeniyle kafam sersem olmasına rağmen bunun çok iyi farkındayım.

Sevgilerle, Kafka

9 Şubat 1914

Her şeye rağmen F., her şeye rağmen, (ve bu 'her şey' çok şey) kartın bugün geldiğinde, tekrar ilk gün gibi oldu. Bana bir memur tarafından sanki önemi yokmuş gibi öylesine verilen bu kartta, yeniden senin tarafından bana hitap edilen kelimeler vardı. Anlaşılmayan kelimeler bile kötü olmaktan çok iyiydiler, çünkü senden geliyorlardı. En azından kendini bana göstermiştin, ne olursa olsun, benimle bir şey yapmak istemiştin- okurken sevinçten bayılacaktım. Yemek üzere olduğum elmayı bir tarafa koyamadım, elimden düşürdüm. Sonra, çok sonra bir yazı yazdırırken- kendimi bu olayda kaybetmeye çalıştığım anda, zihnimden bir anda şu geçti: 'Ne oluyor? Neden kendini çok farklı hissediyorsun?' Ve hemen neden kendimi farklı hissettiğimi anladım.

Bir şey olmamıştı, bana yazmıştın. Ama bunun ne anlam taşıdığını kim bilebilirdi. Son mektupları yazmayı başaramamama rağmen bu

kartı yazmayı istediğin düşünülebilir miydi? Doğru değil mi? Hayır böyle olmamıştı ve olamazdı. Neden ne olursa olsun F., zayıf da olsa, bana şimdi uzattığın eli geri çekme. O Bir zamanlar izin verdiğin biçimde ona tutunmalıyım.

Ama şimdi yeniden son mektubunu ve ‘aşırı yük’ ifadesini anımsıyorum. Bunun ışığında, seni, rahat ettiğin durumdan çekip almam ve yanıma getirmem gerekiyor. Bunun göreceli olduğunu söylemem gereksiz. (Sonunda seni buna ikna etmiş gibiyim, tabii ki eğer ikna olduğun başka bir konuyu ortadan kaldırmamışsam.) Ama şimdi bunu da konuşmanın zamanı değil.

Çaresiz bir şaşkınlıkla Prag’da (Berlin, benim için yeryüzü üzerinde duran bir gökyüzü gibi, Prag üzerinde duruyor) sağa sola, kör gibi dikkatsizce, şimdi üzerinde konuşmak için uygun bir zaman olmayan aynı düşüncelerle hep oynayarak, koşturur gibi, tekrar sessiz kalmaman amacıyla yalvarmanın şimdi tam zamanı. Senden bütün istediğim bu, başka bir şey değil. Bana açıkça ne düşündüğünü söyle. Ben de aynı biçimde yanıtlayacağım. Ne düşündüğümü söylemeyeceğim: en iyi kısmını zaten biliyorsun.

Franz

Grete Bloch’a

9 Şubat 1914

Sevgili Bayan Bloch,

F.’den bir kart geldi. Kısa ama dostçaydı. Aslında bu arkadaşlığa güvenmeyi bırakmışım, çünkü F. bana önceleri bundan daha az dostça bir tavırla hiç yazmamıştı. Ama senin için bunun bir önemi yok, bu kartla (son ve açık olan cümle şöyle: ‘Bu kartı yazmam gerekiyordu.’) ilgili düşüncelerimi nasıl toplayacağım da senin için önemsiz. Önemli olan, kart geldi, bunu tek başıma getiremezdim, çünkü F. bunu

kendi arzusuyla yazmazdı. Bunu tamamen sana borçluyum. F. üzerinde nasıl bir gücün var!

Belki senden yarın biraz haber alabilirim ve belki de karttan haberin vardır. Sana karşı şimdiye kadar olduğundan daha fazla borçlandım. Kelimeler yetersiz kalıyorlar. Çok utandım, yalnızca utansam önemli değil, bu bana uygun bir davranış. Ama F.'den bu yolla bir kart göndermesini sağlamını istediğim için seni aşağıladığımı düşündüm. (bu yolla, ben ne diyorum? Başka türlü olamazdı.) Bundan tekrar bahsetme. Bu duygunun geçeceğini biliyorum. Bu anlamda duyarlılığım, unutkanlığımdan biraz daha fazla. Ama şunu söylemeliyim ki, müteşekkir olmamdan daha önemlisi beni affetmeni istemem.

Sevgilerle, Kafka

Grete Bloch'a

11 Şubat 1914

Sevgili Bayan Bloch, hayır buna inanmıyorum ve sen de inanmaktan yazdın. Ama mektubun olmasaydı F. bana yazmazdı. Beni yanlış anlama, bana kendi arzusuyla yazmadığı için oldukça memnunum. Hem onun öyle olmasını istiyorum, ya da daha açık ve basit kelimelerle, olduğu gibi kalmasını istiyorum. Eğer safsata yapmak istesem, yazmasının, yazmamasından bana daha fazla acı verdiğini (bunu söylemiyorum, ama senden de saklamıyorum) söyledim. Çünkü, bu, direnişinin benim değil de senin tarafından kırılabileceğini gösteriyor.

Karşılıklı yardımlaşma ile ilgili olarak söylediğin pek doğru değil. Eğer birisi suya düşerse ve çığlıklarını duyan bir başkası onu sudan çıkartırsa, bu doğal bir yardım biçimidir ve arkadaşlar arasında bir 'borçluluk' yaratmaz. Ama sen, bana yardım edebilmek için samimi davranmamaya kendini zorladın. Böylece, kendini kurtarmak için yapmayacağın bir şeyi yaptın, belki, yalnızca belki, kendimi kurtarmak için benim de yapmayacağım bir şeyi yaptın. Bu nedenle sana 'borçluyum'. Çünkü yalnızca benim için bir şey yapmadın, aynı zamanda

kendine karşı da davrandın. İyi yaradılışın nedeniyle bu konuda zorlanmamış olabilirsin ve bu da insânı bulantı noktasına getirecek kadar zorluyor. Sonraki mektubunda, beni sıkıntıdan kurtarmak için bir çaba sarf etmeden, F.'ye açıkça ilk mektubunu bildiğimden, aslında seni bunu yazmaya razı ettiğimden ve böylece sonunda gerçekleştiği gibi, ondan haber almayı umduğumdan bahsetmeni ('borçluluğumu' ortadan kaldırmak için değil, bu zaten olamaz) isteyebilir miyim? Lütfen Sevgili Bayan Bloch, bunu ona anlat. Dahası, F.'nin bana vermiş olabileceği yanıtı göz önüne alma, çünkü henüz bana ulaşmadı.

Son mektubun yaşamınla ilgili çok açık bir görüntü sağladı. Hava burada da kapalı, ama öğleden sonra saat ikide, sizde de olduğu gibi, ışık, yalnızca karanlık arka odalarda açılıyor. Piyano çaldığını ve müzikten hoşlandığını duyduğumu sanmıyorum. Piyanoyu kiminle çalıyorsun ve kiminle dağlarda gezintiye çıkıyorsun? Uyuma bağımlılığını seviyorum. Karanlık odanda Pazar öğleden sonraları bundan nasıl kaçabilirsin! Ben de yapabilirsem! Keşke uyku bana biraz ilgi gösterse! Diş ağrım varken ve bu yüzden kafam sersemlemişken, (acı geçti, eğer papatya çayını bilseydim içerdim, ama bana ilaç tavsiye edilmemeli) uyuyup uyanıyorum, ama son iki gündür pek uyuyamadım. Bildiğim uyku biçimi,- hiç de fantastik olmayan, yalnızca günlük düşüncelerin duygusal tekrarı olan yüzeysel düşleriyle- uyumama haline göre daha zor ve insanın gözü daha açık oluyor. Büroda konuşurken veya yazı yazdınırken bazen duyumsadığım uyku, uyku zamanınkinden daha gerçekçi oluyor. Ve sen de uykuyu seviyorsun! Uyumak okumaktan daha iyi: bu çekinceyi göz önünde bulundurarak, sana bir kitap önermek istiyorum. Aslında muhteşem bir kitap, dahası insan Viyana ile ilgili güzel olan her şeyi öğrenebiliyor. Lütfen oku! Kontes Lulu Thürheim'in yazdığı ve Georg Müller'in yayınladığı iki ciltlik My Life. Üniversite kütüphanesinde bulabilirsin. Kitap pahalı, iki mark ve sanırım ciltsiz.

En iyi dileklerim ve sevgilerimle, F. Kafka

Sevgili Bayan Bloch, çok sıkıntılı olmana rağmen çalışıyorsun- o anlamda 'buna rağmen' çalışmak gibi bir şey olamaz. Çalışıyor ve yaşına göre oldukça çok kazanıyorsun. Boş zamanın yok, tüm varlığını Viyana'ya transfer etmişsin, tekrar ayrılmaya hazırlanıyorsun ve nede-ni de daha çok çalışmak. Bu durumda, ilerde gücün kalmayacak. Duyumsadığın güç azalması değil, bu böyle uygun olarak ifade edilemez. Bu, tüm yaşamla karşılaştırılınca genç yaşta fark edilemeyen bir güç kaybı. Opera salonunda gözyaşı dökmek güçsüzlük değil, öyle değil mi? Prag'da nadiren, (nadir olması benim hatam) sen biraz daha neşeliyken, (canlı ve makul olmak açısından, sen benden her zaman daha neşelisin) yüzündeki ifade normal ve sağlıklı bir çocuk ifadesi oluyor. Beklentilerinin, kişiliğinin diğer yönleriyle tam uyuşmadıkları doğru, özellikle de benimle ilgili olarak üstünlüğün göz önüne alınınca. Ama yine de bu sana özel bir ifade tarzı. Bu, örneğin, çay evinde bazen okul günlerinden bahsederken ve Kunstgewerbe Müzesinin dışında ayağın takıldığında belli oluyordu.

Artık senden F.'ye bir açıklama yapmanı istemeyeceğimi söyle-meme gerek yok. Bunu istemiştım, çünkü kartının daha iyi zamanları-mızın başlayacağı anlamına geldiğini düşünmüştüm. Bunu, zorlayarak ve hileyle senden elde ettiğimi düşünmek istemiyorum. Kart şimdi daha başka bir anlam taşıyor. Onu tekrardan kopya ediyorum, kötü bir kalemle yazılmış ve yakında okunamaz olacak: 'Berlin, Anhalt istas-yonu, 8 Şubat 1914, akşam 10.30.

'Franz, bekleme salonunda oturmuş Dresden'den gelecek olan kız kardeşimi bekliyorum. Sana içten selamlarımı yollamama izin ver. Gelecek günlerde benden daha fazla haber alacaksın. Bu kartı yazmam gerekiyordu. Sevgilerle. Felice.'

Böylece F., mektubunu Cumartesi günü almıştı ve yazma konu-sunda kararsızdı. Sonra, Pazar akşamı Anhalt istasyonunda otururken, geçici bir dürtüye yenildi ve bu kartı yazdı, bu nedenle de ertesi gün sana da bir kart yollamak zorunda kaldı. Yine de kartı benim için ye-

nilenmiş bir sessizliği ortaya koymaktan başka bir niyet taşımıyordu ve bu, kartta yeniden vurgulanıyordu. Çünkü bir yanıt vermesi gereken ve hemen yolladığım mektuba yanıt gelmemişti. Kötü veya iyi olan, neredeyse tüm varsayımların yanlış olmasıydı.

En iyi dileklerim ve sevgilerimle F. Kafka

Grete Bloch'a

19 Şubat 1914

Sevgili Bayan Bloch, hep böyle olacak (her zamanki dakikliğinin aksine davranarak yanıtlamaz veya benim de kabul edeceğim gibi bir ya da iki hafta yanıt vermeyeceğini önceden bildirmezsen durum değişir). Bunu sana tembih etmeliyim veya en azından bir an önce anımsatmalıyım, çünkü her sessizliğin arkasından beni mahvedebilecek bir problemin çıkmasından korkuyorum. Umarım böyle bir şey değildir, yalnızca çok işin vardır, ki bu da yeterince kötü- veya, daha iyisi, Kontes Thürheim (My Life) geceler boyu seni meşgul etmektedir.

Bu arada, sorunlarımdan uzak tutamadığım senden saklamak istemediğim garip bir talihsizliğe son mektubumdan sonra uğradım. Benim en sonda kalan, evlenmemiş ve nişanlanmamış arkadaşım (Felix Weltsch) nişanlandı. Bu birleşmeyi 3 yıldır öngörmeme rağmen (dışardan bakan birisinin çok fazla zeki olması gerekmiyordu) onlar bunun farkına son on beş günde vardılar. Böylece, bir dereceye kadar bir arkadaşımı kaybediyorum, çünkü evli bir arkadaş gerçek bir arkadaş olamaz. Ona söylenecek her şey ya sessizlikle ya da açık olarak karşına aktarılacaktır ve zihnine giren bütün bilgileri çarpıtmayan bir kadının herhalde yoktur. Dahası, böyle olmasa da, artık onu yalnız başına düşünemezsiniz, ondan yakın bir yardım ve rahatlatma bekleyemezsiniz, böyle bir rahatlatma ve yardımı düşünemezsiniz bile, çünkü artık, ne olursa olsun karşınızda bir ortaklık vardır. Ama doğal olarak onun içi her şeyin en iyisini arzulamamın dışında en azından şu anda bunun benim için iyi bir yanı da var. Çünkü, çok yaşlı olmamamıza rağmen, benden 6 ay genç olduğu için bir cins bekarlık kardeşliği oluşturmuş-

tuk ve bu benim için her halükarda hoş bir düştü. Şimdi bu ortadan kalkacak, ben özgürüm, yalnızım, herkes istediği gibi olabilir, böyle yalıtılmış bir halde, hiç kimse, hatta bu durumun sahibi bile, ürkecek kadar derinlere inerek inceleme yapamaz, öte yandan bir gurup izlemeye çok daha uygundur. Bu, bir mektup için gizli bir talep de olsa beni tebrik et. F.'nin kartı için ne düşünüyorsunuz?

En iyi dileklerle F. K.

Grete Bloch'a

(21-22 Şubat'ta başladı, 25 Şubat'ta bitti, 1914)

Sayın Bayan Bloch, beni 'anlatmaya deymeyecek olan ruh halleri' gibi çirkin kelimelerden mahrum etme. Bunların benim ve senin mektubunda yerleri yok. Bazen, insan kapasitesinin limitlerinde, başkalarının ruh hallerini paylaşabildiğimi (sempati göstermek değil; insanın bir farkı yok, yalnız Tanrı'nın var) düşünüyorum. Lütfen, ilgilendiğim ama 'anlatmaya deymeyecek olan' bir kişinin ruh hallerine gönderme yapma. Bunlar anlatanın bakış açısından değersiz olamazlar, dinleyen için de değersiz değildir. Yine de diğer açılardan, onun hakkında kötü bir şey söylenemez.

Yine de dürüstlüğü bir adım ileriye taşımak gerekebilir. Sana olan ilk mektubum yalnızca F. nedeniyle yazılmıştı; buna kuşku yok. Yardım isterken, mutsuz bir çocuk gibi kabaydım. Bu, Berlin'e yaptığım ziyaret nedeniyle kendini bir zamanlar kınamana nedenlerinden birisiydi. Bütün bu fikirlere, mektuplarım nedeniyle kapılmış olınalısın. Bir keresinde şöyle yazmıştın: 'Kasım ayının olayları.' Ne tür olaylar? Bunlar, neden, geçen on sekiz ay boyunca, sefil ellerimde tuttuğum sopalardan çıkan davul sesleri gibi sürekli yinelenen olaylardı?

Yine de eski mektupların senden yardım bekliyorlardı. Nazik bir biçimde yapabileceğinden fazlasını yaptın. Durumun mutsuzluğunu her taraftan kendine doğru çektin. Prag'da benim 'Hayır' ifademe katlanmak zorunda kaldın (her şeye rağmen içimde bir şey olmalı, çünkü

sana yazdığım o kısa mektup için kendimi toplamayı başardım) ve şimdi de sen F.'nin 'Hayır' ifadesini duydun- senin için daha üzücü ve dahası anlaşılmaz. Bu nedenle artık yardım istemiyorum. Bu daha büyük bir değişimin olduğu anlamına geliyor, çünkü eğer geçmişte rol yapmıyorsam, yalnızca mektup yazarak yardım istemek yerine bunu senden daha güçlü bir biçimde istemeliydim. İtiraz ettiğim bu rol, bunu dışsal olarak kabul etmeye hazır olmamdan çok daha eskiye dayanıyor. Artık yardım istemiyorum, tek istediğim, (sen de bunu biraz istediğin sürece) senin nasıl olduğunu duyabilmek. Eğer F. ile bazı haberler buraya sızarsa, iyi olur, ama esas konu bu değil. Eğer F. ve benim için yapılabilecek bir şey varsa, bu bize kalmıştır. Bu, senin çabalarıyla ve sağladığın destekle ortaya çıktı. Hem, Burada söz konusu olan başkasının yardım edebileceği pratik bir sorun değil. Bu, hem orada hem de burada olması gereken bir sorumluluk meselesi. Aslında daha çok burada olması gereken. Belki bir gün bu kendine yardım etme başarıya ulaşabilirsem ve bu süreçte saçma aklar düşse de, o zaman saçlarım daha büyük bir hızla aklaşır.

Bu nedenle, bana yolladığın mektuplara bu ışık altında bakabilir misin?

25 Şubat

Yukarıdaki iki, üç gün önce yazılmıştı; mektubun sonu gelmez bir haber içermesini arzuluyordum. Sonra durmak zorunda kaldım-bitmeyen şeylerde olduğu gibi- ve birkaç gün yazmadım. Bunu bugün her halükarda bitireceğim.

Şimdi, Sevgili bayan Bloch, durumun ne kadar garip olduğuna bak. F.'nin ve benim mektuplarımız herhalde aynı günde yazıldılar. Onları karşılaştır.

II

F.'nin mektubundan alıntılar yaparak hata etmiyorsun. Nazik ve anlayışlı olarak doğruyu yapıyorsun. Yaptığın yanlış değil. Yanlış olan, benim ve F.'nin davranışları nedeniyle şu anda bulunduğunu kabul ettiğin durum. İçeriğinden çok şu anda bana ulaştığı için F.'nin mektubuna önce çok üzül müştüm. Ama eğer bana söylenmemiş olsaydı, utanmanın artık önemi kalmamış olsa da, daha fazla utanmam gerekirdi.

Sana yazacak çok şeyim olduğunu düşünmeme rağmen, bu günlük yeter. Gelecek sefere. Saat akşam yedi ve hala bürodayım; fazla çalışmamam gerektiğini görerek, bitmemiş mektubu yanımda getirmişim. Yakında sana tekrar yazarım; F.'nin mektubundan haberi olmayacağını söylememe gerek yok.

Yarı aydınlık bir odada uyumanın anlamı ne? Bu tür deneyimler iyi değil. Ona rağmen uyuduğuna göre, ışık neden yansın? Işık uykunu bozmuyor veya en azından kötü bir biçimde etkilemiyor mu? Özellikle de gaz lambası olunca? Eğer öyleyse, gece pencereyi nasıl açık bırakabilirsin, ki bence kesinlikle öyle olmalı? Ben kişisel olarak bu soruları sormazdım, bunu yapan içindeki doğal terapi uygulayıcısı.

En iyi dileklerle, F. K.

Grete Bloch'a

(Resimli kartpostal: Damga: Dresden 1 Mart 1914)

En iyi dilekler, en iyi. Dresden tren istasyonu. Berlin'deydim. Daha kötüsü olamazdı. Daha kötüsü kazığa oturmak olabilir. Ayrıntılı bir mektup alacaksın.

Sevgiler F.

2 Mart 1914

Sevgili Bayan Bloch, Felice'ye uzun bir mektup yazdım,²⁰⁴ sana yolculuğumu anlatabilmeye uygun bir ruh halinde olup olmadığımı bilmiyorum. (Dresden'den yolladığım kartı aldın mı?) Öte yandan, eğer bir rapor vermeye borçluysam ve herhangi bir kimseye bir rapor verme zorunluluğunu duyumsuyorsam, bu sensin, yalnızca sensin. Eğer bu iki günün bana sağladığı bir rahatlık varsa, bu da sana ait düşüncelerden, sadakatinden ve dürüstlüğünden kaynaklanıyordu.

Bugünkü kart nedeniyle değerlendirdince, Berlin'e gitmeye niyetlendiğimi bahsettiğim son mektubumdan beri toparlanamamışsın. Buna on gün önce kesinlikle karar verdim. Bu nedenle F.'nin mektubunun uygun olmayan bir zamanda geldiğini söyledim. Çünkü, sanki bu mektup nedeniyle gidiyor gibi olacağım. Bu da F.'nin bu mektubun bir bölümünü bana iletmesini düşünmesine neden olacak. Ama bu önemli değil. Bir yalan söyledim ve senden on beş gündür haber almadığımdan bahsettim. F. bunu hemen kabullendi, çünkü, o Pazar bir haber beklemesine rağmen, o da bu süre boyunca senden bir haber almamıştı. (Postacıyla aynı anda geldim.) F. şimdi 'senin intikamını aldığını' ve benim bundan kötü niyetle zevk aldığımı söylüyor. (Fazla zevk alma şansım olmadı.)

Bir gün sonra yola çıktım ve Cuma akşamı Berlin'e ulaştım. F.'nin Berlin'de olup olmadığını bilmiyordum. Cumartesi sabahı F.'nin bürosuna gittim ve bir kızdaki F.'ye bir kart götürmesini istedim (o zamanlar bende olan Gotthard'a ait bir kart; isminin kız tarafından bilinmesi durumunda, yüzüme bakılmasının istemiyordum) ve bekledim. Önümde, bana göre kullanılmayan bir telefon santrali duruyordu. Orada olmaktan çok mutluydum. Sonra F. odasından çıktı (o zaman odasında bir çok kişi vardı), aşırı olmamakla beraber biraz şaşırmıştı ve oldukça dostçaydı. Orada bir müddet kaldık. Sonra öğle yemeği süresinde onunla çay evinde 1 saat geçirdim. Bürodan sonra (o zaman odasını gördüm) iki saat kadar beraberce yürüdük. Söylediğine göre, o akşam iş nedeniyle kaçırmaması gereken bir baloya gitti. Pazar sabahı yürüyerek ve çay evinde oturarak üç saatten daha fazla beraber

olduk Öğleden sonra ayrıldım, F. geleceğine dair kesin söz verdi ama gelmedi. Aslında, bugün bir telgrafla, gelemeyeceği için özür diledi. Gelememe nedeni Marta halaydı veya böyle bir şey.

Bütün bunlarını sonucu şu: F. beni oldukça seviyor, ama ona göre bu, evlilik için yeterli değil, özellikle de bu evlilik için. Ortak beraberliğimizle ilgili olarak aşamadığı korkuları var. Garipliklerimle baş edemeyeceğini düşünüyor. Berlin'den belki de vazgeçemeyecek. Güzel elbiselerden vazgeçmekten, üçüncü sınıf yolculuktan, tiyatrodan ucuza koltuklarda oturmaktan (bu kağıda yazılınca saçma oluyor), vs. korkuyor. Öte yandan bana karşı dostça davrandı (konuşurken değil tabii ki, yanıtlamıyordu); sokaklarda mutlu çiftler gibi kol kola yürüdük; karşılaştığımız Dr. Weiss'in önünde bile birbirimize 'Sen' diye hitap ettik; resmim Kasım ayında ona verilen madalyonda duruyordu ve bunu bana gösterdi; başka kimseyle evlenmeyeceğini söyledi; mektuplarımı atmamıştı ve fotoğraflarımı geri yollamayacaktı ve kendilerininkini de geri istemiyordu; yazmayı sürdürmek isterken, aynı derecede de karşılıklı olarak kesmemizi istiyordu.- Bu düşünceler Cumartesi akşamından Pazar gününe kadar ve yolculuktan dönüşümde beni meşgul ettiler.

Sevgilerle, F. K.

Grete Bloch'a

3 Mart 1914

Sevgili Bayan Grete, Doğal terapi uygulayıcısı, başının ağrısına na şaşırmadı; ama arkadaşın çok üzüldü. Senin yaşadığın gibi bir yaşamda baş ağrılarından kurtulmak olanaksız, çünkü çok fazla çalışıyorsun, çok az dışarı çıkıyorsun, hiç spor yapmıyorsun, akşamları kanepede yatarak geçiriyorsun, sonra yatağına giriyorsun, pencerelerin kapalı olarak uyuyorsun, ama gaz lambasını gece açık bırakıyorsun, hemen her gün sıkıntılı haberler alıyorsun, (bir zamanlar yazmıştın) ailen tarafından terk edildiğini duyumsuyor ve bunun sonunda acı çekiyorsun (Aileni birkaç kez gören F., annenin seni çok özlediğini ve

eğer Berlin’de bir iş bulursan mutlu olacağını söyledi)- hem, en sağlam kafa bile her yönden bir anda gelen saldırılara dayanamaz. Önerime göre, yaşamında ilk kez bir vejetaryen diyetine başlayarak yaşamında ufak bir değişiklik yapmaz mısın? Pansiyonun cehennem gibi havasından sonra iyi olabileceğini sanmıyorum, bu arada, bunu çok iyi görebildiğin için, daha zararsız bir hale getirebilirsin. Ya da ‘vahşi adam’ çok iyi bir aşçı mı? Ve seninki gibi çok yorgun, çok çalışmış bir beden için (Allah’ım, büroda saat 11’e dek!) et, mahvolma dışında bir şey sağlamaz. Baş ağrıları, bedenin bu konudaki şikayetleridir. Bunu düşün, Opolzer Caddesinde, Hofburh Tiyatrosu yakınında, bildiğim en güzel vejetaryen lokantasını bulabilirsin. Temiz, dostça, tatlı bir aile işletiyor. Belki bürona odandan daha yakın ve sanırım yemek yemek için aceleyle oraya gidiyor ve dönüyorsun. Thalia’da (Lokantanın adı) *en pension*. Yemek, pansiyonunda yemekten daha ucuz olacaktır. Zaten ucuzluk senin için önemli, çünkü (bu daha önce aklıma hiç gelmemişti; senden nasıl bekleyebilirim?) eve de para yolluyorsun. Ama yemeğin orada çok iyi olduğundan ve hoşlanacağından (Belki ilk birkaç gün haricinde), kendini daha özgür ve güçlü duyumsayacağından daha iyi ve dahası karanlıkta uyuyacağından, daha zinde olacağından ve sabahları baş ağrısı olmadan uyanacağından kuşku yok. Bir kere denesen.

(Ebeveynlerim masaya oturmaya geldiler, artık sakince yazamam; babam ağzından yüksek sesle nefes alıyor, şu anda akşam gazetesini okuyor, ama sonra her zaman olduğu gibi annemle kağıt oynamaya başlayacak ve bağırımlar, gülmeler ve didişmeler başlayacak, ışıklardan bahsetmiyorum bile.)

Münih’e hemen bir mektup postaladım, ama doğru davranıp davranmadığımı bilmiyordum, şu anda da bilmiyorum. Karar verebilecek bir durumda değilken, önerdiğini yaptım. Bir toplantının açıklık getireceği kesin, bu da neden böyle yapmasın? Sanırım, senin, kızın ve adamın arasındaki ilişki boşuna sürüyor. Bu Berlin’de oldu mu?

Pazar sabahı F. ve benimle ilgili son düşüncelerini yazarken, F. ve ben Tiergarten’de yürüyorduk. Belki de o an F. ‘Bana yalvarmayı bırak. Olanaksız istiyorsun’ diyordu, ya da şöyle diyordu: ‘Doğrusu

bu, bana inan. Her kelimeyi önemseme.’ Veya ‘Seni oldukça seviyorum, ama bu evlilik için yeterli değil. İşleri yarım yapmam.’ Buna yanıtım: ‘Ama o zaman diğeri de yalnızca bir yarım.’ F.’nin yanıtı: ‘Evet, ama büyük yarım.’ Ama sen yazarken, F.’nin konuşmuyor olması ve öfkeli bir suskunlukla bir tarafa doğru bakarken, benim sorumsuzca konuşarak dün bir mektupla hepsinden vazgeçtiğimi bildirdiğim sözler vermemi yeğlemesi daha olası görünüyor.²⁰⁵

Dünkü mektubumla Dresden’den yollamış olduğum kart arasındaki farkı görmüş olmalısın. Bu, yalnız ve F. olmadan, olabildiğince insanca (en azından F.’nin yaşamımda ana unsur olmasından vazgeçerek) yaşamak konusunda güçlü ve kesin bir kararla açıklanabilir. Bu olmadan önce biraz zaman geçmeli; ama bir şeyler olduğunda sana bildiririm.

Buraya bazen iş nedeniyle gelememen ne kötü. Hem fuar olmayacak mı? F.’ye sordum, ama bunu bilmiyor, yalnızca gelecek yıl Düsseldorf’ta düzenlenecek olan bir fuarı biliyor.

Kendi düşüncelerime dalmayıp sabah işimi yaparsam veya geçen gün yaptığım gibi bir gün bürodan uzaklaşmazsam, kural olarak saat yedide büroda işim olmaz.

Eğer son zamanlarda imzamı değiştirdiysem, nedeni düşündüğünün tam aksi, ya da düşünmediğinin; bunu şaka olsun diye söylüyorum. İsmimin yazılmış halini görmek istemiyorum ve bunun, kendimi yakın hissettiğim herkes için geçerli olduğunu düşünüyorum. İsimde neyin olduğu, bu kişi için açıktır. Yine de: En iyi dileklerimle.

Franz Kafka

Sevgili Bayan Grete, yazmak için fazla zamanın olup olmayacağını bilmiyorum. Birisi aniden beni almaya gelebilir. Yine de hemen yazıyorum, bu mektupta önemli bir şey olmasa da, gereksiz yere beni beklemeni istemiyorum. Yanıt almadığın için sende en hafif, en kısa bir şaşkınlık bile yaratmak istemiyorum. Bu açıdan- diyelim ki- benim için çok önemlisin. Ama şu andan itibaren, (evet, birisi bana telefon edecek, biraz sonra yazmayı keseceğim) geciktirici ruh halleri ve değişimlere bakmadan birbirimize düzenli olarak yazacağımız aralara sen karar ver. Tabii ki önemli haberleri daha önce iletebiliriz. Ben, kendi adıma seni tanımış olmaktan mutluyum ve bu yazışmanın sana zarar getirmeyeceğine inanıyorum. Özellikle de hep üzerimde olan ve sürekli olarak sana da aktardığım bu hüznün belki bir son bulabilir. Örneğin bu ruh haliyle seni tanımamın ne kadar uzun sürdüğünü düşün! Bir otelede, söylediklerinin yarısını dinleyerek yanında bir yabancı gibi oturabilir miydin!²⁰⁶

F.'yi ziyaretimden sonra sana yazmış olduğum iki mektubumu da aldığını mektubundan tam anlayamadım, ya da yalnızca ikincisini. Bu nedenle, F.ile ilgili olarak hangi ayrıntılardan haberdar olduğunu ve hangilerini bilmek istediğini bilmiyorum. F.'nin görünümüleri değişiyor; dışarıdayken genellikle çok iyi görünüyor; içeride bazen, pürüzlü ve lekeli derisiyle yaşlı ve yorgun oluyor. Hepsinin içersinde, dişleri eskisinden daha kötü, her biri dolgu. Bu Pazartesi ona altın kaplama yapmaya başlayan dişçisini bir kez daha ziyaret etti. Bunları ve daha fazlasını yazabilirim, görebilirim ve dikkatle izleyebilirim, ama bunların hiçbirisi F.'ye karşı olan duygularımı değiştirmez.

Evlilikle ilgili itirazları, sana geçen gün aktardığım gibi, öylesine söylenen ama bana karşı yöneltilmeyen tiyatro koltukları, trenler, vs. dışında çok ciddi biçimde ifade edildi. Hayır bunları yüzeysel olarak nitelendirmiyorum, bunu söyleyemem; neden hepsi de iyi bir temele dayanıyor olmasınlar? Eğer bütünü seviyorsam, sonuçlarını da sevmeliyim; bazen insanın dişini gösterme isteği bir şeyi değiştirmez. Ama sen sevgili Bayan Grete, F.'yi bu açıdan tanımadığına eminim.

Şimdi saatime baktım, bitirmeliyim, mektubun kalanını yarın yantılayacağım.

Elveda ve (nasıl söylemeliyim?) Franz K.'nın iyi bir arkadaşı olmayı sürdür.

Güneşi tanınmasına rağmen, odasının buz gibi soğukluğunda, kendi başına kalmayı yeğleyen.

Grete Bloch'a

6 Mart 1914

Sevgili Bayan Grete, bu iyi haber ama kesin değil. Yolculuğunla ilgili bir soru olmaması nedeniyle, daha da belirsiz, bu nedenle de mutlu olmalıyım. Eğer olabiliyorsa gel, lütfen gel. Ama- yalnızca bir öğleden sonrası olabiliyorsa ve fazlası değilse, berbat bir geceden sonra, baş ağrısı çektiğim bunun gibi bir öğleden sonrasında gelme. Ne yaptığımı pek bilmeden iki saat koltukta yattım ve gelecek herhangi birisini korkutarak uzaklaştıracığım kesindi. Öte yandan- bu, eğer yalnız bir öğleden sonrası olacaksa, yine de gel, baş ağrılarım geçecektir ve dayanılır olacağım. Eğer gelmezsen dayanılmaz olurum. Gelecek- sin, yoksa açıklamanla beni böyle bir beklentiye sokmazdın, bunu yapmazdın.

Geleceğin için şimdi yazmak istemiyorum, bunun bir anlamı yok. Yolculuğun seni nereye götürecektir? Yalnızca Bohemya'ya mı? Yoksa Budapeşte'ye de mi? Şimdi bana kart yolluyorsun, ya sonra? Değişen bir şey olmaz, Yolculuğun bana biraz garip (buraya gelme isteğinin dışında olduğunu söylemem gereksiz) geliyor; senin Viyana'da olduğunu bilmem bana güven duygusu veriyor; her zaman ulaşılabilirsin, ama şimdi yolculuğun belirsizlikleri içersinde olacaksın. Baş ağrıların geçti mi? Denemeden, önerilerim için bana teşekkür etmen yeterli değil. Prag'daki vejetaryen lokantası çok kötü ve kirli olduğu için ne yazık ki seni oraya götüremeyeceğim.

Bana söyleyecek bir şeyin vardı ama erteledin. Bunu buna anlatabilecek misin? Seni Pazar gününden itibaren bekliyorum.

En iyi dilekler ve sevgilerimle, Franz K.

Grete Bloch'a

(7 Mart 1914)

Sevgili Bayan Grete, demek yine gelemiyorsun! Beni düş kırıklığına uğratmak için ümitlerimi çoğaltmamalıydın. Ya da Prag'a, Budapeşte ardından değil de daha sonra mı geleceksin? Buradaki makinelerle birisinin ilgilenmesi gerektiği kesin, her şey berbat bir karmaşa içersinde, bana inan.

Demek mektupların zamanlamasına karara vermeyeceğiz. Haklı olabilirsin. Yine de, şu olumsuz zamanlama üzerinde karar verdim: Viyana'na dan aceleyle ayrılışından önce bir mektup yazmayacaksın, ama Budapeşte'ye varır varmaz bir kart atacaksın. Hem, Budapeşte yolculuğun başlamak üzere.

Son mektubunda ailenle ilgili olarak söylediklerin hala kafamda dolaşıyorlar. Pazar öğleden sonrası, kırlarda arabayla dolaşırken bunu sakince ve uzun uzadıya tartışabilirdik. Bugün, evde, başımın arkasında sürekli kaynayan acılarla, yalnızca bir kaç kelime söyleyebilirim. Ebeveynlerin genelde çocuklarına daha adil davrandıklarını fark ettiğimi sanıyorum. Ebeveynler adil davranmıyor gibi görünebilirler, hatta oldukça haksız gibi olabilirler, ama gerçek böyle değil. Uyuşmaz farklılıklar (tabii ki her zaman varolan) özel bir durum nedeniyle artar artmaz, iki taraf da bunu gurur meselesi yapar. Ebeveynler çocuklarını çok iyi tanırlar ve çocuklar aileleri için hep aynı yerde durduklarını düşünürlerken, ebeveynleri ileriye bakarlar. Özellikle bu tür açıkça tanımlanmış bir ilişkide insanın kibrini kırması zordur ama bu, ilişki için tamamen belirleyici değildir. Yalnızca aşırı kriz anları etkili olurlar ve sonra -arkadaşlarda olduğu gibi, kendi durumumda bunu yalnızca duyumsuyorum- ebeveynler, onlara atfedilen bu iğrenç, zalim

ve kurnazca karışımı kırarak, o kadar ani bir biçimde bir adım atarlar ki, insan kendisini bir mucize önünde kalmış gibi duyumsar. Yanlış anlaşılmış çocuklardan, daha çok, en azından daha çok süreyle yanlış anlaşılmış ebeveynler vardır. Ailenle ilgili olarak kendini suçlu bulduğün yönler olduğu kuşkusuz, çünkü ailene karşı suskun davranan ve pek dostça yaklaşmayan bir kız olduğunu söyledi. Ama suskun davranmak ve dostça yaklaşmamak yüzleşmekten kaçmakla, adil olmayı ret etmekle eş anlamlı, çünkü adil almak yaşam boyu sürecektir ve bu bile pek yeterli olmayacaktır. Ama kişinin ailesine karşı adil olamayacağını da kabul etmeliyim. En azından ben bunu yapamıyorum. Ama insanın kendi durumu ne kadar zor olursa olsun, insan yine de sevmeye yetisine sahip olabilir.- Eklediğim öyküyü biliyor musun [Yargı]? Yıllıktan [Arkadia] bir alıntı. Bunu yolculuğunda yanına al. Belki de ‘Ateşçi’den daha fazla beğenirsin.

F.’nin sana karşı olan yaklaşımı ile ilgili olarak belli bir bilgi ve-remem. O söz konusu olduğunda, kritik yeteneklerim o kadar zayıflıyorlar ki, ileri sürdüğüm her fikir yanlış oluyor. Aslında, -tekrarlıyorum- beraber olduğumuz yedi saatte seninle ilgili olarak çok az konuştuk. Anımsadığım kadarıyla tamamlayabildiği pek bir cümle de olmadı. Sana ne yakın ne de uzak görünüyordu. Bunu yazarken, o zamanki ruh halinin normal olamayacağı aklıma geldi- Senden haber gelmemsi nedeniyle biraz rahatsız olmuş gibi görünüyordu. Bir seferinde Dr. Weiss ile birlikteyken, (bana karşı çok canlı davranırken ve mutluysen) bana şakayla şöyle dedi: (Gallery’i çok sevmiş olduğunu onlara anlatıyordum): ‘Bayan Bloch’un senin için çok anlamı var gibi.’ Ben de olumlu biçimde yanıtladım. F.’nin sana karşı olan tutumu ile ilgili olarak bir şey söyleyememe. Bana karşı olan davranışı ile ilgili olarak da daha azını söyleyebilirim.

Sevgilerimle, Franz K.

9 Mart 1914

Sevgili Bayan Grete,

Paskalya'daki buluşmamız için tek itirazım, bundan sonra 4 hafta geçmiş olması. Ama eğer gelecek ile ilgili olarak konuşacak olursam, çok açık olmalıyım. Böyle olmalı, çünkü sana karşı geçici sırlarımın bile olmasını istemiyorum. Ama o zaman, tüm insanlar arasında olduğundan daha derin nedenleri olmayan dostluğumuzla ilgili korkulardan bahsetmemelisin. Hayır sevgili Bayan Grete, bundan sonra bundan hiç bahsetmeyeceğiz. Yine de, durumum şöyle: geçen Pazartesi günü F.'ye bir mektup yazdım- aptalca görünüyordu, ama istediklerimi kağıda aktaramadım. Eğer Pazar günü olanağım olsaydı, bunarı sana anlatmak isterdim. Şimdi bana iki üç gün daha vermeni istiyorum. Bu sürede konu kendi kendisine çözülecektir. Bu F. ile ilgili bir sorun bile değil, ama bu benimle ve açıkladığım kararlar ile ilgili. Hem eğer Paskalya'da Prag'da olursam, seninle Viyana veya Prag'da buluşmalıyız. Veya en iyisi belki de Bohemya ormanlarında arada bir yerde. Lütfen yukarıdaki cümleyi yarım bırakmamı bana karşı kullanma, hiç bir şekilde kullanma. Beni de yeterince mutsuz kıldı, çünkü kararlarımı yerine getirmeden önce içimde halletmem gereken ne çok şeyin olduğunu gösteriyor. İyi olan ise yakında karar verilecek olması.

En iyi dilekler ve sevgilerimle, Franz K.

Grete Bloch'a

12 (11 olabilir) Mart 1914

Sevgili Bayan Grete, mektuplarımızın sürelerine karar versek bizim için iyi olacak. Bu durumda kafamda sürekli dolaşan düşüncelerden, bir nedenle bana kızmış, bir nedenle bana yazmaktan vazgeçmiş olabileceğine dair ürkütücü düşüncelerden kurtulurum. Halbuki, bana yazmaman için büronda çok çalışıyor olmandan veya Budapeşte'ye gitmiş olmandan başka neden olamaz.

Geçen gün, son mektubunla ilgili olarak söylemek istediğim en önemli şeyleri bile sana söyleyemedim. O mektubun sonunda deneylediğim başarısızlıktan sonra devam etmek istemedim. Sonu seni rahatsız etmiş olabilir mi? F. ile ilgili olan karşılıklı ilişkilerimiz – çünkü bunlar çok güçlü ve yok edilemezler- ortadan kaldırılamazsa da, artık kendi ilişkilerimizin en önemli noktayı içermediğini benim gibi fark etmemiş olabilirsin. Böylece, kelimeler yetersiz kaldığında, tüm meseleyi sessizlikle aşabilirim. Ama bu, ellerimizi, karşılıklı olarak dostça ve her zamankinden daha sıkıca tutmamızı engellemez. Benim için F. ile ilgili durum o kadar bulanık, veya, gözlerimin göremeyeceği kadar derinlerde ki, söylediğim her sözle daha da belirsizleşiyor, bulanıklaşıyor ve ıstırap veriyor. Ama öte yandan son karar gününe yaklaştığımı düşünüyorum.

[*Bu mektubun devamı olabilir*]

Lütfen, Prag'a bir Pazar günü gelip akşam dönmeyi hiç düşünme, bunu sakın düşünme. Sıkıntılardan uzak olmayan seni böyle bir baskı altında nasıl karşılayabilirim. Öte yandan, işin Cumartesi günü saat üçte bittiğine göre, eğer Paskalya'dan önceki gün gibi olursa, ikimiz de yola çıkarak Cumartesi akşamı ortada buluşabiliriz ve Pazar gününü beraberce geçirebiliriz. Bunu ister misin? Benim hoşuma gider. Bana yaz ve söyle. Sonra zamanı ayarlarız ve güzel bir yer buluruz.

En iyi dilekler ve sevgilerimle, Franz K.

Kontes Thürheim'i okuyor musun?

Grete Bloch'a

12 Mart 1914

Sevgili Bayan Grete, bugün birkaç kelime yazacağım. F.'den bir mektup aldım (ondan çıkarttığım anlamları açıklamaktan utanıyorum; eğer gücümü toplayabilirsem, güneşi bile gök yüzünden indirebilirim); belki de bu her şeyi değil ama çok şeyi açıklıyor, hatta F.'nin sana kar-

şı olan tutumunu da. F.'nin ailesinin başına kötü bir talihsizlik gelmiş. Mektubunda, kardeşinin dün Amerika'ya gittiği dışında ayrıntı yok. Bunun senin için sır bir olup olmadığını bilmiyorum. Talihsizlik çok önemli olabilir. İlk bencilce tepkim, bunu kendi talihim olarak görmek oldu. Çünkü uzun zamandır, belki de altı aydır, F.'nin sesinde yeniden insanca bir ton buldum. Bunun için kullandığım yollar utanç verici olmasalardı iyi olurdu!

Belki yarın haber verebilirim. Bana kızgın değilsindir umarım, kızmamış olmalısın. Son mektubumun bitiminde beni sessizliğe sevk eden sen değildin, yalnızca kağıttı.

Bu arada, bugün F.'ye yarın Dresden'de buluşmamızı önerdim. Yarın sabah yanıtını telgrafla almayı umuyorum.

En iyi dilekler ve sevgilerimle, Franz K.

13 Mart 1914

Mutsuzsun F. ve seni üzüyorum. Bu benim talihsizliğim. Seni rahatlatmak, az da olsa, bana neşe verir. Ama bu olamıyor. Bir yandan seninle olan ilişkiyi ve öte uyandan ailemle ilgili olan talihsizliğini sanki birbirlerinden çok farklılar ve birincisi önemsiz gibi birbirlerinden ayırıyorsun. Eğer bunu yaparsan, öyle olur, ya da en azından öyle görünür. Bu konuda kesin bir şey söylemek istemiyorum. Bunu yapmak sana kalıyor F.

İki mektubunu da kaç kez okuduğumu anımsamıyorum. Kesinlikle içlerinde iyi şeyler vardı. Ama çoğu üzücüydü ve çoğu da karışık, ne üzüntü, ne de sevinç vardı. Bugünkü telgrafın her şeyi biraz daha anlaşılabilir, veya -senden, ondan vazgeçemeyeceğim bir kelime ödünç alırsam- daha acı yaptı. Yarın Dresden'e gelmemi istemem benim akıllı olmamdan ileri gelmiyor, hatta ince olmamdan da. Talihsizliğin ilk günlerinden bu yana; ailenle yakın olman gerekirdi. Eğer bir kusurum varsa, telgrafındaki 7 kelime cezalandırmak için yeterli.³⁰⁷ Ama, belki de senin gibi, ailenin talihsizliğiyle kendimi ayıramam, büyük bir hata değil.

Bunu unutalım F. Ama sana ne oldu? Dünkü mektubunun beni bir paça içine soktuğu belirsizliğe beni atmaya hakkın, hiçbir hakkın yok F. Buna hakkın yok, oraya tekrar dönmek istemiyorum. İçimdeki tüm iyiliği feda ederek, nereye olursa olsun kalanlarla kaçabilirim. Ama bir gelişme göstermek istiyorsak, kesinlikle birbirimizle konuşmalıyız; senin de aynı şekilde düşündüğünden kuşku yok, öyle değil mi? Bunun en kolay, uygun, özgür ve tam bir biçimde yapılabileceği yer de Dresden. Geçenlerde bunu Berlin'den sen önermiştin. Ben de daha önceleri birkaç kez bahsetmiştim. Bunun önünde önemli bir engel yok, bu nedenle bunu gelecek Cumartesi yapabilir misin? Son zamanlarda yazamamıştın, hatta bu şimdi de senin için bir sıkıntı yaratıyor ve bunu bir yere kadar anlayabiliyorum. Bu da buluşmamız lehinde ek bir husus. Ama lütfen Felice, bunu gelecek Cumartesi sonrasına erteleme. Düşün ki, seni Prag'da bir kez görmüş olan bir yabancıyım ve şimdi senden, senin için önemsiz ve benim için tek önemli şey olan bir iyilik istiyorum. Beni ret etme. Ne aptalca kelimeler! Bunlar olmadan da buluşmamızın gerektiğini görebilirsin. Ama gelemesen ve daha iyi bir fikrin varsa bana söyle. Bizi bu zor durumdan kurtarması koşuluyla uyarıyorum. Buna bizi ulaştırabilecek her şey iyidir. Aslında, Berlin'e de gelebilirim, Ama Dresden kadar uygun olamayacağı gerçeği dışında- aramızdakiler açığa kavuşmadan Berlin'e gelmeye korkuyorum, kenar mahallelerin ilk görüntüsünden korkuyorum, boynumu uzatacağım istasyon platformundan korkuyorum, gelen motorlu arabaları izleyeceğim istasyon girişinden korkuyorum, her şeyden korkuyorum. Şimdi olmaz! Dresden'e gel! Yalnız kalmak yerine acılarına ortak olarak mutluluk duymama izin ver.

Franz

Mektubunun annemi mutlu kıldığını söylemeyi unuttum, bunu sana iyi kelimelerle ifade etmem gereksiz. Sana içten dileklerini yol-luyor ve bir an önce yanıtlamak istiyor. Şimdilik bundan vazgeçmesini rica ettim. Şimdi her şeyin üzerinde, konuları açıklığa kavuşturmamız gerekiyor. Bu konuda, annem yalnızca kafanı karıştırır. İlk mektubunda da bunu yapmamış olduğunu umalım.

Franz

13 Mart 1914

Sevgili Bayan Grete, eğer son mektubun evvelsi gün gelmiş olsaydı, kararımı bilmeden cesaretimi kırmaya çalışan ilk bölümünü kolaylıkla çürütebilirdim. Bugün, F.'nin mektubundan ve bugünkü telgraftan sonra: 'Dresdan'e gelmem olanaksız, selamlar, Felice', prensipte bunu yapabilsem de en azından şimdi bunu yapamam. Ama muamma yok, senin karşında oturmaktan, konuşmaktan, seni dinlemekten, seninle yürümekten zevk alacağım. (Bu arada, okul bekçisinin evinde nefes nefese kuştüyü yatakta yatarken seni ne çok düşünüyorum! Bayan Grete'nin kafasının biraz karışık olduğu, iyileştiği ama buna inanmak istemediği günlerde bile.) Yarın F. ile buluşma ayarlanamadı; eğer gelecek Pazar ayarlanabilirse, yalnızca bu durumda, sevgili Bayan Grete, buluşmamızı Pazar sonrasına erteleyebilir miyiz? Tarifeleri inceledim. Gmünd'ü²⁰⁸ görmek istemez miydin? Tam yarı yol, trenler orada buluşuyorlar, sen ve ben, ikimiz de evimizi 4 sularında terk ederiz ve Gmünd'e saat 7'de ulaşırız, ben 7.30'dan önce ulaşamam. Gelecek akşam da aynısını yaparız, yalnızca aksi yönlerde ve trenlerle evlerimize döneriz. İkimiz için de uzun bir yolculuğa neden olmam dışında, bunu, mükemmel olarak kabul ediyorum. Belki de daha uygun ama Viyana'ya daha yakın bir yer bulabiliriz. Şimdi senin sıran!

Bana yazmaman gerektiği senin düşünce tarzına uyabilir, ama bana bir yararı yok, hatta beni ikna da edemez. Acı çekme hikayesini dinlemekle, acı çekmek farklı şeyler, ama yine de çok fazla dinlemek kişinin belli bir konudaki deneyimlerini paylaşmak için insanı zorlayabilir. Büyük bir ümitsizlik anında, yine de, insan acıyı bir üstünlüğe çevirebilir ve değer kazanır. Ama acı çeken bir insanın yakınlık duyduğu birisi tarafından sağlanan güven, teselli de olsa her zaman bir ayrıcalıktır.

En iyi dilekler ve sevgilerimle, Franz K.

Son birkaç gündür moralini bozacak bir şey oldu mu?

16 Mart 1914

Sevgili Bayan Grete, benim 'Ümit ederim' ifademi yanlış anlamışsın. Bu, kesin bir sonucu değil ona olan gereksinimi işaret ediyordu. Ama, şu anda, bu ümit bile karşılanamıyor. Bir mektubum hala yanıtız, ikincisi de yarına kadar yanıtlanmayacak ve bu böyle sürececek, ama pek uzun değil. Şimdi, tabii ki, tavrım eskisi gibi değil ve yine de- hayır, bundan şimdi bahsetmeyelim.

Erkek kardeşi ile ilgili izlenimim senin söylediklerine çok yakın. F. onu çok seviyor ve ondan gurur duyuyor, en azından öyle olduğunu düşünüyor. Ama bunu benden daha iyi biliyor olmalısın- böyle bir insanı sevgiyle izlemek ne büyük bir trajedi olmalı!

Bir iki gün önce aklıma ne geldi: erkek kardeşi başarısız olduğuna göre, F. ailesine bakmak (ya da o öyle düşünmez mi?) zorunda kalmadı mı? Bunun hakkında bir şey duydun mu? Babası yaşlı ve daha fazla çalışamaz. Belki de oğlunun borçlarını da bir biçimde üstlenmek zorunda kalmıştır- bunun, F.'nin davranışları için olası bir açıklama (tek açıklama değil, tek açıklama olamaz!) olduğunu düşünmüyor musun? Bunu, şu anda aşılabilir bir engel olarak görmüyorum.. Ama bir sır olarak saklanıldığı sürece aşılabilir olacak.

Bugünlük yeter, çok geç oldu ve mektupların kaybolması nedeniyle kendini yanlış bir biçimde rahatlatmanı – bu benim için rahatsız edici- engellemek için bu mektubu yollamak istiyorum.

En iyi dilekler ve sevgilerimle, Franz K.

17 Mart 1914

Hayır F. artık bana bir yanıt borçlu değilsin; artık eskisinden daha az borçlusun. İki mektubuma yine yanıt alamadım. Yanıtları çok açık olan iki mektubuma. Bir yanıt bile alamadım- buluşmamız ve açıkça konuşmamız gerektiğine dair olana bile. Ve sende her zaman duydu-

ğum ve senin bende çok az bulduğun güvenle. Yanıtlamamanın nedenleri olabilir, kendine ve bana karşı olan kaprislerinle- en azından böyle yazıyorsun- eziyet çektirme. Yine de bu nedenlerin hiç birisi yeterli değil. Onlar yalnızca bahaneler, hayaletler. Konuş bu hayaletlere yaklaşmama izin ver. O zaman Tiergarten'de benim için yetersiz olarak beslediğin sevgi doğruydu ve hala doğru olabilir. Ama şimdi ortaya çıktığı biçimde diğer şeyler doğru değildi, en azından sessizliğin gerçek değildi. şimdi F. en azından, beni olduğum gibi görmeye ve sana olan aşkımla ne hale girdiğimi anlamaya çalış.

Franz

Grete Bloch'a

18 Mart 1914

Sevgili Bayan Grete,

F. ile ilgili düşüncelerimi onaylayan, şu ana kadar anlaşılmasın olan bazı şeyleri anlamama yardımcı oldu. Sana göre, yine de, erkek kardeşinin ayrılması başka sonuçlar doğurmamışsa, aile durumu çok kötüye gitmiş olamaz, çünkü buna katkısı olmamıştır. Ama tren bileti fiyatının F.'yi Dresden'e gelmekten alıkoymasını fikri, onun bana karşın olan tavrını çok iyi açıklıyor. Hayır sevgili Bayan Grete sen de buna ciddi olarak inanmıyorsun. Tren biletinin fiyatı F.'nin gelemeyeceğini yazmasına neden olamaz. Hem şimdiye dek, bir değil, iki değil yakında üç mektup yanıtlanmamış olacak. Annesi de önemli bir engel olamaz. F.'nin kendisi Dresden'de bir buluşma olasılığından bahsetmişti. Hayır, hayır, o olamaz.

Yine de karar verebilmek için özgür olabilmek ve konular açığa kavuşturabilmek için F. ile buluşabilme konusunda endişe ediyorum- sana bahsetmiş olduğum F.'nin mektubu, bunu yapmam için, eskisine göre daha fazla olanak tanıyor. Bu nedenle, Cumartesi günü Berlin'e gelmemin uygun olup olmayacağını sorduğum bir telgrafı bir saat önce yolladım. Ondan gelecek telgrafları telgraf yoluyla, her şeyden kolay elde edebilirsiniz.

Ama eğer Berlin'e gitmezsem, sen de Budapeşte'ye gitmezsen, Gmünd'de buluşuruz, olur mu? O Pazar gününü kesinlikle hak ediyorum. Belki senin bakış açınla değil, ama yüksekten bakınca öyle. Mektuba koyduğuma²⁰⁹ bak, gelecekte ne iyi olacağız.

Pazar günkü ziyaretçin önemli miydi? Seni biraz neşelendirdi mi? Bu mektubu yazdığın zaman, pencereyi kapatmak için yataktan çıkmış olmalıyım, çünkü fırtına odamın duvarlarını sarsıyordu. Beni uyandırmadı, çünkü uyumuyordum, ama sessizlik istedim. Sonra holde, veya yarı uykulu bilincim nedeniyle öyle sandım, uzakta bir kapı çarpıp durdu.

Artık baş ağrılarından bahsetmiyorsun. Bu, katı bir vejetaryen diyetiyle geçtiği anlamına mı geliyor? Bu, senin, baş ağrısından pek kurtulamayan doğal terapi heveslisine derin bir zevk veriyor.

Franz K.

18 Mart 1914

Saat akşam 9. Bu akşam, telgrafıma yanıt olarak hemen bir telgraf yolladın mı? Normal koşullarda şimdiye kadar ulaşmış olması gerekirdi. Evde mi, büroda mı olduğunu bilmiyorum. Bana bir kelime yollayacak kadar bile değer vermiyorsun. Evine bir telgraf göndermek istemezdim, çünkü ebeveynlerini rahatsız edebilirdi, ama başka bir seçeneğim kalmadı. Nerede olduğunu bulmalıyım. Bu, kendime, hatta sana karşı olan görevim. Anlayacaksın F.- keşke bu anlayışa ulaşmış olsan! Bugün yolladığım telgraf şöyleydi: 'Eğer Dresden'e gelmezsen, ben Cumartesi günü Berlin'e geleceğim. Onaylıyor musun? İstasyonda olacak mısın?'

Telgrafımda bunlar vardı. Şimdi bunu bir biçimde tekrarlıyorum ve tekrarlamayı sürdüreceğim.

Franz

Franz Kafka'nın annesinden Felice Bauer'e
(Başlık: Hermann Kafka, Fancy Goods)

18 Mart 1914

Sevgili Bayan Bauer,

Nazik mektubunuzu aldım ve size gelecek hafta yazacağım. Bugün bu birkaç satırı Franz'ın mektubunu yanıtlamanızı rica etmek için yazıyorum, çünkü sessizliğinizin onu ne kadar çok üzdüğünü görebiliyorum. Size bugün yolladığım mektuptan haberi olmamalı.

En iyi dileklerle, Julie Kafka

Grete Bloch'a

(19 Mart 1914)

Sevgili Bayan Grete, Beni bu Cumartesi görmemeni senden kesinlikle istemiyorum. Bunu söylemem gereksiz. Gmünd yolculuğunun senin için bir fedakarlık olduğunu çok iyi biliyorum- öte yandan, bu Pazar'dan vazgeçmek gerekilmesine rağmen, yine de buluşma fikrin-den vazgeçmemeni istiyorum. Bunun yalnızca beklentisi bile bana bir süre için her şeyden daha fazla zevk veriyor. Sana, nazik ve az çok olgun bir adam sunmak istiyorum; şimdiki halim gibi değil. Prag ziyaretinde asıl halini (yalnızca asıl) gördüğün adamı. İster inan, ister inanma ne telgrafıma ne de 4. mektubuma (Cumartesi gününden beri) bir yanıt almadım Son mektubunda F. ile neden konuşmak istediğimi anlamadığını belirtiyorsun. Belki de F.'nin son mektubu ile ilgili olarak söylediklerim çok açık olmadı. Nedeni, bu mektubun, tam olmasa da, iyi günlerde yazılanları çok andırmasıydı ve son zamanlarda aramızda olanların tam aksine ifadeler vardı. Bu nedenle bir şok oldu ve şimdi yazarak ve bekleyerek, yeniden kötü günlere sürüklenmiş gibiyim.

Bu arada, bugün ebeveynlerine yazacağım, iyi veya kötü bir sona ulaşmalı.

En iyi dileklerle ve sevgilerimle, Franz K.

19 Mart 1914

Sayın Bay ve Bayan Bauer,

Şimdi içinde bulunduğum dayanılmaz durumda sizden haber almak için yazıyorum; tabii ki son gönderdiğiniz ve kötü durumum nedeniyle yanıtlayamadığım çok nazik mektubunuzu kastetmiyorum. Şimdi bunun hakkında konuşmanın zamanı değil ve böyle yapıp yapmayacağımı da bilmiyorum. Yine de o zaman benim Felice'ye layık olmadığımı düşünmemiştiniz. O zaman, sizden, Felice ile ilgili haber, çok kısa bir haber talep ederken, ümidimi buna dayandırabilir miyim?

Felice'den son haberi Cumartesi günü aldım. O zamandan beri 4 mektup ve bir telgraf yolladım. Bazılarını büroya, bazılarını eve yolladım ve hiçbirisine yanıt gelmedi. Son yazışmalarımızda bu sessizlik için en ufak bir neden bile yoktu. Tam aksine, söylenenlerden sonra, yanıtlar kaçınılmaz görünüyordu. Bunun sonucunda günlerce ve gecelerce yalnızca düşündüm ve ya Felice'nin hasta olabileceği, ya da Cumartesi gününden beri ciddi bir sıkıntısı olabileceği aklıma geldi.

Eğer bu endişelerim doğruysa ve eğer talebimi karşılamaya hazırsanız, o zaman sizden, bana kısa bir telgraf yollamanızı rica ediyorum. Ve bu öğleden sonradan başlayarak yarına dek haber beklemekten başka bir şey yapmayacağım. Bu, uzun zamandan beri yapabildiğim tek şey.

Saygılarımla, Dr. Franz Kafka
Prag, Alstädter Ring 6

21 Mart 1914

Durumumuzu gereksiz yere karıştıran rastlantıların oluşması, telgrafımın bürona ulaştığı öğleden sonrası orada olmaman, telgrafının adresinin yanlış olması ve son olarak şimdi görebildiğim biçimde,

ebeveynlerine göndermiş olduğum mektubun bir gün gecikmesi (ekteki makbuzdan da belli olduğu gibi Perşembe günü yollamıştım)- bütün bunlar, yeterince kötü, ama aramızda olanlar o kadar kötü bir noktaya geldi ki, en önemli bir rastlantı bile bunu daha fazla kötüleştirmez.

Telefonla arayacağını bugün öğrendiğimde, bürodan ayrılmadım ve aynı zamanda ne istediğini bir an önce duymak istiyordum. Hem, manasız bir ümitte belki telefon ederek mektubundaki acılığı gidermek isteyebileceğini umdum- bu nedenle de Enstitü'den aramanı istedim. Bu bir hataydı; bir telefon kulübeşi yoktu. Başkanın giriş salonunda her zaman bir çok insan olur ve telefonda oradadır. Can sıkıcı yöneticilerden birisi de arkamda durarak şakalar yaptı. Ona tekme atabilirdim. Bu nedenle çok iyi duyamadım, ama her şeyin ötesinde, bir süredir, kelimelerini anlayamıyorum. Hem ebeveynlerine yazmış olduğum mektubun bir gün önce geldiğini, telgrafını yollamadan ve mektubunu yazmadan önce bunu bildiğini düşünmem doğrudur. Bu nedenle, telefonda, çok iyi duyamamam dışında, ne istediğini ve beni neden aradığını düşünmekten kendimi alamadım. Dahası, sesinin tonuyla-hem, bu nedenle telefondan korkarım- seni görme arzumu yeniden kabardı. Her şeyi açığa kavuşturmanın ve halletmenin en basit yöntemi gelmemdi. Bu nedenle de Berlin'e geleceğimi söyledim. Her türlü itirazı göz ardı etmek için kendimi zorlayarak, yanıtındaki tereddütleri göz ardı ederek, istasyonda olmayı kabul ettiğinde sergilediğin düşmanca tavrı göz ardı ederek, bugün yolladığın mektubuna verilecek yanıtı tamamen unuttum- ve şöyle dedim: geliyorum, bürodan aceleyle çıktım, yağmur altında koşuşturdum, üzerinde tekrar düşündüm, her şey ümitsiz görünüyordu, gidiş yolculuğunu memnuniyetle kabul edebiliyordum, ama dönüş yolculuğunun ürkütücülüğü nedeniyle karar veremiyordum. Eve döndüğümde babandan gelen telgrafi buldum: 'Mektubunuzu yeni aldım, Felice, dün size yazmış olduğunu söyledi.' Böylece gitmemeye karar verdim. Ebeveynlerinin mektubumu bu güne kadar almadıklarını fark ettim, neden telefon ettiğini anladım, söylediğin her şeyin-duymadıklarım da dahil olmak üzere- ebeveynlerine yazdıklarım için bir kınama olduğunu anladım, konuyu açıklığa kavuşturmak için babana ulaşacağımı söylediğimde, Tiergarten'de yarı sessizliklerinin karşısında duyduğum kızgın sözlerini

anımsadım- ve böylece gitmemeye karar verdim. Bürona bir telgraf yolladım; teşekkür için bir tanede babana yolladım.

Bundan sonra ne söylersem söyleyeyim Felice, senin ve ailenin, benim için hala anlaşılamaz olan, büyük bir talihsizliğe uğradığının farkındayım. Böylece deliye döndüğünün ve bunu sevdiğim kızın üstlenmesi gerektiği biçimde üstlendiğinin farkındayım. Söylediğim her şeyde bunun farkındayım.

Bugün taahhütlü mektubunu bir kez, on kez, hatta daha fazla okuduğumda, bana, sanki mektuplarımı hiç okumamışsın gibi geldi. Cumartesi'den beri son dört beş mektubumu okuduğuna inanmak da zor. Aksi halde nasıl oluyor da tek bir kelimeyi bile yanıtlamıyorsun ve senin için endişe ederken nasıl oluyor da, -bir çok mektubuma ve telgrafıma yanıt alamadığımı bilerek- senden haber almak amacıyla ebeveynlerine yazdığım (kız kardeşinin adresini bana vermedin) için beni kınıyorsun. (Hem, bundan önceki sessiz kaldığın sürede, babana bildireceğimi sana yazmıştım ve bu sessizlik için her zamankinden daha az nedenin vardı. Aslında tamamen anlaşılamazdı ve sen de bunu açıklamak için en küçük bir çaba bile göstermedin. Şimdi telgrafımı neden yanıtlamayı düşündüğünü ve sonunda yanıtladığımı, öte yandan, düşünce tarzımı gösteren dört, beş mektubumu bir yana koyduğunu anlıyorum.) Yine de şu anda o mektupları düşünmüyorum. Daha çok Berlin'den dönerken yazdığım ve annemin mektubunu açıkladığım ve okumadığını söylediğin mektubumu düşünüyorum. Eşini elde edebilmem için annemin yazmasına izin vermeyeceğimden emin olabilirsiniz (eğer böyle bir ümit zavallı kafamın bir köşesine yerleşmişse, bunun sorumlusu ben değilim); Tiergarten'de bana söylediklerinin doğrudan onaylanabilmesi için annemin yazmasına izin verdim. Yine de bu mektupta anneme bunun için neden izin verdiğimi anlatabilirim.

Bugün şöyle yazmışsın: 'Tiergarten'deki tartışmalara bir çizgi çekelim.' Bu iyi olur, daha iyisini düşünemiyorum. Ama bir sonraki sayfada şöyle diyorsun: 'Sana verdiğim sevgiden mutlu olduğunu söylüyorsun.' Başka bir şey o satırı bundan daha iyi bir biçimde yok edemezdi. Felice, eğer ümitsizliğimle sana öyle bir şey söylemişsem bile bunu senden bekleyemem. Basit kelimelerle, söylemek istediğin,

‘Sensiz olamayacağımı’ fark ettiğin için kendini feda etmeye hazır olduğun. Ben insan fedakarlıklarını kabul etmeli miyim, dahası en sevdiğlerimin fedakarlıklarını? Eğer böyle yaparsam benden kesinlikle nefret edersin; ama yalnızca bu değil: eğer mektubunda söylediğin tamamen doğruysa, benden zaten nefret ediyorsun demektir. Yaşamını isteyerek paylaşacak kadar sevmediğin, ama bir şekilde, (ve bu yol yalnızca sana olan aşkı) seni, yaşamını paylaşmaya zorlayan birisinden nefret etmen kaçınılmaz. Son mektubun dostçaydı; ciddi bir biçimde sıkıntıda olduğunu gördüm; Tiergarten’de sarf etmiş olduğun sözler de sıkıntıyla sarf edilmiş gibiydiler; o kelimeler ağzından çıkarken, kendi sıkıntın dışında bir şey düşünmüyordun. Mektubunda bana belirsiz ama düşlemesi hoş olan bir ümit verdin. Bu mektupta, kesin bir ümit, ama daha önce kafaya bir darbe var.

Dahası, son mektubunda iki anlaşılmayan konu daha var; onlarda, solmayan ümidim için son ve en zayıf şansımı görüyorum. Hala mutsuzsun, hala karar veremiyorsun ve bunun yanında bana Tiergarten’de her şeyi anlatmamış olduğunu itiraf ediyorsun. (Bu durumda itiraf abartılı oluyor.) Mektubun kalan kısmı açık olmasa da, bu iki belirligin olmayan konuya takılı kalmayı yeğledim! Ne sürede! Bana söyle Felice, neden kendini zorluyorsun, neden zorlamaya çalışıyorsun? Tiergarten’deki yürüyüşümüzden beri ne değişti? Hiçbir şey; aslında bunu sen söyledin. O zaman iyi günlerimizden bu yana değişen ne? Her şey; bunu da söyledin. O zaman neden fedakarlık yapmak istiyorsun, neden? Seni isteyip istemediğimi sorup durma! Bu soruları okumak beni çok üzüyor. Bu sorular mektubunda vardı, ama kendin hakkında bir kelime, tek bir kelime bile yoktu. Kendin için ne beklediğin, evliliğin senin için ne anlam taşıdığı hakkında bir kelime bile yoktu. Hepsi uyuyor, bu, senin için bir fedakarlık, böylece üzerinde konuşulacak bir şey kalmıyor.

Şimdi yazdıklarımı kesinlikle yüzüne karşı söyleyemezdim. Önünde yere kapanarak hep öyle durmak benim için daha kolay olurdu. Bu nedenle gitmemiş olmam iyi bir şey.

Planlarımı soruyorsun. Bununla ne demek istediğini tam anlayamıyorum, ama sanırım şimdi bunlardan açıkça bahsedebilirim. Ri-

va'dan geri dönünce, çeşitli nedenlerle işten ayrılacağımı bildirmeye karar verdim. Geçen bir iki yılda, seninle evlenmezsem (seninle karşılaştığımızdan bu yana başka kimse olmadı ve olmayacak) işimi sürdürmenin bir anlamı olmadığını biliyordum. Eğer evlenirsem işimin anlamı olacak ve çalışmayı arzu edecektim. (Dr. Weiss'e bu tür bazı şeyler söyledim ve çay evinde duyduğun gibi, bunun üzerinde olumlu bir biçimde ısrar ediyor.) Eğer seninle evlenmezsem, bu iş- ne kadar kolay olsa da (beklenmedik durumlar dışında)- benim için hoş bir uğraş olmayacak. Çünkü gerekenden fazla kazanıyorum ve bu anlamsız. Konuşmak istemediğim başka şeyler de var. Berlin'den ilk dönüşümde bütün bunları anneme anlatmıştım. Çok iyi anlamış gibiydi, ama önce sana yazmasına izin vermemi istedi. Belki de seninle ilgili anlattıklarına inanmadığı için çok iyi anlamıştı ve sana yazacağı mektuba ümit bağlıyordu. Şimdi, annemin sana yazmasına neden izin verdiğimi biliyorsun.

Evet Felice? Sanki, bir zamanlar beni karşılamaya geldiğin Anhalt istasyonu platformundaymışım gibi duyumsuyorum. Sanki yüzün gözümlün önünde ve sana sonsuza dek elveda diyeceğim.- Pazartesi günü, hala bir taahhütlü mektup, bir mucize bekliyorum, ne bekleyeceğimi bilemiyorum. Salı gününden sonra bir şey beklemeyeceğim.

Franz

Grete Bloch'a

20 (21 olabilir) Mart 1914

Sevgili Bayan Grete, eğer bu mektubu bugün postalayacaksam birkaç dakikam kaldı. Başka bir mektup Cuma gününden beri büronda bekliyor. Cuma günü yazmadım çünkü kafam çok dağınıktı. Bugün karar verebileceğim bir gün. Yani, karar verilecek bir gündü. Bugün, bir hafta boşuna bekledikten sonra, üç telgraf, bir telefon ve Berlin'den taahhütlü bir mektup aldım. Öğleden sonra neredeyse istasyona gitmeye hazırdım. Bütün bunların sonunda, F.'ye uzun bir mektup yazdım- herhalde son mektubumdu. F.'nin bugünkü mektubu çok iç-

tendi. Ama bunu sonraki buluşmamızda konuşalım. Kağıda dökülemez. Senin kartundan aldığım zevki, Berlin'den gelen hiçbir şeyden almadım. Sen- tam aptalca bir şey söylemek üzereydin ya da söyleyeceğim aptalca değil, ama önemli olan söyleyeceğim- yani, sen, tanıdığım en iyi, nazik ve tatlı yaratıksın.

Ve kesinlikle F.'de öyle. Bu her zaman benim fikrim olacak ve bundan vazgeçmeyeceğim- bu da aynı derecede kesin. Bana bu şekilde davranmasını engelleyemiyor ve bunu kabullenmeliyiz. Belki de beni ona bağlayan ve benden uzak tutan bağlar aynı. Yapılabilecek bir şey yok.

En iyi dilekler ve sevgilerimle, Franz K.

Grete Bloch'a

22 Mart 1914

Sevgili Bayan Grete ve Bahar Çocuğu. Meydandan, büyük ve sonu gelmeyen bir cenaze alayı geçiyor. Odamdaki pencerelerden birisi açık. Kız kardeşim ve yeğenin pencereden dışarıya sarkıyorlar. İkisini de eteklerinden içeriye çekmek istedim ama başaramadım. Bu nedenle burada donarak oturuyorum. (Bu yetmezmiş gibi yeğenim şöyle dedi: 'Hadi şarkı söyleyelim!' ve hemen şarkı söylemeye başladılar.) Hayır, şimdi yazamayacağım. Viyana'da senin için bir mektup var, ama içinde iyi dilekler yok. Mevsimlerle ilgili hüznü düşüncelelere sahipken, senin bahar çocuğu olduğunu nasıl bilebilirdim? Yine de genelde bu sana uyuyor.

Bir güçlükten diğerine sürüklenmek çok kötü. Önce Troppau, sonra Budapeşte, ama Prag hiç yok. Bu da bana şunu anımsattı: F.'nin kız kardeşini görmeye gidecek misin?

Viyana'ya yolladığım mektupta, F.'den gelen taahhütlü bir mektuba yanıt olarak, uzun bir mektup yazdığımı söyledim.- belki de sonuncuydu. Buna, yarın Pazartesi günü, sonuncu ve belki de anlamsız

zaman limitini ekleyeceğim. Eğer yarın, Pazartesi günü F.'den anlaşıl-maz bir mektup almazsam (son mektup ve telefon konuşmasından ve Cumartesi günü gelen telefonda sonra anlaşıl-maz olacak) o zaman F. ve ben özgürüz. Yalnızca F. bu özgürlüğü bir an önce tamamen kulla-nabilecek. Ben de belki bir gün bunu bir dereceye kadar yapabilirim. Ege yapamayacağım ortaya çıkarsa, benim için çok kötü olacak.

Şimdi yeterince yolculuk yapıyor olmalısın, belki de istediğinden fazla ve sana zararı dokunacak kadar olduğu kesin. Gmünd'e de git-meni istemiyorum. Ama Paskalya'da Viyana'daysan ve başka misafir beklemiyorsan, ben belki gelebilirim.

En iyi dilekler ve sevgilerimle, Franz K.

25 Mart 1914

Sevgili F., son mektubunda (bu kelimenin başında hareketsiz ola-rak ne kadar uzun süre oturdum ve burada olmanı arzuladım!), benim için her açıdan açık olan bir cümle vardı. Bu uzun zamandır olmamış-tı. Benimle bir yaşamı paylaşmanın endişelerini içeriyordu. Sana gere-ken yaşam desteğini bende bulabileceğini düşünmüyorsun veya yal-nızca bu konudaki düşüncelerimi duymak istiyorsun. Bunun için doğ-rudan söyleyebileceğim bir şey yok. Şimdi bile çok yorulmuş olabili-rim (telgrafını akşam saat 5'e kadar beklemem gerekiyor. Neden? Da-hası, sözünün aksine, mektubun için 24 saat beklemek zorundayım. Neden?) Ve yorgunluğumun ötesinde, mektubun nedeniyle de çok mutluyum. Akşam geç oldu. Bugün en önemli konuları yazamayaca-ğım. Benden istediğin benimle ilgili tam bilgiyi, sevgilim, sana vere-meyeceğim. Bunu sana ancak Tiergarten'de peşinden koşarken, sen ortadan kaybolma noktasındayken ve ben de diz çökme aşamasınday-ken verebilirdim. Ancak bu, köpekten daha alçak olan ben bunu yapa-bilirdim. Sen soruyu yöneltince, şimdi tek söyleyebileceğim: Seni gü-cümün limitlerine ulaşıncaya dek seviyorum, F. Bu anlamda bana ta-mamen güvenebilirsin. Ama gerisi için, F., kendimi tam olarak bilemi-yorum. Kendimle ilgili olarak sürprizler ve düş kırıklıkları birbirlerini

sonsuz dek takip ediyorlar. Ümidim, bu sürpriz ve düş kırıklıklarının yalnızca bana ait olmaları. Bana ait en tatlı sürprizlerin sana ulaşabilmesi için tüm gücümü kullanacağım. Bunu sana temin ederim, ama her zaman başarılı olacağımı garanti edemem. Bu zamana kadar sana yolladığım mektuplardaki şaşkınlığımla bunu nasıl garanti edebilirim? Fazla beraber olamadık, bu doğru, ama çok fazla beraber olamasak da, beni kişisel deneyiminle değil de mektuplarımla değerlendirmeni (sonradan bu da olanaksızlaştı) isteyebilirim. Mektuplarımda gizli olan iyi ve kötü yetenekler, bendekilerle aynı. Kişisel deneyim insanı perspektiften yoksun kılar ve bu benim durumumda aleyhime olur. Bunun, benim için seni ikna etmenin yolu olmadığını kabul etmen amacıyla bazı mektuplarımı anımsaman yeterli.

Dahası, olgunlaşmamış halimin, doğamdaki bazen mutlu, bazen mutsuz olan dalgalanmaların, benimle beraber olabilecek geleceğindeki mutluluğun üzerinde etkili olacaklarına inanmıyorum. Bunların etkilerine doğrudan açık olmayacaksınız. Başkalarına bağımlı değilsin, F. Belki başkalarına bağlı olmayı arzulayabilirsin, ama böyle bir arzuya sonsuz dek teslim olamazsın. Bunu yapamazsın.

Yine de, sanki hiçbir şey olmamış gibi davranıp davranamayacağım ile ilgili olan son soruna, bunun olamayacağı yanıtını verebilirim. Ama olabilecek olan, ve aslında gerekli de olan, seni olduğun gibi kabullenmek ve delirme noktasına gelene dek sana tutunmak.

İçinde

Bir şeyi hesaba katmalısın, F.: benim durumum sana benzemiyor. Eğer ayrılırsak veya 'ayrıldıysak' diyebilirim, sen, şu an yaşadığın hayatı sürdürürsün veya sürdürmelisin. Ben kendi yaşamımda böyle yapamam. Ben kesinlikle ölü bir noktaya varırım. Bunu bana yaşattırmanın sen olduğunu unutamam.²¹⁰ Bir karar için bu kadar kesin bir gereksinin duyduğuma dair, bu kadar belirgin işaretlere hiç rastlamamıştım. Bu yaşamımdan, ya seninle evlenerek veya işi bırakıp uzaklaşarak kopabilirim. Eğer telgrafın pazartesi günü bana ulaşmamış olsaydı, belki Salı, ama her halükarda Çarşamba günü hazırladığım, Berlin'de yaşamama yetebilecek ufak bir iş bulmamda yardımcı olacağına inan-

dığım bir mektubu yollayacaktım. Bunun yanında, fazla hırslı olmandan gazeteciliğin en alt seviyelerine ayağımı koyabilmek için bu yönde çaba sarf edecektim. Bu konuda başarılı olabileceğim şüphesiz. Ama seni ve seninle evlenme şansını (bu en azından bir yıldır kaybolmuş olmalı) kaybettiğimi unutmak konusunda başarılı olmam- buna inanmam.

Bitirmeliyim, yoksa mektubum postaya yetişmeyecek ve seni mektupların için bekletmem, çünkü seni masada oturmuş mektuplarını beklerken düşünüyorum. (bu tabii ki çok yanlış.) Ama son mektubunu yine de yanıtlayacağım. *Lütfen bir an önce yaz, hiç olmazsa birkaç satır. Beni bekletme!* Bak, F., eğer benimle evlenmek istiyorsan, gecikmiş olan her mektubun için gelecekteki kocanın kalp spazmı geçirmesine olanak tanıma.

Berlin'e gelmem gerektiğini söylüyorsun, ama ebeveynlerini görmeden önce kesinlikle konuşmalıyız- ben seninle ve sen benimle. Bu kesinlikle gerekli. Bu Pazar günü Dresden'de olabilir mi? Buna karşı düşünüyor olabilirsin, ama ben bundan yanayım. Ve, her şeyin ötesinde, sen geçmişte kendi başına gitmiştin, hatta geçen gün Berlin'de Dresden'de buluşmayı önermiştin. Belki de kendi yapacağın düzenlemelerle ilgili bir fikrin olabilir. Dene F. ve her halükarda bana en kısa zamanda yaz.

Franz

3 Nisan 1914

Telgrafımı anlamadın mı F.? yanlış ifade ettiğimi sanmıyorum. Şöyle okunmalıydı: 'Son mektubunu yanıtlayamıyorum. Tek isteğinin beni utandırmak olduğunu kendime söylemeliyim. Son mektubun başka ne anlama gelebilirdi ki. Aksi takdirde çok anlamsız olurdu, mektupların arasındaki süreleri hiçbir zaman açıklamazdı.'

(Garip bir biçimde, dünkü telgraf, sanki öğleyin verilmiş gibi olmasına rağmen bana geç ulaştı. Akşam saat sekizde hala evdeydim,

telgraf gelmemişti. Sonra dışarıya çıktım ve 12. 30'da döndüm ve telgrafını buldum.)

Demek ki telgrafı anlamadın? Son buluşmamızı anımsa, F. Bir insan, benim senin tarafından aşağılandığım kadar hiç kimse tarafından aşağılanamaz. Yine de hiç kimse bunu, benim istediğim kadar isteyemez. Aşağılanmam beni ret etmende yatmıyor. Buna tartışmasız hakkın var. Aşağılanmam ya hiç yanıt vermemende veya verdiği birkaç kapalı yanıtın yalnızca nefret ve düşmanlığı açığa çıkartmasında yatıyor. İyi zamanlarımızın anılarından etkilendiğimde bile bunun böyle olduğuna ikna oluyorum. Bana karşı şu anki davranışının ışığında kolayca değerlendirilebilecek olan bazı olayları anımsıyorum. Çok az şey söylüyorsun, ama söylediğin bu az şeyler bile kulağımda çınlıyor. Konuşmak istemediğin geçmişteki birine karşı duymuş olabileceğin (olabileceğin!) bir aşktan bahsediyorsun. Yarım işler yapmamaktan ve benimle evlenmemenin büyük yarım olduğundan, (senin için tamamen yabancı olmadığımı ileri sürdüğüne göre, bunun yetersiz olduğunu söylüyorum) garipliklere dayanamayacağından, sonunda ve Allah aşkına olanaksız istemeyi bırakmam gerektiğinden, eğer istersem yazışmayı kesebileceğimizden ama senin sürdürmeye hazır olduğundan (yine de, şimdi de olduğu gibi mektuplarımı yanıtlamayacağını çok iyi biliyorum) ve bir çok şeyden bahsediyorsun. Eğer unuttuklarım varsa, yanıtlarımdan çıkartılabilirler. Aslında, bu yanıtlar benim becerebildiğim basit davranışları da açıklıyorlar. Kendime karşı dürüst değilim. Vejetaryen olmamdan rahatsız olup olmadığını, beni sevmeden evlenip evlenemeyeceğini ve son olarak fabrikadan bahsederek küstahlık yapıp yapmadığımı sormuştum.

Bütün bunları yinelemek gereksiz, özellikle de, o zaman, benim için hala belirgin olmayan, olağandışı bir durumda olduğun için. Ama telgrafımı anlamadığını söylüyorsun.- İlk mektubum, (Berlin'den beri) insanın kendi sözlerinden vazgeçebileceği ölçüde söylediklerimin çoğunu geri alıyordu. Aşağılanmam sürüyor; eğer Tiergarten'de konuşmayarak sessiz kaldıysan, şimdi de yazmayarak sessizsin. Annemin mektubu bile zamanında yazmanı sağlayamadı. Ama bunun bir açıklaması var: çok fazla endişeleniyorsun. Yine de, en kötü halin geçmiş olsa da, haftalarca sessiz kalıyorsun, beş mektubumu yanıtsız bırakıyor-

sun. Bu hor görme değil mi? Bana ne kadar acı çektirdiğini bilmene rağmen bu sessizliği tek bir kelimeyle bile açıklamıyorsun. Bu Tiergarten'den daha da kötü değil mi? Bir zamanlar şöyle yazmıştın: 'Eğer aşkımdan tatmin olduysan, bu çok iyi.' Tiergarten'de bu tür bir şey bile söylemedin. Bir zamanlar şöyle yazmıştın: 'Her şeyi söylememiş olsam da, Berlin'de söylediğim her şey gerçek.' Ama bana 'her şeyin' ne olduğu hiçbir zaman anlatılmadı.

Bunu da belirtmek gereksiz F. Sonra bir mektup geldi, her şeyi yoluna koyacak gibi görünen son mektup. Her şey iyi görünüyordu. Sanki gelecekteki iyi günlerin sözü ulaşmış gibiydi. Neşeyle yazdım, belki de eskiden olmadığı kadar acil bir biçimde beni yanıt için bekletmemeni istedim. Mektup beklediğim boş saatlerde sızlayan kalbimle nasıl yaşamaya çabaladığımı anlattım. Yalnızca birkaç satır yazmanı istedim. Ve bunu ertesi gün yapmanı arzuladım- ve dört gün bekledim. Sonra ne aldım? Sonra mektubunu aldım; yemek sonrası bir lokantada karalanmış birkaç satırdı ve yanıtın gecikmesini açıklamıyordu. Dresden yolculuğu (yolculuğa ait olan daha önceki arzun açıklanmıyordu) ret ediliyordu ve kız kardeşinin kısa yazmanla ilgili (Hala kısa! Hala kısa!) önerisi vardı. Hepsi buydu. Her şeyi bir yana bırak, dört gün boyunca yalnızca bir öğle yemeğinde bana birkaç dakika ayırmadan, mektubumla ilgili tek bir kelime sarf etmemenden ve her şeyi kayıtsızca ve öylesine yaşam biçimine uydurmandan sonra bir yanıt düşünebilir miydim? Bu, Tiergarten'de ilk adımı atılan her şeyi yeniden canlandırmıyor muydu? Yanıt verebilir miydim? Şimdi bunu yapamayacağımı görüyorsun.

Yalnızca kendimi değil seni de hedefleyen bu açıklamadan sonra, hala gelmem gerektiğini düşünüyorsan, tabii ki hemen gelirim. Yarın, Cumartesi akşam 10.30'da, gelebilirim ve ertesi gün öğleden sonra 4.30'da ayrılırım. Çoğu zaman olduğu gibi, Pazartesi günü yapılacak zor ve yorucu işlerim var. Eğer gelmemi istersen ve beni istasyonda karşılasan (Sana yalnızca eve kadar eşlik ederim; sen saat 11.30'da orada olursun) bana öğleyin ulaşabilecek bir telgraf yolla ki hemen istasyona gidebileyim.

Franz

(Mektubun üst kısmı yok)

mektubunun Münih'ten atıldığı kesin. (Prag'a geliyor olabilir mi?) Bürodaki heyecan anlaşılmaz. Budapeşte'deki görevin satış olmamalı. Daha önce gönderilen temsilci bununla ilgileniyordur. Bu adamlar çok kalın kafalı ve kötüler mi? Ve yoğun çabalarına rağmen (...) yapamadın ve başka (...) ve sözlerin var, çünkü- belki yarın Berlin'e gidiyorum ve yalnızca yarın sabah gelecek telgrafi bekliyorum. Bu arada, bir zaman limiti koymamı 'açıklanamaz' olarak değerlendiren bana karşı yanlış davrandın Bayan Grete. Bana karşı en azından bu konuda yanlış davrandın. Hatamın nerede olduğunu düşündüğünü tam bilmiyorum. Bir zaman limiti koymam mı yanlış, ya da hala limit koyuyor olmam mı? Eğer ikincisini kastediyorsan anlayabilirim ama durum böyle görünmüyor. Bana nasıl bir ultimatomla bir yanıt geldiğini bilemezsin (bu arada, 12 sayfa uzunluğundaydı ve acil bir gereksinimle o anda yazılmıştı.)²¹ Ana fikir ve tema şuydu: 'Sana karşı olan aşkımdan tatmin olduğunu söylemiştin, bu çok iyi.' Eğer bana karşı yanlış davranmışsan üzgünüm ve bir çok konuda benimle ilgili iyi duygular beslemen bu üzüntümü gidermez.

Hayır Gmünd'ü unutmadım, Viyana'yı da. Hem, sana anlatacak birkaç şeyim ve soracak sorularım var. Eğer Berlin'de işler iyi gitmezse, o zaman bu gerçek son olur ve Paskalya'da Viyana'da olurum. Ama aksi olursa- sen Paskalya'da Berlin'e gider misin; ben de Prag'da senin kompartımanına binerim?

En iyi dilekler ve sevgilerimle, Fráncz K.

Budapeşte'ye yolladığım mektubu ve Viyana'ya yolladığım üç mektubu (benimle ilgili fikirlerini daha iyi anlamaya çalışıyorum) aldın mı?

Sevgili Bayan Grete, -aceyle ve yarı karanlıkta- dün telefonda F. ile birlikte (Bugün saat 4.30'da Berlin için trene binmem gerekiyordu. Ofiste yapılacak çok işim vardı ve bunlar yetersizliğim nedeniyle oldukça fazlaydı) Paskalya'ya kadar Berlin'e gelmemem konusunda anlaştık. Benim için yeni olan ve nasıl davranacağımı bilemediğim bu davetten görebildiğim kadarıyla telefonda iyi anlaşıyoruz. F. bu hafta beni üç dört kez aradı. Telefon ikinci katta, ben dördüncü kattayım. Telefon gelince aşağıya iniyorum. Beni bulmaları biraz zaman alıyor, çünkü masamda olmuyorum. Bunun yerine gerektiği veya işten kaçtığım için. 30 iş arkadaşımın birisinin yanında duruyorum veya daktilograflarımdan birisinin yanında oturuyorum. Sonra koşarak ikinci kata iniyorum. Nefes nefese, bir kabinin içinde olmayan ve insanların oturdukları ve dinledikleri başkanın bekleme odasında açıkta duran telefonun yanına oturuyorum. Eğer çok yaklaşırlarsa, ancak bir tekmeyle susturulabilecek kadar neşeli ve sesli bir kalabalık arasındayım. Ancak telefon bağlı olduğu için, uzaklaştıklarında insan etkisiz kalıyor. Kıvrak zekam olmaması nedeniyle, normal bir telefon görüşmesinde bile bir şey söyleyemiyorum ve bu yeteneksizliğimi düşünmem bir şey anlamamı olanaksızlaştırıyor (bu, yüz yüze konuşmaktan çok farklı). Böylece uzun mesafe konuşmasında bir şey anlayamıyorum ve söyleyecek bir şeyim olmuyor ve bu nedenle değerlendiremiyorum. Bir hafta önce F., bir gün telefon ettiğinde, sanki öyle bir ilgili gösteren sesle konuştum ki, tüm bekleme odasındakiler karşısında utanmışım. Yine de F., sesimin 'çok öfkeli' olduğunu yazdı- belki de o anda arkamda neşeli bir yönetici duruyordu ve gözlerim yerine, ağzımın ahize üzerinde durması gerektiğini işaret ediyordu (ve şüphesiz haklıydı.)

F. ile ilgili olarak söylediklerinde tamamen haklısın. Son zamanlarda bir değerlendirme yapman için neden çok ısrar ettiğimi bilemiyorum, çünkü F. ile ilişkide değilsin. Hem, her şeyi söyleyebilmenin teknik olanaksızlığı dışında, istesem de istemesem de, gerçekleri çarpıtıyor ve saklıyorum. Bunu istemediğin için, F.'ye, sana ait hiçbir kelime sarf etmeyeceğimi söylemem gereksiz. Her halükarda, yaşamınla ilgili durumlarla ilgili olarak, yalnızca genel bir fikrim var.

En iyi dilekler ve sevgilerimle, Franz K.

Gerçeği söylemek gerekirse F., dün, mektubunu endişeyle ve boş yere beklerken (kaç kez boş yere bekledim F.?), eğer mektubun bugün gelirse açmayacağıma karar vermiştim. Aslında mektup Pazar günü de gelebilirdi. Mektubuma sabırsızlıkla bir yanıt beklediğimi söylemem gereksiz, bu nedenle Pazar gününe kadar da bekledim. Hem, bir mektubun bugün gelmesi olanaksız görünüyordu. Neden tüm günler arasında bugün? Bugün bana gelen ve cebimde ancak birkaç dakika açmadan tutabildiğim bu mektup her şeye rağmen beni mutlu etti (Neden olduğunu bilmiyorum; içeriğine bakınca neden olduğunu söylemek olanaksız)- senin açıdan, bu mektup, yarın da yazılabilirdi, öbür gün de veya hiç yazılmayabilirdi. Önemli bir nedenle yazılmış gibi görünmüyor.

Telgrafım F., yazılı olarak öyle görünse de kızgın değildi. Dikkat çekici olan, son mektubumun kızgın olması, ama sen bunu duyumsamadığına göre, belki de öyle değildi de bana öyle geldi. Telgrafta söylediğim yanıtlamayacağımdı, mektubumda da nedenlerini anlatmıştım ve aramızda hala açık olmayan çok şeyi özetlemiştim. Aslında, bu çok fazla olmasına rağmen, belki de senden gelecek tek bir kelimeyle, açık olmayan hiçbir şey kalmayacak.

Kendini kandırma F., kendini kandırma! Ailenin son mektubunda oynamış olduğu rol, bir tür kendini yanıltmayı işaret ediyor. Kendini kandırma! Benim hor görülmemi isteyip istemediğini söylemedin; son mektubumda ortaya koyduğum her şeyi açıklamalıydın. Başka her şey kendiliğinden açığa kavuşurdu. Yine de bu basit şeyi yapmadın (açıklamayı buluşmamıza dek ertelemeenin bir yararı yok, biliyorsun ki senin önünde tatmin oluyorum ve her şeyden tatmin olmak zorunda kalıyorum) ve bunu yapmayacaksın. Ama bu durumda yorumu bana bırakmalısın. Eğer beni hor görmek isteseydin, bu en kötüsü olmazdı. Hem, böyle yaptığını düşünüyorum (cidden, gerçekten cidden), çünkü bu benim açımdan en uygun olan yorum. Bu düşüncenin yanlış olabileceği ve beni hor görmeyeceğin alternatifinden bahsetmek istemiyorum.

Paskalya'da geliyorum, Cumartesi öğleden sonra değil, ama yalnızımıyorsam Cumartesi akşamı 6.51'de. istasyona gelmeni yeğlediğimi söylememe gerek yok. Yine de, dün Max ve karısının benimle gelebileceğini öğrendim, belki Otto Pick'de gelecek (hepsi edebiyat işi için) ve istasyonda hepsiyle karşılaşmaktan rahatsız olabilirsin. Bu durumda, (olabildiğince erken, belki 7.30'da; yine Askanische Hof otelinde kalacağım) senin tarafından kararlaştırılacak olan bir yerde buluşuruz.

Her sabah mektup almak istiyor musun F.? Aslında istemeden de bir tane alacaksın. Ama bu isteğin, son zamanlarda yarı uykuluyken kafamda canlandırdıklarımla nasıl uyuşur. Mektuplarımı üst üste koyuyorsun- okunmamış ve yanıtlanmamış olarak duruyorlar- ya da bir yana atıyorsun. Bunu yapmamalısın, yarı uykulu halimde bile.

Franz

9 Nisan 1914

Evet, durumlar iyileşiyor, F., bugün yanıtın için yalnızca 4 saat bekledim. Yine de, 4 saatti. Her birimizin kendi yararını gözetmemiz, yanıtlarını mektupla istemem, yanıt sözlü olunca vermen gerekmediğini bildiğin için sözlü olarak vermen anlaşılabilir. Ama bunun gerçekten de yararına olup olmadığını dikkatlice gözden geçirdin mi? Bana söyleyecek olduklarını, kendine de söylüyor olacaksın. Benden sakladıklarını, -en azından böyle umuyorum- kendinden de saklamış olacaksın. Bunu gerçekten de yapmamalısın, bunu ikimiz için de yapmamalısın.

Sana karşı çok katı olduğumu söyleme. Tüm aşkım sana yönelik durumda. Ama bak, 18 aydan uzun bir zamandan beri birbirimizle buluşmak için koşuşturuyoruz, yine de ilk ay dolmadan neredeyse göğüs göğse gelecektik. Ama şimdi, bu kadar zamandan ve koşuşturmadan sonra hala birbirimizden çok uzağız. Ne yapabileceğini bilmek F, senin işin. Sonunda bir araya geldiğimizde birbirimizi hırpalamamalıyız; hem bunun için çok iyiyiz.

Tiergarten’de bunu söylememiştim. Hakkımızda düşünmeye neden olanın yalnızca senin dostça davranışın ve bunun yanında bunu yapmamın kaçınılmazlığı olduğunu kabul etmeliyim. Ama, benden uzaklaştığın açık olmasına rağmen, bizim için düşünme yeteneğini kaybettiğini kabul edemem hem, sen kendini benden çekerken, bu tehlikeli değil.

Haklısın, Max ve karısıyla karşılaşmak seni neden sıksın. Şimdi, bundan ben sıkılacağım için böyle düşündüğümü anlıyorum. Neyse, bu tehlike ortadan kalktı; bir hata yaptım, gelecek olan yalnız Max’tı ve hatta Max bugün kendisinin de gelemeyeceğini açıkladı. Yalnızca Pick kalıyor. Askanische Hof’a saat 7.30’da gelirsen iyi olur. Ama lütfen zamanında gel.

Hayır, Bayan Bloch gelmiyor. Onu çok seviyorum.

Franz

Kafka’nın annesinden Felice Bauer’e

Prag, 13 Nisan 1914

Sevgili kızım,

Oğlumun Berlin yolculuğunun amacını bilmemize rağmen, nişanlanmanızla ilgili olarak bugün aldığım sevindirici haber²¹² yine de bir sürpriz oldu. Telgrafla tebriklerimizi yollamak istedik, ama yalnızca iş adresini biliyorum, sevgili Felice, bu nedenle telgraflı öbür güne dek almayacaksınız. Tek arzumuz, ikinizi de mutlu görmek ve bunu tüm kalbimizle istiyoruz. Çok geçmeden seni kucaklamak arzusundayım, bu nedenle kısa zamanda bizi ziyaret etmek için bir gün belirt. Ebeveynlerine de iyi dileklerimi ilet. Eşim ve ben seni düşüncelerimizde kucaklarken mektubumu bitiriyorum, annen.

Julie Kafka

Çocuklarım da en iyi dileklerini yolluyorlar.

F., nişanlanmak gibi doğru yaptığıma inandığım ve gerekli olan bir adımı daha önce hiç atmadığımdan eminim - eskiden ve şimdi. Kesinlikle böyle bir kuşku yok. Ve sen? Bu senin için nasıl? Aynı şeyi mi duyumsuyorsun? Sonraki mektubuna bunu yanıtlayarak başla.

Bu son iki günde çok yorgun, kafam karışık, dalgın, dikkatsiz ve belki de ilgisiz olduğum için hakkımda kötü düşünme. Bu, tam kendimde olmadığım, ama bir biçimde senin parçanı olduğumu - belki de sen istemeden, kabullenmeden veya farkında olmadan - anlamını taşıyor.

Hem, bunların iyi günler olduklarını ve daha da iyi olamayacaklarını söylemek istemiyorum. Beraber geçirdiğimiz ilk akşam - yüzeyde ve içimde - beklediğim gibiydi, tam beklediğim gibi. Ertesi gün babanla konuşacağını ve bunu bir akşam önceki tartışmamıza dayandırmayacağını biliyordum. Bunu, ileride daha sakın bir biçimde tartışabileceğimiz ümidine de dayandırmadım. Sana tam güvenim vardı, Felice, tam güven.. Bunu en iyi biçimde anlamaya çalış. Sana sorular sormam ve sormayı sürdürmemin, mantıktan daha az derecede kalbe yönelik olması bana uygun değil. Tabii ki bu da çok açık değil, çünkü mantığın derinliklerinde acının kaynakları yer alır.

(Yeni gelen telgrafında Bayan Bloch ne demek istiyor: 'Sevinen Grete Bloch'undan candan tebrikler.')

Yine de, en kötü ve iğrenç yanı, caddedeki kısa anlar dışında, hiç yalnız kalmayıp ve seni öpemedim. Bu olanağı tanıyabilirdin, ama yapmadın. Bunu zorlamak için kafam çok dağınıktı. Nişanlanmam nedeniyle geleneklerle elde edeceğim haklar beni iter ve yarar sağlamaz. Hem, bugün nişanlanmak, başkalarını memnun etmek için çiftin evlenmeye adım atmalarından başka bir şey değil. Bunu yapamam. Öte yandan çok acı çekiyorum. Şu anda aynı şehirde oturmadığımız için Tanrı'ya şükrettiğim zamanlar oluyor. Ama başka zamanlar Tanrı'ya bunun için teşekkür etmek istemiyorum, çünkü eğer aynı şehirde olsaydık, şimdi uzun yıllar çalışmanın yıl dönümü olmasına rağmen,²¹³ daha çabuk evlenirdik. Ama durum böyle olduğuna göre çabuk

gelmeye çalış. Belki, mektubuna, annen de ailem için birkaç satır eklemek ister. Tabii ki o zaman nazik bir davet alacaktır. Bürodakilere nişanlandığından bahsettin mi ve en kısa ve uygun zamanda ayrılmak için müdürünle konuştun mu? Gidecek olduğunu doktora bildirdin mi? Revü çalışmanı sona erdirdin mi? Bir çok isteğim arasından şunları yapar mısın: çok fazla çalışma, yürüyüşe çık, egzersiz yap, ne istiyorsan onu yap, ama büro dışında çalışma. İş dışı saatlerinde seni işe alacağım ve sen istedikçe sana maaş göndereceğim. Bunu imzamlı onaylıyorum.

Franz

(Kenarda) Annene ve kız kardeşlerime en iyi dileklerimi ilet.

Grete Bloch'a

14 Nisan 1914

Sevgili Bayan Grete, telgraf yerine elini tutuyor olsaydım daha hoş olurdu.

İnkâr edilemez ve kaçınılamaz bir duyguyla, Berlin, ne çok iyi ne de çok kötüydü. Fazlası istenemez ve bu kadar kararlı olarak yaptığım başka bir şey bilmiyorum. F. için değil benim için varolan kaçınılmaz gereklilikten bahsettiğimi söylemem gereksiz.

Sana bugün yazmamalıydım, Bayan Grete, çünkü çok yorgunum ve Berlin'de pek uyuyamadım ve kalan tüm enerjimi işime sarf etmeliyim ve daha birkaç saat çalışmam gerektiğini unutmamalıyım- ama sana hemen söyleyebileceğim bir şey var: benim için hoş ve vazgeçilmez olanaklar sağlayan ilişkimiz, nişanlanmam veya evlenmemle değişmeyecektir. Senin için de böyle olacak mı? Eğer açık olmadıysa tekrarlıyorum: bu, F. ile olan ilişkimizde sana borçlu olduğumuz her şeyden bağımsız. (damat olarak bunu sana söyleyebilirim.)

İki veya üç ay için Budapeşte'ye gideceğine dair yazdığın acele mektuptan F. bana bahsetti. Doğru mu anladım? Bu, Berlin'e gitme niyetinle nasıl uyuşur?

F., Nisan sonunda veya Mayıs başında buradayken, (belki iş için) Prag'a gelebilir misin? Tabii ki sana bir uygun biçimde ayarlanacaktır. Aslında, F.'nin bunu sana söylemesini engellemek istiyordum, çünkü , buraya gelebilmeyi ayarlamam için fazla fırsatın olmadığından çok ciddiye almayabilirdin. Ama belki beraberce Gmünd'e gelebiliriz. Bu konuda F.'ye yaz.

En iyi dilekler ve sevgilerimle, Franz K.

Grete Bloch'a

15 Nisan 1914

Sevgili Bayan Grete, sana karşı açık ve gerçek bir özlemim var. Bugün, büroma giderken yolda ilk kez Ofis Fuarının (20-29 Haziran) posterlerini görünce, çok neşelendim. Bu senin geleceğin anlamını mı taşıyor? Bir hafta için mi? Ne güzel, ne güzel! Daha önce, yani, 2 veya 3 Mayıs'ta gelmeye niyetin var mı? F.'nin de burada olmayı ayarlayacağını söylemeye gerek yok. Yarın ona yazarak söylerim. Belki ona söylemişsindir. Belki de düşündüğümüz gibi üçümüz Gmünd'de buluşabiliriz. Ama nişanlı çiftlerin böyle davranıp davranamayacaklarını bilmiyorum. Nişanlı olmayanların durumu çok daha iyi, her şeyi yapıyorlar, zorunlu oldukları bir şey yok.

Mektuplarına sessizce giren bu şey ne? Bir satırı okunamayacak biçimde çizmişsin ve bir paragrafı kısa kesmişsin. Son mektubumun önemini anladığına inanıyorum. Benden vazgeçmemelisin, bu olamaz ve buna dayanamam. Bunun için en ufak bir neden de yok. Ve nasıl olduğunu, ne düşündüğünü ve hangi cümleleri sildiğini bilmek istiyorum.

Son kartına göre Berlin fikrinden tekrar vazgeçmek ister gibi görünüyorsun. Dünyadan zevk almak için harabelerin eteğinde oturmak gerekmez. İnsan bunu Hundekehleensee'de²¹⁴ de aynı biçimde yapabilir ve Viyana'dan ne kadar uzak olursa o kadar iyi olur. Buna inanmıyor musun? 'Kayıtsız teslimiyetin' ne anlama geldiğini bilmiyorum ve

bunu, F. ile özellikle tartışmadım. Ama sürekli olarak annenin seninle ne kadar çok beraber olmak istediğini yineliyor. Ve F. uzun süredir Berlin’de olacak. Eylül’den önce evlenmek istemiyor. Hem, bu 6 ay daha demek.

Şimdi, bana güç veren bir karardan, onu açığa vurmadan ne kadar çok bahsettiğimi anımsadım. Bu kararıma göre, eğer F. ile evlenmezsem, buradaki işimi bırakarak veya olabilirse uzun bir izin alarak Berlin’e gidecektim (F. nedeniyle değil ama Berlin ve oradaki olanaklar nedeniyle) ve gazeteci veya benzeri birisi olmaya çalışacaktım. Şimdi Bayan Grete, bu konuda ne düşünüyorsun?

‘Fakir Müzisyen’ güzeldi öyle değil mi? Bir keresinde en küçük kız kardeşime okuduğumu anımsıyorum. Sanki daha önce hiç kimseye kitap okumamış gibi okumuştum. O kadar yoğunlaşarak okumuştum ki, içimde vurgu, nefes, tonlama, sempati ve anlayış açısından hata yapacak bir yer kalmamıştı. İçimden insan üstü bir kolaylıkla akmıştı. Her sarf ettiğim kelimeden zevk almıştım. Bu bir daha hiç olmayacak, tekrar yüksek sesle okumaya cesaret edemeyeceğim.

Çimlerin bozulması seni yine mi üzdü? Başka hiçbir şey bana daha doğal gelmiyor. Kızlar bana her zaman hüznün verir. O geniş manzara ile uyum sağlamak insana nasıl bir güç veriyor? Berlin sokaklarında bunu hiç başaramıyorum. Ve sen yine de orada sakın ve içsel olarak huzurlusun.

En iyi dilekler ve sevgilerimle, Franz K.

Grete Bloch'a

16 Nisan 1914

Sevgili Bayan Grete, bu çok daha iyiydi. Tabii ki ne yazacağını tam olarak biliyordum. Bunu yeterince ima ettin. Kendini bağlardan kurtarabilmek için yeterince çaba harcadın. Aslında bu bir bağ değildi, yalnızca- her neyse, eğer kurtulmak istersen, bu bağı dişimle tutmaya

çalışacağım. Ama bu düşünülemez. Ve mektuplar? Eskiler, tabii ki sendeler (gelecektekiler değil!) Ama neden bende kalmalarını istemiyorsun? Neden en ufak bir değişiklik bile olmasın? Her neyse, insanların kuralları veya insanlar arasındaki kurallar ne işe yarar? Bugüne dek etrafımda yabancılar istemedim, ama aynı derecede, bizimle geçireceğin her dakikadan zevk alacağım (bugün, 'biz' bir masaldan daha fazlası). Eğer buna karşıysan, F. mektupları okumayacaktır. Bu gerekli de değil, çünkü F. şimdiye kadar seni tanımış olmalı ya da mektuplar olmadan da tanıyabilir. Ve eğer tanıyamamışsa, mektuplar da yardımcı olamazlar.

Seni Berlin'de görmek için sabırsızlanmalarından gurur duymuyor musun? Olağanüstü iş verimliliği fikrin bana garip geliyor. Bu yeteneğe o kadar az sahibim ki, nasıl bir şey olduğunu düşünemiyorum. Ama bunu duymaya devam ediyorum ve şimdi de Berlin'de duyuyorum. Tabii ki buna inanıyorum, ama tüm gayretlerime rağmen, bunu, hitap ettiğim Batan Grete ile ilişkilendiremiyorum. Yalnızca bulanık bir biçimde algılayabiliyorum, daha fazla değil.

Neden Ağustos'a kadar Berlin'e gelmiyorsun? Bu kalma kararı neden? Allah aşkına, Berlin'de kafadaki planları kim etkiliyor? Bir an önce gel! Senin dünyanda bir kabul günü olan büyük bir gün Whit-sun'da²¹⁵ gerçekleşecek.

Bayan B.? Peki, bana göre o biraz netameli, onun için ben, çok netameliyim. Beni idare edebilir. Diğerleri de bunu yapabilirler, ama yalnızca bazı yanlış anlamaların yardımıyla. Toni'yi çok seviyorum, Cumartesi akşamı birkaç dakika görmüş olmama rağmen Erna'yı da. Pazar ve Pazartesi Hanover'deydi. Bayan B.'nin kuşkuğu gözleri hep üzerimde. Oysa ki ben onun yerinde olsaydım daha fazla kuşkuyla bakardım.- hatta kendim de öyle bakıyorum. Bazen hasta, bazen garip, genellikle aptal ve bazen yarı sinsi olduğumu düşünüyor. Bunlar, gelecekteki bir damat için iyi düşüncelere neden olmazlar. Hepsisi bir araya gelince, benimle ilgili hoş bir şey ortaya çıkmıyor. Çok yorgunum, kafam dağınık, dikkatsizim ve aynı zamanda dalgın ve aşırı uyarılmış durumdayım (benim, en çirkin ve sıkça oluşan durumlarımdan birisi), vejetaryenliğimi gereksiz yere sergiliyorum, yalnızca sebze yiyorum, bundan daha fazla sıkıcı olamam ve yalnızca Tanrısal bir algılama, benim sa-

kinliğimi ve eylemlerimin ve varlığının gerekliliğini fark edebilir.

En iyi dilekler ve sevgilerimle, Franz K.

17 Nisan 1914

Sevgili F., yalnızca on dakikam var, hatta bu kadar bile değil. Bu aceleyle, ne yapabilirim ve söyleyebilirim? İlk olarak, bürondan ayrılmak için Ağustos ayını seçmene teşekkür ederim, böyle kalsın. Çok kötü göründüğüm kuşkusuz. Bunu ben de duyumsuyorum; altı aydır bu görünüme kavuşmak için çabaladım. Kendime bakmamın yararı olmadı. Geçen günlerin yardımı olacak, buluşma gününe doğru bizi yaklaştıran her günün yardımı olacak, bana duyduğun bütün güvenin ve bana karşı gösterdiğin bütün sabrın yardımı olacak ve en çok da sonuncusunun. Birbirimizin zıttı gibiyiz (acele ederken bu tür fikirler ileri sürmek tehlikeli) bu nedenle de birbirimize karşı sabır göstermeliyiz, birbirimizin gereksinimlerine, gerçeklerine ve ait olma duygularına Tanrısal bir bakışla- olağanüstü insan duyarlılığında olabildiği gibi- bakmalıyız, F. Bu nedenle de geleceğe olan güvenim çok fazla. Bu algılamamın en ufak bir ışığını gözlerinde gördüğümde, zevkle titriyorum.

Franz

Grete Bloch'a

17 Nisan 1914

Sevgili Bayan Grete, üç dayı ve bir halaya yollanacak olan mektuplar yazıldı, şimdi sana yazmanın zevkine varabilirim.

Berlin'e taşınmayla ilgili planlarımla aynı fikirde olman çok güzel. Berlin'e gitmek istiyorum. Berlin benim için her yönüyle iyi. Ama şimdiki güvenli işimi bırakmak çok büyük bir risk olacak. Kendi başı-

ma olsam, bunu yapabilirim, hatta yapmalıydım. Ama şimdi F. ile? Belki de Berlin’de benimle zor bir hayat yaşaması için çok sevdiği işini bırakması için onu ikna etmeye hakkım var mı? Bildiğin gibi, kendime çok fazla güvenmiyorum, geçmişim ve iş yaşamım da bunu artırmadı.

Geç, geç bugün yapabileceğim tek şey sana en iyi dileklerimi yollamak olacak . Bunu her gün yapmak bana zevk veriyor.

Sevgiler, Franz K.

Şu ana dek mektuplarında F. senden hiç bahsetmedi.

Grete Bloch’a

18 Nisan 1914

Sevgili Bayan Grete, ilk mektubunu okuduktan sonra, hemen sana ne anlatmam gerektiğini anladım: temelde, F.’nin sana karşı olan tutumunun, yazdıklarında anlattığın kadar açık olmadığı. Yazmanın kendisi sıkça yanlış formüllere yönelebilir. Cümlelerin, insanın kaçamayacağı, kendi çekim güçleri vardır. F.’nin seninle ilgili fikirlerini özetleyen cümleyi aktarmak bile istemiyorum. Bu seni kızdırır. Çok kötü bir cümle değil, senin tüm doğan gibi iyi bir cümle. Örneğin kısa bir süre önce yarı uykulu durumdayken, F.’yi taciz ettiğim kötü kelimeler gibi değıller (kim bilebilir)- yine de onu geri çekmelisin, eğer hemen olamazsa, o zaman ertesi gün ve F.’nin mektubu gelmese de bunu yapmalısın. Sabah 8.30’da ortaya attığım sorunun, 10.30’da yazdığın mektubunda yanıtlanmadığı ortay çıktı. Böyle olsa da, eğer F.’nin sana karşı olan tutumunu bana doğrudan soruyorsan, tatmin edici bir yanıt veremem- yalnızca bu önemli değil, yanıtlayamayacağım daha başka sorular da var, çok daha başka.

Mektuplara gelince, şu anki fikrin evlenince onları yakmam. Henüz evlenmedim ve fikrin evlendiğimde geçerlilik kazanacak. Bu nedenle, lütfen şimdilik bende kalsınlar. Bir zamanlar bana onları alma-

nın mutluluğunu yaşatmıştın. Şimdi de bir süre daha saklama zevkini ver. Bu arada, mektubunda yazdıkların kadar bizim için önemli olan konulara bile aynı açıdan bakmazsak, F. ve benim iyi bir çift olabileceğimize inanıyor musun?

İş başarın nedeniyle sana olan hayranlığımı kabul etmelisin. Eğer senin yerinde olsaydım, etkin olan bir örgüt, ben etkin olamadan çok önce etkinsizleşirdi. Ve bir patent verilmesi. Keşke bunları ayrıntılarıyla anlayabilsem! O gün otelde bana bazı şeyleri anlatabilme zorluğuna girdiğine dair bir fikrim var, ama aklımda bir şey kalmadı.

1 Temmuz'u geçirmeden önce kesinlikle Berlin'de olmalısın! Kesinlikle. Bunun iş açısından da seni rahatlatacağı kesin: Berlin'in güçlendirici etkisini duyumsuyor olsam da veya oraya gidince duyumsayacağımı biliyor olsam da. Ama her şeyin ötesinde, orada benim için büyük riskler var, yazma kapasitem üzerinde kontrolüm yok. Bir hayalet gibi gelip gidiyor. Bir yıldır bir şey yazamadım ve hala da yazamayacağımı biliyorum. Yine de son birkaç gündür patent almayla eş değerde şanslıydım: bir öykü,²¹⁶ aslında en uzun olan, ve aynı zamanda romanım (bir yıl önce yazdığım) Neue Rundschau tarafından kabul edildi. Ayrıca hoş bazı öneriler de var. Bu yıl boyunca bir şey yazmasam da Berlin'e gitmem düşüncesizlik olmaz, ama durum onu gösteriyor ki, F.'yi şu an içinde bulunduğu uygun durumdan, belirsiz bir yaşama çekme çabası ümitsiz olacak. Bunu da kabul etmelisin.

En iyi dilekler ve sevgilerimle, Franz K.

(Kenarda) Toplantımızla ilgili olarak- kısaca.

Felice Bauer' in annesine

19 Nisan 1914

Sevgili Anne,

Şimdi o iki günün anıları yerli yerine oturuyor ve bugün bu sakin ve belirgin bir biçimde oluyor. Tüm kalbimle size, babama ve hepimize

teşekkür ederim. Bu iki gün boyunca, sanki bir armağan yağmuru içer-sindeydim. Felice'yi bana veriyor olmanızla, sizden talep edebilece-ğim sevginin en belirgin işaretini aldım. Ve bunun için size hiçbir za-man yeterince teşekkür edemem.

Başka her şey önemsiz. Siz sevgili annemin, bende, değiştireme-yeceği bazı eksiklikler fark etmiş ve başkalarını da fark edecek olma-sı da önemsiz. Hiç birimiz kendi gözümüzde mükemmel değiliz ki başkalarının gözlerinde nasıl öyle olalım. Ama sevgili anneciğim ilk düşünülecek olan bu değil. İlk ve en önemli olan, Felice'yi sizden da-ha az sevmeyen (Tabii ki, farklı bir biçimde kendi tarzıyla) ve ona mutlu bir yaşam sağlamak için tüm çabasını sarf edecek olan bir ada-ma verdiğiniz aklınızdan çıkartmamanız.

Lütfen yakın zamanda gelin, herkes ziyaretinizi bekliyor. Ertele-meniz yararsız olacak, her erteleme beni üzecek. Hem, bir ev bulma konusu var, bir an önce gelmenizi gerektiriyor. Eğer Felice tereddüt ediyorsa, o zaman sevgili anneciğim, onu gizlice biraz zorlayın.

Size ve herkese en sıcak selamları ve öpücüklerle.

Franz'ınız

19 Nisan 1914

Bir kez daha mektuplar hakkında hata yapıyor olmam ne büyük bir sevinç. Mektubumu annene çok daha önce yazmış olmalıydım, bu-gün yazdım. Kitabı babana Salı günü yollamış olmalıydım, Cuma gü-nüne kadar yollamadım. Ama her şeyden önce, mektup yazma konu-sunda dakik değilim (sana yazdığım mektuplar sızlanma ve dış göster-meler değiller); elim ağır ve son zamanlarda olduğu gibi senden haber gelmezse elim tamamen tutuluyor ve babana göndereceğim kitabı bile kaldıramıyorum.

Tamamen senin olduğumun farkında mıyım? Bunun fark etmem gerekmez, bunu 18 aydır biliyorum. Nişanlanma bir şey değiştirmede,

farkında olmam daha fazlalaşmadı tam aksine, bazen, senin F., sana nasıl tamamen ve özel bir biçimde eşit olduğumu fark etmediğini düşünüyorum. Sabırlı ol, her şey açık olacak ve en uyumlu çift olacağız. Sevgili, sevgili F., keşke asıl noktaya ulaşabilsek! Konunun temeli çok uzun zaman önce, belki de gözlerinin içine ilk kez baktığımda çözülmüş olsa da, bu uçucu ilişkimiz- birkaç Pazar Berlin’de, birkaç gün Prag’da- her şeyi çözemez.

Düşüncelerimiz sürekli değişiyor. Anneme yazacağın izlenimini edinmiştim ve annene yazmayı atlardım. Kendini davet ettirmek zorunda olduğunu söylüyorsun. Neden? Annemin geçen Pazartesi günü yazdığı ve seni nazık bir biçimde davet ettiği mektubu almadın mı?

Salı günü için yarından önce gazetede ilan çıkartmayacağım. Müdürüm yarın dönüyor ve ona kendim açıklamadan önce gazetelere ilan vermek istemiyorum. Gazeteyi Çarşamba günü alırsın. Konuyla ilgilenen herkesin şimdiden olanları bildiğini düşünebilirsin. Arkadaş ve tanıdıkların ne söyleyecekler?- Son olarak – ve her mektup böyle sona erer – kısa zamanda gelmelisin. Ama ne zaman F., ne zaman?

Sevgilerimle, Franz

Lütfen bir an önce yazarak baş ağrılarından bahset..

20 Nisan 1914

Sevgilim, tenis kortlarında, sokaklarda, büroda (senden bir haber bulma ümidiyle) amaçsızca dolaştıktan sonra akşam eve geldim ve şimdi beni bekleyen mektubunu buldum. Senden haber alamayınca, hiçbir şey yapamıyorum. Artık yapmam gerekirken, gazetelere ufak bir ilan bile veremiyorum, çünkü müdürüme bugün açıkladım. Ama yapamadım; aslında Berliner Tageblatt’ta da yoktu.

Önceki gün neden çok meşgul olduğumu bile anımsayamıyorum. Önemli bir şey olmamalı. Bugün de olduğu gibi önemsiz şeyler beni geciktiriyorlar. Sensiz bir yaşam ne kadar geçici!

Tabii ki Max'la buluştuk- aslında her gün. Ama üzerinde bazen düşünürken eskisi kadar yakın olmadığımıza inanıyorum. (Birbirimize, beraber yolculuk yaptığımızdan daha yakın olmamıştık. Bekle, sana kısa zamanda yolculuklarımızla ilgili olarak iki küçük şey yollayacağım. Bir tanesi bence oldukça iyi olan ve diğeri de pak iyi olmayan ve beraberce yazdığımız iki şey.²¹⁷ Anneme yazdığın mektupta verdiğin türde sözler vermeyeceğim- şefim için reklam pulları, Berliner Tageblatt ve doktora ayrılacağını bildirilen. Ben de belirsiz sözler veriyorum, ama çok belirsiz değiller.) Artık çok yakın olamamamız (ihtiyatlı olmak için tekrarlıyorum: Max ve ben) benim hatam. O kendi masumiyetiyle bunun farkında değil, hatta son romanını bana ithaf etmiş. Tycho Brace's Road to God,²¹ en tanıdık kitaplarından birisi ve can sıkıcı. Ama bu benim hatam gerçek bir hata değil, en azından ufak bir hata. Max beni anlamıyor ve anladığı zaman yanlış anlıyor. Son zamanlarda, yüzeysel konuşkanlığımın rağmen (bu kötü alışkanlığımın çok alışkın olmama ve senin de böyle bir alışkanlığın olmamasına rağmen. Bu da seni sevmem için başka bir neden) gittikçe daha çok suskunlaştım ve daha çok anti sosyal oldum. İçimden gelen konuşkan olma dürtüsüne ve daha da geçerli olan bilgi verme arzusuna rağmen, kendimi aşamıyorum. Bu bir utangaçlık değil, daha çok insanlar önünde duyumsanan bir rahatsızlık, tam ve sürekli ilişki kuramama yetersizliği. Yanlış bir bakış açısından çok az uzaklaşabiliyorum (bunu anlayabiliyor musun?) Pek kimsenin, doğrudan zorlanmadan, belli bir mesafeden sessizce, benim gibi bunu başaramayacağını iddia etmeye cesaret edeceğim- son engellenmem: iki dayım da geldi, birisi Triesch, Moravya'dan geldi, garip olan diğeri Prag'da²¹⁹ yaşıyor. Yazmayı kesmeliyim, ama seni yarım kalmış bir cümleyle gereksiz yere endişelendirmemek amacıyla, inan bana birbirimize güveniyoruz değil mi? Peki, endişelenmeni engellemek için, cümleyi tamamlıyorum- ve insanların özünü kavrama yeteneğim o kadar güçlü ki, bu beni bile korkutuyor. Ben buyum. Ama bu yetenek, yazmadığımda benim için tehlike yaratıyor. Ama şimdi sen benim için her şeyden daha çok tehlikelisin, ben de senin için, sevgilim tehlikeler olmamalı.

Franz

Baş ağrıları yok, kesinlikle yok!

Doktora ayrıldığını söyle, hemen gel!

Çeyizini hazırla!

(21 Nisan 1914)

Bu bir tür delilik, bir hastalık, F., ama senden bir mektup veya ■-sa bir haber gelmeyince, bir şey yapamıyorum, hatta ilanı bile veremiyorum. Eskisi kadar endişeli değilim; hem biz birbirimize aidiz. B. T.'de (Berliner Tageblatt) yüksek sesle ve kalbimde daha yumuşak ama kesin bir biçimde ilan edildiği gibi. Eğer bazen haber olmasa da bu önemli değil. Aslında, tüm yorucu işlerine ara vermen gerçek bir ayrılma olsa ve yazmanı engellemese. Ama hep aynı- ilanı yarıya kadar veremeyeceğim, Cuma günü alırsın.²²⁰ Ama bu bir başarısızlık değil F. Yine de gazetelerimizin konumuzla çok az ilgisi olduğuna inanıyorum. Hatta (Berliner) Tageblatt'taki ilanda ufak bir gariplik de vardı. Resepsiyon ilanı sanki F.K.'nin. Whitsunday'deki bir gösteride takla atacağını ilan eder gibiydi. Ama iki isim yan yana iyi oturmuş; bu iyi ve olması gerekli biçimde.

Geç oldu. Acele mektubunu şu ana kadar almadım; saat dokuz. Büroya ikiden önce ulaşmaz. En iyi dileklerimle, karşılık veremeyeceğim öpücük için teşekkürler, çünkü uzaktan öpünce, uzaktaki sevgili dudaklara dokunmak yerine, insan, iyi niyetli öpücüğüyle karanlığın içine düşüyor.

Franz

Grete Blach'a

21 Nisan 1914

Sevgili Bayan Bloch, insanlara karşı genel tavrını anlatırken ne demek istediğini anlayamadım. Özel ve genel olarak tanımlamışsın, ama bu bana ne genel ne de kişisel olarak uyuyor, böylece zavallı sorunlu kafanda çalkalanan, benim bilmediğim veya çok az bildiğim tek bir olaya uyum sağlıyor. Benimle ilgili olarak söylediklerin yanlış. Bana karşı çok doğru ve her şeyin ötesinde sadık davrandın. Ne benim ne de kendi duygularından dalgalandın. Öyle ki, farklı bir insan olmadığın, ama bağımsız, iyi ve sevgi dolu bir yaşama bürünmüş biçimde-

ki benim vicdanım olduğun düşünülebilir. Buna inanmalısın! Belki de kendi karakterin hakkında yanılıyorsun. Belki de kendini çok fazla küçümsüyorsun, çok iyisin ve kahramansın. Bazen böyle görünüyor. Sana müteşekkir olanların sayısı az olamaz. Onlar sınıflandırmada üçüncü bir bölüme mi giriyorlar? Bu durumda, müteşekkir olmamak için çok dikkat göstereceğim.

Son mektubumda ‘şiddetli bir hesaplaşma’ yoktu, kesinlikle yoktu. Elini tutmak ve tokalaşmak anlamına geliyordu, hepsi bu. Ve bunu biliyorsun. Böyle bir belirsizlik olduğunu ve bunun yalnızca benim görüşüm olmadığını kabul edersek, F. ile olan ilişkindeki belirsizlik senin hatan değil.

Semmering’deyken Berlin’le ilgili karar ver. ‘din mi? Gözlerin açık ve umutsuzluktan çıkamamışken? Demek Budapeşte’ye gitmiyorsun? Ve Mayısın 2. günü Prag’da olacaksın. Gmünd çok daha iyi olurdu. Bundan henüz F.’ye bahsetmedim. Sorunlar olabilir, F. birkaç gün kalacak ve Gmünd’de geçireceği bir gün onun ziyaret günleriniz azaltacaktır. Geceyi geçirmesi, annesini Prag’da bırakması gerekir. Bir budalalık daha yapmış olurum. Yolculuk, ebeveynlerimin tek serbest oldukları Pazar günü yapılabilir- yine de, Gmünd’de olmak hoş ve özgürce olurdu ve son ana kadar düşünmeye değer.

Öyküyü (*The Metamorphosis*) dört gözle bekliyor musun? Bilmiyorum, ‘Ateşçi’den hoşlanmamıştın. Her neyse, öykü seni dört gözle bekliyor, buna kuşku yok. Bu arada, kadın kahramanın adı Grete ve seni küçük düşürmüyor, en azından ilk bölümde. Ama sonra, ıstırap çok artınca, geri çekiliyor, kendi yaşamını sürdürüyor ve ona gereksinim duyanı yalnız başına bırakıyor. Eski bir öykü, bu arada, bir yıldan eski. O zamanlar Grete adını değerlendirememiştim, bunu yazarken yaptım.

En iyi dileklerle (sıfatlar yeterli olmalılar, insan bunları öylesine yazmıyor, doğru olması gereken sıfatlar değer, gönderildikleri kişi.)

Sevgilerimle, Franz K.

22 Nisan 1914

Sevgili F., sayfaların hepsini kullandım, bu kalan son sayfa. Nişanlanarak, biliyorsun, sana daha fazla boş zaman sağlayabileceğimi düşünüyordum, ama açıkçası, sana daha çok iş çıkartıyorum. Çok yazık! Babandan çok nazik bir mektup aldım; annem, babama yazmış olduğun birkaç satırdan endişelenmiş. Ne gereksiz bir telaş! Kısa zamanda gel ve evlenelim ve buna bir nokta koyalım. Bahsettiğim güzel ev Şubat'tan önce hazır olmayacak, hatta bu bile kuşku. Güzel, güzel bir yerde olan, oldukça pahalı bir ev. Bir çok avantajları ve dezavantajları var ve 2 Mayıs akşamına kadar kararımızı bekliyor. Bu, 1 Mayıs'ı geçirmeden Prag'da olman gerektiği anlamını taşıyor.

Bayan Grete'nin ziyareti ne oldu?

Franz

24 Nisan 1914

Üçüncü mektup bugün başlayacak. Breslau'daki arkadaşın, inat olsun değil ama öyle gerekli gördüğü için, sana yazdığım mektuplara karışmayı sürdürüyor. Adını hiç anımsayamadığım arkadaşın. Odanda asılı büyük bir resmini görmüş olmama rağmen, adamın neye benzediğini bile anımsamıyorum. ama, onu hiç unutamam. Bu, kısmen senin hatan, onunla ilgili çok az şey anlattın.

Bugün senden tek bir kelime bile yok ve bu çok önemli değil. Önemli olan dokuz aydır senden, sükunetle yazılmış tek bir sayfa bile alamamam.

Ebeveynlerime yazdığın mektup için teşekkür ederim, onları tamamen yatıştırdı. Bu mektup, sizin insanlarınızın kullandığı özel²²¹ dili yeniden anımsattı. 'Harika, kocaman, uçsuz bucaksız, şık' gibi kelimeleri etrafa neşeyle dağıtırken, 'çok' tanımlamasını kullanmıyorsunuz ve onun yerine açık olmayan 'daha çok' kullanılıyor.

Benden Pazar günü bir mektup almayacaksın, F. Kızma, sana evden yazmayı sevmiyorum. Aileye yabancıyken bunu yapabiliyordum. Mektuplarım eğlenceliyken, bu çok iyi ifade edilemiyor. İyi ifade edilmiş eğlence onlardan elde edilebilir ve bu beni üzüyor.

Ebeveynlerime yazdığın mektup, her şeyin ötesinde ziyaret gününle ilgili olarak beni düş kırıklığına uğrattı. Ne? Ayın beşinci gününe kadar gelmeyeceğini mi söylüyorsun? Neden beşinden önce olmu-yor? Müdürün dönmüş olmalı. Ayın ikisine kadar zorlukla opsiyon alabildiğim evi ne yapacağım?

Sana bugün ne kadar melankolik mesajlar yolladım! En azından elini öpmeme izin ver ki yüzümü saklayabileyim.

F.

25 (26 olabilir) Nisan 1914

Sevgili F. yalnızca senin için (şimdilik beni bunun dışında bırak!) her ikisi yüzünden de sıkıntı çektiğim ve bahsetmediğin iki şey var. Bir tanesi, sorular sormaktan çekindiğim erkeke kardeşin. Bir zamanlar Berlin’de her şeyi anlatacağını yazmıştın. Bana bir şey anlatmadın yalnızca okumam için bir mektup verdin. Bu, yalnızca, benim, seninle ilgili olarak, tekrar ediyorum seninle ilgili olarak, konudan ne kadar uzak tu’ulduğumu (mektubun içeriğinden bunu anladım) anlamamı sağladı. Ama hala bunu gizliyorsun.

Diğeri, Breslau’daki arkadaşınla ilgili. Bunu açıkça sormakta tereddüt göstermiyorum, çünkü bir hayalet yaşıyorsa, çağrılmadığında da ortaya çıkabilir. Eğer yaşamıyorsa, çağrılarım bile onu getiremez. Bununla ilgili olarak konuşacağımıza dair söz verme, bu tür sözleri daha önce de tutamamıştın. Açıkça tartış veya neden tartışmadığını bana açıkça söyle. Kendisinin veya dinleyeninin yetersizlikleri nedeniyle insanın açıkça konuşamayacağı birçok şey olabilir. Bu nedenle ne zaman olabiliyorsa, insanın kendisini açığa kavuşturması onun görevidir. Odanda resim asmak konusunda özgürsün, ama ben de öyle olmalıyım.

F.

26 Nisan 1914

Sevgili Bayan Grete, pekala, kararın ucunu açık bırakalım. F. kaldığı sürece, seni görebilme ümidini taşıyabilecek miyim? Bu ümitler boş olduğuna göre, bu sefer böyle olmayacağına dair dua edelim. F. hala Gmünd hakkında yazmadı. Ayın 1. veya 2. günü geliyor olmalı, gününü sana tabii ki söyleyeceğim.

Demek Berlin'e kesinlikle gidiyorsun. Bu kararın iyi mi yoksa kötü mü bir habere bağlı? Ama beraberce yolculuk kararı boşa kalmamalı. Bana göre kesinlikle beraber yolculuk yapmalıyız. Kompartımanda karşında oturmayı arzuluyorum. Konuşmak için değil, çünkü bunu yapamam. Yalnızca orada oturarak başımı sallayacağım, selamlaşmak için elini tutacağım ve bu çok kolay olacak. Güzel bir yolculuk!

Ayrılmak üzeresin, Viyana'yı sevebilirsin. Grillprazer'i²³ unutma! Bu arada, insanın ayrılırken hüzünlenmesinin, insanın sevdiği şeyi bırakmasına bağlı olduğuna inanmıyorum. Belki de hüzün tam aksi bir nedene bağlı. İnsan, ilişkilerin kolayca zora girdiğini, diğerlerinin ondan kolayca ayrıldıklarını görüyor. Zamanla oluşan ve bu arada yakından incelenmeyen ve yakın gibi görünen yüzeysel ilişkilerin gerçek biçimleri gibi önemsiz oldukları ortaya çıkıyor. İnsan, bu yalancı ilişkileri hüzünle anımsıyor ve yeni yalancı ilişkilerin oluşacağını hüzünle görüyor. Aslında, insanın hem özgürlüğe, hem de bağımlılığa gereksinimi var, ama her ikisi de yerli yerinde olmalı. İnsan bu yerlerin karıştığını duyumsayınca rahatsız oluyor. Bu bana çok sık olur. Önemli değil, Viyana için ayrılacağı haberi beni sevindirdi.

En iyi dilekler ve sevgilerimle, Franz K.

29 Nisan 1914

Beni yanlış anladın F. Breslau'daki arkadaşınla ilgili olarak anlattıkların beni ilgilendirmiyor. Adı, evliliği beni ilgilendirmiyor. Aslında, beni hiç ilgilendirmiyor.

Erkek kardeşinle ilgili oldukça iyi haberler almış gibisin. Bundan her ikimiz adına da memnun oldum.

Bu ana kadar kesin geliş gününü bildirmeni bekliyordum. Eğer Cuma günü gelmezsen evlerden birisini kaybederiz. Eve sensiz karar vermenin sorumluluğunu üstlenmek istemiyorum, çünkü senin açından beğenmeyeceklerin, beğeneceklerinle giderilebilir, yani evin merkezden çok uzak olması, etrafında Çeklerin olacağı vs. gibi. Bu nedenle gelmeye çalış. Başka ve belki de daha uygun bir çevrede, yarın, başka birkaç eve daha bakacağım. Böylece fazla çaba göstermeden en uygununu seçebilirsin. Dün, yalnızca 700 kron istenen, merkezde bir ev gördüm. Wenzelsplatz'ın üst ucundaki müzenin hemen arkasındaydı. İnsanın bazen kabuslarından uzak tuttuğu bir ev. İnsan merdiven aralığına ulaşınca, çeşitli kokularla mücadele etmek zorunda kalıyor. Karanlık bir mutfaktan giriliyor, bir gurup çocuk bir köşede ağlıyor, demirli yarı geçirgen bir pencere, deliklerde gecenin gelmesini bekleyen haşarat. Böyle bir yerde yaşam eğer lanetlenmemişsen düşünülemez. Burada iş yapılmıyor, iş başka yerlerde yapılıyor. Buralarda günah işlenmiyor, günah başka yerlerde işleniyor. Buraları yaşanan yerler- ama bu bile çok zor. Yalnızca güzel evlere bakmamalıyız- günün birinde beraberce Felice, bu türlere de bakmalıyız.

F.

Grete Bloch'a

29 Nisan 1914

Kendini neden üzüyorsun sevgili Bayan Grete? Ve böyle hızlı bir tempoda? Beni rahat ettirmediğini, bana sürekli nazik davranmadığını

nasıl söylersin? Seninle olan ilişkimde, gücümün sınırlarına ulaşan iki adet, saf, göz yaşı olmayan mutluluğu her zaman duyumsadım: içten davranabileceğin içten birisinin olması ve ikinci olarak, kendim için içten olabilmek ve küller bile kalmayacak biçimde kendimi yakarak harcayabilmek.

Mektubun ne kadar hızlı yazılmış! Bunu anlayamadım. Eğer seni Berlin'e yolluyorlarsa, orada yerleşecek zaman da tanınmaları gerekir. Ailenin orada yaşıyor olman kimseyi ilgilendirmez. Ama işe kısa zamanda başlayacaksan ve özellikle de aynı şirkette kalıyorsan, kısa zaman içinde Viyana'ya gitmene itiraz etmemeleri gerekir. Diyelim ki Whitsun'dan bir hafta önce. Ve Bayan Grete, mektubu hangi ruh haliyle okumuşsan, bana öyle yazmadın. Mektup şöyle demeliydi: Nere-
deysen orada kal-

Yine de Whitsun için Berlin'de olamama durumun nedeniyle, üzüleceğim bir biçimde kompartımanımda karşımda babam oturuyor olabilecek. Yazık! Yazık! Ve Berlin'de davete kendi ellerim ve ayakla-
rınla yalnız gitmek zorunda kalacağım! Senin yardımın olmadan! (F. meşgul olacak.) Peki, buna katlanmalıyım. En azından Viyana'nın taşra yaşantısından ve ümitsizliğinden kaçabildiğin, canlılığını yeni-
den kazanacağın ve kendin olmanın doğal zevkine varacağın düşün-
cesiyle kendimi teselli etmeliyim. Belki de, sana bir sürpriz olması dı-
şında, durumun benimkinden çok farklı olmayacak., sana uymayacak
ve son olarak muhteşem bir patlama yaratacaksın.

Berlin'de Whitsun'da olmaman nedeniyle duyacağım üzüntü, F. ile buluşmanız nedeniyle bir kazanca da dönebilir. Yine de F.'nin ge-
lip gelmeyeceğinden emin değilim. Cuma geleceğini sanıyordum,
şimdi yine emin değilim. Dünkü mektubunda şöyle diyordu: 'Bu arada
Grete Prag'a gelemeyeceğini, çünkü 1 Haziran'da ayrılacağını yazdı.
Ama ona yarın yeniden yazacağım.' Eğer F., F. olmasaydı yarın G-
münd'den bahseden bir mektup alabilirdin. F. hala bana bu konuyla
ilgili bir şey söylemedi. Her neyse, F.'nin kesin geliş zamanını bildi-
ğim anda, sana bir telgraf gönderirim. Sonra da sen bana yollarsın:
'Geliyorum.' Ben de hemen koşarak, F.'nin otelinde sana bir oda ayır-
tırım.

Ama bu yolculuğun bir sıkıntı yaratacağını görüyorum (Cumartesi buradasın, Pazar geri döneceksin, başka yolu yok). seni, en azından tamamen koruyamayacağım diğer sorunlardan bahsetmeme gerek yok. Bu nedenle bunu senden istememem daha iyi olacak.

En iyi dilekler ve sevgilerimle, Franz K.

Grete Bloch'a

(1914 Nisan sonu)

Sevgili Bayan Grete, evde başka kağıt kalmadı. İyi kalite kağıdı kullandım, ama bu sana uygun. Çünkü, sana gerçekten mektuplar yazmak istemiyorum, ama yüzlerce milin izin verdiği kadar, birkaç dakika için sana yakın olmak istiyorum.

Yanlış mı anlaşıldım? Hayır. Ve yine de gelmek istenmiyor musun? Gmünd'e karşı olan bütün nedenler, Prag'ın lehine. Eğer Bayan B.'nin sana karşı tutumu olumlu değilse- ben böyle bir şey fark etmedim- bu yalnızca seninle aramdaki bağı sağlamlaştırır. Bu, ziyaretin için bir engel yaratmaz. Ben kendi adıma gelmene çok sevinirim ve F. de. Ziyaretinden bana heyecanlı ifadelerle bahsetti. Nasıl ifade edeceğimi tam bilemiyorum, ama bana öyle geliyor ki, F. beni yerimde ziyaret etmeye ilk geldiğinde sen de burada olmalısın. Senin bakış açınla, tabii ki, buna karşı söylenecek çok şey var: uzun bir yolculuk, çok olmasalar da yabancılarla konuşmalar ve diğer ufak kestirilemez şeyler. Seni zorlamak istemiyorum, ama sensiz yapabilmek için kendimi zorlamalıyım. F., iyi bir fikir öne sürebilir, hala Gmünd ile ilgili tek bir kelime söylemedi. Eğer gitmek istiyorsa, hiçbir şey beni engelleyemez.

F., şimdi daha düzenli olarak yazıyor, çok fazla olmasa da her gün yazıyor. Yalnızca bugün yazmadı. Dün söyleyeceklerim vardı, bugün yok.

Yeter, geç oldu. Aklıma gelmişken, birkaç saat önce, son cümle-

nin ortasındaiken, F.de bir telgraf geldi. Sanki son anda kınama yazacağı eli tutmaya çalışmıştı. Çok geç kalmıştı.

En iyi dilekler ve sevgilerimle, Franz K.

Grete Bloch'a

7 Mayıs 1914

Sevgili Bayan Grete, başka ne olursam olayım, kesinlikle dalgı-nım. En çok sevdiğim, ellerimi kavuşturarak sokaklarda ve parklarda dolaşmak, eve gelmek, senin muhteşem meyvelerinden yemek, tekrar aceleyle çıkmak, bir ev aranmak, en son kalanı kiralamak. Ona alışana kadar sonuncu olanı seviyorum, bu nedenle de kapının eşiğinden uzaklaşıyorum. Kendim de dahil olmak üzere herkes tarafından ilk olarak ve kolayca bir kenara itiliyorum.

Son evden uzaklaşabilmek için daha fazla başarısızlıklar var. İki yerin, hem iyi hem kötü olan farklı havası dışında, yapı olarak birbirlerinin zıddını oluşturuyorlar. Benim seçtiğim, mutfağın etrafında dörtte üçlük bir daire çiziyor. Seçmek istediğim ve uzun zamandır bildiğim tamamen doğuya bakıyor. Başarılı olabilecek miyim? Son girişimde bulunulmak üzere.gelecek mektupta sonucu alabilirsin. Heyecan verici, değil mi?

Şimdi sevgili bayan Grete, sana ne demeliyim? Esas olarak fazla bir şey olmadı. Felice iyi görünüyor. Ah evet ruh hali iyi ve buradayken huzurlu görünüyordu. Ailem onu çok sevdi, hatta benden daha fazla. Berlin'de beraber olduğunuzdan bu yana, F.'nin sana karşı olan yaklaşımında bir değişiklik yok. Çok iyi gözlemci olduğunu söylemiş-tin. Bu durumda değilsin, yoksa F.'nin sessizliği seni şaşırtmazdı. F.'nin sessizliğini böyle değerlendiremezsin, onun karakterinin bir belirtisi olarak kabul edilmeli. Eğer onu seviyorsak, hoşumuza gitse de gitmese de onu bütün olarak sevmeliyiz ve böyle yapıyoruz. Artık bu konuda konuşmayacağım, bunun sonu yok. Senin için değil, bunu biliyorsun, benim için.

Şans eseri, mutfak etrafında dönen evden kurtuldum, ama diğeri-
ni de hala tutmadım. Yüksek ve güzel olanı. Bir çok eksiklik var: kötü
duvar kağıdı, yüksek kira, hizmetçi odası olmaması, her odanın tek
kapısı olması vs. ve ben bütün bunları düşünürken, yan odadaki bir
şeytan öyle şiddetli bir biçimde piyano çalmaya başladı ki, sesi boş
odalarda yankılandı. Apartmanda müzik kadar nefret ettiğim bir şey
yok. Böylece, yavaşça yüz veya iki yüz adım daha yürüdüm.

Sana ne oluyor? Ya da son mektubun nedeniyle özel bir şey oldu-
ğunu düşünmekle hata mı ediyorum? Her şeyin ötesinde, benim için
en önemlisi: benimle Berlin’de, Whitsun’dan önce mi sonra mı bera-
ber olacaksın? Daha önce Teplitz’e gidecek misin?

Saat dokuzu çalışıyor. İçinde bir şey olmamasına rağmen bu mek-
tupla istasyona gitmeliyim. Beni affet, ufak bir girdabın içindeyim, a-
ma kurtulma arzum yok. Daireler çizerek etrafında dolaşmak ve ser-
sem biçimde başını bırakmak, yerde serili yatmaktan daha iyi.

Sevgiler, Franz K.

Grete Bloch'a

8 Mayıs 1914

Sevgili Bayan Grete, benim ruh hallerimin anlaşılabilirliği veya iç-
sel nezaketin nedeniyle ne kadar çok sıkıntı çektiğini görmek beni bu-
naltıyor. Mutlu olmam için her türlü nedenin bulunduğu kesin ve F. de
bu mutluluğun temel nedeni. Bir tür anlaşılabilirlik- ve benimki de bu
tür- tiksindirici olabilir; ama sen söz konusu olunca bu hiç gerçekleş-
memeli. Nedenlerimi, açıklamazsın kabullen. En iyisinin bu olduğunu
eklediğimde bu, belki de daha kolay olacak. Bu, deneyimle öğrendi-
ğim yaşamımın temel kuralları için de geçerli. Çünkü bu güne kadar
elde etmek için yola çıktığım hiçbir şeyi bir kerede, yan yollara gir-
meden elde etmedim. Aslında yoldan geri dönerken, çok fazla çaba
sarf ederek ve son anda elde edebildim. Çok geç değil, ama neredeyse
çok geç ve her zaman kalbimin son atışıyla. Hiçbir zaman amaçladığı-

mın tümüne ulaşamadım. Aslında ulaştığımda bütün artık orada yoktu. Eğer orada olsa da, hepsiyle baş edemedim. Yine de büyük ve önemli bir kısmını elde ettim. İnsanın kendisi için keşfettiği bu kurallar kendi içlerinde oldukça anlamsızlar, tabii ki; yine de bu özellikleri taşıyan kişinin yapısının anlaşılması için anlam taşırlar. Özellikle de, insan bunların kendi üzerinde fiziksel bir kontrol sağladığına inanıyorsa. – Her halükarda, mutluluk ve mutsuzluklarımızı gözlemleyebilirsin, çünkü evlenince - ve buna karşı koymamalısn- gelerek bir süre bizimle yaşamana karar verdik. (ve en başta; şu anda tatilin yok ve kış mevsiminde olacak). Son mektubumda bahsettiğim evi tutarsam, çok fazla odamız olacak. Hoş bir yaşantı sürdüreceğiz ve beni sınamak için, elimi tutmalısın, sana teşekkür etmek için ben de seninkini.

En iyi dilekler ve sevgilerimle, Franz K.

Bu arada, Fransızca okudun mu? Grilprazzer Room'u da? Thürheim'i de?

Grete Bloch'a

12 Mayıs 1914

Sevgili Bayan Grete, çok mu yorgunsun? Seni uyumaktan alıko-yan bu geçici biçimde üç hafta daha çalışmaya niyetli misin? Bu tabii ki ev sahibin için çok düşünceli, ve senin için çok düşüncesiz bir yaklaşım. Beni üzüyor ve rahatsız ediyor.

Müzeye gitmiş olman inceliğini gösteriyor. Yeni bir şey öğrenmeyi beklemiyordum (ama öğrendim), Grillprazzer Room'da olduğunu bilmek ve odayla aramda özel bir bağ kurmak istiyordum. İnsan gidince bile bundan fazlasını elde edemez, en azından çok daha fazlasını. Özellikle de etrafta olan gösteriler göz önüne alınınca. Bana gönderdiğin resim odanın mı, belediye binasının bir odasının mı resmi? Her halükarda güzel bir oda, yaşamak için hoş, gün batımında bir koltukta uyumak için hoş. Bu arada, eski ve elde edilemeyen bir arzu: büyük bir pencerenin önündeki masada oturmak ışık ve görüntünün yarattığı

yükü duyumsamadan, sakın biçimde gün batımında uyumak, bozulmayan bir sükunet içersinde nefes almak. Ne arzular! Ne kadar aptalca ifade ediliyorlar! Böyle olmamalı.

Bu arada, 'The Poor Musician'ı okuduktan sonra, odayı görmeyi arzuladın mı? Berbat bir adamdı. Eğer talihsizlik bizlerden ayrılarak yalnız başına dolaşabilseydi, ona benzerdi. Tüm talihsizlikler ona benzerler. O, talihsizliğin kişileşmiş, belirgin bir görünümüydü. Günce veya mektuplarından bir olay: nişan yıllar önce bozulmuştu, yalnızca yarı akıllı bazı akrabalar zayıf bir evlilik olasılığına inanıyorlardı ve o zamanlar Katharina 30 yaşını geçmişti. Bir çok akşam yaptığı gibi bir akşam, G. kız kardeşleri görmeye gitti. K., ona çok iyi davrandı ve biraz da acıma duygusu nedeniyle kızı kucağına oturttu- iki kız kardeş o arada odada dolaşıyor olmalıydılar- ve bu arada K.'ye karşı ilgisiz olduğunu, o zaman bunu yapmaya zorlandığını, en ufak bir duyguya kapılmaktan mutlu olabileceğini, ama onu kucağına almaktan başka bir şey yapmadığını ve daha sonra da ondan uzaklaştığını fark ederek bunu yazdı. Bu arada, onu kucağına almasının nedeni yalnızca merhamet değildi, bu bir testti. Kötü olan, sonuçlarını kestirebilmesiydi, ama yine de denedi.²²³

Son iki mektubumu almadın mı? Whitsun'da nerede olduğunu bilmek istiyorum. Sanki sen de gelecekmişsin gibi davetin ne zaman olacağını soruyorsun. Keşke gelebilsen!

Düşün ki hala bir daire kiralayamadım. İki odalı bir daire kiralama fikriyle vakit geçiriyorum. (Şehirde bütün evler çok pahalı, ama en azından başlangıçta F. şehirde oturmalı.) Sen ne düşünüyorsun?

En iyi dilekler ve sevgilerimle, Franz K.

16 Mayıs 1914

Sevgili Bayan Grete, diş ağrın, Viyana'da bile bu talihsizliklerden kurtulmadığını gösteriyor. Ama ayrılır ayrılmaz her şey düzelecek. Diş ağrın başka ne anlama gelebilir ki? Ve neden anlamsız bir biçimde eziyet çekesin? Şu anda, ben de uykusuzluk ve 'kafa genişlemesinin' ne anlama geldiklerinin farkındayım. Kaybetmem olanaksız olan bir farkında olma hali. Şu ana kadar diş ağrısından çok çekmediğim için, mektubunu bir okul çocuğu şaşkınlığıyla okudum. Dişine nasıl baktın? Her yemek sonrası fırçaladın mı? (Yazık, şu anda, diş nedeniyle nezaket ve resmiyeti bir yana bırakan bir hanıma hitap ediyorum.) İğrenç dişçiler ne diyorlar? Elleri düşen birisi acı sonunun sefaletine katlanmalıdır. Tüm ağız altın kaplı olan F.'nin biraz daha az sorunu olduğunu sanıyorum. Sen de aynı şeyi yapamaz mısın? Gerçeği söylemek gerekirse, bu parlayan altın (uygun olmayan bu noktada korkunç bir parlıtıydı) ve grimsi porselen ilk görüşte beni o kadar ürküttü ki, gözlerimi yere indirmek zorunda kaldım. Bir zaman sonra, ne zaman yapabildiysem, unutmamak, kendime eziyet etmek ve son olarak tüm bunların gerçek olduğuna kendimi ikna edebilmek için ona yeniden baktım. Düşüncesiz bir anımda F.'ye, bu nedenle utanıp utanmadığını bile sordum. Tabii neyse ki, utanmıyordu. Ama şimdi neredeyse alıştım ve bu yalnızca alışkanlıktan olmadı. (Aslında görsel bir alışkanlık edinecek vaktim olmamıştı.) Artık bu altın dişleri çıkartmasını istemiyorum; bu doğru bir ifade olmadı, çünkü bunu hiçbir zaman istemiştim. Bu, artık bana uygun ve -bu önemsiz değil- tam, cana yakın, her zaman varmış gibi, ürkütücü olsa da sağlıklı dişlerle karşılaştırılınca beni F.'ye yakınlaştıran kaçınılamaz bir insan kusuru olarak görünüyor. Bu, damadın, gelinin dişini savunması değil. Daha çok, ifade güçlüğü çeken, aynı zamanda seni cesaretlendirmeye, başka bir yol yoksa, bu yolla acını azaltmaya çalışan birisinin söyledikleri. Ama bunu Berlin'e gidene dek erteleyebilirsin.

İki gün önce sağ baş parmağımı çok fena kesmiş olmam nedeniyle yazının görünüşünü affedebilirsin. Ufak bir kap kanımla doldu ve şimdi de doğal yöntemlerle tedavi ediyorum- bant veya plaster yok. Bunun sonucu olarak tedavi on kat yavaş ama yüz kat etkili oluyor. İltihap, şişme yok, görünüm iyi.

Bir daire kiraladım. Üç odalı, sabah güneşi alıyor, şehrin ortasında, gaz, elektrik, hizmetçi odası, banyo, 1300 kron. Bunlar üstünlükler. Eksiklikler: dördüncü kat, asansör yok, sıkıcı ve sesli bir sokağa bakıyor. Burayı çok iyi tanımak zorunda kalacaksın, çünkü bunun için elini öptüğüm daveti kabul ettin.

En iyi dilekler ve sevgilerimle, Franz K.

Grete Bloch'a

18 Mayıs 1914

Sevgili Bayan Grete, neyse ki şimdi geçmiş olan diş ağrıyla ilgili olarak,- bu nedenle bu konuda rahatça konuşabilirim ve sen de rahatça dinleyebilirsin- her hasta insan için, sağlıklı bir insan aptal gibi görünse ve aslında öyle davranırsa da, haklarını zorla elimden alamazsın. Bu, özellikle böyle profesyonelce davranan doktorlar için geçerli. Bana göre soğuk hava diş ağrısı yapmaz. Hatta sağlıklı dişler hava akımından olumlu olarak etkilenirler. Eğer diş çürümesi yetersiz bakıma bağlı değilse, o zaman bende de olduğu gibi et yemeye bağlıdır. İnsan masada konuşarak ve gülerek otururken (ben en azından konuşmam ve gülmem), dişler arasındaki ufak et parçaları, çürümeye neden olurlar. Bu, iki taş arasında ezilen bir farenin çürümesine benzer.

Et o kadar liflidir ki, kolayca çıkartılamaz, çıkartılsa da av hayvanları dışında tamamen temizlenemez. Onların dişleri, sivri, açık aralı ve eti parçalara ayırmaya uygun bir yapıdadır.

Yine de yararı yok. Hala Opolzergasse'ye²²⁴ gitmedin (sanırım isim buydu) ve taze sebze mevsimi olan şimdi de gitmiyorsun. Grilp-raser Room gibi kişisel olmayan bir konuyla ilgileniyorsun. Ama seni ilgilendiren bir konuyu tamamlamayacak kadar nazıksın.

En iyi dilekler ve sevgilerimle, Franz K.

19 Mayıs 1914

Hava burada da çok güzel, ama ne yazık ki insan tam yararlanamıyor ve yapması gerektiği gibi ağaçların arasında yatamıyor. Öte yandan, güzel bir Pazar öğleden sonrasını Emilie²² halanın evinde çeyiz konusunu görüşerek geçirince, insan çok kötü yapmış da olmuyor. Eğer çeyiz hazırlığı bu yolla hız kazanacaksa veya bu bizi yakınlaştıracaksa, o zaman hiçbir Pazar öğleden sonrası bundan değerli olamaz. Ama durum böyle olmadığına göre-

Havanın dairemiz için bazı sakıncaları olduğu çok açık- yine de evi tuttum- ve gelecek yaz taşınmamız kaçınılmaz. Kışın yaşanılabilir: evler arasında, korunmalı, sıcak, yine de çok ılık ve hava alıyor. Ama yılın diğer zamanlarında çok kasvetli, pencere dışında hiç yeşillik yok, sıkıcı ve sesli bir sokak var. Bir meydana bakmasına rağmen, yine de insan çok fazla kişiyi göremiyor ve çok fazla kişi tarafından görünmüyor. Bunun sonucunda, birkaç mobilya gerekli. İki oda da so-kağa bakıyor. Bu ne? (ustalık egzersizleri.)

Son çizimlerim güvenilir olmasına rağmen planları ele geçirmeliyim. Dış görünüm, çalışmanı ve uyum sağlamanı engellememeli. Odaları arşınlamaya, pencereden sarkmaya, vs. çalış ve böylece yerle ilgili bir fikir sahibi olabilirsiniz. Yine de Prag'a ufak bir yolculuk yaparak daireyi kendin görürsen daha iyi bir fikir edinebilirsin.

Parmağımın durumuyla ilgili olarak bir şey açıklamadım. Bunu yazmamadan anlamalısın. Yine de şimdi annene yazabilirim, bunu ertelemek aptalca olur.

En iyi dileklerle, Franz

Grete Bloch' a

21 Mayıs 1914

Kediotu çayı değil, lütfen sevgili Bayan Grete. İlk kural doğal terapi: 'Bunlar kötü, gerçekten kötü.' Kötü uyumak da kötü ve uykudan

sonra uyanmak daha da kötü olsa (hemen her gün böyle) en azından bu sürdüğü müddetçe insan bunun sorumlusu olmuyor. Bu, insanın taşıması gereken bir yük. Ama bilerek kediotu çayı içmek ve bir an önce bitmesi ve iyi gelmesi ümidiyle içerken içine bakmak, bu kesinlikle hoş değil. Bedenimde çok az kediotu çayı olduğu için uykusuzluk çekmiyorum. Kötü uyumam için 100 neden var, ama bu neden geçerli değil.

Bunu geçen gün söylemek istemiştım ama unuttum. Düşün, F. buradayken, sana karşı duyduğum kuşkunun ana nedenini buldum. (Bu arada, bu kuşku hiçbir anlamda kötü olamaz, çünkü benim için çok iyi olan bir şeyin başlangıcı.) Ana neden kürkün. O zaman farkında değildim. İş verimliliğini algılamama bağlı olarak, seni tamamen yanlış değerlendirdiğimi sana anlatmıştım. İri, güçlü ve yaşlı bir kızla karşılaşmayı bekliyordum. Hiçbirisi doğru çıkmadı. Yine de ilk düşüncelerim gerçeğe uyum sağlayabilirlerdi. Ama kürkün bunu engelledi. Etol gibi bir şeydi. Sana uymamıştı ya da sana uymadığını fark etmemiştim, ama onu sevmemişim. İlk bakışta, otel girişinde dikkatimi çok çekmişti. Dahası, bu şekilde kullanılan kürkleri hiç sevmem (altında ipek astarı olan gergin deriler). Belki de göçebe avcılar, ipek astarları olmasa da, derileri bu biçimde giyiyorlardı. Bunu aynı zamanda, fakirlik ve yapaylık fikriyle birleştirmiştim. Bu üstü kürk altı ipek giysinin bütünüyle çok pahalı olabileceğini fark etmişim ve bu durumda tüm elbisenin hem üstünde ve hem altında kürk olamazdı. Ama kürkün bu biçimde işlenmesi bana hoş görünmemişti. Düzleştirilmiş olması beni huzursuz yapmıştı ve geçmişte kız kardeşlerim ile ilgili olarak endişelendirmişti.- kürkle ve seninle ilgili fikirlerimi birbirlerinden ayırmak zaman aldı. Birbirimize yazmaya başlamadığımız günlerde, seni, hep bu kürke sarılmış olarak düşünüyordum. Sis nedeniyle bir ucunu ağzına örtmüştün ve bu uçlarla oynuyordun. Esnek ve hareketli olması durumu daha da kötüleştiriyordu. Seni istasyonda güzel bir seyahat elbisesi içersinde görünce derin bir nefes aldım, en azından kürkün yoktu. Daha özgür, temiz ve parlak görünüyordun. Ama artık çok geçti.- Bugün, yine de, bu kürklerden 500 tanesine sarınabilirsin ve ben de seni bunların hepsinden kurtarmayı göze alabilirim.

Franz K.

22 Mayıs 1914

Yarınki mektubunda ne yazarsan yaz, bu mektubu yarın yollamaya niyetli ve kararlıyım. Eğer mektup gelmezse, be de bunu postalamayacağım.

Burada masamda yalnız başına otururken, seninle beraber olma göre, sana daha az bağımlı olduğumu söylemem gereksiz. Burada söylediklerim çok içten, çok doğru şeyler değiller, ama en azından bağımlı bir ruh hali içerisinde söylediklerim kadar geçerliler. Her ikisi de doğru, olabildiğince doğru. Eğer, bağımsız bir ruh halinde senin için düşündüklerim için endişeliysen- öyle olmalısın- o zaman, anımsayabildiğim kadarıyla, Berlin'e²²⁶ sondan bir evvelki ziyaretimden hemen sonra yazdığım mektuptan bu bilgiyi en iyi biçimde alabilirsin. Belki de aldın ve bulabilirsin. O zaman, söylediklerimi tekrarlamayacağım, bunu zaten yapamam. Hem, o zaman söylenen, ilişkimizin temelini oluştuyordu ve ikimiz de ret etmemiştik.

Bu temelin sağlam olmadığını biliyorum, en azından senin tarafından açıkça beyan edilmedi ve bu beni endişelendiriyor. Şu anda birbirimizin ellerini tutuyor olabiliriz, ama ayaklarımızın altındaki toprak sağlam değil. Sürekli olarak kayıyor. Bazen ellerimizi sıkıca tutmanın bizi dengede bırakmaya yetip yetmeyeceğini bilmiyorum. Her halükarda, sendeleyeyen ben olmayacağım.

F.

Grete Bloch'a

24 Mayıs 1914

Sevgili Bayan Grete, mektubunu bu sabah yatağıma getirdiler (yatakta geç vakte kadar kalmakla ilgili eski ve anlamsız bir alışkanlık. Uykuya çok fazla bağımlı olduğum günlere kadar uzuyor!) ve sonra, yatakta hoş bir saat daha geçirdim ve bir yanıtı kafamda topladım. Öğleden sonranın sıcaklığında, bu, (sonra kesinlikle yüzmeye gideceğim) tam yazılamayacak, özellikle de F. söz konusu olunca.

İnsanın çok derinlere yerleşmiş inancı olunca, ayrıntılı bir gerekçe için endişelenmiyor. Dahası, insanın zihni onlarla o kadar çok dolu oluyor ki, tartışmaya yer kalmıyor. İnsan bunları koyacak yer bulamıyor. Ancak talep olursa ortaya çıkıyorlar, ama tabii ki, doğal bir güçle, tarifsiz bir gerekçeyle karşılaştırılamazlar. Bu tür fazla inancım yok (dışardan bakan bir kişinin ön yargı diye adlandıracağını söylemem gereksiz); iki tanesi: çağdaş tıptan iğrenmem ve kürk etolün çirkinliği (sen ona şal diyorsun) ve bunlar tartışılacak iki konu. Sen söz konusu olduğunda, yine de, bu iki inanç arasında bir fark var. Sen içsen bile kediotu çayını sevmiyorum, ama giydiğin etole en ufak bir itirazım bile yok. Çok ciddiylim. (Elbisenin çok kötü olması beni dehşete düşürmedi, yalnızca ilgimi çekti. Ne olabilir? Beş yarda boyunda bir tren mi?)

Oldukça haklısın, uykusuzluk insanı bir biçimde küçültüyor. Eğer birisine kafamın, dün akşamdan miras kalan şu andaki durumunu gösterebilsem, ellerini sıkardı. Uykusuzluğumun ana nedenlerini biliyorum, daha çok 30 yıllık sağlıklı bir yaşama bağlı. İnsan bunun için hala çok şey yapabilir ve çok da etkili olabilir. Örneğin düzenli saatlerde yatağa erken yatabilir, ama ben bunu yapmıyorum. Bu benim hatam ve buna dayanmalıyım. İkimiz de yapay kürkten nefret ediyoruz, neden ikimiz de yapay uykudan nefret etmeyelim? Doğal terapinin ikinci kuralı: bütün etkilerini bilmeden bir organizmaya, tüm organizmayı etkileyecek olan tıbbi bir işlemi uygulamak. Bu nedenle de uzmanlık meşru olamaz ve iç şikayetlerle ilgilenen her uzman beyefendi vırulmayı hak eder. Kişi bir biçimde yok edilmeden, organizmalar bölünemezler. Eğer, soba kapısından geçmeyecek kadar çok büyük bir kömür yığının varsa, en basit yolu onu parçalamaktır. Eğer benim için çok dar olan bir kapıdan geçeceksem, bu amaçla kendimi parçalara ayırmam uygun olmaz. Diyelim ki, beni zamanla uykusuzluğa çeviren uykudan meydana geliyorum, o zaman bu uykusuzluğa kediotu çayı içirmekte tereddüt etmezdim. Hatta uykusuzluktan uyku elde etmek için, onu kediotu çayıyla doldururdum. Ama ben yalnızca uyku olmayıp, aynı zamanda insan da olduğum için bu yanlış olurdu.

(Bu mektubun devamı olabilir)

Ama bugün, konu ile ilgili olarak tüm düşündüklerimi söyleyemeyeceğim.

Sevgili bayan Grete, F. ile ilişkim hakkında tam olarak bir şey bilmiyorum ve sen de F. için ne duyumsadığımı bilemezsin. Soruyu sorma biçimin: 'Her zaman bildiğim gibi nişan öncesi...bir cümle (?) bunu olası bir evet için takip ediyor.' Tam anlamıyorum. Ama eğer bu soru, nişanlılık öncesine göre F. ile olan ilişkilerimde neyin değiştiği üzerineyse, o zaman sana garip bir yanıt vermeliyim: değişen bir şey yok. Tabii ki dışsal bazı değişimler var, içsel olarak yok. En azından benim bildiğim veya öyle olması gereken bir şey yok. F.'nin mektuplarında ne yazdığını soruyorsun. Oldukça düzenli yazıyor. Ama bürosunda çok meşgul ve yazdıkları kiralanan daire ve bu tür şeylerle sınırlı kalıyor. Cesaret verici yalnızca iki konu var: sonunda bayan doktora gideceğini bildirmiş olması ve bunun yerine yüzme öğrenmeye başlaması. Erkek kardeşinden de oldukça iyi haberler almışlar. Yaşamını sürdürebileceği bir iş bulmuşa benziyor. Görebildiğim kadarıyla, F., onun için çok şey yaptı. – bundan fazlasını bilmiyorum.

En iyi dilekler ve sevgilerimle, Franz K.

25 Mayıs 1914

Şu anda Kızılderilileri okuyan bir okul çocuğunun atan kalbinin şiddetiyle kalbim atıyor. Berlioz'un anılarından birkaç sayfa okudum. Ama seninle konuşmak istediğim bu değil.

Gerçekten mi Felice? Zaman senin için çok hızlı akıyor mu? Mayıs'ın sonu gelmedi mi? Gelmedi mi? Ben burada, anahtarı elimde tutuyorum; eğer istersen zamanı tersine çeviririm. Son iki yıldaki hangi aya çevireyim? Bana tam söyle!

Beni utandırdın, F. el yazımı değerlendirerek, parmağımın daha iyi görüldüğünü söylüyorsun. Daha iyi mi? parmağım asırlardır iyi ve son mektubumdaki yazım da neredeyse en iyisiydi.

Aynı zamanda beni üzdün de. Çok maharetli değilsin. Ne tür mobilya gerekecek? Katlanır bir paravan, ya da Müller egzersizlerini yapmak için bir hasır. Bunu çıplak olarak, pencere açık yapabilmek ve karşıdaki insanların egzersize katılmalarını engellemek için.

Tiyatro afişini gördüm. Dünkü mektup, tiyatroya gitme olasılığım olmadığını gösterdi. Öte yandan, annem ve Ottla gidebilirler. Olabilir-se, Cumartesi, babam gelmeden önce, çünkü babam tiyatrodan hoşlanmaz. Gitmek onun için külfettir. Bu nedenle onu başka bir yere götürmek daha iyi olur, belki de daha önce söylediğin gibi sinemaya, ya da son anda koltuğa oturulabilecek bir yere. Annem ve Ottla için en iyisi Cuma günü As You Like It olacak. Aksi halde, onlar için bilet alma, lütfen.

Evet, Ottla, karşı koymayı bıraktı ve gelmekten memnunluk duyacak. Bir kez daha aile sorunları ve sıkıntı.

Nerede kalacaklar? Sanırım yakınınızda otel yok ve eğer varsa çok pahalı olmalı. Askanische Hof uygun olmaz mı? Neşe ve hüznümlerim orada o kadar çok iç içe girdiler ki. Sanki oraya döndüğümde tekrar kendime alacağım köklerimi orada bıraktım. Hem, orada beni seviyorlar. Öte yandan, oldukça rahat, çok pahalı da değil. Ama-bu en önemlisi- orayı çok sevdim.

Bana yazdığın her mektupta beni tatmin etmek için düğün hazırlıklarının yolunda olduğunu söylemen yeterli- yine de gereken işin büyüklüğünü çok anladığımı söyleyemem. Bu arada, unutma! Çeyizinde mobilya veya kumaştan önemli olan yüzmen. Gösterdiğin gelişimi bana yazacağına dair söz vermiştin. Bir şey yazmadığına göre, kayıt olduğundan beri bir gelişme göstermediğini düşünüyorum. Buna inanmam çok zor. Hem, Whitsun'da sınava gireceksin. Havuzda mı, yoksa makinede mi ders alıyorsun?

Grete Bloch'a

29 Mayıs 1914

Sevgili Bayan Grete, bunu ikimizin de önünde okuyunca, umarım ikimiz de Berlin'de oluruz. Gelmen çok büyük bir incelik. Bunu kelimelerle ifade edemeyebileceğim için (elbisenle ilgili tereddütlerin, sessizliğimle ilgili olanları aynısı. Bu benim hem şansım, hem de yüküm.)

Son mektubun Çarşamba günü geldi. Mektubu birkaç kez okuyunca bu mektubun Salı günü elime ulaşmasını beklediğini anladım veya bana öyle geldi. Böylece yanıtım sana Çarşamba günü ulaşmalıydı. Hayır, mektubun Çarşamba gününden önce elime geçmedi ve sonra mektubunu büromda aldım. Eğer Prag'a gelirsen, kesinlikle Cumartesi öğlen giderim ve Berlin'e 6.51'de ulaşırım. Ama şimdi, kuşkuluyum ve herhalde üçe kadar ayırlamam ve akşam 10.30'da ulaşırım. Yüküm uykusuzluk, rahatsız bir mide, sersem bir kafa ve ağrıyan bir sol bacak olacak, ama birleşmenin zevkiyle karşılaştırılınca çok ağır olmayacak.

Çabuk ol ve elbisene bakmadan F.'yi al (*satırlar arasına eklenmiş*: hiçbir şey açıklamadığıma göre) ve güzelleşmeye çalışma. Nasıl olursa olsun, evet, en sevgi dolu gözlerle algılanacaktır.

Sevgilerimle, Franz K.

Grete Bloch'a

2 (2 veya 3 Haziran olabilir) 1914

Sevgili Bayan Grete, yalnızca birkaç satır. Bu öğleden sonra, geçen akşamın uyku eksikliğini gidermeye çalıştım, bu akşam ailemin yerine dükkana gideceğim- bu nedenle çok fazla vaktim olmayacak, ama şunları söylemeye vaktim var: benim için ne anlam taşıdığının tam farkında olmayabilirsin, yine de bu az kavramayla, tam kavrayamadığının ama duygusal paylaşımı benimle tam yaptığının ve belki de bir

insanın başka birisi için yapamayacağı her şeyi yaptığının, her şeyin, yaptığın her şeyde, özellikle bakışında yoğunlaştığının ve etkili olduğunun farkında olmalısın, Bayan Grete, etkili olduğunun. Şimdi yalnızca sevgili elini öpüyorum.

Franz K.

Grete Bloch'a

[Antet: İşçi Kazaları Sigorta Enstitüsü]

4 Haziran 1914

Sevgili Bayan Grete, iyi yolculuk yaptım, kötü uyudum. Büroya dönünce, horoz üç kez öttükten sonra bürodaki hayalete benzedim. Geriye bakınca anlaşılabilir, çünkü yaşanmış oluyor, ama deneyim bitene dek bir an bile güvenli olmuyor. Çok az düşünebildim, ama herkesin gözleri önünde pes edeceğim bir sinir ateşi veya benzer bir şeyle yere yuvarlanmayı arzuladım, böylece eve taşınabilme hakkı kazanabilecektim. Bunun yerine tehlikenin beşinci derece sınıflandırılması üzerine uzun bir uzman raporu hazırladım. Pembe, sağlam, genç daktilografım ürkekçe uykusuzluktan şikayet etmeyi sürdürdü, çünkü sabah saat bire kadar (bire kadar!) yatağa girememişti.

İşler bugün biraz daha iyi, biraz uyudum. Kötü, en kötü olan da çok az zamanının olması. Tatil öncesinde yazmaya başladığımdan bahsetmemiş miydim? Bu arada bu konuda söylediklerin iyice yanlış: bunun en önemli şey olmadığını söylemen.) Şimdi, dün sabahtan ve dünkü oldukça iyi akşamdan sonra, saat 10.30'da yatağa girmek üzere kendime söz verdim- bu pratik olarak yazıma son veriyor. Sonra akşam dükkandayım. Buradaki raporu yazmam için gece hemen çökecek. Ama haklı olabilirsin, Prag'da yazmak benim için en önemli şey değil, benim için en önemli olan Prag'dan gitmek.

Franz K.

Berlin hakkında konuşmak için kesinlikle şansımız olacak.

Grete Bloch'a

6 Haziran 1914

Sevgili Bayan Grete, dün de yerime çakılıp kaldığımı duyumsadığım günlerden birisiydi. Hareket edemiyordum, içimde hala canlı kalan her şeyin yazmamı zorladıklarını sana yazamıyordum. Bazen- ve şu anda bunu bilecek olan tek kişi sensin- olduğum biçimde, evliliğin sorumluluğunu nasıl yüklenebileceğimi bilemiyorum. Kadının metanetiyle ayakta kalabilecek bir evliliği mi? Çarpık bir heybetli yapı olacağını düşünmüyor musun? Çökecek ve bunu yaparken temeli yerden sökecek.

Ah Tanrım, yazımı değerlendirmenle ne demek istediğini anladım Bayan Grete. Ama anlasam ve üzerinde düşünsem bile, fikrin doğru değil. Her ikimizin de yer altından çıkış yolları farklı; benimki yazarak. Bu nedenle yaşamı ancak yazarak sürdürebilirim, dinlenerek ve uyuyarak değil. Huzurla yazma yeteneği elde etmek yerine, huzuru yazarak elde edebilirim.

Ama kendi kendime konuşmayı sürdürüyorum ve bu içimde bulunduğum durumu belli ediyor. Kendimle ilgili olarak olabilecek her şeyi bastırdığımda, yalnızca canlı ve görünür olduğumun bilinmesi gerekmesine rağmen, sanırım Berlin'de de bunu yaptım.

En iyi dileklerle, içim sevgiyle dolu elini sıkıyorum, Franz K.

.

Grete Bloch'a

8 Haziran 1914

Sevgili Bayan Grete, mektubum çok kalp parçalayıcı mıydı? Durumlar eskisi kadar kötü değil, en azından eskisi kadar sürekli kötü değil. İnsan yazmak için oturunca her şey birikiyor ve mektup sana hitap edildiği için hiçbir şey unutulmak istemiyor ve sen de her şeye doğru ve nazik yanıtını vereceksin. Sonra, sana gerçekten her şeyi anlatmadığım için teselli buluyorum ve böylece mektuplarının sağladığı rahatlık içersinde içmeye hak kazanıyorum.

Temmuz'da ormanda bir yere taşınacağım ve kısa sürede gelişim sağlayabilmek için elimden geleni yapacağım. Ebeveynlerim burada, ne kadar yaşlandıklarının farkına çocukları nedeniyle vardıklarını söyleme alışkanlığıındalar. Eğer insanın çocuğı yoksa, o zaman hayaletleri nedeniyle bunu fark ediyor ve bunun farkına daha iyi varıyor. Gençken onları ortaya çıkartmaya çalıştığımı biliyorum, kendilerini ancak gösterirlerdi, ben de daha çok çaba sarf ederdim. Onlar olmayınca sıkıldım. Gelmezlerdi ve hiçbir zaman gelmeyeceklerini düşünürdüm. Bu nedenle de neredeyse yaşamıma lanet okuma noktasına gelirdim. Sonra, arada sırada her zaman yüce ziyaretçiler olarak ortaya çıkarlardı. Hala çok küçük olmalarına rağmen insanın onları seiamianası gerekirdi. Sıkça onlar olmazlardı bile, sanki onlara benzer veya onlar gibi ses çıkartırlardı. Ama geldiler mi çoğı zaman vahşi olmazlardı. İnsan onlardan pek gurur duyamazdı. En iyi durumda, bir aslan yavrusunun annesine hamle yaptığı gibi davranırlardı. Isırıklardı, ama bu ancak insan parmağını ısırılan noktanın üzerine koyunca ve tırnağıyla sıkıca bastırınca fark edilirdi. Ama sonra, büyürlerdi, isteyerek gelir ve kalırlardı. Narin kuşların sırtları koskoca devlerin sırtlarına dönüşürdü, her kapıdan girerlerdi ve kapalı olanları zorlarlardı. Büyük, kemikli hayaletlerdi, kalabalıklıkları ifade edilemezdi. Tek bir hayaletle mücadele edebilirdiniz, ama sizi saranların hepsiyle değil. Eğer insan yazıyorsa, hepsi cömert ruhlar olurlardı, yazmadığınızda onlar şeytandılar ve size o kadar yaklaşırlardı ki, orada olduğunuzu belirtebilmek için ancak elinizi kaldırabilirdiniz. Herhalde, insan, elini kaldırırken zorlandığı için sorumlu tutulamazdı.

Şimdi durumun senin için daha iyi olması, işlerin akışında, hak edilmiş iyi bir talih olarak kabul edilmeli. Son aylarda kendim dışımda hiçbir şey yazmazken ve hile yaparken ne çok acı çekmiş olmalısın? Tabii ki evindeki talihsizlikler hakkında hiçbir bilgim yoktu. Seni rahatsız edenin ve bu anlamda hala rahatsız etmeye devam edenin, şimdi dünyaya baktığın iyi duruma gelmeni sağlayan olumlu tepkileri yarattığına inanmıyor musun? Bu arada (Strindberg'in) Dance and Death adlı kitabını bilmiyorum ve ne demek istediğini anlamadım. Deniz fenerinde geçmiyor mu?

Bana yazarak kendini yormamanı ve büronu erken terk etmeni söylemek istiyordum. Bunlara gerek duyuyor olsam da birkaç satır bana yeter. İki cümle ve imzan yeterli. Eğer çok şikayet ediyorsam beni affet. Hem, her şeye dayanılabilir, acı kalsa da günler değişir, acının ifadesi değişir, insanın dayanma gücü değişir ve insan değişim dalları arasında az çok canlı bir biçimde sürüklenir.

Franz K.

(Kenarda) Pazar günü yazılmış bir kart almadım.

Grete Bloch'a

11 Haziran 1914

Sevgili Bayan Grete, garip, tamamen garip bir mektup.

Olayların iyileştiğine inanmadığını söylüyorsun ama 'nedenlerini söyleyemiyorsun', böylece- tabii ki istemeden- endişemi artırıyorsun. Aslında, doğam göz önüne alınınca aşırı huzursuzluk için görünmeyen ama yine de belirgin olmayan nedenler olması kaydıyla, bu, korkularımı dağıtmanın en iyi yolu.

Ama sonra ilk cümlede bir çelişki olarak, başımın belaya girmesinin kaçınılmaz olduğuna inanmadığını söylüyorsun. Şimdi, lütfen, beni bir birey olarak ortaya çıkartan belirgin özellikleri göz önüne alma ve tümünü tipik bir olay olarak ele al. Koşullara ve mizacına bağlı olarak, şu anda ne olduğunu kestirmenin çok zor olduğu bir sağlık durumu yaşayan, anti sosyal bir adam. Siyonist olmaması, (Siyonist düşüncüyü takdir ederim ve midem bulanır) Yahudiliği uygulamaması nedeniyle ruhsal destek sağlayan her topluluğun dışında kalmış. Bürosunda zorlanan işi nedeniyle sürekli acı çekerek mutsuz olan- böyle bir adam, kesinlikle iç bir zorlama nedeniyle evlenmeye karar veriyor, diğer bir deyişle, en sosyal davranışları yerine getirmek zorunda. Böyle bir adam için, bu basit bir macera değil.

Ve son olarak, mektubunda, bu şekliyle bana mutluluk veren bir hakaret var: 'üç ay daha yaşayabileceğin kesin.' Ama Bayan Grete, eğer insan 3 ayın çok uzun olduğunu söylerse, aynı biçimde çok kısa olduğunu da söylemektedir. Ve gerçek budur.

En iyi dilekler ve sevgilerimle, Franz K.

Grete Bloch'a

14 Haziran 1914

Sevgili Bayan Grete, her şeyden önce, ne rahatsız oldum, ne de bunun için bir sebep var. En fazla (o zaman bile yalnızca kendimle ilgili olduğunu söylememe gereksiz) son mektubum seni bu konuda ikna edemediği için rahatsız olabilirim. Marazi sinirliliğim olabilir, (tek bir kötü gece buna neden olabilir, çünkü şu anki durumumda her bir geceye, her bir uyku şansına bağımlıyım. Bugün de yine çok dikkatli olmalıyım, çünkü dün geceki tüm dış görünüşler, bir caninin cinayet sonrası ilk gecesini andırıyordu. Sürekli yeniden başlayan ve kısa duvarlar arasında şiddetini kaybeden. Ama arada daha iyi geceler olmuş olabilir) bu nedenle de mektubunda olmayanları özellikle okumama, - orada olsalar da kaynağı (iyi, cömert kalbin) saklanamayan- neden olan bu rahatsızlığım olabilir. Ama bana hakaret etmene izin vermek bana hoş geliyor. Yalnızca düşüncede bile olsa, bu cazibeye kapılmak bile yeterince huzursuzluk verici.

Genelde, 'itirafımı' doğru yorumlamışsın ve bunun sonucunda oluşan şaşkınlığın da doğru. Tam kavrayamadığın 'itirafın' kalbinde yatan ve bu (bazı kısıtlamalarla ve ayrıntılara girmeden) çok basit. Çünkü burada bahsedilenler arasında (Ottla burada ve bir demet gül götürmek üzere olduğu kör arkadaşıyla ilgili öyküler anlatarak kafamı dağıtıyor) baskın çıkan bir tane var. Yakında göreceğin gibi, bu, senin 'hiçbir şey' diye adlandırdığın benim sağlığım. Eğer daha sağlıklı ve güçlü olsaydım, tüm güçlükleri yenebilirdim ve büroyu çok önceleri bırakırdım F. ve tüm dünya için daha emin olurudum. Eksik olan ne varsa sağlığımla tamamlardım, ama şimdi her şey için sağlıksızlığımı

neden olarak gösteriyorum. Bunun hakkında daha fazla konuşayım mı? Böyle bir sağlık durumu aynı zamanda yanıltıcı, beni bile aldatıyor. Her an en ayrıntılı ve tam tanımlı düşlerin saldırısına uğruyorum ve bu her zaman en uygunsuz zamanlarda oluyor. Büyük bir hastalık hastalığı olduğu kuşkusuz, ama yine de içimde o kadar çok derin kökleri var ki, onlarla ya ayakta kalacağım, ya da düşeceğim. ‘İnatçılığımı’ iyi bir işaret olarak değerlendiriyorsun. Bunda bir gerçeklik payı var. Ama ‘inatçılığın’ nedeni, çaresizlik de olabilir.

Sağlık durumu terazinin bir kefesinde, bahsettiğim diğer her şey de öteki tarafta. Dengede her şeyin sarsıldığı bir an var ve bu an karar bekliyor. Ya, sağlığım, diğer kefeyi kaldırmak için yeterli ağırlığa sahip ve böylece üzerindeki her şeyi buharlaştırıyor, ya da kendi tarafını tutamıyor ve havaya kalkıyor, böylece gerçek bir hayalet ortaya çıkanı dek diğer taraftakilerin etkisiyle ısınıyor.

Benim yüzümden uzun süre uyanık kaldığın için üzüldüm, bunu bir daha yapma. Öte yandan, büronu 5.30’da terk etmeye çaba göstermen beni mutlu etti. F. ile birlikte yüzme dersi alsan nasıl olur?

Sevgilerimle, Franz K.

Grete Bloch’a

(16 veya 17 Haziran 1914)

Sevgili Bayan Grete, güzel bir parkta, su ve çocuk sesleri arasında birkaç satır yazdım. Çimleri seyreden, akşam güneşinde oturan, serçeleri seyreden eski evli çiftlerin aldıkları tatları almaya başladım-nedenini kendime sordum. Dört gecedir uyku tutmayan başım- daha iyi olabilirdi- biraz sakinleşmeye başladı. Ve sen ne yapıyorsun? Büronda oturmuş dizlerine vuruyorsun, ben ise bu arada-bugün olağandışı kolay bir gün- boş yere bir saat uyumaya çalıştım, sonra yüzme havuzuna gittim, yüzdüm, egzersizimi yaptım, yürüdükten sonra biraz ekşi süt içtim, şimdi parkta oturdum ve sana yazıyorum. Bir hemşire, bana bundan fazla özen göstererek bakabilir mi? Ve bu gece? Bu gece

bir tüy gibi hafif olarak iki veya    saat uyuyacağım ve sonra yeniden başlayacağım. Yemek için uyanacağım, belki kısa bir süre yarı bilinçli olacağım, ama tekrar uyumayacağım ve her seferinde saatin zili zamanında çalınca bana vaktin geçtiğini anımsatacak, o berbat gece sonrası, berbat bir gün ağaracak, vs. Ne aptalca Şikayetler! Yine de bunun geçmesi gerektiğini ve bu süreçte yok olmayacağını biliyorum.

Tanrı bu Şikayetlerle nasıl baş ediyor? Beni neden yere vurmuyor? Ama aslında- yine Şikayetçi konuşuyor- beni yere vuruyor.

En iyi dilekler ve sevgilerimle, Franz K.

Grete Bloch'a

26 Haziran 1914

Sevgili Bayan Grete, nasıl olduğumu neden yazmadığımı merak etmiş olmalısın (*Satır arasında*: yine de sana son zamanlarda, çok önemsiz olsalar da iki mektup yazdığımı sanıyorum.)   nk  söylemesi zor. Örneğin çok kötü uyudum, ama yine de  nceki Őikayetlerime göre daha iyiydi. Uyumama nedenlerini bulduğumu sandım ve onlara saldırdım. Ama Şimdi beni sıkıntıya sokan başka Şeyler var. Bunun, dayanılmaz tehditler dışında hakkında hiçbir Şey bilmediğim gerçek bir felaketin arkasında beklediği bir hayal olduğundan korkmaya başlıyorum. Sessizliğinin ana nedeni ne olabilir?

Ayağının ağrısı nasıl oldu? Daha önce başına böyle bir Şey gelmemiş miydi?

Hayır, artık yazamıyorum. Bir  ok Şey dikkatimi dağıtıyor; o kadar  oklar ki birbirlerini bastırıyorlar.

Tevrat yanımda duruyor. Biraz rahatlamak ve bunu sana aktarabilmek için, onu    kez açtım ve sonunda Şu cümleyi buldum: 'Elinde toprağın derinlikleri var; dağların gücü de Onun.' Benim için, heyhat, bunlar sanki anlamsız gibi.

En iyi dilekler ve sevgilerimle, Franz K.

Grete Bloch'a

30 Haziran 1914

Sevgili Bayan Grete, telefon yok; bunun yerine yüz yüze. Bu şekilde konuşmamalısın. Ben değişmedim, yalnızca öne ve arkaya doğru savruluyorum, bu da sevgili elini tutan elimi şiddetle çekmeme neden oluyor. Bana sabır göster. Hem, kadınlar sabırlıdırlar. Ama belki de ben oradaki en iyi kadını yoruyorum. Öbürsü gün ayrıntılı bir mektup alacaksın, bugün çok geç. Deresden yolculuğu hakkında F.'ye yazdım. On beş gün içersinde Berlin'de olacağım, bu nedenle de gelecek Pazar Dresden'de olup olamayacağımı bilmiyorum- F.'ye yazarken, buna ikna oldum, ama sana yazarken olamıyorum.

En iyi dilekler ve sevgilerimle, Franz K.

Grete Bloch'a

1 Temmuz 1914

Sevgili Bayan Grete, yine geç oldu, bu nedenle ayrıntılı bir mektup olmayacak. Temiz hava ve suda çok vakit harcadım, ama kendimi iyi hissetmiyorum, tüm eklem yerlerim yorgun ve ağrıyor. Evdeyken hiçbir şey yapmadım, yalnızca verimliliğini takdir ederek ve anlamayarak kanepede yattım. Başladığım bir parça çalışma burada duruyor, ama ona dönmek için elimi kaldıramıyorum. Şikayet bana dünyadaki en yararsız şeymiş gibi geliyor, ama yine de hepsi bu kadar, gerçekten de bu kadar enerjim var. Ama fark ettiğin gibi, bunun için bile yeterince sessizlik yok.

Yakınlarda beraberce yazılan kartlardan bahsetmiştin. Bunun hakkında düşündüm. Yanılıyorsun ve haklısın. Berlin'den gelen her şey hoşuma gidiyor. Ama farkında olmadan, herkesin beraber olaktan çok yalnız olmayı arzulayacağını varsayıyorum. Toplumdan çok bireyselliği seviyorum. Delilik noktasında toplum dışıyım. Bu, yalnızca benim için değil, sevdiklerim için de geçerli. Bir hastalık, belki de tedavi edilebilir.

F., sana, Pazar'dan sonra bir hafta içersinde daha doğrusu tatilimde Berlin'e gideceğimi söylemiş olmalı. Bu nedenle gelecek Pazar Dresden'de olup olamayacağımı bilmiyorum. Hem, tatile çıkmadan önce şehir dışında yaşayan kız kardeşimi kaçınılmaz ama hafif bir zorunluluk nedeniyle görmeme gerekiyor. Yine de Prag'da kalabilirim. Kendimi göstermek istemiyorum. Pazar gününden bir hafta sonra Berlin'de olur musun?

Şimdi kesmeliyim. Yarın tekrar yazarım.

En iyi dilekler ve sevgilerimle, Franz K.

Ayağındaki ağrı? Nasıl bir ağrı? Başkan seni nasıl onurlandırdı?

Grete Bloch'a

2 Temmuz 1914

Sevgili Bayan Grete, bir hatayı ortadan kaldırırken kendi zararlarını yaratıyorsa da mektuplarımın sıklığı boşluklarının yerine geçiyor olmalı. Sana yazma gereğini duyumsuyorum, ama sana ancak en iyi dileklerimi yollayabilecek ve seni görmek istediğimi söyleyebilecek kadar yorgunum. Bu Pazar Dresden'de olmazsa- herhalde tüm Pazar gününü yüzme havuzlarındaki tahtalara uzanarak, eklem ve kaslarımdaki zayıf hareketleri kapalı gözlerle izleyerek geçireceğim (soylu bir iş)- o zaman en azından, Pazar'dan sonraki hafta Dresden'de.

Sevgiler, Franz K.

*Grete Bloch'dan Franz Kafka'ya gelen bir mektubun kopyası ve-
ya müsveddesi²⁷*

3 Temmuz 1914

Geçen gün mektubumda ortaya koyduğum korkular, bu korkular sağlam temele dayanmıyorlar mı? Bu mektubu, herhalde bugüne kadar almadın, çünkü daha fazla düşünmek için boşa çaba sarf ederek, düne kadar yollamamıştım. Ve hareketlerin nedeniyle haklı olduğum ortaya çıkmıyor mu? Beni, dünkü mektubundan ve bugün mektup gelmemesinden daha fazla etkileyen bir şey olabilir miydi? Alışlagelmiş dakikliğin göz önüne alınınca, bu kötü bir işaret. Kelimeler, doktor, onlardan başkasını beceremiyorum. Eğer kendini kandırmıyorsan-aksine bu kadar kanıttan sonra, hala bunu ümit edebilir miyim?- o zaman işler kötü görünüyor. Birden durumu açıkça gördüm ve üzüldüm. Ne olursa olsun nişanlanmanızın ikiniz için de iyi bir şans olduğunu düşünmem ve bu yolda ilerlemenizi istemem, şüphesiz, artık kendimi yeterli olduğumu duyumsamadığım sınırsız bir sorumluluğa itiyor.

Eğer kafan karışıkça, sağlam ve coşkulu değilsen buraya gelmeni isteyecektim. Bu mektuplardan sonra F.'ye birkaç kelime söyledim, gözlerine bakmaya cesaret edemedim. Bana karşı söyleyebileceğin, önceki mektuplarını yanıtlarken komik ve sorumsuz zayıflığım olabilir.

G.

Grete Bloch'a

4 Temmuz 1914

Sevgili Bayan Grete, bu kesinlikle anlaşılamaz bir mektup. Sanki sonunda seni ikna etmişim gibi görünüyor. F.'den daha önce, çünkü birbirimizi Kasım'dan beri tanıyoruz, öte yandan F.'yi ikna etmek bir yılımı almıştı. Buna, yine de yıl başında ruh halimin olağan dışı olduğunu eklemeliyim. Bu da F.'yi ikna etme sürem anlaşılır kılıyor.²²⁸

İlişkimizin tek amacı Bayan Grete (yine de herhangi bir konunun açığa çıkması nedeniyle sarsılmayacağını umduğum bir arkadaşlık) seni

ikna etmek. Mektuplardan alıntılar yapman gereksiz, ya da yeterince alıntı yapmamışsın. Şu ana kadar, benimle ilgili olarak, ilişkimiz iki değil üç aşama geçirdi. Bununla, Prag'daki iki günden bahsetmediğini söylüyorum. Sana, mektuplarımda daha sonra olanları anlatmaya çalıştım ve o zaman ne nişanlıydım, ne de nişanlanmaya çalışıyordum, ama içsel bir sıkıntım vardı. İki soruya yanıt bulamadığımı için iki kez rahatsızdım: ilk önce, eğer artık benden mektup almazsa, bu F.'yi nasıl etkilerdi (o zaman, bu arada, senin gelişinle eş zamanlı olarak F.'den bir mektup gelmişti) ve ikinci olarak, beni nasıl etkilerdi. Bu iki sorunun ortaya çıkarttığı gerçekler dayanılmaz gibi görünüyordu. O zamanlar her şeyin üzerinde, benden işittiğinde ortaya nelerin çıkacağını araştırmaya başlamak için ayaklarımin üzerinde doğrulamıyordum bunu yapamıyordum.

Bu nedenle şimdi seni ikna ettim Bayan Grete ve sen de bana F.'nin nişanlısı olarak değil, ama F. için bir tehdit olarak bakıyorsun. Bu kadan çok açık. Sonunda çeşitli açılardan F.'ye eşit olan bir adam talep ettiğinde, mektubunun açıklığı kayboluyor. Bayan Grete, insan, ya 'neşeli, morali yüksek, zeki ve oldukça iyidir' ya da değildir ve bunun yerine melankolik, sıkıcı, içine kapalı, belki iyiyi arayan ama bunu zayıf bir biçimde yapan bir kişiliktir. Bu koşullar istenince geliştirilemez. İnsan yapısı bir bardaktan diğerine aktarılabilen su gibi değildir. Yine de, sonunda, insan yalnızca melankolik ve sıkıcı olamaz, ama sağlığı da iyi değildir, ya da derinde nevrasteni rahatsızlığı vardır. Bunların çok açık olduğu kuşkusuz. Şu anda o kadar açık ki, her türlü dikkate ve büroda çok az çalışmama rağmen, yorgunluktan ölüyorum. Neşeli olsam bile böyle bir durumda bunu nasıl sürdürebilirim?

F. ile olan ilişkimdeki davranışlarımı soruyorsun, ya da bana bir soru yöneltiyorsun. Eğer bundan özellikle kaçınmadıysan, F.'nin, mektubunu bildiğini düşünüyorum.

Aklıma gelmişken, bugün doğum günüm ve mektubunun rastlantısal olarak özel bir anlamı var. (Bu mektubun ve pek önemli olmayan diğer iki mektubun dışında, çok tatsız bir mektup daha aldım. Bu önemli değil, güçlükler bana moral veriyorlar.) Nezaketinden ve içtenliğinden eminim ve bu güvenle elinden öpüyorum.

Sevgilerle, Franz K.

*Felice Bauer'ın ebeveynlerine*²²⁹

(Başlık: Hotel Askaniŝche Hof, Berlin)

Berlin, 13 Temmuz 1914

Artık size nasıl hitap edeceğimi bilemiyorum.

Sizi görmeye gelmemeliyim, bu hepimiz için gereksiz bir sıkıntı olacak. Bana ne diyeceğinizi biliyorum. Nasıl karşılayacağımı biliyorsunuz, bu nedenle de gelmeyeceğim.

Bu öğleden sonra Lübeck'e gidebilirim. Ufak bir teselli olarak, ama tam anlamıyla değil, hepimizin arzuladığı birleşme artık herkes tarafından olanaksız olarak kabul edilse de, hala dost olabileceğimiz fikrini de beraberimde götüreceğim. Felice'nin, beni ikna ettiği gibi, sizi de ikna etmiş olduğu kuşkusuz. Konuları gittikçe daha iyi görebiliyorum.

Elveda, özellikle durumu dünkü ele alış biçiminizle benim koşulsuz hayranlığımı kazandınız. Hakkımda kötü düşünmeyin.

Minnettarlığım la, Franz K.

Franz Kafka'nın annesinden Felice Bauer'ın annesine

(Sayfanın başındaki monogram: H. K.)

Prag, 20 Temmuz 1914

Sevgili Anna,

Size başka türlü hitap edemedim, çünkü sizi çok beğeniyorum. Çocuklarımız ayrılmış olsalar da, bu nedenle dostluğumuz bozulmamalı. Aralarında ne geçtiğini anlayamadım, bu benim için anlaşılmaz. Salı günü, Berlin'den Franz'dan bir mektup geldi. Çok meşguldük. Sevgili Hermann mektubu açmadan bana verdi. Her şeyi bıraktım ve okurken rahatsız olmamak için büroya gittim. Beni okurken gören biri, görüntümden kesinlikle ürkerdi, çünkü bir sütun gibi kaskatı kesil-

miştim. Bundan başka her şey aklıma gelirdi. Günün kalan kısmında dayak yemiş gibiydim ve kocam Franz'ın ne dediğini sormadığı için içim çok rahatladı. O kadar meşguldü ki, Franz'dan bir mektup geldiğini unutmıştu. İyi bir uyku uyuduktan sonra ertesi gün, oğlunun ne yazdığını merak edip etmediğini sordum ve sonra da mektubu ona okudum. Nasıl olduğunu düşünemezsiniz. O felaket mektubu bana gönderirseniz, büyük iyilik yapmış olursunuz, çünkü içinde çok kötü olan neyin bulunabileceğini düşünemiyorum.²³⁰ Franz'ın kendi yaklaşımıyla Felice'ye çok bağlı olduğunu biliyorum. Ama bunu diğer insanlar gibi gösteremez. Beni çok fazla sevdiğini biliyorum, ama bunu bana hiç göstermedi. Babasına ve kız kardeşlerine de göstermedi. Yine de düşünülebilecek en nazik insandır. Fakir iş arkadaşlarıyla parasını paylaşır, çünkü paraya fazla gereksinimi yok.²³¹ Belki de evlilik için uygun birisi değil, çünkü onun tek çabası yazmak ve bu, onun için yaşamdaki en önemli şey. Bütün bunlar için Felice'nin zekasına güveniyordum, çünkü akıllı bir kadının erkeğini değiştirebileceğini düşünüyordum. Şimdi bütün ümitlerimi yitirdim. Ama yine de dost kalmalıyız. Çocuklar arkadaşlıklarını bozmamalılar. Bir yıl boyunca birbirlerini denemeliler. Hem evlenmeleri için acele etmeleri gerekmez. Hala gençler ve bekleyebilirler. Bu benim fikrim ve şimdi de sizinkini soruyorum.

Saygılarımla, Julie Kafka

Kocam ve çocuklarım saygılarını yolluyorlar.

*Grete Bloch' a*²³²

15 Ekim 1914

Bayan Grete, mektubunun bugün gelmesi garip bir rastlantı. Neyle kesişmiş olduğunu söylemeyeceğim. Bu yalnızca beni ve yataкта sabah üçte benimle beraber olan düşüncelerimi ilgilendirir.

Mektubun çok şaşırtıcı oldu. Beni, yazmış olmam şaşırtmadı. Bana neden yazmayasın ki? Senden nefret ettiğimi söylüyorsun, ama

bu doğru değil. Eğer herkes senden nefret etse de, ben senden nefret etmem ve bunun nedeni de buna hakkım olmaması değil. Askanische Hof'ta beni yargıladığın doğru- bu, senin, benim ve herkes için çok kötüydü-, ama bu yalnızca görünüşte böyleydi Aslında bugüne dek terk etmediğim senin yerinde oturuyordum.

F. hakkında tamamen yanılıyorsun. Bunu sana, senden ayrıntıları almak için söylemiyorum. Ayrıntıları düşünemiyorum- düş gücüm bu zemini o kadar çok araştırdı ki, buna güvenebilirim. Hatalı olmadığına beni ikna edebilecek bir ayrıntıyı düşünemediğimi söylemiştim. İma ettiğin tamamen olanaksız; anlaşılmasa bir nedenle F.'nin kendisini kandırdığını düşünmek beni üzüyor. Ama bu da olanaksız.

İlginin her zaman içten olduğunu kabul ettim. Bu son mektubu yazman da kolay olmamıştır. Sana içten teşekkür ederim.

Franz K.

(Telgraf, Prag, 27 Ekim 1914'te verilmiş)

Felice Bauer, Berlin, Lindstörn, Gr. Frankfurter Str. 137, mektup, yavaşça gelişen iyi duyguları aktaracak.

(Sayfanın başındaki monogram: H. K.)

(Ekim sonu- Kasım başı, 1914)

Benimle ilgili olarak Felice, son üç aydır aramızda, iyi veya kötü yönde değişen bir şey olmadı. İlk çağrın için hazır olduğumu söylemem gereksiz. Eğer gönderirsen, ilk mektubunu anında yanıtlayacağım. Aslında, sana yazmayı düşünemedim. Yazılan mektupların ve kelimelerin boş yere olduğu Askanische Hof'ta, ortaya çıktı. Ama başım (bugün her zamankinden daha fazla ağrıyor) hep aynı kaldığı için, seni düşünmeyi ve düşlemeyi bırakmadım. Beraber geçirdiğimiz yaşam, bazen bana acı verdi, ama çoğu zaman huzurlu ve mutlu oldum. As-

linda, bir keresinde mektup yazarak, bunu birisiyle yollamayı düşündüm (kim olduğunu asla kestiremezsin, özel bir fırsattı) sabah 4'te uymak üzereyken aklıma bir mesaj geldi; bu benim ilk uykum için edindiğim bir alışkanlık.

Ama yazmayı düşünemememin asıl nedeni, ilişkimizin en önemli yönünün bana çok açık gibi gelmesi. Söylenmemiş olanlara gönderme yapmak uzun süre hatalı davrandın. İşimin üzerimdeki yoğun baskısını hesaba katmadın. Hesaba kattın, ama tam anlamıyla değil. Bunun sonucunda da, her şeyi yanlış anlamlandırdın ve işimle ilgili endişelerimin, yalnızca işimle ilgili endişelerimin, seninle aramızda uyumsuzluk yaratan garipliklere neden olduğunu düşündün. Dahası, bu gariplikle, (iğrenç gariplikler olduklarını kabul ediyorum, her şeyin ötesinde benim için de) kendilerini, başkalarına göre, senin üzerinde daha fazla ortaya çıkardılar. Bu kaçınılmazdı ve sana duyduğum bir kine bağlı değildi. Benim yalnızca en iyi arkadaşım değil, aynı zamanda işimin de en kötü düşmanıydın. En azından işim açısından bakılınca bu böyleydi. Bu nedenle seni çok sevmesine rağmen, kendisini koruyabilmek için bütün gücüyle kendisini savundu. Bunu her ayrıntıda yaptı. Örneğin bir akşam kız kardeşinle, tamamen et yemeğinden oluşan bir akşam yemeği yerken bunu düşündüm. Eğer orada olsaydın yalnızca badem siparişi verirdim.

Askanische Hof'daki sessizliğim duyduğum öfke nedeniyle değildi. Söylediklerin o kadar açıktı ki, tekrarlamayı arzulamadım. Ama bir insanın diğerine söylememesi gereken şeyleri içeriyordu. Bunları, ben bir süre sessiz kaldıktan sonra veya birkaç anlamsız kelime kekeleyerek söylediğin doğru. Bundan sonra bile bir şey söylemem için uzunca bir süre bekledin. Yanında bayan Bloch'u getirmiş olmana artık itiraz etmiyorum. Hem, ona yazdığım mektupta seni neredeyse aşılamıştım. Orada olmaya hakkı vardı. Ama o zaman pek tanımadığım kız kardeşin Erna'yı da getirmiş olman- bunu anlayamadım. Ama onların varlığından çok fazla huzursuz olmadım. Sonuca ulaşılabilir bir şey söyleyebilseydim, kızgınlığım nedeniyle sessiz kalabilirdim. Bu olabilirdi, ama sonuca ulaştırmak üzere söyleyebilecek bir şeyim yoktu. Kaybolduğumu fark etmişim. Son anda, şaşırtıcı bir itirafla durumum kurtarabileceğimi fark etmiş olsam da, yapabileceğim böyle bir

itiraf yoktu. O zaman da seni, şimdi sevdiğim kadar seviyordum. Ma-
sum olmana rağmen, bir suçlunun bile acı çekmesi gerekmediği kadar
acıyı iki yıl boyunca çekmiştin. Ama durumumu da anlayamadığını
fark etmiştim. Ne yapmalıyım? Tam şunu yaptım: sana katıldım, ses-
siz kaldım veya aptalca bir şey söyledim, komik şoförle ilgili öyküyü
dinledim ve sanki son kezmiş gibi sana baktım.

Benim durumumu anlayamadığını söylediğimde, ne yapman ge-
rektiğini bilmediğimi itiraf etmeliyim. Eğer bilseydim, senden sakla-
mazdım. Sürekli olarak sana durumumu açıklamaya çalışıyordum- ve
dahası, bunu anladığın açıktı ama anlamak istemiyordun. İçimde her
zaman birbiriyle mücadele eden iki yön oldu ve bu hala var. Bir tanesi
senin istediğine yakın ve biraz gelişmeyle, arzularını yerine getirmek
için boşluklar ortadan kaldırılabilir. Askanische Hof'da beni kınadık-
larının hiçbirisi onun için geçerli değil. Ama diğer taraf, işten başka
bir şey düşünmüyor, tek amacı o. En kötü düşünceleri bile olağanlaştı-
rıyor. En yakın arkadaşının ölümü işi için bir engelden - geçici olsa
da- başka bir şey olarak görünmüyor. Bu kötülük, işten çektiği acıyla
dengeleniyor. İki yön bir savaşa kilitlenmiş, ama bu iki çift yumruğun
karşılıklı savrulduğu olağan bir mücadele değil. İlk taraf, ikincisine
bağımlı. İçsel nedenlerle, hiçbir zaman ikincisine üstün gelemez. Tam
aksine, ikincisi başarılı olunca bundan hoşlanır. Eğer ikincisi savaşı
kaybediyor gibi olursa, birincisi yanında diz çöker ve onun dışında her
şeyi unuttur. Durum böyle Felice. Yine de bir savaşta kitlenmişler ve
yine de ikisi de senin olabilir. Problem, ortadan kaldırılmadıkları müd-
detçe değişmemelerinde yatıyor.

Bu, bunu tümüyle kabullenmen gerektiği, burada olanların senin
için de ortaya çıktıkları ve inatçı ve can sıkıcı bir görünümde de olsa,
işin tüm gerekli kıldığı şeylerin yalnızca kısmen kendi yararı için, kıs-
men de bu iş için yıkıcı olan yaşam koşullarınca zorlanan bir çare ol-
duğu anlamını taşıyor. Şu anda sürdürdüğüm yaşamı düşün. En büyük
kız kardeşimin evinde yalnız başına. Eniştem askerde olduğu için,
ebeveynlerimle beraber kalıyor. Bazı şeyler işe karışmazlarsa, özelli-
kle de fabrika, programım şöyle: saat 2.30'a kadar büroda, sonra evde
öğle yemeği, iki saat gazete okumak, mektup yazmak veya büroda ça-
lışmak. Sonra uyumak veya dinlenmek için evime gitmek (bunu bili-

yorsun). Sonra saat dokuzda yemek için ailemle beraber oluyorum (bir yürüyüş), saat 10'da tramvayla geri dönüyorum, gelecek sabahla ilgili güç veya korkum, büroda çekeceğim baş ağrıları ile ilgili endişem izin verdiği sürece uyanık kalmak. Üç aydır, bu, çalışmadan geçirdiğim ikinci akşam. İlk bir ay önceydi ve çok yorgundum. Yakınlarda on beş günlük bir izin²³ de kullandım. Tabii ki bu süre boyunca, on beş günün ve günlerin hızla geçtiği korkusunun elverdiği biçimde programım biraz değişti. Ortalamada, sabah beşe kadar masamda oturuyorum. Bir keresinde 7.30'a kadar bile oturdum ve sonra uyudum. İznimin son günlerinde, saat 1 veya 2 'ye kadar düzenli olarak uyuyabildim. Sonra gerçekten özgür kalıyorum ve akşama kadar olan zamanı kullanıyorum.

Tatilimi geçirme biçimimi kabullenebilirsin Felice, ama normal yaşamımı değil- en azından buna hazır olmayabilirsin. Gereksinimlerime uygun olarak yaşadığım o saatlerde, bu üç sessiz odada oturuyor veya yatıyorum, kimseyi, arkadaşlarımı bile görmüyorum. Yalnızca bürodan eve giderken Max'ı görüyorum ve -mutlu değilim, kesinlikle değilim ve bazen koşullar elverdiğince görevimi yaptığımı düşünerek mutlu oluyorum.

Böyle bir yaşamım olduğunu her zaman kabullendim. Bu, test gibi kuşkulu bir soruydu. O soruya hiçbir zaman 'Hayır' demezken, 'Eve:' yanıtın hiçbir zaman tüm soruyu kapsamadı. Ama seninle ilgili olarak, yanıtın nedeniyle açık kalan boşluk, Felice, nefretle doldu, ya da bu çok sert bir kelimeyse, hoşnutsuzlukla. Sen Frankfurt'tayken başladı, ilk nedenini fark edemedim, hatta bir nedeni bile olmayabilirdi. Her halükarda, seninle ilgilenmem konusundaki ilk hoşnutsuzluğun Frankfurt'tan yolladığın mektuplardaki, ihtiyatlı davranışınla ortaya çıktı. Belki sen bunu o zaman fark etmedin, ama sonra farkına varmış olmalısın. Hem, sonradan Tiergarten için bahsettiğin ve seni konuşmaktan çok sessizliğe iten korkular nelerdi? Bu, benim yaşamımdan ve dolaylı olarak, seninkilerle bağdaştıramadığın ve seni rahatsız eden niyetlerimden hoşlanmaman değil miydi? Seni, gözlerinde yaşlarla doktoru (Weiss) dinlerken görebiliyorum.- bu korkuydu. O akşam, (bunlar birkaç ve belki de uygun olmayan örnekler!) ebeveynlerini görmeye gitmeden ve sen de kesin bir yanıt vermeden önce- bu

korkuydu. Prag'da benimle ilgili olarak bazı şeylerden şikayet ederken- bu korkuydu. Hep korkuydu. Hoşnutsuzluktan çok korku diyorum, ama bu iki duygu birleşmişti. Ve Askanische Hof'ta son söylediklerin, bütün bunları silmiyor muydu? Kendini konuşurken işittiğinde hala kuşkulu muydun? Kaybedeceğini bile söylememiş miydin? Ve bugünkü mektupta bile Felice, hala korkuya bağlı olarak yazılmış olabilecek sayfalar görüyorum. Beni yanlış anlamamalısın Felice. Bu hoşnutsuzluk orada vardı, ama yine de dünyanın gözü önünde meydan okudun. Mutlu anlarımda umduğum gibi sonu iyi olabilirdi. Ama önemli olan bu değil. Son seferde, davranışıma bir açıklama getirmemi istemiştin ve bu açıklama, korkuların ve hoşnutsuzluğunun sürekli gözlerimin önünde olmasında yatıyordu. Çalışmamı korumak görevimdi ve bu da tek başına bana yaşama hakkı tanıyor. Korkuların işim için büyük bir tehlikenin var olduğunu kanıtladı veya en azından beni (daha dayanılmaz korkularla birlikte) korkuttu. 'Sinirliydim, yıpranmıştım, sınırlarımın sonuna ulaşmıştım' diye yazmıştım ve öyleydim. İki yanımda daha önce o zamanki kadar çetin bir savaşa girişmemişti. Ve sonra Bayan Bloch'a o mektubu yazdım.

Ama belki de korkularımın nedenlerinden tam tatmin olmadım. Hem, Ask. H. (Askanische Hof)'daki açıklaman o zamana kadar yapılmamıştı Onları şimdi kullanmayacağım. Yine de örneklerden en açık olan birisi ev ile ilgili anlaşmazlıktı. Planlarının her ayrıntısı beni dehşete düşürdü, ama yine de hiçbir şekilde karşı çıkamadım ve herkesin seni onaylayacağı kuşkusuzdu. Yalnızca senin ısrar etmemen gerekirdi. İstediğin makuldü: senin ve benim sosyal durumumdaki ailelerin yaşadıkları güzel, güzel döşeli bir aile evi. Tamamında, bu insanların sahip olduklarından fazlasını istemiyordun (bunlar bugünkü mektupta tekrar ele alınmışlar, bunlar insanların isteyeceği şeyler) ama bunları tam olarak istiyordun. Bir keresinde- o zaman en kötü korkular içersindeydim- senden sinagog merasiminden vazgeçmeni istemiştım, yanıtlamadın. Endişeli durumumla, talebime kızdığını kabul ettim ve A. H. (Askanische Hof)'da bu talebimden bahsettin. Ama evle ilgili tüm düşüncen neyi gösteriyordu? Benimle değil başkalarıyla aynı fikirde olduğunu. Ama, çok makul olarak, başkaları için bir evin anlamı benim için olduğundan tamamen farklıydı. Bu diğerleri evlendiklerinde benzer biçimde doymuşlardı ve onlar için evlilik, son, büyük, lezzetli

ve ağız dolusuydu. Benim için öyle değil, ben doymadım. Bir yılın evlilikten diğerine gelişecek olan bir evlilik işine başlamadım. Bu işi burjuva düzeniyle yürüteceğim sürekli bir eve gereksinimim yok.- yalnızca bu eve gereksinim duymadığımı söylemiyorum, ayrıca bu beni korkutuyor. Kendi çalışmam için o kadar açım ki, bu beni hantal yapıyor.. Yine de burada, koşullar benim çalışmam için çok kötü. Bu nedenle, bu koşullar altında evi senin arzularına göre düzenlersem, o zaman bu koşulları sürekli kılarım ve bu da- öyle olmasa da her halükarda sembolik biçimde- karşılaşabileceğim en kötü durum olur.

Şimdiye kadar söylediklerimi bir biçimde toparlamak ve açık bir biçimde tanımlamak istiyorum. Evle ilgili olarak senden ne gibi öneriler bekleyeceğimi sormakta haklıydın. Aslında bu soruyu yanıtlayamam. Çalışmam açısından en açık ve zıt olan, her şeyin atılması ve dördüncü kattan bile yüksekte olan bir daire aranmasıydı. Prag'da değil, başka bir yerde. Ama ne sen ne de ben kendi hazırladığımız bir sefalette yaşamaya hazırlıklı değildik. Belki ben senden bile az hazırlıklıydım. Böylece, ikimiz de bunu denemedik. Bu nedenle senden gelecek bir öneriye gerçekten de gereksinim duyabilir miydim? Tam değil, ama yine de önermiş olsaydın, ne yapacağımı bilemeyeceğim için mutlu olmalıydım, ama bunu kesinlikle beklemedim. Ama bir uyuma kesinlikle bulunabilirdi. Bunu sen bulabilirdin; eğer benim ve bizim beraber yaşamamız için gerekli olan bunları yapmanı engelleyen bu korkular, hoşnutsuzluk olmasaydı fazla araştırmadan ve doğal olarak bulabilirdin. Aslında anlaşılmaya varabileceğimizi ummayı sürdürübilirdim, ama bu yalnızca bir ümit olurdu. O anda beni korkutan aksine işaretler vardı ve canlı kalabilecek bir kocaya sahip olmanı istediğim sürece bunlardan kendimi korumalıydım.

Şimdi tabii ki her şeyi tersine çevirebilirsin ve kendi doğanın da benimki gibi ciddi bir tehdit altında olduğunu ve kendi korkularını da benimkiler kadar haklı bulduğunu söyleyebilirsin. Durumun böyle olduğuna inanmıyorum. Çünkü seni gerçek yapıyla sevdim ve yalnızca çalışmama düşmanca yaklaştığında korktum. Seni bu kadar çok sevdiğim için seni kendini korumanda yardımcı olmalıydım. Ama bu bile tam doğru değil. Sen kesinlikle tehlikeye atılıyorsun. Ama o zaman hiç tehlikeye atılmak istemiyor musun? Hiç mi?

Söylediklerim yeni değil; başka bir biçimde de özetleyebilirdim, o da yeni olmazdı. Yeni olan düzenli yazışmamızın bir parçasını oluşturmaması ve bu, özeti istemen yanında, açık bir yanıt alma umudunu bende yaratıyor. Yanıtını dört gözle bekliyorum. Mektubuma ne kadar karşı çıksan da Felice, yanıtlamalısın. Yanıtını sabırsızlıkla bekliyorum. Dün bu mektubu yazmayı bırakınca- geç oluyordu- yatağa girdim, biraz uyudum, ama daha sonra uyandım ve sabaha dek uyuyamadım. Tüm üzüntü ve ıstıraplarımız – bu ikimizde de olan bir şey- en kötü günlerimizdeki gibi sürekli olarak üzerime geldiler. Hem her şey hala beraberce olduğu gibi duruyor, bu endişelerin hiç biri çözülmedi. İnsan fırsat verince hepsi yaklaşıyor. Sanki dilinden sıkıca çeker gibi, bu, insanı bir biçimde parçalıyor. Dün akşam deliliğin sınırlarını aştığımı düşündüğüm anlar oldu ve kendimi nasıl koruyacağımı bilmiyordum. Bu nedenle mektubumu yanıtlamalısın ve özellikle nazik olmak istiyorsan, bunu alır almaz bir telgrafla bana bildir.

Erna ile olan yazışmamdan bahsetmişsin. Bu yazışmayı göz önüne almadan sana yazmam gerektiğini belirtirken ne söylemek istediğini anlayamadım. Erna'ya yarın da yazacağım. Ona, sana yazdığımı da söyleyeceğim. Erna bana karşı çok nazik, sana da.²³⁴

Franz

25 Ocak 1915²³⁵

Özetleyeyim mi F.? Her zamanki gibi gerçek olan bir gözlemle başlamalıyım. Kağıt ve kalem koydum ve sana bir an önce yakınlaştım. Koltuğun yanında durmaktan daha yakıным. Burada beni üzmiyorsun, burada gözlerimden, düşüncelerimden, sorularımdan kaçmıyorsun. Sessizken bile kaçmıyorsun. Apartmanda tavan arasında olabilir miyiz ve kilise saati, dedemizin saati olabilir mi? Olabilir.

Beraberce hoş vakit geçirmediğimizi kabul ettik. Ve bu, konuyu yumuşakça ortaya koyuyor. Gergin olmadan geçirdiğimiz tek bir dakika bile olmadı. 1912 Noel'ini anımsıyorum. Max Berlin'deydi ve ber-

bat bir mektup için seni hazırlamam gerektiğini düşünüyordu. Sen cesur olmaya söz vermiştin, ama şöyle bir şey söylemiştin: 'Çok garip, birbirimize oldukça düzenli bir biçimde ve sıkça yazıyoruz. Ondan çok fazla mektup alıyorum, ona yardım etmek istiyorum, ama bu çok zor. Bunu benim için zorlaştırıyor, birbirimize hiç yaklaşmadık.' Hala durum- anlamaya çalış- ikimiz için de aynı. Birisi bunun farkına çabuk varırken, öteki geç varıyor. Birisi, öbürsünün anımsadığı anda unutuyor. Ama kolayca tamir edilebileceği düşünülebilir. Kişi yakınlaşamayınca, uzaklaşıyor. Ama bu da olanaksız. Levha yalnızca bir yönü gösteriyor.

Bu ilk merhametsiz gerçek. İkincisi içimizde yatıyor. İkimizin de birbirimize karşı merhametsiz olduğumuzu fark ettim. Bu, birimizin öbürsü için anlam taşınamamasından kaynaklanmıyor, yine de merhametsiz- sen masumiyetinle ve bu nedenle suçluluk duymadan ve bu nedenle de bu duygunun ıstırapı olmadan. Benim için böyle değil. Aslında, münakaşa edememem bir talihsizlik olabilir. Sanki arzu ettiğim biçimde ikna olmam için bir mucize bekliyorum. Böylece, doğrudan ikna olmak için çaba sarf etmeyeceğim veya, çaba sarf edeceğim ama o kadar yeteneksizim ki fark edilmeyecek. Bu nedenle açık münakaşalarımız yok. Yan yana huzurlu bir biçimde yürüyoruz, ama aramızda sürekli ürpermeler var; sanki birisi aramızdaki havayı sürekli olarak bir kılıçla kesiyor. Unutmamalıyım: sen de münakaşa etmiyorsun; sen de sessizlikte ve acının dengesinde acı çekiyorsun ve masumiyetin nedeniyle, buna katlanman benden çok daha zor olabilir.

Ve sonra tabii ki önceden açıkça gördüğüm gerçekleşti. İstenmeden gelmedi; neye karşı olduğumu biliyordum. Yakınlığın cazibesine karşıydım. Beni boğazımdan yakalayan ve odanın soğukluğunda bile beni yalnız bırakmayan o mantıksız cazibe. Sabahleyin üzerinde iki bavul olan sıranın yanında duruyordun ve öğleden sonra çay evine çıkan merdivenlerin başındaydın. Yıllarca sürdürülen bir çok ve güç zihni egzersizlere rağmen bunu düşünmek neredeyse dayanılmaz oluyor. Hem çalışmamla başa çıkıp hem bunu nasıl yapacağımı bilemiyorum, ama yapmalıyım.

Çok fazla yazmayacağım, mektuplar yavaş, insan eskiden olduğu gibi özgürce de yazamıyor. Seni yeni mektuplar için zorlamayacağım

da. Mektuplarla fazla bir şey elde edemedik, başka bir yolla elde etmeye çalışmalıyız. Hem- şu anda ne kadar olanaksız gibi görünse de- öğleden sonralarını çalışmam için ayarlayabilirim. Bunu her halükarda deneyeceğim. Ve bir şeytan fabrikadan bir şeyler çıkartmamı önermene neden olsa da, bir anlamda bu çalışmamı seni ilgilendirmeli. Neden, benden daha çok fabrikayı anlayabiliyorsun?

Yeter, hala yapacak çok şeyim var. Hizmetçi hasta, bu nedenle sabah dağıttığım yatağımı şimdi düzeltmeliyim. Tozu da silmeliyim, ama hizmetçi her zaman bunu yapmaktan kaçındığı için, bunu bugün yapmam için aceleyle gerek yok. Eğer sabah- hizmetçinin beni uyandırmasını bekleyemem- tam saat 7.30'da beni tatlı ve dostça bir düşünce uyandırmak istersen bu çok hoş olur. Ama öyle bir şekilde ayarla ki, uyandırmadan önce, bizi bir yerlerde beklediğini umacağımız düşünce, gerçek bir sonla bitsin.

Sevgilerimle, Franz

(Köşede) Werfel'in kitabını yolladım.

11 Şubat 1915

Şikayet edeceğim F., kendimi daha iyi hissedene dek şikayet edeceğim. Gülmeyeceksin, değil mi? Bodenbach öncesindeki birkaç güne kadar çalışmam çok iyi gidiyordu. O sırada eniştem geldi, sonra fabrika, o acınacak fabrika müsveddesi üzerime kaldı. Bana yıllardır çektiği acı hakkında sayfalarca yazabilirim. (yararsız, çünkü fabrikanın bundan bir çıkarı yok.) Ama şimdi onunla ilgilenmeli ve her gün oraya gitmeliyim. İstem gücünün sonuna kadar sarf edilmesine rağmen, çalışmamam artık söz konusu değil. Fabrika pratik olarak durmuş bir halde. Yine de bir depo var, kredi verenler ve müşterilerin endişeleri giderildi, vs. Bu nedenle çalışmamı- son zamanlarda başarıyla sarıldığım- bırakmak zorunda kaldım. Ama yakında işler düzelecek, en azından geçici olarak. Eniştemin erkek kardeşi şu anda Prag'da, böylece fabrikada bir iki saat geçirebilir. Bunu, ayrılmam için bir işa-

ret olarak kabul ettim. Bir kez daha sessiz apartmanda oturarak, iplikleri toplamaya çalıştım. Ara verdikten sonra yolumu tekrar bulabilmem çok zor. Sanki zorlukla açılabilen bir kapı zorlanmadan kapanıyor- ki bu yeteneklerim hakkında kuşku yarattırıyor. Yine de sonunda, geri dönüş yolunu bulabildim ve sanki kendimi dönüşüme uğramış gibi duyumsadım. Niye bir kere olsun orada çalışmak yerine seni bulamıyorum? İyi talihim daha sonra taşınmam gereken iki günden fazla sürmedi. İkimiz de bunun ev arama anlamına geldiğini biliyoruz. Ve bu kez daha gördüğüm odalar! isteyerek veya istemeyerek insanların kendilerini kire gömdüğüne inanmak zorunda kalıyorsunuz. Her halükarda, burada da durum böyle. Kiri düşünüyorlar- bununla kalabalık büfeleri, pencerelerin önündeki kilimleri, kötü kullanılan masaların üzerindeki fotoğraf ormanlarını, yataklarda yığılı örtüleri, köşelerdeki zambakları kastediyorum- bunların hepsi lüks olarak algılanıyor. Ama bütün bunları önemsemiyorum. Tüm istediğim sükunet, ama insanların anlayışının ötesinde bir sükunet. Çok açık- çünkü olağan bir evde yaşayan hiç kimse benim arzuladığım huzuru arzulamaz. Ne okumak, ne çalışmak, ne uyumak, aslında hiçbir şey benim yazmam için gereken huzura gereksinim duymaz. Dünden beri yeni odamdayım²³⁶ ve dün akşam o kadar çaresizlik içersindeydim ki, odadan ve dünyadan dışarıya çıkmayı arzuladığım acil durumların aynı olduklarını düşledim. Yine de olağandışı bir şey olmadı. Herkes çok ince düşünceliydi, ev sahibesi benim için gölgeler arasında kayboldu, yan odada yaşayan genç adam işten yorgun bir biçimde geldi, birkaç adım sonra yataktaydı. Yine de apartman çok küçük. İnsan kapıların açılıp kapandıklarını duyuyor.. Ev sahibesi bütün gün sessiz olmasına rağmen, yatağa girmeden önce diğer kiracıyla fısıltılı birkaç söz etmeden duramadı. Zorlukla duyulabiliyordu, kiracı ise tam anlamıyla. Duvarlar çok fazla inceydiler. Ev sahibemi üzerek, odamda ses çıkartan saati durdurmuş-tum. Girdiğimde ilk yaptığım şey buydu, ama bundan sonra yan odadaki saat daha hızlı bir sesle çalışmasını sürdürdü. Dakikaları duymaya çalıştım, ama yarım saatler sağır edici ve melodik bir sesle kendilerini ilan ettiler. Ama ben zalim rolünü oynayamazdım ve bu saatin de durmasını talep ettim. Yine de bir yararı olmadı, her zaman bir fısıltı oldu, kapı zili çaldı. Kiracı dün iki kez öksürdü, bugün daha sık. Öksürüğü ondan çok bana zarar verdi.²³⁷ Bunlar beni huzursuz edemezlerdi. Bu sabah ev sahibem fısıltılar için özür diledi, bu olağan değildi ve

kiracı başka odaya taşındığı için oluyordu (benim için) ve ev sahibi onu yeni bir odaya yerleştiriyordu. Dahası, kapısının dışına kalın bir perde asıyordu. Çok ince, yine de Pazar günü ayrılacağımı bildireceğim. Bu çok sakın apartmanın beni bozduğunu kabul etmeliyim ama ancak bu şekilde yaşayabilirim. Gülme F., acıma rezillik olarak bakma, bugünlerde çok insanın acı çektiği kuşkusuz ve onlar yan odadaki fısıltılardan daha ağır şeylerden acı çekiyorlar. Yine de en iyisi, varlıkları veya topluma onları bağlayan bağlar için savaşıyorlar. Ve ben de herkes gibi yapıyorum. başka bir odaya bakarken bana en iyi dileklerinle eşlik et.

Mektubunu yakında yanıtlayacağım. Tekrar ne zaman gidiyorsun? Evvelsi gün bir yazıdaki bir paragraf, bir gramofon fabrikasının konserve fabrikasına dönüşmesinden bahsediyordu. Senin fabrikayı tanımlıyor olmalıydı. Büyük zevkle okudum. Hem, kendi fabrikama göre o fabrikayla daha fazla duygusal bağlarım var. Sıcak ve iyi duygularla.

Franz

Werfel'i nasıl buldun?

(Kartpostal)

(Prag) 3 Mart 1915

Bugün F., mektubun ulaştı, demek ki bir mektup kayboldu, seninki veya benimki. Bu delirtici. Bundan sonra sana iki haftada bir düzenli olarak taahhütlü mektup yollayacağım. Aslında söylenecek çok şey var, ama bunları açık mektuplarda yazmak neredeyse olanaksız. Dahası, neredeyse mektupları sevmemeye başladım. Yalnızca yazmak başarılı olur, diğer her şey kaybederse bunun ne yararı var? Gelecekle ilgili olanaklar mektubunda gizli, bu tatlı ve ince. Beni Bodenbach'da yanlış anlama, ama bu, benim için bir ödül olarak, yazılması değil yapılması gereken iyi ve doğru bir kararı öngörüyor.

Franz

Telgraf ve kartpostal yollandı. Haftalarca çalışmamak, baş ağrı-larım, sıkı çevrelerde dolaşan düşünceler arkamdalar. Bugün başım yi-ne çok kötü ağrıyor (yeterince uyuyamadım), ama diğer işler iyi, ve daha da iyiye gidiyor. Bende eksik olan kararlılık değil, aslında bu ge-nellikle bana karşı çalışıyor.

Odamdan (Bilekgasse) ayrıldım; karar vermem zaman aldı. Yaşlı kadın neredeyse her sabah yatağıma gelir ve evin sessizliğini arttırabi-lecek yeni önerileri kulağıma fısıldardı. Ayrılıma kararını aldığımda, hala teşekkürlerimi ifade etmem gerekiyordu. Sonunda, son gün, ayrı-lacağımı söylemek üzere ağzımı açtığımda, kızının tiyatro kostümünü dolaptan çıkartıyordu (beni melankoliye sokan dantel yakaları olan ba-zı tiyatro elbiseleri var ve bu onlardan birisiydi); o akşam kızını bir partiye götürmeye niyeti vardı. Mutluluğunu bozmak istemedim, bu nedenle de ayrılacağımı söylemeyi ertesi güne bıraktım. Tam gününü ifade etmemesine ve orada ölene dek kalacağımı umduğunu itiraf et-mesine rağmen, yine de umduğum kadar kötü olmadı. Şimdi kiraladı-ğım oda daha iyi olmayabilir, ama en azından aynı oda değil.²³⁸ Belki de beni uzaklaştıran evdeki huzursuzluk değildi, çünkü şu ana kadar çalışmamla ilgili fazla bir aşama yapamadım, bu nedenle de evin ses-sizliğini ölçecek durumda değilim. Rahatsız olan daha çok benim, bu yorumlamak istemediğim bir duygu.

Yine de, düşünüyorum yorumlamak istiyorum. Yerde hayvanlar arasın-da yatıyorsan, gökyüzünü ve yıldızları göremezsin ve özgür olamaz-sın. Belki de dik durmanın dehşetine dayanamadın. Ben de benzer duygular taşıyorum. Bu, ikimiz için de gördüğün ortak bir düş.

Mektubunda, şakayla Berlin'e gelmem gerektiğini ve ciddi bi-çimde bize ne olduğunu sormamı istediğini söylüyorsun. İkisi birbiri-ne bağlı. Bana içten söyle, Prag'da ikimiz için bir gelecek var mı? Eğer yoksa, bu Prag'ın suçu değil. Dışsal koşulların suçu da değil. Tam aksine. Savaş fazla yıkım olmadan biterse, koşullar daha iyi ola-bilir. Düşün, bana şimdi fazladan 1200 kron verdiler, bu iyi bir para, a-ma burada bunun için sevinemiyorum. Tam aksine, sanki yeni bir en-gelmiş gibi reddetmeyi düşündüm. Sen ne düşünüyorsun?

Birkaç soru daha: neden kötü uyuyorsun ve bu nasıl bir durum? O zarfı eline nasıl geçirdin? Meditation gibi eski ve iyi olmayan kitapları neden okuyorsun? Bir öneri: yalnızca sana gönderdiğim kitapları, ama sonuna kadar, okur musun? Bu durumda Flaubert'i ve Browning Letters adlı kitabı okumaya başlamalısın. Sonra, yaz gelince yolculuk yaparız.

Franz

(*Geliş damgası*: Berlin 23 Mart 1915)

21 Mart 1915

Hala haber yok F. ve çok zaman geçti. Baharın bu ilk gününü nasıl geçiriyorsun? Ben, uzun süredir ilk kez yürüyüşe çıktım, çünkü günlerden Pazar'dı ve güzel bir gündü. Mahkemedeki bakış açılarının değiştiği, en garip değişimlerin olduğu, insanın kendisine çok iyi davranıldığına inandığı ve açıkça görünen hatalara rağmen tüm toplumların doğru çıktığı günlerden birisi.

Yine de bu duyumsama yanıltıcı, en azından gereksiz bir bolluk içersinde geliyor. Kendi olanaklarına bırakmak olanaksız gibi görüldüğü için ağrıyan başımı ellerimin arasında çevirdiğim dün sabah ve evvelki günün sabahında gerek duymuş olsam da, bu sabah buna gerek duymuyorum. Bu sabah toparlanabilirim, ama bunu dün bilmiyordum ve yarın unutacağım.

Hala taşınmadın mı? Eskisinden on kez gürültülü olan bir odaya taşındım, ama diğer açılardan çok hoş. Odanın yerinin ve görünümünün beni ilgilendirmedini düşünüyordum, ama öyle değilmiş. Açık bir görünüm olmadan, belki sivri bir kuleyle birlikte pencereden gökyüzünü görmeden, - yani gerçek açık kırsal alan olmadan- bunlar olmadan, ben zavallı içe kapanık bir yaratığım. Odanın neden olduğu gerçek sıkıntının oranını tam vèremem ama, bu az değil. Bu odada sabah güneşi bile alıyorum, etraftaki damlar çok alçak olduğu için, ışık tam ve doğrudan geliyor. Ama ben sabah-güneşinden fazlasını alıyo-

rum, çünkü odam köşede ve iki penceresi güney batıya bakıyor. Ama küstah olmamı engellemek için, kafamın tam üstündeki stüdyoda (boş, kiralık bile değil!) birisi bütün gün botlarla yürüyor ve tilt oyununun sesini çıkartan anlamsız bir makine kuruyor. Tepemde ağır bir top son hızla yuvarlanıyor, bir köşede duruyor, sonra yavaşça geri yuvarlanıyor. Odayı kiralayan kadın da sesi duyabilecek olmasına rağmen, -çünkü kiracı için her şey yapılmalı- stüdyonun boş ve kiralanmamış olduğu mantığıyla sesi inkar etmeye çalışıyor. Buna yanıt olarak yalnızca, bu sesin dünyadaki tek mantıksız ses olmadığını, bu nedenle çaresinin bulunabileceğini söyleyebilirim.

Bu arada, kırsal alanda değilim. Aslında, balkona çıkınca, bir zamanlar beraberce planlarına baktığımız bir evin neredeyse doğrudan pencerelerine bakıyorum. Bugün o ev sabah, sokağa bakan üç penceresinden güneşi alıyor. Bu pencereler için ne söyleyeceğimi bilemiyorum. Sen ne derdin? Bu pencereleri akşam de görüyorum. Benimki gibi geç vakte kadar olmasa da, genellikle üçünde de ışık oluyor. Tamamen yalnız yaşıyorum, her akşam evdeyim, bir aydır Cumartesi akşamlarına²³⁹ katılmıyorum, ama iki aydır düzgün bir çalışma da yapamadım. Kendim hakkında yeterince konuştum. Şimdi sıra senin!

Sevgilerimle, F.

(*Damga*: Prag 5 Nisan 1915)

Pazar günü de Felice, güzel, huzurlu, gri Pazar günü. Evde yalnızca kanarya ve ben uyanız. Evde ebeveynlerimle beraberim. Odamdayım, sanki cehennem boşalmış gibi. Geceleyin, sanki duvarın arkasında kereste boşaltıyorlardı. İnsan kamyondan boşaltılan kütük seslerini duyabiliyordu, sonra bir canlının iç çekişleri duyuluyordu, sonra da bir çarpma sesi! Düşüyordu ve sesi berbat beton binada yankılanıyordu. Odamın üzerinde kaldırma makinesi çalışıyor ve boş tavan arası odalarında yankı yapıyordu. (Bu benim daha önce varsaydığım stüdyo hayaletiydi, ama ayrıca, yıkadıklarını kurularken terlikle-riyle kafa derimin üzerinden geçen hizmetçiler de vardı.) Altımda bir

kreş vardı. Gün boyunca çocuklar, bağrıışarak koşturuyorlardı. Bir yerlerde, sert biçimde açılmış gibi bir kapı gıcırıyordu. Bakıcı, sessizlik ve huzuru sağlamak için bağırıyordu. Sanki her gün orada bir parti veriliyormuş gibi yetişkinler akşam konuşuyorlardı. Ama saat onda her şey bitiyordu, en azından bugüne kadar öyle oldu. Bazen sessizlik dokuzda bile başlıyordu ve sonra eğer buna hazırlarsa, sinirlerim bu güzel sükunetten yararlanabiliyorlardı.

Günün seslerinden kurtulunca- sürekli olarak Berlin'e geri çekilmek istiyorum- pamuğa sarılmış bir tür mum olan Orapax gönderdim. Tüm yaşam boyunca kulakları tıkamak rahatsız edici olabilir. Sesi tamamen kesmiyor yalnızca azaltıyor- ama yine de işe yarıyor. Birkaç gün önce okuduğum Strindberg'in romanı olan *By the Open Sea* çok güzel, sen de okudun mu? Benimki benzeri şikayetleri olan kahraman, Almanya'dan uyku topları satın almış. Bunlar insanın kulağına girebilen ufak çelik toplar. Ama heyhat, bunlar yalnızca Strindberg'in düş gücünde var.

Savaş bana acı veriyor mu? İnsan hala içinde nelerin olup bittiğini bilemiyor. Yüzeysel olarak bundan acı çekiyorum, çünkü fabrikanın durumu iyiye gitmiyor. Oraya bir aydır gitmediğim için, bu, bildiğim değil, kuşku duyduğum bir konu. Eniştemin erkek kardeşi orada staj yapıyor ve şu anda o ilgileniyor. Büyük kız kardeşimin kocası, Kolor-duyla birlikte Karpatlar'da ve sanırım tehlikeyle doğrudan karşı karşıya değil. Diğer kız kardeşimin kocası, bildiğin gibi yaralandı, sonra birkaç gün için cepheye gitti ve geri geldi. Şimdi Teplitz'de istirahat ediyor.²⁴⁰ Buna ek olarak, savaşta yer almadığım için acı çekiyorum. Ama buna siyah ve beyaz gibi bakarsan, aptalca görünüyor. Yine de, benim sıram da gelebilir. Gönüllü olmamı engelleyen bazı durumlar var.

Koşullar ne kadar iyi olursa olsun ve geriye bakınca ne kadar arzu edilebilir gibi görünürse görünsünler bizim Prag'da yaşamamızı engelleyenler de buna dahil F. Burada yersizim ve çevremdekilerle çelişkide değilim (eğer öyle olsaydım, seninki dışında başka bir yardımı istemezdim ve yararlanamazdım); yalnızca kendi içimle çelişkiyeyim. İkimizin iyiliğin için de seni kendimle birlikte bu çelişkinin içine

çekmemeliyim. Budalaca, böyle davranınca, kendi cezamı hemen buluyorum. İnsanın başkası üzerinde bir hakkı olduğunu duyumsayabilmesi için, benden daha fazla yol alması veya benim izlemeyi arzuladığım yolu izlememesi gerekir. Ama burada Prag'da bu zor durumdan kurtulmam olanaksız görünüyor.

Para ile ilgili söylediklerimi yanlış anlamış gibisin. Maaşım aylık 100 kron arttı- harcamasının beni hiç ilgilendirmediğini söylemem gereksiz. Unutma, sahibi olduğum fabrika için mali sorumluluğum var! Tatminsizliğim, bu parayı borçlu olmam nedeniyle, kendimi içinde bulduğum deliğin daha derin kazılmış olmasından kaynaklanıyor.

Hakkında çok az şey anlatıyorsun F. Ne iş yapıyorsun, şimdi eskisinden daha mı az iş var, yeni işin ne anlam taşıyor, kimleri görüyorsun, Pazar öğleden sonra neden tek başına evde oturuyorsun, ne okuyorsun, tiyatroya gidiyor musun, maaşın azaldı mı, ne giyiyorsun (Bodenbach'taki küçük ceket çok güzeldi), Erna ile aran nasıl -ilgi alanıma girmesine rağmen bu konular hakkında hiçbir şey anlatmadın. Ve erkek kardeşin? Ve enişten?

Bir şey daha: odamın karşısındaki evi kaybettiğimiz için üzülmemiz gereksiz. Manzarasız bir ev (öte yandan, odamın iki yönde geniş bakış açısı var, ama bunu daha fazla açıklamazsam anlaman zor), bir kadın ve kızı yaşıyor. Haklarında anımsadığım tek şey sarı bir bluz, kıllı yanaklar ve paytak yürüyüş. Ev iyi ki kaybedilmiş.

Sevgilerimle, Franz

(Damga: 20 Nisan 1915)

Ne kadar uzun zamandır haber yok Felice! Ne yapmak istiyor-sun? Eğer birisi uzun süre yanıt vermezse, sanki karşınızda sessizce oturuyor gibidir ve insan 'Ne düşünüyorsun?' diye sormak ister.

Her zaman bunun üzerinde düşünülmesi gerekir ama, şimdi geçen yılın üzerinde düşünmenin tam zamanı. Mavi elbisesiyle içeriye

girerken muhteşem görünüyordu, ama öpücük içten değildi, ne içten verildi, ne de alındı. İçten verilmedi çünkü erkeğin buna hakkı yoktu. Kızı seviyor olması bu hakkı ona kendiliğinden vermiyordu. Kızı seviyor olması nedeniyle öpücüğü reddetmeliydi. Onu nereye götürmeliydi? Kendi durumu neydi? Ebeveynlerinin (haksız biçimde nefret ettiği) ve başkalarının ortak çabasıyla, üzerinde bugüne dek durabildiği bir tahta altına yerleştirilmişti. Ve bu tahta iki kişiyi taşıyabilecek kadar sağlam olduğu için- kızı yanına alabileceği bu hüznü ve gülünç varsayımı nedeniyle. Aslında ayağının altında sağlam bir zemin yoktu. Bugüne kadar tahta üzerinde yeteneği nedeniyle değil, rezilliği nedeniyle dengede kalabilmişti. O zaman söyle, kızı nereye doğru taşımaya niyetleniyordu, bu düşünülemezdi. Kızı seviyordu ve bu tatmin edilemezdi. Bugünde onu aynı derecede seviyor, ama sonunda dersini almış olabilir: aynı fikirde olsa da, onu kazanmak çok kolay ve basit değil. Ama benim anlamadığım, her şeyi çok iyi görebilen, sonsuz sıkıntılardan dersini öğrenen akıllı bir kızın- hala Prag'da yaşamın olası ve doğru olduğuna inanıyor olması. Hem, buraya da geldi. Her şeyi olmasa da çok şeyi gördü. Hakkında çok şey okuma olanağını buldu ve yine de bunun olabileceğine inanıyor. Bunu nasıl düşünebilir? Hem, en azında gerçeği duyumsayabiliyor, bir kez değil, bir çok kez. Askanische Hof'taki çocukça kötü niyetli sözleri bunu yeterince kanıtladı- Konuyu değiştirmek için:

Whitsun'da görüşebilir miyiz? Çok mutlu olurum. Duymak istemediğin yaz planlarımın, izinlerimin iptal olması nedeniyle gerçekleşip gerçekleşmeyeceklerini kim bilebilir? Ama Whitsun için Berlin'e gitmek istemiyorum. Almanya'ya gitmek çok zor. Pasaport için ne kadar çok beklediğimi biliyorsun ve sonunda elime zamanında ulaşmadı. Sonra da geri gitmedim. Eklediğim kağıtlar hala burada, bir veya başka fare bana ait olan iki telgrafını şimdi kemiriyor. Eski oyun yeniden başlıyor. Bir mektup senden, acil bir aile işi için bir kanıt istenecek ve sonra uzun bekleyiş. Pasaportun var. Eğer Bodenbach'a gelmek istersen, İsviçre Bohemya'sında Whitsun'u geçirebiliriz. Tabii ki yalnız gelmen en iyisi. Eğer bu olamıyorsa, istediğin birisini yanında getir. Ve bunun hakkında bana kısa zamanda yaz.

Sevgilerle, Franz

(*Geliş damgası*: Berlin 6 Mayıs 1915)

Böyle yazma Felice. Yanılıyorsun. Aramızda, ne olursa olsun güvene dayalı olarak halledilmesi gereken yanlış anlaşılmalara var. Belki de mektupla değil. Değişmedim (yazık); denge- kararsız yönünü ben temsil ediyorum- hala aynı. Ufak değişim yalnızca ağırlık dağılımında oluştu. İkimiz hakkında daha çok şey bildiğime inanıyorum ve şimdi geçici bir amacım var. Eğer buluşabilirsek, Whitsun'da tartışırız. Felice, bu engelleyici düşünce ve endişelerin benim için iğrenç ve dayanılmaz yükler olduklarını, her şeyi açığa çıkartmak istemediğimi, doğrudan bir yaklaşımı yeğlemediğimi, ufak bir çevrede mutlu olmayıp mutluluk veremeyeceğimi düşünme. Ama bu olamaz, bu benim dayanmam gereken bir yük; hoşnutsuzluk içimi ürpertiyor ve başarısızlıklarım yüzleşsem de, ve yalnızca başarısızlıklarım değil aynı zamanda ümitsizlik ve tüm suçluluğumla, başka türlü davranmamam. Bu arada, Felice,- en azından bana bazen böyle görünüyor- Prag'da beraberce yaşayabileceğimizi neden düşünüyorsun? Hem, bu konuda derin endişelerin vardı. Onları ortadan kaldıran ne oldu? Bunu hala bilmiyorum.

Ve şimdi tekrar kitaptaki o satırlar²⁴¹ onları okuyunca mutsuz oluyorum. Hiçbir şey bitmedi, karanlık yok, soğuk yok. Ama yazmaktan neredeyse korkuyorum. Sanki bu tür şeylerin yazılamayacağının bir onayı gibi. Yine ne berbat anlaşılmalıklar birikiyorlar.

Dinle Felice, olan tek şey mektuplarımın sıklığının azalması ve farklılaşmaları. Bu daha sık ve farklı mektupların sonucu neydi? Biliyorsun. Yeniden başlamalıyız. Bu, biz, yine de seni kastetmiyor, çünkü sen, tek başına düşünüldüğünde doğru olanı yapıyorsun.²⁴² Biz, kelimesi bana ve ilişkimize ait. Ama yeni bir başlangıç için mektuplar yeterli değil; ve eğer gerekiyorsa- ve gerekli- o zaman farklı olmalılar. Ama temelde, Felice, temelde. İki yıl önce, bu zamanlarda Frankfurt'a gönderdiğim mektupları anımsıyor musun? Şu anda, derinlerde onları yeniden yazma noktasında olduğuma inan. Kalemimin ucunda bekliyorlar. Ama yazılmayacaklar.

Sağlığım elverirse,- öyle olacağını umarım- asker olmamın bir şans (ve, her zaman kuşku duyduğum *Salamambo*'ya rağmen iyi şans-

sımız, belki üzüntümüz değil, her halükarda iyi şansımız paylaşılmalı; bu *Education*'da yazılamaz) olabileceğini neden fark etmiyorsun. Bu ay sonunda çağırılacağım, ya da gelecek ayın başında. Benim de arzuladığım gibi kabul edilmemi ümit etmelisin.

Ve Whitsun'de buluşacağız. Senden hala haber almamış olmam kötü. Eğer Bodenbach'a gelmek için en ufak bir itirazın varsa, pasaport alarak gelmeye çalışırım- hatta gerekirse Berlin'de bile.

Franz

(*Kart. Damga*: Prag 26 Mayıs 1915)

Sevgili Felice, geçen gün F.'nin nişanlısı ile ilgili olarak garip sorular sordun. Şimdi daha iyi yanıtlayabilirim, çünkü yolculuktan trenle dönerken onu daha iyi gözlemleyebildim.²⁴³ Bu kolay oldu, çünkü kalabalık öyle biçimde yarleşti ki ikimiz bir koltukta oturduk. Bana göre, F.'ye oldukça tutkun. Uzun yolculuk boyunca F. ile ilgili anıları ve leylaklar arasındaki odasını nasıl anımsadığını görmeliydin. (ilk kez böyle bir yolculuk yapmıştı.) Yaşlı Bay W.²⁴⁴ karşı tarafta oturuyordu ve Heine'den şiirler okuyordu. Yanında oturan adam, Bay W.'den hoşlanmasına rağmen, Heine'nin şiiriyle ilgilenmiyordu. Yalnızca hoşlandığı kısa bir satır vardı, hatta bu Heine'nin de olmayabilirdi. Heine'nin eserlerinde birkaç kez görülen bir düstur olduğunu sanıyorum: 'Kadın sevinecek bir kadındı ve adam onu sevdi, ama adam sevinecek bir adam değildi ve kadın onu sevmedi. (Eski Oyun.)'²⁴⁵ Ama Heine'yi yazmak istememiştim, daha çok istediğin bazı bilgileri vermeyi arzuladım. Kısa zamanda. Sanırım bu adam, F.'den çok bana güveniyor.

(*Kenarda*: geniş yumuşak ele ve ince eldivenine bir öpücük)

(*Kart. Damga*: Prag 27 Mayıs 1915)

Sevgili Felice, korktuğunu söylüyor. Orada çok uzun süredir kaldığını söylüyor. İki gün çok uzun. Bir gün sonra gitmek çok kolay. Ama iki gün, kırılması zor bağlar oluşturuyor. Aynı çatının altında uymak, aynı masada yemek yemek, her gün iki kez aynı şeyleri yapmak-bunun, yazılı olmayan bir yasaya uygun bir tören oluşturduğu söylenebilir. En azında o böyle duyumsuyor, korkuyor. Çay üzümü fotoğrafını özlüyor, kızın diş ağrısı ile ilgili haber almak istiyor ve haber için çok sabırsız. Bununla, şu anda mutsuz olduğunu söylemek istemiyorum. şu anda kabul edilebileceğini umuyor.²⁴⁶ Ama kabul edilmezse, ki bu çok kötü olur, o zaman yukarıdakiyle çelişkili bir biçimde, Baltık'taki bir ortak araştırmaya olabildiğince çabuk katılmak istiyor.

F.

9 Ağustos 1915

Sevgili Felice, senin de yaptığın gibi, onunla oldukça içten konuştum ve o da bana içten yanıt verdi.

‘Neden yazmadın? F.’ye neden işkence yapıyorsun? Ona işkence yaptığın kartlardan belli. Yazmaya söz verdin ve yazmadın. “Mektup yolda” diye bir telgraf yolladın; ancak iki gün sonra yazıldı. Bazen ve istisna olarak, bir kıza böyle davranması için izin verilebilir, hatta, doğasına uygun davranıyorsa masum bile olabilir. Ama sen masum değilsin, çünkü sessizliğin yalnızca gizlemek anlamını taşır ve affedilemez’ dedim.

Şöyle yanıtladı: ‘Ama bu affedilebilir, çünkü ifade etmek ve gizlemek arasında çok az fark bulunan durumlar vardır. Dört kat acı çekiyorum:’

Prag’da yaşayamıyorum. Başka bir yerde yaşayabileceğimden emin değilim, ama burada yaşayamayacağımı kesinlikle biliyorum.

Dahası: Bu nedenle Şu anda F. ile beraber olamıyorum.

Dahası: Diğer insanların çocuklarına (yazılı da olsa²⁴⁷) gıpta ediyorum.

Son olarak: bazen bu sıkıntılar beni her yönden eziyor. Ama Şu andaki sıkıntım en kötüsü değil. Kötü olan geçen zaman, bu acının beni zavallı ve yetersiz kılması ve gelecek ile ilgili olanakların gittikçe sönmeleri.

Bu yeterli değil mi? F. ile sonradan bir önceki buluşmamdan bu yana, nasıl bir durumda olduğumu bilemez. Haftalarca odamda yalnız olmanın korkusu içersinde yaşadım. Haftalarca uyku ve delilik birbirine karıştı. Sanatoryuma gittim, ama bunun delilik olduğuna karar verdim. Ne elde edebilirdim ki? Orada geceler yok muydu? Daha kötüydü: günler de geceler gibiydi. Geri geldim ve ilk haftayı sanki, başka bir Şey düşünmeden, bizim veya benim talihsizliğim yanımdaymış gibi geçirdim. Ne büroda, ne de olağan konuşmalarında yüzeysel işler dışında bir Şeyler konuşabildim. Ve bu, başımdaki sıkıntı ve ağrılar arasında oldu. Bir tür aptallık içersindeyim. Karlsbad'da da böyle olmamış mıydı? Bu, bana, saat dörtte yorganı başıma çektiğim Bodenbach'daki son akşamı anımsattı. Şöyle düşünmüştüm: F. burada- iki tam gün- ne büyük bir mutluluk! Sonra Karlsbad geldi ve- bunu da söylemeliyim- Aussig'e yaptığım berbat yolculuk.

Şimdi bile çok fazla bir Şey söylemedim. Ama yine de bir Şeyler söyledim. Bu kadarını kısaca ve temel olarak F.'ye yazabilirim ve onun yanıtı şöyle olur: 'Tek kendini suçlamalısın.' Bu yanıt kıskırtmak anlamsız olacaktır, bu nedenle yazmayacağım. Eğer benim için yeni bir Şey olursa, tabii ki hemen yazarım, ama bu eski meseleyi- son birkaç aydır çok yoğun bir hale gelmiş olsa da- çok iyi biliyor veya daha doğrusu duydu. Bir çare düşünemiyorum. Belki gelecek Pazar Bodenbach'da bir buluşma? Bir çare olmaz.

Çok garip. F. konuştuğu gibi yazmıyor. Eğer yazdığı gibi konuşmuş olsaydı, her Şey farklı olurdu daha iyi olacağını kastetmiyorum, ama değişik olurdu. Gerçek anlamda her Şeyi aldığımı söylüyor. Ola-

bilir. Ama o da aldı, hatta daha fazlasını. Örneğin, burada söylediklerimi eğer yüzüne karşı söyleseydim, F.'nin şöyle bir yanıtı olabilirdi: “Bu tam sensin. Sana göre Boddenbach'ta bir buluşma bir çare değil. Ve yazdığım gibi konuşmanın daha iyi olmayacağını söylüyorsun.” Bununla kafam karışmadan, söyle derdim: “Eğer şimdi de geçen seneki ruh halinde olsaydım (farklıydı, ama daha az dayanılır değildi), o zaman F. bugün kuşkusuz Prag'da olurdu. İkinci sıkıntım ortadan kalkardı ve belki üçüncüsü de. Ama ilki ve dördüncüsünün çeyreği öyle bir büyürdü ki altında kalırdık.”

Bu onun kelimeleri ve görüntüsü ruh halini onaylıyor. Çılgına dönmüş, tamamen kontrol dışı ve kafası karışık. Şu anda onun için iki çare var gibi- eskileri ortadan kaldıracakları anlamında değil, ama belki gelecekte olacaklara karşı onu korurlar. Birisi F.; diğeri, askerlik. İkisinden de mahrum. Her şey söylenip, gerçekleşince, yazmaması konusunda onunla yarı fikirde olamıyorum. Yazmaması, sessizliğinden daha fazla üzüntü yaratmıyor mu?

Sevgilerimle, Franz

Berlin ziyaretimle ilgili olarak söz verdiğin mektubu almadım. Ama şu anda bu, yalnızca Pazar günü için geçerli, çünkü muaf tutulan²⁴ bütün erkekler için tatiller yakın zamanda kaldırıldı.

(Damga: Prag 5 Aralık 1915)

Sevgili Felice, her şey olduğu gibi. Başımdaki ağırlar daha da ağırlaşmadıkça şükrediyorum. Bu nedenle de, daha önce açıkladığım gibi yazamıyorum, ama başka nedenler de var. Karlsbad'da nasıl olduğumu hala anımsadığından kuşku yok. şimdi olabilirse, daha kötüyüm. Bu durumdaki bir adamın sana yönelmesini istemiyorum, beni bu şekilde görmemelisin. Her halükarda, Bodenbach'a gelip gelmeyeceğini bile bilmiyorum ve tabii ki ben de Berlin'e gelemem, çünkü pasaportum yok. Ama, söyledığım gibi, yüzümü Bodenbach'da da

göstermeye niyetim yok, hatta Prag'da bile. Bununla, tamamen ümitsiz olduğumu anlatmak istemiyorum. Ümitsiz nasıl yaşayabilirim?

En iyi dileklerle, Franz

Tatlı kartın geldi. Buluşmamız hoş olur. Yine de bunu yapmamlıyız. Bu tekrar geçici olur ve geçici çabalardan yeterince acı çektik. Tekrar yine, şimdi bile, sana düş kırıklığından, uykusuzluktan ve baş ağrılarından başka bir şey veremem, ki ben buyum. Bu nedenle bu sefer olmaz. Prag'dan ayrılmayacağım, ama tatillerimi eski bilinen yürüyüşlerimi yaparak geçireceğim.

İşinle aran nasıl? Erkek kardeşinden haber alıyor musun? Ya ailen nasıl? Seyrek ve yavan yanıtlarım, senden yanıt almaktan ne kadar mutluluk duyduğumu ortaya koyamazlar.

F.

(*Geliş damgası*: Berlin 24 Aralık 1915)

Sevgili Felice, bugün yalnızca birkaç satır. Bir kart da gelebilir ve başım yine ateş gibi. Asıl yanıtlım: kesinlikle, savaş sonrası kendime çeki düzen vermek istiyorum. Bir memurun gelecekle ilgili meşhur korkusuna rağmen Berlin'e taşınmak istiyorum, çünkü burada devam edemem. O zaman da, acaba nasıl bir adam bu taşınmayı gerçekleştirebilecek? Şu anki durumumdan değerlendirirsem, gücünün sonuna ulaşana dek, bir hafta en iyi biçimde çalışacak bir adam olacağını söyleyebilirim. Bu ne geceydi! Ne gündü! 1912 yılında ayrılmalıydım.

En iyi dileklerle, Franz

(*Soldaki sayfa*) Fontane ödülünü ilk kez gazetelerden okudum. Yayıncımın buna hazırlandığını öylesine anımsıyorum. Sternheim'i²⁴⁹ ne kişisel olarak ne de yazışarak tanımıyorum. Metamorphosis kitap biçiminde yayınlandı. Cildi güzel görünüyor.²⁵⁰ Eğer istersen sana yollarım. Erna'nın adresine mi? Paket, başına bir şey gelmeden ulaşıyor mu?

(Kart: Damga: Prag, 26 Aralık 1915)

Sevgili Felice, Garmisch yolculuğu çok övgüye değer. Kesinlikle her şeyden daha sağlıklı. Ben de- yalnızca bu kez değil- Prag yolculuğu fikriyle vakit geçiriyordum. Ama her şey düşünülünce, gelmemen daha iyi.

En iyi dileklerimle, Franz

(Damga: Prag 18 Ocak 1916)

Sevgili Felice, on gündür kendim için bir şey yazmak amacıyla ilk kez kalemi elime alıyorum. yaşamım böyle.

Mektubunu hemen yanıtlayamadım. Beklediğim bu değildi. Kardaki resmin farklıydı. Ve yine de, anladım- çok kötü. Biliyorum ama bir çözüm düşünemiyorum ve senin de daha önce denenmemiş bir çözümü nerede görebileceğini bilemiyorum. Şimdi değişim olanaksız, ama sonra da, hatta en iyi gayretle bile. En iyisi Berlin'e gelmem. Uykusuzluk ve baş ağrılarından çeken bir adam olarak. (Geçen gün beklenmedik bir biçimde, beni hiçbir biçimde ilgilendirmeyen iyi bir haber aldım. Bu haber eskiden beni biraz mutlu edebilirdi. Ama şimdi öyle bir durumdayım ki, bir an içinde bu haber nedeniyle tüm mantığım yok oldu ve gün ve gece boyunca, sanki ince keskin ipleri olan gergin bir ağ kafamı sıkıştırdı.) Savaştan sonra Berlin'e böyle bir adam gelecek. İlk işim bir deliğe sürünüp kendimi incelemek olacak. Sonuç ne olacak? İçimde yaşayan adamın ümitli olduğunu söylemem gereksiz ve bu şaşırtıcı değil. Ama düşünen adam öyle değil. Düşünen adam da sonunda delikte kendimi ortadan kaldıracağıma inanmasına rağmen, şu anda elimden geleni yapacağım. Ama sen Felice? Delikten bir biçimde çıkana dek senin üzerinde bir hakkım yok. Ve o zamana kadar nasıl olduğumu göremeyeceksin, çünkü senin için, ve bu çok doğru, şu anda-Arkanische Hof, Karlsbad veya Tiergarten'de-kötü bir çocuğum, deli bir adamım veya buna benzer bir şeyim. Gerektiğinde hak etmediği bir nezaketle davrandığın kötü bir çocuk.

Yanan başıma kendilerini gösteren gerçekler bunlar. Bu, parmak ucunda dururken çekici olabilir. Ama insan sonsuza kadar böyle duramayacağı için, bu ümitsizce, bunu inkar etmiyorum.

Son mektubunda bir fotoğraf olacaktı. İçinde yoktu. Bu bende sıkıntı yaratıyor.

Çok yazmamamdan şikayetini. Söylediklerimden sonra, ne yazabilirim? Her kelime, hem yazarın hem okuyucunun sinirlerini kuvvetle germiyor mu? Yatıştırılması gereken sinirlerini? Ya da farklı olsa da çalışması gereken: mutluluğu sağlayan bir çalışma. Şimdi bu mektubu düşünüyorum, sanki özellikle sıkıntı vermek için düzenledim. Bunu kesinlikle düşünmedim, tam aksini düşündüm.

Franz

(Kart: Damga: Prag, 24 Ocak 1916)

Sevgili Felice- Kitap için teşekkürler (Kitabı bilmiyordum; tüm bildiğim adamın Dr. Weiss'in iyi arkadaşı olduğu); Ama kınama neden? Mektuplarım sessizliğimden daha kötü değiller mi? Yaşamım bundan da daha kötü değil mi? Ve genelde sana yaptığım işkencelere benzemiyorlar mı? Ama benim kontrolümle ve senin yardımınla, insan bu süreçte tozlara düşse de, beklemekten başka bir çare görmüyorum. Başka bir şey bilmiyorum. Bu yazmayla karşılaştırılınca sessizlik ne anlam taşıyor? İkincisi daha çok mu isteniyor? Ayağımın altında bir tuzak kapısı açmak ve kalan güç kırıntılarımın gelecekteki bir özgürlük için saklandıkları bir yerde gözden yok olmak istiyorum. Tüm bildiğim bu.

En iyi dileklerle, Franz

(Mart 1916 olabilir)

Sevgili Felice! Sessizliğimin nedenini soğuk alınlığıma bağlamak, kestirme bir yol. Hastalanarak bir gün yatakta kaldım, sonra iki gün dışarıya çıktım, bulduklarım hoşuma gitmedi ve iki gün daha yat-tım- ama evde kalışının asıl nedeni soğuk alınlığı değildi. Yataktan genel kafa karışıklığı ve çaresizlik nedeniyle, bu değişikliğin beni rahatlatacağını umarak çıktım, ki bunu hala yapabiliyorum. Çünkü, kafesteki bir kedi gibi çaresizim. Uykusuzluk ve baş ağrıları beni bitiriyor. Günleri nasıl geçirebileceğim. Bu günlerin nasıl geçtiğini tarif edemem. Bürodan uzaklaşmak tek isteğim, tek kurtuluşum. Güçlükler var: fabrika, büronun iddia edildiği biçimde vazgeçilemez ve çok yoğun oluşu (rastlantısal sonuç: çalışma saatleri: sekiz- iki ve dört- altı); ama özgür kalma gereksinimi ve sürekli yokuş aşağı gidişle karşılaştırılınca, bu güçlükler önemsiz kalıyorlar. Gücüm yok; daha ufak güçlükler bile büyüyorlar. Korktuğum büro dışındaki yaşam değil, başımı gece gündüz ısıtan ateş özgürlük eksikliğinden kaynaklanıyor ve müdürüm, eğer ayrılırsam bölümün çökeceğinden (saçma bir fikir, anlamsızlığı çok açık), kendisinin hasta olduğundan, vs. şikayet etmeye başlar başlamaz bunu yapamıyorum, içimdeki şartlanmış memur bunu yapamıyor. Ve günler, geceler böylece akıyor.

Eğer sen Felice, ortak talihsizliğimiz için bir biçimde suçlanacaksan (şu anda, çok büyük olan kendi payımı bir yana bırakarak), bu, senin beni Prag'da tutma konusundaki ısrarına bağlı olacak. Halbuki şimdiye kadar Prag ve büronun benim- böylece bizim- sonuma neden olacaklarını fark etmiş olmalıydın. Beni burada bilerek tutmak istediğini söylemiyorum, ben böyle düşünmüyorum. Yaşamın çeşitli olasılıklarına ait fikirlerin, benimkilerden daha esnek ve cesaretli (ben tamamen Avusturya bürokrasisinin içersindeyim ve bu benim kişisel özgürlüklerimi her şeyin ötesinde engelliyor) ve böylece geleceğe çok dikkatle bakman için bir dürtün yok. Yine de, bana karşı, sözlerime karşı da olsa, bunu, bende değerlendirebilmeli veya en azından duyumsayabilmeliydin. Bu durumda bir an için bile sana karşı olmazdım. Bunun yerine ne oldu? Bunun yerine Prag'daki bir memur için Berlin'de mobilya satın almaya gittik. Sanki yerinden hiç kalkmayacakmış gibi görüneceği ağır mobilyaları. Seni en çok sağlamlıkları ilgi-

lendiriyordu. Özellikle büfe-mükemmel bir mezar taşı veya Praglı bir memur için bir anıt- beni bunalttı. Eğer mobilyacıya gittiğimizde uzaktan bir cenaze çanı çalmış olsaydı, bu çok uygun olurdu. Ben seninle olmak istiyorum Felice, tabii ki seninle, ama, eğer mobilyalarla ilgili fikirlerimi boğucu bulursan en azından bana göre saygı duymayacağın bu fikirlerimi özgürce ifade etmek istiyorum. Eski bir öykü; beni bağışla. Ama daha iyi ve yeni bir tanesi yerine geçmedikçe, çok değerli.

Sevgilerimle, Franz

(Bu mektuba bir ek olabilir)

Yazdığım her şey acı görünüyor; bu biçimde yollayamam, çünkü acı olmak istemiyorum, ama o kadar çok incindim ve sarsıldım ki, bundan tamamen ben sorumlu tutulmam. Örneğin, soğuk aldığını duydum, ama yine de uzun süredir buna üzülemiyorum, büro nedeniyle kurtulamadığım hayaletlerin baskınına uğradım. Gece gündüz ben-den ayrılmıyorlar. Eğer özgür kalabilsem, onları kendi arzumuyla kormaktan mutlu olacağım. Ama beni zamanla yok ediyorlar. Özgür olmadıkça, görünmek ve seni de görmek istemiyorum. Başka açıklamalar ararken, ne çok yanılıyorsun, ne kadar üzücü bir biçimde yanılıyorsun.

Yeni bir kitap okumaya başladım; genelde, kitaplar dahil her şeyden uzak duruyorum. Çok sıkıcı, ama kendine özgü bir karakteri oluşturmada yardımcı oluyor ve şu anda bunun hakkında ne düşüneceğimi bilemiyorum. Her halükarda ben bir eleştirmen değilim, iyi analiz yapamam, kolaylıkla yanlış anlaşıyorum, sıkça ana noktayı atlarım ve genel izlenim hakkında karar veremem.

(Nisan 1916 başlangıcı)

Sevgili Felice, mektubun ve baharın ilk güzel günü bana beraberce ulaştılar. Söylediklerini okumak da çok güzel. Ama mobilyaların senin için olan önemini inkar etmemelisin. Belirli mobilya parçaları-

nın değil, bu tür mobilyaların değil, ama onunla beraber giden şeylerin, yanı, ev sükUNETi ile eğlence arasında olan şeylerin,  rneğin Waldenburg'da 'zevk verecek kadar hoş' olarak d   nd klerin gibi. Bu benim açımdan bir kılı kırk yarma değil, kötü de değil. Bunu söylerken, sıkını  olduğun elimi elimin içinde tutmalıydım. Mobilya almak temelde senin sorunun değil benim sorunun, çok başarılı olmasam da bunu yapacaktım. Seni ve kendimi buluşma için uyarıyorum. Erken bulu maları ciddi biçimde d   n, o zaman istemeyeceksin. Mutlu olarak veya olmayarak, her zaman di  ağrısı çekmezsin, ben de her zaman aspirin alamam ve her zaman sana yüz yüze duygularımı anlatamam. Bu nedenle buluşma yok.

En iyi dileklerle Franz

(Kart: Damga: Parg, 14 Nisan 1916)

Sevgili Felice, bundan sonra daha fazla kart göndereceğim, mektuplar çok yavaş,²⁵¹ her halükarda, bu, haberle mekten çok birbirimizden emin olmakla ilgili. Paskalya'da Merienbad'da olacağım, Salı günü yapacağım bazı i lerim var. Eğer olabilirse iznimi Mayıs gibi erken bir tarihte alacağım. Daha fazla dayanamıyorum. Aslında ne orada ne de burada. Ba  ağrıları, Karlsbad'da Prag'a göre daha iyi. Cephede daha da iyi olurum. Musil²⁵²- onu anımsıyor musun?- bugün beni görmeye geldi. İyi bir piyade teğmeni- hastaydı ama durumu iyi görünüyordu.

En iyi dileklerle Franz

(Kart: Damga: Parg, 19 Nisan 1916)

Sevgili Felice, ne kadar  abuk! Kup rl r için de teşekkür ederim. Paskalyayı, Salı günü, i  için gideceğim Marienbad'da geçireceğim.- Evvelsi gün bir sinir hastalıkları uzmanına gittim; oldukça yararsız bir

ziyaretti. Teşhis: kalp nevrozu. Tedavi: elektrik tedavisi. Eve gittim randevumu iptal ettiğimi yazdım. Bir koşulun sonuçlarını tedavi etmenin ne yararı var?- Paskalyanı iyi geçir. Yolculuklarım, başlamadan önce zevkten uzaklaşıyorlar.

Sevgilerimle, Franz

(Kart: Damga: Parg, 25 Nisan 1916)

Sevgili Felice, Marienbad'a gitmedim. İş yolculuğu ertelendi, Mayıs'ın ortasında gerçekleşebilir. Eğer öyle olursa, tatilimle birleştiririm ve Marienbad'da üç hafta kalırım, baş ağrılarımın ve kendimi kınamalarımın izin verdiği kadarıyla sevdiğim biçimde sakın bir yaşamım olur. Ama sonra Prag'a döndüğümde yaşamımı bugüne kadar olduğundan daha az yaşamaya değerli bulacağım. Ya sen? Senin Paskalyan? Senin tatilin? Müdürün? Bu Paskalya günlerini tek başıma geçiririm, yalnızca bu günlerin sonunda tek bir cümle bile yazıp yazamayacağımı görmek için kağıtları karalarım. Çok iyi olduğum, endişenin beni kamçılادığı ve baş ağrılarımın başımı kestiği günler dışında, sokak, masam ve koltuk arasında gidip geliyorum.

En iyi dileklerle, Franz

(Başlık: Hotel Neptun, Marienebad)

(Marienbad, 14 Mayıs 1916 olabilir)

Sevgili Felce- Karlsbad ve Marienbad'daki iş yolculuklarımda, bu sefer yalnızdım. İnsanı şirkette ve yalnızken kovalayan farklı hayaletler var. Şimdi sonrakilerin sırası, özellikle de yağmur yağarken, hava soğukken ve avlu dedikodu yapan taksi şoförleriyle doluyken. Yine de, durumumu değerlendirmek için burada birkaç ay yalnız başıma kalabilirim. Zaman geçiyor ve insan da bununla beraber amaçsızca sürükleniyor. Oldukça sıkıntılı ve bunun sürekli farkında olması için

insanın özel bir yeteneğe gereksinimi yok.. Alnına düşen saçı kaldırmak ve bunun için ne düşündüğünü anlamak amacıyla gözlerine bakmak isterdim. Ama el yaklaştığı an geri çekiliyor.

Şu ana kadar işi bırakmak için en kararlı çabam- daha yüksek de-
recedekiler hala var!- tamamen başarısız oldu ve ortadan kalktı. So-
nuncusu, muaf olanların çok kısa izinleri olmasıyla ilgiliydi ve bu bile
istisnai bazı durumlarda avantaj olabiliyor. Müdürüme bir mektup ya-
zıp,- çok akıllıcaydı- burada atlayacağım ayrıntılı nedenleri sıralayıp
iki şeyden birini istemek için bu olanağı kullandım: savaş bu Sonba-
har'da biterse, ücretsiz uzun bir izin veya savaş bitmezse, yeni bir gö-
rev verilmesi. Ne kadar içten olmadığını görebilirsin (verilen nedenler
daha da sahteydiler) ve bu nedenle başarısız olduğum kuşkusuz. Mü-
dürüm ilk isteğimi çok komik buldu. Ve ikincisini göz önüne almadı.
Uydurma bahanelerimi değerlendirdiği için de haksız sayılmadı (üç
kez tekrar yazmıştım). Tüm çabamın tatilimi zorla almak olduğunu
düşündü ve her zaman böyle düşündüğünü bildirerek tatilimi hemen
kullanabileceğini bildirdi. Tatilin temel düşüncelerim arasında olma-
dığını, çok yararı olmadığı için onsuz da yapabileceğimi söyledim.
Bunu anlamadı, anlayamazdı da. Benim sinirli durumumun nedenini
bilemezdi. Bu nedenle de bir psikiyatr gibi konuşmaya başladı. Karak-
teristik olarak, sinirlerini zorlayan birkaç endişesini sıraladıktan ve içi
içini yedikten sonra, bana uygun olmayan bir biçimde şöyle dedi:
'hem, kariyer ve durumunuzla ilgili olarak bir korkunuz olmamalı, öte
yandan işe başladığım yıllarda yaşamımın kaynağına zarar vermeye
çalışan düşmanlarım vardı.' Kaynağı! Bu kaynak nereden çıkıyordu ve
buna zarar vermeye çalışan kimdi? Ama aslında zarar görmüş olsam
da, müdürümün düşünemeyeceği yollar ve yöntemler kullanmadan,
bir çocuğun sorumsuzluğuyla, baskı altında da olsa yalanlar söylemeyi
sürdürdüm. Bu basit konularla, ancak duygusal davranışlar göstererek
başta çıkabilirdim. Ama bu ne kadar zordu! Yalanlar ve manevralar,
bunun için gereken zaman ve vicdan azabı! Ve eğer başarısız olursa,
yapılacak tek şey kabullenmekti. Ama yapabileceğim bir şey yoktu.
Eğer sağa dönmek istersem, önce sola dönüyordum, sonra da üzgün
bir biçimde sağa dönmeye çalışıyordum (üzüntüm otomatik olarak
tüm ilgililere doğru yayılıyordu ve bu da çok tatsızdı). Asıl neden kor-
ku olabilirdi: Sola dönmekten korkmamalıydım, çünkü oraya gitmek-

ten korkmuyordum. İlk işimden ayrılmam tipik bir örnekti: daha iyi bir iş bulduğum için ayrılmamıştım. Bu doğrudu, eski bir memurun azarlanmasına dayanamamıştım.- Bugün için yeterli. Güneş doğmak üzere.

En iyi dileklerimle, Franz

(Kart)

(Marienbad Mayıs ortası 1916)

Sevgili Felice, fırtınalı bir yağmurla gelişimden sonra mektubumu yazdım, bu kartı da gelişimden biraz önce. Karlsbad oldukça hoştu, ama Marienbad inanılmaz güzeldi. En şişmanların en akıllı olduklarına dair beni yönlendiren içgüdümü çok eskiden izlemeliydim. Hem, insan her yerde perhiz yapabilir, mineral kaynaklara hürmet göstermem gereksiz, ama ormanlarda böyle dolaşmak çok hoş. Şimdi sessizlik ve yalnızlıkla birlikte canlı ve cansız her şeyi algılamak güzelliği artırıyor. Bulutlu ve rüzgarlı havadan çok etkilenmiyorum. Çinli olduğumu ve eve gideceğimi düşünüyorum (aslında Çinliyim ve eve gidiyorum), ne bahasına olursa olsun kısa sürede geri döneceğim. Bunu nasıl buldun!

Sevgilerimle, Franz

(28 Mayıs 1916 olabilir)

Sevgili Felice, yine yağmur yağıyor. Yine Pazar, ama Marienbad'da dinlenmiyorum. Bunun yerine Prag'a çukuruma geri döndüm ve son beş gündür, başım, yıllardır olmadığı kadar fazla çalkalanıyor.

İki hafta içersinde, özellikle durumumda bir gelişme olmazsa, üç haftalığına Marienbad'a gideceğim. Şu anda tatile çıkmamayı ve karama uymayı düşünüyorum ve bunu müdürüme mektubumda anlattım,

ama buna dayanamıyorum. Bu arada, büroda bana karşı gösterdikleri dayanıklılık, tüm gelenekleri aştı.

Boş zamanlarında sen ne yapıyorsun Felice? Bunun hakkında yazmayalı uzun süre oldu. Trojan Women'i²⁵³ seyrettin mi? Ben burada birkaç gün önce seyrettim. Werfel'in eseri olağanüstü, bundan kuşum yok. Ama gösteriyi izleyince (Lessing Tiyatrosu), bundan sonra bu tiyatroya gitmekten vazgeçtim. Aslında bir süredir gitmiyordum.

Sevgilerimle, Franz

(Kart: Damga: Parg, 31 Mayıs 1916)

Sevgili Felice, tabii ki tamamen aynı fikirdeyim. Ama sanatoryuma gitmemle ilgili bu öneri de ne? Bu senin arzun mu? Benim için şaşırtıcı oldu. Yoksa bu bir itiraf mı? Ben bu işlere geçen yıl bir son verdim. Kendim ciddi biçimde aralarında sayacağım hasta insanlar sanatoryumdan kaçınmalılar. Bu benim için de geçerli, ama seninle her yere giderim. Tek şey: ben Almanya'ya gidemem ama belki sen Marienbad'a gelebilirsin. Gelir misin? Bohemya'da iyi bir sanatoryum yok. En iyisi Rumburg'da ve o da yeterince kötü. Bana gelince, Whitsun için zavallı kafanı Marienbad'a götürmek istiyorum, ama zaman ve mekan olarak kararını bekliyorum.

Sevgilerimle, Franz

(Kart: Damga: Parg, 31 Mayıs 1916)

Sevgili Felice, bu sabah yüzeysel olarak değindiğim sanatoryum fikrine dönersek. Bana göre, orada insanların zamanını ve düşüncelerini çok fazla harcıyorlar. Kısa tatilimde biraz çalışmak istiyorum (kafamın idare ettiği kadar az veya çok) ve sen orada olursan, seninle beraber olmak isterim, ama ilaçla tedavi edilmek, çamura bulaşmak ve

elektrik almak, terapi banyolarına girmek, incelenmek, genellikle doğru olmayan bir teşhise bağlı olarak, hastalığım hakkında bilgilendirilmek istemiyorum. Sanki bedenimin çalışacağı başka bir büro gibi. Ama şu anda, karar vermek için: neden bir sanatoryuma gitmek istiyorsun? Bohemya'da iyi bir sanatoryum yoksa da, Silesya'da, alt Avusturya'da, Styria'da olabilir. Yanıtını bekliyorum.

Franz

(Kart: Damga: Parg, 3 Haziran 1916)

Sevgili Felice, mektubuna göre tatilin 2 veya 3 Temmuz'da başlıyor. Telgrafına göre, hem bu daha yeni, Temmuz ortasından önce başlamayacak. Eğer Pazar gününe dek kesin bir haber gelmezse, bir telgraf yollayacağım.- Büyük bir defterde sana ait bilgileri topluyorum. Borç kısmına hastalığın ve yoğun işini kaydedeceğim. Bu çok kötü olmaz. Kötü olan kendini çok yorman. Bu arada senin için yapabileceğim bir şey olmayan ben, seyretmek zorundayım.- bana göre Sternheim'in öyküleri çok dikkat çekici, özellikle de 'Schulin.' Belki edebi açıdan en zayıf olan bu. Çok popüler ve isteksiz bir örnek. Belki bunu tartışırız. Mutlu bir beraberlik umalım.

En iyi dileklerle, Franz

(Kart: Damga: Parg, 14 Haziran 1916)

Sevgili Felice, şu anda anlaştık, Marienbad'da olacak. Almanya'da artık tıbbi bir belge istenmiyor, bu nedenle gelebilirsin. Bu konudaki yeteneksizliğime rağmen, sanatoryum için nedenlerini gözden geçirdim, ama bunlar sanatoryuma karşı da kullanılabilirler. Ve belki de, emin olmamama rağmen, acı çekmek, zamanın geçmesi ve diğer olağanüstü koşullar bizi bu düşüncelerin biraz üzerine çıkarttı. Tatilimizi başlattığımız günü on gün önceden bilmekten mutlu olacağım-

Çünkü Tepl’de (Marienbad’a çok yakın) yapmam gereken bir iş var ve yol üzerinde bunu halletmek istiyorum, ~~ama~~ Tepl’e geleceğimi 10 gün önce bildirmeliyim.

En iyi dileklerle, Franz

Franz Kafka ve Felice Bauer’in Felice’nin annesine beraberce yazdıkları mektup

(Başlık: Schloss Balmoral ve Osborne, Marienbad)²⁵⁴

10 Temmuz 1916

Sevgili anne, bu tür hitap etme isteğim geçmişe dayanmıyor, ama şu anla ilgili. Felice ve ben Marienbad’da buluştuk (bu tür şeyler olur) ve yıllar önce işleri yanlış biçimde ele aldığımızı gördük. Bunu görmek çok zor olmadı. Yine de iyi şeyler ilk denemede başarılıamıyor, hatta ikincide de, belki ancak on binincide başarılabilir ve bizim durumumuz da böyle. Ve nereye varmayı amaçlıyoruz ve Mommsenstrasse’den son yryşm, balkonunuzdan dostça bir el sallayışla izlediğinizden beri anne olarak verdiğiniz onaydan eminim. O zamandan beri birçok şey değişti, bunun az olup olmadığını bilmiyorum. Ama azsa bile olanlardan birisi benimle Felice aramdaki ilişki ve bunun gelecekteki sağlamlığı. Size bugün bunu söylemek istedim. Ellerinizden saygıyla öperim, Erna ve Toni’ye en iyi dileklerimi yolluyorum.

Sevgiler, Franz

Sevgili anne, umarım Franz’ın yazdıklarını olduğu gibi yorumlarsın. şimdi ona bütün sevgini tekrar verebilme olanağın var. Eğer Franz’a yazmak istersen, şu anda burada kalacak, ben ise hafta sonu ayrılacağım.

Bundan sonra her şeyin iyileşeceği umuduyla, sana en içten dileklerimi yolluyorum.

Sevgiler, Felice

(Kart: Damga: Marienbad 14 Temmuz 1916)

Zavallı sevgilim, senin kaleminle, mürekkebinle, yazıyorum, yatağında yatıyorum, balkonunda oturuyorum- bunun bir mahzuru yok, ama tek kapıdan, koridordaki ses ve diğer taraftaki çiftlerin konuşmaları duyuluyor. Aşağıdaki bu baş belası insanlar, küçük şeytan tarafından yönetiliyorlar, odaları değiştiriyorlar ya da iki kişilik oda istedikleri için odalarını değiştiriyorlar.²⁵⁵ Şimdi sen olmadığın için başka bir odaya bakacak gücüm yok- Bayan Erna'dan senin için 2 kart geldi. Bayan Grete'den de bir kart ve bir telgraf geldi. Onları görmek için bekleyemeyeceğin kadar önemli bir şey yok. Yalnızca Bayan Erna terzisi tarafından oyalanıyormuş. Dianahof'a gidiyorum. Yağlı yemeklere bakarken seni düşüneceğim. Çok çok selamlar.

Franz

(Kart: Damga: Marienbad 16Temmuz 1916)

Sevgilim, zavallı sevgilim (ah, yan odadaki yaşlı çift nasıl da konuşuyor.) Bilindik yürüyüşlerde yalnızım ama yine de bütün olarak her şey iyileşecek. Yalnızca dinleniyorum. Sen söz konusu olunca güven duyuyorum, durumumuzdan sonra şu anki kadar emin olabileceğimiz kadarıyla. Sen de bu güvenden yararlanmalısın, yalvarırım bunu yap. Belki şeker parçalarından vazgeçerek başlayabilirsin, zirveye çıkan yol sonsuzdur.

Franz

(Kart: Damga: Marienbad18 Temmuz 1916)

Sevgilim- ezeli ve ebedi: son iki gündür başım ağrıyor, neden ve ne için olduğunu bilmiyorum. Kötü şeylerin habercisi mi? Yoksa ebediyen benimle mi olacak? Düşün, Marienbad'a gelen en önemli ziya-

retçinin bile farkında değiliz. Bir çok kimsenin inandığı birisi: Belz’-dan gelen haham, şu anda Hasidizm’in başı. Haftalardır buradaymış. Geçen akşam ilk kez ona ve maiyetindeki on kişiye akşam gezilerinde katıldım. Konu ile ilgili çok şey anlatılabilir, ama geniş bilgiyi, bana hahamın burada olduğunu bildiren Max’a verdim.²⁵⁶ Ve sen, Marienbad’a gelen en önemli misafirim, sen nasılsın? Hala bir haber yok, olağan yürüyüşlerin bana anlattıklarıyla yetiniyorum.- örneğin, bugün, surat asmalar ve sırların gezintisi vardı.

Franz

(Kart)

(Marienbad 19 Temmuz 1916)

Sevgili Felice- kötü geceler ve baş ağrıları nedeniyle sürekli sıkıntıdayım ve bu beni endişelendiriyor. Nedenini bilmiyorum ve seninle ilgili olarak sakın ve mutluyum. Bu son dört yıldır gücümü tükettiğim için mi böyle oluyor? Bu bir ceza mı? Veya belki de kır havasının geçici bir etkisi ve bu, bu arada, benim iştahımı çok açıyor. Bana rahatlatıcı bir kelime yolla. Ruh halim çalışmamı engelliyor, ama bu en kötüsü değil. Her neyse, bu sekiz gecede ne üretebilirdim; ayrıca çalışma zamanı da değil. Ama ne olacak?- Senin için davet²⁵⁷ yollandı, bunu nasıl karşılayacağını bilmiyorum.- Bir kart yollayan babam, sana selamlarını yollamamı istiyor. Onunkilere benimkileri ekledim ve hepsini sana yolluyorum.

Franz

(Kart)

(Marienbad, 20 Temmuz 1916)

Sevgili Felice- bu sefer içten davranan Bayan Elster²⁵⁸ bir öğleden sonramı senden çaldı. – Bugün daha iyi uyudum, bu nedenle biraz daha iyiyim, ama öğle yemeği sonrasında uyuyamadım. Dün akşam (bal-

konda oturacak kadar sıcaktı) odamı sevmeye başladım. Bugün oğlan çocukları olan bir çift yan odaya yerleşti (ah, sevgili yaşlı evli çift!); çocuklar yetenekli ve canlı olmalılar, son beş dakikadır çivi gibi bir şey çakıyorlar.- Uykusuzluk ve baş ağrısına rağmen şişmanlıyorum. Müdürüm kadar değil, ama kendi pozisyonuma uygun bir oranda. Dünkü yemek listesi: 10.30'da- ' süt, bal, 2 yağ, 2 ekmek parçası 11.00'de- çeyrek kilo kiraz; 12 öğlen- et, ıspanak, patates, vanilyalı tatlı, 2 ekmek parçası 5.00'de- çikolata, 2 yağ, 2 ekmek parçası; 7.00'de- sebzeler, salata, ekmek, peynir; 9.00'da, 2 dilim kek, süt. Ne diyorsun?

Franz

(Kart: Damga: Marienbad 21 Temmuz 1916)

20 Temmuz

Sevgili Felice, Salı mektubu için özellikle çok teşekkür ederim. Buna ek olarak, son birkaç gün içersinde 3 kart daha aldım. Üzerimdeki etkin Felice, büyük ve olumlu ve beraberce geçirdiğimiz günlerin gücüyle- arada sırada ortaya çıkan karanlıklara rağmen- bundan çok iyi yararlanacağına inanıyorum. Bunun, seninle ilgili olarak, benim için de aynı olmasını dilerim! Senden çok, benim yapacağım çok şey var. Baş ağrılarımın gücümü kesmesi için şimdi çok erken. Eğer kısa zamanda tekrar buluşabilirsek, bu çok iyi olacak.- Dianahof'ta oturuyorum, yağmur yağıyor. Kalkamıyorum. Biraz, yalnızca biraz melan-koliğim ve nakış işi yapan birisini izleme arzumun farkındayım. Ama bu yandaki küçük kızın yaptığı gibi bir iş olmamalı. Ve yine de, her türlü nakış işine karşıyım.

En iyi dileklerle, Franz

(Kart)

(Marienbad) 21 Temmuz (1916)

Sevgilim- yine biraz daha iyiyim, kesintisiz uyuyamadım, en azından on kez düş gördüm. Yine de uyudum ve başım daha iyi. Keşke burada kalabilsem ve 'daha iyiyim' cümlesini hep ekleyebilsem, sonra da buradan doğrudan sana gelebilsem. Bu yaşamın bir armağanı olurdu. Bu gerçekçi değil, çünkü burada çok yiyorum. Sana yazdığım yemek listesi her gün güllünç bir biçimde yineleniyor.- Max'a uzun zaman önce yazdığımı söylemem gereksiz. Yahudi eviyle ilgili olarak ne düşündüğünü ve nasıl yardımcı olabileceğini işitmek için sabırsızlanıyorum.

Franz

(Kart: Damga: Marienbad 22 Temmuz 1916)

Sevgilim- eski günlerdeki gibi, yine dozunu kaçırarak mı yazıyorum? Kendimi haklı çıkartmak için: balkonunda, masada senin tarafında, sanki masanın iki yanı terazinin iki kefesiymiş, sanki iyi biçimde geçirdiğimiz akşamlardaki denge bozulmuş gibi oturuyorum. Ben, kefenin birinde yalnız başına aşağıya doğru düşünüyorum. Düşünüyorum çünkü uzaktasın. Bu nedenle yazıyorum. Aynı zamanda, son iki günkü gelişmeye rağmen, kafam hala çınladığı için de yazıyorum. Böylece, en azından, yazan elimle, sende bulduğum huzura ulaşmaya çalışıyorum. Buradaki sessizlik neredeyse tam benim istediğim gibi: balkon masasında gece lambası parlıyor, hava soğuk olduğu için diğer tüm balkonlar boş, beni rahatsız etmeyen ve Kaisestrasse'den gelen düzenli bir ses dışında bir şey duyulmuyor.

Elveda ve her zamankinden bin kez daha derin uyu.

Sevgilerimle, Franz

(Kart)

(Marienbad) 22 Temmuz (1916)

Sevgili Felice, insan bir kartın alan tarafından nasıl karşılanacağını bilemez. Ben, ne yazık ki, bunu en az bilen kişiyim- yine de, iki gündür haber alamadım (birisi beraber olunca çok şımarıyor, sola doğru iki adım ve sorana bir haber yok). Felix artı karısı, erkek kardeş²⁵⁹ ve baba bugün buradaydılar. Her mektup için eve koştum ve sonunda, değerli ama hırçın, oldukça hırçın, ama öpülesi kartını buldum. Garip bir evde insan rahatsız olmamayı bekleyemez. Ama neden kucağında şikayet etmemi engelliyorsun ve bunu bir bağlılık olarak kabul etmiyorsun?

Franz

(Kart: Damga: Prag 25 Temmuz 1916)

Zavallı sevgilim (zavallı, çünkü hepimiz zavallı yaratıklarız ve çünkü yardım etme olanağı yokken, insan zavallı olanın yanaklarını okşamalı), umutsuzluk kırıntılarıyla büroya döndüm. Diğer şeylerin yanında, beni, yayıncımdan (Kurt Wolff) gelen bir mektup bekliyordu. İçinde- yok, şimdi bu bir anlam taşıyor, ama bu iki üç yıl önce muhteşem olurdu.²⁶⁰ -Balkondan sana yazmak Marienbad'daki son eylemim olacaktı. Acele bir göz atmak ve yarım kilo kiraz yemek için kısa bir zaman harcadım. Bu arada, dün akşam, yaklaşık 6 saat kadar (sanırım) çok iyi ve kesintisiz olarak uyudum. Sinirlerim için alışılmış bir rahatlıktı. (Masamın etrafında ayakta duranlar tarafından sürekli olarak rahatsız ediliyorum.) Ama burada, oraya göre, başımı rahatsız eden daha fazla şey var. Nasıl devam edeceğimi bilemiyorum. Birbirimize bağlanmamızın iyi olacağı kuşkusuz.- Stroker'in baskısının tükenmemiş olduğundan eminim. Marienbad'da elime oldukça geç ulaştı. Onu postalamalıyım. Edmuthe ile ilgili olarak, kitap bizim için yeterince önemli. Yahudi evi? En iyi dileklerle ve bir ebedi öpücüğümü kabul etmen için dua ediyorum.

Franz

(Kart)

(Prag) 26 Temmuz 1916

Sevgilim, bazı kartlarımin beraberce ulaşmış olması iyi. Birbirlerini dengelerler, çünkü yazarken kendimi kontrol etmem çok zor.- Eğer öğle yemeği yemezsen bundan memnun olacağım konusunda yanılıyorsun. Tam aksine, bu, günlük yemek listeni göndermediğin süreçte seninle aynı fikirde olamayacağım kötü bir düzenleme. Yakınlarda, yiyecek bir şeylerin yapıldığı bir yer olmalı. Her halükarda bana bildir. Gün boyu kakao ve kekle yaşamam (Fletcher²⁶¹ gibi davranmadan), yaptığın çok fazla iş göz önüne alınınca melankolik oluyorum.- Öykü-²⁶² şimdi yollamıyorum, çok karmaşık, ama benimle kalsa da yine senin öykün.- Fabrikaya yalnız başına mı gitmelisin? Diğerleri de bazen soruşturma için gelemeler mi?

En iyi dileklerle, Franz

(Alt kısımda) Yahudi evi?

(Kart)

(Prag) 28 Temmuz 1916

Sevgilim, dönüşümden dört gün sonra, bir biçimde, hala, Marienbad'da senin ve ormanların katkısıyla oluşan içsel ve dışsal huzurumun sonradan oluşan etkilerini duyumsayabiliyorum. Azalmaya başlıyorlar ve sonradan oluşan etkiler- baş ağrıları, kabuslar ve olağan huzursuz geceler yeniden geliyorlar. Yine de biraz yolculuk, fazla dinlenme ve özgürlüğün dağınık kafama iyi geleceğine inandım. Ama bu kısa zamanda olmalı. Bürodaki varlığım sürdükçe, güç kazanmamın sonuçları kötü biçimde ortaya çıkıyor- yenilenen daha güçlü bir isyan ve onu izleyen çok sert bir çöküş. Marienbad'ın üzerindeki etkilerini, yaşamını geçmişe göre nasıl değiştirdiğini- iyi veya kötü- bilmek isterdim.

En iyi dileklerle, Franz

(Kart)

(Prag) 29 Temmuz (1916)

Sevgilim- durum ne kadar iyi: fabrika genişledi ve sen yalnızsın. Senin fazla işin olunca, benim de oluyor. Bunu aklında tutarak, insanın, Karlshorst'taki²⁶³ yaşamla nasıl başa çıkabileceğini bilemiyorum. Tek tesellim, aslında bunun ek bir iş olmadığı (şefine verdiği raporlar dışında), yalnızca ek sorumluluk getirdiği ve bu da yeterince kötü. Ama bana yaz ve nasıl ek bir yük getirdiğini ve ne anlam taşıdığını anlat. Beni sıkan, işin içine gittikçe daha fazla çekiliyor olman. Linds-törn için de çalışıyor musun? (Ücret anlaşmazlığı ne oldu?) bunların ışığında, ev için fazla zamanın olmaz ve *katılma haberini sabırsızlıkla istiyorum*. Benim için önemli olan (senin için de) Siyonizm'in kendisi ve neye yöneldiği değil.

En iyi dileklerle, Franz

(Kart)

(Prag) 30 Temmuz (1916)

Sevgilim- dünkü kartı yeniden okuyorum. Dr. Lehmann'a²⁶⁴ ne diyeceksin? Her halükarda, kendini onun emrine ver. Yürüme ve jim-nastiğin dışında, sana kalan az zamanı değerlendirebilmenin daha iyi bir yolu yok. Bu, Nyatrodan, Klabund'dan, Garson'dan²⁶⁵ veya her kim olursa ondan yüz kez daha önemli. Hem, seni ilgilendirebilecek bir iş. İnsan yardım etmiyor, ama yardım arıyor. Marienbad ormanlarındaki tüm çiçeklerden elde edilebilecek paradan daha çoğu bu çabalarla elde edilebilir. Yalnızca öğrencilerin kabul edildiği fikrine nasıl kapıldığını bilmiyorum. Olayı başlatanların ve yürütenlerin öğrenciler (iki cinsiyetten de)-en az bencil, en kararlı, en huzursuz ve doğrucu, dikkatli en bağımsız ve uzak görüşlü olanlar- olduklarını söylemem gereksiz. Ama yaşayan herkesin konuya katılma hakkı var.

Selamlar, Franz

(Kart)

(Prag) 1 Ağustos (1916)

Sevgilim-dört gündür haber yok, aradaki Pazar'ı de göz önüne alınca durum biraz kötü gibi. Boş zamanın için yeni bir eğlence buldum: çimlerde yatmak. Şehirden uzaklaşmak için zaman ve istek olmayınca (hem Prag çevresi çok güzeldir veya Pazar günü bana öyle geldi), fakirlerin çocuklarıyla oturdukları oyun alanlarında oturdum. Burası çok gürültülü değil, Kreuzbrunn'dan çok daha sessiz (Marienbad'da). Öteki gün orada neredeyse kanalın içinde uzanırken (bu sene çimen uzun ve kalın, hatta kanalda bile öyle) bazen benimle resmi işleri olan seçkin bir beyefendi atlı bir arabayla geçerek seçkin bir arkadaşına gidiyordu. Gerindim ve sınıf dışı kalmanın mutluluğunu (yalnızca mutluluğunu) yaşadım. Ama sen? Pazar günü benimleydin, çok canlıydın ve şimdi sessizlik var.

Franz

(Kart)

(Prag) 2 Ağustos (1916)

Sevgilim- bugün habersiz beşinci gün. Yazmadığını düşünmek istemiyorum, hastalık veya bu tür bir şey de düşünmek istemiyorum. Yine de neşem yok ve yazmam amacını yitiriyor. Dün sana Jüdische Rundschau'nun bir sayısını yolladım. Max'ın makalesi çalıştığını gösteriyor. Mektuplardan yapılan alıntılar ilgili kızları gösteriyor ve Siyonist atmosferin²⁶⁶ garipliği belli oluyor (iyi yazılmamış). Her neyse, çok iyi bildiğin Siyonizm'le ilgili olarak Yahudi evi için vicdan azabı duyman gereksiz. Yahudi evi yoluyla kalbime yakın olan başka güçler var ve bunlar harekete geçiyorlar. Siyonizm bugün birçok Yahudi için ulaşılabilir bir durumda. En azından dış kenarlarına ulaşılabilir ve daha önemli bir şey için bir giriş kapısı. Yazmanın ne yararı var? Sessizsin.

Selamlar, Franz

(Kart)

(Prag) 3 Ağustos (1916)

Sevgili Felice- Bir haftadır beklediğim 1 Ağustos tarihli kartında sana ait olan hiçbir şey yoktu. Ve her şeyden önce, küçük ceketle (Bu arada, kaybı seni çok endişelendirmiş olmamalı. Bir tane satın alabilmem için ölçüleri ve kız kardeşinin adresini yolla ki ona bir ceket yollayabileyim) ilgili değil, seninle ilgili haberler bekliyorum. Çok meşgul olduğumu biliyorum. Ama ceketle ilgili on satır yerine, işin, yemeğin, sağlık durumun hakkında on satır yazarak, pasaport düzenlemeleri nedeniyle sonsuza doğru uzanan bu mesafeleri aşarak yakınlaşmak istediğini duyumsatmanı isterdim. Yazmanın ve şikayet etmenin ne yararı var! Eskisi gibi iki haftada bir yazalım.

Franz

(Kart)

(Prag) 7 Ağustos (1916)

Sevgilim- bu başka yoldan daha iyi, yazılı kelimelerle birbirimize yaklaşmayı başaramamaktan daha iyi (son kartlarında bir şeyin eksikliğini duyumsadım; sanki formül haline getirilmiş raporlardı; kısmen öylesine yazılmışlardı; işinin çok fazla olması buna neden olabilir), sözlü olarak konuşamamaktansa böylesi daha iyi. Bu anlamda, bugüne kadar, Marienbad'ın düzelttiği temel bir yanlış anlama içersindeydik. Ne zaman her şeyi yazılı kelimelerden sözlü kelimelere çevirmeye çalışsan, bunun bir kurtulma çabası olduğunu düşünüyordum. Ama şimdi haklı olduğunu görüyorum. yazışmamızı, işini engellemeyen bir noktaya getirmeliyiz; (bu, benim için de önemli) işin, seni, bir tek güzel, canlı ve mutlu bir satır yerine aceleyle düşünülmüş soğuk, on adet düşüncesiz satır yazmaya zorlamamalı. Bu bir kınama değil.

Franz

(Kart)

(Prag) 9 Ağustos (1916)

Sevgilim, güzel, güzel günler. Ne zaman vaktim, isteğim, gücüm olsa şehri yalnızca çukurlarda yatmak için terk etmiyorum. Buraya yakın karayolunda, bir meyve bahçesinin arkasında, köşesinde yatmayı sevdiğim küçük bir ağaç var. Sol tarafta nehir görünüyor ve ilerde üzerinde eski bir ev -çocukluğumdan beri benim için esrarlıdır- olan yalnız bir tepenin karşısında seyrek ağaçlı yükseklikler var ve etrafımda huzur dolu kırlar dalgalanıyor. Ve sonra akşam güneşi doğrudan insanın göğsüne ve yüzüne vuruyor.- Annem ve Vally (Ottla dediğin zaman onu kastettiğin kuşkusuz) dün geldiler. Eniştem evden uzakta. Telschow'u bilmiyorum.- yazınam ne bir bolluk ne de kasıntıya bağlı değil. Bayan Grete (Bloch)'a en iyi dileklerimi ilet. Ev için ne düşünüyor?

Franz

(İki kart)

(Prag) 13 Ağustos (1916)

İnsan bu tür tartışılmaz konuları okuyunca kafası daha çok karışıyor: 1876 yılında Fontane Kraliyet Güzel Sanatlar Akademisi Sekreterliği görevini kabul etmiş. Ve karısıyla yaptığı berbat münakaşalar arasında üç buçuk ay sonra bu görevi bırakmış. Bir kadın arkadaşına şöyle yazmış: 'Tüm dünya beni suçluyor, beni çocukça, deli buluyorlar. Buna dayanmalıyım. Bunu tartışmaktan vazgeçtim, vs.' Sonra: 'Bu işte üç buçuk ay çalışabildim. Tüm bu zamanda tek bir hoş anım bile olmadı, tek bir güzel duyguya bile sahip olamadım. İş benim açımdan, kişisel ve pratik olarak tatsızdı. Her şey beni sinirlendiriyordu, her şeyden iğreniyordum. Hep mutsuz olacağımı, duygusal olarak yıpranacağımı ve melankoliye düşeceğimi düşünüyordum.' 'Çok kötü zamanlarım oldu. Ve sonunda ne olaksa çabuk olmalıydı. Bu felaket iş bana önerildiğinde durumum neyse oraya dönebilecek güç ve esnekliği hala yitirmemiş olabilirdim. Diğer kişilerin akıllarının bana bir

yararı yoktu. Onların bana anlattıkları her şeyi, ben kendime 100 uykusuz saatte anlatabilirdim. Bir gün bunun kefarecini ödeyecektim ve işe ayrılan günlerin yerini boş günler (ürkütücü olsa da boş) almalıydı.' 'İnsan kendi doğasına karşı koyamıyor ve her insanın kalbinde, öyle bir şey var ki, tiksindiğinde, üstesinden gelemiyor. Ya, maddi güvence, için sönük, neşesiz ve ışıksız bir yaşamı yeğleyecektim, ya da, vs.²⁶⁷ Böylece, bugün benim yerime sana Fontane yazıyor.

En iyi dileklerle, Franz

(Kart)

(Prag) 14 Ağustos (1916)

Sevgilim- hala yaptığının amacını anlamıyorum. Senin açısından bir yararı yok mu, ki böyle olursa isteyerek yapıyor olurdun? Senden neden vermeni istediler? Ve nasıl verildi? Vermeseydin ne olurdu?- Öğle yemeği için çikolata içimi sıkıyor, özellikle de onunla beraber yok olan çıtırtı sesini duyunca. Ya da çıtırtı sesini yok etme kararlılığı çikolatayı da mı içeriyor? Öğle yemeğinin kalan kısmı da çok fazla değil. Lokantanın adı ne? Bir biçimde gözümde canlandırmak isterdim. Seni yönlendirmesi gereken el şimdi sinirden titriyor.

Franz

(Kart)

(Prag) 15 Ağustos (1916)

Sevgilim- yıldönümü mektubunla ilgili olarak²⁶⁸ gerçeği söylemek gerekirse, gününü anımsamıyorum. aslında, çaba sarf etmezsem yılını da. Eğer yardım almadan söylemem gerekirse, beş yıl önce olduğunu söyleyebilirim. Tamamen yanlış olduğunu söylemem gereksiz, çünkü beş yıl değildi; dört veya 4000 olabilirdi. Öte yandan diğer bütün ayrıntıları senden daha iyi anımsıyorum, çünkü o zaman çok

dikkatli olman için bir neden yoktu, öyle değil mi? Ayrıca seninle beraber oteline gitmediğimi söyleyerek tarihsel gerçekleri çarpıtıyorsun. Bay Brod'le birlikte bunu yaptık. Her ayrıntıyı anımsıyorum. Nedeni olmadan, ama yine de rahatsızlığım, arzum ve çaresizliğime bağlı olarak Graben'de, yolda birkaç kez tam nerede tökezlediğimi hala biliyorum. Bay Brod'u göz ardı ederek, kulağıma 'Benimle birlikte Berlin'e gel, her şeyi bırakarak gel!' demek yerine tek başına asansörle yükselmiştin.

Franz

(Kart)

(Prag) 16 Ağustos 1916

Sevgilim- bu konuyu nerede ve kiminle tartıştın? Kimden, nerede, nasıl ve hangi bilgiyi elde ettin? Hayır, hayır bunun gibi önemli bir konuda, biraz daha açık olmalısın. Perşembe günü ile ilgili bilgi almamın bu kadar uzun sürmesi çok yazık, buna Pazartesi öncesi pek öğrenemem.- Cafe des Westens'deki masayı hemen anımsayamadım; tüm gördüğüm birbirlerini tanıyan yabancılarla dolu dumanlı bir odaydı ve oraya gittiğimde yalnız ve hüznüydüm. Sonra, seninle ve Toni ile verandada yediğimiz yemeği anımsadım. Bu da çok neşeli geçmemiştii. Ama dört yıl önce! O zamanlar ne kadar şirin, siyah saçlı, sağlam sinirli, uzun uyuyan, kalın kafalı (benzetme anlamında değil) bir adam olmalıymışım! Bana yazıp bundan bahsetmelisin. Betimlemelerinde yıkanmak beni gençleştirebilir.

En iyi dileklerle, Franz

(Kart)

(Prag) 17 Ağustos 1916

Sevgilim, beni üzme veya en azından Cumartesi kartında bulunanlar gibi açık olmayan anıştırmalarla rahatsızlık yaratma. Birden

Franzensbad'ı²⁶⁹ ve geçen akşamı düşünmene neden olan ne? Seni o konuya ne yönlendiriyor? Neden rahat olmuyorsun? Kağıda dökmekte çok zorlandığın ne? (Ama endişelenmek çok kolay). Hakkında çok fazla daha söyleyeceğin ne? Bu konulara işaret ediyor olman, açıkça konuşmanın ne kadar önemli olduğunu gösteriyor. Lütfen böyle yap. Ne düşüncelerini ne de kuşkularını kabul edebilirim. Beraber olunca, insan sessiz kalabilir; bunun yaşamı kısalttığı da doğru, ama sonra ortalama yaşam uzar. Öte yandan, çok uzak olunca, insan açık konuşmak için her olanağı kullanmalı. Bugün, eğer bunu düşünürsen, her birimiz, postadan yılda bir mektup aldığımız adalarda yalnız başımıza olabilirdik. O zaman anıştırmalar yapabilir miydin?

En iyi dileklerle, Franz

(İki kart)

(Prag) 18 Ağustos (1916)

Sevgilim- dün haber yoktu. 'Onun' Salı günü yazacağını belirtmek için zamanı ve eğilimi yok diye düşünüyordum. Halbuki bugün çok iyi ve nazik bir mektup ve bir kart aldım.- Sonunda evle ilişkiye geçtiğin için çok memnun oldum. Bayanla nerede konuştun?- Evraklar. Bu kolay değil. En zor olan doğum sertifikasını almak. Hem ben doğalı çok oldu. Kağıtlarımı iki yıl önce Berlin'de birisine verdiğini sanıyorum. Belki Sinagog'a veya bir büroya, bilemiyorum. Her neyse, çok fazla çaba gerektirse de bakacağım. – Tükenmeyen zamanı ikimiz de göz göze gördük, ama yine de her geçen anın, seni, benim kadar yıpratmadığımdan eminim. Hem böylesi daha iyi.

En iyi dileklerle, Franz

(İki kart: Damga: Prag 20 Ağustos 1916)

19 Ağustos 1916

Sevgilim- haber yok, ama bu kaprisli posta yönetiminin önemli bir avantajı var: bu durumda insan yalnızca gecikmeyi mazeret olarak düşünüyor. – Şu ana kadar yaşayabilmek için, insanın mutlu olması gerekiyor ve Yahudi eviyle ilişki kurduğunu bilmem bana bunu sağlıyor. - Bir süredir annenle ilgili olarak bana söylediklerin hakkında konuşmak istiyordum. İki tarafı da anlayabiliyorum. Yalnızca annenin bazı şeyler bilmek istediğini değil, ama aynı zamanda (ve bunu senden çok daha iyi anlayabiliyorum) bir şey söylemediğini. Ama bir uzlaşmaya varılabilir. Ona çok fazla şey söylemen gereksiz- yalnızca bazı şeyleri beraberce değerlendirsin. Beraberliğimiz için bu gerekli, insanlar kadar gerekli. Tam zaman ancak göreceli olarak kesin ve gelecekteki yaşamımızın ayrıntılarını (Prag'ı dışında bırakarak) geleceğe bırakalım. Bu kadarını annene söyleyebilirsin, ama bana göre bunu söylemek oldukça güç. Ama annenin gelecekle olan ilgisi yalnızca annelikle ilgili değil ve gelecek şu anda ne kadar puslu da olsa bu da tartışılmalı.- Öte yandan, annenin Pazar öğlen yemeklerinde evde olman konusundaki ısrarını anlayamıyorum. Özellikle de bir çok akşamı annenle birlikte geçirdiğin düşünülünce, bu şekilde nasıl ısrar edebilir. Hem bu Pazar günleri yalnızca günün güzel olduğu zamanlar olacak. Eğer bana tatmin edici bir yanıt vermezsen, annene bu konuda kişisel olarak yazacağım. Bu kızgınlık gibi görünüyor, ama daha azı olamaz.

En iyi dileklerle, Franz

(Üç kart)

(Prag) 21 Ağustos 1916

Sevgilim, o akşam için Perşembe sabahı öngördüğün Dragonerstrasse²⁷⁰ değil, Friedrichshagen'di. Sağlığın ve güzelliğin açısından bunun doğru olduğu kuşkusuz, ama Pazar günü Cafe des Westens'de yapman gereken soruşturmaların ışığında, bu, bende, biraz düş kırıklı-

ğı yarattı. Daha önce aldığın bilginin, Pazartesi günü Dr. Zlocisti'den (Hakkında iyi şeyler söyleniyor. Senin fikrin ne?) aldığın bilgiyle çürütüldüğü çok açık. Gelişmekte olan bir örgüte girmenin çok avantajlı olduğu konusuna dikkatini çekmek istiyorum. Tam gelişmiş olmasa da, yapılacak tüm hatalara ve öğrenilecek bütün derslere başlangıçta katılabilmek çok iyi. Konu hakkındaki haberleri heyecanla bekliyorum. Fontane, evet! Ne kadar ve sıkça hata yapsa da, karısına haksızlık etmemelisin. Yılı söylememe rağmen, Fontane'nin o zaman 57 yaşında olduğunu söylemeyi unuttum. Bu nedenle, -sanırım- beş çocuklu bir aileden gelen taleplerle çelişiyor olsalar da bazı isteklerini savunmaya hakkı vardı. Haklıydı, ama bu basit bir konu değildi. Bu bağlamda karısıyla ilgili bir alıntı daha: 'Eğer şu basma kalıp düşünceye kalpten inanmış olduğunu düşünmeseydim, taleplerini çok fazla yersiz bulurdum: "İnsanlar her şeye alışırlar." Bu kuram yanlış. Olabildiğince duygusal davranmıyorum, yine de genç ve yaşlı sayısız insanın üzüntüden, arzudan ve rezillikten kalplerinin kırık olduğu kuşkusuz doğru. İnsanların her şeye alışmadıklarına dair her gün yeni kanıtlar ortaya çıkıyor. Ben de bir istisna değilim ve eğer dayanmaya zorlanırsam, ya umutsuz olurum, ya da taze olandan bayat olana, entelektüel olarak canlı olandan, entelektüel olarak ölü olana doğru hüznünlü bir değişim geçiririm. "Alışmak" fikri kuşkusuz doğru, ama ne pahasına?"' Bütün bunlar anlatılmak istenilenler açısından, çok doğal ve küstahça söylenmiş şeyler. Belki de oldukça küstahça, çünkü Fontane, çok canlı olduğu için, bunu önemsememiş. Ama bütün bunları anlaması için karısına yönelttiği talepler (yani bununla beraber yaşayabilmesi için demek istiyorum) çok acımasızca ve bana göre karısı için olanaksızlar. Kadının da tabii ki ona güvenmesi gerekirdi ve böylece sessiz kalabilirdi. Ama uzun evlilik yılları boyunca kadın eğer öğrenememiştir (Güven ve sessizliği kastediyorum), bu, şimdi ondan beklenemez. Hem, kadının mektupları ortada değilken, onu yargılayamayız. Ama artık yeter. Yarın tekrar haber bekliyorum. Kartlarını, sanki kapandaki peynirin üzerinde duran bir küçük fare gibi kapıyorum. Bugün büromda bir tane bularak dehşete kapılmıştım.

En iyi dileklerle, Franz

(Kart)

(Prag) 1 Eylül 1916

Sevgilim- Bayan Grete'nin sıkıntısı beni çok üzdü. Eskiden bazen anlaşılmaz bir biçimde yaptığın gibi, şimdi de onu yalnız bırakmayacağından eminim. (Aslında bunu ilk anlayan kişi benim; insan tüm gücüyle içeriye girmeye çalışırken, boynundan tutularak dışarıya sürüklendiği zamanlar olabilir.) Ona nazik davranarak, benim için de hareket ediyorsun. Dünden beri, baş ağrısız geçen üç gün sonrası, baştan ayağa telaşlıyım. Bu arada, on beş gün önce herkes kadar iyi olan bir doktoru görmeye gittim. (Ümitsizlik nöbetlerim beni pencereden dışarıya değil de doktora doğru yöneltti.) Ama bundan sonra bahsedeceğim.

En iyi dileklerle, Franz

(Kart)

(Prag) 7 Eylül 1916

Sevgilim, üç gündür haber yoktu ve bugün fotoğraflar olan bir mektup geldi. Çok iyi olmadıkları doğru ve bir tanesi, Trojan Women'deki yas korosunun provada giydikleri elbiselere benziyor. Yine de bunlardan çok fazla etkilendim ve onlara sarıldım. Bana böyle sıkça zevkli anlar yaşat. Çocuklarla ilgili sorun en zor ve belki de çözülmez olanlardan bir tanesi. Ümitsizlik nöbetlerimde en önemli rolü oynuyor. Bunu çözmek de, göz ardı etmek de olanaksız. Bu büyük güçler nasıl bir felakete dönüşüyor!- Bu arada, soruyu sorma şeklin, yanıtlanmasını oldukça kolaylaştırıyor. Bu üç evlilikte de, belirgin bir açıklama veya daha doğrusu haklı çıkma çabası var. Hiç kimse haksız olmak istemez, ya da en azından haklı olduğunu göstermeye çabalar veya kendisini olmasa da ilişkisini haklı çıkartmaya çalışır. Bu, kadınlar için hem yanlış, hem sıkıntılı, erkekler için yalnızca yanlış olduğunu ama bir çok biçimde düzeltilebileceğini söylemeye cesaret edeceğim. Bu az çok açık hale geldi mi?

Bu kartı evde tamamlamak üzereyken, Berliner Tageblatt'ta 'Anne ve Çocuk' adlı bir sergi ilanı gördüm (akşam, 5 Eylül) ve orada konferans da verilecekti.

En iyi dileklerle, Franz

(Yanda) Kesinlikle daktilografa karşı değilim

(Kart)

(Prag) 8 Eylül 1916

Sevgilim, beşinci ve altıncı mektupların bugün geldi, çok teşekkürler. Evlerle ilgili olarak yazmışsın. Dün ne kadar çok sessizlik arzuladım- tam ve bozulamaz bir sessizlik! Duyabilecek kulaklarım ve yaşamın kaçınılmaz kargaşasını bol bir biçimde üreten bir kafam olduğu sürece buna ulaşabilir miyim? Bana göre sessizlik, suyun sahilde kalan balığı kurtarması gibi, beni kurtarıyor. Dün öğleden sonra, bir saati kendimden geçerek ve Otto Kaus'un⁷² Dostoyevski'sini okuyarak harcadım. Marienbad'da, Blei'nin⁷³ yanında üniformalı bir adam fotoğrafını sana göstermiştim. O adam Kaus'tu. Bu kitabı sana önere-mem. Çünkü, ilk önce, çok anlaşılır değil, ama edebiyat ve zamanımızla ilgili bazı fikirleri olanlar için çok basit.

Franz

(Kart)

(Prag) 10 Eylül 1916

Sevgilim, Pazar günü telaşı var. Yine Otla ile birlikte çıkıyoruz. Evvelsi gün tatildi. Son zamanlarda bulduğum Troja yakınlarındaki ve o ağacın köşesinden⁷⁴ çok daha iyi olan iki muhteşem yere gittik. Farklı uzaklıklardaki alçak sahillerin çevrelediği ve üzerinde hala uzun otlar bulunan bir tanesi, oldukça kapalı olmasına rağmen güneş

ışığı alıyordu. Çok fazla uzakta olmayan diğeri dar ve derin bir vadiydi. Her ikisi de insanın kovulmasından sonra sessiz kalan cennet bahçesi kadar sessizdi. Sessizliği bozmak için Ottla'ya yüksek sesle Plato'yu okudum. O da bana şarkı söylemeyi öğretti. Teneke gibi bir ses çıkmasına rağmen boğazımda bir yerde altın olmalı.

En iyi dileklerimle, Franz

11 Eylül 1916

Sevgilim, saat erken ama yine de çalışma beni bekliyor, şefim beni bekliyor, başım –yine yeterince uyuyamadan- herhalde koltuğun arkasına yaslanarak uyumayı yeğleyecek. Ben ise senin için daktilonun başında oturuyorum. Sanki mektubunun bana vermiş olduğu zevk ancak çok yer kullanılarak ifade edilebilecek. Sonunda bir araya gelebildiniz, sen ve ev, ve bu her şeyden daha önemli. Başka her şey- iyi, hat- ta olabilecek en iyi şey olduğundan- kendi içinde çözülür. Buradan olabildiğince, dış bakış açısıyla ilgili fikrine, eleştiri ve övgülerinle beraber tamamen katılıyorum (ama piyanoyu evin dekorasyonu içerisinde kabul edemiyorum); ama bütün bunlar beklenti ve önemsiz. Önemli olan insan faktörü, yalnızca insan faktörü. Bunun hakkında daha fazla şey duymak isterim. Ve Dr. Lehmann ve konferansıyla ilgili birkaç kelime. Duyduklarından şaşırmamış olduğun ve yine de konferanstaki fikirlerden şaşkınlığa düştüğün çelişkisini anlayamadım (bu biraz aşağılayıcı gibi) Bunun çok fazla şaşkınlık yaratacağı belliydi. Bu arada, konferansla ilgili olarak, şanslı gibi görünüyorsun, çünkü temel sorunlara karşı ilgisiz kalınmaz ve Siyonizm'in temellerini sarsacak bir ilgi zaman zaman alevlenir. Ama bu ilk çalışma, sen söz konusu olunca, belki de hala o tür huzursuzluklara karşı korunmalı ve belki- belki çok büyük olduğu için kelime ifade edilmeyi reddediyor. Her halükarda, orada ilk önce yapılacak iş için, ruhun en zayıf nefesi bile *Memoirs*'i²⁷⁵ istila ediyor- sana bir zamanlar yolladığım ve sıcak bir biçimde her zaman için bir kez daha önerdiğim yeterli olur. Böylece, bu, bilgi almak istediğim orada olan insanlar ve aynı zamanda güzel kabul edeceğimi düşündüğün kızlar hakkında. Evden bazı çocuklar da

var mı? İnsanın birisi hakkında fikir edinebileceği türden tartışmalar oluyor mu? Bayan Bloch'un da orada olmasından memnunum. O, bunun hakkında ne diyor? Tüm olayla ilgili olarak beni özellikle memnun eden, bu yeni konuların açılmasıyla, bugüne kadar en iyi yeteneklerini kullanabileceğin alanlardan kısmen (yalnızca kısmen, kimse kendisini tamamen inkar edemez ve aslında benim hakkımda düşünürsen, aynı biçimde duyumsayacaksın) uzak durduğunu fark etmek zorunda kalman olacak. Bunu sana söylemem büyük tedbirsizlik, ama konu ikimiz için de çok önemli ve yakın olduğu için aramızdaki bu tedbir gereksiz. Büron, ailen, edebiyat, tiyatro doğaları nedeniyle yalnızca içindeki en iyi yönü talep edeceklerdir. Ama buradaki gerçek bağ, ailen vs. dahil olmak üzere içindeki en iyi olandan yararlanacaktır. Bunu anlatırken, bizi ve ilişkimizi ilgilendiren konudan özellikle bahsetmedim, bu konuda sessiz kalalım. Ama bu fikirlerin bazı yankıları- yalnızca o şans akşamında değil, ama tüm proje ve olanaklarıyla birlikte- seni etkiliyorsa (ve etrafına ve Bayan Bloch'a da yayılıyor- sa) çok memnun olurum.

Baş Ağrılarıma gelince, son zamanlarda değişiyor ve bu nedenle genelde dayanılır bir halde, ama bazı günler çok kötü. Görmeye gittiğim ve beni başka doktorlar gibi iyice inceleyen doktor çok iyiydi. Sessiz ve komik bir adamdı ve yine de yaşı ve fiziksel kütlesiyle (benim gibi ince ve uzun bir kişiye nasıl inanılabileceğini anlayamıyorum)- söylediğim gibi, kütlesiyle (kalın dudaklar, geniş dönen bir dil) ne aşırı ne de etkili olan sempatisiyle, tıbbi konulardaki alçak gönüllülüğüyle, ve bazı başka özellikleriyle güven veriyordu. Aşırı sinirlilik dışında başka bir şey bulamadığını bildirdi. Önerileri çok komikti: fazla sigara içme, fazla içki içme (bazen biraz olabilir), et yerine daha çok sebze ye, olabiliyorsa akşam hiç et yeme, zaman zaman yüz- akşam sakın bir biçimde yatarak uyu. Bu son önerisini en iştah açıcı biçimde belirtti. Hepsini bu.

Ama şimdi gerçekten durmalıyım. Beş kez engellendim, her seferinde daha kötü bir biçimde.

En iyi dileklerle, Franz

Sevgilim, en önemlileri olmasalar da dünkü yanıtında sorduğun bazı şeylere işaret etmek istiyorum. Yazmam çok zor ve hatta hakkın-da konuşamam beni teselli ediyor. Bu konudaki fikirlerim senin kadar açık değil. Sen kendi açından bunları istemekte haklısın. Bunlar benim için olumsuz anlamda bile açık değil. Yine de eğer öyleyseler, onları sana aktarmakta acele etmemeliyim. Sana bazı dergi ve kitaplar vollaarak, seni, senin için uygun olduğunu düşündüğüm bir düşünce ortamına yöneltmeye çalıştım. Ama vazgeçtim; bir yararı olmadı; bu zayıf yönlendirmenin ancak zayıf sonuçları olabilir. Ayrıca, bir kez Memoirs ile ilgili olarak yaptığın gibi, başını çevirerek bunu istemediğini belli edebildin. Haklı da olacağını eklemeliyim, çünkü uzaktan sağlanmaya çalışılan bu anlaşılmasız bağlantı sorumsuz olan taraftan geliyordu. Bu nedenle Marienbad'da Yahudi evi fikriyle, benden gelen bir niyet veya beklenti olmadan, bağımsız ve iyi bir yaklaşımla ilgilendiğinde, bundan çok hoşlandım ve şimdi bu konuya yönelmeni istiyorum. Yalnızca evin gerçekleri sana önemli şeyler öğretebilir- ne kadar az da olsa herhangi bir gerçek. Lehide veya aleyhinde önyargılı olma. Benim düşüncem de seni etkilemesin. Yardıma gerek duyanları göreceksin ve akıllı yardım olanaklarını bulacaksın ve sen de yardım edebilirsin- yardım et. Çok basit, yine de bütün temel fikirlerden daha derin. Eğer başlarsan, soracağın her şey, bundan sonra doğal akış içerisinde ortaya çıkacaktır. Bana gelince, bu işin bir ölçüde seni benden uzaklaştıracağını düşün- çünkü, her halükarda şu anda ve bu bağlamda sağlığını düşünmüyorum- bu tür bir iş yapamam, gerekli zamanı ayıramam. Yine de, bir dereceye kadar yapabilirim. Genelde, aramızda, bu işin yaratacağından daha yakın bir bağ düşünemiyorum. Senin yaşadığın her küçük şeyle, omuzladığın her zorlukla (yine de bu sağlığına zarar vermemeli) yaşayabilirim; son mektubundaki gibi, bütün bunlarla yaşayabilirim. Görebildiğim kadarıyla, ruhsal özgürlüğe giden tek olumlu yol bu veya o yolun eşiği. Dahası, yardım edenler, amaca, yardım alanlardan daha önce ulaşacaklar. Aksini düşünmenin kibrine dikkat et, bu daha önemli. Evdeki yardım nasıl olacak? İnsanlar yaşam için kendi derileri içersine dikilmiş olduklarından, dikiş yerlerini değiştiremezler. Bunu en azından kendi elleriyle ve doğrudan yapamazlar; çocuklarına, ruh yoluyla ve yardımcılarının yaşam tarzını

etkileyerek- en azından bireysel özelliklerine saygı gösterilerek- fikir aşılamaaya çalışılabilir. Başka bir deyişle, çağdaş, eğitimli, Batı Avrupalı, Berlinli Yahudi standardına yükseltilebilirler ve bence bu türünün en iyisi olur. Ama bununla fazla bir şey elde edilemez. Örneğin, eğer, Berlinli yardımcılarının bulunduğu (sevgilim, aralarında sen bile benimle beraber olsan) bir Berlin evi ve Kolomyja veya Stanislawow'dan gelen basit Doğu Avrupalı yardımcılarının olduğu başka bir ev arasında seçim yapsaydım, kesinlikle ikincisini seçerdim.- iç rahatlığıyla ve bir an bile düşünmeden. Ama bu seçimin varlığına inanmıyorum, kimse- nin bu şansы yok. Doğu Avrupa Yahudiliği ile ilgili kalite, eve ithal edilemez. Bu noktada, aile eğitimi bile son zamanlarda gittikçe başarısız oluyor. Bunlar söylenebilecek şeyler değiller, ama belki, burada bir ümit var ve bu elde edilebilir. Ve evdeki yardımcılarının bu şansa sahip olduklarını düşünüyorum; az şey elde edecekler, çünkü az şey biliyorlar ve çok akıllı değiller. Ama anlamı bir kez kavradıklarında, kalpleriyle elde edebilecekleri her şeyi yapacaklar. Öte yandan bu çok fazla olacak, tek başına çok fazla. Bütün bunlarla Siyonizm arasındaki ilişki (beni için geçerli, senin için geçerli olmayabilir) evdeki çalışmaların Siyonizm'den canlı ve genç bir yöntem elde etmesi ile ilgili. Genelde canlı ve genç olduğu için, muhteşem geçmişe başvurarak milli duyguları canlandırabilecek diğer yöntemler bu ateşі söndürebilir- Bunun Siyonizm'in varolamayacağı sınırlamalarla olduğunu da kabul etmeliyiz. Kendi işlerinde Siyonizm'le aran nasıl? Onunla bağdaşabilmen (bir keresinde flört etmiştin, ama bu yalnızca flörttü, bir uzlaşma değildi) bana zevk verir. Ve sonunda benim bir Siyonist olmadığımı bilmelisin- bu belki inceleme sonunda oluştu-, bu beni endişelendirmiyor, seni de endişelendirmemeli. Siyonizm iyi niyetli insanları ayırmaz.

Geç oldu ve iki gündür başım ve kafam sakinleşmiyor.

Franz

(Kart)

(Prag) 13 Eylül 1916

Sevgilim, bugün haber yok. eğer son iki mektubum biraz duymak istediklerini içerseydi önemli olmayacaktı. Hem, bu konuda yazışmak için çok sık olanağımız olacağını umuyorum. Tabii ki tam desteğim olan ev araman nasıl gidiyor? Saygıdeğer bir semtte de olsa eski bir ev tutmamız hata olur. Cuma günü yapacağın inceleme nedir? Beni her zaman korkutan dışçı neden tekrar belirdi?- Doğal olarak, birikimlerinin anlaşılabilir miktarı beni şaşırttı. Parmaklarında sihir olmalı. Akan para hileli bir yolla geri geliyor oimail. Bu konularda memur ellerim sihirli dokunuştan yoksunlar.

Franz

(Kenarda) Raporu, Pazartesi, en geç Cuma gününe kadar almayı umuyorum.

(Kart)

(Prag) 15 Eylül 1916

Sevgilim, 11., 12. ve 13. günün kartları ve 12. günün mektubu bugün geldi. Bu toplu gönderilerin, kötü haberi biraz dengeliyor. Yeterince baş ağrıları, diş ağrısı ve üzüntü yine de var. Kendime ve sana ve her ikimize eve düzenli ziyaretler yaptığın için teşekkür ediyorum (ilk hafta için abartmalı bir kelime, ama bunu haklı çıkartacaksın). Tüm olayın dış görünümünü beğenmen çok yardımcı olmuş. Bu nedenle kolayca ayrılabilirsin- değerini azaltırdı demek istemiyorum. Bu özel sınavdan kurtuldun, tabii ki başkaları da olacak. Soruna gelince, kısa zamanda yazarak anlatacağım. Bugün kötü daktilomla uğraşmalıyım ve fazla zamanım yok Bir şey daha: geçen gün Münih'e, 'Modern Edebiyat Akşamları' kursunun bir parçası olarak bir okuma için çağırıldım. Benim için fark etmez, okumayı severim ve belki sen de gelebilirsin (6 veya 10 Ekim). Bu amaç için belki pasaport sorunlarıyla başa çıkılabilir ama zamanım ve gücüm açısından bu çok fazla. Belki bu

yüzden ret edebilirim. Çok yazık. O akşam Wolfenstein'den²⁷⁶ bir okuma yapacaktım.

En iyi dileklerle, Franz

(Dört kart)

(Prag) 16 Eylül 1916

Sevgilim, yine birkaç kelime, ama içten olanlar. Bizi yakınlaştıran ev oluyor. Kızların sorularından ürkme veya daha doğrusu onlardan kork ve bu korkuyu evin en yararlı yönü olarak kabul et. Aslında, senin korkunu sorgulamıyorum, bu senin bazen sıkıcı bulduğun sorulmamış bir soru. Bu, yalnızca kızların sordukları sorular değil, ama buna senin nazikçe ve kendini hasrederek yazdığın, tehditkar veya cömert 'yararlı insanlar' tarafından sorulanlar da dahil. Genelde, din dışı konularda sana inanmalarını sağlamak ve dini bilginin paylaşılması gerektiğinde, bir çok ulaşılamaz özelliklere sahip olan Museviliğin karanlık karmaşasını kendi başına iş görmesi için bırakmak sana bağlı. Tabii ki, insanların burada eğilimli olduklarının aksine, bu şekilde hiçbir şey bulanık kalmayacaktır. Bana göre bu tamamen yanlış olur. Sinagoga gitmeyi düşünmüyorum. Sinagog, insanın gizlice yaklaşacağı bir yer değil. İnsan böyle yaparsa çocukluğundaki gibi davranır. Sinagogda geçen saatlerin sıkıcılığından ve anlamsızlığından çocukluğumda neredeyse nefes alamazdım. Bunlar, sonraki büro yaşamımda cehennem tarafından sahnelenen provalar halini aldı. Yalnızca Siyonist oldukları için sinagogda toplananlar, bana göre, sakince ön kapıdan girmek yerine Ahit Sandığının arkasına saklanarak sinagoga girmeye çalışanlara benziyorlar. Ama görebildiğim kadarıyla, bu, senin için, benim için olduğundan farklı. Kökenime, eğitimime, durumuma ve çevreme bağlı olarak, çocuklara, (bu tür konuşmaları cesaretlendirmek tabii ki akıllıca değil. Bunu bazen kendileri ortaya çıkartabilmeliler, çünkü şehirde yetişen çocukların yeterli dünya deneyimleri var ve eğer Doğu Avrupa Yahudileriyseler kendilerini korurlarken diğer fikirleri de nasıl karşılayacaklarını bilirler) inançla ilgili olarak (Emirlere uymak bir gösteriş değil; aksine Yahudi inancının temelidir) onlarla

ortak somut bir şeyim olmadığımı söyleyebilecekken- bunu kabullendiğimi onlara bir şekilde açıklamam gerekir (ve bunu açık yüreklilikle yaparım, çünkü bu durumda açıklık olmadan, her şey anlamsız olur), öte yandan sen, bu inançla somut bağlar kurmuş olabilirsin. Bunlar yalnızca, şehrin, iş yaşamının ve yıllardır içselleştirilen fikirler ve tartışmalar kargaşasının altında biraz unutulmuş anılar olabilirler. Hala kapının eşiğinde durduğunu söylemek istemiyorum, ama belki bir mesafeden kapı kolunun ışıltısını görüyor olabilirsin. Yani, sorularının karşısında, çocuklara en azından hüznü bir yanıt verebilirsin. Ben bunu bile yapamam. Ama bu bile onların güvenini kazanmak için yeterli. Ve şimdi, sevgili öğretmen, ne zaman başlıyorsun?

Franz

(Kart)

(Prag) 19 Eylül 1916

Sevgilim, bugün hâber yok. Bütün çabalarına rağmen nasıl olur da bir ev bulamazsın? Bu, gelecek araştırmaların için iyi bir işaret değil. Hem ben de Münih'e gidebilirim. Bugün daveti Max'ın düzenlediğini duydum. Gitme arzum da buna bağlı olarak azaldı. Bu yoğun yolculuğu göze alabilir misin? Konferansa katılmak için değil, ben bunu istemiyorum, ama birkaç saatini, beş saat kadar olabilir, benimle geçirmek için. Ama hala kesin değil.

Franz

(Kart)

(Prag) 22 Eylül 1916

Kızlarla aranın iyi olmasına ve onları daha çok tanımayı ümit etmene çok sevindim. Bu bağlamda zararlı olacak olan şey, bir tür tatmindir. Bunun bir işaretini- herkes tarafından görülemeyecek kadar

çok küçük olmasına rağmen, endişeli ve özellikle araştıran gözlerim bunu gördü- ‘onlara çok şey vermeyi ve onlar için çok anlam taşımayı arzuluyorum’ diye yazdığın mektubunda gördüm. İnsan çocukların minnettarlığını hak ettiğini hiçbir zaman düşünmemeli, yalnızca kendisinin minnettar olduğunu anımsamalı. Eğer minnettar olacağı bir şey yoksa, o zaman insan, zor görevi nedeniyle parası ödenmeyen mutsuz bir okul öğretmeni durumuna düşer. Cehennemin işareti.- Bu bana eski öykünün (‘The Judgement’) yakında basılacağını anımsattı. Eski it-hafı ‘F. için’ olarak değiştirdim.²⁷⁷ Bu, sana da uygun mu?

En iyi dileklerle, Franz

(Kart)

(Prag) 23 Eylül 1916

Sevgilim, haber yok. Bu hafta yalnızca Pazartesi gününün kartını ve mektubunu aldım.- Bugünkü güzel hava beni yeniden canlandırdı. Belki sen de çocuklarla birlikte güzel ve umarım yorucu olmayan bir gün geçiriyorsundur. Ben de senin yanında oturmayı ve bir soru sorup soramayacağımı sormayı isterdim. Belki bu durumda hiç bitmeyen huzursuzluğum sona ererdi. Zihinsel ve fiziksel olarak sıkça bir deniz kazası geçirmi-şim gibi duyumsuyorum ve sanki bedenim dev dalgalar arasında sallanıyor. Sana söylemek istediklerim var: Max’ın yazısına ek olarak Der Jude içersinde yer alması gereken kısa satırları anımsıyor musun? Gönderilen yazı önce kaybolmuştu ve sonra tekrar yollandı ve Buber sonunda Max’ın yazısını bazı kısıtlamalarla kabul etti (bence de en doğrusu buydu), ama benim ‘Düş’ yazımı reddetti. Ama bunu, bir kabul mektubuna göre daha övücü bir mektupla bildirdi.²⁷⁸ Bundan iki nedenle bahsettim: birincisi mektuptan hoşlandığım için, ikincisi, bu önemsiz örnekle ve bir memurun tipik endişeleriyle, sana mali ve zihni varlığımı göstermek istediğim için. Eğer günün birinde başarılı olsam da (huzursuzluğum bir satır bile yazmamı engelliyor), bana karşı iyi davranan insanlar bile beni geri çevirirler, tabii ki diğerleri daha fazlasını yaparlar.

En iyi dileklerle, Franz

(Kart)

(Prag) 24 Eylül 1916

Sevgilim, öyle güzel bir gün ki, ben bile sabah yataktan çıktım ve geçerken büroya bakmak için uğradım. Boşuna değildi; 21. ve 22. günün mektupları oradaydılar. Bunlardan aldığım zevki sana nasıl aktaracağımı bilemiyorum. Sanki kızlar benim çocuklarımdılar ve bir anne edinmişlerdi (Geciken mi?) veya sen benim çocuğumdun ve grupta bir anne edinmiştin veya huzur içersinde bir yerde oturuyordum ve beklenen yağmur toprağıma yağıyordu. Mucizevi olan ise bunları hak etmemem, ama gizli bir evrensel yasaya bağlı olarak, hak etmememin bana karşı kullanılamaması.

Franz

26 Eylül 1916

Sevgilim, ne dün, ne bugün haber yok.- başlangıç için kısaca yanıtlanacak birkaç soru: Şimdi evde, haftada kaç gün ve kaç saat geçiriyorsun? Ev ne kadar uzak ve oraya nasıl gidiyorsun? Dr. Lehmann'ın dini dersleri temelde neyi ele alıyor? Kızların kendi yardımcılarını seçtiklerini söylemiştin. Seçim şansını nasıl elde ediyorlar? Hem, sen seçilmedin, sen denenerek mi atandın? Ve neden artık Mriam başta değil? Onu kişisel olarak tanıyor musun? İşe baş vuran ikinci hanıma ne oldu? Herhalde Rotstein diye adlandırdığın oydu. İş aranızda bölüşüyorsunuz, bu nasıl oluyor? Şu anda iki Pazar gününü elimden alan arkadaşların, kız kardeşlerin ve annenin eve karşı yaklaşımları nasıl? Neden yıllık raporu daktilo etme işini yükledin. Bunu başkasının yapabileceği kuşkusuzdu. Rapor tek bir sayfa bile olsa bu sana çok yük getirir. (Bir dereceye kadar bu soru beni ilgilendiriyor, çünkü o sayfayı benim için daha iyi kullanabilirdin.) Şefin Berlin'de mi? Bir asistanın var mı ve ne yapıyor? Hala neden harekete geçmedin? O tek başarısızlık sonrası yeni ev bulma çabası göstermiyor musun? Bay Danziger'den haber var mı? Feigl'den haber var mı veya ona yazdın mı? kız kardeşinden haber var mı? (Benim haberim yok?)-bugün için yeter.

Evde çok çalışmamamı söylediğimde (şu ana kadar üslendiklerin çok gibi), en açık tuzağı düşünmüyordum.- yani, istekle suya atlayan kız, sudan çıkmak için aynı derecede istekli olur. Eminim ki bunu yapmayacaksın. Yalnızca fazla çalışmandan ve çabalarının artmasıyla, yoğunluğunun azalacağından korkuyorum. Lütfen bu konudaki görüşlerini bildir.

Sınıfı müzikle başlatıp yönetmek bana göre çok iyi bir fikir. Ama neden şarkı söylemek istemediğini anlamıyorum. Karlsbad'da oldukça güzel söylemiştin. Çok rahat söylediğini belirtmek istiyorum, o arada, gün ışığında kabus görmekteydim. Hangi şarkılar seçildi?

Egzersizlere gelince, sana Müller yöntemini anımsatmak isterim. Kitabı aldın mı? Bu çalışmaların doğaçlama olarak yapılamayacaklarını belirtmek isterim. Çalışılmalılar, önceden çalışılmalılar.

Hem belki Münih'teki okumayı gerçekleştirebilirim. Senin gelecek olman (gördüğün gibi, koşullu kabullenmeni, koşulsuz yapmak için hiç vakit harcamadım) güçlü bir dürtü. Ama Kasım'dan önce olmaz. Berlin üstünden yolculuk çeşitli nedenlerle olanaksız ve benim için de çok arzulanır değil. Seni Berlin yerine Münih'te görmek isterim. Yolculuk ve ev için göstereceğin çaba beni üzse de, gerçeği görmek yerine senin gözlerinden bakmayı yeğlerim. Bunu şimdiki ruh halime uygun hale getir ve belki karakterime de.

Franz

(Kart: Damga: Prag, 27 Eylül 1916)

26 Eylül 1916

Sevgilim, geçen gün, dün ve bugün haber yok. Çok uzun bir zaman, öyle değil mi? Yine de anlıyorum: Cumartesi ve Pazar günleri, zamanın yoktu. Ama bugün de kötü bir gün. Dün daha iyiydi. Hava güzeldi ve sana daha önce anlattığım panoramik bir manzarası olan platoda tek başıma yürüyüşe çıktım. Sanki oradan ötesi daha parlaktı.

Bu arada, yalnız olmanın, yalnız yürümenin, güneş altında yalnız yatmanın zevklerini biliyor musun? Bu, işleri iki kişi olarak yapmaya karşı olduğum anlamını taşımıyor ve üçlü olarak yapmaya da çok karşı değilim. Ama eziyet çeken için nasıl bir neşe, kalp ve baş için! Ne demek istediğimi biliyor musun? Kendi başına hiç uzun bir yol yürüdü mü? Bundan zevk alabilme yeteneği, oldukça geçmiş sıkıntı ve neşe gerektirir. Bir çocukken sıkça yalnız kalırdım, ama bu daha çok koşullara bağlıydı ve pek bana bağlı olmazdı. Ama şimdi, nehirlerin hızla denize doğru aktıkları gibi, ben de hızla yalnızlığa doğru koşuyorum.

En iyi dileklerle, Franz

29 Eylül 1916

Sevgilim, Salı mektubun bugün geldi. Eski en iyi günlerin en iyi mektuplarıyla karşılaştırılınca, bu mektupların aramızda daha güçlü ve derin bağlar kuruyorlar. Tek üzüntüm yanıtlarımın açık olmaması ve üstünkörü verilmesi.- benim karakterimin gerektirdiğinden bile daha kapalı yanıtlar. Beni yoldan çıkartan, beni anlaşılmasız ve çok konuşkan yapan daktilo. Öte yandan bu, senin kendini her zamankinden daha açık olarak ifade etmene yardımcı oluyor. Günün birinde daktiloyu kullanmayı zorlayıcı nedenlerin ortadan kalkmasını umuyorum. Herhangi bir haberin kaybolabileceği düşüncesi beni sinirli yapıyor. Örneğin, geçen Pazartesi Sophie nedeniyle yazamadığımı açıklamıştın. Ama aynı zamanda bir Pazar mektubu da gelmemişti. Halbuki, bunu pek beklemiyordum. Pazar mektubunda, kızlarla ilk akşamın olan Cumartesi akşamı ile ilgili bazı haberler olabilirdi ve bundan Salı günü de bahsetmedin. Yine mektubunda önerilen Pazar yürüyüşünden de bahsedilmiyordu. Bir mektubun kaybolduğundan emin olursam, olayı kabullenebilirim, ama belirsizlik beni üzüyor. Bu nedenle bana anlama olanağı tanı.

Ders programındaki yoldaş kelimesini anlamadım. Çarşamba sınıfları, Cumartesi günkü okuma ve drama sınıflarından farklı mı? Senin sınıfların Çarşamba günü saat altıda ve Cumartesi beş gibi erken

bir saatte nasıl başlıyorlar? Orada zamanında olabiliyor musun, her şeyin ötesinde ödeme günü olan Cumartesi gününde? Bayan Bloch'un da katılması beni memnun etti.

İyi dilekler içeren mektubun bugün geldi. Çiçek armağanı, aile koşullarıma uygun değil. Eğer çiçek alacak olsaydım, ilk önce kendimi yok etmem gerekirdi. Bunu istemeyeceğinden eminim. Bu durumda da çiçek almaya gerek kalmazdı. Her halükarda, belki sana iki huzurlu gün sağlayabilecek olan yeni yılını kutluyorum.

Franz

(Kart)

(Prag) 30 Eylül 1916

Sevgilim, bugün haber yok. Münih ile ilgili bir düzenlemede bir karara varmalıyız. Güne karar verilmedi, yalnızca Kasım olduğunda karar kıldık. Tabii ki, benim yolculuğum hala kesin değil. Yalnızca iki günüm olacak, oldukça az bir zaman, özellikle de Münih trenlerinin çok kötü oldukları düşünülürse bu böyle. Bütün günümü alacak ve o akşam okuma yapmalıyım ve ertesi sabah ayrılmalıyım. Pazar veya bir tatil eklenmezse, - ve bu da yolculuğun asıl amacı- beraberce bir günümüz olabilir. Yeni yıl mektubunda Prag'a gelme olasılığından bahsediyordun. Ciddi misin ve bir olasılık görüyor musun? Bir kez daha kabul etmeliyim ki, -gücenme- seni, diyelim ki Bodenbach'ta görmeyi burada görmeye yeğlerim. Bu doğru olsa da, hiç görmemekten- se, burada görmeyi yeğlerim. Sen ne düşünüyorsun?

Franz

(Kart)

(Prag) 1 Ekim 1916

Sevgilim, bugün yine bir şey yok. berbat, berbat bir gece, kısmen sana bağlı- düşlerime bağlı. Şu kabusu gördüm: enstitüdeki kapıcı odasından, bana bir mektup geldiğine dair bir telefon çağrısı aldım. Koşarak aşağıya indim. Kapıcı yoktu, ama onun yerine tüm gelen mektupların ilk iletildiği kişi olan bölüm müdürü vardı. Mektubu sordum. Adam, bir dakika önce üzerinde mektup olması gereken ufak masaya baktı, ama mektubu bulamadı. Yetkisi olmadan mektubu postacıdan alarak bölüm yöneticisine vermeyen kapıcıyı suçladı. Her halükarda kapıcıyı beklemem gerekiyordu ve bu uzun bir bekleyiş olacaktı. Sonunda geldi. Ebat ve aptallık olarak dev boyuttaydı. Mektubun nerede olabileceğini bilmiyordu. Ümitsizlik içersinde, müdüre şikayet etmek istedim. Postacı ve kapıcının yüzleştirilmesini isteyecektim ve böylece ikincisinin bundan sonra mektupları almaması sağlanmalıydı. Yarı deli biçimde, boş yere müdürü arayarak koridorlardaki merdivenleri inip çıktım.

Franz

(Kart)

(Prag) 3 Ekim 1916

Sevgilim, yine bir şey yok; kötü bir muamele görüyorum. Demek ev Alexanderplatz'a²⁷⁹ (bir çok tatsız anılarımın olduğu) yakın. Her zaman değil ama sıkça, acele ettim, pot kırdım, üzerinde dolaşım. Arkanische Hof'taki zavallı mahkumun yaptığı telefon konuşmalarını, daha doğrusu monologlarını anımsadım: Hayır onları tekrarlamayacağım. Bu zamanın akışına sevinerek bıraktığım bir yük. Yine de sürekli dönen akışın yakına gelerek eskiden kalanları bir kez daha alıp götürmesi çok yararlı. Kısa ama göreceli olarak huzurlu bir aradan sonraki bu birkaç gündeki baş ağrılarımınla birlikte bunu pek kaldıramam.- İlk satırdaki kınamam, mantıksız daktilom tarafından sessizce silindi. Daha makul olan kalemim, haftada tek mektupla tatmin olduğunu açıkla-

dı ve dahası, eve yapılan her ziyareti bir mektup olarak kabul etti.

En iyi dileklerle, Franz

(Kart)

(Prag) 4 Ekim 1916

Sevgilim, yine bir şey yok. Bunu vurgulamayı bırakmalıyım, şu ana kadar bundan vazgeçmeliydim.

Bu benim sabahki düşüncemdi, çünkü daha sonra Pazar mektubun gelmedi. Kişisel olarak, yani derinden ve kişisel bir anlamda, doyumsuz olmaya tamamen karşıyım ama yine de, özellikle insanın tüm kontrolünü kaybettiği huzursuz akşamlar sonrası bu beni etkiliyor. Bu seni endişelendirmesin.

Berlin’de, Münih’e göre daha fazla zaman geçirebileceğimizi söylüyorsun. Nedenini anlamıyorum ve bu doğru değil. Okuma gerçekleşirse ve senin de zamanın varsa Münih’te, 11 Kasım Pazar günü beraber olabiliriz. Bu Berlin’de gerçekleşemez.- Bugün kız kardeşinden bir mektup aldım. Ayrılmak istemediğini, mutlu olduğunu söylememe gerek yok. Bir zamanlar onu tehlikeler konusunda uyarmamı istemiştin, şimdi o, senin korkularını gidermemi istiyor. Aklıma gelmişken, ilk heyecanın geçmesiyle, ben birkaç kez deyinmeme rağmen, bundan bir daha bahsetmemen beni şaşırttı. Bana göre şu anda orada kalması en iyisi.

Franz

5 Ekim 1916

Sevgilim, sonunda yine daktilonun başındayım. Ama başım kötü. Kanı içimde hızla akıtan yasalar anlaşılabilirler. Birkaç gündür sinir

sistemim yeniden allak bullak ve bir an bile uyuyamıyorum. Dün akşam burada tatilde olan Dr. Bergmann'ı²⁸⁰ görmeye gittim. Sana anlatmaya çalıştığım, dün akşam sanki ölüm mahkumu gibi ağrıyan bir kafayla oturduğum. Ve yine de son zamanlarda ve kısa bir süre, oldukça iyiydim. Hayır şu anki durumumda çalışmıyorum. Ama özellikle de bu nedenle mektupla, işinde, sana söz verdiğim desteği sağlayamadığıma üzülüyorum ve bunu yapmaktan mutlu olacağım. Bana teşekkür et, yine de bundan fazlasını yapmak istiyorum; hem yapabildiğim fazla bir şey yok.

Gösteri²⁸¹ ile ilgili övgülerin, yalnız olmayı övdüğüm son kartlarımdan birisini yazdığım gün yazılabilirdi. Yalnızca bu iki unsurun birbiriyle mücadele etmediklerini eklemek istedim. Tam aksine, ikisi beraberce bir yaşam kurabilirler. Gösteri ile ilgili olarak, aslında çok güzel olabilir, ama tam olmadığı kesin. Eksik olan Korku Odasıydı. Bu, bir gurup olarak betimlenebilecek temel gösteri olacaktı. Örneğin, bir yeğenim, kocası ve bebek arabası. Aslında iyi bir kız, olağandışı akıllı, geçen yıllar ve sürekli yoksullukla, kafası karışmış. Çaresiz, evlenmeye karar veriyor ve evleniyor-daha önce haberi olan tüm akrabalarının onaylarıyla- ve eğer sakın bir kafayla karar vermiş olsa bu adamla evlenmez. Kişisel olarak adama karşı bir şeyim yok. Onunla beraber olduğum kısa anlarda, her zaman eğlenceli ve gülünç gibi göründü ama eğer karısı olsanız kendinizi aptal olarak duyumsayacağınız bir komiklikte değildi. Mizahı genel olarak kabul görmedi. Eğer onu ayrıntılı biçimde anlatmak istersem bu çok uzun olur ve bu güne kadar bana karşı göstermiş olduğu ilgi göz önüne alınınca da dürüstçe olmaz. Her halükarda bakışları kabul edilebilir, hastalıklı değil sağlıklıdır, mücadelecidir ve karısından çok yaşlı göstermez. Sonra da çocuk var. Olağandışı güçlü, iki yaşlarında. Beyaz, masum tenli, gür saçlı, açık mavi gözlü, hem anneye hem babaya benzer, ama her ikisinden de daha çekici. Oldukça halsiz, arabada yatıyor, büyük ve hareketsiz, gözleri amaçsız ve ilgisizce bakıyor. Oturamıyor bile, ağzı gülemiyor ve bir kelime etmesine sağlayabilecek bir şey yok. Ailesi dadının ve arabanın iki yanında yürürken ve istemeden bazı tanıdıklar onları durdururken- (örneğin, ben) ve anne baba ve çocukla ilgilenirken- orada gözlerinde yaşlarla duruyor, önce tanıdığa sonra çocuğa bakıyor, yine de sürekli hoşnut olan kocasını kalıkahasıyla yalnız bırakmamak için

gölmeyi beceriyor- işte, bu gösterinin bir bölümünü oluşturmalıydı.

Ama bunu unutam; iyi dileklerle.

Franz

(Kart)

(Prag) 7 Ekim 1916

Sevgilim bugün bir şey yok. en iyisi- evdeki ilk toplantının raporu- tabii ki zaman alacak, acele etme. Kızlara özgürce haklarını verisen (eğer seni doğru anladıysam) durum gereksiz yere duyarlı bir hal alabilir ve zaten çok fazla eleştiri yapanlara eleştiri olanağı doğabilir. Tabii ki, bu hakkı onlara vermeden, oy vermelerine olanak tanıyarak aynı ve daha fazlası elde edilebilir. Ama belki de zaten olan bu ve ben seni yanlış anladım.- Raporu gelince, beni rahatsız eden bunun yalnızca bir kopyalama olması. Kopya edecek insanları bulmak zor değil. Ama belki kolayca ret edemedin. Uzaktan katı olmak kolay- Max'ın yazısı²⁸² 'Yazarlarımız ve Toplum', Der Jude'nin sonraki sayısında yer alabilir. Ve aklıma gelmişken, gerçekten ne olduğumu söylemeyecek miydin? Son Neue Rundschau, Metamorphosis'den bahsediyor ve makul biçimde kabul görmüyor. Yazar sonra şöyle yazıyor: 'K.'nin öykü sanatında Alman olan bir şey var.' Öte yandan Max'ın yazısı şöyle: 'K.'nin öyküleri zamanımızın tipik Yahudileri arasında sayılamazlar.'²⁸³

Zor bir durum. Ben iki ata binen bir sirk binicisi miyim? Yazık, ben bir sürücü değilim, yerde yüzükoyun yatıyorum.

Franz

(Kart)

(Prag) 10 Ekim 1916

Sevgilim, bugün yine bir şey yok. Hala evdeki ilk toplantıyla, raporunla, Pazar gününle ilgili bir şey duymadım. Geçen Pazar gününü mü, öncekini mi çocuklarla geçirdin? Eğer geçen Pazar'sa, o zaman sağanakta ıslanmış olmalısın ('hiçbir şey ondan gizlenemez'), bu arada biz, Ottla ve ben, yağmurdan kaçma çabasıyla, (burada yalnızca bir tehditti), her zamanki yaz yürüyüşlerimizden farklı olarak zikzaklı bir yol izledik- tamamen benim kışkırtmamla, çünkü Ottla yağmurdan korkmaz. Çamur banyolarının yanında bir yerde bir veranda var, altında oturacak bir yer ve üzerinde sen oturuyorsun.- Münih'e gelince, önceden hazır olmak için: ne zaman geliyorsun? Hangi otelde kalacaksın? Ne zaman ayrılmalısın? Eğer ayarlanabilirse, senin bilmediğin bir öyküyü okuyacağım. Adı 'Sürgün Kolonisi.'

Franz

(Kart)

(Prag) 11 Ekim 1916

Sevgilim, Cumartesi ve Pazar mektupları bugün geldi, sonra da Pazartesi gününün mektubu geldi.- Seni üzen ben miyim? Eğer böyleyse, lütfen bunu yüzüme vurma. Kendimi fazla kontrol edemiyorum ve en fazlası, az olan bu gücümü toplayabiliyorum. Yine: beni affet!- Öte yandan, annenin kafa sallayacağını fark etmeme rağmen, selam yollamadığım için af dileyemem. Bundan fazlasını yapacağı da kuşkusuz. En iyisi, ve çok çaba göstererek, belki doğamın kısıtlamalarının ötesinde görebilirim, ama bunun ötesine gidemem. Bunu anlayan gereksiz, buna sempati de göstermene gerek yok. yalnızca farkına varabilirsin. Tabii ki annen bunların hiçbirisini yapmaz, yapamaz ve yapmamalı. Bu durumda, başarısız olmam kaçınılmaz. Ve üzgünüm, yine de bu kısıtlamadan kendimi kurtarmayı arzulamaya yetecek kadar üzgün değilim. Zaten hareket edemiyorum. Aslında, evde, yeni yıl ile ilgili olarak pek bir söz etmedim ve bu güne vermediğim öneme paralel

olarak sana da bir şey söylemedim. Başka bir şey yalan olur ve konu benim için dallanıp budaklanır. Aslında, annen söz konusu olunca, çok yüzeysel biri dışında mazeretim yok. Marienbad'dan yolladığım mektubu yanıtlamadı, ama bu ona karşı kullanılamaz, çünkü yanıtlamış olsaydı bile, ona yine de yeni yıl tebriki yollamayacaktım.- Sevgilim, beni olduğum gibi kabullen.

Franz

(Kart)

(Prag) 12 Eylül (Ekim) 1916

Sevgilim, uzun vadede olanaksız olmasına rağmen bu daha iyi: Salı mektubun bugün geldi.- Keşke benim yolculuğum da seninki kadar kesin olabilse ve senin gibi mutluluk duyabilseydim. Ama hala çok fazla yorucu engeller var ve işler halledilmiş olmaktan çok uzak. Hem, Münih'le tren bağlantısı özellikle çok kötü. Sanırım saat 8'de ayrılmam gerek (tek tren) ve 18.24'ten önce varamam. Yani ancak Cuma akşamı varabilirim. Dönüş yolculuğundan henüz emin değilim. Ama korkarım Pazar sabahı yedide ayrılmam gerekecek. Gece treni yok ve iki günden fazla izin istemeye cesaret edemedim. Noel yolculuğunu görüşebiliriz, kimseden gizlenmek istemiyorum, ebeveynlerim dışında kimseden korkmuyorum. Ama onlardan çok korkuyorum. Ebeveynlerimin akşam yemeği masasında seninle birlikte oturmak (şimdi demek istiyorum, bu sonra kolaylaşır) benim için bir işkence olacak. Ama yine de, seni Prag'da görmenin mutluluğuyla karşılaştırılınca, bu anlar önemsizleşirler. Yalnız başına olacaksın ve daha önce olduğundan daha iyi, daha dikkatli ve ciddi bir birliktelik oluşacak.- Evden kötü haber var, bunu sonra anlatacağım. Bu arda müzikten anlamıyor muyum? 'Çocuklar arasında kendimi çok rahat hissediyorum, bürodan çok evde gibiyim' cümlesi, kulaklarıma iyi bir müzik gibi geliyor. Bayan Bloch'un onlarla arası nasıl?

Franz

(Kart)

(Prag) 14 Ekim 1916

Sevgilim, kartın ve raporun bugün geldiler. Ah, bu sayfaların benim için kişisel önemi! Bunun senin için kolay bir iş olmadığını söylemeliyim. Şu ana dek göz attığım kadarıyla, bilgilendirici ve makul buldum. Yalnızca, genç oğlan guruplarından bahsederken, biraz hayali olmuş. Ama bu affedilebilir, özellikle de ilk rapor olduğu için. Ban göre, eksik olan, düzenleyici ve yardımcıları için gerekli nezaket. Siyonizm ve kapsamlı heyecan yeterli değil. Ama bu endişelerden bile, savaş sonrasında, yardımcıları ve onların koruması altında olanların daha yakında olacaklarının belirtilmesiyle özür dileyici bir biçimde bahsediliyor. Bu açıdan mükemmel olmaktan uzak olduğu kuşkusuz ve ayrıntılarıyla bilmek istediğim şikayetin de bunu onaylıyor. Dahası, kız guruplarının gelişimlerinin oğlan guruplarınınkinden kadar olmadığı fark ediliyor. Ama her şeyin üzerinde, ve sürekli olarak, rapor biraz küstahça. Yine de çalışmayı bırakmazsan, bu, zamanla ortadan kalkar.

Franz

(Kart)

(Prag) 16 Ekim (1916)

Sevgilim, rahatsız edici bir gün, 13 tarihli mektubunla hafifledi.- Aslında dün doğru tahmin edemedin, yalnızdım. Yaklaşık beş saat uzun bir yol yürüdüm, Terk edilmiş, ama yeterince terk edilmemiş vadilerde yalnızdım, ama yeterince değil. Bazen, sanki şakaklarımdaki kan kuruyormuş gibi endişelerimi fark ediyorum.

Franz

(Kart)

(Prag) 18 Ekim (1916)

Sevgilim, zavallı aşırı posta ücreti ödeyen sevgilim, beni affet, ama ben tamamen masumum ve ayrıntılı bir açıklamayla bu konuda seni ikna edebilirim. Ama beni bu konuda mazur göreceksin. Posta idaresi idarecisi²⁸⁴ olan Max bile, şu ana dek bu kartlar dışında bir şey göndermedi. Cumartesi mektubun bugün geldi, sonra da Pazar mektubun. İkincisi özellikle çok rahatlatıcıydı. Dün, öğleden sonra Berlin mektubunu taşıyan kamyon tamamen yanmış ve bugün bütün sabah boyunca dalgın bir biçimde etrafta dolaştım ve sürekli olarak, içinde gezinti anlatımlarının bulunduğu Pazartesi mektubunun, büyük bir olasılıkla alevler içersinde yok olduğu kamyon için endişe ettim. Mektubun daha sonra elime ulaştı, nasıl olduysa yanmamış.- Max Münih'e gitme izni alamadı. Her halükarda gerçekleşebilecek olan gecenin ilk kısmında biraz şiir okuyabilirim. İyi olmayan, aslında çok kötü olan bir şiir okuyucusuyum. Eğer daha iyisi bulunamazsa, bunu memnuniyetle yaparım. Ama hemen söylemeliyim: eğer gelemersen, ben de gitmek istemem. Şu ana dek orada olacağın fikrine alıştım. Şefin tatilden döndükten sonra, yani 22 Ekim sonrasında seyahate çıkıp çıkmayacağını öğrenebileceğin kuşkusuz.

Franz

19 Eylül (Ekim²⁸⁵ olabilir) 1916

Sevgilim, annen, ebeveynler, çiçekler, yeni yıl ve masadaki topluluk hakkında söylediklerini kabullenmem o kadar kolay değil. Sen de masada ailemle birlikte oturmanın en zevk aldığı şeyler arasında olmadığını söyledin. Burada yalnızca kendi fikrini ifade ederken, benim bundan hoşlanıp hoşlanmamamı göz önüne almıyorsun. Ben de sevmiyorum. Ama eğer aksini söylemiş olsaydın çok daha az severdim. Lütfen bana açık bir şekilde bundan neden hoşlanmadığını açıkla. Bu konuyu genellikle benim bakış açımdan tartıştık, ama bu konularda gerçeğin en ufak bir parçasını bile anlayabilmek çok zor. İnsan sürekli çaba göstermeli. Kabaca,- böylece geçeceğin gerektirdiğinden daha in-

safsızca- durumumu şöyle açıklayacağım: kural olarak başkalarına bağımlı bir biçimde bağımsız olmayı, kendime güvenmeyi, her yönde özgür olmayı arzuluyorum; çılgın bir aile yaşamı içersinde görüşümün çarpıtılması yerine, at gözlükleri takarak ve zor hedefime doğru ilerlemeliyim. Bu nedenle ebeveynlerime söylediğim veya onların bana söyledikleri her söz kolayca sendelememe neden oluyor. Kendi yaratmadığım herhangi bir ilişki, kendi yapıma ters olsa da, bana değersiz geliyor; hareketlerimi engelliyor, bundan nefret ediyorum ya da neredeyse nefret ediyorum. Yol uzun, kaynaklar kısıtlı ve bu nefret için çok fazla neden var. Evet ben ailemin nesliyim, onlara ve kız kardeşlerime kan bağıyla bağlıyım. Günlük yaşamımda ve belli amaçlarıma bağlı olan takıntılarım, bunun farkında değilim, ama yine de bildiğimden daha çok saygılıyım. Bazen bu da nefretim amacı oluyor; evdeki çift yatağın, içinde uyunan çarşafların, dikkatle düzenlenmiş pijamaların görüntüsü beni kusma noktasına getiriyor, içimi dışıma çıkartıyor; sanki doğumum tamamlanmamış; sanki bu küflü yaşamdan bu küflü odaya sürekli olarak doğuyorum; sanki buraya- tamamen değilse de kısmen- birbirinden ayrılmaz biçimde kenetlenmiş bu tatsız şeyleri onaylamak için geri dönüyorum; özgürleşmeye çalıştıkça ayağa takılan bir şeyler var. Ve sanki tarih öncesi tortular gibi takılıyorlar. Bu hazen böyle. Başka zamanlarda, onların ebeveynlerim olduklarının, gerekliliklerinin, bana güç verdiklerinin, bana ait olduklarının, engel olmayıp insan olduklarının farkındayım. Böyle zamanlarda insanın mükemmelliği arzuladığı gibi onları arzuluyorum; çünkü bütün kötü davranışlarıma, kabalıklarına, bencilliklerime ve nazik olmayan davranışlarıma rağmen eskiden beri önlerinde titriyorum ve bu, bugüne kadar da böyle oldu, çünkü insan kendisini engelleyemiyor ve anne bir yanda, baba bir yanda olmak üzere onlar doğal bir biçimde istencimi kırdıkları için, yaptıklarının değerli şeyler olmasını arzuluyorum. (Bazen Ottla'nın geri planda olması gerektiğine inandığım türde bir anne olacağını düşünüyorum: saf, içten, dürüst, tutarlı, alçak gönüllü ve gururlu, yeniliklere açık ve suskun, çekingen ve cesur, şaşmaz bir dengede. Ottla'dan bahsettim çünkü, bu fark edilmese de o annemin bir parçası.) Bu nedenle yaptıklarının değerli şeyler olmasını arzuluyorum. Bunun sonucunda, benim için, gerçekte olduklarından yüzlerce kez daha kirliler ve bu beni endişelendirmiyor. Aptallıkları, gariplikleri, kabalıkları yüzlerce kez daha fazla. Öte yandan iyi nitelikleri

gerçeğe göre binlerce kez küçük gibi. O zaman beni yanıltıyorlar, ama yine de delirmeden doğa yasalarıyla çatışamıyorum. Böylece nefret yeniden ortaya çıkıyor. Neredeyse nefretten başka bir şey yok. Ama sen bana aitsin. Seni bana ait yaptım. Herhangi bir peri masasında bir kadın için yapılan bir mücadelenin, kendi içimde senin için yaptığımdan daha zorlu olabileceğine inanmıyorum- başından beri ve sürekli olarak ve belki de sonsuz dek. Bu nedenle bana aitsin. Böylece benim senin ailenin iyi ve kötü nitelikleri açısından onlarla olan ilişkim, daha az yoğun olsa da, senin benimkilerle olan ilişkiden farklı değil. Onlar da beni engelleyen bir bağ oluşturuyorlar (karşılıklı tek bir kelime söylemesek de oluşan bir engelleme) ve yukarıda anlatılan biçimde değerli değiller. Bunu söylerken, kendime karşı açık olduğum kadar sana karşı da açığım. Bunu bana karşı kullanmamalısın ve bunda bir küstahlık görmemelisin, çünkü yok, en azından bulmayı beklediğin yerde yok. Diyelim ki şimdi Prag'da ebeveynlerimin masasında oturuyorsun, o zaman ailemle mücadele ettiğim çelişki alanı doğal olarak büyüyecektir. Aileyle olan bağımın büyüdüğünü kabul ederek (ama bu böyle değil ve böyle olmamalı) bunu bana duyumsatacaklardır. O yan odadaki karakolda, onların rütbesine ulaştığımı düşünecekler (ama bu gerçek değil); benim itirazlarıma karşı seninle bir müttefik elde ettiklerini düşünecekler (böyle bir müttefikleri yok) ve onlar hakkında çirkin ve dayanılmaz olarak düşündüğüm her şey yoğunlaşacak, çünkü bu durumda işi halledebileceklerini umacağım. Yine de eğer böyle olursa, söylediğin neden hoşuma gitmesin? Çünkü, tam anlamıyla, sürekli olarak, hem onları savunmak ve hem de yaralamak için ailemin karşısında bıçak sallıyorum. Bu konuda senin yerine hareket etmeme izin ver ve senin ailenle ilgili olarak da kendi adıma hareket etmeyeceğim. Bu senin için büyük bir fedakarlık mı sevgilim? Bu çok yoğun bir ça-ba ve eğer bunu yapamayacaksan, bunu ben üstlenirsem, bu senin için daha kolaylaşır Ama eğer yapabilirsen bana çok yardımın dokunur.

Sana özellikle bir iki gün yazmayacağım ki, benden etkilenmeden düşünerek bir yanıt verebilesin. Sana o kadar çok güveniyorum ki tek bir kelime bile yanıt yerine geçebilir.

Franz

(Kart)

(Prag) 23 Ekim 1916

Sevgilim Perşembe mektubun bugün geldi. Haber gelmediğine dair sık şikayetlerimden sonra, neyi aldığını öğrenmekten memnun oldum, çünkü Cuma haricinde, uzun zamandır, her gün yazıyorum.- Felix'le ilgili eski düzenlemelerle ilgili olarak doğru tahmin etmişsin. Aslında sorunun soruluş biçimiyle bu zor değildi. Şimdi beni tehdit mi ediyorsun? İyi ki, tehditle karşılaşma düşüncesi, rahatlıkla karşılaşma düşüncesinden beni daha az urkütüyor. Tehdidin Felice, deli gömleği giymeden karşılanamaz. Eminim ki bunu istemiyorsun. Bunun yerine daha iyi veya kötüsü için beni olduğum gibi bırakacaksın. Kızlar dün çok güzeldi. Yıllar beni gizlice şehir insanından, köy insanına veya benzer birisine değiştirdiler ve bunun farkında olmadım. Çok تنها bir yere- kırsal ve güzel- orada yılda kazandığı 600 kronla mutlu bir biçimde yaşayan bir öğretmeni görmeye gittik. Gerçeklere dönersek, özel ders veren bir üniversite öğrencisiydi ve okulda geçici bir görevi vardı. Almanca dersi vererek ayda ayrıca 50 kron kazanıyordu ve ilk altı ay kira vermeyecek kadar şanslıydı. On ve on bir yaşlarında 55 kız ve erkek çocuğa ders veriyordu.

Franz

(Kart)

(Prag) 24 Ekim 1916

Sevgilim, bugün yine bir şey yok.- dünkü mektubundaki şu bölüm beni özellikle mutlu etti: 'kendini o kadar iyi bir biçimde görüyorsun ki yalnız olmak seni aksi bir duruma göre daha sıkıntılı yapıyor.' Bununla, yalnız olmak veya tam söylemek gerekirse kendimi sakın bir biçimde ve açıkça görmek (insanın en büyük yeteneği) içime bakabilmek, beni sıkıntıya sokuyor demek istiyorsun. Demek içim oldukça kötü! Bunu mu demek istiyorsun? Haklı olmalısın- Bu arada, burada benim hakimim olan birisi var (Mainbad'da, benim ahlak dışı olduğuma dair belirttiği fikirlerinden bahsetmiştim.)²⁸⁶ Dün tekrar onun söy-

lediklerini işittim. Birkaç gün önce, ilk olarak, doğal olmadığımı, söylediklerimin içten gelmediğini ve hesaplı olduklarını söylemiş. İkinci olarak da iyi bir adam olmadığımı söylemiş. Bunu söyleyen kız akıllı olmalı ve yerinde bir şey işittiğimi duymusadım.

Franz

(Kart)

(Prag) 26 Ekim 1916

Sevgilim, Pazartesi ve Salı mektupların bugün geldi. Şaşırtıcı uzun bir süre neredeyse başım hiç ağrımadı, ama sonra yine beni çok kötü bir durumda buldular. Geçici olsa, memnuniyetle dayanırım.- Gezintiyle ilgili hiçbir şeyi atlamamışsın, hatta doğal olarak yapılmayacak olan bazı şeyleri de eklemişsin ve bu da başarının nedenini açıklıyor. Hayır, Bayan Blumstein ile ilgili bir şey söylemedin. Yine de, resimler her şeyi açıklıyor.- Okuma, 10 Kasım Cuma günü saat sekizde gerçekleşecek. Yarın yazarak sana Münih'e tam geliş zamanımı bildireceğim. Lütfen ne zaman geleceğini ve nerede kalacağını bana bildir. Program kesin belli oldu ama hala ufak bir pürüz var (benimle ilgili). Yine de benim endişeli gözlerime böyle görünüyor olabilir ve belki önemli bir engel değildir.- Bana öyle geliyor ki sen de düzenli derslere katılmalısın. Ve Strinberg'deki derslere. Onun çağdaşları ve ardıllarıyız. İnsan yalnızca gözlerini kapamalı ve kanı ona Strinberg'in derslerini aktaracaktır. Eğer bunlara katılırsan bana birkaç satır yaz.- Bayan Huschner ile konuşmadım, beni tanımıyor; ama çok sevdiği Max, ziyaretini bildirmiş

Franz

(Kart)

(Prag) 27 Ekim 1916

Sevgilim Çarşamba gününün nazik kelimeleri için teşekkür ederim. Temelde, bu konuda aynı fikirde olduğumuz ve olacağımız konusunda hiçbir kuşku yok. Böyle olsa da zaman zaman bu zili çalmanızda yarar var, bu kapının dışındaki zili.- Okuma 10 Kasım'da olacak. Max ve ben birer akşam konuşacaktık. Aina Max'a bu iki gün için izin verilmediğinden, o gidemeyecek ve böylece şiirlerini olabildiğince kötü bir biçimde ben okuyacağım. Bu okumalardan uzak kalmalıydı. Bu nedenle hiç temsil edilmemesinden düzgün olmayan bir biçimde temsil edilmesi daha iyi. Benim okumamı engelleyebilecek tek şey, Münih sansürünün çıkartabileceği zorluklar olabilir- yine de neye itiraz edebileceklerini düşünemiyorum.- Geldiğin akşam Milan'ın okumasına da katılmak aşırıya kaçmak olur. Her şeyden önce, her kış okumalar yapıyor, ikinci olarak, yeteneği ne kadar çok olsa da, iyi bir gece uykusu da gerekli, ve üçüncü olarak, doğrudan konferansından benimkine gelemezsin- yani, eğer gelmek istiyorsan, ki bu halle düşünülmeli. Münih'e 6.24'te geleceğim ve Pazar günü 7'de ayrılacağım.- Postacı artık mutlu mu? Ama bana haksızlık yaptı.

Franz

(Kart)

(Prag) 28 Ekim 1916

Sevgilim, yeniden geceler ve başım nedeniyle- sen hangisini yeğlersen- sıkıntı çekiyorum. Bana işkence etmek için iş birliği yapıyorlar.- Geçen gün, Zweig tarafından yazılmış bir trajedi olan Ritual Murder in Hungary adlı eseri okudum.²⁸⁷ Zweig'i tanıdığım kadarıyla çalışmasından bekleyebileceğim biçimde, doğa üstü sahneler uydurma ve zayıftı. Öte yandan dünyaya ait sahneler çok canlıydılar ve duruşma kayıtlarından alınmış oldukları kuşkusuzdu. Yine de insan iki dünyayı birbirinden tam ayıramıyor. Kendisini olaya yoğunlaştırmış ve etkisinde kalmış. Artık eskisi gibi değil. Bir noktada okumayı kestim, kane-

peye oturdum ve ağladım. Ağlamayalı yıllar oldu.

Franz

(Kenarda) Yolculuğun son kısmında aynı trende olamaz mıyız? Ben Eger ile yolculuk yapıyorum.

(Kart: Damga: Prag, 29 Ekim 1916)

Sevgilim, Perşembe mektubunu bugün aldım. Haklısın, sonunda karşılaşp konuşacağız. Yeter ki okuma gerçekleşsin! Sana bahsettiğimden başka bir seçeneğim yok ve başka bir şey de okumak istemiyorum. Bu nedenle eğer okumam yetkililer tarafından kabul edilmezse vazgeçeceğim. Bu nedenle bu olasılıktan endişe ediyorum, yoksa bundan bahsetmeye deymezdi. Yolculuğu beraber geçirebilsek çok iyi olurdu; benim için çok iyi olurdu, çünkü bu durumda üçüncü sınıfa çe-kileceksin.

Franz

30 Ekim 1916

Sevgilim, mektup yok; lütfen mektupta ısrar etme. Eğer, senin son mektubunda olduğu gibi, kendimle ilgili anlatılacak övgüye değer bir şey olsa, kalemim haberin olsun diye nasıl koşuştururdu! Ama işte böyle- yaşamım iki bölümden oluşuyor; bir tanesi senden besleniyor, gülümseyen yanaklarla mutlu ve büyük bir adam; ama diğeri sanki rüzgarla sürüklenen bir örümcek ağı. Gerilimden, baş ağrılarından uzak olmayı çok fazla yaşamasa da, çok fazla düşünüyor. Bu ikinci kısım için ne yapabiliriz? Çalışamayalı neredeyse iki yıl olacak, ama yine de çalışma için kapasite ve arzuya sahip. Yakında, bugünden itibaren on, on bir gün içersinde beraber olacağımızı umuyorum; bu mutlu beklenti, yine de, çok fazla yazmamı engelleyecek bir endişe yaratıyor. Bunu ortadan kaldırabilecek bir şey yok mu?

İçine eklediklerim:

1 .Ottla'nın çok kötü bir resmi. Dişi ve ağzının köşesi çok kötü görünüyor.

2. Bugün tekrar okurken önemli bulmadığım Buber'in mektubu. Bundan bahsedip bahsetmediğimi anımsamıyorum ve fikirlerim seni yanılttığından, sürekli bunu sorduğun için, onu sana yolluyorum.

3. Bir başvuru, diğer tarafın işlerinin bir örneği.²⁸⁸ İmza atanların arasında beni de göreceksin; ilk önce düzenleme komitesinde olacaktım, ama sonra, çok da çaba sarf etmeden, adım bu gurubun içersine girdi. Yazı (bir çokları gibi) bana ait. Bu kadar yeter.

4. Okuma programı. Son iki sayfada, 'Judgement'in reklamını göreceksin. Ama Wolff-bana haber vermeden- tekrar bunu engellemek istiyor.²⁸⁹ Yine de, cansız olduğum ve yalnızca şakaklarımı zonklatan yaşamı dinlediğim için, bunun önemi yok.

Hakimim konusunda endişelenme sevgilim. Ferahlatıcı (ya da sıkıcı) olan, haberlerini, son altı aydaki beş on kısa konuşmadan alıyor olması. Yakında görüşürüz, yakında!

Franz

(Kart)

(Prag) 1 Kasım 1916

Sevgilim, bu ne? Beni gelmemekle mi tehdit ediyorsun? Sonsuz ufak sorundan sonra, şimdi yalnızca bu önemli olan mı çıktı? Bu olmamalı. Şefinin tatil planı çok önceden yapılmış olmalıydı.- bana gelen ve sana yolladığım yazıdaki²⁹⁰ bu aşağılayıcı davranış hakkında ne düşünüyorsun (yalanının aşağılayıcı olduğunu kabul edersek)? Karşılaştığım en kötü aşağılanma değil, bir çok kötü yönü var ve bu da yeterli. Artık gelmemeye tehditleri istemiyorum!

Franz

(Kart)

(Prag) 3 Kasım 1916

Sevgilim, bu, demek ki yalnızca beni korkutmak için bir tehditmiş. Aslında da öyle oldu. Ama artık geliyorsun. İzin belgesi henüz gelmedi, ama müsveddeler Pazartesi gününden önce ulaşmazlar. Hala sinirliyim ve gerçeği söylemek gerekirse, ne kadar zararsız da olsa, izin alacağımı düşünemiyorum. Her neyse, sorun olursa telgraf yollarım. Bu arada seni yakında görebileceğim için mutluyum. Trenlerimiz Wiesau yakınlarında- ne yazık ki geniş tarife elimde değil, yanımda yalnızca harita olacak- birleşiyor ve bu saat bir veya ikide gerçekleşecek. Trende buluşabilirsek zaman kazanırdık. Bayerische Hof'da kalacağımı söylememe gerek yok (batıl inançlar nedeniyle).

Franz

(Kart)

(Prag) 5 Kasım 1916

Sevgilim, kırlarda gezintiye çıkmadan önce sabahın erken vakti. Dün senden haber gelmedi ve ben de yazmadığımı itiraf etmeliyim. Yolculuğum her gün daha fazla gerçeğe yaklaşıyor. Sana her halükarda bir telgraf yollayacağım. Ya hoş bir biçimde 'Gidiyoruz', ya üzüntülü bir biçimde 'Hayır' yazıyor olacak.

Franz

Felice Bauer'in annesine

(Prag) 14 Kasım 1916

Sevgili anne,

Felice bana, Marienbad'dan yolladığım mektubun olumlu karşılandığını söylediği için, size şu anda doğum günü mektubumu dahi tın

şasız bir biçimde yazabilirim. Sıkça izlediğim, duyduğum ve söylediğim gibi, çok kolay bir insan değilim ve bu kendim için de geçerli. Bu nedenle sizler çaba sarf ederseniz- kızınızı bana emanet edecek olan ve bu nedenle taleplerde bulunacak olan sizler- bu sizin cömertliğinizi gösterecektir. Bu nedenle lütfen (burada doğum günü dileklerine kişisel istekler de giriyor) gelecekte bana karşı anlayışlı olun. Felice ve onun yoluyla benim için canlılığınızı sürdürmeye devam edin. Sizi böyle anımsıyorum ve uzun süre böyle kalın.-

Elinizi saygıyla öperim, Erna ve Toni'ye en iyi dileklerimi yolluyorum.

Franz

(Kart)

(Prag) 21 Kasım 1916

Sevgilim, günlerdir tek bir kelime yok. Neden? Son kartlarımda anlatmak istediklerimi görmedin mi?²⁹¹ Beraber yaşamamızla ilgili en temel problemlerden bahsediyorlardı. Bu noktaya dönersek: beni, bu kadar doğal olarak ve durum böyleymiş gibi bencillikle itham etmene ve bunun hep sürececek olan bir tehlikeymiş gibi kabul etmene izin vermem. Bu beni derinden etkiliyor, çünkü doğru. Haksız olan, tüm insanlar arasında beni itham edenin sen olması ve böylece bu tür bir bencillik hakkım olduğunu- belki hareketlerden çok kelimelerle- kabul etmemen. Öyle olsaydı, bu kişiden çok olaya yönelmiş olurdu. Bu konuda doğru yerde bir çizgi çekmiş olmam, tabii ki bana güvendiğini varsaymıyor. Her neyse, suçluluk duygum her zaman o kadar güçlü ki, dışardan beslenmesi gerekmiyor. Öte yandan yapım bu tür yiyeceği sıkça yutmaya uygun değil.

Franz

(Kart)

(Prag) 23 Kasım 1916

Sevgilim, ben de böyle düşünüyorum. Bu durumda yaşamayı başka nasıl sürdürebilirim (baş ağrıları dahil)? Bu tür tartışmaların yinelenmeyeceğine ikna olmamış olmama rağmen (O, berbat pasta-ne!),²⁹² en azından aceleye gelen bir karşılaşmanın gerginliğini, bu acıya katkıda bulunan belirsiz kabus gibi geçiş duygusunu taşımayacak ve böylece olağan insan acısı olarak katlanılacak. Taşa vuracaksın ve taş yalnızca hafifçe çizilecek. Eğer tamamen parçalanmazsa, elin dayanacağı gibi o da dayanacaktır.- Şu anda beni tamamen meşgul eden-bugünkü baş ağrılarını unutursak (Münih'ten beri az)- taşınma düşüncesi ve buna bağladığım ufak ama, genellikle olumsuz olan yaklaşımım göz önüne alındığında, oldukça olumlu umutlar. Kiralama firmasına gitmiş olmam küçümsenemeyecek bir başarı. O zamandan beri, hakkettiğimden daha fazla dostça tavrıla, üç kadın etrafımda dolaşıyorlar: firma sahibi, yaşamayı düşündüğüm evin kapıcısı ve kiralayacağım evde oturanların hizmetçisi. Dün annem de bunlara en nazik biçimde katıldı. Öbürsü gün karar verilene dek bir şey söylemeyeceğim.- Yarın kitapları sana yollayacağım.

Franz

(Kart)

(Prag) 24 Kasım 1916

Bu sabah sana bir kart yazmaya başladım, ama bu yanda kesildi ve şimdi kartı bulamıyorum. Normal olarak bu tür şey yalnız dosyalarıma olurdu. Bu can sıkıcı.- Sevgilim, sandığın gibi olmadı. Sanki doğum günü telgrafımı almamış gibisin. Bugünlerde sevgiyatlara güvenilemiyor. Sana 17'si akşamı yolladım. Şöyle yazıyordu: 'Uzaktan kucaklıyorum.'- kelimeler yollanması için uygun olmayabilir. Belki bunun için şikayet etmeliyim.- Şu anda ev yeniden kafamı kurcalıyor ve üzgün bir biçimde. Karar yine birkaç gün daha ertelendi ve onu kiralayacağım şimdi daha belirsiz. Düşlerimde ayrıntılarını canlandırdığımı,

mutfağı olmayan iki odalı bir ev olduğunu sana anımsatayım. Tutamamak dayanılmaz olacak. Bu ev içsel huzurumu kuramayacak olsa da, en azından çalışma olanağım olur. Cennetin kapılarının hemen açılmayacağını söylemeye cesaret edeceğim, ama duvarda gözüm için iki yankı var.-Bugün er Lehmann'ın Max'a yazdığı bir mektubu okudum, çalışmandan övgüyle bahsediyordu.- Noel? Gelemeyeceğim.

Franz

(Kart)

(Prag) 4 Aralık 1916

Sevgilim, sana geri dönen önceki mektubun bugün geldi. Daha çok güvensiz oluyorsun gibi görünüyor. Noel ile ilgili fikirlerim değişmedi. Buluşamayacağımızı duyunca nasıl acı çekeceğimi biliyordum, ama fikrimin doğruluğundan kuşku yok. – Baş ağrıların beni çok üzdü senin ve benim en ufak ortak bir huzurumuz olmayacak mı, böylece ben biraz daha sakinleşince, senin payın hemen ortadan kalsın? Ve nedenler? Belirsizlikler, bir ay önce bugünkünden fazla değildi. Ve ev? Senin ilgini çekmiyor, sana güç vermiyor mu?- Artık arkadaşının oyununu okumam olanaksız. Onu hiç okuyamadan, Max birkaç gün önce yollamış. Bir değer taşıdığını düşünmüyor. Tabii ki okumak isterdim, çünkü sen bunu istiyorsun. Ama şimdi yok ve geri istemem anlamsız. Kitapla ilgili fikrimin de, yazara bir yararı yok. Bu arada, Max son zamanlarda bu tür taleplerle çok karşılaşılıyor, o da dikkatlice okumamış olabilir.

Franz

(Kart: Damga:Prag 7 Aralık 1916)

Sevgilim, birkaç gündür bir şey yok. Sürekli mutlu olarak yaşadığımı düşünmemelisin. Belki de göreceli sessizlik, yalnızca mutsuzluğun bir birikimidir. Örneğin dükkü gece gibi bir gecede patlayarak in-

sanı bağırıacak ve ertesi gün (bugün) kendi cenazesinde bulunan bir insan gibi etrafta dolaşmasına neden olacak.- Okumanın değerlendirmelerini sormuştun. Müncher- Ausburger – Zeitung’ dan bir tane daha var. İlkinden daha nazik, ama temelde diğeriyle aynı fikirde olduğu için, nazik tonu yalnızca akşamın şatafatlı başarısızlığını vurguluyor. Diğer eleştirilere bakmadım bile.²⁹³ Her halükarda bu düşüncelerin haklı ve doğru olduklarını kabul etmeliyim. Yazmamı Münih’e ulaşabilmek için kötü amaçla kullandım, başka türlü entelektüel bağlarım olamayacaktı ve iki yıl yazmadıktan sonra halk önünde okumak için inanılmaz bir küstahlığa kalkıştım. Öte yandan, Parg’ da bir buçuk yıldır arkadaşlarım arasında bile okumamıştım. Bu arada Prag’a dönünce Rilke’nin sözlerini anımsadım. ‘Stroker’ ile ilgili çok nazik bazı cümlelerden sonra, ne ‘Metamorphosis’ ne de ‘Penal Colony’ nin aynı etkiyi yaratmadığını söylemişti. Bunu anlamak güç olabilir, ama farkına varılmalı.²⁹⁴

Franz

(Kart)

(Prag) 8 Aralık 1916

Şefinin Noel yolculuklarından bahsettiğin kart uzun bir gecikmeden sonra geldi. Yoksa uzun zamandır bir haber yoktu. Karta göre hala baş ağrıların var. Şimdi sessizliğe büründün.- Otlar’ın evinde yaşıyorum.²⁹⁵ ve son iki yıldan daha iyiyim. Hala ufak düzelmeler var ve bunların birikimi mükemmelliğe ulaşabilir. Buna ulaşamayacağım, çünkü bana göre mükemmellik bütün gece orada olmam anlamını taşıyor. İyi saatler başlayınca eve gidiyorum, önce saat sekizde, sonra sekiz buçukta ve şimdi dokuzdan sonra. Yıldızlı bir akşamda, bu dar sokaktaki eve kilitlenmek garip bir duygu. Evvelsi gün komşum (Dr. Knoll) bu saatte St. Nicholas’²⁹⁶ şeker torbaları ile birlikte sokağın ortasında duruyor ve çocukların gelmesini bekliyordu.

En iyi dileklerle, Franz

(Kart)

(Prag) 14 Aralık 1916

Sevgilim, evet, kitaplar. Yakında seninle olacaklar. Yahudi kitapçılar çok garipler, gönderme hazırlıkları özel ve zaman alıyor. Ama bu hafta sonundan önce yollamayı umuyorum.- Dün sana Little Dorrit adlı kitabı yolladım. Bildiğinden eminim. Dickens nasıl göz ardı edilebilir! Çocuklarla birlikte tümünü okumayabilirsiniz, ama bölümlerinin büyük zevk vereceğinden eminim.- Hanukkah akşamı için iyi şanslar. Bu sefer (günü bilmiyorum) bana fotoğraf göndereceğinden eminim.- Evde bir gün yarattığım birçok zorlukla boğuşuyorum ve onlarla baş edebilmek, yaratırken sarf ettiğimden on misli daha fazla güç gerektiriyor. Ama burada yaşamak, akşam evin etrafında dolaşmak ve eski kale merdivenlerinden²⁹⁷ şehre inmek çok hoş.

Franz

(Kart)

(Prag) 20 Aralık 1916

Sevgilim, eğer benden haber almazsan üzülme. Bu benim istediğim değil, beni endişelendiriyor ve şu anda çok kırılanım. Kendisini başka bir ruh haline çeviren bir bencillik. Hepsi bir, üzülme. Haber olmaması, mektupların birikmesinden daha üzücü değil.- Yaşamım monoton ve içsel hapishanemde sanki üç misli bir talihsizlik gibi sürüyor. Üretken olmayınca mutsuzum. Üretken olunca zamanım yok. Geleceğe güvenince, hemen korkuyorum, yazamayacağıma dair içimde bir çok korku oluşuyor. Mükemmel biçimde hesaplanmış bir cehennem. Yine de- asıl konu bu- güzel anları var.

Geçen gün temel problemimiz için bir çözüm önermiştin. Buna ekleyebileceğin bir şey yok mu?

Franz

Sevgilim, apartmanın destanına gelince. Geniş bir konu. Beni ürkütüyor. Bununla baş edemeyeceğim. Benim için çok fazla. Onun binlerce parçasını yazarak anlatamam ve sana açıklamam olanaksız. Bu yine de yapılmalı ve önerini duymak isterim. Bu nedenle iyice oku ve önerini yolla. İki yıldır çektiğim sıkıntıyı biliyorsun ve bu dünyanın bu devrede çektiği sıkıntıyla karşılaştırılınca önemsiz kalıyor, ama bana yetiyor.

Rahat, tatlı bir köşe oda,²⁹⁹ iki pencere, bir balkon kapısı. Damları ve kiliseleri görüyor. Katlanılabilir komşular, çünkü biraz maharetle onları hiç görmem. Sesli bir sokak, sabah ilk olarak ağır arabalar geçiyorlar ve ben bunlara hiç alışamadım. Yine de, benim için, yaşanabilir bir oda. Uzun bir koridorun ucunda ve tenhada olmasına rağmen, ev sağlam yapılı ve saat ondan sonra, komşuların iç çekişleri, aşağıdaki-lerin konuşmaları ve bazen mutfaktan gelen sesler duyulabiliyor. Dahası, dayanıksız tavanda tavan arası odası var. Ve hizmetçinin hangi akşam kafasını yıkamaya takacağını ve tam anlamıyla ama masum bir biçimde botunun topuklarının sesini kafama çakacağını bilemeden çalışmaya başlayabiliyorum. Bazen bir piyano sesi de duyulabiliyor ve yazın- çok yakında bulunan yarı daire biçimindeki evlerden- gramofon ve keman sesleri geliyor. Akşam saat on birden önce tam sessizlik olmuyor. Huzur olanağı yok, tamamen kafam dağınık, her türlü delilik için zemin var, zayıflık ve ümitsizlik giderek artıyor. Daha fazla ne söylenebilir, ama devam edeyim.

Gerçek huzur ve sükuna artık inanmamama rağmen, geçen yaz bir gün Ottla ve ben oturacak bir yer bakmaya çıktık. Ben yine de araştırmaya katıldım. *Mala Strana*'da birkaç yer gördük ve eski yerlerdeki bir tavan arasında bir delik olsa ve insan huzur içersinde yatabilse diye düşündüm. Uygun bir yer bulamadık. Eğlence olsun diye dar küçük sokakta araştırmalar yaptık. Evet, *Kasım*'da ufak bir ev kiralanabilirdi. Kendi bakış açısıyla sessiz ve sakin bir yer arayan Ottla, bu evi tutma fikrine bayıldı. Ben ise içsel zayıflığımla bunu ona önermedim. Benim de burada olabileceğim aklıma yatmadı. Çok küçüktü, çok kirliydi, oturulamazdı ve her türlü eksik vardı. Ama o ısrar etti.

Orada yaşıyan büyük aile çıkınca, orayı boyadı, birkaç bambu eşya aldı (ben bundan daha rahat koltuk bilmiyorum) ve bunu aileden sakladı ve hala saklıyor.

O zamanlarda yeni bir cesaret kazanarak Münih'ten döndüm, bir kiralama firmasına gittim ve bana ilk önerdikleri çok güzel bir yerde bulunan bir ev oldu.³⁰⁰ İki oda, yarı banyoya dönüştürülmüş olan bir hol. Yılda 600 kron. Düşüm gerçekleşiyordu. Görmeye gittim. Odalar yüksek ve güzeldiler. Versailles gibi kırmızı ve altın rengindeydiler. Pencereler, sessiz, düşsel bir avluya bakıyorlardı, bir pencere de bahçeye bakıyordu. Bahçe! Eve girerken insan gözlerine inanamıyordu. Çiçeklerle bezenmiş olan ikinci kapının yüksek kemerinden, büyük bir bahçeye giden ve hafifçe tepe köşke doğru yükselen taş merdivenlerin güzel görüntüsü fark edilebiliyordu.

Ama evin ufak bir kusuru vardı. Orada kalan genç ve karısından boşanmış olan kiracı, birkaç ay uşağıyla orada kaldıktan sonra beklenmedik bir biçimde tayini çıkmıştı (memurdu) ve Prag'dan ayrılıyordu. Ama eve o kadar çok masraf yapmıştı ki, bundan vazgeçmek istemiyordu. Bu nedenle kalmayı sürdürüyor ve en azından bu masraflarının (elektrik sistemi, banyo, dolaplar, telefon, büyük bir halı) bir kısmını karşılayacak birine bakıyordu. Ben o kişi değildim. 650 kron istiyordu (bu yeterince azdı), ama benim için çok fazlaydı. Dahası, çok yüksek ve soğuk olan odalar benim için çok lükstü. Hem mobilyam yoktu ve bazı başka ufak sorunlar da vardı. Ama aynı yerde, yönetimden kiralık olan bir daire daha vardı- ikinci katta, daha alçak tavanlı, sokağa bakan bir daire. Dostça, daha insancıl, gösterişsiz döşenmiş. Şehri ziyarete gelen ve belki de daha az şey arayan bir kontes burada yaşamıştı. Kadınsı zevkleri olan eski mobilyaları hala duruyordu. Ne yazık ki dairenin boş olması kesin değildi ve bu beni ümitsizliğe sevk etti. Ve bu ruh haliyle yeni tamamlanmış olan Ottla'nın evine gittim. Yeni taşınılacak bir evin bütün eksiklikleri vardı, ama şimdi bunlarla nasıl baş ettiğimizi anlatacak vaktim yok. Bugün bana çok uygun bir durumda. Her açıdan: yürüyüşler, sessizlik. Yalnızca beni komşulardan ayıran duvar çok ince, ama komşu yeterince sessiz. Akşam yemeğini orada yiyorum ve genellikle gece yarısına kadar oturuyorum. Sonra yürüyorum. Kafamı sakinleştirmek için yürüdüğümde, durmam gerek-

tiğini kendime anımsatıyorum. Buradaki yaşama gelince, insanın kendi evi olması ve kapıyı kilitleyerek dünyayı dışarıda bırakması çok güzel- odanın, dairenin değil evin kapısını. Ön kapıdan doğrudan karlara ve sessiz sokağa çıkmak güzel. Kira ayda 20 kron, kız kardeşim tüm gereksinimlerimi karşılıyor. Küçük çiçek kız (Ottla'nın çocuğu) çok az ziyaretime geliyor, her şey çok iyi ve hoş.

Ve şimdi, şu anda, evdeki o dairenin bana verilebileceği söylendi. İyilik yaptığım yönetici bana karşı çok iyi davranıyor. Sokağa bakan daireyi 600 krona tutabileceğim, ama hesaba kattığım mobilya olmayacak. İki oda ve bir hol. Elektrik var ama banyo yok, küvet yok, ama buna gerçekten gerek duymuyorum. Şimdi, kısaca, yeni eve göre, şu anki durumumun üstünlükleri: 1. Her şey olduğu gibi sürecek. 2. Şu anda mutluyum, pişman olabilirim. 3. İnsan kendisine ait olan bir evi kaybedecek. 4. Uykuma yardımcı olan akşam yürüyüşleri olmayacak. 5. Şu anda bizde oturan kız kardeşimden mobilya istememem gerekecek. Çok büyük olan bir oda için yalnızca tek bir yatağım olabilecek. Taşınma masrafı çıkacak. 6. Büro, şu an yaşadığım yere 10 dakika daha yakın. Sanırım daire batıya bakıyor, sabah güneşi alıyorum. Öte yandan yeni dairenin üstünlükleri: 1. Değişimin genel yararı ve özellikle de bu değişimin yararı. 2. İnsanın kendisine ait sessiz bir dairesinin olması. 3. Şu anda çalışırken bağımsız değilim. Ottla'yı da bundan mahrum ediyorum. Ne kadar tatlı ve fedakar da olsa, kızdığında bunu bana hemen duyumsatıyor. Aynı zamanda gelip küçük evini görmezsem üzüleceğimde eminim. Aslında, yemekte, arada sırada ve Pazar günleri saat 6'ya kadar benimle olursa tatmin olacaktır. 4. Yürüyüş yapamayacağım ve bahçe kapısı dışarıdan açılmadığı için akşam dışarıya çıkamayacağım ama, bahçenin ailenin olduğu kısmında dolaşabilirim. 5. Savaş bitince bir yıllık izin almak istiyorum. Bu hemen gerçekleşmeyebilir. Bu, bizim Prag'da düşünülemeyecek kadar güzel ve hazır bir evimiz olacağı anlamını taşıyor. Yine de kısa bir süre için. Bu sürede kendi mutfağın olmayacak, hatta banyon da. Yine de, bu benim çok hoşuma gidecek ve sen de iki üç ay iyice dinlenirsin. Ve bu güzel bahçe, belki ilk baharda ve yazın (aile taşınacak) veya son baharda kullanılabilir. Ama daireyi bir an önce tutmazsam- taşınarak veya kirayı ödeyerek (üç ay için 150 kron, bir memur için oldukça lüks)- elimden kaçıracağım. Aslında, onu tuttum bile, ama yönetici anlaşmayı ra-

hatlıkla bozacaktır, çünkü doğal olarak ona verdiğim söz , benim için olduğu kadar onun için önemli değil. Ne kadar az şey söyledim. Ama şimdi fikrini söyle ve kısa zamanda söyle.

(Prag, 9 Eylül 1917)

Sevgilim bahaneler ve zaman içersinde farkına varmalar olmasın. Tek bahane, sana bugüne kadar yazmamam olabilir. Sen sessiz olduğun için sessiz kalmadım. Senin sessizliğin şaşırtıcı değildi, şaşırtıcı olan nazik yanıtın. Son iki mektubum³⁰¹ karakteristik olsalar da, ürkütücüydüler. Doğrudan veya yan çizerek onları yanıtlamanın bir yolu yoktu ve ben bunu biliyorum. Yazarken uyuyordum, sonra aceleyle uyandım ama artık çok geçti Bu arada bu benim en kötü yanımdır. Benim sessizliğimin nedeni: son mektubumdan iki gün sonra, tam 4 hafta önce saat sabah beşte akciğer sorunun oldu. Oldukça önemliydi. On dakika kadar kan öksürdüm ve durmayacağını sandım. Ertesi gün daha önce beni birkaç kez incelemiş ve röntgenlerimi çekmiş olan bir doktoru görmeye gittim. Sonra, Max'ın ısrarıyla bir uzmana gittim. Tüm tıbbi ayrıntılara girmeden, iki ciğerimde de verem olduğunu söyleyebilirim. Bende aniden bir hastalığın ortaya çıkması beni şaşırtmadı, kan görmem de. Yıllarca süren uykusuzluk ve baş ağrıları ciddi bir hastalığa neden oldular ve çok fazla eziyet gören kanım dışarıya akacaktı. Ama bunun verem olarak 34 yaşında ortaya çıkması, bir varisim olmadan beni kısa zamanda öldürecek olması- beni şaşırtmadı. Bunu kabul etmeliyim. Aslında, baş ağrılarım sanki akan kanla yıkandı. Şu anda nasıl gelişeceği bilinmiyor. Gelişimi bir sır. Belki yaşımda bunu yavaşlatacak. Gelecek hafta en azından üç ay için kırlara, Zürau'ya (Posta Binası Flöhau) Ottla'ya gidiyorum. Emekli olmak istiyorum, ama benim iyiliğim için, beni bırakmayacaklar. Şimdi benim bile inkar edemeyeceğim alışkanlıktan gelen duygusal veda sahneleri isteğimi engelledi, işime devam etmeye karar verdim ve izin aldım. Tüm konuyu bir sır olarak saklamamama rağmen, ebeveynlerime açıklamadım. Bunu nasıl yapacağımı önce düşünmemiştim. Ama bir deneme biçiminde, anneme çok sinirli olduğumu ve uzun bir izin alacağımı söyledim. Bunu olağan karşıladı ve kuşkulandı (çünkü, en

ufak bir arzum karşısında işi tamamen bırakmamı onaylıyordu). Konuyu bu şekilde bıraktım ve durum şu anda babam için de böyle.

Dört haftadır sakladığım sır bu, ya da aslında bir haftadır saklıyorum (tam teşhise o zaman varıldı). 'Zavallı sevgili Felice' - sana yazdığım son kelimeydi. Bu tüm mektuplarımı sonuçlandıracak olan cümle mi olmalı? Bıçak yalnızca önden saplanmıyor, ama dönerek arkadan da saplanıyor.

Franz

Sonuç olarak, ve şu anda çok hasta olduğum duygusunu sende yaratmamak için: tam aksine, kötü değilim. O akşamdan beri öksürdüğüm doğru, ama çok kötü öksürmüyorum. Bazen biraz ateşim çıkıyor, biraz terliyorum, nefessiz kalıyorum, ama bunun dışında son yıllarda olmadığım kadar iyiyim. Baş ağrıları kalmadı ve sabah beşten beri eskisinden daha iyi uyuyorum. Bu zamana kadar en çok uykusuzluk ve baş ağrılarından çekmiştim.

(Zürau, 30 Eylül veya 1 Ekim 1917)

Sevgili Felice, mektubun evvelsi gün geldi. Ne! Ne kadar çabuk bir mektup.³⁹² Kendime bunu sordum ve mektubu uzun süre okudum. Sonra mektubun 11 Eylül tarihli olduğu ortaya çıktı. Mektubunda yolculuk olasılığından açık olmayan bir biçimde bahsediyordun. Bana ulaşması gecikmişti, çünkü Bohemya'daki Flöhau yerine Moravia'da kine yollamışsın. Bu da zamanında yanıtlayamamamın açık nedeni.

Ama bugün Pazar günü, 24 ve 26 Eylül tarihli mektupların geldi. Erken geldiler. Onları açmadım (başkasından gelen bir mektup daha vardı, o da açılmadı). Sonra annem bir günlüğüne buraya geldi. (Sana durumumun iyileşip iyileşmediğini sorduğunu, senin de fark etmediğini bildirdiğini söyledi.). Akşamları mektup okumak hala hoşuma gitmiyor. Önce bir nefes almak için - kendim için- mektuplarında olanlara bakmadan yazacağım.

Orada bulmam gerekeni buldum ve eğer yapman ve olman gerekene zorlanmadıysan, anlayabildiklerin nedeniyle suçlanabilirim.

Beni gördüğün biçimde, ben kendimi yıllarca görüyorum, yalnızca daha açık olarak, bu nedenle de ne gördüğünü açıklayabilirim:

Bildiğin gibi, içimde iki savaş var. Geçen birkaç gün içersinde, sana ait iki şey için daha çok emin oldum. Sözle ve susarak ve ikisini de kullanarak, bana beş yıldır savaşın gelişimini anlatıyorsun ve bu çoğu zaman sana acı veriyor. Eğer hep dürüst olup olmadığımı sorarsan, sana, başka hiç kimse için yalanları bastırmak amacıyla bu kadar çaba göstermedim diye yanıt verebilirim, veya –tam olmak için- senin için çok çaba gösterdiğimi söyleyebilirim. Hileler oldu, bunun olabileceği düşüncesiyle bazı yalanlar söylendi. Ben yalancı bir yaratığım. Ancak bu yolla her şey düzene giriyor, gemim kırılğan. Eğer nihai amacımın ne olduğunu yakından incelersem, iyi olmaya çabalamadığım ve Yüksek Yargının taleplerini yerine getirmeye çalışmadığım, tam aksine hareket ettiğim ortaya çıkacaktır: tüm insan ve hayvan topluluğunu anlamaya, temel tercihlerini, arzularını, ahlaki değerlerini ortaya çıkartarak bunları basit kurallara indirgemeye ve davranışına, olabildiğince çabuk sürede, bu kurallara göre bir şekil vermeye ve böylece dünyanın gözünde kabul görmeye çalışıyorum; ve aslında bu tutarsızlık öyle bir kabul ki, sonunda, beni tutan evrensel aşka yabancılaşmadan açıkça içimdeki günahları ortaya çıkartabileyim- Ateşte yakılmayacak olan tek günahkar. Toparlarsak, tek ilgi alanım, aldatmak istediğim insan mahkemesi, üstelik, bunu gerçek bir aldatmaca sergilemeden başarmak istiyorum.³⁰³

Bunu kendine uygula, ki bu keyfi olmayacaktır, bu, benim durumumu sergileyecektir. Sen benim insan mahkememsin. İçimde savaşanlardan birisi veya daha doğrusu beni oluşturan savaş- ufak sıkıntı çekmiş bir kalıntı dışında- iyi ve kötünün savaşı. Zaman zaman rollerini değiştiriyorlar ve bu, zaten karmaşık olan savaş iyice karıştırıyor. Yakın zamana kadar, yine de bu yer değiştirmelere rağmen, en olanaksız bile düşünebilirdim (en olanaklısı ebedi savaştı) ve bu parlak bir amaç gibiydi. Yıllar geçtikçe, zavallı ve acınacak bir hale düşen bana sonunda sana sahip olmama izin verildi.

Birden, sanki kan kaybı çok fazla gibi geldi. İyi olanın seni kazanmak için döktüğü kan (şu anda bize iyi görünenin), kötü olana yardımcı oluyor. Kötü olan, meydan okumak için yalnız başına sonu-

ca ulaşabileceği oir silah bulamazken, iyi olan bunu ona sunuyor. Çünkü, gizlice, bu hastalığın verem olduğuna inanmıyorum, en azından aslında verem değil, ama genel çöküşümün bir işareti. Savaşın daha uzun süreceğini düşünmüştüm, ama bu olmayacak. Kan ciğerlerden değil, ama savaşanlardan birisinin sapladığı bıçak yerinden akıyor.

Verem hastalığımдан, bu taraf, şimdi yoğun bir destek alıyor. Bu, çocuğun annesinin eteğine asılarak aldığı desteğin aynısı. Diğer başka ne umabilir? Savaş muhteşem bir biçimde sona ermedi mi? Bu verem ve son. Zayıf ve yorgun, bu durumda neredeyse senin için görünmez vaziyette. Diğer, burada Zürau’da omzuna yaslanmak dışında bir şey yapamaz. Ve safların safı olan, bütün berbatlığını sergilemeye başlayan büyük adama- şimdi evrensel aşka veya ona tayin edilen dışi temsilciye inanan- şaşkınlıkla bakan, sersemlemiş ve umutsuz olan ve senin omzuna. Bu, kendisi zaten çarpıtma olan benim çabamın çarpıtması.

Lütfen, neden engel koyduğumu sorma. Beni bu biçimde alçaltma. Senden böyle bir kelime gelirse, tekrar ayaklarına kapanırım. Ama iddia edilen hastalığım bir kez daha beni yüzümden bıçaklarsa, teslim olurum. ‘Fiziksel yetersizlikten’, ‘işime’, ‘cimriliğime’ kadar, daha önce kullanılan sayısız silahla karşılaştırılınca, bu, zavallı ve ilkel görünüyor.

Şimdi şu anda benim bile inanmadığım bir sırtı açıklayacağım (her çalışma veya düşünme çabamda üzerime çöken uzaktaki karanlık belki beni ikna edebilir), ama bu gerçek: Artık iyileşemeyeceğim. Yalnızca yatağa yatırılarak iyileştirilemeyecek bir hastalığım olduğu için değil, aynı zamanda bu, yaşadığım müddetçe gerekli bir silah olacağı için. Ve ikisi de canlı kalamaz.

Franz

Sevgili Felice, Max'ın son mektubunun başlangıcını senin için kopya ediyorum, çünkü benim veya bizim durumumu işaret ediyor. 'Seni endişelendireceğinden korkmasaydım, mektuplarının bana sakın bir izlenim verdiklerini söylerdim. Şimdi bunu sana söyledim- bu da, bunun veya başka bir şeyin, seni endişelendireceğinden korkmadığımı gösteriyor. Mutsuzluğunda mutlusun.'

Onu nasıl yanıtladığımı sana söylemeden önce: Sen de böyle söylemez miydin? Bu kadar kabaca değil, ama ima ederek. Eğer öyleyse, o zaman sana sonsuz ardışık örneklerimden birisini vereceğim: Zürau'da o akşam, sen gitmeden bir süre önce evden çıktın. Odamda uzun süre oturdum, sonra sana bakmak için dışarı çıktım, döndüm, Ottla'dan evin önünde olduğunu duydum ve sana katıldım. 'Demek buradasın? Seni her yerde aradım' dediğimde şöyle yanıtladın: 'Ama bir dakika önce içerden sesini duydum.' Birkaç önemsiz söz dışında birbirimizle fazla konuşmadık. Merdivenlerde uzunca süre durduk ve Ringplatz'a baktık. Yolculuğunun amaçsızlığı, anlaşılamaz davranışım, her şey nedeniyle mutsuzdun. Ben mutsuz değildim. Öte yandan 'Mutlu olmak' benim durumumda yanlış bir tanımlama olurdu. Acı çekiyordum, ama mutsuz değildim. Tüm trajediyi, algıladığım kadar duyumsamıyordum ve tüm gücümü aşan yoğunluğunun farkındaydım (en azından canlı bir adamken sahip olduğum gücümün); ve bu bilgiyle oldukça sakinim, dudaklarım sıkıca kapalıydılar. Belki bununla, kendimi affetmek için bir şeyler yapmaya çalışıyordum, çünkü önümdeki manzara (ilk kez olmadığını söylemeliyim) cehennem gibiydi ve izleyicilere kafa dağıtacak bir müzikle yardım etmek gerekiyordu. Başarılı olmadı, olmazdı da ama gerçekleşti.

Max'a yazdıklarım da buna benziyor. Tabii ki aynı tarzda demek istiyorum.³⁰⁴ Aslında, mutsuzluğumda mutluluk bulması beni aşıyor ve bu bir tür çağdaş eleştiri. Bunu yazıya döküp dökmediğini bilmiyorum, ama uzun zamandır düşünüyordu. Bunu neden yapıyorsa yapsın- bir gözlem, üzüntü, en kötüsü bir uyarı olarak- haklı olabilir. Ve genellikle yaptığı gibi, yapmaması gereken, bunu bir suçlama, kınama olarak ortaya koymasındır. 'Mutsuzlukta mutluluk bulmak' (ilki daha ke

sin olmasına rağmen)- bu kelimeler Caini daıngasıyla söylenebilirler. Bu dünyaya uygun adım atmamak anlamına gelir. Bu, bu işareti taşıyanın dünyayı bozduğu ve yeniden düzenleyemeyeceği için harabeler arasında arandığı anlamına gelir. Ama mutsuzluk, onun duyumsadığı değildir, çünkü mutsuzluk yaşama aittir ve o bundan yoksundur. Ama gerçeği açıkça görmektedir ve bu bağlamda, bu mutsuzlukla eş anlamlıdır.

Kant'ı bilmiyorum, ama cümle yalnızca ülkeler için geçerli olabilir. Bu, barışın yalnızca insanın külleri kadar arzulanabileceği iç savaşlara uygun değil.

Franz

Aşağıdaki iki bölüm Max Brod'un arşivlerinde bulundu. Bunlar ya mektuplar için müsveddelerdi veya mektupların gönderilmeyen bölümleriydi. Grete Bloch'a yazılmış olan birincisi, ona yollanmamış olan 15/16 aralık 1913 tarihli mektubundan önce yazılmış olabilir ve ya o mektubun devamıdır. İkincisinde Max Brod'un yazılı bir notu vardı: 'Herhalde F.' ye yazılmış olan bir mektup müsveddesi.'

Grete Bloch'a
(Başlık: Başkanlar Odası)

(Şimdi elimde olan yalnızca geçen kongreden kalan bu kağıt.)

Ama bu kelimeler çok büyük gelebilirler. Bu kendi hatası olsa da mektupları yanıtlamayarak, insan, diğeriyle arasını kolayca açılabilir. Yine de karşımda oturuyorsun, benden daha çok insansın, konuları, orada sanki kilden bir şekil gibi oturan benden daha iyi anlıyorsun. Öte yandan bu kutsal kilden başka bir kil olmadığı kabul edilmeli. (Ve bir bakıma bunun farkında olmalısın, yoksa bana bu biçimde dayanamazdın). Bu nedenle sorumu çok acımasızca soruyorum. Bana söylediğin, şu anda kuşkusuz doğru olacaktır. Ve sorulmamış olsa da, en kısa zamanda yanıtlayacağını biliyorum. Bunu yapmamanı pek isteyemeyeceğim.

Noel'de Berlin'e gidiyor musun? Eğer gidiyorsan, Prag'dan geçeceksin, seni istasyonda görebilirim ve konuşabiliriz. Gününü ve zamanını bana bildir. Seninle gelmek için seni kompartımanında sıkıştıracağımdan korkma. Burada sessizce kalacağım ve geçmişte olduğu ve gelecekte olacağı gibi, Noel'i uyuyarak, düş görerek ve tembellik yaparak geçireceğim.

Aklıma gelmişken, Viyana'da garip bir yaşamın mı var? Kötü nedenlerden dolayı, genellikle kendi hakkımda olumlu şeyler söylemem, ama tek söyleyebileceğim: oradaki yaşamın gibi şeyleri anlayabiliyorum, çok iyi anlayabiliyorum, *benim için bunaltıcı olmaya başlayana dek anlayabiliyorum.*

Bu arada, şok edici ve patavatsız bir soruyla bitirmek için: eğer çok fazla para kazanıyorsan, odan neden küçük ve karanlık? Belki de büyük ve ışıklı bir oda istemiyorsun. Ama yine de bu konuda söylediklerinden üzüldüğünü anlıyorum.

En iyi dileklerle, Franz K.

Bir şey daha söylemek istiyorum: bazen- gerçekte veya anılarımda, genellikle bana baktığını içeren anılarımda- olduğundan fazla olduğun zamanlar olur, sanki senden yüksekte olan bir şey seni yarıp geçer. Ama diğer açılardan, buna tutunamayacak, ya da onunla yüzleşebilmek için kendime tutunamayacak kadar zayıfım.

NOTLAR

Bu notlar, Almanca baskıda Jürgen Born tarafından hazırlanmıştır.

1912

1. Max Brod'un babası Adolf Brod Pag'daki Union Bank'ın başkanıdır. Aynı zamanda, kendisi, karısı ve oğulları Max ve Otto Schallengasse'de yaşamaktadırlar. Kızları Sophie, bir işadamı olan Max Friedmann ile evlidir. Adam Felice Bauer'in kuzenidir.

2. 1912 yazında Kafka ve Max Brod'un Weimar'a yapmış oldukları yolculuk olabilir. Genellikle kültürel yapıtları görmeye ayrıldığı için (Goethe'nin, Schiller'in Lizst'in evleri, müzeler, kütüphaneler, vs.), komediden ilham alarak 'Thalia Yolculuğu' biçiminde adlandırılmış olabilir.

3. Bohemya'nın koruyucu azizi olan St. Wenceslas festivali.

4. Jules Leforgue'nin yazılarını içeren bir antoloji olan ve Franz Blei, Max Brod tarafından Berlin'de 1919 yılında yayınlanan, Pierrot der Spassvogel'de (Sallanan Pierrot) yer alan, Circe und ihre Schweine (Circe ve domuzu) adlı operetin planlanan bir gösterimi olabilir.

5. Arkadia: Şiir yılı, editörü Max Brod ve 1913 yılında Leipzig'de Kurt Wolff tarafından yayınlandı. Kafka, Judgement adlı öyküsüyle katkıda bulundu.

6. Kafka'nın ilk kitabı, Betrachtung (Meditation) Ernst Rowholt, Leipzig, tarafından 1912 aralığı ortasında yayınlandı.

7. Kafka, 28 Eylül tarihli dört sayfalık 13 1/8 x 81/8 inç ebatlarındaki mektubundan bahsediyor.

8. Max Brod'un kız kardeşi.

9. Daha sonra, Kafka, birincisini 20-21 Aralık 1912 tarihli mek-

tubun içine koydu. İkincisi 18 Mayıs 1913 tarihli bu mektupla beraberdi.

10. Bkz. 'Diaries' (11 Şubat 1913), I, s. 278 ve Felice'ye Mektuplar, 2 Haziran 1913.

11. O zamanlar Kafka mektuplarının çoğunu taahhütlü olarak yolluyordu.

12. Birinci Balkan Savaşında (18 Ekim 1912 – 30 Mayıs 1913) Bulgaristan, Sırbistan, Yunanistan ve Karadağ ittifakı Türkiye'yi yenmişti. Sırbistan'ın güçlenmesi Avusturya monarşisi için bir tehdit oluşturmaktaydı.

13. Meditation'un müsveddesi.

'14. Bkz. Günceler (20 Ağustos 1912) I. S. 268: '13 Ağustos günü Brod'a gittiğimde, masada oturuyordu. Onun kim olduğuyla ilgilenmedim, onu öylesine kabullendim.'

15. Bir operet, Das Autoliebchen (Sevgili oto), yazarı Jean Gilbert (Max Winterfeld'in (1879-1942) takma adı). Eser ilk kez Berlin Residenz Ensemble'de 1912 yılında sergilendi. Kafka 'Autogirl' olarak yazmış.

16. Felice'nin erkek kardeşi Ferdinand, 'Ferry' olarak çağırılıyordu.

17. Felice'nin kız kardeşi Else Budapeşte'de evlendi.

18. Filistin'deki Yahudi yerleşimlerini destekleyen ve Viyana'da yayınlanan bir haftalık dergi. Editörü Adolf Böhm'dü.

19. Max Brod'un Arnold Beer, das Schicksal eines Juden (Arnold Beer, bir Yahudi'nin kaderi) adlı eseri, Berlin 1912.

20. Mathias Achner tarafından bir değerlendirme (Nathan Birnbaum, 1846-1937, politika ve din konuları yazarı) Ost und West'te, XII, no. 8 Ağustos 1912 yılında 775-6. sütunlarda yayınlandı.

21. Max Brod'un Schloss Nornepygge: Der Roman des Indifferenten (Nornepygge Kalesi: Kayıtsız bir Adamım Romanı) adlı eseri, Berlin 1908.

22. Biraz değiştirilerek yapılan alıntı, Ludwig Fulda (1862-1939) tarafından yazılan fantastik bir oyun olan Der Taliman'dan (1893).

23. Graben'in kuzey doğu ucundaki restoranı, çay evi, dans salonları ve toplantı salonları içeren Prag Parlamentosu.

24. Azizler günü.

25. Bkz. 'Diaries' (3 Ocak 1912) I, s. 211.

26. Kafka'nın Amerika adlı romanındaki 'Occidental Otel' bölümüyle s. 159, karşılaştırın.

27. Kafka'nın kız kardeşleri: Ellie (Gabriele), Valli (Valerie) ve Ottla (Otilie). Elli 22 Eylül 1889 yılında doğdu ve Karl Hermann'la evlendi. Valli 25 Eylül 1890 yılında doğdu ve 12 Ocak 1913 yılında Jousef Pollak'la evlendi. Kafka'nın en sevdiği kız kardeşi Ottla 29 Ekim 1892 yılında doğdu ve 1920 yılına dek evlenmedi.

28. Asbest fabrikası, Kafka'nın eniştesi olan Karl Hermann'a aitti.

29. Ağustos 1919'da Felice Bauer, Carl Lindström A. G. Berlin'de stenograf olarak işe başladı. 1912 yılında firmanın parlograf bölümünde önemli bir göreve getirildi.

30. Gabriel Schillings Flucht (Garriel Schilling'in uçuşu), 1912, Gerhart Hauptmann'ın (1862-1946) kaleme aldığı bir oyun.

31. Kafka, Alman Yahudi sanatı oyuncusu olan Rus vatandaşı Yitzhak Löwy ile Ekim 1911 yılında tiyatrosu Prag'da gösteri yaparken tanıştı. Kafka, Löwy'nin arkadaşı oldu ve tiyatrosunun sergilediği eserleri ilgiyle izledi.

32. Bir kasabın oğlu olan Kafka'nın babası, oğlunun et yememesinden hoşlanmıyordu.

33. Rudolf G. Binding (1867-1938), Alman yazar.

34. Marie Werner, Kafka ailesine dadı olarak geldi ve kaldı. Yalnız Çek dili konuşuyordu.

35. Getri, Kafka'nın kız kardeşi Elli Hermann'ın kızıydı. Kafka ile ilgili anıları Max Brod'a 27 Ağustos 1947 yılında yazdığı bir mektupta yer almaktadır. (Max brod, Der Prager Kreis, Stuttgart, 1966 s. 116.)

36. Postalanmamış olan bu mektup, Kafka'nın ölümünden sonra evrakları arasından bulundu. İlk kez Brod tarafından yayınlandı: Biography, s. 140.

37. 'Der Verschollene' (Kaybolan Adam), Kafka'nın bitiremediği ve Max Brod'un 1927 yılında Amerika başlığı altında yayınladığı romanına verdiği isimdi. Kafka, Felice ile olan yazışmaları arasında, 'benim romanım' diye bahsederken, bu romanı kastetmektedir.

38. 'Grösser Lärm (Büyük Ses), Herder- Blätter adlı Prag edebiyat konusundaki süreli yayınında, I, no 4-5 Ekim, 1912, 44, yayınlandı. Kasım 1911'de yazıldı; ilk kez Güncelerde, 5 veya 6 Kasım 1911, I, s. 133 ortaya çıktı.

39. Kafka sen demeyi bırakarak siz demeye başladı.

40. Felice'ye yazılan 9 Kasım 1912 tarihli mektubun müsveddesi. Bkz. Not 36.

41. Herhalde bu mektup Felice'nin Max'a yazarak, Kafka'nın davranışlarını sormasına neden oldu. Bkz. Brod'un yanıtı, 15 Kasım 1912. Birkaç gün önce, Berlin'deyken, Brod ara bulmak için Felice'yi telefonla aramıştı. Brod'a yazmış olduğu 13 Kasım 1912 tarihli mektubunda Kafka Şöyle söylüyor: 'Orada (Berlin'de) iyilik, anlayış, duyarlılık dolu bir insanın söyleyebileceği her şeyi söylediğinden eminim. Ama yerini bir melek alarak telefona konuşmuş olsaydı bile, zehirli mektubumun etkilerini ortadan kaldıramazdı.' (Briefe, s. 111.)

42. Felice'nin çalıştığı firmanın yıllık kutlamasında sahnelenen skecin bir kısmı.

43. 'Die Fülle der Gesichte', Goethe, Faust, I. Dize 519.

44. Burada 'siz' kullanılıyor.

45. Duvarlı bahçesiyle Waldstein Sarayı, daha önceki Kraliyet Hükümet Binasından çok uzakta değildi. 1623-30 yıllarında inşa edilmişti.

46. Kafka'nın büro çalışma saatleri 8-14 arasındaydı ve yemek arası yoktu.

47. Metamorphosis'in doğumunun ilk işaretleri. 6 Aralık 1912 tarihine kadar olan mektuplarda bahsedilen öykü, bu öyküdür.

48. Trieste'de bulunan özel bir sigorta şirketi olan Assicurazioni generali Prag bürosu. Kafka, burada, Ekim 1907-Temmuz 1908 yılları arasında çalıştı.

49. Dr. Robert Marschner, İşçi Kazaları Sigortası Enstitüsü yöneticilerinden.

50. Kafka, Silesya'dan gelen kadastrocu Bay H. ile Temmuz 1912 yılında Jungborn'da kalırken karşılaştı. Bkz. Günceler (14 Temmuz 1912), II, s. 306.

51. The Buss- und Betrag (Tövbekar ve Duacının Günü), bir Protestan tatili.

52. Saat 15, Kafka, Felice'nin 24 Kasım 1912 tarihli mektubuyla ilgili yanlış anlamasını düzeltiyor.

53. Bkz. Max Brod'un, Felice Bauer'e yazdığı 22 Kasım 1912 tarihli mektubu.

54. Josef Pollak, Kafka'nın kız kardeşi Valli'nin nişanlısı.

55. Karl Hermann'ın asbest fabrikası. 'Veda' mektubu, Briefe s. 107.
56. Yüan, Tzu- Tsai, Yüan Mei olarak da bilinir, çağının en büyük Çinli şairi olarak tanınırdı. Kafka, onun Almanca çevirisini ve yorumunu Hans Heilmann'ın Chinesische Lyrik vom 12 Jahrhundert v. Chr. Bis zur gegenwört, Munich, 1905 adlı eserinden almıştır. Max Brod şöyle söylüyor: 'Kafka bu kitabı çok beğeniyordu. Bazen tüm diğer kitaplardan üstün tutuyordu ve bana büyük bir heyecanla okuyordu.' (Verzweiflung und Erlässung im Werk Kafkas, Frankfurt am Main, 1959 s. 67).
57. O zamanlar Kafka, Niklasstrasse 36 numarada bulunan ailesinin evinde yaşıyordu. Moldau'dan çok uzak olmayan bir köşe apartmanıydı.
58. Prager Tagblatt, 25 Eylül 1912 bir haber öykü içeriyordu. 'Uganda şehitlerinin aziz mertebesine yükseltilmeleri). Kafka bunu keserek mektuba koymuştu. Şehitler Ekim 1964'te aziz mertebesine yükseltildiler.
59. 1890 yılında kurulan Die Neue Rundschau Alman aylık edebiyat dergilerinin önde gelenlerindendi.
60. Bu kupür saklanmadı.
61. Praglı bir yazar olan Oskar Baum (1883-1941), Max Brod tarafından 1904 son baharında Kafka ile tanıştırıldı. Baum, Max Brod'un, Felix Weltsch ve Franz Kafka'dan oluşan arkadaş çevresine katıldı. Genç yazarlar hemen her hafta sonu buluşuyorlar ve çalışmalarını okuyorlardı.
62. Max Brod, Kafka'nın 24 Kasım 1912 tarihinde onlara Metamorphosis'i okuduğunu onaylamıştır, ama bunun öykünün tamamı olduğunu düşünmüştür (Brod, Biography, s. 128)
63. Kafka'nın 3 Aralık 1912 tarihli mektubuylayla karşılaşırın.
64. Yitzhak Löwy'nin de bir üyesi olduğu Yahudi Alman Edebiyatı Aktörleri Tiyatrosu.
65. Friedrich Feigl (1884-1966), Kafka'nın birçok mektubunda bahsettiği ressam ve grafik sanatçısı. 1894 yılında Altstädter Alman lisesinde Kafka'nın sınıf arkadaşıydı.
66. Carl Lindström için yapılan yıllık kutlamadaki amatör gösteri.
67. Prag'daki Herder Birliği'nin daveti.
68. Bkz Günceler (20 ağustos 1912) I, s. 268.

69. Herhalde, 1912 yılı Kasım ortalarında Felice'yi Berlin'de ziyaret eden Max Brod olmalı. Brod'un 15 ve 22 Kasım 1912 tarihli mektuplarıyla karşılaştırın.

70. Ekim 1910'da, Max ve Otto Brod ile birlikte.

71. Enstitünün 1910 yılında yayınladığı raporda Kafka'ya ait, makine planlamaları, silindirik kesme aletleri ve kesme başlıklarıyla ilgili 'Kazaları Önleme Yolları' adlı bir makalesi vardı. Bundan bir bölüm, Brod tarafından Biography, s. 83'te yayınlanmıştır.

72. Bkz. Kafka'nı 30 Kasım 1912 tarihli mektubu.

73. Otto Stoessl (1875-1936), Avusturyalı yazar. Kafka, Das Buch des Jahres 1912, yayıncılar katalogundan Stoessl'in bir resmini ve Morgenot (Güneş doğarken) adlı romanının bir eleştirisini eklemiştir.

74. Tanımlanamamış.

75. Karşılaştırın, Günceler (25 Eylül 1912), I, s. 278, arkadaşlarına ilk kez bir öykü okurken: 'Gözlerimde yaşlar vardı. Öykümün değeri onaylanmıştı.'

76. Yüan- Tsai'nin 'In the Dead of the Night' adlı şiirine gönderme yapıyor. Bkz. Kafka'nın 24 Kasım 1912 tarihli mektubu.

77. Herhalde, Praglı yazarların 4. Aralık tarihindeki halk önünde okumaları.

78. Paul Wiegler (1878-1949), yazar, eleştirmen ve çevirmen. Eleştirisi Bohemia, 6 Aralık 1912, s. 12'de yayınlanmıştı. Kafka içeri şöyle söylüyordu: 'Kısa öyküsü olan Yargı, büyük ve şaşırtıcı bir yeteneği açığa çıkartıyor. Şaşırtıcı biçimde büyük bir yetenek, hırslı ve disiplinli ve yolunda ilerleyecek güce sahip.'

79. Rügen adasında bir tatil beldesi.

80. Popüler bir kağıt oyunu.

81. Kafka burada siz diyor, çünkü kart Felice'nin bürosuna yollanmış.

82. Berlin haftalık dergisi Die Aktion'un tanıtım kartı, August Strindberg'in Max Oppenheimer (1885-1954) tarafından yapılan bir resmini içeriyor. Einsam (1903) kısa bir öykü değildi, ama otobiyografik romanlarının son cildi idi.

83. Meditation'un özgün baskısında 'M. B.'ye' ithafı yer alır.

84. Tanımlanamamış.

85. Maximilian Harden (1861-1927), haftalık Zukunft (1892-1922) dergisinin etkili politik yazarı ve editörü.

86. Reisen Gebirge’de sıkça ziyaret edilen bir tatil beldesi.
87. Berlin’de Carl Lindstörn’de daktilograf olan Felice’nin küçük kız kardeşi.
88. Bkz. Not 12. Avusturya ve Rusya 1912 yılı Kasım sonu, Aralık başında seferberlik ilan etmişlerdi.
89. Bkz. 25-6 Aralık tarihli mektup, ilk paragraf; bu öykünün parçaları saklanmamış gibi görünüyor.
90. Felix Weltsch (1884-1964), Prag üniversitesinde felsefe eserleri yazarı ve kütüphaneci. Kafka üzerine çok yazı yazdı.
91. 26 Aralık.
92. Karşılaştırınız, Amerika s. 247 ve Günceler (2 Haziran 1912), I, s. 263. 1 Haziran 1912 tarihinde Kafka, Çek politikacı Dr. Frantilek Skoup’un ‘Amerika ve Memurlar’ adlı bir konferansına katıldı. Bu tür gösterileri buradan öğrendi.
93. Richard Huch (1864-1947), Alman yazar ve tarihçi.
94. Selma Legerlöf (1858-1940), İsveçli yazar, 1914 yılında Nobel ödülü aldı.
95. Jens Petar Jacobsen (1847-85), Danimarkalı şair ve yazar, Gurredieler’in yazarı.
96. Herbert Eulenberg (1876-1949), Alman romancı ve oyun yazarı. Schattenbilder (1910, 1912 ve 1915), tarihle ilgili kısa bir öykü zamanında çok okunmuştu.
97. Kitap Robert Rehlen’e aitti, Berühmte Aussprüche und Worte Napoleon von Corsika bis St. Helena (Napolyon’un Korsika’dan St. Helena’ya kadar önemli Söylevleri ve Sözleri), Leipzig, 1906.
98. Berlin banliyösü.

1913

99. Kafka’nın 3 Aralık 1912 tarihli mektubundaki fotoğrafa deyindiği belli.
100. Bkz. 29-30, 1912 tarihli mektup.
101. Amerika s. 253’deki bir sahneyi anırtırma.
102. Karşılaştırın, Amerika s. 262.
103. O zamanlar İşçilerin Sigortası Enstitüsü başkanı Dr. Otto Pribam’dı. Oğlu olan Ewald Pribam, Kafka’nın lise son ve üniversite

yıllarından arkadaşıydı. Bkz. Kafka'nın 10-11 Mart 1913 tarihli mektubu.

104. Ola Hansson, 'Erinnerungen an Strindberg', Die Neue Rundschau, no 11, 1912, 1536 ve no 12, 1912, 1724.

105. 'Babasına mektup', Dearest Father, s. 165.

106. 'Der Mythos der Juden' (Musevilikte Mitler), Bar Kochba Topluluğu işaret ediliyor. Kısmen, Vom Judentum: Ein Sammelbuch (Yahudilik: yazılardan derlemeler) içersinde yayınlandı. Yahudi öğrenciler Birliği Bar Kochba, Prag, Leipzig, 1913 s 21. editörlüğünü yaptı. İngilizce sürümü Martin Buber'in Yahudilik Üzerine, New York, 1967, s. 95-107, adlı eserinde yayınlandı.

107. Kafka Education Sentimentale'den bahsediyor ve çizilmiş satırları ve eki nedeniyle ilgileniyor.

108. Chinesische Geister- und Liebesgeschichten, Editör ve sunan Martin Buber, Frankfurt am Main, 1911; Rose Quong tarafından editörlüğü yapılarak çevrilen ve Martin Buber'in giriş yazısı bulunan benzer bir öykü derlemesi, Chinese Ghost and Love Stories'de , New York, 1946 yayınlandı.

109. Gertrude Eysoldt (1870-1955), Berlin'deki Reinhardt Asamblesi üyesi.

110. Hugo von Hofmannstahl'ın Jederman'ı, Prag'da Neue Deutsche Theatre'de 12 Mayıs 1912 yılında sergilendi.

111. Die Gartenlaube, bir aile dergisi. 19. yıl orta sınıfı tarafından çok okunuyordu.

112. Johann Ludwig Uhland (1787-1862), alman şair ve dil bilimci. Jean Paul (Jean Paul Friedrich Richter, 1763-1810). Alman yazar. Johan Gottfried Seume (1763-1810) Alman yazar. Friedrich Bückert (1788-1866), Alman şair ve doğu bilimci, Anti Napolyon soneleri ve Brahma'nın Hikmeti adlı kitapların yazarı.

113. Rus baleleri Prag'da Neue Deutsche Theatre'de 1910 baharında gösterilerini sergilemişlerdi. Bkz, Kafka'nın, Eugenie Eduardova ile ilgili düşünceleri, Günceler, 1910, I, s. 9.

114. Tamara Karsavina. (1885-) Rus balesinde Pavlova'nın ardılı.

115. Emile Jacques-Dalcroze (1865-1950), İsviçreli besteci ve öğretmen. 1910 yılında, Dresden yakınlarında Hellerau'da kendi okulunu kurdu. Kafka burayı 1914 yılında ziyaret etti.

116. Bkz. Kafka'nın mektubu, 14-15 Ocak 1913.
117. Bkz. Kafka'nın mektubu, 24 Kasım 1912.
118. Waslaw Nijinsky (890-1950), Diaghilev'in Rus Balesi yıldızı.
119. Lydia Kyast (1885-1959).
120. Amerika önceki mektuplarda sıkça geçmiş olmalı.
121. Bkz. Kafka'nın mektubu, 24 Kasım 1912.
122. Almanca Hörmuschel (Dinleme Kabuğu).
123. Hareketli resim izleme cihazı. Bir kağıda bir seri resim basılıyor ve resimler bir çark etrafında çevriliyor. Çark hızla dönüyor ve resimler hareketliymiş gibi görünüyor.
124. Gertrude Kircheisen, Die Frauen um Napoleon, Münih, 1912.
125. Friedrich Hebbel (1813-63), Alman oyun yazarı. Mektuplarının ve güncelerinin eleştirisi 1911 yılından itibaren görülmeye başlandı.
126. Max Brod, Ein tschechisches Dienstmädchen, Berlin, 1909.
127. Otto Pick'in Bohemia'daki Meditation hakkında eleştirisi, 30 Ocak 1913.
128. Kafka'nın mektuplarını gizlice okuyan Kafka'nın annesine yönelik olarak. Bkz. Kafka'nın mektubunda bu konu ile ilgili olarak söyledikleri, 14-15 Aralık, 1912.
129. Bu mektup saklanmamış.
130. Belki, Amerika'nın ilk bölümü olan Ateşçi.
131. Heinrich von Kleist'in (1777-1817) kısa öyküsü olan 'Michael Kohlhaas' (İngilizce çevrisi, Martin Greenberg. Marki O ve Diğer Öyküler, New York, 1960) Kafka, 1913 yılı Aralık ortasında, Prag Toynbee salonunda öykünün başını okumuştur. Bkz, Günceler, (11 Aralık 1913), I, s. 320.
132. Hidalla oder Sein und Haben (Hidalla veya varolmak ve sahip olmak) (1904), Frank Wedekind'in (1864-1918) bir oyunu. Prag'daki ilk gösterim Neue Deutsche Theatre'de 12 Şubat 1913 yılında gerçekleşti. Wedekind genellikle oyunlarında karısı Tilly'nin (Mathilde Newes) yanında sahneye çıkardı.
133. Yazar Schinitzler (1862-1931), Avusturyalı oyun yazarı ve romancı. Burada bahsedilenler Professor Bernhardi (1912), Zwisc-

henspiel (1916), Der Junge Mederdus (1910), Anatol (1893), Reigen (1900) ve Liutenant Gustl (1901) adlı eserlerdir.

134. Prenses Viktoria Luise ve nişanlısı Brunswick ve Lü-nevberg dükü Prens Ernst August.

135. Max Brod'un Meditation eleştirisi, 'Das Ereignis eines Buches' (Edebi bir Olay), März no 7, Şubat 1913, s. 268.

136. Kafka'nın mektubu, 14-15 Şubat, bkz 137 nolu not.

137. Kafka'nın mektubu, 14-15 Şubat. Pazar günü Felice'ye ulaşmasını umuyordu.

138. Kafka'nın inancı kısa zamanda sarsılacaktı: bkz. 17-18 Mart 1913 tarihli mektubu.

139. 1 Mart 1913 tarihinde, Kafka, İşçi Kazaları Sigortaları Enstitüsünde genel sekreter yardımcısı görevine getirildi. Maaş artışı ve yükselme konusundaki ayrıntılı bir başvurusu, Jarmour Louzil tarafından, Shornik Naraodniho Musea v. Praze, magazinde VII, no 2, 1963, s. 65. yayınlandı.

140. Metamorphosis'in son bölümü olabilir, bkz not 62.

141. Ernst Liman'la ilgili bitmemiş öykü. Bkz. Günceler (28 Şubat 1913) I, s. 280.

142. Oyunla ilgili bir Paul Lindau (1839-1919) filmi, Der Andere (1893); Albert Bassermann (1867-1952) önemli bir rol almıştı.

143. Aralık 1910'da, Kafka, Bassermann'ın baş rolde oynadığı Hamlet'i gördü. Bkz. 9 Aralık 1910 tarihli, Max Brod'a yolladığı kart. (Briefe s. 84).

144. Karl Gutzkow'un (1811-78) yazdığı Trajedi (1847). Uri-el acosta (1585-1640) Katoliklerken yeniden Musevi olan bir aileden gelen Portekizli bir felsefeci. Amsterdam'da yaşadı ve Amsterdam sinagogu tarafından Tanrı tanımaz olarak aforoz edildi.

145. Kafka'nın güncelerinde 28 Şubat ve 2 Mayıs 1913 tarihleri arasında kayıt yoktur.

146. Goethe'nin bir romanı (1774).

147. Oskar Baum'un kısa öyküsü, 'Die Fremde' (Yabancı Kız) Bohemia'da 13 Mart 1913 tarihinde yayınlandı. Aynı gün, Felix Weltsch'in, Henri Bergson'la ilgili yazısı Prager Tagblatt'ta çıktı.

148. Bkz. Kafka'nın mektubu, 18-19 Şubat 1913.

149. Kafka'nın kütüphanesinde mektupların (Berlin, 1912) Almanca çevirileri vardı.

150. Paskalya öncesi Cuma günü.
151. Mektubu bir ulak getirmişti.
152. Biraz yanlış aktarılmış. Tam aktarımı: 'Şu güzel kadın başına bak- siyah kıvrımlı- muhteşem renklerde- koyu bir arka planda' (Goethe, Gedenkausgabe, XXIII, Zürih, 1950, s. 864).
153. Avusturya dilinde Gasse (dar sokak) cadde için de kullanılıyor. Tercümede cadde kullanılan yerlerde Kafka 'gasse' terimini kullanmıştır. Berlin'e ziyaretinde, Felice, doğru kelimenin strasse olduğunu söylemiştir.
154. Bkz. Kafka'nın Max Brod'a mektubu, 3 Nisan 1913: 'Dün Berlin'e büyük itirafımı yazdım...' (Briefe s. 115)
155. Nisan başında Bauer ailesi 29, Immanuelkirchstrasse Berlin'den Berlin-Carlottenburg, Wilmersdorfstrasse, 73 numaraya taşındılar (Mommsenstrasse'nin köşesi.)
156. Die Net e Rundschau'da, no 4, Nisan 1913, 457, yayınlanan Friedrich Huch'un (1873-1913) yazdığı Der Gast (Misafir) adlı öyküsü.
157. Kurt Wolff 16 Nisan 1913 yılında Kafka'ya yazarak, The Metamorphosis, The Stoker, ve The Judgement adlı öyküleri bir araya toplayacağına söz verdi. (Kurt Wolff: Briefwechsel eines Verlegers, 1911-1963) (Kurt Wolff: Bir yayıncının yazışmaları 1911-1963), editörler Bernhard Zeller ve Ellen Otten, Frankfurt am Main, 1966 s. 30; bundan sonra Wolff olarak adlandırılacak, Sonra Kafka bu fikirden vazgeçti ve öyküler ayrı, ayrı Der jüngste Tag serisinde yayınlandı.
158. Kafka'nın Madrid'de yaşayan dayısı Löwy.
159. Bauer ailesinin yeni taşındığı ev Kafka'nın kaldığı Askatische Hof oteline eskisinden daha yakındı.
160. Felice'nin erkek kardeşi Ferdinand'ın nişanında.
161. Bkz not 41.
162. Berlin'in 28 mil kuzey doğusunda bir şehir; Berlin'de yaşayanlar için bir tatil beldesi.
163. 16 Mayıs, Bohemyanın koruyucusu olan Aziz John Nepomik (1340?-93?) için festival.
164. 1905 ve 1906 yıllarında yaz tatilini geçirdiği Zuckmantel'deki bir kadınla olan ilişkisini kastediyor. Kafka, Güncelerinde (24 Ocak 1915), II, s. 112 '...Zuckmantel'de olduğu gibi, insanın sevdiği birisiyle kurduğu ilişkiden duyumsadığı hoşluk' ve (Temmuz 1916) II

s. 159 'Zuckmental'de yakınlaştığım kadar, bir kadınla şimdiye dek yakınlaşmadım... O bir kadındı ve ben farkında değildim' diye kadından iki kez bahsetmiştir Ayrıca bkz. Kafka'nın Max Brod'a Temmuz 1916 ortasında yazdığı mektup (Briefe s.139).

165. 'Aylık bekleme' sonucunda postalanmayan mektupların ikincisi (28 Eylül-23 Ekim 1912); bkz. 20-21 Aralık 1912 tarihli mektup.

166. Bu mektupta siz diye hitap ediliyor.

167. 2 Haziran 1913 tarihinde, Prag, Hotel Bristol'deki akşam. Löwy okudu, şarkı söyledi ve dans etti.

168. 'The Judgement' adlı öykü, Kafka'nın Felice'ye yazdığı ilk mektuptan iki gün sonra 22-23 Eylül 1912 gecesinde yazıldı.

169. Friede=barış; Glück=mutluluk (Latin: felicitas); Feld=alan; Bauer=köylü.

170. Hinadfallen=elinden bırakmak, düşürmek; Hindfallen=yere düşmek.

171. Kafka bu mektuba 10 Hazirandan önce başladı. 10 Haziran tarihli mektupta söyledikleri: 'Henüz hazır olmayan bir tezi hazırlıyorum.' Mektubun sonunda 16 Haziran 1913 tarihi vardı.

172. Bkz. Kafka'nın 15 Mayıs 1913 tarihli mektubu.

173. Merkezi Avrupa tren sisteminde platforma girmek için bilet gerekiyordu.

174. Berlin banliyösü.

175. Felice'nin 1-17 Ağustos tarihleri arasında tatilini geçirdiği Sylt adası üzerindeki tatil yeri.

176. Bkz. Günceler (Temmuz 1913), I, s. 292: 'İlişki korkusu, iç içe geçme korkusu. O zaman artık hiç yalnız olamam.' ('Evliliğimin lehine ve aleyhine olan düşüncelerin özeti.' Madde 5.)

177. Bkz not 5.

178. Doğru adres: Niklasstrasse 36.

179. J. P. Müller, Danimarkalı beden öğretmeni. Popüler olan ev jimnastiği uygulamaları geliştirmişti. Kafka bu sistemi 1909 yılından beri kullanıyordu. The System für Frauen 1913 yılında yayınlandı.

180. Sylt üzerinde, Westerland'ın 3 mil kuzeyindeki bir köy.

181. Gustav Roskoff'dan (1814-89), Geschichte des Teufels (Şeytanın Tarihi) Leipzig, 1869, I, s. 326 alıntı. Parantez içersindeki ifade Kafka'ya ait.

182. Paul Friedrich, 'Gleichnisse und Betrachtungen', Das literarische Echo, XV, no 22 (15 Ağustos 1913), s. 1547.
183. Bu mektup saklanmamış.
184. Bkz. Günceler (21 Ağustos 1913), I, s. 298.
185. Bkz, sonraki mektup. Kafka, Felice'nin babasına yazma niyetini ilk kez 16 Mayıs 1913 tarihinde açıkladı ve bunu Whitsun'daki Berlin ziyaretinde tartışmış olabilir.
186. Franz Grillprazer (1791-1872) Avusturyalı oyun yazarı ve şair.
187. Bkz. Not 131. Felice'nin kız kardeşi Erna, editörlere, Kleist'in Wannsee'deki mezarını Kafka ile beraber ziyaret ettiğini söylemiştir. Orada 'derin düşüncelere dalarak' uzun süre oyalandığını anımsamıştır.
188. İlk yardım ve Kazaları önleme İkinci Uluslar arası Kongresi, Viyana'da, 1913 yılında 2-9 Eylül tarihlerinde gerçekleşti. Aynı zamanda 11. Siyonizm Kongresi de yapıliyordu. Kafka 8 Eylül'de bir oturumuna katıldı.
189. Garda gölünün güneyindeki bir şehir.
190. Garda gölünün batı kıyısında bulunan ve sıkça ziyaret edilen bir kış tatil yeri.
191. Kafka mektubu kısa zaman sonra buluyor ve 6 Kasım 1913 tarihli mektubuna ekliyor.
192. Kafka, güncelerde yeniden kızıdan bahsediyor (14 Aralık 1913), I, s. 322.
193. Kafka, ertesi gün Desenzano'dan Riva'ya Dr. Von Hartungen'in sanatoryumuna gitti.
194. Ernst Weiss (1884-1940), Berlin'de yaşayan roman yazarı ve doktor, Brno doğumlu. Kafka onunla ilk kez Prag'da Haziran sonlarında karşılaştı. Sonra aynı yılda Viyana'da, doktor, Albert Ehrenstein, Felix Stössinger ve Otto Pick'le beraberken tekrar karşılaştı. Ayrıca bkz. Günceler (24 Ocak, 1915, II, s. 113.)
195. Kafka'nın Felice'ye 27 Kasım - 29 Aralık arasında yazdığı dört mektup kaybolmuş olabilir. Kafka bu mektuplardan Grete Bloch'a 28. Ocak 1914 tarihili mektubunda bahsetmiştir.
196. Kafka İsviçreli kızla karşılaşmasını Güncelerinde (15, 20 ve 22 Ekim, 1913) ve Max Brod'a yazdığı bir mektupta, 28 Eylül 1913 birkaç kez belirtmiştir. (Günceler, I, s. 301, 303; II s. 220; Briefe s. 121) ve yalnızca baş harflerini kullanmıştır (W. veya G. W.)

1914

197. 26 Ocak'ta postalanmış.
198. Felice Almanca bir deyim olan 'wie die Katze um den heissen Brei gehen (kedi gibi sıcak lapanın etrafından dolaşmak, yani bin dereden su getirmek) deyimini kullanmış.
199. Bkz., Grete Bloch'a yazılmış olan mektubun müsveddesi, 15- 16 Aralık, 1913. Kafka'nın evrakları arasında bulundu.
200. Bkz Günceler (12,14,15 ve 17 Aralık 1913) I, s. 321.
201. Die Galeere (Galeri), Ernst Weiss'in ilk romanı 1913 yılında yayınlandı.
202. 29 Aralık 1913 - 2 Ocak 1914 tarihli mektup.
203. Gerete Bloch'un Kasım 1913 başlarında Prag'ı ziyaret ederken kaldığı otel.
204. Bu mektup saklanmamış. Kafka bundan, Grete Bloch'a yazdığı 3 ve 9 Mart 1914 tarihli mektuplarda bahsetmiş.
205. Ayrıca bkz. Günceler (Mart 1914) II s. 24.
206. Kasım 1913 başlarında Prag'daki ilk buluşmaları.
207. Kafka, 13 Mart 1914 tarihinde Grete Bloch'a yazdığı mektupta tel grafi aktarmış.
208. Prag Viyana hattında, Avusturya tarafındaki ilk istasyon.
209. İçindeki saklanmamış.
210. Duruşma adlı kitabın son bölümünde bu fikrin yansıması vardır. Romanın büyük bir kısmı, nişan bozulduktan sonra, bu yılın ikinci yarısında yazılmıştır.
211. Kafka'nın Felice'ya yazdığı 21 Mart 1914 tarihli mektup.
212. Resmi olmayan nişan Berlin'de Paskalya'da yapıldı (12-13 Nisan 1914.)
213. Carl Lindström'ün bir çalışanı olarak, Felice'nin beşinci yıl dönümü, Ağustos 1914.
214. Berlin'in dışında bir göl.
215. Aile ve dostlar arasındaki resmi nişan töreni.
216. Ekim 1915 yılına kadar yayınlanmamış olmasına rağmen The Metamorphosis olabilir. İlk kez bir aylık dergi olan Die Weissen Blätter'de yayınlanmıştı.
217. 'Die Aeroplane in Brescia', Bohemia'da 28 Eylül

1909'da yayınlandı ve Max Brod'la birlikte yazılan öykü 'Richard and Samuel' Herder Blätter'de, I. No 3 (Mayıs 1912) yayınlandı. İngilizce sürümler ('The Aeroplanes at Brescia' ve 'The First Long Train Journey', Penal Colony'de s. 297, 279 yayınlandılar.

218. Max Brod'un romanı Tycho Brahes Weg zu Gott, ilk kez bölümler halinde Die weissen Blätter'de (Ocak- Haziran 1915) yayınlandı, sonra kitap halinde Kurt Wolff 1916 yılında yayınladı. Roman 'Arkadaşım Kafka'ya' ibaresini taşımaktaydı.

219. Kafka'nın dayıları olan Siegfried Löwy Moravya'da, Iglau yakınındaki Triesch'de bir köy doktoruydu ve Rudolf Löwy Prag'da bir muhasebeciydi.

220. Cuma, 24 Nisan 1914'te Prager Taglebt'ta göze çarpmayan bir yazı çıktı: 'İşçi Kazaları Sigortası Enstitüsü başkan yardımcısı Dr. Franz Kafka, Berlin'den Bayan Felice Bauer ile nişanlandı.'

221. Kafka, metropoliten Almanların kullandıkları aşırı sözcükleri ima ediyor.

222. Ölümünden sonra, Grillprazzer'in Spiegelgase 21 numarasındaki evi yeni belediye binasında bulunan Viyana Tarih Müzesine aktarıldı.

223. Grillprazer kısa bir süre Katharina Fröhlich ile nişanlı kaldı, ama evlenmedi. Onunla ve iki kız kardeşiyle olan yakın ilişkisini sürdürdü. Kafka'nın bahsettiği not Grillprazer'in ölümünden sonra bulundu ve ilk kez Heinrich Luebe'nin biyografisinde, s. 65 yayınlandı.

224. Viyana'daki vejetaryen lokantası olan Thalisia'nın bulunduğu yer.

225. Felice'nin babasının kız kardeşi.

226. Bu mektup 1 Mart 1914 sonrası hemen yazılmış olmalı ve saklanmamış.

227. Kafka'nın 1 Temmuz 1914 tarihli mektubunun yanıtı olabilir.

228. Kafka, o zamanlar edebi üretkenliğinden elde ettiği güveni kastediyor. Bkz. Felice'ye mektuplar 1 Kasım 1912 ve 2-3, 3-4 ve 17-18 Mart 1913.

229. Askanische Hof'ta Grete Bloch ve Felice'nin kız kardeşi Erna'nın da bulunduğu toplantıda nişanın bozulduğu günün ertesi günü yazıldı. Mektubu bir ulak getirdi. Ayrıca bkz., Günceler (23 ve 27 Temmuz 1914) II s. 65.

230. 1914 yılı Mayıs başı ve Haziran sonunda Grete Bloch'a yazılan mektuplardan birisi olabilir. Bu mektuplardaki, Kafka'nın, Felice ile evliliği konusunda kuşkularını ortaya koyduğu satırları, 'oteldeki mahkemede' (Askanische Hof) aktarmak amacıyla herhalde Grete Bloch kırmızıyla çizmişti. Bkz. Kafka'nın Grete Bloch'a yazdığı 3 Temmuz 1914 tarihli mektup: 'Mektuplardan alıntı yapmana gerek yoktu.'

231. Kafka sekreterine ufak borçlar verir ve geri almayı hep ret ederdi.

232. Bkz. Günceler (15 Ekim 1914), II s. 93, Kafka mektubu belleğinden aktarıyor.

233. 5-9 Ekim 1914.

234. Kafka, Felice'nin akrabaları arasında en çok Erna'yı seviyordu. Bauer ailesini 1913 yılı Whitsun'da ilk ziyaret ettiğinde, ailede en çok ona karşı nazik davranmıştı. Nişan bozulup Berlin'den ayrılırken istasyona kadar Kafka ile birlikte gelmişti. 'Ve E. de bana karşı nazikti. Beni mahkeme (Askanische Hof'taki yüzleşme) önünde görmesine rağmen, anlaşılmaz bir nedenle bana güveniyordu. Arada sırada, bu güvenin üzerindeki etkisini bile duyumsayabiliyorum.' Günceler (28 Temmuz 1914) II s. 68.

235. 23-4 Ocak'tan bir önceki hafta sonu Kafka ve Felice Prag Berlin tren yolunun Bohemya tarafındaki bir sınır kasabası olan Bodenbach'da buluştular. Bu ziyaret sırasında, Kafka, 1914 yılının ikinci yarısında yazdıklarından bir kısmını Felice'ye okudu. Bunların arasında, 7 Eylül 1915 tarihinde Prag haftalık dergisi olan Selbstwehr'de yayınlanan 'Yasa Önünde' de vardı. Bu eser daha sonra, Aralık 1915'te in Vom jüngsten Tag: Ein Almanach neuer Dichtung (Leipzig, 1916) yayınlandı. Bkz. Günceler (24 Ocak 1915) II s. 111

236. Kafka'nın yalnız başına yaşadığı Bilekgasse'deki ilk oda. Kız kardeşi Valli Pollak da orada yaşıyordu.

237. The Great Wall of China içersindeki 'Komşum' öyküsüyle karşılaştırın.

238. 'Zum goldenen Hecht' (Altın mızrakla işaretli) evde, Langegrasse 705/18 (bugün no 16). Ev sahibinin adı Solomon Stein'di. Odası balkonlu bir köşe odaydı, beşinci kattaydı ve eski Prag'ın çatılarının ve kulelerinin ve Moldau'daki Lurenziberg'in muhteşem manzarasını görüyordu.

239. Kafka'nın da katıldığı Brod, Weltsch ve Baum'un haftalık toplantısı. Bkz not 61.

240. Kafkanın eniştesi ve kız kardeşi Elli'nin kocası olan Karl Hermann, Karpatlar'da askerlik görevini yaptı. Diğer eniştesi, Valli'nin kocası olan Josef Pollak hafif yaralanmıştı.

241. Bu mektupta bahsi geçen satırlar, Felice'nin, Kafka'ya armağan olarak yolladığı Flaubert'in Salammbö adlı eserine yazdıklarının olmalı.

242. Almanca *im Richtigen*, Flaubert'in yeğeni Caroline Commanville için kullandığı ve kızın Suvenirten intimes adlı kitabına aktardığı *dans le vrai* ifadesinin karşılığıdır. Kafka bu kitabı okumuştur. Kafka, konuşmalarında sıkça, Flaubert'in *Ils sont dans le vrai* ifadesini kullanırdı.

243. Whitsun'da Kafka'nın Bohemya İsviçre'sine yaptığı ortak bir geziden dönüşü (23-4 Mayıs), 1915.

244. Heinrich Weltsch, Kafka'nın arkadaşı Felix'in babası.

245. Heine, bu satırları, 'Ideas: The Book Le Grand' ((1826) II Travel Sketchees,) adlı kitabında, 1. 2. ve 20. bölümlerde bir düstür olarak kullanmıştı. Adolf Müllner'in yazdığı (1774-1829) Di Schuld IV, 9 (1816) adlı trajediden alınmıştı.

246. Bir çok nedenin yanında, Kafka, memuriyetten kaçmak için askere gitmek istiyordu.

247. Meditation'daki 'Bachelors III Luck'a gönderme yapıyor; bkz. Penal Colony, s. 30.

248. Sigorta Enstitüsünün bir memuru olarak, Kafka, askerlik görevinden muaf tutulmuştu.

249. Carl Sternheim (1878-1942), 1915 yılında Fontane ödülünü kazandı. Üç hikayesi olan 'Busekov (1914), 'Napoleon' (1915) ve 'Schulin' (1916) Kafka'nın yayıncısı olan Kurt Wolff tarafından yayınlandı; Sternheim, Die Erzählungen (Leipzig, 1916). Milyoner olan Sternheim, Franz Blei'nin önerisiyle ödül parasını Kafka'ya verdi.

250. The Metamorphosis ilk kez Die weisen Blätter'de, X (Ekim 1915); iki cilt (22/23), Der jüngste Tag serisi, Kasım 1915 (Kurt Wolff, Leipzig) yayınlandı.

251. Mektuplar askeri sansürden geçtiği için, Prag'dan yollanan mektupların Berlin'e ulaşması 5-7 gün arasında oluyordu.

252. Robert Musil (1880-1942); daha sonra *The Man Without Qualities*'in yazarı oldu.) Kafka'yı bir edebiyat dergisine- *Die neue Rundschau* olabilir- katkıda bulunması için Şubat 1914'te çağırdı. Bkz. Günceler (23 Şubat 1914)- II s. 22. Musil Kafka'nın *Meditation* ve *The Stroker* adlı eserlerinin, *Die neue Rundschau* Ağustos 1914 sayısında eleştirisini yaptı.

253. *The Trojan Women of Euripides*, Franz Werfel'in Almanca bir uyarlaması. Prag'da 24 ve 25 Mayıs'ta sahnelenmişti.

254. 3-13 Temmuz arasında, Kafka ve Felice tatillerini Marienbad'da Hotel Schloss Balmoral and Osborne otelinde beraberce geçirdiler. Felice ayrıldıktan sonra da Kafka on gün otelde kaldı. Yolculuk öncesi çektiği baş ağrıları ve uykusuzluk sorunları ortadan kalkmıştı. Max Brod'a yazdığı 12-14 Temmuz 1916 tarihli mektupta, Kafka şöyle diyordu: 'Tepl'deki sabahdan sonra (8 Temmuz), o kadar hoş ve hafif günler yaşadım ki, bunun olabileceğine inanmazdım.' (Briefe, s. 140). Ayrıca, bkz. Not 164 ve *Diaries* (Temmuz 1916), II s. 159 ve (29 Ocak 1922) II, s. 216.

255. Kafka yokken- bir gün önce, kızın Berlin'e döndüğü *Franzensbad*'a kadar Felice'ye eşlik etmişti- içinde bulunduğu oda başkalarına verilmişti. Ona, Felice'nin kaldığı odayı verdiler.

256. Bkz. Kafka'nın Max Brod'a mektubu (Temmuz ortası 1916) Briefe, s. 141 ve Julius Elias'ın haham Belz'in Marienbad'da kalışıyla ilgili yazısı, *Berliner Tageblatt*, 20 Temmuz, akşam baskısı.

257. Kafka, birkaç gün önce Brod'dan, Berlin'e Felice'ye *Jüdische Volksheim* (Yahudi halk Evi) ile ilgili açıklayıcı bilgi göndermesini istemişti. Bkz. Felice Bauer ile ilgili biyografik not, s. 11 ve Briefe (Temmuz ortası 1916) s. 141.

258. Saksâğan

259. Paul Weltsch.

260. Kafka Kurt Wloff Verlag ile Leipzig yolculuğu konusunda yazıyordu; ayrıca *Punishments* adlı bir kitabın yayınlanmasını görüştüyorlardı. Bu kitapta, 'The Judgement', 'The Metamorphosis' ve 'In the Penal Colony' yer alacaktı.

261. Kafka Fletschern kelimesini kullanmıştır. Anlamı: 'iyice çığnemek.' Bu kelimeyi, Amerikalı beslenme uzmanı Horace Fletcher (1849-1919) kullanırdı.

262. 'Blumfeld, an Elderly Bachelor' olmalı; bundan bazı bölümleri Marienbad'da okumuştur.

263. Kafka, Felice ile evlenince, Berlin'in bir banliyösü olan Karlshorst'ta yaşamayı düşünüyordu.

264. Dr. Siegfried Lehmann (1892-1958), Yahudi halk Evi kurucusu ve önce Berlin'de, sonra Filistin'de Yahudi eğitimi konusunda önemli bir isim. 'Idee der jüdischen Siedlung und des Volksheims' (Yahudi yerleşimi kavramı ve halk evi) başlıklı yazısı, Jüdische Rundschau'da, XXII No 9, s.76 ve XXII No 10 s. 83 yayınlandı

265. Alman yazar ve şair olan Klabund. (Alfred Henschke'nin (1890-1928) takma adı). Gerson: Ein Lied für dich (Senin için bir şarkı), 1933 adlı filmde önemli bir rol alan oyuncu Therese Gerson olmalı.

266. Jüdische Rundschau, XXI, No 29 (21 Temmuz 1916); Max Brod'un, 'Aus der Notschule für galizische Flüchtlinge in Prag' (Galiçya'dan gelen Yahudi göçmen öğrenciler için acil durum okulu) başlıklı yazısı ve Kafka'nın bahsettiği mektuplardan alıntılar vardı.

267. Theodor Fontane (1819-98), Alman şair ve yazar. Alınan bölümler, Fontane'nin, Mathilde von Rohr'a 17 Haziran ve 1 Temmuz 1876 yıllarında yazdığı mektuplardandır. Bkz. Briefe Theodor Fontanes, 2. derleme ed. Otto Pniower ve Paul Schlenther (Berlin 1910) I, s. 360, 363. Kafka'nın yazıda yaptığı değiştirmelerden belirtilmemiş.

268. 13 Ağustos 1912 yılında ilk görüşmeleri ile ilgili olarak yazıyor.

269. Kafka, Marienbad'da beraber kalmalarından sonra, evine döndüğü Franzensbad'a kadar Felice'ye eşlik etmişti. Bkz not 255.

270. Dragonerstrasse 22 (bugün Max-Beer Strasse 59) Yahudi Halk Evi'nin adresiydi.

271. Fontane'den Mathilde von Roht'a, 1 Temmuz 1876; bkz not 267.

272. Otto Kaus, Dostojevski: Zur kritik der Persönlichkeit; ein Versuch (Dostoyevsky: Kişiliğine dair bir inceleme, bir çalışma) Münih, 1916.

273. Franz Blei (1871-1942), Avusturyalı yazar, eleştirmen ve editör.

274. Bkz. 9 Ağustos 1916 tarihli kart.

275. Lily Braun olabilir Memoiren einer Sozialistin (Bir Sosyalistin anıları), 2 cilt, Münih 1909-11; bkz. Kafka'nın M. E.'ye mektubu (Kasım/Aralık 1920) Briefe, s. 282.

276. Alfred Wolfenstein (1888-1945), Alman şair. Kafka daveti kabul etmişti. 10 Kasım'da 'In the Penal Colony' i ve Max Brod'un şiirlerini okudu. Felice de vardı.

277. Arkadia yıllığının ilk basımında şu ithaf vardı: 'Bayan B.'ye.' Bkz. 24 Ekim 1912 tarihli mektup.

278. Nesir bir yazı parçası olan 'Bir Düş'. Trial'in bir yan ürünüydü. Aylık Der Jude'de (ed. Martin Buber) Max Brod'un 'Unsere Literatur und die Gemeinschaft' (Yazarlarımız ve toplumumuz) adlı makalesi, I No 7 (Ekim 1916) ile birlikte yayınlamaya niyetli olduğu belli. Ama Martin Buber'in de ortak editörlük yaptığı bir antoloji olan Das jüdische Prag'da (Yahudi Prag) (Selbstwehr Yayıncılık, Aralık 1916) yayınlandı. 6 Ocak 1917 yılında da Prager Tagblatt (Magazin bölümü) ve tekrar Almanach der Neuen Jugend auf das Jahr 1917 (Berlin: Neue Jugend) s. 172. içerisinde yayınlandı.

279. Yahudi Halk Evi, Alexanderplatz yakınında işçi mahallesindeydi. Bkz. Klara Eschekbercer, 'Die Wohnungsfrage' (Yerleşim problemi), Neue Jüdische Monatshefte, IV. No. 11-12.

280. Hugo Bergmann (1883-), felsefeci, Siyonist, daha sonra Kutsal Hebrew Üniversitesi Hebrew Ulusal Kütüphanesinde kütüphaneci.

281. 7 Eylül 1916 tarihinde yazdığı 'Anne ve Çocuk' adlı gösteriden bahsediyor olmalı.

282. Bkz. Not 278.

283. Robert Mülser, araştırma yazısı olan 'Phantasie' de, Die Neue Rundschau, II (1916), s. 1421 şöyle yazıyor: 'Kafka'nın, temelde Almanca, övgüye değer sağlamlıkta, usta şarkıcılar tarzındaki maharetli betimleme sanatı, elbiseye konulmuş varsayımsal yamalarla bozulmuş.' 'Yazarlarımız ve Toplumumuz' yazısında Max Brod Kafka için şunları söylüyor: 'Yahudi kelimesi çalışmalarında yer almamasına rağmen, yazıları zamanımızın en tipik Yahudi örneklerindendir.'

284. Max Brod'un posta memurluğu için, bkz. Brod, Biography, s. 81.

285. Bkz Diaries (18 Ekim 1916), II, s. 166.

286. Kafka bu karardan, Max Brod'a Marienbad'dan yazdığı mektupta (Temmuz ortası 1916) da bahsetmişti. (Briefe s. 140)

287. Arnold Zweig (1887-1968): Ritualmond in Ungarn: Jüdische Tragödie in fünf Aufzügen (Macaristan'daki Törenselsin Cinayet: Beş perdelik bir Yahudi trajedisi), Berlin 1914.

288. Bkz. Ek.

289. Kafka'nın kuşkusu yersizdi. 'The Judgement' ekim sonunda Kurt Wolff'un Der jüngste Tag serisinde 34. ciltte yayınlandı.

290. Eğer 30 Ekim tarihli mektuba konulmuş olan başvuru değilse, kağıt saklanmamış.

291. Kartlar saklanmamış.

292. 10-12 Kasım 1916 tarihinde Münih'te kalışlarına gönderme yapılıyor.

293. Kafka'nın Münih Kunst-Salon Goltz'da 10 Kasım 1916 tarihli okumasının, Müncher-Ausburger Abendzeitung, akşam baskısında, 13 Kasım 1916, s. 2 çıkan eleştirisi. Kafka'nın gördüğü diğer eleştiri Müncheher Neueste Nachrichten'de, 11 Kasım 1916 s. 3 yayınlanmıştı. Üçüncü bir eleştiri Müncher Zeitung'da, 12 Kasım 1916, s. 2 çıktı.

294.. Rilke ve Kafka hiç karşılaşmamış olabilirler. Kafka, Rilke'nin, çalışmalarıyla ilgili fikirlerini Eugen Mondt'tan öğrenmiş olabilir. 'In The Penal Colony' o zaman basılmamış olduğu için, Münih'te yaşayan Rilke, 30 Eylül'de Münih'e gelen müsveddeyi görmüş ve Eugen Mondt'la üzerinde konuşmuş olmalı. Bkz. Eugen Mondt, 'München- Dachau, ein literarisches Erinnerungsbüchlerin (Münih-Dachau: Kısa bir edebi inceleme.) (Daktilo yazımı Münih, belediye kütüphanesindedir), s 42. Rilke Kafka'nın çalışmasını büyük bir ilgiyle izlemişti. 17 Şubat 1922 tarihinde Kurt Wolff'a yazdığı bir mektupta şöyle söylüyordu: 'Lütfen Franz Kafka'nın her yazısından habirim olsun. Onun iyi bir okuyucusu olduğumdan emin olabilirsiniz.' (Wolff, Briefwechsel s. 152)

295. Ottla, Alchimistengässen'de ufak ve eski bir eve yerleşti. (No 22) ve orada huzur ve sükun bulmayı uman ağabeysinin de oraya gelmesine izin verdi. Kafka akşamları çok geç saatlerde önce Lange-gasse'deki, sonra Schönbörn'deki odasına dönüyordu.

296. Aziz Nikolas kutlamasında, 6 Aralık, çocuklar iyi davranışları nedeniyle hediyeler alırlar.

297. Die alte Schloss-Stiege'nin 98 basamağı vardı.

1917

298. Bu mektubun kopyası- ya da müsveddesi- Kafka'nın kağıtları arasında bulundu ve ilk kez Max Brod tarafından Biography'de s. 157 yayınlandı.

299. Altın mızrakla işaretli evdeki oda. Bkz not 238.

300. Mala Strana Martgasse'deki Schönborn Palas, 365/15. Kafka burada 1917 yılı Mart başından Ağustos sonuna kadar kaldı.

301. Saklanmamış.

302. Kafka'nın mektuplarının yazıldığı tarihten kısa bir süre önce, Felice onu 20-21 Eylül tarihlerinde Zürau'da ziyaret etti. Bkz Diaries (21 Eylül 1917) II, s. 184.

303. Bkz . Diaries (Eylül-Ekim 1917) II, s. 187 ve Ekim 1917 başında Max Brod'a yazdığı mektup. (Briefe, s. 178).

304. Bkz. 12 Ekim 1917 tarihinde Max Brod'a yazdığı mektup. (Briefe, s. 181)

EK

Prager Tagbalatt'ta 25 Eylül 1912'de çıkan bir duyuruya Kafka'nın 24 Kasım 1912 tarihli mektubu da eklenmişti.

UGANDA ŞEHİTLERİNİN AZİZ MERTEBESİNE YÜKSELTİLMESİ

13 Ağustos günü Din Cemaati Yönetimi tarafından, 'Uganda şehitlerini'- 22 Hristiyan zenci genç, 26 yıl önce inançları için şehit edilerek kazığa dikilmişlerdi- aziz mertebesine yükseltme kararı yayınlandı. Roma'da bulunan Aziz Peter Claver Cemiyetinden bu konuyu gözden geçirmiş olan kardinallerin, bu genç şehitlerin gösterdikleri kahramanlık nedeniyle gözlerinin yaşlarla dolduğu açıklandı. Aziz mertebesine yükseltme işlemlerinin başlatıldığını bütün zenciler duyular; özellikle şehitlerin bölgesi Kuzey Victoria Nyanza'da olanlar çok sevindiler ve bunu dans edip zıplayarak kutladılar.

Kafka tarafından yapılmış olan ve 30 Ekim 1916 tarihine eklenmiş olan bir başvuru şöyleydi: *Alman Bohemya'sında sinir hastalıklarını iyileştirmek için, Prag'da, askeri ve sivil bir hastanenin kurulması ve desteklenmesi için bir Alman topluluğu.*

YURTTAŞLAR!

İnsanı sefaletle sürükleyen bu büyük savaş aynı zamanda sinir sistemi üzerinde yapılan bir savaştır. Önceki savaşlara göre sinir sistemini daha çok etkilemektedir. Geçen dönemdeki barış yıllarındaki yoğun endüstrileşme çabalarının, endüstride çalışanların sinir sistemlerini es-

kisine göre daha çok etkilemesi ve hastalıklara neden olması gibi, bugünün ileri derecede makineleşmiş olan savaşları savaşanların sinir sistemleri için en derin tehlikeleri yaratmakta ve onları bunalıma sokmaktadır. Dahası, uzmanların bile bu konuda yeterli bilgisi yoktur. Bohemya'daki güvenilir istatistiklere göre, Haziran 1916 yılında, yalnızca Alman Bohemya'sında savaş nedeniyle 4000 kişi sinir hastalıklarına yakalanmışlardır. Ve bizi ilerde bekleyen nedir? Bohemya dışındaki hastanelerde bu tür hastalıklardan yatan kaç kişi vardır? Kaç savaş esiri sinir hastası olmuştur? Hesap edilemeyecek kadar zavallı insan yardım beklemektedir. Şehirlerimizdeki caddelerde sinirle sığıran ve tikleri olanlar bu zavallıların zararsız örnekleridir.

Ne yapılabilir? Seçeneğimiz var: işleri olduğu gibi bırakabiliriz. Cepheden sinir hastalığıyla dönenlerin askeri hastanelere akın etmelerini ve sinir hastalıkları konusunda uzman olan kısıtlı bölümlere ancak birkaçının ulaşabilmesini izleyebiliriz. Diğerleri ise ancak genel tedavi görebilecekleri bölümlere ulaşabileceklerdir. Özel bölümlerin gelişim gösterdikleri ve yetersiz olanaklarının elverdiği ölçüde tedavide başarılı oldukları kuşkusuz. Ama bu tedaviye ulaşabilecek şanslı kişiler ne kadar az! Genel hastanelerde bulunan sinir hastalarına ne olacak? En iyi niyet ve tıbbi uzmanlıkla birlikte onlar için bir çare yok. Ülkeleri için canlarını feda edebilecek olan, ülkeleri için ailelerinin ve kendilerinin geleceğini tehlikeye atan bu insanlar yardım alamayacaklardır; çünkü yardım ancak iyi donanımlı, modern bir hastanede verilebilir. Ama böyle bir yer olmadığına göre, bu şanssız zavallıların yazgıları bellidir. Evlerine tedavi görmeden gönderilecekler ve barış zamanının kronik sinir hastası toplumuna eklenecekler, sürekli artan bir acının kurbanı olacaklar, ailelerine acı çektirecekler, Alman Bohemya'sı topluluğu için kayıp ve tımarhane için aday olacaklardır. Alman Bohemya'sının evlatlarına vereceği ödül bu mu olmalıdır?

Ama başka bir olasılık daha var! Alman Bohemya'sı, yani, Almanca konuşan tüm toplum, kendi çabasıyla sinir hastalıkları tedavisi için büyük bir hastane kurabilir. Tabii ki bu tür kuruluşlar için barış ve savaşta gerekli olan ilgiyle yeterli bir destek de hükümetten, Sosyal Sigorta Şirketlerinden, Özel Sigorta Şirketlerinden, Demir Yolları İdaresinden, arazi sahiplerinden, endüstriden ve ne kadar az katkıda da

bulunsa, yardım edecek kadar sıcak bir kalbi olan herkesten gelmelidir. Bu tür, Almanya'daki örnekleri gibi teçhiz edilmiş bir ulusal hastane Alman Bohemya'sı için hayırlı bir lütuf olur. Şimdi ve savaş sonrası gerektiği sürece, hastane Alman Bohemya'sında hastalananlara ayrılabilir. Ama sonra sürekli amacı için çalıştırılmalıdır- sinir hastalıkları çeken parasız Alman Bohemya'sı vatandaşların barınma ve tedavi yeri olarak. Silahlara yönelik bilim ve insanlık aşkıyla, tam olmasa da, barış gibi savaşın da korkularından birisini yenebiliriz.

Bu seçenekler arasında karar verebiliriz ya da, bir seçeneğimiz yok. Başarımız çok büyük ve ümit verici olamayacak olsa bile, insan, yurtsever ve vatandaş olarak bu konuda somut adımlar atmak kuşkusuz görevimizdir. Bu böyledir ve hızlı davranmamız gerekir.

Bir başlangıç yapıldı. 14 Ocak'ta Prag'daki Alman Evinde yapılan toplantıda, tüm partilerin, sınıfların temsilcileri ve Alman Bohemya'sı yetkilileri yer aldılar. Tam bir ittifak ve görülmemiş bir fedakarlık ruhuyla merkezi Prag'da kurulacak olan Alman Bohemya'sında sinir hastalıklarını iyileştirmek amaçlı bir ulusal hastanenin desteklenmesi için bir Alman Derneği kurmaya karar verdiler. Bu dernek milli Alman Bohemya'sı savaş yardım örgütünün bir bölümü olacaktı ve kurulacak ve bu toplantıda seçilecek Hazırlık Komitesi tarafından şimdilik temsil edilecekti.

İlk iş para bulmak olacak. Bu nedenle, sizi, elinizden gelen yardımı yapmaya ve arkadaşlarınızı bu büyük Alman Bohemya'sı projesine katkıda bulunmaya ikna etmeye davet ediyoruz. Böyle bir çaba Avusturya'da daha önce hiç görülmemiştir.

Kurallara göre, şu şekilde katkıda bulunabilirsiniz:

1. Gönüllü hibeler.
2. 5000 kron veya daha fazlasını ödeyerek, derneğin kurucu üyesi olmak; her 5000 kron için, kurucu üye, hastaneye bir adet hasta yatırabilecektir.
3. Derneğe bir kere 1000 kron veya daha fazla ödeyerek destekleyici olmak. Kurucu üyelerin ve destekleyenlerin adları bir levhaya

yazılacak ve anılarını sürdürmek için hastaneye konulacaktır.

4. Derneğe üye olarak katılmak ve yıllık en az 5 kron ödemek. 200 krandan az olmamak üzere tek bir ödeme de yapılabilir.

Aynı zamanda sevgili ülkemizin de isteği olan isteğimizin, yanıt-sız kalmayacağından eminiz.

Katkılar, ekli formla gönderilebilir. Şu anda, yazışma adresi: Alman Bohemya'sında kurulacak olan Askeri ve Sivil hastane destekle-me Alman derneği, İşçi kazaları Sigortası enstitüsü, Prag, Poric, 7.

Prag, Kasım 1916

Bu başvuru Alman Bohemya'sının önde gelen yüzden fazla kişisi tarafından imzalanmıştı. Bunlar arasında, Robert Marschner, Otto Pribram ve Franz Kafka da vardı.

KRONOLOJİ

1912

- 13 Ağustos Prag'da Max'ın evinde Felice Bauer ile ilk karşılaşma.
- 20 Eylül Felice'ye ilk mektup.
- 20-23 Eylül 'The Judgement (kısa öykü) bir gecede yazılır.
- 14 ve 18 Ekim Kafka'nın Sophie Friedman'a mektubu: Felice'den bir yanıt gelmediği için akrabasından yardım istiyor.
- 23 Ekim Bir aylık bekleme sonrası Felice'nin yanıtı.
- 15 ve 22 Kasım Max Brod, Felice'ye Kafka hakkında yazıyor.
- 17 Kasım- 'Metamorphosis'e başlangıç. 24 Kasım'da, bitmemiş olan bu öykünün kısmen Oskar Baum'un evinde okunması.
- 4 Aralık Prag herder derneğinde 'Judgement'in halk önünde okunması.
- Aralık ortası Rowohlt 'Meditation'u yayınlıyor.

1913

- 1 Mart 'Metamorphosis'in Max Brod'un evinde okunması.
- 23-24 Mart Berlin'de Felice ile ilk buluşma. 24 Mart'ta Prag'a dönerken Leipzig'de Karl Wolff ile buluşma.
- 7 Nisan Parg yakınlarındaki Troja'da bahçe işine başlanması. 7-17 Nisan'da Felice, firmasını temsil etmek için Frankfurt am Main'de bir fuara katılıyor.
- 11-12 Mayıs Whitsun tatilinde Berlin'e ikinci ziyaret.
- Mayıs 'The Stroker' Kurt Wolff'un Der Jüngste Tag serisinin üçüncü cildinde yayınlıyor.
- Haziran başı 'The Judgement', Arkadia yıllığında yayınlanır.
- 10-16 Haziran Kafka mektubunda ilk kez Felice'nin elini talep ediyor.
- 28 Haziran Doktor ve yazar olan Ernst Weiss'le Prag'da ilk karşılaşma.
- Ağustos Felice, yaz tatilini (1-17 Ağustos) Sylt adasında Westerland'da geçiriyor.
- 6 Eylül İlk yardım ve kazaları Önleme 1. Uluslar arası Konferansı için, Müdür Marschner ile birlikte Viyana'ya gidiyor. 13 Eylül'e kadar orada kalıyor. 11. Siyonist kongresini ziyaret ediyor. Albert Ehrenstein, Lise Weltsch, Felix Stömssinger ve Ernst Weiss ile karşılaşılıyor.

14 Eylül Viyana'dan Trieste'ya yolculuk yapıyor, oradan da buharlı gemiyle Venedik'e geçiyor.
 15-16 Eylül Venedik'te kalıyor. Verena ve Desenzano yoluyla Grada gölü üzerindeki Riva'ya gidiyor. 22 Eylül'den itibaren Dr. Von Hartungen'in sanatoryumunda. İsviçreli kız G. W. ile tanışıyor.
 29 Ekim Felice'yle yazışmalara kaldığı yerden başlıyor.
 20 Eylül'den beri yazmıyordu.
 1 Kasım Prag'da Grete Bloch'la ilk karşılaşma. 10 Kasım'da onunla yazışmaya başlıyor.
 8-9 Kasım Berlin'de kısa bir süre için Felice ile buluşuyor. Ernst Weiss'i ziyaret ediyor.
 Aralık ortası Ernst Weiss, Felice'yi bürosunda ziyaret ediyor ve Kafka adına uzun sessizliğinin nedenini soruyor.
 Aralık sonu Ernst Weiss'le Prag'da buluşuyor.

1914

Ocak başı Kafka, Felice'nin eli için talebini yineliyor. Kafka yanıt alıyor.
 28 Şubat-1 Mart Felice ile Berlin'de buluşuyor. Kız evlilikleri aleyhine fikirler ortaya atıyor.
 Mart sonu Eğer Felice onunla evlenmezse, Kafka Prag'ı terk etmeye karar veriyor.
 12-13 Nisan Felice ile Berlin'de buluşuyor. Resmi olmayan nişanlanma. Felice Eylül'de evlenmek istiyor.
 1 Mayıs Felice Prag'a gelir. Kafka ile beraber bir ev ararlar. (Mayıs ortasında Kafka Lagengasse' 923/5 nolu üç odalı evi tutar.)
 26 Mayıs Kafka'nın annesi ve kız kardeşi Ottla, Bauer ailesinin misafirleri olarak Berlin'e gelirler.
 30 Mayıs Resmi nişan için babasıyla birlikte Berlin'e gider. 1 Haziran Whitsun Pazarı) Bauer'lerdeki tören.
 Haziran ortası Ernst Weiss Prag'a gelir ve 19 Haziran'da Berlin'e döner.
 2 Temmuz Konuşmak için 12-13 Temmuz hafta sonunda Berlin'e gitme kararı.
 12 Temmuz Grete Bloch ve Erna Bauer'in önünde, Askaniische Hof otelindeki tartışma. Nişan bozulur.
 13 Temmuz Berlin'den Baltık'a yolculuk. İki haftalık tatil. Önce Travemünde'de, sonra Ernst Weiss ve Rahel Sansara ile Danimarka'da deniz kenarındaki Marielyst'te. 26 Temmuz'da Berlin yoluyla Prag'a dönüş. (Erna Bauer'le buluşma.)
 Ağustos başı 'Trial' üzerinde çalışmaya başlıyor.

5-19 Ekim Tatil tamamen yazmayla geçiyor. 'The Trial' ve 'The Man Who Disappeared' romanlarının devamı. 'In the Penal Colony' yazılıyor.

1915

23-24 Ocak Bodenbach'ta Felice Bauer'le buluşma. (Nişan bozulduktan sonra ilk buluşma.) Diğer yazdıklarının arasında, kapıcı efsanesini de okuyor. ('The Trial'dan, 'Before the Law')

Mart 868/10, Bilekgasse'deki odasını boşaltıyor, 705/8, Langegasse'deki odaya taşınıyor. 'Altın mızrak işareti'

Nisan sonu Macaristan'da Karpat dağlarında askerlik yapan Elli'nin kocasını görmek için, birlikte yolculuk yapıyorlar.

23-24 Mayıs Felice ve Grete Bloch ile birlikte Whitsun tatilinde Bohemya İsviçre'sinde.

Haziran Felice ile birlikte Karlsbad'da.

20-21 Haziran Rumburg'da (Kuzey Bohemya) bir sanatoryumda kalış.

Ekim 'The Metamorphosis' Die weissen Blätter X (Ekim) sayısında yayınlanıyor.

Kasım 'The Metamorphosis' iki cilt olarak (22/23), Kurt Wolff'un Der jüngste Tag serisinde yayınlanıyor.

Aralık 'Before the Law' Von jüngsten Tag: Ein Almanach neuer Dichtung (Leipzig, 1916) yılında yayınlanıyor.

1916

9 Nisan Ottla ile birlikte Karlsbad'da.

9 Mayıs İşçi Kazaları sigortası Enstitüsünden, savaşın son baharda sona ermesi halinde ayrılma talebi. Ya da, Enstitü çalışanları için askerlik muafiyetinin kaldırılması talebi.

13-15 Mayıs Karlsbad ve Marienbad'a iş yolculuğu.

3-13 Marienbad'da Felice ile birlikte. Kafka ona 'Blumfeld, an Elderley Bachelor'u okur. Ayın 13. günü, Kafka'nın annesi ve kız kardeşi Valli'yi karşılamak üzere Felice ile birlikte Franzenbad'da. Felice, oradan Berlin'e döner. Kafka Marienbad'da 10 gün daha geçirir.

Eylül Kafka, Felice'yi Berlin'deki Yahudi halk Evinde çalışması için cesaretlendirir.

Ekim 'The Judgement', Kurt Wolff'un Der jüngste Tag serisinin 34. cildinde yayınlanır.

10-12 Kasım Felice ile birlikte M n h'te. 10 Kasım'da, Kafka 'In the Penal Colony' öyküsünü okuyor. (Yeni yazımlar akşamları' galeri Goltz); Gottfried K lwel, Max Pulver ve Eugen Mondt ile buluşma.

Aralık Aralık ba ından itibaren, Ottla'nın Alchimisten-g sschen 22 no'daki küçük evinde yazmaya ba lıyor. 'A Dream', Das jüdische Prag antolojisiinde yayınlanıyor.

1917

Mart ba ı Schönborn Palace, Marktgasse 365/15 adresinde bir ev.

Temmuz ba ı İkinci ni anlanma. Felice 'Prag'da. Budapeşte yoluyla, Arad'da bulunan Felice'nin kız kardeşi ziyaret ediliyor. Kafka Viyana yoluyla yalnız döner. Rudolf Fuchs'u ziyaret eder.

9-10 Ağustos Kanama.

1 Eylül Schönborn Palace'deki evi bo altır.

4 Eylül Max Brod ile birlikte Prof. Pick'i ziyaret eder:

Verem teşhisi.

12 Eylül: Kuzey batı Bohemya'ya Z rau'ya Ottla'nın yanına taşınır.

20-21 Eylül Felice Z rau'da.

Ekim-Kasım 'Jackal and Arabs', aylık Der Jude'nin Ekim sayısında, 'A Report to an Academy' Kasım sayısında yayınlanır.

25-27 Aralık Felice Prag'da. Ni anın ikinci ve son kez bozulması.